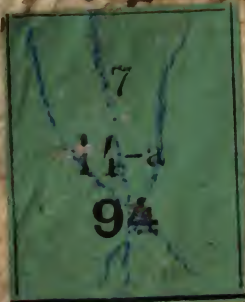

176

At 1/2 23

A 23

~~120~~

7-11-a-94

~~James Douglas~~
~~A. B. King~~

J. G. Fisher's Experiments.

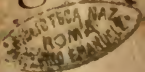
APHORISMI
INQUISITORVM
IN QVATVOR LIBROS
DISTRIBVTI,

Cum vera historia de origine Sanctæ Inquisitionis Lusitanæ, & quæstione de testibus singularibus in causis Fidei.

Magne Matri VIRGINI Sanctissimæ
de Rosario dicati.

Authore P. FR. ANTONIO DE SOUSA Vlyssiponensi,
Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magistro,
Regis, & supremi Sanctæ Inquisitionis
Tribunalis Consiliario.

Donus. M. Muzdakerz. Rom.

TVRNONI, Postea BERGOMI,

Ex Typographia Marci Antonij Rubei. 1639.
CVM APPROBATIONIBVS.

ATHEORAMA
IN QVAVTOR LIBROS

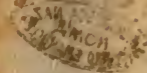
DE STRICHTI

... in ...

... in ...

... in ...

Handwritten text in cursive script, likely a signature or date.

IVNONI, P...
...
...

**AD VIRGINEM
 DEI GENITRICEM
 DE ROSARIO,
 OPERIS DEDICATIO.**

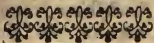

*In omnibus scriptis, ac libris meis,
 Virgo sanctissima, te de tuo auxilio
 confisus inuocaui, nec quidem frustra,
 utpotè illud voti compos semper ex-
 pertus. Præsens ergo tractatus, quem
 tibi grato animo humiliter offerre, ac dicare au-
 deo, non minùs tuo indiget fauore. Quis enim
 occultam veritatem sine te, quæ primæ veritatis,
 id est, Christi Iesu filij tui, ac dominatoris nostri,
 Mater es, aperire, vel manifestare valebit?
 Item ut quid valeant probationes aduersus ini-
 micorum tuorum malitiam, hac præsertim tempe-
 state, ab eis tantoperè impugnata palàm fiat,
 rationesque quibus illa fulciuntur, criminum co-
 gnitio, ac modus procedendi, ostendi possint,
 sacratissimi Rosary tui flores vniri oportet, ex
 quibus fructus proueniet necessarius, quo &
 Filio tuo sanctissimo debitum præstetur obsequium,
 & debita tibi exhibeatur veneratio. Non ergo
 mihi, Domina sanctissima, tuum desit aduersus
 hereticos auxilium; tu enim, sicut sancta canit
 Ecclesia; cunctas hæreses sola interemisti.*

Ad Lectorem.

Hos breues Aphorismos collectos ex varijs, & accuratis disputationibus circa materias ad Inquisitoris officium spectantes, quas vita comite, ac iuuante Deo in lucem daturas spero, offero beneuolo Lectori. Cum illis certam resolutionem de origine nostræ Inquisitionis Lusitanæ, & vnicam quæstionem de testibus singularibus in causis Fidei. Multa propono nondum à Doctõribus in disputatione adducta; quæ tamen tum in iurè, tum in communibus opinionibus fundantur. Breuitatem affecto; propterea paucissimos in confirmandis Aphorismis refero Doctores, qui tamen alios de rebus occurrentibus, earumque fundamentis tractantes referunt. Doctis, ac curiosis breuitas grata erit, reliquis molesta non erit.

Licenças.

Pode-se imprimir este livro, & depois de impresso torne con-
ferido com seu original, para se dar licença para correr.
Lisboa aos 26. de Marco, de 1629.

Gaspar Pereira. D. João de Sylva.

Francisco Barreto.

Dou licença para se imprimir este livro. Lisboa a 8. de
Mayo de 1629.

Gaspar do Rego d'Afonseca.

Que se possa imprimir este livro, vistas as licenças do san-
cto Officio, & Ordinario, & não correrá sem tornar à
mesa para ser taxado. En. Lisboa a 15. de Mayo 1629.

Cabral. Pimenta d'Abreu.

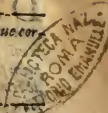
Visto estar conforme como original, damos licença que cor-
ra. Lisboa 11. de Mayo de 1630.

Gaspar Pereira. D. João da Sylva.

D. Miguel de Castro.

Approbatio Censurum Ordinis.

Aphorismorum librum pro sancta Inquisitionis negotijs,
iudicijsque rite, & recte expediendis quadrupartitum à
doctissimo, nec non meritissimo ac integerrimo supremi Tribu-
nalis, & Maiestatis Catholica Consiliario Reuerendo admo-
dum P. M. Fr. Antonio de Sousa Lusitano, & Vlyssiponensi,
summo studio elaboratum, miro ordine digestum, atque in hoc
genere omnibus numeris absolutum, ex commissione nostri ad-
modum R. P. M. Fr. Emmanuelis Telles, Provincialis Ordinis
Pradicatorum in tota Monarchia Lusitana, qua potui, & de-
bui diligentia euolui, atque consideravi, & nullum in toto
libro reperi vel Fidei, vel bonorum morum offendiculum, quin
potius in singulis libri partibus Fidem, & bonos mores quam

maximè iuuari. In primo libro, de iurisdictione Inquisitorum magna distinctione procedit. In secundo, de forma procedendi ipsorum dilucidè agit. In tertio, de pœnis hæreticorum, ac eorum criminum, quæ Inquisitorum iurisdictioni subijciuntur. In quarto denique nouiter explicat, quidquid ad tempus gratia spectat, eodem stylo, eademque claritate ac doctrina, tamquam verus omnium veritatum ad sanctum Officium Inquisitionis integerrimè exercendum spectantium, indagator ad amussim, ita ut nihil desiderari amplius posse videatur, vel à vigilantissimo quoque Inquisitore. Quare dignum prorsus censeo librum utilissimum fore toti Republica Christiana, Ordini autem nostro præcipuum ornamentum. Vlyssipone apud Prædicatorum 2. Julij, ann. 1628.

Fr. Thomas de S. Dominico Magister, librorum
Censor, ac S. Inquisitionis Deputatus.

DE mandato Reuerendi admodum Patris nostri Prouincialis Aphorismorum libros quatuor; primum de Inquisitionum iurisdictione; alterum de modo procedendi apud S. Inquisitionis ministros; tertium de hæreticorum atque aliorum ad idem sacrum tribunal pertinentium pœnis; quartum denique de tempore gratiæ, & veniæ, à sapientiss. Magistro P. Fr. Antonio de Sousa meritiss. atque integerrimo Supremi S. Inquisitionis Tribunalis, Regiõque Consiliario editos attentè perlegi, ac diligenter euolui: in quibus nihil Fidei Catholica, aut bonis moribus dissonum reperi, sed omnia potius in iisdem contenta, tam Fidei, quàm bonis moribus magnoperè congruunt. Insuper illud in hoc opere cum admiratione aduertit (quod olim Sixtus Senensis de summa Theologia D. Thomæ eleganter adnotauit) quatuor videlicet implacabiliter pugnantia Authorem mirabili nexu coniunxisse, Copiam, Breuitatem, Facilitatem seu Claritatem, & Securitatem. Quanta enim rerum in toto hoc opere contentarum ubertas ac copia; Quæ breuitas? Porro cum tanta copia ac breuitate, quanta facilitas, seu claritas? Quæ securitas? Quæ propter opus hoc non humanum, sed humano maiorem laudatorem meo iudicio desiderabat. Hoc sufficiat in eius doctrina lectorem omni erroris suspitione libe-

rum, & circa ullam offensionem tutum, & securum expedita gradu exspatiari posse. Vnde illud, tamquam non solum sancta Inquisitionis ministris, sed etiam alijs omnibus utilissimum, & Religionis nostra egregium ornamentum, typis, & luce dignissimum censeo. Vlyssipone, in Conuentu sancti Dominici, die 3. Iulij 1628.

Fr. Ignatius Galuão Magister, & Collegij
S. Thomæ Conimbricensis Rector.

Facultas Reuerendi admodum P. Prouincialis.

Nos Frater Emmanuel Telles sacra Theologia Magister, Ordinis Prædicatorum in Prouincia Portugallia humilissimus Prouincialis, & seruus, tibi R. P. Fr. Antonio de Sousa, S. Theologia Magistro, Regio, & supremi S. Inquisitionis Tribunalis Consiliario, tenore presentium, & nostri officij auctoritate, facultatem concedimus, quinimò, & in meritum sancta obedientia præcipimus, ut seruatis seruandis Aphorismos Inquisitorum in quatuor libros distributos, & veram historiam de Origine Tribunalis sancti officij Inquisitionis in Regnis Lusitania, ac quæstionem de testibus singularibus in causis Fidei, typis mandare possis, & mandes; cum ex approbationibus Censorum Ordinis supra positus, quibus examen eorum commissimus nobis constet ea in communem utilitatem cessura. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Datum in nostro Conuentu Sancti Dominici Vlyssiponensis die 3. Augusti. Anno 1628.

Fr. Emmanuel Telles, Prior Prouincialis.

Nos infra scripti in sacra Theologia facultate Magistri, librum cui Titulus est, Aphorismi Inquisitorum, in quatuor libros distributi, Authore P. Fr. Ant. de Sousa sacri Ordinis Prædicatorum, perlegimus, nihilque in eo Fidei Orthodoxa contrarium à nobis repertum attestamur. Lugduni, 5. Septembris 1633.

Fr. Cl. Cocher.
Frater Ioannes Portier, Magister, & Prior Conuentus
Lugdunensis, Ordinis Fratrum Prædicatorum.

Iterum Imprimatur.
Fr. Ioannes Baptista de Raymundis
Inquisitor Bergomi.

Adi 27. Febraro 1638.

HO veduto io Gasparo Lonigo il libro in octauo, stampato Turnoni, intitolato, *Aphorismi Inquisitorum in quatuor libros distributi, &c. Auctore Fr. Antonio de Sousa, &c.* nel quale non hò ritrouato cosa contraria a' buoni costumi, nè all'interesse de' Prencipi, perliche non possa esser ristampato. In quor. fid. &c.

Idem.

Noi Reformatori dello Studio di Padoa.

HAuendo veduto per sottoscrizione del R. P. Inquisitore di Bergamo, & attestato de Monfig. Lonigo che nel libro stampato in Turnone, intitolato *Aphorismi Inquisitorum, &c.* non si troua cosa contraria alla Santa Fede Catolica, Prencipi, & buoni costumi; diamo licenza, che sia stampato; douendosi offeruar quanto vien disposto in quello proposito di stampe, & darne vna copia per la libreria publica. In quor. fid. &c.
Dat. a' 28. di Febraro 1638.

(Pietro Foscarini Reformator.

(Aluise Vallareffi Cavalier Refor.

Aluise Querini Segretario.

DE

DE
ORIGINE TRIBVNALIS
S. OFFICII INQVIVISIONIS
IN REGNIS LVSITANIÆ.

AS in Hispania error quidam circa
originem Sanctæ Inquisitionis in
Lusitanæ regnis radices egit, & aded
omnium animis insedit, vt rei huius
veritatem vix me persuadere posse
sperem; quamuis eam in Bullis Apo-
stolicis contentam, & à me ex Regis
archiujs, seu Bibliothecis, vulgo,
Torreido Tombo, nuncupatis, ac etiam
ex supræmæ Sanctæ Inquisitionis Tribunalis, & particula-
rium Inquisitionum scrinijs collectam exhibeam. Ea enim
est odij, ac malitiæ vis, quæ non iudicio operatur, sed mor-
bo, vt Catholici, magnopere quæ Christianæ fidei zelatoris
Regis eximium zelum obscurare, ac penitus ex hominum
animis abradere conetur. Dicam tamen, quod se vera con-
tingit, quod quæ sine dubio tenendum est. Sed prius quid in
hanc sententiã dixerint Ludouicus de Paramo *lib. 2. de ori-
gine Inquisitionis tit. 2. cap. 15. num. 6. tit. de Inquisitione Lu-
sitanica*, quem sequitur Fr. Alphonfus Fernandez Placentinus
in Concertatione. predicatoria anno 1541 num. 2. & Petrus de
Salazar, & Mendoça, *in chronica Illustrissimi Cardinalis
D. Ioannis Taveira cap. 37. Zeuallos tom. 4. cœmmun. opinion.
quæst. 1. & in ordine 897. num. 339.* Illescas *in Pontif. tom. 2.
lib. 6. cap. 4. fol. 21. col. 1.* aperiam, ac breuiter proponam.

Asse-

D E O R I G I N E

Afferunt igitur præfati authores quemdam N. Sahuedram Cordubensem (quem Mendocça Ioannem Perez de Sahuedra vocat, quo nomine Paramus, tum eiusdem parentem, tum etiam quendam ex eius fratribus appellat) scripturarum, Brevium, seu literarum Apostolicarum falsificatorem, anno Domini 1539. falsificatis, seu potius falsis literis, ac Bullis, se ipsum Cardinalem Legatum instituisse, ac pronunciasse à Summo Pontifice missum, vt sacrum Inquisitionis Tribunal in hoc Regno institueret, quod, inquit, Paramus, Lusitaniæ Reges recipere renitebant, quamuis postea fructum ex præfati Sahuedræ institutione prouenientem considerantes, illud à Summo Pontifice postularent. Paramo ex parte opponitur Mendocça, asseritq; Cardinalem Taveira anno Domini 1539. Sereniss. Lusitaniæ Regem Ioannem tertium in eam sententiam adduxisse, vt sacrum Inquisitionis Tribunal, eo modo, quo in Castellæ Regnis vigeat, in suis quoque Regnis institui curaret: quod iam prius, inquit ille, præfatus Rex, anno 1535. obtinere conatus est. Vtæque tamen tam Paramus, quam Mendocça in hoc conueniunt, prædictum scilicet Sahuedram, Sanctæ Inquisitionis Tribunal in Lusitania instituisse, Inquisitorisquæ generalis munus sex mensibus, quibus in hoc Regno commoratus est, exercuisse, ac tandem in Castella agnitum, tentum, & ad triremes damnatum fuisse. Denique Paramus refert hæc omnia Sahuedram de seipso scripta reliquisse. Hæc breuissimè ex Paramo, qui rem latissimè literis prosequitur.

Non possum autem non mirari Paramum, qui cum fateatur Sahuedram hominem fuisse nequam, fraudibus astuetum, falsarium, item huiusmodi euentum sibi difficilem, suoquæ intellectui repugnantem videri, re vera tamen eo modo, quo narrat, contigisse credit, ac pro certo, comperitoquæ habet, sola ipsius Sahuedræ autoritate ductus, qui de se ita scriptum reliquit. Ait Præterea Paramus, se in animum inducere non posse, quòd sibi Sahuedra tantum crimen imponere auderet: quasi non summum honorem reputaret homo fraudulentus, falsarius, ac infamis, si propter
tam

I N Q U I S I T I O N I S .

tam mirabile opus in omnium memoria viueret, illudquæ suæ punitionis, ac damnationis ad tritimes causam fuisse assereret, vt vel sic crimina, propter quæ huiusmodi supplicium meruit, occultaret. Miror præterea eundem Paramum, qui vnus Inquisitionis, de qua agere instituebat, non accuratiùs originem inuestigauerit, cum tamen in ea, etiam hodie minister reperiatur, qui ministros temporis illius nouit: non difficile foret, fundationis, siue institutionis illius Bullas, reliquasquæ, quibus sine intermissione, continuâ serie ad hodiernum vsquæ diem peruenit, euoluere, ac inspicere.

Ad veritatem ergo veniamus. Postquã ab Hispania, consilio, ac suasionibus Fr. Thomæ de Turrecremata Ordinis Prædicatorum, Generalis Hispaniæ Inquisitoris, anno Redemptionis humanæ 1482. Iudæi iustè, ac sanctè à Catholicis Regibus Ferdinando, & Elisabetha expulsi sunt, iuxta præceptum Concilii Toletani, anno Domini 638. celebrati can. 3. nempe quod Hispaniæ Reges, antequam ad regiam dignitatem ascendant, iurare teneantur, se in suis Regnis nullum Infidelem viuere permissoiros; plures eorum, annuente Ioanne II. Rege, ad Lusitaniam se contulerunt. Pius quidem Rex, pietate quadam, sed apparente tantum, ductus est, cui insidiarum, traditionum, pluriumquæ aliorum malorum, quæ gens hæc in alijs Prouincijs, ac Regnis perpetrauerat, omnino defuit consideratio. Recepit illos Rex ad destinatum tantum tempus, quo sub amittendæ libertatis pœna, è Regno exire tenerentur. Elapso tempore, plures, qui non abierant, libertate priuati, atquæ in seruitutem redacti, vt captiui venundabantur. Præfato Regi Ioanni II. Rex Emmanuel, magnus ille Orientalis Indiæ triumphator successit: qui anno Domini 1497. omnes Iudæos, sub eadem pœna libertatis amittendæ, ex Lusitaniæ Regnis publico edito migrare præcepit: & licet in pœnam inciderunt, non tamen ipsa, ob Regis clementiam, suum sortita est effectum. Plures quidem ex illis abierunt, quidam verò, apud quos plus valuit metus, ac timor vexationum, quibus à ministris, nautis, & alijs, qui eos suis nauigijs ad alias regiones trans-

fe-

ferebant, opprimebantur, vel etiam vtilitas, quam ex vberitate regionis, quam incolebant, & in qua sibi bene erat, se adepturos sperabant, Christianos se fieri postularunt: hac tamen conditione, vt ante viginti annos elapsos, de eis circa res fidei inquiri non liceret. Atque hac conditione, sacra baptismatis aqua abluti sunt.

Cum tamen huiusmodi Iudæi Catholicam fidem non verè, atque ex animo, sed fictè tantum, atque exterius fuerint professi; Iudæi quidem, sicut antea permanserunt, quamuis, eo quod occulti, perniciosiores. Vnde filios suos in antiquis Iudaismi erroribus nutriebant. Quod hodie quoque plures eorum facere experientia quotidiana demonstrat.

Regem Emmanuelem subsequutus est Rex Ioannes III. anno 1521. Qui cum Iudaismum suo tempore valdè licentiosè serpere, Iudæosquè publicè suos errores profiteri, atque alios docere, suosquè domesticos seruos, non eos tantum, qui ex suo erant sanguine procreati, sed eos etiam, qui veteres erant Christiani, suæ doctrinæ veneno inficere, Ecclesiæ Sacramenta contemnere, nec ea in mortis articulo recipere, sacras, præsertim verò nonnullas Deiparæ Virginis, Dominatricis Angelorum imagines irreuerenter tractare animadverteret, idque animo, & cogitatione euolueret, à Summo Pontifice Clemente VII. sacrum Inquisitionis Tribunal, pro suis Regnis obnixè postulauit. Et quamuis præfatus Summus Pontifex ob magnum Iudæorum negotium Regiæ petitioni summo conatu repugnantium (semper enim Iudæis inuisum fuit sanctæ Inquisitionis Tribunal, quod hodierna quoque die nonnulli iniquè ferunt: vtrùm eadem, an diuersa intentione, ipsi videant) diu, ac sepe reluctaretur, ægrè tandem concessit in forma iuris, anno 1531. 16. Kal. Ian.

Post hanc concessionem, statim anno 1533. generalem commissorum aduersus fidem Catholicam criminum indulgentiam obtinuerunt ab eodem Clemente VII. quæ tunc suum non est sortita effectum. Mortuo tamen Clemente, à Paulo III. qui ei in Pontificatu successit, importunis precibus, assidua negotiatione, ijs eandem, qui effectui intento erga

INQUISITIONIS

incorruptum Pontificem, auxilium, ac patrocinium præstare poterant, obtinuerunt, anno 1534. vt, & Lusitanie Inquisitores in ea forma, qua ad id vsque tempus utebantur, suspenderentur, & anno sequenti 1535. generalem indulgentiam adepti sunt, quæ prius à Clemente concessa fuerat. Hinc ergo effectum est (cùm huiusmodi indulgentiam non ad criminum correctionem, sed ad laxiorem Iudaicis ritibus intendendi licentiam, postulassent; sicut rei probauit euentus) vt Iudaismus magis, ac magis serperet, sicut ipsemet Pontifex postea testatus est in suis literis datis 15. die Iulij 1547. quibus nonnullas immunitates, quas eisdem concesserat, quibus ipsi utebantur, eorum malitia offensus reuocat.

Interim cum præfatus D. Rex Ioannes III. fidei negotia in dies ruere, ac deterius habere, Summumque Pontificem ea quodammodo non curare, adhibito Inquisitionis remedio, in ea forma, quæ rebus conuenientior erat: ad eundem Pontificem literas dedit, sancto quo ardebat, zelo dignissimas, quibus eum certiorè reddebat, se tum coram prædecessore suo Clemente VII. tum etiam coram ipso de hac re per quindecim annos summa sollicitudine egisse. Quibus literis, rationibusquè in eisdem contentis, Summus Pontifex permotus, præfato Regi Bullam Inquisitionis, anno Domini 1536. concessit. Ex quo tempore ad nos vsque sacrum hoc Inquisitionis Tribunal, Inquisitorisque Generalis munus in hoc Regno continua successione peruenit, vt ex dicendis manifestum erit.

§. I. *Series Inquisitorum Generalium Lusitanie.*

Primus igitur Generalis Inquisitor officium obtinuit D. Fr. Didacus de Sylua, Illustris. Septæ Episcopus, & præfati Regis Ioannis III. à sacris confessionibus, qui postea Archiepiscopus Bracharensis Hispaniarum Primas effectus fuit. Donatus est hac dignitate ab eodem Pontifice Maximo Paulo III. in præfata Bulla 23. die Maij 1536. quam 5. die Octobris eiusdem anni acceptauit, & qua vsque ad
decimam

D E O R I G I N E

decimam diem mensis Iulij anni 1539. functus est. Tunc enim propter ætatis iam prouectæ labores, sui que præsulatus negotia, præfatam dignitatem spontè reliquit, vt iuxta eiuſdem Bullæ tenorem, illam alteri quem eligeret, Rex ipse conferret.

Ex quo ordine dictus D. Fr. Didacus de Sylua fuerit assumptus, an ex familia Minimorum S. Francisci de Paula, an Minorum S. Francisci Assisiensis Prouinciæ Pietatis Capuccinorum, dubitari potest. Literæ Apostolicæ testantur ipsum fuisse ex Ordine Minimorum. Clemens VII. in Bulla, in qua prædictum D. Fr. Didacum Inquisitorem in hoc Regno constituit, anno Domini 1531. die 17. Decembris, ita ait: *Clemens Episcopus seruus seruorum Dei, dilect. filio Didaco de Sylua Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula salutem, &c.* Et in alia Bulla anno 1532. die 13. Ianuarij, in qua eidem præcepit sub excommunicationis pœna, vt officium Inquisitoris acceptet, eadem formalia verba repetit.

Fuisse verò ex Religione Minorum, affirmant Fr. Antonius Daça 4. part. *Chron. fratrum Minorum, lib. 1. cap. 16.* Fr. Franciscus Gonzaga de orig. *Seraphica Religionis 3. part. fol. 245. sub tit. Prouincia Pietatis. Param. de origine Inquisit. lib. 2. tit. 2. cap. 15. num. 8.* asserit fuisse Discalceatum Ord. S. Francisci Assisiensis.

Professionem emisisse in Prouincia Pietatis, probant fratres eiuſdem Prouinciæ ex constanti inter eos traditione: asseruntque dictum D. Fr. Didacum, dum esset in seculo, extitisse Senatorem supremi Senatus Regij, vulgò *Tribunal palatij* dicitur; quo munere sponte relicto, habitum in dicta prouincia suscepisse, in eaque emisisse professionem; deindè à Rege Ioanne tertio in suum Confessarium fuisse assumptum; postea Episcopum Septensem, deindè Inquisitorem Generalem, tandem Archiepiscopum Bracharentem creatum.

Confirmant hanc sententiam. Primò, ex eo, quòd in aula Palatij Bracharentium Episcoporum, vbi eorum effigies depictæ sunt, ipse D. Frater Didacus in habitu Fratrum Minorum Capuccinorum cernitur, ac in sepulchro, quo conti-

netur

INQUISITIONIS

netur, inuentus est fune accinctus.

Secundò, quia dictus D. Fr. Didacus natus fuit in pago, *Aldeanoua* dicto, prope oppidum Couilham Egeditanensis Diocesis, & renunciato Episcopatu Septensi, in eodem pago ædes edificauit, in quibus vixit per aliquot annos; ac etiam, vt patriam suam nobilitaret, in loco proximo, qui *Deixo* dicitur, sacellum Beatæ Virginis Mariæ in Conuentum fratrum prouinciæ Pietatis mutauit anno 1526.

Tertiò, quoniam non facilè quis sibi luadebit, nusquam in hoc Regno commorantibus Religiosis S. Francisci de Paula, D. Fr. Didacum suscipiendi habitum Religionis gratia in aliud Regnum transisse; nec si hoc faceret, inde à prudentissimo Rege vocari in Confessarium; cùm in Lusitania essent Religionēs satis superquē reformatæ, ac Religiosi, veritate, ac literis conspicui.

2 Generalis Inquisitoris munus secundo loco obtinuit Serenissimus Lusitaniæ Infans Henricus eiusdem Regis frater Cardinalis tit. Sanctorum quatuor Coronatorum; atque in eodem Regno Legatus à Latere, eo tempore Bracharensis Archiepiscopus, ad hanc dignitatem ab eodem Rege Ioanne tertio ex vi dictæ Bullæ electus est 20. die Iunii eiusdem anni 1539. Anno autem sequenti, videlicet 1540. die 10. Maij idem Pontifex ad eundem Regem Apostolicas literas de rebus ad Inquisitionem pertinentibus dedit, quibus præfatum Regem, cùm Inquisitionis Tribunal in suis Regnis admisit, fiscum acceptare noluisse testatur, refertq; eundem Regem in perpetuum renunciaſſe, quidquid sibi ex hæreticorum bonis posset contingere, cùm non lucri cupiditate, sed iustitiæ zelo, ac Christianæ Religionis conseruandę desiderio Inquisitionis Tribunal in suis Regnis institui curasset. Digna profecto tanto Rege cogitatio, atquē omni laude in tota orbe commendanda! Idem Summus Pontifex Paulus III. die 16. Iunii 1547. Cardinali Infanti præfato secundam Bullam concessit, qua de nouo concedebatur potestas ad procedendum in causis Fidei, & ad supremum Generalis Inquisitionis Concilium instituendum.

Hic

DE ORIGINE

Hic Serenissimus Princeps in huius Lusitanię Regni gubernatione Sebaltiano Regi nepoti suo anno Domini 1578. mense Augusto hereditario iure successit. Nec statim Generalis Inquisitoris officium à se abdicauit, sed per quindecim ferè menses retinuit; vt Inquisitoris officio Regalis dignitas non deesset, omnibusque fieret conspicuum, Regis officium cum officio Inquisitoris mirificè conuenire, alterumquè ab altero adiuuari. Nam fidei integritas Regi, & Regno stabilimentum est singulare, sicut ipsius corruptio vtriusque certà minatur ruinam. Quemadmodum igitur olim in vno homine Regalis dignitas, & Sacerdotalis simul inueniebatur: sic Rex piissimus piè etià Sacerdotalè, & Inquisitoriam dignitatem cum Regio diademate copulauit. Vt Rex Regno moderabatur; vt Generalis Inquisitor bonum Inquisitionis summoperè curabat, leges, ac ordinationes in eius utilitatem; & iustum procedendi modum condebat; quorum principium erat: *Ego Rex tanquam Inquisitor Generalis precipio, &c.* vt Sacerdos sacrum Missę sacrificium faciebat: cui celebranti in hac Ciuitate, tum in Conuentu S. Francisci prouincię Portugallia, tum in Oratorio quodam parentum meorum, vbi Rex ipse eo tempore degebat, cum adhuc essem puerulus Regali ministerio addictus, sæpe interfui. Itaque hic vnus Rex, Sacerdos, Cardinalis, Legatus à latere, ac Generalis Inquisitor.

3 Tertio loco ad Inquisitoris Generalis dignitatem ascendit Illustrissimus D. Emmanuel Menezius Conimbricensis Episcopus, qui Infantis Cardinalis Henrici coadiutor, futurusque successor fuit literis Gregorij XIII. die 24. Februarij anni 1578. Morte tamen præuentus, hoc munus non exercuit. Obijt enim viuente adhuc præf. Infante Cardinali.

4 Quartus Generalis Inquisitor, Illustrissimus D. Georgius de Almeida Vlyssiponensis Archiepiscopus, Archiabatia Abbas, Lusitanięque Gubernator; ab eodem Summo Pontifice Gregorio XIII. creatus est 27. Decembris 1579.

5 Quinto loco, Sereniss. Cardinalis Albertus tit. S. Crucis in Ierusalem, Legatus à Latere Lusitanię, Archidux Austria, Imperatoris Maximiliani filius, eoquè tempore eiusdem Lusit-

INQUISITIONIS.

Lusitanæ Gubernator Generalis Inquisitoris dignitatem obtinuit deferente Sixto V. Pont. Max. die 25. Ian. 1586.

6 Sextus Generalis Inquisitor à Clemente VIII. Pont. Max. Illustris. D. Antonius de Mattos de Noronha, Episcopus Heluensis inauguratus est die 12. Iulij 1596.

7 Septimo loco, supremo Inquisitionis Concilio Illustrissimus Visensis Episcopus D. Georgius de Attaide, Capellanus maior, Ordinarius Capellæ, & domus Regiæ, totiusque Curie Lusitanæ, & Archiabbatiæ perpetuus Commendatarius, Philippi Lusitanæ Regis I. eiusdemq; Regis ex supremis Consiliarijs in Regia Hispaniæ Curia, annuente Clemente VIII. Pont. Max. Inquisitor Generalis effectus est 7. die Febr. 1600. A prædicto tamè Rege grauib; in Castella negotijs addictus, ad huius muneris possessionem nõ peruenit.

8 Octauus Inquisitor Generalis ab eodem Clem. VIII. declaratus est D. Alexander, potentissimi Regis Emanuelis pronepos, Eborensis Archiepiscopus 29. Iulij 1602.

9 Nonus ad idem Inquisitoris munus assumptus est Illustris. Episcopus Leiriensis, prius Angrensis, D. Petrus de Castilho, Regiæ Capellæ Philippi II. Lusitanæ Regis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ, domus Regiæ, & totius Curie Lusitanæ, bisq; eiusdem Regni Prorex, eodem Summo Pont. Clemente deferente 24. Aug. anni 1604. Huius Inquisitoris Generalis tempore, an. Domini, 1614. die 24. Septemb. potentis. Hispaniarum Monarcha Philippus, Lusitanæq; Rex huius nominis II. prouinciæ Portugalliæ Ordinis Prædicatorum Sanctissimi Patriarchæ nostri Dominici, primi Christiani orbis Inquisitoris, perpetuum in Concilio supremo Inquisitionis locum liberaliter concessit.

10 Decimus Generalis Inquisitor Illustris. D. Ferdinandus Martins Mascharenas, Episcopus Algarbiensis supremi *Consilij Status*, vt vocant Regis Philippi Lusitanæ III. Consiliarius à Paulo institutus fuit 4. die Iulij 1616.

11 Vndecimum Generalem Inquisitorem, tanto loco dignum, tali tempore necessarium, tantis, talibusq; prædecessoribus similem, à Regia, Catholicaq; Maiestate iam nominatum habemus Illustris. D. D. Franciscum de Castro;

DE ORIGINE

Egeditanens. Episcopum, olim Conimbricensis Academię Rectorem, ac Tribunalis Conscientię Pręfectum, à Sanctiss. D. N. Urbano VIII, creandum.

§. 2. *Institutio supremi Generalis Inquisitionis Consilij,
& eiusdem Deputati, seu Consiliarij.*

Postquam pręfatus D. Fr. Didacus de Sylua Generalis Inquisitoris officium obtinuit in ciuitate Eborensi, statim die 10. Octobris 1556. quatuor simul supremę Generalis Inquisitionis Deputatos, seu Consiliarios creauit, quibus totum Inquisitionis negotium peragebat, videlicet:

1 Rodericum Lopez de Carualho, V. I. Doctorem, Prothonot. Apostolicum, & Ecclesię Eborensis Canonicum.

2 Ioannem de Mello Iuris Pontificij Doctorem, qui postea factus est Siluensis, seu Algarbiensis Episcopus, tandemq; Archiepiscopus Eborens. Hi duo die 17. Iulij 1561. iterum ad generale Concilium Inquisitionis vocati sunt à Sereniss. Cardinali Henrico.

3 Gundifaluum Pinheiro, Sacrorum Canonum Licentiatum Canonicum Eborenssem.

4 Antonium Rodericum de Monsancto, V. I. Doctorem.

A Sereniss. Cardinali Henrico creati sunt 16. die Iulij 1539.

5 **F**R. Ioannes Suarius Ordinis Eremitarum S. Augustini, Sacrę Theologię Magister, qui ad Episcopatum Conimbricensem postea euectus fuit.

6 Rodericus Gomezius Pinheiro, Doctör Canonista, postea Angrensis Episcopus.

7 Antonius de Leano, Canonũ Doct. die 16. Decemb. 1541

8 Emanuel Falcão, Iuris Can. Licentiatus, die 3. Iun. 1542.

9 Georgius Gundifaluus, Canonum Baccalaureus, die 6. Augusti 1546.

Ex vi secunda Bulla Pauli III. eidem Sereniss. Cardinali concessa, alij creati sunt Consiliarij Deputati, qui omnes Regis posthac sunt à Consilij.

10 **D.** Emanuel Menezius, sacrorum Canonum Doctör, Regiæ

I N Q U I S I T I O N I S .

Regiæ Capellæ Dec. Regiusq; Consiliarius 12. die Iun. 1569. Hic postea, vt dictum est, Conimbricensis Episcopus, eiusdemq; Card. Infantis coadiutor, ac futurus successor fuit.

11 Martinus Gundifalvus de Camera, Doct. Theologus, Regiæ Conscientiæ Tribunali, Regioq; Palatio Præf. item à *Consilijs status*, vt vocant Cathol. Maieft. die 13. Iun. 1569.

12 Ambros. Campell. Sacrorum Can. Doct. 14. Iun. 1569.

13 Emanuel de Quadros, in sacris Canonib⁹ Licentiatus, Reg. Consiliar. 14. Decemb. 1570. Postea Ep̄s Egēditanens.

14 Paulus Alphonfus Canonum Doct̄or, Palatij Regij Senator, Regiusque Consiliarius 8. die Iunij 1577.

15 D. Michael de Castro, Doct̄or Theologus, ex Inquiretore Vlyssiponenfi 3. Septembr. 1577. Postea Visensis Episcopus, deindè Vlyssiponenfis Archiepiscopus, & Prorex, iterumque Lusitaniæ Gubernator.

16 Antonius Telles Menezius, Doct̄. Canonista, ex Inquiretore Vlyssiponenfi. 3. Septemb. 1577. Postea Lamecensis Ep̄s.

17 Georgius Serrão è Societate Iesu 5. Ianuarij 1579.

Ab Illustris. D. Georgio de Almeida.

18 **A**ntonius de Mendoca, in sacris Canonibus Licentiatus 3. die Augusti 1579. Hic locum hunc supremi Inquisitionis Cõcilij sponte demisit, Conimbricensisq; Academiæ Rector creatus est, Tribunalisq; Conscientiæ præfuit.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

19 **D**idacus de Sousa, Canonum Doct̄or, Inquiretor Conimbricensis, & Vlyssiponenfis 12. Ianuarij 1589. Is postea ad Episcopatum Mirandæ, deinde verò ad Eboresensem Archiepiscopatum ascendit.

20 Marcus Teixeira, Canonũ etiam Doct̄. Senator domus Supplicationis, Tribunalisq; Cõscientiæ Dep. 9. die Iun. 1592.

21 D. Antonius de Mattos de Noronha, Heluensis Episcopus die 23. Nouemb. 1592. Is postea 7. Aug. 1593. cum Sereniss. Card. Albertus à Regno hoc abesset, Generali Concilio præfuit ex speciali commissione ipso Sereniss. facta, & statim Inquiretoris Gen. dignitatem adeptus est, vt diximus.

DE ORIGINE

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

- 22 **B**artholomæus de Affonseca, Canonum Doct̃or, Indię Orientalis, & Conimbricen. Inquis. 3. die Febr. 1598.
23 Martinus Alphonfus de Mello, Doct̃. Teolog. & Eboreñ Inquisitor 11. Februarij 1598. Postea Episcopus Lamecensis.
24 Rodericus Pirez de Veiga, Conimbricensis, & Eborensis Inquisitor, Canonum Baccalaureus 7. Aug. 1598. Postea Heluensis Episcopus.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

- 25 **E**mmanuel Alvarez Tauares, in sacris Canonibus Licẽtiatus, Eboreñ. & Vlyssiponeñ. Inquis. 14. Maij 1610.
26 Antonius Diaz Cardozo, etiam in Canonibus Licẽtiatus, Conimbricẽ. & Vlyssiponcẽ. Inquis. 14. Maij 1610.
27 Saluator de Mesquita, Eborensis, & Vlyssiponenfis Inquisitor 25. Aprilis 1611.
28 D.F. Christophorus de Affonseca, ex Ordine sanctiss. Trinit. Episcopus Nicomedię, qui Ecclesię de Thomar præfuerat 3. Ianuarij 1612.
29 Fr. Emanuel Coelho, Ordinis Prędicatorum, sacre Theologię Magister, Reg. Concionator, olim librorum Censuror, & S. Officij Qualificator, qui primus locum Concilij Inquisitionis obtinuit prouincię nostrę Portugallię à Catholico Rege Hispaniarum Monarcha Philippo, Lusitanięq; huius nominis II. in perpetuum cõcessũ die 30. Octob. 1614.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

- 30 **I**oannes Alvarez Brandão, Doct̃or Canonista, olim Conimbricẽ. & Vlyssiponen. Inquisitor 20. Aug. 1617.
31 Gaspar Pereira, Doct̃or item Canonista, Regij Tribunalis Conscientię Deputatus, olim Eborensis, & Conimbricensis Inquisitor 8. die Septembris 1617.
32 D. Franciscus de Bragança, in sacris Canonibus Baccalaureus generalis in hoc Regno Bullę Cruciatę Commissarius, Inquisit. Vlyssiponenfis, deputatus 8. Septemb. 1617. Postea supremi Regij Consilij in Castella Consiliarius.

INQUISITIONIS

33 D. Ioannes de Sylua, Doct. Theologus Vlyssiponeſi. Inquisitionis Deputatus, Regius Conſiliarius, & Catholicæ Maieſtatis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ domus regiæ, & totius Curie Luſitanæ, 11. Martij 1622.

34 Fr. Ioannes de Portugal, Ordinis Prædicatorû, ſacræ Theologiæ Magiſter, ſecundus locum perpetuum, quo in ſupremo Inquiſit. Concil. Prædic. Ordo dono Regis Philippi II. gaudet, obtinuit 19. Maij 1622. poſtea Epiſcopus Viſenſis.

35 Sebaltianus de Matthos de Noronha, Canonum Doctör, olim Conimbricenſis, & Vlyſſiponenſis Inquiſitor 15. Iun. 1622. Nunc Epiſcop. Heluenſis.

36 D. Michael de Caſtro, Canonicus diœceſis Vlyſſiponenſis, Doctör Theologus, olim Conimbricenſis. & Vlyſſiponenſis Inquiſitor 7. Ianuar. 1626.

37 Franciſcus Barreto, canonum Licentiatus, Viſenſis diœceſis canonicus, olim Eborenſis, & Vlyſſiponenſis Inquiſitor 27. Maij 1626. Nunc ſimul Senator ſupremi Senatus Regij *Palatii tribunal* vocant.

38 Fr. Antonius de Souſa, Ordinis Prædicatorum ſacræ Theolog. Mag. S. Inquiſitionis Vlyſſiponen. olim Deputatus, tertius, qui in locum ſupremi Senatus Inquiſitionis præſ. Ord. conſeſſum, ingreſſus ſum, licet immeritus die 8. Iun. 1626.

§. 3. *Inſtitutio Inquiſitionis Eborenſis, eiſque Inquiſitores.*

S Anctæ Inquiſitionis publicata Bulla in ciuitate Eboren. die 22. Octobr. anni 1536. ac etiam monitorio generalis gratiæ omnibus, qui à fide reſceſſerunt, creatis Conſiliarijs, Notario, & Promotore, Illuſtriſſimus D. Fr. Didacus de Sylua Generalis Inquiſitor profecturus ad viſitandum pro ſuo munere paſtorali die 3. Ianuarij anni 1537. rotam ſuam authoritatem ſupra relato Ioanni de Mello ſupremi Inquiſitionis Tribunalis Deputato, ac Conſiliario commiſit, vt Inquiſitionis Tribunal iuxta formam iuris, & Bullæ Pauli III. ſupra relatæ conſtitueret, & ordinaret. Qui electis viris tanto munere dignis, omnes neceſſarios miniſtros Inquiſitioni de nouo fundandæ præſuit. Reuerſo poſtea D. Fr. Didaco de Sylua ab Epiſcopatus ſui viſitatione, reuocataque

D E O R I G I N E

prædicta generali facultate, noua, & specialis facta fuit ab eodem Generali Inquisitore præfato Ioanni de Mello, vt tanquam Inquisitor procederet in causis ad fidem spectantibus: quo in munere vsq; ad 16. diem Iulij 1539. perstitit: tunc n. creatus fuit Vlyssiponensis Inquisitor, vt suo loco dicitur.

2 Quis autem eius locum occupauerit vsque ad diem 5. Septemb. anni 1541. non constat. Crediderim tamen, quod supradictus Rodericus Lopez de Carualho, vnus ex Consiliarijs supremi Senatus Inquisitionis hoc munere functus sit, cum ex alijs supremis Consiliarijs de eo tantum fiat mentio in libris Inquisitionum, qui iterum à Serenissimo Cardinali Henrico die 7. Iunij 1561. ad idem supremum Tribunal vocatus fuerit, vt supra diximus. Sicque dictus Rodericus Lopez extitit secundus Eborensis Inquisitor.

Inquisitores à Serenissimo Cardinali Henrico creati.

3 **P**etrus Alvarez de Parades, Prætor eiusdem Serenissimi Cardin. Canonum Licentiatus 5. die Septemb. 1541. Postea Archidiaconus de Laura, & Canonicus Eborensis.

4 Ioannes Alvarez da Sylueira, Canonum etiam Licentiatus, ac similiter eiusdem Serenissimi Cardinalis Prætor 6. die Martij 1546.

5 Fr. Hieronymus de Oleastro, Ordinis Prædicatorum, sacre Theologiæ Magister 2. die Septembris 1552.

6 Antonius de Castro, Canonum Doctor, Sereniss. Cardinalis Prætor, Cantor Eboreñ. diœcesis 21. Ianuarij 1559.

7 Emmanuel de Quadros, Canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis 25. Nouembris 1559. Qui postea Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis, & Episcopus Egæditanensis, seu Guardiënsis fuit, vt supra diximus.

8 Didacus Mendez de Vasconcellos, Canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis diœcesis 11. Octobris 1564.

9 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicatorum, sacre Theologiæ Magister 12. Octobris 1566.

10 Hieronymus de Sousa, Canonum Licentiatus, Sereniss. Cardin. Prætor, & Canonicus Eboreñ. diœcesis 17. Iulij 1571.

11 Antonius Tellez de Menezes, Canonum Doctor 23.

INQUISITIONIS.

Ianuarij 1573. Qui postea Consiliarius supremi concilij Inquisitionis, & Lamacensis Episcopus fuit, vt diximus.

12 Antonius de Mendocça, canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis 15. Maij 1575. Qui etiam, vt diximus, Cõsiliarius supremi Senatus Inquisitionis, Conimbricensis Aca-
demix Rector, & Tribunalis Conscientix Præses.

13 Lupus Soares de Albergaria, Theologiæ Doctor 28. Nouembr. 1576. Qui postea Regiæ Capellæ Decanus, & Episcopus Portalegrensis electus obiit.

14 Marcus Teixeira, canonum Doctor, Archidiaconus de sexta Eborensis diœcesis 30. Decembris 1578. Qui postea Senator domus Supplicationis, Tribunalis conscientix Deputatus, & supremi Tribunalis Inquisitionis Consiliarius, vt diximus.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

15 **E**mmanuel Alvarez Tauares, in sacris canonibus Licentiatus, Decanus Visen. diœcesis 23. Ianuar. 1580. Postea Vlyssiponensis Inquisitor, & à consilijs supremi Senatus Inquisitionis, vt diximus.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

16 **P**etrus de Oliueira, canonum Licentiatus, & Conimbricensis diœcesis Decanus 30. Ianuar. 1589.

17 Rodericus Pirez da Veiga, canonum Baccalaureus, Canonicus Eborensis diœcesis 3. Iulij 1592. Qui postea Consiliarius Supremi Senatus Inquisitionis, & Episcopus Holuensis effectus est, vt dictum est suprâ.

18 D. Ioannes de Bragança, Doc. Theologus, & canonicus Eborensis diœcesis 3. die Iulij 1592. Postea Episcop. Visenfis.

19 Hieronymus Teixeira Cabral, canonum Licentiatus 11. Augulti 1593. Postea Episcopus Angrensis, & Mirandensis, ac tandem Lamecensis electus.

20 Martinus Alphonsus de Mello, Theologiæ Doctor, Canonicus Eborensis diœces. 29. Octob. 1594. Postea à consilijs supremi Senatus Inquisitionis, & Episcop. Lamecensis.

DE ORIGINE

Ab Illustrissimo D. Atonio de Mattos de Noronha.

- 21 **S** Aluator de Mesquita, canonum Licentiatus 13. Julij 1598. Qui postea Inquisitor Vlyssiponensis, & Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis effectus est, vt diximus.
- 22 Gaspar Pereira, Doctor canonista, diocesis Bracharensis canonicus Doctoralis 21. Nouembris 1598. Qui postea vt diximus, Conimbricensis Inquisitor, Tribunalis cōscientiæ deputatus, & supremi Senatus Inquisit. cōsiliarius effectus est.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

- 23 **G** eorgius de Mello, canonum Licentiatus 27. Octobris 1606. Postea Magnus Prior de Palmella Ordinis Sancti Iacobi, nunc Episcopus Mirandensis.
- 24 Michael Pereira, canonū Licētiatus 1 die Julij 1608. postea præfuit Ecclesiæ de Thomar, nūc Episcop. Brasiliensis.
- 25 Emmanuel Pereira, canonum etiam Licentiatus, canonicus Ecclesiæ sanctę Marię de Alcaçua, in loco Sanctarenensi 9. die Martij 1610.
- 26 Simon Barreto de Menezes, in sacris canonibus Licentiatus, Ecclesię Visensis canonicus die 7. Maij 1612.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

- 27 **M** Arcus Teixeira, Doc. canon. Eborensis diocesis canonicus 11. Septem. 1617. Postea Brasilien. Episcop.
- 28 Emmanuel de Lucena, Doctor canonista, diocesis Vlyssiponensis canonicus 8 die Maij 1620.
- 29 Franciscus Barreto, canonum Licentiatus, canonicus Visensis diocesis 8. die Maij 1620. de quo dictum est supra.
- 30 Franciscus Cardoso de Torneo; canonum Licentiatus 3. Julij 1623.
- 31 Gomezius de Britto da Sylua, canonum Baccalaureus, Ecclesiæ de Portalegre Thesaurarius 7. Julij 1623.
- 32 D. Diacus Lobo, Theologię Baccalaureus 6. Decem. 1625. Postea Prior Magnus de Palmella Ord. sancti Iacobi.
- 33 Anton. da Sylueira, canonum Doc. diocesis Egēditanensis, seu Guardensis canonicus Doctoralis 24. Februar. 1627.
- 34 Sebastianus Tinoco, Theologiæ Doctor, diocesis Eborensis canonicus 29. Nouembr. 1627.

INQUISITIONIS.

§. 4. *Inquisitionis Vlyssiponenſis inſtitutio, eiufq; Inquiſitores.*

1 **S**tatim vt Sereniſ. Card. D. Henricus Generalis Inquiſitor creatus fuit, nouam Inquiſitionem in Ciuitate Vlyſſiponenſi, erexit, cui primum Inquiſitorem præfecit 16. die Iul. 1539. Io: de Mello, qui prius à D. Fr. Didaco de Sylua factus fuerat Gen. Inquiſ. Conſil. & primus Eboren. Inquiſ. Ab eodẽ Sereniſ. Card. ſequentes inſtituti ſunt Inquiſitores.

2 Fr. Georgius à S. Iacobo, Ord. Prædic. Parienſ. Doctor Theologus. Poſtea Angrenſis Epiſc. 10. die Nouembr. 1540.

3 Georgius Rodericus, Sacrorum Canonum Licentiatus, & Prætor eadem die.

4 Antonius de Leão, Can. Doct. & Prætor. 23. Decemb. 1542.

5 Rodericus de Matre Dei, ſeu D. Rodericus Pereira 19. Auguſti 1552. Poſtea Epiſcopus Angrenſis.

6 Petrus Aluarez de Paredes, Can. Licent. 19. Aug. 1552.

7 Fr. Hieronymus de Oleaſtro, Theologiæ Mag. Ordinis Prædic. 4. die Octobr. 1555. ex Inquiſitore Eborenſi.

8 Ambroſ. Campello, Canonum Doctor 21. Octob. 1555.

9 Georgius Gonſaluez Ribeiro, can. Licent. 14. Aug. 1560.

10 Fr. Emanuel da Veiga, Ord. Prædic. Theol. Magiſt. 9. Iunij 1562. ex Inquiſitore Eborenſi.

11 D. Emanuel Sanctos, Eps Targuen. qui tanquam Inquiſitor præfuit dict. Inquiſitioni Vlyſſiponenſi. 13. Decemb. 1564.

12 Petrus Nonius, Doctor Canoniſta 7. die Octob. 1565.

13 D. Michael de Caltro, Doctor Theologus 18. Iun. 1566. Qui poſtea factus fuit conſiliarius ſupremi Concilij Inquiſitionis, Viſenſ. Epiſcopus, & Vlyſſiponenſis Archiepiſcopus, ac Luſitanix Prorex, eiufdemq; Gubernator, vt diximus.

14 Simon de Sãa Pereira, Doct. Canon. 10. Martij 1569.

15 Antonius Tellez, ex Inquiſitore Eboren. Doct. Canon. ſupremæ Inquiſitionis conſiliarius, de quo ſupra anno 1577.

16 Didacus de Souſa, Canonum Doctor, ex Inquiſitore Conimbricenſ. 30. Decembr. 1578. Qui poſtea conſiliarius generalis Inquiſitionis, Mirandeniſis Epiſcopus, & Archiepiſcopus Eborenſis, vt dictum eſt.

DE ORIGINE

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

17 **M** Athæus de Sylua, canonum Licentiatus, Vlystponensis Diœcesis Decanus 4. die Maij 1583.

18 Bartholomæus de Affonseca, Iuris Pontificij Doct. 15. Julij 1583. Prius Inquisitor Indiæ Orientalis, & postea Conimbricen. & cõsiliarius supremę Inquisitionis, vt diximus.

A Serenissimo D. Cardinali Alberto.

19 **L** Vdovicus Gundisaluus de Ribafria, canonum Doct. ex Inquisitione Conimbricensi 18. Aprilis 1586.

20 Emanuel Alvarez Tauares, in sacris canonibus Licentiatus, ex Inquisitore Eborensi 17 Martij 1593. Postea consiliarius supremę Inquisitionis, vt dictum est.

Ab Illustrissimo D. Antonio Mattos de Noronha.

21 **D** Antonius Pereira Menezius, Can. Licentiatus 29. Decembris 1600. Postea supremi Regis consilij in Castella consiliarius.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

22 **A** Ntonius Diaz Cardoso, ex Inquisitore Conimbricen. canonum Licentiatus 12. Octob. 1602. Qui postea consiliarius fuit supremę Inquisitionis, de quo supra.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

43 **S** Ahator de Mesquita, can. Licent. ex Inquisit. Eboren. 7. Maij 1608. Postea Gen. Inquis. à consilijis, de quo sup.

24 Io: Alvarez Brandão, Doct. Can. ex Inquis. Conimbric. 6. Maij 1612. Postea Generalis Inquis. à Consilijis, vt diximus.

25 D. Rodericus de Cunha, Doct. Can. Eps Portalegren. 9. Febr. 1615. Qui postea creatus fuit Episcopus Portuen. & nunc Archiepiscopus Bracharensis, Hispaniarum Primas.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

26 **D** Emanuel Pereira, sacrorum Canonum Doctor, ex nominato Inquisitore Eborensi 26. Iunij 1617.

27 Fran-

INQUISITIONIS.

27 D. Franciscus Menezius, canonum Doctor, ex Inquisitore Conimbric. 9 Aug. 1617. Qui postea Conimbricensis Vniuersitatis factus fuit Reformator, deinde Leiriensis Episcopus, nunc verò Algarbiensis, seu Siluensis Episcopus.

28 Rodericus Ferdinandus de Saldanha, canonum Licentiatus, ex Conimbricensi Inquisitore die 11. Aug. 1617.

29 Petrus da Sylua de Sampayo, in sacris canonibus Licentiatus, Leiriensis Diœcesis Decanus 29. Augusti 1617.

30 Sebastianus de Mattos de Noronha, de quo dictum est supra, ex Inquisitore Conimbricensi 4. Iunij 1620.

31 Simon Barreto Menezius, can. Licentiatus, ex Inquisit. Conimbr. qui & Eboren. Inquisitor fuerat 11. Octob. 1620.

32 Petrus à Costa, D. Theol. Ep̄s Angren. 2. Octob. 1621.

33 Eman. de Lucena, D. Can. ex Inquisit. Ebor. 11. Apr. 1622.

34 Franciscus Barreto, ex Inquisitore Eborensi, de quo dictum est supra 27. Iunij 1623.

35 Emanuel de Cunha, canonū Licentiatus 8. Aug. 1623.

36 D. Michael de Castro, D. Theol. ex Inquisit. Conimbric. 14. Decemb. 1623. Postea Gen. Inquisitionis cōsiliarius, vtf.

37 Didacus Oforius de Castro, Canonum Baccalaureus, Lamecensis Diœcesis Thesaurarius 9. Ianuarij 1626.

38 Gomezius de Britto da Sylua, Canonum Baccalaureus, ex Inquisitore Eborensi 15. Iunij 1626.

§. 5. *Institutio Inquisitionis Conimbricen. eiusq; Inquisitores.*

Postquam Sereniss. Card. D. Henricus Generalis Inquisitoris Officiū acceptauit, omniaq; summa pietate, ac zelo, quibus erat ornatus, quæ ad bonum fidei, & rectam Inquisitionis Eboren. ab Illustriſs. D. Fr. Didaco de Sylua iam fundatæ, ac Vlyssiponen. ab eo de nouo creatæ administrationem disposuit, de instituenda Inquisit. in ciuitate Conimbricensi cogitauit. Ad cuius rectam institutionem duos Cōmissarios Inquisitores delegauit, nimirum D. Fr. Bernardum de Cruce, ex familia Prædic. S. Thomæ Ep̄m, & Conimbric. Vniuersitatis Rectorem, ac Gomezium Alphonsum, in iure canonico Baccalaureum, & colleg. Ecclesiæ Vimarenensis Priorem. Qui, creatis omnibus necessarijs ministris, Inquisitoris officium agere cæperunt à die 15. Octob. anni 1541.

DE ORIGINE

3 Tertius Inquisitor in ordine, ex ijs, quorum notitiam habemus, Emmanuel de Quadros, canon. Licent. 5. April. 1565. ex Inquisitore Eborensi. Postea Egæditanensis Episcopus. Tota autem illa temporis intercapedine ab anno 1541. usque ad annum 1565. qui fuerint Inquisitores, nobis non cõstat; nisi fortè ipse Gomezius Alfonso toto illo tempore in Inquisitoris officio perseverauerit.

4 Ludouicus Alvarez de Oliveira, canonum etiam Licentiatus 15. die Aprilis 1566.

5 Sebast. Vaz, canon. similiter Licentiatus 28. Oct. 1570.

6 Didacus de Sousa, Doctor canonista 2. Aprilis 1571. de quo supra mentionem fecimus.

7 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicatorum, sacre Theolog. Magister 26. Febru. 1575. ex Inquisitore Eborensi.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

8 Ludouicus Gondifaluus Ribafria, Doctor canonista 22. Octobr. 1583.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

9 Bartholom. de Alfonsca, canon. Doctor, ex Inquisitore Indiæ Orientalis 26. Februar. 1587. de quo supra.

10 Antonius Diaz Cardoso, canonum Licentiatus, de quo supra dictum est 20. Mart. anno 1589.

11 Rodericus Pirez da Veiga, de quo dictum est supra 16. Aprilis 1589.

12 Hieronymus Teixeira die 1. Decembr. 1594

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

13 Didacus Vaz Pereira, canonum Doc. 15. Octo. 1598.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

14 Ioannes Alvarez Brandanho, iam supra nominatus, canonum Doctor 7. Octobr. 1603.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

15 Gaspar Pereira, canon. Doc. de quo etiam in superioribus egimus, ex Inquisitore Eborensi 24. Octo. 1606.

16 Don Franciscus Menezius, canonum Doctor, cuius etiam mentionem fecimus 8. Octobris 1611.

17 Michael Pereira, ex Inquisit. Eborensi. canon. Licent. quem

INQUISITIONIS.

quem etiam in superioribus nominauimus 5. Augusti 1612.

18 Rodericus Ferdinandus de Saldanha, canon. Licentiatuſ 11. Nouembr. 1613. Poſtea Inquiſitor Vlyſſiponenſis.

Ab Illuſtriſſimo D. Ferdinando Martins Mafcarenas.

19 **S**ebaſtianus de Mattos de Noronha, canonum Doctör, cuius ſupra mentionem fecimus 28. Iun. 1617.

20 Franciſcus Pinto Pereira Conimbric. Dec. 7. Iul. 1617.

21 Simon Barreto de Menezes, canonum Licentiatuſ, ex Inquiſitore Eboreniſi 20. die Octobr. 1617.

22 D. Michael de Caſtro, de quo dictũ eſt ſup. 20. Iul. 1622.

23 Petrus de Sylua, canonum Licentiatuſ 3. Iul. an. 1623.

24 Lupus Soarez de Caſtro, can. Licent. canon. & Theſaurarius Syluen. ſeu Algarbien. dioceſ. 29. Septemb. 1623.

25 Franciſcus Cardoſo de Torneo, canonũ Licentiatuſ, Canonicuſ Lamecenſis dioceſis, ex Inquiſitore Eboreniſi.

§. 6. *Inſtitutio Inquiſitionis Goenſis, eiſque Inquiſitores.*

CUm Iudaica perfidia non ſolũ in Regnis Luſitaniæ, ſed etiam in partibus Indiæ Orientalis, eidem Regno aggreſſatis, & ſubiectis, in dies magis, ac magis ſerperet, (attreſtante id per literas ſuas ad Regem Ioannem tertium miſſas decima die Nouembris anno 1545. Sancto Franciſco Xauier in illis partibus eo tempore fidem mirificè propagante: in quibus inſtanter ab eodem Rege poſtulabat, vt in tantæ perfidiæ remediũ, Inquiſitionis officium in illam regionem mittẽdum curaret.) Sereniſſimus Infans Cardinalis Domnus Henricus, qui Inquiſitoris Generalis officium in dictis Portugalliæ Regnis tũc agebat, de remedio ſollicitus, volenſque errantes oues ad verum Chriſti ouile reducere, in ciuitate Goenſi, illius prouinciæ Metropoli, ſanctæ Inquiſitionis Tribunal erexit, ſicut fecerat in ciuitatibus Vlyſſiponenſi, & Conimbricẽ. Inquiſitores, Officiales, & miniſtros neceſſarios in eas partes miſit, qui fidei negotia diligẽter tractarẽt.

1 Primus Inquiſitor miſſus ab ipſo Sereniſſimo Cardinali fuit Alexius Diaz Falcão 15. die Mart. anni 1560. Qui in fine eiufdem anni Goam peruenit, capitiſque Inquiſitoris officium exercere.

DE ORIGINE

- 2 Franciscus Marquez Botelho 20. Februarij an. 1561.
3 Bartholomæus de Affonseca, Doctor canonista anno
1571. mense Mart. de quo dictum est supra.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

4 **A**ndreas Ferdinandus, canonum Licentiatuſ, Prouiſor
& Vicarius Generalis Archiepiſcopatus Goenſis,
qui iam nominatuſ fuerat ad Inquiſitoris Officiũ à Sereniſ.
Cardin. Henrico an. 1582. in principio menſis Ianuarij.

5 Fr. Gaſpar de Mello, Ordiniſ Prædicatorum, ſacræ
Theologiæ Magiſter 18. Septemb. 1583.

6 Rodericus Sodrinho de Meſquita 12. die Martij 1584.

7 Frater Thomas Pinto, Ordiniſ Prædicatorum, ſacræ
Theologiæ Magiſter 6. die Octobriſ anno 1586.

A Sereniſſimo Cardinali Alberto.

8 Antoniuſ de Barros 5. die menſis Octobriſ 1593.

Ab Illustrissimo D. Antonio Mattos de Noronha.

9 Marcus Aegidiuſ Frazão 4. die Nouembriſ 1596.

Ab Illustrissimo D. Alexandro,

10 Georgiuſ Ferreira anno 1604.

Ab Illustrissimo D. Petro de Caſtilho,

11 Gundifaluſ da Sylua 2. die Septembris 1605.

12 Franciſcuſ Borges de Souſa, Canonum Licentiatuſ
2. die Maij 1613.

13 Ioanneſ Ferdinanduſ de Almeida 17. Ianuar. 1614.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas,

14 Ioanneſ Delgado Figueira.

15 **E**X hiſ quæ hætenuſ dicta ſunt, atque ex Apoſtolicis
Bullis, quarũ exemplaria in Regiſ Archiuij, & item
in S. Inquiſitioniſ ſcrinijs aſſeruantur, ex libris etiam parti-
cularium Inquiſitionum huiuſ Regni, manifeſtè colligitur
falſum eſſe, quod ſuprà relati authoreſ referunt, nempe Saha-
uedram ſacrũ Inquiſitioniſ Tribunal in Luſitania inſtituiſſe,
vel ſaltem inſtitutioniſ eiſ cauſam extitiſſe. Patet. n. priuſ

Apo.

INQUISITIONIS

Apostolicum Breue pro eius institutione anno Dñi 1531. secundum verò an. 1536. editū fuisse; cum tñ Sahauedra, sicut præfati authores asserunt, tribus post annis, v. anno 1539. extiterit, quod à Paramo, qui idem scribit, aduertendū erat.

16 Alia repugnātia, & falsitas in dictis Parami inuenitur. Afferit enim Sahauedram incepisse adulterare chirographos Regis Philippi II, quibus commendam Ord. S. Iacobi obtinuit, retinuitq; annos septendecim: cum igitur Philippus II. regnare cæperit ab anno 1555. quo tempore Carolus V. eius pater regno cessit, vt tradit Illelscas *in hist. Pontif. to. 2. lib. 6. c. 231. §. 1.* constat ex traditis à Paramo, Sahauedram adhuc esse Commendatariū S. Iacobi an. 1572. ad minus. Qua ergo ratione Paramus concordabit Sahauedram occasionem dedisse fundandæ Inquisitioni Lusitanæ an. 1539. (quia ex eius dictis hoc facere non potuit, nisi post annū 1572.) cum hac manifesta veritate, quòd omnes Inquisitores tam in Lusitania, quàm in India Orientali iam fundatæ erant eo modo, & forma, quibus nunc procedunt? Quomodo stabit Sahauedram falsificasse literas Philippi Regis, cum eo tempore nõdum Regni clauum arripuerat? imò tempore Philippi Sahauedra in triremibus iactus detinebatur? Vide falsitatem, vide repugnantiam.

17 Ex eodem quoq; temporis computo falsum esse constat Card. Taveira, cum in Regnis Hispaniæ Inquisitor Gñlis esset, Regi Ioanni III. persuasisse, vt sacrū Inquisitionis Tribunal in eadem forma, quæ in Castellæ Regnis obseruabatur, instituendum in Lusitania curaret. Patet enim præf. Cardin. eodem an. 1539. Gñlem Hispaniæ Inquisitorem creatū esse, quo tempore iam in Lusitania sacrū hoc Tribunal in eadem forma erectum erat. Nam extat epistola Sereniss. Cardin. Henrici 12. Iulij an. 1541. ad Illustriss. Card. Taveira, petentem remissionem reorū ex Inquisitione Lusitana iam constituta ad Inquisitionem Hispanam, ac ex Hispana ad Lusitanā. Nõ igr ex suasionibus dicti Card. fūdada est nostra Inquisitio.

18 Constat Tertiò falsum esse id, quod Paramus scribit, nempè Lusitanæ Reges noluisse, quòd in suis Regnis sacrum Tribunal institueretur, cū luce clarius pateat illos iam anno

DE ORIGINE

Dñi 1521. eius institutionem summoperè curasse. Quod ex epistola præfati Regis Ioannis III. cuius supra meminimus, & ex alijs multis epistolis, & scriptis à me ex archiuis Regijs transumptis, satis apertum est.

19 Accedit quia factum hoc in nulla memoria Regni huius inuenitur, siue in scriptura, siue in traditione hominũ, cum multos illius temporis nouerimus, qui tamen de hac re nusquam fuerunt loquuti; nec factum talis esset naturæ, vt facillè obliuioni traderetur. Tandem, vt interim alia omit- tam, credibile non est, fraudulentum hominem cum autho- ritate Cardinalis, ac Nuntij à Latere missi ad Inquisitionem instituendam in hoc Regno per sex menses commorari absq; eo quod cognosceretur. Nam eo tempore erant in curia Ro- mana Oratores Regis Ioannis III. super negotijs Inquisitio- nis. Quos debuit Rex præmonere de aduentu talis Nuntij, & ipsi de veritate eum certiore facere, cum ad hæc sex mensium tempus suppeteret: quod nequaquam contigit.

20 Quamuis in nostra relectione de cæsuris Bullæ Cene- cap. 14. disp. 76. nu. 7. in confirmatione secunda concl. casum Sahauedræ adduxerimus, id solummodo gratia exempli fe- cimus, non tamen approbando tamquam verum; vt patet ex verbis ibi positis: *sicut in nostro Lusitania Regno contigisse fertur: exemplorum .n. non requiritur veritas.* Et hinc est, quòd S. Tho. docet exempla non habere authoritatem: vt vi- deri potest 1. p. quæst. 48. art. 1. ad 1. quæst. 67. art. 2. ad 2. 1. 2. quæst. 59. artic. 2. ad 1. & aliàs sæpè: nam Aristoteles in Logica vtitur exemplis secudùm opiniones aliorũ. Similiter & Apostolus fecit, qui prædicans in Areopago, *Actor. c. 17.* sic ait: *Sicut & quidam vostrorum Poetarum dixerunt: ipsius enim & genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, &c.* Authori- tas scriptorum, quos in contrarium citauimus, lectorem mo- uere non debet, quamuis aliàs satis cõmendanda sit; eo quòd nullus illorum rem hanc accuratè tractauerit, & ferè omnes Paramum, ipse vnum Sahauedram latronem, falsarium, fal- latiosum, & infamem sequantur, cuius authoritati succum- bit. Oblatrare igitur aduersarij Lusitani nominis hostes possunt, mordere autem non possunt.

I

APHORISMORVM

LIBER I.

DE IVRISDICTIONE INQUISITORVM.

CAPVT I.

De Inquisitoribus, & Ministris.

Anticissimus Patriarcha noster DOMINICVS sanctæ Inquisitionis primus author, primusque ab Innocentio III. & Honorio III. creatus Apostolicus Inquisitor, Inquisitorum pater, exemplar, & norma. Videndus Param. *de origine Inquisit. lib. 2. tract. 1. cap. 2. num.*

1. cap. 23. num. 1. & cap. 30. num. 1. Sixtus V. const. 30. apud Laert. tom. 2. pag. 528.

2 Sanctus Petrus Martyr, sanctæ Inquisitionis Patronus, imitatione accensus Beati Patris Dominici, ut ille, contra hæreticos mirabiliter se gessit. Quam ob rem, post Beatum Dominicum, non immeritò Princeps appellari debet, sacro sancti Officij Inquisitionis, cum ipse primus illud suo sanguine consecrauerit. Sixt. V. *d. const. Innoc. III. const. 11.*

3 Inquisitor est *Iudex à Sede Apostolica in causis ad Dei gloriam, Fidei, & Ecclesia augmentum deputatus. cap. v. Inquisitioni, de hæret. in 6. Clement. Multorum eodem sit. Albert. in rubr. de hæret. in 6. quæst. 5. num. 3. Roias de hæret. part. 2. num. 410.*

4 Inquisitores eliguntur vel à Summo Pontifice, vel ab alio, de ipsius tamen commissione. Eymericus *in direct. Inquisit. 3. part. quest. 3. ubi* Peñ. *com. 52. Farin. de heres. q. 186. §. 1. num. 1.*

5 Olim à Generalibus, & Prouincialibus Prædicatorem, & Minorum Inquisitores in partibus sibi commissis, ex Fratribus sui Ordinis eligebantur. Eym. & Peñ. *cit. loc. Farin. dicta q. §. 2. n. 30.*

6 Hodie in tota Italia à Reuerendissimis, & Illustrissimis Cardinalibus, Generalibus Inquisitoribus Apostolicis Inquisitores eliguntur. In Hispania verò, & Lusitania ab Inquisitore Generali constituuntur. Peñ. *cit. loc. Farin. d. §. 2. n. 31.*

7 Inquisitores tales eligi debent, qui sint Fidei zelatores acerrimi, conuersatione honesti, prudentia circumspiciti, constantia firmi, scientia eminenter eruditi, ac virtutibus omnibus circumfulti. Eym. *d. 3. p. q. 1. ubi* Peñ. *com. 50. Farin. d. §. 2. num. 54.*

8 Inquisitor eligi non potest in terminis iuris communis, nisi quadragesimum saltem attingat ætatem. Qui autem minoris ætatis ipsum elegerit, grauius puniendus est; si tamen à Summo Pontifice immediatè eligatur, sufficit quòd sit triginta annorum: hæc similiter ætas sufficiens est ad eosdem eligendos in Regno Lusitaniæ. *Ex Bulla prima Pauli III. pro officio Inquisitionis Lusitania expedita 23. Maij an. 1536. Eym. d. 3. p. quest. 2. ubi* Peñ. *com. 51. Farin. d. §. 2. nu. 46. & seqq.*

9 Inquisitor Theologus simul, & Iuris peritus esse debet. Vbi autem duo fuerint Inquisitores, vnus sit Theologus, Iuris peritus alter. Peñ. *d. com. 50.*

10 Inquisitor instituere potest Vicarium, cui vices suas committat, non tamen concedere, vt alium Vicarium instituat. Eym. *d. 3. p. quest. 13. & 15. ubi* Peñ. *com. 62. & 64. Molin. de iustit. & iure tract. 5. disp. 28. num. 8.*

11 Vicarius, seu delegatus Inquisitoris eas condiciones, & scientiam habere debet, quas ad ipsum Inquisitorem necessarias esse diximus: ætas verò minor sufficit, nimirum triginta

triginta annorum. Eym. *d. 3. p. quest. 16. ubi Peñ. com. 65.*
Et com. 50. Farin. d. §. 2. num. 52.

12 Inquisitores, ac eorum Vicarij, notarium vnum, vel plures, clericos seculares, vel quorumvis Ordinum regulares, eligere, assumere, atque creare possunt. Eym. *d. 3. p. q. 18. ubi Peñ. com. 67.*

13 Possunt etiam duos viros idoneos compellere ad scribenda Inquisitionis acta, exhibito iuramento de officio fideliter exercendo, & custodiendo secreto. Eym. *ibidem. quest. 19. ubi Peñ. com. 68.*

14 Ab Inquisitoribus Generalibus Hispaniæ, & Lusitaniæ creantur etiam Consultores, seu Deputati: qui in Lusitania votum habent decisivum, simulque cum Inquisitoribus determinationes in causis, & sententias subscribunt, ac cum illis conditionibus eliguntur, quæ ad Inquisitores necessariae sunt, ætate quadraginta annorum à iure communi requisita excepta. Nova recôpilatio regiminis Inquisitionis Lusitaniæ. *tit. 1. cap. 2. Et tit. 4. cap. 53.*

15 Qui creare possunt Inquisitores, Commissarios, Deputatos, & Notarios, possunt etiam eos ab officijs amovere. Eym. *d. 3. p. q. 9. Et 17. ubi Peñ. com. 58. Et 66.*

16 Ministri Inquisitionis in suis officijs delinquentes, ab ijs tantum, à quibus instituuntur, puniri possunt; cautè tamen puniendi sunt. Peñ. *3. p. Direct. com. 61.*

CAPUT II.

Quenam sit Inquisitorum iurisdictio in se, & cum Episcoporum iurisdictione comparata.

1 **I**urisdictio est *authoritas iurisdicendi, seu facultas administranda iustitia, & aequitatis statuenda, vel potestas gubernandi populum iure, & legibus.* Mart. *de iurisdic. part. 1. cap. 8. num. 1. Et 2.*

2 Iurisdictio in ordinariam & delegatam diuiditur. Illa competitratione officij in sibi subditos, estque ad omnes

causas; hæc ex commissione, & ad causas speciales. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 1.

3 Iurisdicção Inquisitorum est *authoritas iuris dicendi*, seu *facultas administranda iustitia in iis, qua ad fidem spectant.*

4 Inquisitorum iurisdicção à Summo Pontifice delegata censetur, quamvis ipsi ab Inquisitoribus generalibus immediate eligantur. Eymeric. 3. part. *Direct. quæst. 4. & 6. ubi Peñ. com. 53. & 55. Molin. de iust. tract. 5. disp. 28. num. 4. & 5.* Idem dicendum est de Senatoribus supremi Senatus Inquisitionis, ac de Deputatis Lusitanæ.

5 Prædictorum iurisdicção, etiam re integra, morte instituentis non extinguitur, quamvis eligantur cum hac clausula: *Ad beneplacitum Romani Pontificis, vel sedis Apostolica, aut Inquisitoris Generalis.* Eymeric. d. 3. p. q. 7. & 8. ubi Peñ. com. 56. & 57. Farin. de hæres. q. 186. §. 2. num. 20.

6 Inquisitor Generalis perpetuus in Hispania, & Lusitania à Rege electus, & à Summo Pontifice confirmatus, habet iurisdicçãoem delegatam instar ordinariæ, & in multis cum illa conuenientem; probabile tamen est, habere ordinariam. Barb. de iud. ad l. cum prætor. ff. de iudic. §. 1. num. 64. Simanc. cathol. inst. tit. 34. num. 4.

7 Iurisdicção Inquisitorum in causis Fidei priuatiua est ad Iudices seculares, cumlatiua verò ad Episcopos. Farin. de hæres. q. 186. §. 1. & 9.

8 Inquisitorum iurisdicção in causis Fidei, aut contra fidem suspicionem inducentibus, priuatiua est ad Prælatos, Regularium respectu suorum subditorum. Paulus V. *relatus à Laercio in Bullario tom. 3. const. 26. pag. 210.*

9 Quando Episcopi, & Inquisitores procedunt auctoritate delegata, pares in procedendo sunt. Quando verò Episcopi auctoritate ordinaria, & Inquisitores auctoritate delegata, Inquisitores sunt maiores Episcopis. Eymeric. d. 3. p. q. 5. ubi Peñ. com. 54.

10 Vicarij Inquisitorum ab ipsis creati, quibus vices suas committunt, vt in ipsorum locum succedant, sunt inferiores Episcopis, nec illis gaudent priuilegijs, quibus Inquisitores

quisitores fruuntur. Si tamen à Summo Pontifice in toto orbe, ab Illustriſſimis Cardinalibus Inquiſitoribus in Italia, ab Inquiſitoribus Generalibus in Hiſpania, & Luſitania eligantur, maiores ſunt Epiſcopis, & illis gaudet priuilegijs, quæ Inquiſitoribus, quorum ſunt Vicarij, competunt. Peñ. d. com. 54.

11 In iis locis, vbi ſunt Epiſcopi, & Apoſtolici Inquiſitores, tantum Inquiſitores procedunt in cauſa hæreſis; & ad ipſos mittere debent Epiſcopi quidquid contra reum habere potuerint. Peñ. 3. p. *Direct. ad quaſt. 52. com. 101.* Molin. *de iuſtit. & iure tract. 5. diſp. 28. num. 13.*

12 Epiſcopus non poteſt impedire proceſſum Inquiſitoris. Inquiſitor tamen Generalis in Luſitania ex cauſa poteſt ad ſe aduocare ab Epiſcopis omnes cauſas ad fidem ſpectantes, etiam ſub cenſuris, & alijs pœnis. Peñ. 3. *part. Direct. com. 54.* Pius IV. *in conſtitutione à nobis relata ad fin. Opuſc. de ſolicitantiſus.*

13 Si Epiſcopus & Inquiſitor ſimul, pro diuerſis tamen temporibus, aliquem citent ad reſpondendum de Fide, citatus coram vtroque comparere teneretur. Eym. *dict. 3. part. quaſt. 5. vbi.* Peñ. *com 54.* Dixi. *in Opuſc. de ſolicitantiſus tract. 2. cap. 2. num. 5.*

14 Si Epiſcopus procedat authoritate ordinaria, & citet ſimul cum Inquiſitore pro eodem tempore incompoſibili, coram Inquiſitore citatus appareat. Dixi *in Opuſc. de ſolicitantiſus tract. 2. c. 2. num. 7.* Farin. *de hæreſ. q. 186. §. 3. num. 87. & ſeqq.*

15 Si Epiſcopus procedat authoritate delegata, & pro tempore incompoſibili citet ſimul cum Inquiſitore, poteſt citatus eligere, coram quo comparere velit ſecundum iuris communis rigorem. In hoc tamen Luſitaniæ Regno probabilius eſt debere ſe Inquiſitori præſentare. Eym. *d. q. 5.* Dixi *citato Opuſculo c. 2. num. 10.*

CAPVT III.

Qua ratione plures Inquisitores, aut ipsi simul cum Episcopis procedant.

1 **S**I Summus Pontifex respectu alicuius particularis personæ, vel causæ aliquem specialiter creauit Inquisitorem, circa talem causam vel personam alij Inquisitores procedere non possunt, immò tenentur ad illū mittere omnia acta contra talem personam facta, ad hocque potest talis specialis Inquisitor eos compellere. Si tamen negliger se habeat in procedendo, tenentur alij Inquisitores hoc ad Summum Pontificem deferre. Peñ. 3. *part. Direct. ad q. 46. com. 95.* Molin. *de iustit. tract. 5. disp. 88. num. 18.*

2 Quando in eadem prouincia sunt duo Apostolici Inquisitores communiter delegati, simul, vel separatim procedere possunt, cum uterque iurisdictionem habeat in locum; reus tamen ab vno tantum punietur. Peñ. & Molin. *num. 9. de iuris locis.*

3 Episcopi in crimine hæresis, respectu suorum subditorum, ordinarij iudices sunt: quoad exemptos vero, delegati. In procedendo autem seruare debent modum, quem seruant Inquisitores. Farin. *de hæres. q. 186. §. 1.* Molin. *Disp. sic. num. 2. & 3.*

4 Episcopus sine Inquisitore, vel Inquisitor sine Episcopo, creare, arrestare, capere, tura custodiæ incipere, & inquirere potest: non tamen incarcerare ad poenam, tormentis exponere, ac ad sententiam condemnatoriam procedere, factumq; in contrarium est ipso iure nullum, & confessio in tortura facta reo non nocet. Eymers. 3. *p. Direct. q. 47. ubi Peñ. com. 96.* Mol. *disp. sic. num. 11. & 12.* Farin. *de hæres. q. 186. §. 3. num. 82. 67. & seqq.*

5 Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo in summo iure sententiam absolutoriam proferre non potest. Idem fortassis dicitur de indicenda abiuratione, &

pur-

purgatione canonica. Oppositum tamen est usu magis receptum. Eymers. 3. part. Direct. q. 48. ubi Peñ. com. 97. Farin. d. §. 3. num. 60. & 61. Dixi in Opusc. de sollicitant. tract. 2. cap. 1. num. 12.

6 Si abiuratio & purgatio coram Episcopo tantum, aut Inquisitore fiant, reo sciante, & consentiente, ac non contradicente, nec appellante, valet; taliter quod non potest postea obiectio nullitatis opponi ad relapsiam effugiendam Peñ. d. com. 97. Dixi citato loco num. 15.

7 Si Episcopus & Inquisitor non possunt, aut nolunt personaliter ad eundem locum conuenire, potest vnus alteri vices suas committere, vel Vicarium, aut Commissarium mittere, aut suum per literas significare assensum, vel consilium. Eymers. 3. part. Direct. q. 49. ubi Peñ. com. 98. Farin. qu. cit. §. 4. num. 103.

8 Si Episcopus, aut Inquisitor conuenire noluerint ad simul procedendum, vnus alterum requirat, vt infra octo dierum spatium adueniat, vel substitutum, consilium, aut assensum mittat: intra tamen requisitionis tempus, si alter sine altero procedat, processus est nullus. Elapso vero tempore, si requisitus non uenerit, dummodo non fuerit infirmitate impeditus, requirens procedat. Eymers. d. q. 49. Farinat. d. §. 4. num. 98. & 108. & §. 3. num. 96. & 97.

9 Consensus Episcopi post factum non validat processum. Farin. cit. loco num. 111.

10 Quando Inquisitor non potest habere copiam Episcopi & e contra, vt si absens sit extra provinciam, vel diocesim, nullo relicto delegato, aut quando est in remotis, procedere potest. Farin. quast. cit. §. 3. num. 96.

11 Episcopus requirendus ad processum contra hereticum, est Episcopus domicilij rei contra quem proceditur, non verò originis. Quia domicilium origini præfertur.

12 Probabilius est, & usu receptum, vt potius Episcopus domicilij, quam loci delicti commissi requiratur. Videndus Farin. som. 1. q. 7. num. 20. & seqq.

13 Si reus iudicandus sit religiosus, non est vocandus Ordinarius Religionis, videlicet eius Prælati, sed Episco-

pus domiciliij: Quia Prælati religionum non possunt iudicare in causis fidei, iuxta dicta à me in Opusc. de sollicitant. pract. 2. cap. 1. concl. 6. num. 18.

14 Si Episcopus & Inquisitor discordant in ferenda sententia, debent causam instructam ad Summum Pontificem, vel supremum Inquisitionis Senatum mittere decidendam. Eymer. 3. part. Direct. quæst. 50. ubi Peñ. com. 99. Farin. de hæres. quæst. 186. §. 3. num. 64. Molin. d. disp. 28. num. 14.

15 Quando Episcopus & Inquisitor diuisim procedunt, tenentur sibi mutuo communicare processus. Eymer. d. 3. part. quæst. 51. & 52. ubi Peñ. com. 100. & 101. Farin. d. §. 3. num. 81. & 83.

16 Processuum communicatio fieri debet in fine, quâdo nihil iam restat agendum, nisi alter procedere non possit, non visis alterius actis: tunc enim ante finem semel tantum tribuenda est copia processus. Eymeric. d. 3. p. 9. 53. ubi Peñ. com. 102. Farin. d. §. 3. num. 84. & 85.

17 Cùm agitur detorquendo reum, facienda similiter est communicatio processus. Peñ. & Farinat. num. 86. citatis locis.

18 Ad torturam testium non fit processus communicatio, cùm vnus sine alio possit testem torquere. Peñ. d. com. 102. Decian. crim. lib. 5. cap. 21. num. 23. Farin. d. §. 3. num. 74. & 86.

19 Si Episcopus malitiosè falsò aliquem de hæresi inquisierit, vel si odij, amoris, aut lucri gratiâ contra hæreticum procedere omiserit, pœnam suspensionis per triennium incurrit. Inquisitor verò excommunicationi Summo Pontifici reseruatæ ipso facto subijcitur: & si prædicti non procedant, hæreticorum fautores censentur. Eymer. d. 3. p. 9. 24. ubi Peñ. com. 73. Farin. d. quæst. 186. §. 8. num. 145. & 147.

20 Attamen si propter timorem, ignorantiam, aut propter scandalum vitandum non procedant, prædictas poenas non incurrunt. Farin. d. §. 8. num. 149. & 150.

21 Capitulum Sede vacante, aut quasi vacante, quando Episcopus reperitur captiuus, vel in episcopatu prouisus, nondum

pondum tamen ministrat, propter non expeditas literas, requirendum est ab Inquisitore, sicut requiritur Episcopus. Decian. *crim. lib. 5. cap. 21. num. 13. & 15.* Farin. *d. quest. 186. §. 11. num. 178. & 179.*

CAPVT IV.

Contra quas personas Inquisitores procedant?

1 **I**nquisitores, quamuis sint iudices delegati, habent tamen vniuersalitem personarum, proceduntque contra omnes, qui per Baptismum intra Ecclesiam constituantur, si specialiter non sunt exempti. Peñ. *3. p. Direct. ad q. 45. com. 114.*

2 Contra Summum Pontificem, esto admittamus in hæresim prolabi posse, non procedunt Inquisitores. Eymer. *3. part. Direct. quest. 25. ubi Peñ. com. 74.*

3 Non procedunt etiam contra Nuncios, seu Legatos Apostolicos, & alios Sedis Apostolicæ Officiales, quorum officium circa negotium ipsiusmet Sedis Apostolicæ versatur. Procedunt tamen contra eos, qui dati sunt ad causam respicientem priuatam vtilitatem particularium personarum. Eymer. *d. 3. part. quest. 26. ubi Peñ. com. 75.* Molin. *de iust. & iure tract. 5. disp. 28. num. 20.* Dixi *de sollicitant. tract. 1. cap. 3. num. 1. & 2.*

4 Non procedunt contra Episcopos, eorum tamen excessus ad Summum Pontificem deferant: ad hoc autem processum formare non possunt, sed solum informari. Eymeric. *quest. 27. ubi Peñ. com. 75. citato loco.* Farin. *de hæres. quest. 186. §. 5. num. 113. & 121.* Molin. *loco citato num. 19.* Dixi *etiam citato cap. 3. num. 8.*

5 Si Episcopus hæreticus aliquid in manifestum fidei detrimentum, & fidelium perniciem moliretur, essetque suspectus de fuga, nec Summus Pontifex absque periculo posset cõsultari, potest ab Inquisitoribus incarcerari, vt ad Summum Pontificem remittatur. Peñ. & Farinat. *num. 119.*
& seq. citatis locis.

6 Neque Episcopus, neque Inquisitor contra alium Inquisitorem, aut illius Vicarium autoritate Apostolica creatum, procedit; nisi in eo casu, in quo contra Episcopum procedere posse diximus. Eymer. *quæst.* 30. *ubi* Peñ. *com.* 79. Farin. §. 6. *Dixi d. c. 3. num.* 1. *citatis locis.*

7 Procedere possunt Inquisitores contra Regulares etiam exemptos, & contra quoscumque alios Sacerdotes, consulto tamen Generali Inquisitore; aut supremo Senatu. Eymer. *q.* 28. & 29. *ubi* Peñ. *com.* 77. & 78. Molin. *num.* 18. *ubi supra.*

8 Procedunt contra Imperatores, Reges, & quascumque alias seculares potestates, consulto tamen Summo Pontifice, si magnæ sint personæ, aut ingens periculum, & magna populi perturbatio timeatur. Eymer. *q.* 31. Peñ. *com.* 80. *citatis locis.*

9 Item contra eos, qui in eorum prouincia delinquant contra fidem, quamuis ad aliam declinent. Similiter contra delinquentes in aliena prouincia, qui in ipsorum Inquisitorum districto commorantur. Eymer. *q.* 42. *ubi* Peñ. *com.* 91. *locis citatis.*

10 Iudæi, & infideles, qui voluntariè fidem per Baptismum susceperunt, si retrocedant, puniri ab Inquisitoribus possunt. Eymer. 2. *part. Direct. quæst.* 44. & 45. *ubi* Peñ. *com.* 69. & 70. Farin. *hæres. q.* 178. §. 6. *num.* 134. & *seqq.*

11 Procedunt etiam contra prædictos, quamuis facti essent Christiani, dum erant infantes, aut baptismum coacti receperunt, dummodo coactio absoluta non sit: mitius tamen cum pueris, & coactis est agendum. Peñ. 2. *part. Direct. ad quæst.* 2. *com.* 44. Farin. *dicto* §. 6. *num.* 139.

12 Cathecumenus quamuis in hæresim, vel apostasiam prolabatur, non potest puniri tanquam contra fidem delinquens. Est tamen coram Deo verè hæreticus, aut apostata. *Dixi in relectione de cons. Bullæ Cœn. cap.* 2. *num.* 8. Sanch. *lib.* 2. *Moral. cap.* 7. *com.* 1. Farin. *d.* §. 6. *num.* 131.

CAPVT V.

De quibus criminibus Inquisitores cognoscant.

- 1 **I**nquisitores de iure procedunt contra hæreticos, & in causis hæreticorum. Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 18. rubr. de sacris Apostolicis Inquisitor. q. 1.* Farin. *de hæres. q. 186. §. 2. num. 17.*
- 2 Procedunt contra apostatas à fide: Decian. *crim. lib. 3. cap. 15. num. 1.* Peñ. *2. part. Direct. ad q. 44. com. 69.* Farin. *de hæres. q. 183. §. 1. num. 11.*
- 3 Procedunt contra hæreticorum credentes, receptatores, defensores, & fautores. *Cap. Excommunicauimus, §. credentes, de hæres. cap. Vt officium eod. tit. in 6. Eymér. 2. p. Direct. q. 45.*
- 4 Procedunt contra diffamatos de hæresi, & suspectos de fide. *Cap. Vt officium, de hæres. in 6. Eymér. ubi proxime.*
- 5 Procedunt contra scienter sepelientes hæreticos in loco sacro. *Cap. Quicumque, de hæres. in 6. Eymér. 3. part. q. 40. ubi Peñ. com. 89.*
- 6 Procedunt contra Notarios, & Aduocatos patrocinantés hæreticis. *Cap. Si aduersus, de hæres. cap. Vt commissi eod. tit. in 6. Eymér. 3. part. quæst. 39. ubi Peñ. com. 88.*
- 7 Procedunt contra impediētes officium sanctæ Inquisitionis. In literis Clement. & Urbani IV. *quæ incipiunt: Præ cunctis. §. cæterum eod. Statutum: de hæres. in 6. Eymér. 2. p. Direct. q. 54. ubi Peñ. com. 79. & 3. p. q. 34. & 36. ubi etiam Peñ. com. 83. & 85.*
- 8 Procedunt contra reuētes iurare in causa fidei. *Cap. Excommunicamus, §. Adijcimus, de hæres. Eymér. 3. p. q. 41. ubi Peñ. com. 90.*
- 9 Procedunt contra blasphemos. Eymér. *2. p. Direct. q. 41. ubi Peñ. com. 86. & 3. p. q. 44. ubi etiam Peñ. com. 93.*
- 10 Procedunt contra schismaticos. Eymér. *2. part. Direct. q. 48. ubi Peñ. com. 73. Farin. de hæres. quæst. 184. §. 1.*

11 Procedunt contra legentes, & retinentes libros prohibitos. Pius IV. *in constitut. qua incipit*. Dominici gregis. anno 1564. *vide infrac.* 21.

12 Procedunt contra eos, qui in presbyteratus gradu non constituti, Missas celebrant, & confessiones audiunt. Extant constitutiones Apostolicæ Gregorij XIII. & Clement. VIII. *relata per Laertium tom. 2. Apostolicar. constit. pag. 327. & tom. 3. pag. 128.*

13 Procedunt etiam in aliquibus casibus contra infideles in Catholicam fidem delinquentes *Farin. d. §. 6. nu. 128.*

14 Procedunt contra celebrantes binas nuptias, quando viuente primo coniuge, alter cum alio contrahit, *Vide infracap. 34. Albertin. de agnos. quest. 23. num. 49.*

15 Procedunt contra sortilegos, & diuinatores. *Cap. Accusatus de haret. in 6. Eymer. 2. p. quest. 42. ubi Peñ. com. 67. & 3. p. q. 44. ubi etiam Peñ. com. 93. Sanch. lib. 2. moral. cap. 38. Del Rio. de Magia. Farinat. de hares. quest. 181. §. 1.*

16 Procedunt in crimine hæresis contra mortuos. *Cap. Filij. de haret. in 6. Eymer. 3. p. q. 43. ubi Peñ. com. 92. cap. Accusatus. §. In eo verò. de haret. in 6.*

17 Procedunt contra Rectores ciuitatum, & dominos temporales nolentes iurare de defendenda Ecclesia contra hæreticos. *Cap. Ad abolendam §. Statuimus. Cap. Vt officium. §. Statuimus. de haret. in 6. Cap. Excommunicamus. §. Moneantur. eod. tit. Eymer. 3. part. Direct. q. 32. & 33. ubi Peñ. com. 81. & 82.*

18 Procedunt contra dominos temporales negantes eis debitum auxilium. *Cap. Vt Inquisitionis, de haret. in 6. Eymer. 3. part. Direct. quest. 35. ubi Peñ. comm. 84.*

19 Procedunt aliquando contra quæstuarios. *Cap. Vt officium. §. Compescendi. de haret. in 6. Eymer. d. 3. p. Direct. q. 37. ubi Peñ. com. 87.*

20 Procedunt contra laicos disputantes de fide. *Cap. Quicumque. §. Inhibemus. de haret. in 6. Eymer. 3. p. q. 38. ubi Peñ. com. 87.*

21 Procedunt contra confessarios, qui in sacramentali

confessione poenitentes ad actus inhonestos follicitant. Pauli V. decreto ad Inquisitorem Generalem Lusitania anno. 1608. 16. Septem. Greg. XV. 30. Aug. 1622.

22 Procedunt denique Inquisitores Lusitaniae. ex commissione speciali contra nefandos sodomitas. Ita comitat ex Breui Pij IV. die 20. Februar. anno 1562. & Greg. XIII. die 13. Aug. anno 1574.

CAPVT VI.

Quid sit Fides, & quæ necessariò à fidelibus credenda sint.

1 **F**ides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium, seu est habitus mentis, quo inchoatur vita aeterna in nobis, faciens intellectum assentivi non apparentibus. Paul. ad Hebr. 11. S. Thom. 2. 2. q. 4. art. 1. Eymer. Direct. 1. p. q. 1.

2 Impositum est omnibus præceptum de actu fidei supernaturalis, quando eis sufficienter fides ipsa proponitur. S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 3.

3 Tunc fides dicenda est infidelibus sufficienter proposita, cum ita rationibus, vitæ sanctitate, contrariorum errorum confutatione, ac signis aliquibus confirmatur, vt prudenter ratio naturalis præscribere incipiat res fidei esse credendas, & contrariam sectam esse falliam. Sanch. lib. 2. moral. c. 1.

4 Baptizati, qui inter infideles, aut hæreticos in suis erroribus sunt nutriti, Catholica instructione minimè præcedente, statim etiam credere non tenentur, donec fides sibi sufficienter proponatur. Sanch. citato loco.

5 Qui edoctus ab Inquisitore, vel à suo Episcopo aut à viro Theologo de rebus fidei, illis non credit, & contrariù asserit, si se cõtra Ecclesiam non sentire existimet, non est hæreticus, sed temerarius, quamuis probabile sit esse hæreticum. Sanch. lib. 1. cap. 7. nu. 25. Farin. de hæres. q. 196.

num. 12. & 10. & 11.

6 Necessitate mediij, & finis, pro isto statu, ac tempore, tenetur vnusquisque credere explicitè misterium Sanctissimæ Trinitatis, Christumque verum esse Deum, & hominem, ac totius humani generis Redemptorem, & quoddam mortuus sit, & resurrexerit. S. Thom. 2. 2. *quæst. 2. art. 5. & 8.* Eymeric. 1. p. *Direct. quæst. 5.*

7 Necessitate præcepti requiritur fides articulorum fidei, remissionis peccatorum, carnis resurrectionis, Ecclesiæ Catholicæ, misterij Eucharistiæ, Scire etiam oportet præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, Orationem Dominicam, ac vnusquisque scire tenetur leges ad statum suum spectantes. Eymer. 1. p. q. 3. Sanch. *lib. 2. moral. cap. 3.*

8 Ad explicitè credendum fidei mysteria, non omnes æqualiter obligantur. Prælati namque, & qui ex officio alios instruere tenentur, plura scire debent explicitè, quàm rudes personæ. S. Thom. 2. 2. q. 2. *art. 6.* Eymer. 1. p. q. 4. *ubi Peñ. com. 21.*

9 Quæ ad fidem secundariò spectant, vt, quæ in scriptura sacra, & in Conciliis, aut Apostolicis traditionibus continentur, sufficit quòd implicitè, vel in præparatione animi credantur: postquam autem constiterit esse de fide, explicitè credenda sunt. S. Thom. q. *illa 2. art. 5.* Eymer. q. 3. *ubi Peñ. com. 20.*

10 Multorum mysteriorum fidei, præsertim quæ solummodo sunt de necessitate præcepti, dari potest etiam inter fideles ignorantia inuincibilis excusans à peccato. Sanch. *lib. 2. moral. c. 3. num. 20.*

CAPVT VII.

Qua ratione Fides violetur.

1 Fides Catholica dupliciter violari potest, negatiuè, seu priuatiuè, & positiuè. Negatiuè, seu priuatiuè violatur fides, quando quis ea ignorat, quæ tanquam Catholicus

tholicus scire tenebatur, aut quando ea omittit, quæ in bonum, & fauorem fidei tenebatur facere. Positiuè, illud faciendò, quod fidei quomodocumque opponitur: & hoc dupliciter, directè scilicet & indirectè.

2 Directè, seu per se primò ab aliquo violatur fides, negando illam, vel relinquendo. Quæ si in totum deseratur, dicitur apostasia: si solùm in partem, hæresis appellatur.

3 Indirectè, seu non per se primò violatur fides, quando quis, retenta quidem veritate fidei, negat aliquas veritates ad fidem spectantes, & quæ ad illam per consequentiam reducuntur. Quæ in varios distribuuntur gradus, qui per propositiones explicantur. *Vide Concil. Constant. sess. 8. in sententia damnationis articulorum Vvicleph. & sess. 15. in tit. contra sententiam Ioannis Huss. Peñ. 2. part. Direct. comm. 2. & 27. Suar. de fide disp. 19. sect. 2.*

4 Primus gradus est propositionis hæreticæ. Propositio hæretica illa censetur, qua apertè opposita est siue contrariè, siue contradictoriè alicui veritati, de qua certò constat esse de fide. *Simanch de Cathol. tit. 54. à num. 8. & 9. Albertin. de agnosc. quæst. 6. num. 1. Couar. lib. 3. var. cap. 1. Suar. citato loco num. 3.*

5 Propositio hæretica dicitur absolutè per ordinem ad rem quam significat; non vero per ordinem ad proferentem. *Proxime citati Doctores.*

6 Propositiones hæreticæ, prout aduersantur primæ veritati reuelanti, sunt in eodem gradu falsitatis: prout verò opponuntur materiæ Fidei, secundum quod nobis proponitur credenda, aliæ dicuntur directè, & principaliter hæreticæ, aliæ indirectè, & secundariò, seu mediatè, vel immediatè. *Suar. cit. loc. num. 7. & seqq.*

7 Propositio directè, principaliter, & immediatè hæretica est illa, qua contrariatur veritati fidei directè, principaliter, & immediatè reuelata. *Videndus S. Thom. 1. part. q. 22. art. 4. & 2. 2. quæst. 2. art. 5. & quæst. 11. art. 1. & 2. & 1. ad Corint. cap. 11. lect. 3. Suar. num. 10.*

8 Propositio indirectè secundariò, & mediatè hæretica illa dicitur, qua aduersatur veritati fidei indirectè, secundariò

datiò & mediatè reuelata, & qua continetur in primo reuelato, tamquam pars illius. S. Thom. & Suar. citatis locis.

9 Secundus gradus est propositionis erroneæ, nimirum qua opponitur veritati certa Theologica certitudine non attingente veritatem fidei, & habetur per consequentiam claram ex veritate reuelata, in qua continetur tanquam aliquid distinctum. Can. lib. 12. de locis cap. 10. Bañes. 2. 2. q. 11 art. 2. Suar. citato loco num. 14. potest etiam dici propositio erronea, vel hæresi proxima illa, qua aduersatur veritati catholica, & vniuersali, quam vniuersa Ecclesia tenet, & certitudinem fidei non attingit. Can. d. cap. 10. Bañes d. art. 2. vers. Secundò notandum, & sequenti.

10 Tertius gradus est propositionis hæresim sapientis, vt est illa, ex qua aliis principiis assumptis sequitur hæresis, quando illa principia non sunt omnino certa, sunt tamen in Ecclesia ferè certa, aut quando illatio non est euidentis. Vel propositio sapiens hæresim est illa, qua in sensu proprio hæretica est, in metaphorico verò ab errore liberatur. Vel est illa, qua ex quibusdam circumstantiis, ex parte asserentis, aut ex temporum calamitate saporem quemdam habet hæresis, vel suspitionis iudicio prudentum. Can. d. cap. 10. Albertin. d. quæst. 6. num. 2. Suar. num. 17. Bañ. citato loco.

11 Quartus gradus est propositionis malè sonantis. Videlicet illa propositio, qua in aliquo sensu proprio est hæretica, & in alio etiam proprio est catholica, diciqùe potest propositio æquiuoca. Suar. num. 18.

12 Propositio malè sonans duplex est. Quædam enim dicitur talis ab intrinseco: quædam verò ab extrinseco. Illa dicitur malè sonans ab intrinseco, qua absolutè prolata malè sonat. Illa ab extrinseco, quando ex circumstantiis persone, loci, aut temporis, malus sonus, aut suspicio oritur. Suar. d. num. 18. vid. Can. & Bañ. proximè citatis locis.

13 Propositio malè sonans ab intrinseco, tres habet gradus. Primus, quando significatio hæretica est magis vsitata, & propria. Secundus, quando vtraque significatio æquè propria, & vsitata est. Tertius, quando significatio catholica magis propria, & magis vsitata inuenitur. Suar.

d. num. 18.

14 Quintus gradus est propositionis piarum aurium offensivæ: qui ferè coincidit cum præcedente. Et est illa propositio, in qua profertur aliquid indecens, & indignum in materia Religionis. Bañes d. art. 2. Suar. num 19.

15 Sextus gradus est propositionis scandalosæ. Et est illa propositio, qua prabet causam, aut occasionem scandali circa aliquam doctrinam, aut veritatem fidei. Bañes, & Suar. proximè citatis locis. Albertin. d. quæst. 6. num. 10.

16 Septimus gradus est propositionis temerariæ. Nimirum, qua in doctrina fidei, vel Theologia sine rationis regula profertur, utpotè sine sufficiente authoritate, aut ratione. Albertin. d. quæst. 6. num. 7. Bañ. & Suar. num. 20. citatis locis.

17 Propositionis temerariæ duplex gradus distingui potest, ita ut quædam dicatur positivè temeraria, alia privativè. Suar. num. 20.

18 Propositio positivè temeraria illa est, qua pugnat contra receptam sententiam, vel Patrum, vel scholasticorum, ita ut omnes aut ferè omnes conveniant, siue asserendo rem esse certam, siue probabilem. Bañ. ubi supra. Suar. d. num. 20.

19 Propositio privativè temeraria est illa, qua solo proprio iudicio, sine sufficiente authoritate, vel cogente ratione excogitata est, præsertim si sit contra generales regulas in fide, vel in Theologia receptas. Suar. cit. loc.

20 Octavus gradus est propositionis schismaticæ, seu seditiosæ. Qualis est illa, qua unionem membrorum Ecclesiæ, siue univèrsaliter, siue particulariter tollit, aut contrariam inducit. Castro de iust. hær. pun. lib. 1. cap. 3. Simanch. cathol. inst. tit. 54. nu. 18. & 19. Alber. d. quæst. 6. num. 11.

21 Nonus gradus est propositionis iniuriosæ, utpotè propositio, qua alicui fidelium statui, vel illustri personæ Ecclesiastica detrahit, aut iniuriam facit. Castr. & Simanc. num. 22. citat. locis. Albert. d. quæst. 6. num. 9.

22 Decimus gradus est propositionis impiæ, nimirum

propositio, qua opponitur pietati, quatenus pietas filiali affectu colit Patrem Deum, & consequenter Sanctos & sacram Scripturam. Dicitur etiam impia illa propositio, qua opponitur pietati, secundum quod impedit, & tollit pietatem erga proximos, & obedientiam Deo debitam in observatione preceptorum, Albertin. d. quest. 6. num. 12.

23 Vnecinus gradus est propositionis blasphemæ, seu maledicæ, illa videlicet, qua Deo, vel Sanctis irrogatur iniuria tribuendo eis ea, qua ipsis non conueniunt, aut negando ea, qua debita sunt. Simanch. num. 20. Albertin. dict. quest. 6. num. 13.

24 Vna propositio varias simul potest habere qualitates, quarum ratione plures ex prædictis gradibus ei conueniant. Simanch. num. 23.

25 Huiusmodi gradus contra Fidem, qui per propositiones explicantur, inueniuntur similiter in factis; immo ab ipsis propositiones oppositionem contra fidem sibi vendicant.

CAPVT VIII.

De hæresi, & hæreticis, apostasia, & apostatis.

1 **H**æresis est error intellectus voluntarius, & pertinax in materia fidei Catholica contraria, in homine qui fidem suscepit. Dixi in Bulla Cœna cap. 2. num. 7. Sanch. lib. 2. moral. cap. 7. Suar. de fide tract. 2. disp. 19. sect. 5. num. 13.

2 Hæreticus est, qui cum Catholicam fidem suscepit, contra illam pertinaciter errat. Farin. de hæresi quest. 178. §. 1. num. 10. Sanch. citat. loco num. 15.

3 Pertinacia, quæ ad hæresim, & hæreticum requiritur, exigit per actum positiuum contradictionem eorum, quæ constant esse de fide, & eum, qui sic contradicit, non esse corrigi paratum. Sanch. dict. cap. 7. diximus cit. loc. num. 7.

4 Cathecumenus, qui verè fidem suscepit, si contra illam sentiat, est verè hæreticus coram Deo, non tamen coram Ecclesia. Bañes 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 2. *vers.* Ultima particula. Dixi *cita. loc. num.* 8. Suar. *citato loco disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 9. & *disp.* 19. *sect.* 5. *num.* 4. 5. & 6.

5 Qui pertinaciter sentit contra articulos fidei, contra sacram Scripturam, vel contra determinationes Ecclesiæ factas ut de fide, est hæreticus. Eymers. 2. *part. Direct. quæst.* 35. *ubi* Peñ. *com.* 60. Sanch. *d. cap.* 7.

6 Hæreticus est, qui malè sentit de Sacramentis Ecclesiæ. Farinat. *d. quæst.* 178. §. 2. *num.* 44.

7 Hæreticus etiam est, qui falsò credens aliquid esse ab Ecclesia definitum de fide, oppositum sentit, poenasque hæreticorum incurrit. Sanch. *citato loco.* Farin. *d. §.* 1. *num.* 2. Suar. *ubi supra. disp.* 19. *sect.* 4. *num.* 17.

8 Probabilius est esse hæreticum, hæreticorumque poenis subiici, qui non credit, nec assentitur revelationi sibi specialiter factæ, quam tamen diuinam putat. Sanch. *cit. loc. num.* 32.

9 Hæreticus est, qui negat, aut sentit contra traditiones diuinas, tam doctrinales, quàm morales, ut includunt aliquid credendum, si perpetuò sint in Ecclesia Catholica obseruatæ, aut retentæ. Bellarm. *tom.* 1. *lib.* 4. *de verbo Dei non scripto.* Suar. *ubi supra disp.* 5. *sect.* 4.

10 Apostasia (de qua hoc loco agimus) est *retrocessio*, seu *desertio fidei suscepta.* In quo sentu hæresis dicitur apostasia. Suar. *de fide disp.* 16. *sect.* 5. *num.* 1. & 6.

11 Apostasia propriissimè dicta, ut ab hæresi distinguitur, est *retrocessio in totum à fide Christi*, ita ut negetur Christus. Et apostata dicitur ille, qui à Christo in totum recedit, nimirum, qui ad Iudaismum, aut Paganismum transit. Bañ. 2. 2. *quæst.* 12. *art.* 1. Suar. *citato loco.* Azor. *tom.* 1. *moral. lib.* 8. *cap.* 17. *quæst.* 3. Farinat. *de hæres. quæst.* 183. §. 2. *num.* 13. & 19.

12 Hæreticus, & apostata in eo differunt, quòd apostata in totum recedit à fide, hæreticus verò in aliquo, vel aliquibus tantum articulis, Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 70. *num.*

3. & cap. 71. num. 5. Peñ. 2. part. Direct. ad quest. 49. com. 74. Farin. d. §. 2. num. 16.

13 Contra apostatas à fide proceditur, sicut contra hæreticos, & ipsdem pœnis subiiciuntur. Eymer. 2. part. Direct. quest. 44. ubi Peñ. com. 69. Azor. ubi supra cap. 22. quest. ultim. & cap. 23. quest. 2. Farin. num. 19, & §. 4.

14 Baptizatus, inter Paganos, aut Iudæos in suis erroribus educatus, sine sufficiente notitia legis Christi, solummodo dicendus est apostata materialiter: si tamen nutritus sit inter hæreticos cum sufficiente notitia Christi seruatoris, quamuis inuincibiliter ignoret veram, & Catholicam Ecclesiæ Romanæ doctrinam, indeque transeat ad Iudaismum, vel Paganismum, erit verè, & formaliter apostata. Quoniam hic recedit à Christo, quem formaliter cognoscit non verò ille.

15 Apostata Religionis dicitur ille, qui recedit ab ordine, siue ab habitu assumpta Religionis, & ad seculum redit. Farinat. d. quest. 185. §. 6. num. 61. Suar. d. sect. 5. num. 2.

16 Religiosus, aut clericus, siue dimisso habitu, siue retento, qui vxorem ducit, apostata iudicatur, puniturque ab Inquisitoribus, vt de fide suspectus, siue publicè, siue secretè contraxerit. Decian. ubi supra cap. 22. num. 40. Peñ. 2. part. Direct. ad quest. 49. com. 74. Farin. d. §. 6. num. 70. & seqq.

17 Suspectus etiam est de fide coniugatus post consummatum matrimonium, qui extra casus in iure permisos ingreditur Religionem, & professionem emittit, vel sacros ordines suscipit, siue de consensu vxoris id faciat, siue non. Simanch. cathol. inst. tit. 40. num. 14. Farin. num. 74. citato loco.

18 Apostata obedientiæ dicitur is, qui ex contemptu, vel superbia transgreditur præcepta sui Prelati, illisque vel sacris canonibus, & Dei præceptis non obedit. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 112. num. 12. Farinat. §. 5. num. 54. Suar. citato loco.

19 Si huiusmodi apostata ideo non obedit, quia credit non esse obediendum superioribus, hæreticus est, & ab
Inqui-

Inquisitoribus punitur. Decian. *citato loco cap. 17. num. 19.* Farinat. *num. 56.*

CAP. V T IX.

De hæresiarchis, & dogmatistis.

Hæresiarcha, seu princeps hæresis ille propriè dicitur, qui & errores inuenit, & seminat. Eymeric. 2. *part. Direct. quæst. 39. ubi* Peñ. *comm. 64.* Farinat. *de hæresi quæst. 178. §. 1. num. 15.* Suar. *de fide disp. 23. sect. 2. num. 11.*

2 Dogmatista, seu dogmatizans ille est, qui hæreses, & errores ab alijs inuentos prædicat, & docet. Doctores citati citatis etiam locis.

3 Dogmatista dicitur etiam hæresiarcha, & eodem ferè modo cum utroque procedendum est: cum hæresiarcha in primo gradu hæreticorum, dogmatista verò in secundo collocetur. *Cap. Qui aliorum. 24. quæst. 3.* Doctores citati.

4 Ad Hæresiarcham, & dogmatistam requiritur, ut quasi ex officio, & consuetudine publicè, vel occultè proprios, aut alienos errores doceat plures, siue simul; siue vnumquemque in particulari. Suar. *cit. loco.*

5 Hæresiarcha, & dogmatista censendus est, qui quasi ex officio, & consuetudine hæreticos in suis erroribus confirmat, quamuis non doceat eos, quod antea ignorabant; siue verbis id faciat, siue scriptis, aut libris traditis, in quibus prædicti errores defenduntur; & item qui hæreticorum doctrinam defendit. *Cap. Qui aliorum. 24. quæst. 3.*

6 Illum etiam hæresiarcham, & dogmatistam dixerim, qui similiter quasi ex officio, & consuetudine, errores, siue à se confictos, siue ab alijs inuentos, per alios prædicat, & disseminat verbis, vel scriptis, & etiam qui libros hæreticos componit, & diuulgat, quia hæc ad magistrum spectant. *Cap. Qui aliorum.*

7 Qui inter Iudæos, aut hæreticos officium assumit Rabini, vel sacerdotis, seu ministri, illudque exercet, esto

verbis non doceat, dogmatista dicendus est, eò quòd factò apostasiam, aut hæresim confirmat.

8 Ut aliquis dicatur dogmatista, & hæresiarcha, non requiritur, quòd re ipsa audientem, vel videntem persuadear, aut confirmet, sed quòd de facto nitatur persuadere, vel confirmare, cum hoc ex parte magistri se teneat, illud ex parte discipuli.

9 Qui semel, aut bis hæresim ab alio inuentam prædicat, & docet, non est statim vt hæresiarcha, & dogmatista puniendus: quæ autem consuetudo ad hoc sufficiat, iudicis arbitrio relinquitur.

10 Hæresiarchæ, & dogmatistæ regulariter non recipiuntur ad Ecclesiæ reconciliationem *Vide Peñ. 2. part. Direct. quæst. 39. comment. 64. Farinat. de hæresi q. 193. num. 6. & sequentibus.*

11 Nutritus inter hæreticos, vel infideles, qui doctrinam Fidei Catholicæ Romanæ non accepit, quamvis baptizatus; si conuertatur, recipiendus est, licet ante conversionem hæresiarcha, dogmatista, aut sacerdos fuerit, etiam si habuerit noticiam fidei, quam culpabiliter non est professus: cù de huiusmodi hæresiarchis, nec Iura, nec Doctores loquantur, & praxis illos ad reconciliationem admittat;

12 Hæresiarchæ qui reliquerunt fidem, præsertim dogmatistæ, si verè conuertantur, magnæque & ferè euidencia signa diuinæ illuminationis in eis appareant, reconciliari possunt. *Eymer. Peñ. Suar. citatis locis. Farinat. de hæresi quæst. 193. §. 1. num. 5. & seqq.*

13 Hæresiarcha, qui sufficientia signa veræ conuersionis ostendens, venit sponte non inquisitus, aut delatus, recipi potest. Secus verò si mortis metu accedat. *Peñ. ubi supra, vers. Item hæc sententia. Farinat. proxime citato loco, num. 7.*

14 Si dogmatista errorem suum, postquam ab Inquisitoribus apprehenditur, defendat, quamvis postea conuertatur, non est recipiendus ad reconciliationem. Si tñ statim cõuertatur, & verè conuersionis ferè euidencia signa ostendat, recipi potest. *Eymer. 3. p. Direct. rubr. de octauo modo*

modo terminandi processum. num. 196. Farin. d. §. 1. num. 8.

15 Dogmatistæ, qui Regibus, Principibus, aut eorum filijs persuaserunt errores, vel persuadere conati sunt, reconciliari non debent. Peñ. *citat. loco. vers. Postremo. Farin. num. 9.*

16 Si hæresiarchæ, aut dogmatistæ doctrina sua nulli nocuerunt, & veræ conuersionis signa ostédant, reconciliari possunt. Simanch. *de catho. tit. 47. num. 72. Peñ. vers. Neque illis. Farin. num. 10.*

17 Si hæresiarchas, aut dogmatistas in aliquo casu recipi contingat, cum maxima consideratione id faciendum est; grauissimæ tamen sunt eis imponendæ poenæ, nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & post manifestissima veræ conuersionis, & poenitentia signa. Peñ. 2. p. *Direct. com. 64.*

18 Dogmatizantibus, & hæresiarchis, sicut etiam & relapsis, si verè poenitentes sint, neganda non sunt ante mortem sacramenta Poenitentia, & Eucharistia, quantum commodè fieri potest. *Cap. Super eo. de hæret. in 6. Suar. d. sect. 2. num. 12.*

C A P V T X.

De suspectis de heresi.

I **S**uspicio est opinio mali ex leuibus indicijs procedens. Consistit in assensu vnius partis, cum formidine alterius. Dixi *Opusc. de soliciant. tract. 1. cap. 4. num. 2. Farin. de indic. & tortura quaest. 36. num. 176.*

2 Suspicio communiter dicta, in probabilem, seu que præsumptionem de re aliqua facit, & temerariam, diuiditur. Relicta suspitione temeraria, de probabili agendum est.

3 Suspicio probabilis est opinio mali alicuius ex signis, ex quibus ad præsumptionem venit. Peñ. 2. part. *Direct. comment. 80. Dixi Opusculo citato num. 4. Præsumptio est rei dubia coniectura verisimilis, qua ex natura rei, vel cir-*

cunstantijs, negotiorum, aut personarum proficiscitur. Adde ad suspicionem communiter dictam verisimiles coniecturas. Dixi dict. num. 4.

4 Præsumptio, seu suspicio (pro eodem enim accipiuntur) diuiditur in leuem, vehementem, & violentam. Farin. *quæst. citata, num. 110. & dixi num. 5.*

5 Suscipio leuis, seu leuis præsumptio cōtra fidē, prouenit ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi potest, non quidem frequenter, sed rarè, quòd talia dicens, vel faciens hæreticus sit. Peñ. *citato loco, & num. 6.*

6 Suspicio, seu præsumptio vehemens prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter, & ut in plurimum, quòd talia dicens, vel agens est hæreticus. Huiusmodi suspicio dicitur præsumptio iuris. Et est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, qua alionon adducto pro veritate habetur. Mascard. *de probat. lib. 1. quæst. 10. num. 34. & sequentibus. Dixi num. 7.*

7 Suspicio, seu præsumptio violenta prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus ferè semper colligitur, quòd illa dicens, vel faciens sit hæreticus. Diciturque præsumptio iuris, & de iure. Et est quadam legis dispositio aliquid præsumentis & super præsumpto tamquam sibi comperto, & noto statuentis. Farin. *dict. quæst. 36. num. 101. Peñ. citato loco. Dixi num. 8.*

8 Ex dictis patet, suspectum de hæresi, seu contra fidem illum dici, qui illud dicit vel facit, ex quo hæresis suspicio infertur, qui pro qualitate suspicionis, leuiter, vehementer, aut violenter suspectus iudicabitur.

CAPVT XI.

De dubio in Fide.

3 **D**ubium est motus rationis indifferens in utramque partē contradictionis. Syluest. *verbo Dubiū. num. 1.*

2 Dubius in fide est ille, qui circa res fidei per actum rationis in utramque partem contradictionis movetur.

3 Dubius in fide Catholica, infidelis seu hæreticus est. *Cap. Dubius. de hæret. Quomodo hoc intelligatur, per infra dicenda patebit.*

4 Multis modis circa fidem dubitari contingit. *Peñ. 2. part. Direct. ad cap. Dubius. de hæret. comment. 1. Farin. de hæresi quæst. 178. §. 4. num. 92.*

5 Primò, subreptitia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quædam têtans cogitatio circa credibilia. Sic dubitans, hæreticus nō est; immo non peccat, si inuitus huiusmodi patitur cogitationes. *Peñ. citato loco. vers. Multis ergo modis, & sequentibus. Sanch. lib. 2. moral. cap. 7. num. 13. tom. 1. Farinat. num. 98. d. §. 4.*

6 Secundò, veritatis elucidatione, vt quando supposita fidei certitudine, opponuntur rationes contrariæ, vt veritas fidei magis elutescat. In hoc etiam non inuenitur culpa. *Peñ. vers. Secundo modo, & sequentibus. Farin. d. §. 4. nu. 103.*

7 Tertio, imperfecta adhæsione: sicut contingit in peccatoribus, qui si perfectè adhærerent creditis, non sic viuerent, quasi de fidei veritate dubitarent. Hic modus non constituit hæreticum. *Peñ. vers. Tertio modo.*

8 Quarto, voluntaria hæsitacione: quando quis sciens aliquid esse de fide, de eo tamen voluntariè dubitat, siue æqualiter inclinatur in veritatem fidei, & in errorem contrarium, siue inæqualiter. Et hic modus hæreticum constituit. *Peñ. vers. Quarto modo. Farinat. dict. §. 4. num. 90.*

9 Quintò, pertinaci defensione: ita vt quis magis inclinatur in doctrinam fidei contrariam, & tenaciùs illi adhæreat. Qui modus etiam constituit hæreticum. *Peñ. vers. Quinto modo. Farinat. d. §. 4. num. 104.*

10 Dubitans de ijs; quæ sunt de fide primariò, & omnibus tamquam necessariò credenda traduntur, hæreticus præsumitur, & poenis hæreticorum plectitur. *S. Thom. quodlib. 3. quæst. 4. art. 10. Peñ. vers. potest item octauo. & sequenti.*

11 Dubitans de ijs, quæ ad fidem secundariò spectant
(iuxta

(iuxta ea quæ *cap. 6.* diximus) non est hæreticus, donec de illis legitimè admonitus sit. Idem est dicendum de eo, qui dubitat de definitis ab Ecclesia. Peñ. *vers.* De quo dubitationis genere, & *vers.* Item decimo. Farinat. *d. §. 4. num. 105.*

12 Ex qualitate personarum, & status earum iudicanda est maior, vel minor suspicio contra fidem. Peñ. *vers.* Iam ad hæc. Farinat. *d. num. 105.*

13 Dubitans in ijs, quæ ab Ecclesia definita non sunt, dummodo sit paratus tenere quod Ecclesia determinauerit, hæreticus non est. Peñ. *vers.* Et in hoc sit. Farinat. *nu. 102.*

14 Si quis sentiens se tentari contra fidem, suspendit omnino iudicium suum, non est hæreticus, nec dubius in fide. Bañ. *ad 2. 2. q. 11. art. 1. vers.* Ex his sequitur. Farin. *d. §. 4. num. 98. fino.*

15 Qui perpensis rationibus contra fidem sibi occurrentibus, in neutram partem inclinatur, sed pendulus est, non censetur hæreticus, nisi reflectatur supra suum actum, iudicans rem illam fidei dubiam esse. Sanch. *lib. 2. moral. cap. 7. tom. 1.*

16 Ut dubius in fide sit hæreticus, requiritur quòd dubitet cum pertinacia, nec sit corrigi paratus; aliàs hæreticus non est. Farin. *d. §. 4. num. 99.*

17 Dubius in fide si resipiscat, & relicto dubio ad Catholicam veritatem conuertatur, recipiendus est, hæresi, aut suspitione illius abiurata. Peñ. *vers.* Cum itaque. Farin. *d. §. 4. num. 107.*

C A P V T XII.

De errante in fide per ignorantiam.

1 **I**gnorantia (priuationis scilicet, & mala) est priuatio scientiæ possibilis adipisci, quam quis habere tenetur. Syluest. *verbo Ignorantia, num. 2.*

2 Ignorantia ex parte rei ignoratæ diuiditur in ignorantiam

rantiam iuris, & facti. Illa est, *qua ignoratur aliquod ius*; hæc verò, *qua ignoratur aliquod factum*. Ignorantia iuris diuiditur sicut & ius ignoratum, quod est multiplex, videlicet naturale, diuinum, & humanum. Ignorantia facti diuiditur etiam sicut & factum, quod similiter est multiplex, scilicet factum necessarium ad salutem, necessarium ad officium, & proprium, ac alienum. Syluest. *d. num. 2.*

3 Ignorantia ex parte actus ignorantis diuiditur in antecedentem, concomitantem, & consequentem. S. Thom. *1. 2. q. 6. art. 8. Syluest. num. 3.*

4 Ignorantia antecedens, non est quidem volita, est tamen *causa volendi illud, quod aliàs homo non vellet*. Concomitans tunc datur, *quando ignoratur id, quod agitur, tamen si sciretur nihilominus ageretur*. Consequens ignorantia datur, *quando ipsa ignorantia est volita*, vt quia fertur voluntas in ipsam volens ignorare, & dicitur affectata: vel quia non vult scire quæ potest, & debet: quæ per varios gradus distribuitur. Syluest. *num. 5.*

5 Ignorantia non affectata diuiditur in inuincibilem, seu humano studio insuperabilem, & in vincibilem. Quæ rursum in crassam, & supinam diuiditur, nimirum, *quando quis non scit publica, & manifesta, quæ omnes sciunt, & in non supinam, quæ similiter duplex est*. Quædam enim est improbabilis, *qua quis ignorat probabile, seu illud, quod omnes, aut maior pars ciuium scit*. Quædam verò est probabilis, *qua, scilicet, quis ignorat improbabile, seu illud, quod omnes, aut maior pars ignorat*. Sylu. *num. 5.*

6 Ignorantia excusat in crimine hæresis. Peñ. *1. p. Direct. q. 7. Farin. de hæres. q. 179. §. 3. num. 23.*

7 Ignorantia inuincibilis, siue iuris, siue facti, excusat ab hæresi, immo & à suspitione illius, & à pœna cõtra hæreticos determinata. Peñ. & Farin. *num. 26. citatis locis.*

8 Errans in fide ex ignorantia crassa, licet mortaliter peccet, hæreticus non est. Sairo *in clauis reg. lib. 2. c. 9. num. 34. Sanch. in opere moral. tom. 1. libr. 2. c. 7. num. 20.*

9 Errans ex ignorantia affectata, si eam affectat ex falsa opinione contra Ecclesiam, quia, quæ ipsa proponit, parui momenti

momenti esse credit, hæreticus est, sicut etiam si ignorantiam affectat, ut liberius erret in fide. Sanch. *d. c. 7. num. 23.*

10 Errans in fide ex ignorantia affectata, quam affectat ex tadio addiscendi, aut ad liberius peccandum, non verò contra fidem, hæreticus non est. Sanch. *d. num. 23.* Farinat. *d. §. 3. num. 30.*

11 Errantes in fide, eo quòd sic edocentur à viris, quos credunt doctos, & pios, ut discipuli à magistris, filij à parentibus, parochiani à suo parochio, vel Episcopo, hæretici non sunt. Peñ. *2. p. Direct. ad. c. 1. de haret. vers. De quo sit octaua conclusio.* Azor. *Iesuita tom. 1. lib. 8. c. 6. q. 9.* Farin. *d. §. 3. num. 25.*

12 Edocētus à viro Theologo, Inquisitore, vel Episcopo circa res fidei, si illis non credit, exiltimans fidei, aut Ecclesiæ non contrauenire, quamuis de factò defendat hæresim, hæreticus non est, erit tamen temerarius. Sanch. *d. c. 7. num. 25.*

13 Ignorantia in ijs, quæ sunt per se nota, ac de iure naturæ primario, non excusat in foro externo, nec etiam in fortilegijs, in quibus dæmon expressè inuocatur. Azor. *Iesuita tom. 1. lib. 1. cap. 13. q. 1.* Farinat. *d. §. 3. num. 31. & 38.*

14 Ignorantia iuris diuini circa ea, quæ explicitè credenda sunt, & quæ necessitate finis, & mediij omnibus credenda proponuntur, non excusat ab hæresi in foro externo, nec etiam, nisi rarò, si detur circa ea, quæ ex necessitate præcepti explicitè credere necesse est. Peñ. *in Direct. Inquisit. part. 1. qu. 7. num. 22.* & *p. 2. ad c. 1. de haret. vers. Potest item.* Azor. *d. lib. 8. c. 6. quæst. 7.* Farin. *d. §. 3. n. 34.*

15 Ignorantia iuris diuini circa ea, quæ solùm implicitè credenda sunt, regulariter ab hæresi excusat, etiam in foro externo. Simanch. *cathol. tit. 26. num. 5.* Peñ. *d. com. 22.* Farin. *d. §. 3. num. 33. & 35.*

16 Error in fide ex ignorantia crassa, supina, aut improbabili, facit vehementer suspectum: error verò ex ignorantia probabili, solùm facit leuiter suspectum.

17 Ad præsumendam hæresim, aut suspicionem illius, maiorem,

maïorem, vel minorem in foro externo, præter qualitatem materiæ, attendenda est qualitas personæ, an sit docta, vel non.

18 Errans in fide per ignorantiam, dummodo inuincibilis non sit, abiurare debet purè simpliciter, & sine conditione pro qualitate culpæ, secundum arbitrium Inquisitorum. Simanch. *dict. tit. 26. num. 8.* Fari. *d. §. 8. num. 36.*

19 Erranti contra fidem per ignorantiam, poenitentia aliqua imponenda est, & aliquando examinandus est reus per torturam, respiciendo ad indicia, vitam, mores, qualitatem personæ, an sit suspecta: qualitatem articuli, an sit facilis, an difficilis indagacionis, & similia. Farinat. *d. §. 3. num. 36. 37. & d. q. 179. §. 1. num. 5. & seqq.*

20 Quæ circa errantem per ignorantiam diximus, suo etiam modo de errante per simplicitatem intelligenda sunt. Vide Farin. *d. q. 179. §. 2. & per eum citatos.*

CAP. V. T. XIII.

De proferente hæresim per iocum, lubricum linguæ, inaduertentiam, & iram.

1 **Q**ui non seriò, sed per iocum hæresim profert, non est hæreticus, nec vt hæreticus punitur. Albertin. *de agnosc. q. 36. num. 11.* Peñ. *3. part. Direct. com. 17. vers.* Seu animo indeliberato, & *seqq.* Farin. *de hæres. q. 179. §. 4. num. 40. & 41.*

2 Non censetur etiam hæreticus, qui ex iracundia, aut magna animi perturbatione, commotione, vel corporis dolore hæresim profert, nisi persistat. Albertin. *d. q. 36. num. 18.* Peñ. & Farin. *num. 42. & seqq. & num. 50. citato loco.*

3 Qui aliquo ex his prædictis modis hæresim protulit, si se statim corrigit, mitiùs punitur, & aliquando nulla ei poena imponitur. Peñ. & Farin. *num. 46. citatis locis.*

4 Qui aliorum hæreses refert, nisi dolo malo id faciat, puniendus non est. Dolus autem ex qualitate personarum,

ex modo dicendi, & ex alijs circumstantijs rimatur. Peñ. *versf.* Seu dixerit recitatiuè. *Farinat. num. 45. citatis locis.*

5 Qui aliquo modo ex supra positis hæresim profert, examinandus est circa intentionem, & poena extraordinaria puniendus, pecuniaria scilicet: vel si scandalum fuit sequutum, ponatur in Ecclesia, dum Missa celebratur, cum candela in manu, sine vlla abiuratione. Peñ. *d. com. 17. Farinat. d. §. 4. num. 48. 63. & 64.*

6 Qui hæresim profitetur, & prædicat, quamuis dicat non credidisse hæresim, quam prædicabat, sed propter aliquem respectum humanum sic prædicasse, non est credendus. *Farinat. d. §. 4. num. 49.*

7 In dubio quando dicta sunt hæreticalia, non est facile credendus reus dicens, per iocum, inaduertentiam, aut non mala intentione ea dixisse, vel fecisse, sed vt hæreticus puniri debet, si contra se habet malę intentionis præsumptionem. *Albertin. de agnosc. quæst. 36. num. 18. Peñ. d. com. 17. Farin. d. §. 4. num. 51. vsque ad 54.*

8 In dubio quando verba, vel facta sunt similiter dubia, quæ & in bonam, & in malam partem accipi possunt, in bono sensu dicta, vel facta præsumantur. *Rojas de hæret. 1. par. num. 209. & sequentibus. Farinat. num 52 & 55.*

9 Qui fatetur factum hæreticale, quod excusationem non habet, si comprehenditur antequam se præsentet, vt hæreticus punitur. *Albertin. de agnosc. quæst. 8. num. 12. & quæst. 34. num. 53. Farin. dict. §. 4. à num. 54. vsq; ad 59.*

10 Comprehensus absque eo quòd se præsentet, si fateatur se dixisse hæreticalia verba, quæ manifesta sunt, & plenè probata, prauam tamen intentionem negat, circa illam torquendus est. Qui si in negatiua persistat, adhuc de vehementi abiurare compellitur. *Albertin. de agnosc. quæst. 36. nu. 18. versf. Circa prædicta. Peñ. 3. part. Direct. quæst. 61. comment. 110. in appendice. versf. Si quis ergo.*

11 Qui confitetur dictum hæreticale, vel factum, de quo aliàs conuictus non est, nec etiam adsunt indicia hæreticalem animum ostendentia, si dicat non ea dixisse, aut fecisse praua intentione, credendus est. Si verò dentur aliqua

qua indicia probata, quæ animum suspectum, seu hæreticū ostendant, quamvis sponte se præsentet, pro qualitate indiciorum abiurare debet. Farin. §. 4. num. 55. & 60. ex Ioanne de Roias de hæret. p. 1. à num. 33.

12 Quando factum non est prorsus hæreticale, licet sit valde suspectum, super intentione torqueatur reus. Farin. d. §. 4. num. 59.

13 Intentio proferentis verba per iocum coniecturis probatur, attendita verborum & factorum qualitate, an etiam persona sit suspecta, an verò docta & pia, an etiam faceta. Attenditur similiter modus loquendi, & scandalum sequutum. Peñ. 3. part. Direct. comm. 17. Farin. d. §. 4. num. 62.

14 Inquisitor non debet esse facilis ad credendam excusationem; nimirum, quòd lubrico linguæ, inaduertentia, ira, vel ioco aliquid sit dictum, vel factum contra fidem. Peñ. dict. comm. 17. Farin. dict. §. 4. num. 53. Vide infra cap. 16. num. 8. 9. & 10.

CAPVT XIV.

Protestatio in quibus casibus protestantem ab hæresi excuset.

Protestatio, est confessio, siue confessio fidei exterius facta ad ostendendum quid protestans de fide sentiat. Albertin. de agnosc. quæst. 12. num. 2. Peñ. 1. part. Direct. quæst. 12. comment. 26. vers. Protestatio. Farin. de hæresi quæst. 178. §. 7. num. 148.

2 Protestatio, absolutè loquendo, excusat ab hæresi eum, qui protestatur, quòd non intendit à fide recedere, sed quòd corrigere se paratum exhibet, & iudicio sanctæ matris Ecclesiæ se submittit. Nauar. lib. 5. consil. conf. 18. de hæret. num. 14. Simanc. cathol. tit. 55. num. 4. Farin. d. §. 7. num. 150.

3 Protestatio excusat componentem librum erroneum, sicut

sicut & errorem proferentem. Albertin. *de agnosc. quast.* 12. num. 10. Farin. *d. §. 7. num. 151.*

4 Protestatio magis excusat, & prodest, si fiat ab eo, qui laborat in extremis, nec de hæresi fuit aliquando suspectus. Albertin. *in rubr. de hæret. num. 17.* Farin. *nu. 12.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 37. num. 27.*

5 Protestatio excusat in obscuris, & non definitis per Ecclesiam: non verò in manifestis, & quæ definita iam sunt, præsertim si fiat à viro iam docto, qui definitionem Ecclesiæ scire præsumitur. Vide. Peñ. *1. p. Direct. com. 26. vers. Sit prima.* Simanch. *cathol. tit. 55. num. 5.* Farinat. *d. §. 7. num. 158. & seqq.*

6 Protestatio excusat in ijs, quæ quis explicitè credere non tenetur, secus verò in illis, quæ explicitè credenda sunt, quantum ad iudicium externè ferendum: in foro tamen animæ, quæuis protestatio excusat. Eymeric. *1. p. Direct. quast.* 12. ubi Peñ. *com. 36.* Albert. *dict. quast. 12. num. 9.* Farinat. *dict. §. 7. num. 154. & seqq.*

7 Protestatio non excusat, quando quis monitus ab Inquisitoribus fit certus, quòd hæresim dicat. Eymer. & Peñ. *citatis locis.* Farin. *d. §. 7. num. 157. & 160.*

8 Protestatio contraria factis non iuvat, neque excusat protestantem. Peñ. *d. com. 26. vers. Hactenus.*

9 Protestatio non iuvat illum, qui fuit hæreticus, ad hoc ut perpetuo carceri non mancipetur; iuvat tamen ne hæreticus iudicetur, & curiæ seculari tradatur. Albertin. *de agnosc. quast.* 12. num. 15. Farinat. *d. §. 7. num. 162.*

10 Quantum protestationi credendum sit, iudicis arbitrio relinquitur, qui attentis personarum, & rerum circumstantijs, protestantis animum indagare debet. Simanch. *cathol. inst. tit. 55. num. 12.* Farinat. *d. §. 7. num. 161.*

11 Qui protestatione excusatur, non est hæreticorum pœnis, aut infamia puniendus; corripitur tamen debet per reuocationem erroris, non quidem sub erroris nomine, sed sub alio nomine detractionis, scilicet, aut alio simili denotante, temerè, vel minus consideratè dixisse, & quòd propterea tale dictum non approbat, sed improbat. Albertin. *de agnosc. 9. 12. nu. 78.*

CAPVT XV.

De hæreticis internis , & externis .

1 HÆRETICUS internus est ille , qui hæresim , cui internè assensitur , exterius non manifestat . Externus hæreticus , qui hæresim , quã mente tenet , verbo , vel facto ostendit .

2 Hæreticus purè mentalis , seu qui hæresim , quam mente tenet , externè non manifestat , neque excommunicatur in iure , neque iudicio Inquisitorum subijcitur . Idem de apostata eito iudicium . Dixi in relectione de cens. Bulla Cœn. cap. 2. disp. 4. Sanch. lib. 2. moral. c. 8. Simanch. cathol. tit. 41. num. 3. & 4. Suar. de cens. tom. 5. disp. 21. sect. 2.

3 Hæreticus purè externus , nimirum ille , qui verbo , vel facto hæresim ostendit , cui tamen internè non adheret , licet excommunicationem contra hæreticos latam non incurrat , ab Inquisitoribus punitur . Dixi d. cap. 2. disp. 5. Sanch. citato loco c. 7. Simanch. d. tit. 42. num. 9. Azor. tom. 1. institut. moral. lib. 8. c. 10. q. 4.

4 Qui signum externum insufficiens ad internam hæresim ostendendam exhibet , nisi ex circumstantijs hæresis ipsa interna manifestetur , non excommunicatur : pro qualitate tamen signi puniendus est . Dixi d. cap. 2. disp. 6. Sanch. dict. cap. 8. num. 7. Azor. tom. 1. Summ. lib. 2. ca. 8. quest. 12. Turrian. 2. 2. quest. 11. art. 3. dubio 2.

5 Proferens externè hæresim , quam mente non tenet , licet alteri diuersæ adhæreat , non excommunicatur . Dixi d. disp. 6.

6 Qui hæresim , quam mente tenet , per iocum de se narrat , est verè hæreticus externus : secùs verò , si eam referat , à qua discessit . Dixi d. c. 2. disp. 7. Bañ. 2. 2. quest. 11. art. 4. concl. 3. insolut. ad 3.

7 Qui hæresim , quam mente tenet , verbo , vel signo sufficienti externe declarat , quantumcumque occultè , excommunicationem incurrit , nisi hæresim coram Inquisitoribus ,

ribus, vel in confessione Sacramentali, aut ad consilium, vel auxilium ad eam relinquendam, petendum proferat. Simanch. *d. tit. 42. num. 9.* Azor. *d. cap. 10. quæst. 5.* Dixi *d. 2. disp. 7. num. 1.* Farinat. *de hæresi quæst. 192. §. 1. num. 4.*

8 Qui legendo, narrando, disputando, aut alienos libros, aut tabellas transcribendo, hæresim suam, quam antea tenebat, ore pronunciat non quidem voluntate illam docendi, aut declarandi, non incurrit censuram contra hæreticos latam. Cordub. *in qu. lib. 4. quæst. 13.* Azor. *d. cap. 20. quæst. 7.*

9 Si quis credens Christum non esse hominem, dicat eum non esse risibilem, sufficienter hæresim externè proferat, estque verus hæreticus externus. Sanch. *d. cap. 8.*

10 Qui ex interna hæresi in blasphemias nõ hæreticales prorumpit, hæreticus externus non est. Sanch. *d. cap. 8.*

11 Qui hæresim internam manifestat factis, ex quibus iure optimo hæresis præsumptio oritur, hæreticus est externus: quo ad forum animæ intelligo. Sanch. *citato loco.*

12 Idem est iudicium de eo, qui ea opera omittit, quæ ex natura sua, vel ratione temporum, & hæresum tunc vigentium, hæresis suspicionem inducunt. Sanch. *ubi supra.*

13 Negans Fidem exterius, non quia hæreticus est, sed quia hæreticis favere intendit, quatenus hæretici sunt, fautor est hæreticorum, fautorum excommunicationem incurrit, & vt fautor puniri debet. Sanch. *d. lib. 2. cap. 7.*

14 Hæretici purè externi, qui & manifesti dicuntur, si conuincantur, puniendi sunt vt hæretici, nisi ostendant se hæreticum animum non habuisse, aut dictum, vel factum, quo hæresis interna manifestari censetur, formalem hæresim non ostendat, *de his tamen inferius.*

CAPVT XVI.

De hæreticis affirmatiuis & negatiuis.

1 **H**æreticus affirmatiuus est ille, qui verbo, vel factò se esse hæreticum ostendit, nec de eo interrogatus negat

gnt. Eymer. 2. part. Direct. quæst. 34. ubi Peñ. com. 59. Farin. de hæres. quæst. 178. §. 1. num. 19.

2 Factum hæresim ostendens illud est, in quo hæresis continetur, & exprimitur, aut quòd attentis circumstantijs, violentam suspicionem inducit. Peñ. citato loco vers. Si verò sponte, & seqq.

3 Hæreticus negatius dicitur, qui de hæresi conuictus, firmiter in negativa persistit, & constanter fidem Catholicam Romanam confitetur. Eymer. 3. p. rubr. de 12. modo terminandi processum. ubi etiam Peñ. com. 48. num. 202. Farin. quæst. 196. num. 16.

4 Hæreticus etiam negatius est, qui non plenè confitetur hæresim, qui & diminutus dicitur. Quòd si diminutio probetur, contra illum procedunt Inquisitores, iuxta probationis qualitatem. Peñ. com. 59. vers. Ex his possumus.

5 Diminutus circa aliquod factum, etiam plenè probatum non censetur, vt tota ei diminuti pœna intelligatur, qui talis facti obliuisci præsumitur. Quando autem obliuio præsumenda sit, iudicis arbitrio relinquitur, personarum ac causarum circumstantijs inspectis. Peñ. d. com. 59.

6 Obliuio non præsumitur in arduis, & horrendis criminibus. Item in factis, quæ comitantur delinquentem: vt si quis patiatur se circumcidi, iterò si deponat circa idem factum de extraneis, non verò de consanguineis, & propinquis. Sicut etiam non præsumitur in factis, & delictis solitis, & consuetis. Peñ. ibidem.

7 Præsumi potest obliuio in factis antiquis, & minimis, in numero etiam eorum criminum, quæ delinquens habet in consuetudine: item si quis deponat de consanguineis, non verò de aliquo, vel aliquibus extraneis. Peñ. ibidem.

8 Qui dictum, vel factum hæreticale confitetur, negans hæreticalem intentionem, aliquando hæreticus negatius, aliquando verò suspectus de fide iudicatur. Vide qua diximus supra cap. 13.

9 Quando negans intentionem non plenè conuincitur, nisi ex confessione propria, etiam si contra se habeat aliquos testes, non iudicatur hæreticus, sed suspectus, magis vel

minus, iuxta delicti & probationis qualitatem: & in hoc casu de intentione examinandus est, etiam per torturam. Farin. *ibid.* à num. 55. usque ad 61. Peñ. *d. com.* 59.

10 Negans intentionem in prædictis factis vel dictis, si pro se habeat sufficientem aut probabilem excusationem, non iudicatur hæreticus: poterit tamen esse magis vel minus suspectus iuxta excusationis qualitatem. Farin. *cit. loc.*

11 Conuictus de dicto vel facto non hæreticali, aut quod non inducit violentam suspicionem, iudicatur solummodo suspectus de fide. Peñ. *d. com.* 59.

12 Præsumitur pro reo in præcedentibus casibus, quando in loquendo, vel operando constat interuenisse affectionem aliquam, vt cupiditatem, iram, odium, amorem, iocum, metum, & similia. Facit etiam qualitas personæ, si sit simplex an docta, secularis an Ecclesiastica, foemina an vir, iuuenis an ætate prouecta. Peñ. *1. part. Direct. ad quæst. 9. comm. 24. & 2. part. ad quæst. 34. com. 59.* Farin. *d. §. 4. Vide supra cap. 13. num. 6. & sequentibus.*

C A P V T XVII.

De eo, qui hæreticum se ostendit verbis vel factis, per vim tamen & coactionem.

1 **Q**ui per vim, & coactionem, verbis, vel factis fidem abnegat, si eam corde teneat, solummodo est hæreticus externus, quamuis mortaliter peccet contra fidem. *Suprà cap. 15.* Albertin. *de agnosc. quæst. 30. num. 6. & sequentibus.* Peñ. *in direct. part. 1. quæst. 9. comment. 24.* Farinat. *de hæresi quæst. 183. §. 3. num. 23. & 31.*

2 Qui vi externæ coactionis, non solum externè, sed etiam internè separatur à fide, hæreticus est, quamuis cessante coactione, ad illam redeat: eò quòd actus internus non cogitur. Et hic reconciliari debet.

3 Negans fidem externè, vi & coactione non absoluta interueniente, licet hæreticus non sit, est tamen de hæresi suspectus,

suspectus, magis vel minus secundum personæ & coactionis qualitatem. Peñ. *citato loco*. Azor. *in Sum. p. 1. lib. 8. cap. 9. quæst. 9. in fine*. Farin. *d. §. 3. num. 29.*

4 Per vim, & coactionem leuam qui negant fidem, si sint viri docti, Episcopi, Ecclesiastici, nobiles, & similes personæ graues, vehementem incurrunt hæresis suspensionem, quam abiurare debent. Peñ. *dict. comment. 24.* Farinat. *d. §. 3. num. 26.*

5 Mulieres, pueri, rustici, idiotæ, & similes personæ negantes fidem per leuam vim & coactionem, leuam tantum hæresis suspensionem incurrunt, regulariter loquendo, & illam coguntur abiurare. Peñ. & Farinat. *proximè citatis locis.*

6 Negantes fidem per vim, & coactionem, si ipsis cessantibus non statim redeant, cessentque ab externis actibus hæreticalibus, efficiuntur de hæresi vehementer suspecti. Si verò statim reuertantur, minorem suspensionem incurrunt. Simanch. *cathol. instit. tit. 17. num. 37.* Peñ. *d. com. 24.* Farin. *d. §. 3. num. 28.*

7 Secundum maiorem, vel minorem culpam, maior vel minor poena prædictis imponenda est: iuxta qualitatem personarum, metus, vis, & coactionis. Simanch. *cit. loco num. 30.* Peñ. *d. com. 24.* Farin. *d. §. 3. num. 30.*

8 Qui ex vi, & coactione leui fidem negat, vel contrarium illi errorem profitetur, aut qui cessante coactione & vi, non statim redit ad fidem, torqueri debet circa intentionem, quia inde resultat graue indicium.

CAPUT XVIII.

De negante, vel non confitente, aut dissimulante fidem per metum.

1 **D**E negantibus fidem per metum; idem est iudicium ferendum, sicut de illis, qui eam per vim & coactionem negant, & sicut illi puniendi sunt: metus enim ca-

dens in virum constantem, ab hæresi externâ excusat, & à pœna illius; alij verò metus minores à suspitione hæresis non liberant.

2 Interrogatus de fide autoritate publica ab hæreticis vel infidelibus, peccat mortaliter si tacet, redditurque de hæresi, vel infidelitate suspectus. Secus verò, si priuata autoritate interrogetur. Bañ. 2. 2. qu. 7. art. 2. dub. 1. concl. 3. Petr. de Ledesm. Sum. tom. 2. tra. 1. cap. 4. concl. 6.

3 Interrogatus an sit Christianus vel Catholicus, si nomen Christiani, aut Catholici apud interrogantem sit nomen nationis vel gentis, non verò religionis, contra confessionem fidei non facit, si negat. Bañ. d. dub. 1. concl. 1. Ledesm. d. c. 4. concl. 7. Azor. Sum. tom. 1. lib. 8. c. 27. quæst. 1. vers. Quæres.

4 Interrogatus vtrum sit Sacerdos, Clericus, vel Religiosus, aut vtrum audierit reus diuinam, non facit contra confessionem fidei, negando. Azor. loco cit. quæst. 2.

5 Qui ab esu carnum ab hæretico oblatum in die prohibito abstinet, simulans aliam causam à religione diuersam, non facit contra fidei confessionem, nec etiam si eas comedat, ne cognoscatur ab hæreticis, & sic vicè periculum declinet. Azor. quæst. 3.

6 Christianus transiens per terras infidelium, vtens habitu communi nationis, ad occultandam fidem, & vitandum periculum, non aduersatur confessioni fidei. Petr. Ledesm. dict. cap. 4. conclus. 8. Bañ. dict. art. 2. dubio 2. conclusione 1.

7 Non licet Christiano vti infidelium, aut hæreticorum vestibus, vel signis, quæ ab ipsis ordinantur ad celebrationem suorum rituum; vt sunt inter fideles sacerdotales vestes. Ledesm. d. cap. 4. concl. 9.

8 Licetum est Christianis, secundum probabilem sententiam, transeuntibus per terras infidelium, aut hæreticorum, vti veste, aut signo, quod ex consuetudine, aut lege civili, aut iussu principis est distinctiuum sectæ, & religionis, secluso tamen scandalo, & instante periculo. Bañes dict. art. 2. dubio 2. conclus. 3. Petrus Ledesm. dubio unico post no-

nam conclusionem. Azor. dict. quæst. 4.

9 Si princeps iubeat suis ciuibus vt̄ aliquo signo, vel veste, aut hæreticorum templum ingredi, & concionibus eorum interesse, vt tali religionis symbolo hæretici à Catholicis separentur, non licet Catholicis illud facere: si verò id præcipiat, vt omnes mandato suo obediant, illicitum non erit, præsertim si scandalum non interueniat. Azor. *quæst. 5.*

10 Licitum est Christianis bellantibus cum hæreticis, vel infidelibus, suis vexillis affigere certa quædam signa, quibus hostes vtuntur, vt sic vel interitum effugiant, vel eos incautos vincant, dummodo tale signum non sit religionis & sectæ symbolum, idoli scilicet, quod colunt. Azor. *quæst. 6.*

11 Non facit contra confessionem fidei captiuus Christianus, qui ingrediens templum idolorum eum domino suo, genuflectit cum illo, eumque in genuflexione sustentat, obsequium ei præstando, non idolis. Azor. *quæst. 7. Sanch. decalogi lib. 1. cap. 7. num. 11.*

C A P V T XIX.

De blasphemis.

1 **B**laspheemia est peccatum, quo aliquid de excellentia diuina detrahatur, seu est locutio contra Deum per modum contumelia. S. Thom. 2. 2. *quæst. 13. art. 1.* Petrus de Ledesm. in *Sum. som. 2. tract. 1. cap. 9. concl. 1.* Azor. *tom. 1. lib. 9. cap. 28. quæst. 2.* Albert. *de agnos. quæst. 27. num. 1.* Valentia 2. 2. *quæst. 13. puncto 1.* Sanch. in *opere moral. tom. 1. cap. 32 num. 1.*

2 Tunc diuinæ excellentiæ derogatur, quando negatur aliquid de Deo, quod ei conuenit, vel asseritur de eo, quod ei non conuenit. S. Thom. *d. ars. 1.*

3 Blasphemia propriè dicta non in sentiendo aliquid contra Deum, sed in dicendo consistit. Caietan. 2. 2. *quæst. 13. art. 1. vers.* Ad euidentiã horum. Castro *lib. 1. de iust.*

inst. bar. punit. cap. 12. Sanch. d. cap. 32. num. 3.

4 Blasphemia proprie non consistit in factis, vt in deturpatione vel spurcatione imaginum, sed in solis verbis mente, ore, vel scripto prolaris; quia opponitur laudi diuinæ, quæ solis verbis exhibetur, licet honor factis, aut signis exhibeatur. *Suar. tom. 2. de relig. tract. 3. lib. 1. cap. 4. num. 4. & 5. Sanch. d. cap. 32. num. 5. & 7.*

5 Deturpatione, conculcatio, aut vulneratio imaginum, quam multi blasphemiam facti vocant, ad blasphemiam reduci potest. *Castro dist. cap. 12. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cont. 4. casu 376.*

6 Duplex est blasphemia, interna scilicet, quando aliquis mente Deo tribuit, quod ei non conuenit, vel remouet quod conuenit; & externa, cum hoc ipsum verbis, vel scripto profertur. *S. Thom. d. art. 1. ubi expositores. Sanch. dist. cap. 32. num. 3.*

7 Eatenus blasphemia confessioni fidei opponitur, vel quatenus de ratione blasphemix est dicere falsum de Deo, & ad infidelitatem spectat non solum sentire falsum de Deo, sed etiam falsum de eo dicere, vel quatenus confessio fidei accipitur, prout est quædam laus diuina, non verò vt est ipsa fidei assertio. *Caiet. 2. 2. quest. 13. art. 3. Bañes d. quest. 13. art. 1. notab. 3. Pet. de Ledesm. in Sum. tom. 2. tract. 1. cap. 9. concl. 3. Sanch. d. cap. 32. num. 7.*

8 Blasphemia quatenus affirmat, aut negat illud, quod fides docet, est similiter contraria confessioni fidei; quatenus verò tollit reuerentiam Deo debitam, aduersatur religioni. *S. Thom. d. art. 1. ubi Bañ. Ledesm. d. cap. 9. concl. 1. Azor. d. cap. 28. quest. 1.*

9 Contumelia in Sanctos est vera blasphemia, quatenus siue formaliter, siue virtualiter redundat in Deum, qui in ipsis lucet. *S. Thom. d. art. 1. ad. 2. ubi Caiet. Suar. tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. cap. 5. num. 6. Sanch. d. cap. 32. num. 27.*

10 Est etiam manifesta blasphemia, tribuere creaturis illud quod est proprium Dei; quia eò ipso attribuitur aliquid Deo, quod ipsi non conuenit: eò quod omnis diuina perfectio

perfectio est ipse Deus; unde tribuens creaturæ diuinum attributum, dicit creaturam esse idem cum Deo. S. Thom. *d. art. 1. ad. 3. Azor. d. cap. 28. quest. Sanc. d. cap. 2. num. 34.*

11 Blasphemia etiam est in Deum & Sanctos contumeliosa verba iactare, vel dicere de illis per modum contumeliæ illud, quod verum est, vt nominare partes verendas Christi Domini, & Sanctorum. Ledesm. *d. cap. 9. concl. 1. Azor. d. cap. 28. quest. 3.*

12 Blasphemia etiam est, sacræ Scripturæ verba ad prophanos vsus applicare, vt ad res fabulosas falsas, paschinos, adulationes, detractiones, sortes ac libellos famosos. Petr. Ledesm. *vers. Lo quarto. post. 5. concl.*

13 Blasphemia duplex est, hæreticalis vna, non hæreticalis alia. Ledesm. *concl. 6. Azor. quest. 5. Eym. in Direct. Inquis. p. 2. q. 41. vbi Peñ. com. 66.*

14 Blasphemia hæreticalis est, qua continet, aut sapit hæresim, illa nimirum, quæ continet errorem contra fidem. Non hæreticalis verò, qua hæresim non continet, nec sapit, videlicet quæ secundum se contra fidem nihil affirmat, licet ex modo dicendi, & in actu exercito aliquid contra fidem significet. Doctores citati proximè citatis locis. Albertin. *de agnos. quest. 6. num. 25. Eymeric. 2. p. Direct. quest. 41. num. 1. & 2. vbi Peñ. com. 66. Bañ. 2. 2. quest. 13. art. 1. Sanch. d. c. 32. num. 36.*

15 Tunc datur blasphemia hæreticalis, quando per verbum indicatiui modi asseritur aliquid fidei contrarium; quando autem per verbum optatiui, vel imperatiui asseritur, hæreticalis non est; quia per hos modos, cum indicatiui non sint, nil falsum dicitur de Deo, nisi in tali locutione aliquid affirmatiuum, vel negatiuum includatur contra Deum. Vt si quis dicat: O Deum iniustum. Suar. *com. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. c. 5. num. 7. & 8. Sanch. d. c. 32. num. 36.*

16 Blasphemias hæreticales ad iudicium Inquisitorum spectant priuatiuè; alix verò ad iudicem ordinarium. Eym. Peñ. & Azor. *citatis locis. Albertin. de agnos. quest. 22. num. 63. Simanch. cathol. tit. 8. num. 6. Sanch. d. c. 32. num. 37.*

17 Licet blasphemus non sit hæreticus, vel infidelis, si tamen mente teneat quod ore profert contra fidem, hæreticus est, & proceditur contra illum, vt contra hæreticum. Si autem fidei contrarium non credat, solummodo erit de fide suspectus. Eym. *cit. loc. Castro d. c. 12. Sanch. d. c. 32. num. 3.*

18 Blasphemi, qui inveniuntur frequenter, & quasi per consuetudinem in ludo, vel extra ludum ad leuemurbationis motum in hæreticales blasphemias prorupisse, abiurare debent vehementem hæresis suspicionem, attenda vita & conditione personæ, aliàs leuem tantum suspicionem abiurent. Eym. *citato loco. Albertin. de agnos. quasi. 27. num. 6. & 18.*

19 Vt quis dicatur habere in consuetudine blasphemare, requiruntur plures reiterationes quàm tres. Albertin. *de agnos. quasi. 6. num. 20.*

20 Pœnæ, quæ ab Inquisitoribus regulariter blasphemis hæreticalibus imponuntur, hæ sunt. Si blasphemia sit atrox, & blasphemus sit plebeius, infami mitra conspicuus, alligata lingua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculum, flagellis cæditur, & in exilium mittitur. Quod si nobilis sit, & honestior, sine mitra producitur, in monasterium ad certum tempus traditur, & pecuniarum multam soluit. Albertin. *de agnos. q. 27. num. 20. & seqq. & q. 36. num. 18. vers. Statuimus, & seq.*

21 In leuioribus blasphemijs mitius agitur Inquisitorum arbitrio: damnant enim blasphemum, vt aliquo die festo, dum sacra peraguntur, stet capite nudo, sine pallio, sine calceis, nudis pedibus, chorda succinctus, & cereum ardentem manu gerat: tandem absolutis sacris, legitur sententia, qua illi sæpe indicuntur ieiunia, & pecuniaria pœna muktatur. Peñ. *d. com. 66. & Albertin. proximè citatis locis.*

22 Aliæ pœnæ per leges seculares, & sacros Canones determinantur blasphemis, quarum multæ in usu non sunt. Peñ. *citato loco. Azor. quasi. 6.*

23 Blasphemus in foro pœnitentiæ absolutus, adhuc in foro

foro iudiciali puniri potest. *Comarr. lib. 2. variar. cap. 10. num. 3. ad finem. AZOR. quaest. 13.*

24 Blasphemus sufficienter etiam punitus à iudice laico, potest iterum propter suspicionem hæresis ab Inquisitoribus examinari: plenè verò à iudice Ecclesiastico examinatus, iterum examinari ab Inquisitoribus non debet: cum crimen sit mixti fori. *Albertin. de agnost. quaest. 6. num. 24.*

25 Si blasphemi hæreticalis causa apud Ordinarium in hoc Lusitanix regno, & prouincijs illi subiectis tractetur, potest eam ob suspicionem contra fidem Inquisitor Generalis ad se ex causa aduocare. *Dixi in Opusc. de sollicitant. tract. 2. cap. 1. concl. 5. num. 17.*

CAPVT XX.

De schismaticis.

1 Schismatis peccatum opponitur vnitati quam facit charitas, & multis modis accipitur. *S. Thom. 2. 2. quaest. 39. art. 1. Peñ. 2. part. Direct. comment. 73. ad quaest. 48. Farin. de hæresi quaest. 184. S. 1. num. 3.*

2 Schisma propriè loquendo, est *disiunctio per quam aliquis separatur ab vnitae Ecclesia, in quantum est quoddam corpus constans ex vniuersis fidelibus, & Romano Pontifice, tamquam capite: & schismaticus est, qui sic disiungitur.* *S. Thom. & Peñ. citatis locis. Sanch. lib. 2. moral. cap. 36. num. 1. tom. 8.*

3 Schisma sic definitum, dupliciter contingit. Primò, cum quis à capite Ecclesiæ, cæterisque membris separatur, vt quando Romano Pontifici Ecclesiæ capiti subesse, & membris Ecclesiæ communicare renuit. Secundò, cum à solo capite, vel à solis mēbris seiungitur. Veluti, si spirituales actiones exercet, non tamquam pars Ecclesiæ, sed quasi esset quoddam totum seorsum. *Caietan. in Sum. verbo Schisma. Petrus Ledesm. Sum. tom 2. tract. 3. cap. 12. concl. 3. Sanch. num. 2. Farinat. num. 9. & 10.*

4 In ea inobedientia consistit schisma, in qua datur rebellio à Papa, vt Pontifex est, & separatio à membris; vt membra sunt Ecclesiæ; non verò ratione personarum, aut caularum. Syluest. *verbo Schisma. cõmentatores Sancti Thomæ ad citatum art. Sanch. num. 3.*

5 Non est schismaticus, qui cum sit incola alicuius oppidi iurisdictioni temporali Papæ subiecti, non vult ipsi, vt temporali domino, sed alteri principi subijci. Vgolin. *de cens. Papa reseruatis 2 part. cap. 1. §. 1. num. 4. Azor. tom. 1. Sum lib. 8. cap. 20. quæst. 4. Sanc. dict. cap. 6. num. 4.*

6 Schismatici sunt, qui indirectè à Summo Pontifice separantur; nimirum qui ita se gerunt in factò, ac si ei subiecti non essent, vt congregantes generale Concilium, aut ipsum iam dissolutum prosequentes absque Summi Pontificis autoritate. Caiet. *citato loco, & ad quæst. citatam S. Thomæ. Sanch. d. cap. 36. num. 5.*

7 Schismatici sunt, qui à Concilio generali legitimè congregato, pertinaciter separantur; qui alium Pontificem præter illum, quem indubitatum & verè electum esse constat, instituunt, aut qui schismaticè electum sequuntur. Dixi *in relect. de censur. Bulla Cœna cap. 2. disp. 18.*

8 Qui se ab Episcopo suo separat, propriè schismaticus non est. Vgolin. *d. §. 1. num. 3. Sanch. dict. cap. 36. num. 6. Farin. d. §. 1. num. 27. citat. loc.*

9 Principes, Reges, & Imperatores, qui contra Romanam Ecclesiam veniunt, schismatici dicendi sunt. Decian. *crim. lib. 5. cap. 67. num. 21. Farin. num 13. d. quæst. 184. §. 1.*

10 Schismatici aliquando diuiduntur ab Ecclesia non solum quoad obedientiam, verum etiam quoad credentiam: hi hæretici sunt, illi verò suspecti de hæresi. Eymer. *d. q. 48. Peñ. ibid.*

11 Licèt omnis hæreticus sit schismaticus, non tamen omnis schismaticus est hæreticus, sed formaliter distinguuntur, secundum ea quibus directè & per se opponuntur. Nam hæresis opponitur fidei, schisma verò charitati. S. Thom. *d. quæst. 39. art. 1. ad 3. Sanch. d. cap. 36. num. 7. & 8. Azor. quæst. 1. Farinat. num. 5.*

12 Contra schismaticos, si hæretici sint, proceditur, sicut contra hæreticos. Eymér. & Peñ. *citato loco.*

13 Schismatici non hæretici, regulariter de hæresi leuiter tantum sunt suspecti, pro temporis tamen diuturnitate qua in schismate perseverarunt, vehementem suspicionem incurrere possunt, quam abiurare tenentur. Eyméric. Peñ. & Farin. *num. 35. & 36. citatis locis.*

14 Schismatici qui suorum maiorum auctoritati credunt, à suspicionem hæresis per ignorantiam excusantur. Peñ. *d. comm. 73.*

15 Schismaticis non hæreticis poenæ multæ in iure determinantur. S. Thom. *d. quæst. 39. art. 3.* Peñ. *d. com. 73.* Sanch. *num. 10. & seqq.* AZOR. *quæst. 5. & seqq.* Farin. *S. 2. d. q. 184.*

16 Schismatici purè mentales non incurrunt schismaticorum poenas, illis tamen subiiciuntur schismatici purè externi. Dixi *de cens. Bulla Cœna disp. 19. num. 5.* Sanc. *num. 14. & 15.*

17 Schismaticorum fautores, defensores, & receptatores non excommunicantur per se, & directè in Bulla Cœnæ; si tamen in causa schismatis faueant schismatico denunciato, excommunicationem incurrunt. Dixi *d. disp. 19. num. 6. & 7.* Sanch. *num. 16.*

18 Fautores defensores, & receptatores schismaticorum in causa schismatis, aliquam hæresis suspicionem contra se habent, quia unitatem Ecclesiæ destruere velle videntur.

19 Schismatici non solum schisma, sed etiam suspicionem hæresis abiurare debent. Peñ. *citato loco.*

CAPVT XXI.

*De legentibus, ac retinentibus apud se
libros prohibitos.*

I N Ecclesia Catholica est potestas ad prohibendos libros, & eos concremandos, & hoc negare hæreticum est. Silar. *de fide tract. 1. disp. 20 sect. 2. num. 4 & seqq.*

2 Non omnibus permittitur quoscumque libros legere, & apud se retinere; cum multi sint ab Ecclesia prohibiti. Bulla Cœnæ *excom. 1. ubi in nostrarelectione non nulla diximus, à disp. 13. usque ad 17. Index librorum prohibet. Eymer. 2. p. Direct. in c. Fraternitatis. de hæret. & cap. Nouerit. de sententia excommunic. ubi Peñ. com. 3. & 17. & à quæst. 23. usque ad 29. ubi etiam Peñ. Sanch. lib. 2. moral. cap. 10. Farin. de hæresi 9. 180. num. 1.*

3 Libri prohibiti, aut à Catholicis, aut ab hæreticis sunt compositi. Libri hæreticorum vel ex professo de hæresi, aut de religione tractant, vel si aliam materiam continent, aliquem aut aliquos intermiscunt errores, vel nihil erroris continent. Catholicorum libri prohibentur aliquando propter doctrinam quam continent non sanam, suspectam, & offensiuam, seu scandalosam. Præfatio in Indice librorum. *Dixi citata disp. 13. num. 2. & 3.*

4 Liber hæretici hæresim continens, ille dicitur, qui ex professo hæresim tractat, seu cuius principale argumentum est hæresis.

5 Libri de religione tractantes illi sunt, qui de ijs agunt, quæ ad fidei expositionem spectant, & in quibus diuina scriptura, aut aliqua pars illius explicatur: aut qui tractant de Theologia scholastica, vel de aliqua illius parte, qui etiam de cultu Deo debito, de religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis agunt. Suarez *de censuris disputatione 21. sect. 2. num. 10. Sanch. num. 22.*

6 Contra legentes, retinentes, defendentes, &c. libros prohibitos, multæ dantur censuræ ipso facto incurrendæ. In Bulla Cœnæ, contra legentes libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes. In Indice prohibitorio, aduersus legentes cuiusuis authoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita. In Iure, & etiam in constitutionibus & decretis Apostolicis. Bullæ Cœnæ *excommunicatione 1. Decretum Pij III. in principio Indicis prohibitorij. & Regul. 10. ver. Quod si quis Eymer. 2. part. Direct. & sequentibus. Farinat. num. 11. & 12.*

7 Legentes libros alia de causa prohibitos mortaliter peccant, & ab Ordinario seuerè puniuntur. *Dictum decretum Pij III. & dicta Reg. 10. vers.* Qui verò libros.

8 Librorum nomine non solum intelliguntur impressi, sed etiam manuscripti, & eorum partes. Sanch. *d. cap. 10. num. 28.* Et Dixi *disp. illa 13. num. 5.* Farin. *num. 30.* Suar. *de fide tractat. 1. disput. 20. sect. 2. num. 10.*

9 Nomine libri non intelligitur epistola, quamuis fiat per modum tractatus, illam tamen retinens, si hæresim contineat, non carebit suspitione hæresis. Sanch. *num. 29. dict. cap. 10.* Dixi *citato loco.* Farinat. *num. 31. dict. quest. 180.*

10 Qui ex libris hæreticorum in tomos diuisis illum legit, qui hæresim ex professo non continet, nec de religione tractat, non censetur legere librum in Bulla Coenæ prohibitum, quamuis alij tomi hæretici sint. Si tamen ex tomo hæresim continente, aut de religione tractante diuiso in plures libros illum legerit, qui hæresim non continet, nec de religione tractat, esto ab alijs libris separatim conglutinetur, dicendus est legere librum in Bulla prohibitum. Vgolin. *in Bulla Coena 2. part. cap. 1.* Sanch. *n. 36.* Suar. *num. 9. d. sect. 2.*

11 Satis est vt quis dicatur legere librum hæreticum, quòd illum oculis percurrat cum aduertentia ad ea, quæ in eo scripta sunt, quamuis ore nihil exprimat. Sanch. *dict. cap. 10. num. 41.* Dixi *etiam num. 5.* Farin. *num. 5.*

12 Recitans memoriter librum prohibitum, quamuis mala intentione id faciat, non censetur legere ad affectum incurrendi censuram contra legentes laram. Sanch. *d. cap. 10. num. 47.* & Dixi *d. num. 5.*

13 Nec similiter qui præcipit, suadet, aut quouis alio modo est causa, vt aliquis legat librum prohibitum, aut qui illum audit legentem, siue auditione sua sit causa, vt aliquis legat, siue in lectione continuat, siue non. Sanch. *dict. cap. 10. num. 47. & 48.* Dixi *d. cap. 2. disp. 14. num. 1. & 2.*

14 Legentes paucas lineas libri prohibiti non incurrunt censuram ob paruitatem materiæ: proemium tamen, aut index libri, paruitas materiæ non dicitur. Sanch. *dict. cap. 10.*

num. 30. & 31. Farinat. dict. quest. 180. num. 13. Dixi d. disp. 13. num. 8. Suar. d. disp. 20. sect. 2. num. 20.

15 Famulus, qui metu graui ab hero suo compellitur legere librum p̄hibitum, non incurrit censuram; ea tamen ligatur, si metus talis non sit. Sanch. num. 49. d. c. 10.

16 Legens librum prohibitum in ea tamen lingua scriptum, quam penitus ignorat, non dicitur legere. Sanch. d. cap. 10. num. 51. Suar. num. 18. d. sect. 2.

17 Censuram Bullæ incurrit, qui legit librum in ea prohibitum, quamuis non dolo malo id faciat, sed ex sola curiositate, aut ad confutandos hæreticorum errores. Tolet. in Sum. in explicat. Bulla Cœna excommunicationis 1. num. 24. Sanch. dict. cap. 10. num. 40. Farin. num. 39. & 47.

18 Libri hæreticorum editi ante lapsum, dum erant fideles, aut post reconciliationem Ecclesiæ factam, si approbati fuerunt, non dicuntur hæreticorum libri. Vgolin. de cens. p. 2. in glossa. Vel de religione tractantes. §. 1. num. 3. Farinat. num. 49. d. quest. 180.

19 Libri, quos Catenas vocant, quibus elucidantur loca factæ Scripturæ, quamuis ab hæreticis sint editi, & aliquos errores intermiscant, non censentur hæreticorum in Bulla prohibiti. Dixi d. disp. 13. num. 10.

20 Libri etiam infidelium, esto aliquos contineant errores, non sunt in Bulla prohibiti; nec similiter libri Græcorum, Armenorum, & similibum, eorum ritus continentem; nec libri Catholicorum cum scholijs, & annotationibus hæreticorum, alibi tamen prohibentur. Quatenus verò Græci, & Armeni ritè baptizati sunt hæretici, prohibentur eorum libri, non vt de religione tractant, sed vt libri hæreticorum. Sanch. dict. cap. 10. num. 25. & 27. Farin. num. 10. Suar. 11. 12. & 13. dict. disp. 20. sect. 2.

21 Libri Geomantiæ, Hydromantiæ, Æromantiæ, Necromantiæ, siue in quibus continentur fortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, non prohibentur in Bulla, si author eorum hæreticus non sit; prohibentur tamen in Indice prohibitorio. Sanchez d. cap. 10. num. 32. Farinat. num. 13. & 28. Index regul. 9. Dixi disp. 13. num. 5.

22 Ut censura Bullæ Coenæ incurratur : requiritur quòd quis scienter legat . Vnde non excommunicatur qui ignoranter legit prædictos libros , licet ignorantia crassa , aut supina sit , nisi adsit ingens temeritas , vt est vehemens suspicio malitiæ libri . Sanc. *dict. cap. 10. num 38.* Farinat. *num. 45.* Suar. *num. 17. dict. disp. 20. sect 2.*

23 Legens libros in dicta Bulla prohibitos , ignorans esse hæreticos , aut de religione tractare , quamuis sciat aucthores eorum hæreticos esse , siue è contrario , si sciat libros hæreticos esse , vel de religione tractare , ignorat tamen aucthores esse hæreticos , non excommunicatur . Sanch. *d. cap. 10. num. 39.* Farinat. *num 44. & 45.*

24 Legens verò libros propter hæresim , aut suspicionem illius in Indice prohibitos , non excusatur à censura , si interueniat crassa , vel affectata ignorantia . Quia decretum Pauli III. scientiam non requirit .

25 Hæreticus legens librum à se editum hæresim continentem , vel de religione tractantem , excommunicatur , si viuit in terris , vbi Bulla Coenæ vsu recepta est . Sicut etiã excommunicantur Catholici in iisdem terris commorantes , esto sint permixti cum hæreticis , & ad ip os confutandos legant prædictos libros . Sanch. *num. 37. & 42. dict. cap. 10.* Suar. *num 27. dict. sect. 2.*

26 Quod de legentibus libros in Bulla Coenæ prohibitos dictum est , intelligitur etiam de scienter ipsos retinentibus , imprimentibus , seu quomodolibet defendentibus . Bulla Coenæ *excommunicatione. 1.*

27 Non excusatur ab hac censura etiam hæreticus retinens librum hæreticum à se editum . Suar. *num. 26. d. sect. 2.*

28 Retinens prædictos libros siue in propria , siue in aliena domo , siue librum intelligat , siue non , siue totum retineat , siue partem (dummodo folium vnum tantum non sit) siue etiam retineat vt legat , siue solùm causa curiositatis , ornatus , vel permutandi eos cum alijs libris , seu vt ea quæ vendit , librorum folijs obuoluat , excommunicationem Bullæ incurrit . Sanch. *d. cap. 10. num. 52. & seqq.* Farinat. *num. 2.* Dixi *d. cap. 2. disp. 16.* Suar. *num. 21. d. sect. 2.*

29 Retinens librum ad breue tempus, vt vnus aut duorum dierum spatium, dummodo non retineatur voluntate absoluta retinendi, licet postea mutetur, vel quamdiu non datur comoditas deferendi illum ad Inquisitores, non excōmunicatur. Dixi *dict. disput. 16. num. 2. Suar. num. 22. dict. sect. 2.*

30 Qui librum hæreticum, aut falsam doctrinam continentem Inquisitoribus non tradit, sed propria autoritate comburit, in excommunicationem incidit, suspectus tamen de hæresi non est. Quando autem liber traditur Inquisitoribus, interrogare debent deferentem, vnde illum habuerit. Sanch. *dict. cap. 10. num. 56. Dixi disp. 15. num. 4. citat. loc. Farinat. num. 40. Peñ. 2. part. com. 3.*

31 Qui taliter ad impressionem librorum prohibitorum scienter concurrunt, vt imprimentes dici possint, excommunicantur tamquam imprimentes. Si verò imprimentes dici non possint, excommunicantur vt fautores. Sanch. *d. cap. 10. num. 57. Farinat. num. 19. Dixi disp. 17. citatis locis. Suar. num. 24. d. sect. 2.*

32 Author libri, qui illum per se imprimi facit, excommunicatur tamquam imprimens librum; secus verò esset, si tertius alius expensas faceret, & imprimi mandaret. Suar. *dict. num. 24.*

33 Defendentes doctrinaliter, publicè, vel occultè libros prædictos, excommunicantur, nisi illud particulare defendant, quod in illis catholicum est. Sanch. *d. cap. 10. num. 58. Farin. num. 12. Dixi disp. 17. num. 4.*

34 Librum defendere censetur, qui dicit non esse combustionem, & prohibitionem dignum. Defendere etiam est laudare librum, vt ab hæretico compositum, aut doctrinam eius hæreticam, secus vero, si stylus vel eloquentia laudetur. Suar. *d. num. 25. d. sect. 2. de fide.*

35 Defendentes corporaliter, id est, opere & facto prædictos libros, ne ad manus Inquisitorum deueniant, excommunicantur. Suarez *d. num. 25.*

36 Legentes, retinentes, imprimentes, ac quomodo libet defendentes libros hæreticorum hæresim continentes,
aut

ant de religione tractantes, vel alios quoscumque propter hæresim, aut suspicionem illius prohibitos, de fide suspecti censentur, & vt suspecti ab Inquisitoribus puniri possunt: non sunt tamen hæretici. Farinat. num. 8. 9. 20. 24. 33. & 35. d. quæst. 180.

37 Suspicio contra fidem in prædictis erit vehemens, vel leuis, attenta personarum & librorum qualitate, & alijs circumstantijs occurrentibus. Simanc. cathol. instit. tit. 38. num. 24. Farin. d. num. 9.

38 Retinens librum hæreticum à se editum hæreticus reputatur, & vt hæreticus punitur, nisi alleget causam ipsum à crimine hæresis excusantem. Peñ. 2. part. Direct. comment. 3. ad cap. Fraternitatis. Farinat. num. 16. & 17. Dixi disp. 16. num. 3.

39 Retinens librum hæreticum sine nomine authoris, reputatur author; nisi ipsum authorem ostendat, vel vnde librum accepit. Decian. crim. lib. 5. cap. 46. num. 26. Farin. num. 21.

40 Qui librum hæreticum ab alio compositum retinet, fautor dici potest hæreticorum, & est suspectus de fide magis vel minus proratione circumstantiarum. Peñ. d. com. 3. Farinat. num. 7. Dixi disp. 16. num. 4.

41 Qui libros hæreticorum, aut propter hæresim, aut falsam, & suspectam doctrinam prohibitos ad terras fide-
lium deferunt, fautores hæreticorum sunt, excommunicationem incurrunt, eorum bona confiscantur; & si viles sint personæ, verberibus afficiuntur: si verò honestiores, exilio mulctantur pro Inquisitorum arbitrio. Peñ. 2. p. Direct. com. 17. ad cap. Nouerit. de sentent. excommunicat. vers. Idem iudico. Azor. in Sum. par. 1. lib. 8. c. 17. quæst. ult. Farin. num. 15.

42 Si propter lectionem, retentionem, defensionem, ac impressionem librorum hæreticorum, additis circumstantijs, oriatur vehemens præsumptio hæresis, adhiberi potest tortura ad indagandam veritatem. Vide Decian. d. num. 26. Farin. num. 21. & 48.

43 Scribentes libros hæreticos, vt imprimantur, aut

diuulgentur, vendentes ad talem scripturam vel impressionem chartas, & atramentum, scienter tamen, fautores sunt hæreticorum, & arbitraria poena plectuntur. Farin. num. 18. Dixi disp. 17. num. 2.

44 Falsificantes, seu corruptentes libros Catholicorum, illisque hæretica dogmata immiscentes excommunicantur, suntque suspecti de fide. Peñ. d. com. 17. Farinat. num. 14.

45 Legentes, & retinentes libros non propter hæresim, aut suspicionem illius prohibitos, sed alia de causa, quamuis de fide suspecti non sint, seuerè tamen puniendi sunt Episcoporum arbitrio. Pius IV. in decreto in principio indicis posito.

46 Legentes prædictos libros, si ab Inquisitoribus sunt prohibiti, ab ipsis puniri possunt, vt fractores suorum decretorum.

47 Damnato authore alicuius libri, censetur etiam & ipse liber damnatus, & prohibitus, nisi liber fuerit postea expressè ab Ecclesia approbatus. Peñ. d. com. 3. Farinat. num. 22. & 23. & 26.

48 Excommunicatio posita in Bulla Coenæ Summo Pontifici reseruatur; quæ verò habetur in Indice expurgatorio, reseruata non est. Farinat. num. 6. dicta quaest. 180.

49 Aliæ poenæ, quæ contra legentes, retinentes, & occultantes libros prohibitos statuta sunt in Iure, non sunt in praxi Inquisitionis. Peñ. d. com. 3. Farin. num. 3. & 4.

50 Impressores, qui absque approbatione Superiorum librum aliquem, vel aliam quamcumque scripturam imprimere, seu imprimi facere præsumunt, excommunicantur, impressos libros amittunt, vt comburantur, per annum continuum exercitio impressionis priuantur, & poena aliqua pecuniaria eis imponitur. Azor. c. 17. quaest. 1. & 2.

51 Legentes, aut retinentes libros, in quibus demonum responsa continentur, quæ fiunt in imaginibus, annulis, speculis, phialis, aut rebus quibuscumque, excommunicantur ipso facto, & grauibus poenis plectuntur. Ioan. XXII. consil. 13. apud Laertium tom. 1. Bullarum Apostol. pag. 66.

52 Iudæi, & alij infideles commorantes apud Christianos, qui retinere, habere, legere, edere, typis excudere, describere, vel exemplare, aduehere, donare, commutare, aut aliàs quomodolibet distrahere, vel alienare ausi fuerint libros, & codices Thalmudicos, Caballisticos, & alios nefarios, blasphemias, & contumelias in Deum, & Sanctos continentes, puniendi sunt arbitrio Ordinarij, & Inquisitoris pœna amissionis librorum, publicationis omnium bonorum, quæ fisco applicanda sunt, ac etiam alijs grauioribus, & corporis afflictiuus. Clemens VIII. *const.* 20. apud Laert. 10. 3. pag. 25. De libro Thalmud. Peñ. 2. p. *Direct.* ad *quæst.* 46. *comm.* 71. *vers.* Et hac intentione. Azor. *Sum.* tom. 1. lib. 8. cap. 22. *quæst.* 12. *vers.* Item communis est opinio. Farin. *num.* 10. d. q. 180. Peñ. d. *com.* 3. Azor 6. 16. *quæst.* 5.

53 Eisdem pœnis plectendi sunt typographi, bibliopola, seu mercatores, & alij quicumque Christi fideles, addita insuper excommunicatione latæ sententiæ, qui hoc ipsum fecerint. Clemens VIII. Azor. & Farin. *ibidem.*

54 Legentes, & retinentes libros astrologiæ iudiciariæ, & alios qui de futuris contingentibus, fortuitiue casibus, & liberis tractant, ab Inquisitoribus, & Ordinarijs puniuntur. Sixtus V. *const.* 17. apud Laertium 10. 2. *Bellar.* pag. 512.

55 Pœnæ, & censuræ in legentes, & retinentes libros prohibitos, eas personas non comprehendunt, quæ legitimam eos legendi habent facultatem, quæ facultas licitè concedi potest. Simanch. *tit.* 38. *num.* 45. *Dixi disp.* 15. *num.* 2. Farin. *num.* 36. Libros prohibitos etiam hæreticos, legere & tenere possunt Illustrissimi Cardinales, Inquisitores Generales in Romana Curia. Pius IV. *const.* 82. apud Laertium tom. 2. *Bullar.* pag. 112.

56 Inquisitores, & Commissarij super hæretica prauitate, non solum à Sede Apostolica, sed etiam ab ipsis Inquisitoribus deputati, legere possunt quoscumque libros prohibitos, etiam hæreticos, exceptis libris Caroli Molinæi. Peñ. 2. p. *Direct.* *com.* 3. Azor. *ca.* 16. *quæst.* 13. Farin. *num.* 43. *Dixi disp.* 15. *nu.* 3. Clem. VIII. *proximè citata const.*

57 Deputati sanctæ Inquisitionis in Regnis Portugaliæ, cum priuilegijs gaudeant Inquisitorum, vtrumque habeant in causis decisiuum, & iudices sint in causis hæresis, tam ad hæreticos puniendos, quam ad hæreticorum libros comburendos, eosdem libros prohibitos legere possunt, qui ipsis Inquisitoribus legi permittuntur, & hoc maiori ratione possunt, qui supremi Senatus Inquisitionis sunt à Consiliis *Placuis iuris doctis hæresolatio.*

58 Publici librorum Censores Ecclesiastici legere possunt libros prohibitos, qui Inquisitoribus legendi conceduntur. *Del rio disquis. mag. lib. 3. sect. 17.*

59 Licentiam legendi libros etiam hæreticos dare possunt, in plenâ congregatione tantum, omnes, vel maior pars Illustrissimorum Cardinalium Generalium Inquisitorum in Curia Romana, exceptis tamen libris Caroli Molinæ, quos solus Summus Pontifex concedit. Pius IV. Clemens VIII. *in citat. decretis.*

60 Inquisitores possunt concedere licentiam legendi libros hæreticorum, qui nihil de fide, & religione ex instituto differunt, aut qui ab ipsis conscripti sunt, dum Catholici erant, aut factos post reconciliationem, examinatos tamen, & approbatos ab ipsis Inquisitoribus, immo tales libri permittuntur in secunda regula Indicis. *Peñ. d. com. 3. Azor quæst. 12. Farin. num. 27. & 37.*

61 Libri nondum damnati, aut authorum non damnatorum, etiam hæretici, & suspecti, ab Inquisitoribus committi possunt legendi doctis, & probatis Theologis, siue vniuersaliter, vt Consultoribus ex officio, siue particulariter, vt cognitis erroribus prohibeantur. *Peñ. d. com. 3.*

62 Inquisitores non possunt dare licentiam legendi libros hæreticos, aut de religione tractantes, nec etiam Episcopi. *Sanch. num. 42. Farinat. num. 37. Azor. d. quæst. 12.*

63 Possunt tamen concedere licentiam legendi libros à se prohibitos, cum ipsi in suis prohibitionibus dispensare valeant.

64 Inquisitores Generales Lusitanæ concedere possunt Inquisitoribus, & alijs personis probatæ vitæ, & religionis, idoneis

idoneis tamen, & in sacra Theologia peritis ac doctis, minimeque suspectis, ad effectum hæreticos impugnandi, & persequendi dumtaxat, licentiam legendi quoscumque libros prohibitos. Ex concessione Pauli IV. *ad serenissimum Henricum Cardinalem die 20. Decembris anni Domini 1560. Pontificatus sui anno primo.*

65 Episcopi legere non possunt libros hæreticorum hæresim cõninentes, aut de religione tractâtes. Peñ. *d. com. 32. Sanch. d. c. 10. nu. 45. Farinat. nu. 43. Azor. d. c. 16. q. 13.*

66 Nec Episcopi prout iudicant in causis fidei cum Inquisitoribus, neque qui loco eorum prædictis causis assistunt, legere possunt libros prohibitos, quia non sunt iudices vniuersalium causarum, quæ in Tribunali fidei tractantur, cum solummodo intersint iudicaturi sibi subditos; & sic nec ad prohibitionem, nec ad condemnationem librorum vocantur, neque gaudent nomine, & priuilegio Inquisitorum.

CAPVT XXII.

De hæreticorum credentibus.

1 **C**redentes hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidam enim manifestè credunt eorum erroribus in particulari, & explicitè; alij verò non ita manifestè, & explicitè. Qui etiam duobus modis se habent. Alij namque implicitè credunt erroribus hæreticorum; alij eorum verbis, & operibus, eorum literas hinc inde deferunt, eis seruiunt, alimoniam conferunt, ducatum præstant, visitant, & similia circa illos exercent: Eymers. *2. p. Direct. qu. 50. ubi Peñ. com. 73. Azor. tom. 1. Sum. lib. 8. cap. 15. q. 1. Farinat. de hæresi. q. 182. §. 8. num. 104. & 123.*

2 Credentes hæreticorum, qui eorum erroribus in particulari, & explicitè credunt, hæretici sunt formales, & contra illos, vt contra hæreticos proceditur. Eymers. Peñ. & Farin. *cit. locis.*

3 Qui implicite credunt erroribus hæreticorum, de quibus hoc loco agimus, ij sunt, qui verbis, aut factis id manifestant. Verbis, vt si dicant se cum Caluin illis sentire, velle se mori cum eorum erroribus, ipsos nihil contra fidem Catholicam docere: factis, vt qui ea exercent, in quibus hæreticorum ritus continentur, qui eodem ritus officiosè colunt, obseruant, & venerantur. *Peñ. Azor. & Farinat. nam. 124. & 125. virtutis locis.*

4 Credentes verbis, & operibus, in quibus ritus hæreticorum non continentur, vt qui literas deferunt, &c non credentes, sed fautores dicuntur. In hoc enim differunt credentes, & fautores. Nam credentes sunt, qui opem, & auxilium captant ab hæreticis communiõne rituum vtentes, fautores verò qui ipsis opem, & auxilium præstant. *Azor. q. 1. d. lib. 8.*

5 Credentes hæreticorum, qui nullo externo signo verborum, aut operum id manifestant, licet mortaliter peccent, non iudicantur credentes. *Dixi in relect. de cens. Bulla Cæna cap. 2. disp. 8. num. 5.*

6 Ex signis externis iudicantur credentes, qui dum in ægritudinis lecto decumbunt, petunt hæreticos consolatores, vt ab eis per manus impositionem consolationem recipiant, dummodo sint sanæ mentis. *Peñ. d. com. 75. Farin. d. §. 8. num. 110. & 111.*

7 Semel audientes hæreticorum conciones, nisi alix adsint coniecturæ, non iudicantur credentes: secus verò, si pluries eorum conciones frequentant. Erunt tamen in vtroque euentu suspecti de fide. *Peñ. & Farin. num. 115. & 120. Dixi d. disp. 8. num. 8.*

8 Qui bis audit hæreticorum, conciones in terris hæreticorum, non reputatur credens, præsertim si pluries eas audire potuit, & noluit. In terris autem Catholicorum, qui bis audit, & non denunciatur Inquisitoribus, cum detur occasio, erit credens iudicandus. Et quamuis opportunitas denunciandi non occurrat, credulitatis suspitione non carebit, nisi ex circumstantijs excusetur. *Peñ. d. com. 75. Farinat. num. 116.*

9 Credentes hæreticorum ex ignorantia, & simplicitate, maxime quando hæretici, quorum erroribus credunt, non pro talibus sunt habiti, non debent iudicari credentes, nisi credant contra articulos fidei, quos explicitè credere tenentur. Albertin. *in rub. de hæret. in 6. quæst. 23 num. 13. & 24. Farin. d. §. 8. num. 126. & 130. & quæst. 179. §. 2. num. 15. & 16.*

10 Credentes hæreticorum in ijs quæ ad fidem non pertinent, non dicuntur hoc loco credentes hæreticorum, quatenus hæretici sunt. Simanch. *cathol. rit 15. num. 6. Sanch. de præcept. Decal. lib. 2. cap. 10. num. 2. Farin. d. quæst. 182. §. 8. num. 127.*

11 Credentes hæreticum esse virum bonum, sacrarum litterarum studiosum, & verum Christianum non reputantur etiam credentes, à suspitione tamen contra fidem non omnino liberantur. Sanch. *d. c. 1 d. n. 3. Farin. d. §. 8. n. 128.*

12 Credentes hæreticorum, etiam si hæretici non sint, excommunicationem incurrunt latam in Bulla Cœnæ, & in decretis Summorum Pontificum. In qua si per annum inforduerint, ipso facto sunt infames, nec ad publica officia admitti possunt, & omni officio, & beneficio priuantur. Farinat. *d. §. 8. mem. 105. & sequentibus, & quæst. 189. §. 6. num. 78. & 74.*

13 Hæreticorum credentes persistentes in excommunicatione, beneficijs publicis priuantur, testare non possunt, nec succedere ex testamento, vel ab intestato, à testificando repelluntur, omni actu legitimo priuantur, sepultura carent, nec oratur pro eis, eorum bona ipso iure confiscantur, arbitraria insuper plectuntur pœna, & abiurant. Farinat. *d. quæst. 182. §. 3. per totum.*

14 Si filij perentium cõsolationem ab hæreticis in egritudine directè probare velint ipsos non fuisse sanæ mentis, in tribus casibus non admittuntur. Primò, quando prædicti erant diffamati de heresi. Secundò, si erant de heresi suspecti. Tertio, si legitimè constet ipsos sanæ mentis fuisse. Probationes tñ indirectæ admittuntur, vt quod probationes non fuerunt legitimæ. Pen. *d. com. 75. Farin. d. quæst. 182. num. 112. & 114.*

CAPVT XXIII.

De receptatoribus hæreticorum.

1. **R**eceptator secundum leges, & Canones ille appellatur, qui clam excipit, & celat aliquem, ut Iudicis manus euadat. Azor. in Sum. to. 1. lib. 8. cap. 15. quæst. 2. Dixi in Bulla Cœna cap. 2. disp. 9. num. 3. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 10. num. 10.

2. Receptator hæreticorum est, qui scienter hæreticos recipit, & occultat. Eymer. 2. par. Direct. quæst. 51. ubi Peñ. com. 76. Azor. quæst. cit. Farin. de hæresi q. 182. § 9. nu. 132.

3. Qui semel recipit hæreticum, sciens esse hæreticum, excommunicationem, & alias pœnas contra receptatores lætas incurrit, estque verè, & propriè receptator. Eymeric. Peñ. Azor. & Farinat. num. 152. Sanch. citatis locis.

4. Receptator, ut prædictas pœnas in foro conscientie incurrat, debet recipere hæreticum, ut hæreticus est formaliter, Citati omnes, & Sanchez d. cap. 10. num. 3. & 4.

5. Probabile est non manere prædictis pœnis subiectum in eodem foro conscientie, qui recipit hæreticum, quando talis receptionis motiuum non est ipsa hæresis: licet in causa hæresis eum recipiat. Sanch. num. 5. d. cap. 10.

6. Probabilius est ac tutius receptatorem hæretici in causa hæresis incurrere prædictas pœnas, & césuram, quamuis primaria intentio non sit hæresis. Tolet. in Sum. excommunicatione 1. Bulla Cœna num. 2. & 23. Vgolin. in d. Bulla verbo Receptatores, & §. 1. num. 3. vers. 6. Dixi in d. disp. 9. num. 4.

7. Qui receptant parentes, filios, aut coniuges hæreticos, quamuis propinquitas sit principale motiuum talis receptionis, quando in causa hæresis eos receptant, probabilius est, quod neque in foro externo, neque in interno excusantur. Peñ. 2. part. Direct. ad quæst. 56. com. 81. vers. sed Zanchinus. Azor. quæst. 4. Dixi d. cap. 2. disp. 10. num. 1. & 3.

8 Receptator prædictorum consanguineorum, aut affinium, aut etiam amici inueterati, vel illius cuius amore captus est, mitius punitur, Peñ. *Farin. num. 146. & 149. Azor. quæst. 4. Dixi dict. dispu. 10. num. 4. citatis locis.*

9 In dubio an quis receptauerit hæreticum ut hæreticum, an ut consanguineum, præsumendum est receptasse ut consanguineum. *Farin. num. 143.*

10 Receptans hæreticum, non desinit esse verè receptor, quamuis pœnitentia ductus illum voluntariè & non delatus manifestet; mitius tamen puniri debet. *Decian. crim. lib. 3. cap. 51. num. 78. Farinat. num. 155.*

11 Receptans hæreticum, qui post receptionem fuit Ecclesiæ reconciliatus, ut receptor puniendus est. Secus verò, si post reconciliationem eum receperit. *Decian. num. 75. Farin. num. 153. & 154.*

12 Qui metu mortis, aut grauissimi damni naturalis, aut per vim hæreticum, in causa etiam hæresis, recipit & occultat, non punitur ut receptor; nec excommunicationem incurrit. *Azor. quæst. 5. Farin. num. 162.*

13 Qui per ignorantiam hæreticum recepat, pœnas receptorum non incurrit. *Peñ. dict. comment. 76. Decian. cap. 37. num. 23. & cap. 51. num. 70. Farinat. num. 163.*

14 Non præsumitur ignorantia in receptante, quando in loco ubi hæreticus recipitur, est publica vox & fama, vel notorium ipsum esse hæreticum. *Peñ. d. com. 76. Farin. quæst. 133. cap. 3. num. 120.*

15 Receptans non tenetur probare ignorantiam, sed ad accusatorem pertinet ostendere receptionem non per ignorantiam, sed scienter fuisse factam. *Azor. quæst. 8.*

16 Non præsumitur ignorantia, quando hæreticus fuit publicatus, & præcessit edictum publicum, quòd fugerit è carcere. *Vide Farinat. d. c. 3. num. 127.*

17 Quando præcessit rumor publicus, quòd receptatus sit hæreticus, aut receptans id solummodo suspicatur, non punitur huiusmodi receptans tota pœna receptoris, nec etiam corporali pœna, sed mitiori, & pecuniaria. *Vide Farin. d. cap. 3. num. 106. & 123.*

18 In consanguineo, vicino, & amico non præsumitur ignorantia, quæ excuset à tota pœna receptoris. *Simanch. cathol. tit. 15. num. 18. Farin. d. cap. 3. num. 124.*

19 Receptatores hæreticorum (idem est de fautoribus & defensoribus iudicandum) non excommunicantur effectu non sequuto: ab Inquisitoribus tamen puniendi sunt. *Sanch. num. 9. Vide qua Dixi in Bulla Cœna cap. 4. disp. 26. num. 2. & cap. 11. num. 6. & cap. 12. disp. 63. num. 2.*

20 Ut tota pœna ordinaria receptorum imponatur, & item corporalis, debet plenè probari scientia in receptante, ad alias verò pœnas sufficit scientia præsumpta. *Vide Farin. num. 107. d. cap. 3.*

21 In dubio præsumitur potiùs ignorantia, quàm scientia in receptante hæreticum, & ipsius receptantis iuramento probatur ignorantia. *Vide Farinat. num. 112. d. cap. 3.*

22 Nautæ, caupones, & stabularij nō puniuntur pœnis receptorum, nisi constet receptasse hæreticos in fauorem hæresis. *Dixi disp. 9. num. 6. Farin. de hæresi quæst. 182. §. 9. num. 161. Azor. quæst. 9.*

23 Receptans hæreticum, ne ab inimico occidatur, aut in causa ciuili, aut criminali ab hæresi diuersa, non dicitur receptor hæreticorum. *Dixi d. disp. 9. num. 5. & 6.*

24 Pœna ordinaria receptantium hæreticos, est excommunicatio, & receptatores sunt de fide suspecti, magis vel minus, secundum receptionis qualitatem. *Peñ. d. com. 76. & 81. Farin. d. quæst. 182. num. 133. & 134.*

25 Aliæ pœnæ contra receptatores ponuntur in præcedenti capite contra hæreticorum credentes, quæ receptoribus etiã communes sunt. *Vide Peñ. d. comm. 76. Farin. d. quæst. 182. §. 3. num. 37. & seqq. Azor. quæst. 9.*

26 Iudæi, & alij infideles, si apostatas, aut hæreticos receptauerint, per Inquisitores puniendi sunt. Pœna autem erit priuatio communicationis cum Christianis; pecuniaria, carceres, & verbera. *Peñ. d. comm. 76. & 69.*

27 Ad punitionem huiusmodi infidelium propter receptionem, aut aliud scelus atrox, pro quo relinqui etiã possunt curiæ seculari, debent concurrere Episcopus, & Inquisitor. *Peñ. d. com. 69. vers. Sed si atrox.*

CAPVT XXIV.

De defensoribus hæreticorum.

1 **D**efensores hæreticorum aut eorum errores, aut personas defendunt. Defendentes errores, & hæretici sunt & hæresiarchæ, de quibus non agimus hoc loco. Farin. *de hæresi quæst.* 182. §. 4. num. 62. Dixi in *Bulla Cæna c. 2. disp.* 12. num. 1.

2 Defensores hæreticorum (de quibus hîc loquimur) sunt, qui quomodolibet impediunt hæreticorum condemnationem, aut capturam, ne in manus iudicis deueniât, aut ut in tuto uiuant, efficiunt. Eymers. 2. p. *Direct. quæst.* 52. ubi Peñ. com. 77. Sanch. *Decalogi lib. 2. cap.* 10. num. 1. AZOR tom. 1. *Summ. lib. 8. c.* 15. *quæst.* 6.

3 Defendens hæreticum, dum quæritur in causa fidei, verè est hæreticorum defensor, defensorumque pœnas incurrit. Farin. *de hæresi quæst.* 182. §. 4. num. 68. Dixi *d. disp.* 12. num. 2. & 3.

4 Defendens illum, quem ministri fidei vt hæreticum quærunr, sciens esse innocentem, licet in foro animæ defensorum pœnas non incurrat, vt defensor punitur in foro externo. Dixi num. 4. *d. disp.* 12.

5 Qui in iudicio patrocinaur hæretico, probabiliter credens habere iustam causam, non incurrit defensorum pœnas, licet postea constet causam non fuisse iustam: puniendus tamen est, nisi Inquisitorum autoritate id fecit. Dixi num. 5. *d. disp.* 12.

6 Defendens illum, quem credebat esse hæreticum, hæreticus tamen non erat, non excommunicatur: grauitèr tamen peccat, & vt defensor puniendus est, & abiurare cogendus. Dixi num. 6. *d. disp.* 12.

7 Defendens hæreticum ne ab aliquo particulari lædatur, aut qui patrocinaur ei in causa litis iusta, non incurrit defensorum pœnas. AZOR. *d. quæst.* 6. Sanch. num. 19. *d. cap.* 10.

8 Quando aliquis volens committere actum hæreticalem impeditur ab aliquo, ne actum illum committat, si quis eum ab impediente defendat, vt liberè talem actum committere valeat, pœnas defensorum incurrit. Decian. *crim. lib. 5. cap. 51. num. 9.* Farin. *num. 65. d. §. 4.*

9 Defensores hæreticorum excommunicantur ipso facto, tam in Bulla Cœnæ, quàm in Iure, & iisdem pœnis puniuntur, quibus receptatores hæreticorum, & abiurant pro qualitate defensionis. Bulla Cœnæ *excom. 1.* Eymeric. 2. p. *Direct. quæst. 52. ubi Peñ. com. 77. & 3 p. Direct. qu. 122. ubi Peñ. com. 171.* Farin. *num. 58. & 61. d. §. 4.*

10 Quæ capite præcedenti dixi de receptatoribus hæreticorum, tam circa crimen, quàm circa excusationem ab illo, defensoribus accommodanda sunt.

CAPVT XXV.

De fautoribus hæreticorum.

1 **F** Autores hæreticorum illi dicuntur, qui eis in causis contra fidem quouis modo fauorem præstant. Quod tripliciter euenire contingit: omissione, scilicet, verbo, vel facto. Eymer. 2. p. *Direct. quæst. 53. ubi Peñ. com. 78.* Sanch. *Decalogi lib. 2. cap. 10. num. 11.* Farin. *de hæresi quæst. 182. §. 1. num. 1.* Dixi in *Bulla Cœnæ c. 2. disp. 1. num. 1.*

2 Omissione fauent, qui cum ex officio, aut iuramento teneantur contra hæreticos procedere, ea facere omittunt, ad quæ ex tali officio, vel iuramento tenebantur. Eymeric. Peñ. & Sanch. *cit. loc.* Farinat. *de hæresi quæst. 197. §. 2. num. 38. & 47.*

3 Domini temporales, & gubernatores ciuitatum, ac locorum, ministri etiã publici Ecclesiastici, vel seculares, qui ab Episcopis, aut Inquisitoribus requisiti, ad procedendum contra hæreticos, si auxilium negant, aut illud præstare negligunt, fautores hæreticorum sunt. Eymeric. Peñ. & Farinat. §. 2. Dixi *num. 7. citat. loc.*

4 Prælati, vel Inquisitores, qui tuos carceres facere, omittunt, & fidos custodes eis præficere, capere, torquere, aut punire hæreticos, vel fideliter in carcere custodire negligunt, vt hæreticis ipsis faueant, verè fautores iudicantur. Secùs verò, si ex negligentia, aut alià ex causà ea faciant. Sanch. *num. 12.* Farinat. §. 2. *num. 27.* Dixi *num. 8.*

5 Ministri Sancti Officij, *Familiares* dicti, seu *Crucesignati*, si hæreticos capere omittant, aut in illis capiendis negligenter se habeant, fautores hæreticorum sunt. Sanch. *dict. cap. 10. num. 13.* Dixi *num. 9. dict. disp. 11.*

6 Priuatæ personæ, si à ministris requirantur ad procedendum, & fauorem præstandum contra hæreticos, & cum possint, auxilium præstare omittunt, fautores hæreticorum sunt. Secùs verò, si non requirantur, aut si iustam excusationem habeant. Peñ. & Sanch. *nu. 15.* Dixi *nu. 9. dictis loc.*

7 Qui testimonium contra hæreticos ferre nolunt, aut veritatem negant, celant, vel diminutè manifestant, cum ad veritatem dicendam sub iuramento ab Inquisitoribus altringuntur, fautores etiam dicuntur. Peñ. & Sanch. *num. 15. vbi supra.*

8 Omittentes denunciare hæreticos post edictum ab Inquisitoribus publicatum, similiter sunt hæreticorum fautores. Peñ. & Sanch. *proximè citatis locis.*

9 Verbo fauent hæreticis, & verè fautores sunt, qui iisdem in causà hæresis dant consilium, viam fugiendi docent pro eis intercedunt, eos laudant, excusant, instruunt ad celandam veritatem, quando fuerint interrogati. Sanch. *dict. cap. 10. num. 19.* Farin. §. 1. *num. 3. & sequentibus, d. quest. 182.*

10 Facto hæreticis fauent omnes, qui in causà hæresis hæreticos ipsos comitantur, visitant, auxilium præstant, subministrant alimenta, pecuniam conferunt, processum in eos formatum rumpunt, abscondunt vel falsificant, aut quouis alio modo iustitiæ executionem impediunt. Sanch. *dict. cap. 10. num. 16.* Farinat. *d. §. 1. num. 6.*

11 Fautor hæreticorum est, qui aliquo ex prædictis modis hæretico mortuo fauet, aut hæretico iam emendato, contra quem tamen Inquisitores ratione hæresis præteritæ pro-

procedunt. Vgolin, in *Bulla Coena verbo* Fautores. §. 1. num. 1. vers. 2. Sanch. *dict. cap. 10. num. 17.*

12 Qui captum hæreticum occultè visitat, cum eo susurrat, victualia ministrat, de eius captura, vel morte lamentatur, fuisse iniuste condemnatum affirmat, toruo vultu eorum persecutores aspicit, aut combusti hæretici cineres seruat: licet fautor propriè non sit, hæresis tamen suspicionem præbet. Peñ. *ad com. 78. vers. Iam vt nihil. & sequent. & Farinat. §. 1. num. 10.*

13 Fauorem præstans non in causa hæresis formalis, qui inuis ipsum impendat in alia etiam vehementis suspicionis, non est fautor hæreticorum. Sanch. *d. cap. 10. num. 14. Farin d. §. 1. num. 11.*

14 Qui hæreticis extra causam hæresis, aut suspicionis contra fidem fauent, verbis credunt, eorum literas hinc inde deferunt, ducatum præstant, & similia circa illos exercent: licet fautores non sint, suspicionem tamen hæresis non omnino effugiunt. Azor. in *Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 15. quest. 1.*

15 Fauens hæretico in extrema necessitate naturali cõstituto, neque fautor est, neque de hæresi suspectus. Farinat. *num. 13. d. §. 1.*

16 Censuræ, & poenæ contra fautores hæreticorum eadem sunt, quas contra receptatores, & defensores in præcedentibus capitulis numerauimus: & quæ circa prædictos illic diximus, fautoribus accommodanda sunt.

17 Omnes receptatores, ac defensores hæreticorum sunt etiam fautores, non tamen è conuerso: omnes etiam receptatores defensores dici possunt: non tamen omnes defensores receptatores appellari debêt. Sanch. *m. 18. d. cap. 10.*

CAPVT XXVI.

De diffamatis de hæresi.

1 **D**iffamatus de hæresi ille dicitur, de quo extat publica vox, & fama, quòd talem hæresim prædicauerit, defenderit, vel aliàs illi adhaeserit. Eymeric. 2. part. *Direct. quest.*

quæst. 57. ubi Peñ. comment. 82. Farin. de hæresi quæst. 187. §. 5. num. 53.

2 Tribus modis potest aliquis grauiter dici infamatus de hæresi. Primò, si apud bonos viros pluries, seu passim notetur infamia. Secundo, si à bonorum consortio repellatur, ac eum viri probi euitent, accedantque indicia, & suspiciones hæresis infamiam augmentia. Tertio, si post magnum aliquod delictum, vt delectas imagines, violata Sacramenta, & similia, statim aduersus illum oriatur infamia, attentis tamen personarum temporum, & locorum circumstantijs. Peñ. *ad 3. p. Direct. comment. 38. vers.* Sed quæret quispiam.

3 Infamatis de hæresi imponitur purgatio Canonica, tamquam pœna ordinaria. Eymeric. & Peñ. *dict. 2. part. comment. 82. Farin. d. §. 5. num. 55.*

4 Vt infamato de hæresi purgatio Canonica indicatur, necesse est, quòd infamia sit grauis, quæ si plenè probetur, sufficit etiam ad torturam. Eymeric. *3. part. Direct. quæst. 61. ubi Peñ. com. 110. Farin. d. §. num. 59. & 72. & item quæst. 185. num. 136.*

5 Cùm infamia orta fuerit ab æmulis, & inimicis, licet sufficiat ad dandum initium inquisitioni, non tamen ad pœnam ordinariam, nisi adsint probationes maiores: orta verò à viris probis, ad pœnam ordinariam sufficiens est. Peñ. *d. part. 2. comment. 82. vers. Nec refert. & sequentibus. Farin. dict. quæst. 187. num. 68. & seqq.*

6 Si pro infamato de hæresi sit coniectura infamiæ contraria, non indicitur purgatio Canonica. Farinat. *num. 71. dict. §. 5. Repert. Inquisit. verbo Purgatio, vers.* Non inducitur purgatio.

7 In eo qui venit ex hereticorum, seu suspectorum terris, maxime animaduertenda sunt dicta, facta, consuetudo, ac vita: vt si qua de eis suspicio fuerit, Ordinario, & Inquisitoribus manifestetur. Peñ. *com. 82. vers. Ad hæc.*

8 Ad imponendam purgationem Canonicam infamato de hæresi, requiritur, quòd infamia plenè probetur. Quæ autem probatio sufficiat, dicemus tractatu secundo, cum

de infamia mentionem fecerimus. Interim dico, quòd eam probant duo testes idonei, minus verò idonei non probant, licet ad inquirendum sufficiant; si tamen sunt plures, probant. Peñ. *d. comment. 82. vers.* Ad hanc respondemus, & *3. part. comment. 19. vers.* Ex his primum Farinat. *num. 65. & 67.*

9 Plura circa hanc materiam dicemus tractatu 2. in cap. de purgatione Canonica, vbi etiam dicemus, qualenam imponenda sit poenitentia ei, qui non plenè purgatur.

C A P V T XXVII.

De excommunicato persistente in excommunicatione per annum.

1 **E**Xcommunicatus propter heresim, vel apostasiam, si citatus ad respondendum de fide còtumax fuerit, per annum in excommunicatione inordescens, vt hæreticus non verus, sed præsumptus condemnatur. Eymér. *in Direct. 2. part. quest. 47. num. 8. & quest. 56. num. 5. & 3. part. quest. 124. num. 1. & 3.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 35. num. 20.* Farin. *de heresi quest. 192. §. 2. num. 24. 18. & 19. & in fragm. litera C. num. 289.*

2 Idem est dicendum de fautoribus, defensoribus, & receptoribus hæreticorum, ac quoquo modo officium Inquisitionis impredientibus, & recusantibus se purgare. Eyméric. *3. part. Direct. quest. 123. vbi Peñ. comment. 172.* Farinat. *dict. §. 2. num. 15. & 16. quest. 182. num. 38. 59. & 135.*

3 Excommunicatus in causa fidei persistens per annum in excommunicatione, ipso iure absque alia sententia, nisi declaratoria, reputatur hæreticus. Peñ. *in Direct. 3. tit. de tertiodecimo modo &c. com. 49. litera E. in verbo Sententiam definitiuam.* Menoch. *de arbitr. quest. lib. 2. casu 416. num. 35.* Farin. *d. §. 2. num. 17. & in fragment. litera C. nu. 298.*

4 Excommunicatus in causa fidei, & persutens per annum, si misericordiam petat, recipitur ab Ecclesia. Peñ.

3. *part. Direct. ad quæst. 125. comment. 174. vers. Et breuiter respondeo. Farin. d. §. 2. num. 20.*

5. Iustum impedimentum excusat excommunicatum, aut quando nõ stat per eum, eo quòd instat pro absolutiõne, aut offert satisfactiõnem, & similia. *Locatus in iud. Inquisit. verbo Catholica. cap. 25. num. 2. Menoch. dict. casu 416. num. 68. Farinat. d. §. 2. num. 21. & 22.*

6. Perseuerans per annum in excommunicatione non ex causa fidei, non hæreticus reputatur, sed solum leuiter suspectus. *Peñ. cum Eymeric. 2. part. Direct. quæst. 47. num. 6. comment. 72. litera C. vers. Quidam verò sunt. Decian. crim. lib. 5. cap. 17. num. 129. & cap. 18. num. 33. Farin. d. §. 2. num. 23. & 24.*

7. Ex consuetudine Romanæ Curie non procedunt Inquisitores contra huiusmodi excommunicatos. *Peñ. dict. comment. 72. vers. Excepta. Farin. dict. num. 24.*

8. Si Inquisitores procedant, & excommunicatio lata sit pro crimine, possunt delinquentem deponere, & beneficijs priuare, etiam si pro tali delicto aliàs non esset priuandus. *Menoch. d. casu 416. num. 48. & sequentibus. Farin. in fragment. litera C. num. 288.*

9. Etiam excommunicatus pro causa ciuili potest beneficijs priuari. *Menoch. d. casu 416. num. 34. & 52. & pluribus sequentibus. Farinat. d. litera C. num. 285. & 287.*

10. Vt inordescens per annum in causa fidei iudicetur hæreticus, requiritur quòd lata fuerit excommunicatio, præcedente aliqua probabili suspiciõne, secùs si non præcedat. *Farinat. de hæresi d. §. 2. num. 26.*

11. Requiritur etiam, quòd talis excommunicatus declaretur, aut quòd præcedat sententia, aut saltem quòd sit notoriè excommunicatus. Annus inordescentiæ incipit à die declarationis, vel sententiæ, vel notorietatis. *Albertin. in rubric. de hæret. in 6. quæst. 13. num. 35. & seqq. Farin. d. §. 2. num. 29.*

12. Annus in quo citatus in causa fidei contumaciter persistit, debet esse continuus, aliàs non potest vt hæreticus declarari. *Rojas singular. 60. num. 3. & 4. Simanch.*

cathol. titul. 14. num. 3. Farinat. dict. §. 2. num. 30.

13 Prædictus excommunicatus, vt tamquam hæreticus condemnetur, si facilè capi non potest, debet specificè citari ad respondendum de fide, & ad se purgandum de suspitione ex infordescencia orta. Eymeric. 2. part. Direct. quæst. 47. num. 7. vbi Peñ. com. 72. Farin. d. §. 2. num. 31.

14 Quamuis citatio vna fortè sufficiat in dicto casu, tutius est vt triplex præcedat. Decian. crim. lib. 5. cap. 32. num. 4. Roias singular. 29. Farin. de hæresi quæst. 185. §. 7. num. 117. & sequenti.

15 Moriens ante lapsum annum, non condemnatur vt hæreticus, neque eius bona confiscantur, nisi esset plenè conuictus. Simanch. dict. tit. 14. num. 4. Decian. dict. cap. 32. num. 10. Farinat. de hæresi quæst. 192. §. 2. num. 36. & sequenti.

C A P V T XXVIII.

De impediendis officium inquisitionis.

1 S Anctæ Inquisitionis officium dupliciter ab aliquo impediri potest: directè scilicet, vel indirectè. Directè quis impedire dicitur, cum non circuitu, vel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirectè verò, qui insinuatione vtitur, aut alio modo nititur id ipsù euertere. Peñ. p. 2. Direct. ad quæst. 54. com. 79.

2 Inquisitionis officium non solum factis, sed etiam verbis minatorijs, aut signis impediri potest. Peñ. d. comm. 79. & Farinat. de hæresi quæst. 182. §. 5. num. 84.

3 Qui facit, aut procurat, vt hæreticus ià captus liberetur, fugiat, ne capiatur, iudicetur, puniatur ve, impeditor est officij Inquisitionis, aut fautor hæreticorum. Eymeric. part. 2. Direct. quæst. 53. & Peñ. ad quæst. 52. com. 77. Farin. d. quæst. 182. §. 7. num. 95. & sequentibus, & §. 5. num. 69.

4 Qui secretum Inquisitionis per malitiam reuelat ijs, qui negotiù fidei impedire possunt, vt impediens officium

Inquisi-

Inquisitionis punitur. Si autem ob simplicitatem, vel si illi dixit, qui impedire non potest, mitius punitur. Peñ. 3. part. *Direct. ad. quest. 80. comment. 129.*

5. Domini temporales impediētes familiam Inquisitorum arma deferre, perturbatores sunt Inquisitionis, & vt tales ab Inquisitoribus puniri possunt, tamquam impediētes Inquisitionis officium. Eymeric. 3. part. *Direct. quest. 56. vbi Peñ. comment. 105.* Farin. §. 6.

6. Si Inquisitores abutantur facultate concedendi licentiam portandi arma; vt si non necessarijs officialibus, aut actu non seruiētib; ipsam concedant, vel si ipsi officiales licentia sibi concessa abutantur; qui eos impediunt à delatione armorum, puniendi non sunt. Farinat. §. 6. num. 92.

7. Impediētes officium sanctæ Inquisitionis, ipso facto sunt excommunicati, dummodo id faciant in causis fidei; & si in excommunicatione per annum persistant, vt hæretici condemnantur. Eymeri. *dict. quest. 47. 33. 34. & 123.* vbi Peñ. Farinat. d. §. 5. num. 71. & 72.

8. Offendentes, aut iniuriantes Inquisitores, aut quosuis Inquisitionis ministros, vel eos perterrere facientes, excommunicantur, & Curia seculari traduntur, vltimo supplicio puniendi, & eas omnes poenas incurrunt, quibus puniuntur rei læsæ Maiestatis; Pius V. *in constitut. qua incipit, Si de protegendis. relata per Peñ. in fine Direct. fol. 174.* Farin. §. 5. num. 80.

9. Intelligentur hæc constitutio, quando offendentes prædictos Inquisitores, & ministros, id faciunt in contemptum, & odium sancti officij; Sæcus verd si ex alia causa, ex qua per claras probationes id fecisse ostendant non in odium Inquisitionis. Farin. *dicto num. 80.*

10. Dantes consilium, auxilium, vel fauorem ad impediendum sanctæ Inquisitionis officium, ipso facto excommunicantur. Eymeric. d. *quest. 47. & 54.* Farin. d. §. 5. num. 83.

11. Impediētes officium sanctæ Inquisitionis, & offendentes Inquisitores, vel eorum officiales, & familias, ab ipsis Inquisitoribus puniri possunt, eosque ijdem Inquisito-

res per censuras compescere possunt, vt ab impedimento desistant, inuocato ad id (si opus fuerit) brachij secularis auxilio. Eymers. 2. part. Direct. quast. 64. vbi Pen. com. 79. Simanch. carboil. tit. 34. num. 29. Farin. d. §. 5. num. 77. & seqq.

12 Si impediētes officium sanctæ Inquisitionis fuerint Episcopi, Delegati, aut Subdelegati Papæ, vel Prælati Religionum, Prædicatorum, aut Minorum, quando Inquisitores sunt eorum subditi, contra ipsos procedere non possunt Inquisitores, sed Summo Pontifici id notificare debent. Farin. d. §. 5. num. 78. & 82.

13 Impediētes officium sanctæ Inquisitionis, licet sint de fide suspecti, non tamen reputantur hæretici. Eymers. d. quast. 54. vbi Pen. com. 79. Farinat. §. 5. num. 88.

14 Impediētes sunt etiam fautores hæreticorū. Eymers. dicta quast. 54. Farin. d. §. 5. num. 69.

15 Qui se fingit illum hæreticum, quem Inquisitores, & ministri fidei capere quarunt, & pro alio ponitur, vt hæreticus ipse fugiat, perpetuo carceri mancipatur, ac bonis omnibus publicatis in perpetuum relegatur. Farin. §. 7. num. 98. d. quast. 82.

16 Impediētes officium sanctæ Inquisitionis effectu non sequito, non excommunicantur in Bulla Coenæ. Dixi supra cap. 23. num. 19. Farinat. d. §. 7. num. 101. & seqq.

17 Impediētes officium sanctæ Inquisitionis, & ad id dantes auxilium, consilium, vel fauorem, non in odium fidei, sed propter alias causas, probabile est non dici fautores hæreticorū; oppositum tamen probabilius est. Dixi supra c. 23. num. 6. & 7.

18 Impediētes dictum officium, sunt diligenter examinandi, etiam per tormentum, si causa & eorum conditio id postulauerit, vt constet an personam, vel officium Inquisitionis impediēterint. Pen. d. com. 79. Farin. d. §. 5. num. 85.

19 Prædicti impediētes abiurare debent pro qualitate suspicionis. Pen. d. com. 79. Farin. dicto §. 5. num. 86.

20 Impediētes dictum Inquisitionis officium, siue directè, siue indirectè, tam in odium fidei, quàm ob alias causas, pena arbitraria puniuntur. Pen. dicto com. 70. Farin. §. 5. num. 73. & 74.

CAPVT XXIX.

De disputantibus de Fide.

1 **D**isputare de aliqua re, est diuersa proferre argumenta, pro & contra circa rem illam. Disputare de fide, est circa res fidei diuersa proferre argumenta. Quod contingit dupliciter, materialiter scilicet vel formaliter. Caietan. ad. 2. 2. S. Thomae quast. 10. articulo 7.

2 Tunc disputatur de fide materialiter, quando exercitur gratia ad acuenda ingenia, & acquirendam facilitatem in disputando, & docendo in scholis disputatio fit formaliter verò, quando fit ad persuadendam, vel defendendam veritatem fidei. Caiet. *ibid.*

3 Disputatio de fide tam materialis, quam formalis inter Catholicos ex se licita est & utilis, dummodo non vitietur ex circumstantiis. S. Thom. d. art. 7. Caiet. *ibidem*. Suar. de fide tract. 1. disp. 20. sect. 1. num. 1. & 5. Farinat. de heresi quast. 178. §. 5. num. 123. & sequenti.

4 Disputatio de fide ex quatuor causis potest reddi illicita, videlicet ex fine, ex disputantis conditione, ex astantium qualitate, & ex disputandi modo. S. Thom. d. art. 7. Eymer. 1. p. Direct. quast. 10. ubi Peñ. com. 25. Sanch. Decal. lib. 2. c. 6. num. 1.

5 Ex parte finis est illicita disputatio de fide, quando ex aliquo dubio circa fidem procedit, & qui sic dubitando disputat, est haereticus, aut suspectus, iuxta ea quae diximus supra cap. 15. dummodo disputanti sit fides sufficienter proposita. S. Thom. d. art. 7. ubi Basñ. & Sanch. d. num. 1. Farinat. de heresi quast. 178. §. 5. num. 110. Suar. d. sect. 1. num. 2.

6 Qui non est sufficienter instructus de fide, licite potest de illa disputare ad inquirendam veritatem. Basñ. & Sanch. *cit. locis.*

7 Quando nullus speratur fructus, illicitum est de fide disputare, estque venialis culpa. Valent. 2. 2. disput. 12.

quæst. 10. punct. 4. concl. 1. Sanch. dict. cap. 6. num. 2. Suar. num. 13. d. sect. 1.

8 Ex conditione disputantis potest disputatio reddi illicita, aut ex iure naturæ, aut ex positivo. Ex iure naturæ requiritur in disputante recta intentio, firmitas in doctrina fidei, quæ expellat periculum, & ut sit sufficienter doctus, magis tamen vel minus, secundum qualitatem illius, cum quo disputat. S. Thom. *dict. art. 7. Suarez dict. sect. 1. num. 8. Farinat. num. 125. dict. §. 5.*

9 Ex iure positivo requiritur, ut disputans pro fide non sit laicus; quia laico tam publicè, quam occultè hoc sub excommunicatione non lata, sed ferenda interdicitur. Sanch. *dict. cap. 6. num. 3. Eym. & Peñ. Farinat. num. 111. & 112. Suarez. num. 9. citatis locis.*

10 Laicis, etiam doctis prohibetur disputare de fide, nisi in casu magnæ necessitatis, aut utilitatis, ut si esset hæreticus pervertens, & non esset Ecclesiasticus doctus, qui fidei partes susciperet, vel in locis, in quibus hæretici grassantur: quia ibi abrogata est prohibitio. Sanch. *dict. cap. 6. num. 5. & 7. Farin. d. §. 5. num. 112. Suar. num. 11. d. sect. 1.*

11 Laicis non solum interdicitur disputatio de fide cum hæreticis, sed etiam cum Catholicis, dummodo sit formalis ad fidei veritatem confirmandam, ac persuadendam, adducendo argumenta hæreticorum. Sanch. *num. 9. dict. cap. 6.*

12 Non prohibetur laicis disputatio materialis, nec etiam contra hæreticos scribere. Simanch. *causal. tit. 20. num. 9. & 10. Eymeric. Peñ. & Farin. num. 121. & 123. citatis locis.*

13 Laicorum nomine in dicta prohibitione, intelliguntur verè laici, non verò initiati prima tonsura, nec Religiosi, etsi ordinibus careant. Azor. *tom. 1. Sum. lib. 8. cap. 26. quæst. 1. & 2. Sanch. dict. cap. 6. num. 6. & 8. Suar. num. 10. d. sect. 1.*

14 Ex parte auditorum est illicita disputatio, quando fit coram simplicibus, siue coram hæreticis, siue exercitij gratia, nisi simplices ab hæreticis sollicitentur, aut quando doctor

doctor adeò excellens est, vt commodissimè possit solutiones etiam simplicibus explicare: hic tamen casus rarissimè contingit. S. Thom. *d. ar. 7.* Valent. *concl. 3.* Suarez *num. 14. citatis locis.* Sanch. *num. 10.*

15 Ex modo disputandi redditur disputatio illicita, quando magis verborum contentione, quam argumentorum vi, & sententiarum pondere transigitur. S. Thom. *dict. artic. 7.* Sanch. *num. 11.* Suar. *num. 15.* Farinat. *num. 127. citat. loc.*

16 Illicitum etiam est, & perniciosum in publicis concionibus, ad confirmandas res fidei afferre rationes friuolas, & quæ nihil probant, ne audientes præfertim hæretici existiment fidei fundamentum firum non esse.

17 Quæ diximus circa disputationem de fide, intelliguntur tam de illa quæ fit cum hæreticis, quam quæ cum Iudæis, ac Paganis initur.

18 Disputantes de fide, dubitando de veritate illius, hæretici sunt, & cum illis vt cum hæreticis procedendum est. Farinat. *num. 119. dict. §. 5.*

19 Disputas de fide in casibus à Iure non permissis, licet hæreticus non sit, erit tamen suspectus, si defendat falsam doctrinam, & in ea defendenda persistat. Albertin. *de hæret. in 6. quest. 13. num. 26.* Farinat. *num. 118. dicto §. 5.*

20 Contra disputantes de fide in casibus à Iure non permissis, procedunt Episcopi, & Inquisitores. Syluest. *verbo Contentio. num. 4. Ep. verbo Disputatio. num. 2.* Arnul. *eadem verbo num. 3.* Farinat. *num. 117. dict. §. 5.*

21 Poena disputantium de fide arbitraria est, quæ iuxta qualitatem personæ disputantis, & cum qua disputatur, loci etiam temporis, & alantium imponenda est. Peñ. *ad l. Nemo. Cod. de sum. Trinit. ad 1. part. Direct.* Decian. *lib. 5. crim. cap. 42. num. 5.* Farin. *num. 116. d. §. 5.*

CAPVT XXX.

De baptizatis, qui inter infideles, vel hæreticos sunt nutriti.

1 **Q**ui fidem susceperunt per Baptismum, coercendi sunt, etiam per pœnas corporales ad illam seruandam, siue in ea instructi fuerint, siue non. *Cap. Maiores. §. Item queritur. de Baptismo. cap. De Iudæis. 45. d. S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 8. Peñ. 2. part. Direct. in cap. Quicumque. num. 4. Farin. de hæresi quæst. 189. §. 1. num. 1. Suar. de fide tract. 1. disput. 20. sect. 3.*

2 Fictè baptizatus, licèt non sit verè hæreticus coram Deo, est vt hæreticus puniendus ab Ecclesia fictionis ignara. *Sayr. thesauro casuum tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 11. Sanch. Decalog. lib. 2. cap. 7. num. 35. Suar. de fide tract. 1. disp. 19. sect. 5. num. 7.*

3 Qui verè voluit baptizari, sed baptismus fuit irritus ex defectu materiz, formæ, vel intentionis ministri, & putans se verè baptizatum ita se gessit vt verè baptizatus, si à fide recessit, hæreticus est coram Deo, non verò punibilis est ab Ecclesia, dùmmodo de inualiditate baptismi constet. *Vgolin. de censur. Pap. reseruat. 2. part. cap. 1. §. 1. num. 3. Sayr. Sanch. num. 39. Suar. num. 8. citas. loc.*

4 Qui verè baptizati non sunt propter inualiditatem baptismi, quem tamen recipere voluerunt, & credentes se esse baptizatos, recipiebant Sacramenta, cogi possunt ad verum baptismum suscipiendum secundùm probabilem sententiam. *Sayro. Henriquez, lib. 2. de Baptismo cap. 25. num. 6. Sanch. num. 36. citas. Louis.*

5 Baptizati infantes, qui numquam in fide Catholica fuerunt instructi, sed sectam hæreticorum, aut aliorum infidelium didicerunt, si à Christianis capiantur, instruendi sunt de fide, & post sufficientem instructionem ad illius obseruationem cogendi. Quod si in pristinis erroribus pertinaciter

tinaciter persistant, vt hæretici tractandi sunt. *Castro de iusta hæret. punit. lib. 1. cap. 8. dubio 2. Simanch. catholicar. sit. 31. num. 7. Suar. num. 1. Sanchez cap. 1. num. 8. cit. loc.*

6 Infideles qui in adulta ætate baptismum susceperunt, si ante sufficientem instructionem in hæresim aliquam lapsi fuerint, non sunt statim, propter fidei ignorantiam, vt hæretici damnandi, sed docendi, & cum misericordia admonendi. *Castro, & Simanch. citatis locis.*

7 Recenter conuersos non sufficienter instructos, etiam relapsos, reconciliare possunt Inquisitores, si constet illos verè poenitentes esse. *Simanch. ubi supra.*

8 Si quis per vim, minis, & terroribus baptismum suscipit, dummodo vt illa vitaret, baptizari voluerit, cogi potest ad seruandam fidem, cum verum baptismum susceperit: quia conditionaliter voluit. *Cap. Maiores. §. Item quaeritur, de baptismo. Glossa ibi in verbo. Conditionaliter.*

9 Qui per vim absolutam suscipit baptismum, cui numquam consensit, sed penitus contradixit, non potest cogi ad seruandam fidem; cum non maneat verè baptizatus. *d. cap. Maiores.*

10 Dormientes, & amentes qui in tali statu baptizantur, si ante somnum vel amentiam baptizari voluerunt, excitati à somno, vel ab amentia sanati, cogendi sunt ad obseruantiam fidei. Secus verò, si antequam dormirent, aut amentiam incurrerent, baptismum contradicebant. *dict. cap. Maiores. Vbi Glossa verbo Perdurare.*

11 Si excitatus à somno ratur habeat baptismum inter dormiendum susceptum, non per hoc cogi potest ad fidem seruandam; cum ralis rati habitio non validet baptismum. *Glossa in d. §. Item quaeritur, in verbo. Non suscipiunt.*

CAPVT XXXI.

*De hæreticis, qui ad terras Catholicorum.
commercy causa veniunt.*

Contingit aliquando (sicut nostris temporibus inter Regem Hispania & Regem Angliæ factum est) quod

quòd commercij, ac negociationis causà hæreticus pèrmit-
tatur ad Catholicorum terras se transferre, ea lege & con-
dizione, vt in ijs, quæ ad fidem & religionem spectant, non
molestetur, nisi dato scandalo, & tunc ratione illius, prout
iuris fuerit, puniatur. Circa huiusmodi hæreticos quomodo
procedere debeant Inquisitores, explicare oportet ex ijs,
quæ in alijs casibus à Doctoribus traduntur, cum de hac
materia nullus sit, qui scripserit.

2. Condicio illa, quòd hæretici non possint interrogari
de fide, nisi ratione scandali, si solius Regis autoritate
fulciatur, nullum habet effectum: sed integrum relinquitur
Inquisitoribus contra illos procedere, prout iuris fuerit,
quia circa Ecclesiastica negotia, & ad fidem spectantia non
extenditur iurisdictio laica. *Cap. Decernimus, de iud. Mart.,
de iurisdict. tract. 1. § 2.*

3. Pactum illud circa commercium inter hæreticos, &
Catholicos sub assignata conditione fieri licitè potest, cum
approbatione expressa Summi Pontificis, propter bonum
aliquod commune.

4. Si condicio prædicta non sit confirmata à Sùmo Pon-
tifice, simul atque constat aliquem esse hæreticum, possunt
Inquisitores contra illum procedere, siue in eorum districto
hæresim suam manifestauerit, siue in alio; quia hæreticus
vbique peccat, & vbique capi, & puniri potest. *Eymeri
2. parte Direct. quæst. 42. ubi Peñ. com. 91. § p. 2. in c. Vt
commissi. num. 12. de hæret. in. 6.*

5. In casu præcedenti, si hæreticus habet instructionem,
cogendus est ad seruandam fidem: si verò instructus non
erat, obligetur ad sumendam instructionem, quam si ac-
ceptare noluerit, vt hæreticus puniatur. *Sic c. præcedente Dixi.*

6. Si condicio fuit à Summo Pontifice approbata possunt
Inquisitores procedere contra prædictos hæreticos dantes
scandalum, & iuxta scandali qualitatem pœnam imponere.
Ita constat ex ipso pacto, & quia ratione delicti sortiuntur
forum, & puniri possunt pro tali delicto. *Cap. finali de foro
compet. cap. 1. de raptoribus.*

7. Probabile est posse Inquisitores interrogare de fide,

ac obligare hæreticos dantes scandalum ad fumendam instructionem; vel si erant instructi, ad relinquendam hæresim. Quia per delictum cessat conditio, & tollitur impedimentum, manentque prædicti hæretici in terminis iuris. *Sic aliquando practicum fuit.*

8 Iuxta hanc sententiã, antequam Inquisitores interrogent de fide, & obligent ad illã prædictos hæreticos, debent plenè probare eos dedisse scandalum; cum dare scandalum sit conditio conferens iurisdictionem.

9 Probabilius est etiã probato scandalo, non posse Inquisitores punire hæreticos istos, nisi propter scandalum, non verò propter hæresim: quia hoc videtur exceptum ratione conditionis à Summo Pontifice approbatæ; nec delictum scandali confert iurisdictionem in aliud delictum exceptum. Doctores *in d. e. fin. de foro compet. & in d. e. s. de raptoribus.*

10 Hæreticus, qui per mare Hispaniæ, verbi gratia, nauigans dedit scandalum alicui Catholico; puniendus est, ac si tale scandalum in terris dedisset, quia conditio contractus fæderis, & commercij intelligitur in omni loco pertinente ad illud regnum, cum quo talis contractus fuit celebratus, ac delictum in mari commissum in terra punitur.

11 Si hæreticus in patria sua, aut alibi, extra terminos tamen Hispaniarum, scandalum dedit, non est ratione illius puniendus ab Inquisitoribus Hispaniæ. Eo quòd cõtractus ille conditionalis solùm prohibet dare scandalum in districto illius regni, ad quòd hæretici venire permittuntur.

12 Prædicta conditio intelligitur non solùm respectu Anglorum, sed etiã omnium, qui in Anglia taliter habent domicilium, quòd dicantur vassalli Regis Angliæ. Quia sic exprimitur in contractu, cum ratione domicilij ad iurisdictionem Anglicanam pertineant.

13 Si aliquis ex prædictis hæreticis ante contractum commercij delatus fuit ad Inquisitores de actu hæreticali externo, & post contractum in Hispaniam veniat, eo contractu non obstante, potest apprehendi, & obligari ad recipiendam fidem. Cum Inquisitores per denunciationem

precedentem habeant ius acquisitum contra talem hereticum, quod ius per contractum non tollitur.

14 Qui in Angliam ex hoc regno domicilium mutauit, ut Inquisitorum iudicium fugeret, quamuis ante contractum delatus non fuerit, sed post contractum de actu hereticali ante commissum, non gaudet conditionibus dicti fœderis, quia fraus non debet ei patrocinari. *Surd. consil. 15. num. 13. Farinat. p. 1. quest. 31. num. 155.*

15 Scandalum, ratione cuius hereticus potest ab Inquisitoribus puniri, est dictum, vel factum minus rectum præbens occasionem ruinæ in materia fidei. *S. Tho. 2. 2. quest. 43. artic. 1.*

16 Hereticus, qui rationibus, persuasionibus, vel alia via persuadere intentat viro Catholico suam sectam, seu errorem aliquem contra fidem, aut ipsum à doctrina Catholica, & puritate fidei reuocare conatur, puniri potest, quia verè scandalum præbet.

17 Qui sacramenta profanauit, vel ipsis, aut sacris imaginibus iniuriam facit, ad præsentiam diuinæ Eucharistiæ non assurgit, vel cooperto capite incedit, & his similia facit, etiam præbet scandalum, & puniri potest.

18 Pœna prædictis hereticis imponenda ratione scandalali erit arbitraria, maior vel minor, secundum scandalali qualitatem. Quòd si fuerit nimis atrox, relaxari possunt scandalosi curiæ seculari. Quia hoc licet in grauissimis criminibus. *Dixi in Opusc. de sollicitantibus tract. 2. c. 18. n. 10.*

19 Hereticis, qui ratione scandalali puniuntur, non est abiuratio indicenda, quæ secundum ius hereticis, vel suspectis indicitur: cum nec de heresi solùm iudicentur suspecti, nec ad fidem Catholicam redeant.

20 Huiusmodi heretici cogi possunt ad iurandum, quòd dum fuerint in eo Regno, aut in partibus illi subiectis, nec illam, aut aliam culpam contra fidem Catholicam committent.

CAPVT XXXII.

De celebrantibus Missas in presbyteratus gradu non constitutis.

1 **Q**ui in presbyteratus gradu non constitutus Missas celebrat, iudicio Inquisitorum subijcitur, factoque Catholicam veritatem impugnat. Paulus IV. Gregor. XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. *relati per Laertium in Bullario tom. 2. pag. 387. & tom. 3. pag. 128. Dixi in Opusculo de sollicitantibus tract. 1. cap. 9. num. 1.*

2 Constitutiones prædictorum Pontificum, tam seculares, quam Ecclesiasticos non presbyteros comprehendunt. *Dict. Bulla Clement. §. 3. Dixi dict. cap. 9. num. 3.*

3 Ut celebrantes Missas iudicio Inquisitorum subijciatur, non opus est quòd etiam confessiones audiant. Clemens VIII. *Dixi num. 18. dict. cap. 9.*

4 Ex vi prædictorum Decretorum non committitur Inquisitoribus iurisdictio in non presbyteros, qui aliud sacerdotum munus usurpant, præter celebrationem Missarum, & audientiam confessionum. *Dictæ Constitutiones.*

5 Non presbyter, qui sacerdotalibus vestibus induitur, celebrare intendens, si non celebrat, non subijcitur poenis dictarum Constitutionum, quæ de celebrantibus tantum sermonem faciunt. *Dixi num. 19. dict. cap. 9.*

6 Perfectè huius criminis reus constituitur, qui sacerdotalibus vestibus indutus Missam incipit celebrare, quamvis non perficiat, nec verba consecrationis proferat. *Dixi dict. num. 19.*

7 Malicia huius criminis ad idololatriam pertinet: quia sic celebrantes faciunt Christi fideles adorare panem, & vinum, tamquam verum corpus, & sanguinem Christi Domini. Clemens VIII. §. 2.

8 Non presbyter Missas celebrans, est de fide suspectus, & ut talis puniri debet. *Dixi num. 8. dict. cap. 9.*

9 Ad violationem prædictarum Constitutionum sufficit semel Missam celebrare. Dixi *num. 11. dict. cap. 9.*

10 Poena huic nefario crimini debita, est vt qui illud perpetrasse repertus fuerit, curiæ seculari tradatur debitis poenis plectendus: prius tamen degradetur ab ordinibus, si quos habuerit. Clem. VIII. Dixi *num. 12. dict. cap. 9.*

11 Prædicta poena imponi debet secundum Ius ciuile; cum hoc delictum sit falsitas magna, cui debetur mors naturalis: quod maxime tenet verum, si dictum crimen pluries iteratum fuit. Diaz *in pract. crim. can. cap. 117. verbo Falsarij. num. 1.* Hieronymus Glacarius *ad Clarum lib. 5. §. Falsum: littera bb verbo Alij casus circa finē. vers. Qui verò multa. Farinat. de crimine falsi quest. 150. concl. 4. num. 24.*

12 Hæc poena, saltem in Hispaniarum Regnis, hæctenus non est in vsu, sed arbitraria poena plectuntur taliter delinquentes. Dixi *num. 13. d. cap. 9.* Attamen prædicta poena traditionis curiæ seculari nunc imponenda præcipitur à Sanctissimo Domino Nostro Urbano VIII. *per epistolam Illustrissimo Cardinalis Melmi ad Inquisitorem Generalem Lusitania 5. die Martij anno 1622.* verum etiam post declarationem istam hoc practicari non vidi.

13 Poena sic arbitrari potest, vt si fictus sacerdos fuerit laicus, ac vilis persona, fustigetur; ad triremes mittatur, & aliquæ spirituales poenitentia ei addantur. Si verò fuerit persona honesta, aut religiosa, damnetur ad triremes. Quod si talis sit qualitatis, vt ad triremes mitti non debeat, in exilium mittatur, & si fuerit in aliquo ordine, ab eo suspendatur toto exilij tempore. Si delictum aliquas circumstantias habuerit aggrauantes, addantur aliæ poenæ secundum earum qualitatem. Dixi *num. 14. d. c. 9.*

14 Rei huius criminis abiurare debent leuem hæresis, aspersionem, quam incurrunt. Dixi *num. 15. d. cap. 9.*

15 Probationes, & modus, ac forma procedendi in hoc crimine erunt, sicut in crimine hæresis. Dixi *nu. 21. d. cap. 9.*

16 Hoc delictum non est commissum Inquisitoribus priuatiuè ad locorum Ordinarios, sed cumulatim. Clemens

mens VIII. in d. Constitutione. Dixi num. 15. d. cap. 9.

17 Prælati Regularium non possunt esse iudices suorum subditorum, qui hoc scelus perpetraverint. Dixi n. 16. d. c. 9.

CAPUT XXXIII.

De non presbyteris, qui confessiones audiunt.

1 **N**on presbyter, siue secularis, siue Ecclesiasticus; qui confessiones audit, & absolutionem impendit, ab Inquisitoribus hereticæ prauitatis puniri potest. *Constitutiones c. preced. citate.*

2 Malitia huius criminis consistit in abusu sacramenti, cum notabili detrimento proximi; & qui hoc facit est de fide suspectus, factoque approbat, quod heretici huius temporis falso asseuerât. Dixi in *Opusc. de sollicit. tract. 1. c. 9. n. 8.*

3 Ad violationem Decretorum, sufficit audire confessionem, quamuis absolutio, siue ex indispositione penitētis, siue alia de causa nō impendatur. Dixi d. c. 9. nu. 3. 4. & 7.

4 Non presbyter, qui solum generalem confessionem audit, non tamen specialem peccatorum, subijcitur iudicio Inquisitorum, mitius tamen puniri debet. Dixi nu. 10. d. c. 9.

5 Qui semel confessionem audit, aut vnum tantum peccatum, poena ordinaria punitur. Dixi num. 11. d. c. 9.

6 Simplex sacerdos, vel etiam approbatus, suspensus tamen ab audiendis confessionibus, non comprehenditur in prædictis Decretis, quamuis confessionem audiat, & absolutionem impendat. Dixi num. 5. d. cap. 9.

7 De poenis, de modo procedendi, ac de iudicibus in hoc crimine idem est dicendum, quod capite præcedenti dixi circa celebrantes Missas non presbyteros.

CAPVT XXXIV:

De Confessarijs sollicitantibus pœnitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione.

1. **C**onfessarij in sacramentali confessione allicientes, & prouocantes, seu allicere, & prouocare tentantes mulieres ad actus inhonestos, Inquisitorum gladio subiiciuntur. Pius IV. *Bulla* 31. apud Laertium tom. 2. *Bullar.* pag. 46. Paulus V. ad Inquisitorem Generalem Portugallia anno 1608. Refertur in nostro *Opusc. de sollicitant. in principio.* Gregorius XV. anno 1622. relatus ad finem dicti *Opusc.*

2. Sollicitare, allicere, & prouocare est diligentiam adhibere ad aliquid consequendum. Illi dicuntur allicientes, & prouocantes iuxta presentem materiam, qui qualem qualem diligentiam adhibent, vt sceminas sibi consentientes ad consentiendum in actus inhonestos trahant, siue verbo, siue factis, siue signis id procurent; qui omnes in his Decretis comprehenduntur, *Dixi Opusc. cit. tract. 1. c. 1. num. 3. & 4.*

3. Actus inhonesti, seu impudici sunt, qui contra honestatem, & pudicitiam fiunt, vt actus veneret, & qui vere reum actum circumstant, sicut tactus, oscula, & amplexus, S. Thom. 2.2. *quæst.* 154. *art. 1. ad 5.* *Dixi num. 5. & 6. d. c. 1.*

4. Vt sollicitantes puniantur iuxta hæc Decreta, necesse est, vt actus sollicitationis sit peccatum mortale; quod si detur, sufficit quicumque actus inhonestus. *Dixi d. c. 1. num. 7. & seqq.*

5. Confessarius, qui in sacramentali confessione mulieris amicitiam procurat, nisi alia addatur circumstantia, quæ animum libidinosum ostendat, non facit contra præfata Decreta. Qui verò eius pulchritudinem, & venustatem, laudat, licet in terminis antiquarum Constitutionum contra illas non faciat, probabilius est violare nouam Constitutionem Gregorij. *Dixi d. c. 1. num. 10. & 11. & in addition. num. 8.*

6 Si confessarius foeminam sollicitet non eligendo confessionem vt medium, peccatum sollicitationis erit sacrilegium adulterinum, vel incestuosum, secundum qualitatem speciei luxuriae ibi repertae. *Dixi tract. 1. c. 2. nu. 6.*

7 Si confessarius sollicitet eligendo confessionem vt medium, sollicitatio potius, & formalius est adulterinum, vel alia luxuriae species, quam sacrilegium: semper tamen actus sollicitationis est sacrilegus. *Dixi d. c. 2. nu. 7. 8. & 9.*

8 Confessarius in actu confessionis sacramentalis foeminam ad actus inhonestos alliciens, est de fide suspectus. *Peñ. in 2. p. Direct. com. 81. Farin. in praxi crim. part. 4. quast. 137. num. 28. Dixi tract. 1. c. 5. num. 3. & in addit. nu. 15.*

9 Si confessarius non solum suasionibus mulieris succubabat, sed cum ea suadente aliquem in ipsa confessione actum inhonestum exerceat, in dicta Decreta delinquit. *Iacobus à Grassis consil. 7. de poenit. num. 8. & seqq. Dixi tract. 1. c. 6. num. 7.*

10 Si confessarius sollicitationem amplectens de materia illius loqui desistat, ac libidinis complementum in aliud tempus, & locum differat, neque foeminae sollicitatrici absolutionem impendat; probabilius est Decreta haec minimè violasse. *Dixi d. cap. 6. num. 8.*

11 Si confessarius, & poenitens simul ad inuicem sese prouocent, dicendum est confessorem in Decreta delinqueret. *Dixi d. c. 6. num. 9.*

12 Mulier sollicitans confessarium, neque est de fide suspecta ex vi huius Constitutionis, neque iuxta illam castiganda. *D. Rodericus de Acunha in suo tractatu de sollicitantib. quast. 9. Dixi tract. 1. cap. 7. num. 4.*

13 Laicus, qui se sacerdotem simulans, foeminam sibi confitentem ad libidinem prouocat, in his Summorū Pontificum Decretis non comprehenditur. *D. Rodericus de Acunha quast. 13. Dixi tract. 1. cap. 8. num. 4. & in Addit. nu. 4.*

14 Siue laicus, siue sacerdos interpres, mulieris confitentis, qui ipsam confitentem sollicitat, non comprehenditur in Summorum Pontificum Decretis. *Dixi de sollicitantibus tract. 1. cap. 10.*

15 Si ex parte sacerdotis, & foemina poenitentis, aut ex parte solius sacerdotis detur ignorantia circa iurisdictionem ad absoluendum, quam re ipsa confessarius non habet, & talis confessarius mulierem sibi confitentem sollicitet, in hæc Decreta delinquit. D. Rodericus de Acunha *quæst.* 14. *Dixi tract.* 1. *cap.* 11. *num.* 7.

16 Sacerdos, qui sciens se iurisdictionem audiendi confessiones minimè habere, mulierem, quæ bona fide ei confitetur, ad actus inhonestos inducit, in dictis Decretis non comprehenditur. *Dixi d. cap.* 11. *num.* 9.

17 Si mulier confiteatur sacerdoti, quem nouit non fungi iurisdictione, ea tamen intentione, vt ipse à superiore potestatem illam absoluendi petat, probabile est esse huius Decreti reum, si illam sollicitet; probabilius tamen oppositum. *Dixi dict. cap.* 11. *num.* 10.

18 Confessarius, qui ad libidinem mulierem prouocat, quæ ei confitetur, detegens peccata sua, vt excommunicationem Ecclesiæ pro defectu annuæ confessionis fugiat, comprehenditur in his Summorum Pontificum Decretis. *Dixi dict. cap.* 11. *num.* 13.

19 Solicitans puerum ad actus inhonestos in sacramentali confessione, Inquisitorum iudicio subijcitur: Paulus V. ita declarauit. *Dixi tract.* 1. *cap.* 12. *num.* 12. & in *additionib.* *num.* 5.

20 Confessarius sollicitans in sacramentali confessione ad peccata à venereis diuisa, vel ad venereim in alijs sacramentis, ex vi horum Decretorum discussioni Inquisitorum non subijcitur. Petrus de Ledesm. *de matrim. quæst.* 56. *artic.* 2. *Param. de orig. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 121. & 122. *Dixi tract.* 1. *cap.* 13. *num.* 4.

21 Confessarius foeminam poenitentem ad lenocinium sollicitans, in prædictis Decretis non comprehenditur in terminis antiquarum Constitutionum; secus verò iuxta Constitut. Gregorij. *Dixi tract.* 1. *c.* 14. *nu.* 3. & in *addit.* *nu.* 7.

22 Si confessarius in sacramentali confessione mulierem sollicitet, vt alteri copiam sui faciat, reus est harum Constitutionum. *Dixi dict. cap.* 14. *num.* 5. & in *addit.* *num.* 6.

23 Confessarius tactibus, vel signis foeminam ad libidinem prouocans, dum ipsa alteri confitetur, in hæc Decreta non delinquit. Dixi *d. cap. 14. num. 6.*

24 Ignorantia inuincibilis, antecedens, vel concomitans excusat Confessarium sollicitantem, quando probabiliter moraliter credit poenitentem nolle confiteri (ignorantia, verò consequens, ipsum non excusat) dummodo non simulatur confessio. Dixi *tract. 1. cap. 15. num. 2. 3. & 4. & in addit. num. 13.* Quæ sunt huiusmodi ignorantia. Dixi *suprà cap. 12. num. 4.*

25 Si foemina sollicitata rationes non habeat, quæ probabilius ostendant confessarium in illam sollicitando, ignorantia inuincibili antecedente, vel consequente laborasse, de illo denunciare tenetur. Dixi *d. cap. 15. num. 5.*

26 Vnus actus sollicitandi sufficit, vt confessarius propriè, & verè dicatur hæc Decreta violare, & iuxta tenorem illorum puniatur. Dixi *tract. 1. cap. 16. num. 5.*

27 Si pretextu fictæ confessionis confessarius à foemina vocetur, siue ipsa statim animum libidinosum ostèdat, siue in confessione eo animo facta, non delinquit in hanc Constitutionem, licèt in actum venereum cum illa deueniat secundùm antiquas Constitutiones. At verò in nouo iure Gregorij aliter dicendum est, si mulier in ipsa confessione se declaret: quia tunc simulatur confessio, & simulata, exercetur actus peccati. Dixi *tract. 1. cap. 17. num. 8. & in addition. num. 13.*

28 Confessarius, qui per metum probabilem in actum venereum cum foemina poenitente sollicitante ipsum in sacramentali confessione deuenit, puniendus est ab Inquisitoribus arbitraria, & extraordinaria pœna, nec debet abiurare. Dixi *dict. cap. 17. num. 9. & 10.*

29 Probabile est confessarium, qui ad libidinem poenitentem allicit in actu proximo antecedente, vel consequente ad confessionem, esse horum Decretorum fractorè iuxta Constitutiones antiquas: certum verò in terminis Constitutionis Gregorij, Petr. Ledelm. *de matrim. quæst. 56. artic. 2.* Param. *de orig. Inquisit. lib. 3. quæst. 10. num. 34. &*

multis sequentibus. Dixi *tract. 1. cap. 18. & in addit. nu. 9.*

30 Ille actus dicendus est proximus ad confessionem, qui ipsi confessioni immediatus fuerit, ita ut inter confessionem, & ipsum nullus alius actus mediet. Dixi *n. c. d. c. 18.*

31 Actus immediatus ad confessionem censeri debet, si confessarius sciens mulierem velle confiteri, illam sollicitet, quamvis confessio non sequatur, vel quia ipsa noluit confiteri, vel quia confessarius eam noluit audire. D. Rodericus de Acunha *quæst. 14. num. 8.* Dixi *num. 6. & in additionibus num. 10.*

32 Non est actus immediatus, si accedens foemina confessionis causa à confessario præveniatur, ut confessio differatur in aliud tempus, mutatoque confitendi animo, à confessario sollicitetur: comprehenditur tamen talis sollicitator in Constitutione Gregorij: quia prætextu confessionis sollicitat. Dixi *dict. cap. 18. nu. 7. & in addit. num. 10.*

33 Nec etiam est actus immediatus, si post inceptam confessionem à confitendi proposito mulier desistat, dicatque confessario amplius nolle confiteri, sed confabulari, & postea sollicitatio sequatur, longa tamen confabulatione interiecta (dummodo non simuletur confessio, si sollicitatio fiat in confessionario) aut si finita confessione confessarius mulierem in domum propriam comiratur, & ibi medio aliquo tempore eam sollicitet. Dixi *dict. cap. 18. num. 8. & 9. & in addit. num. 13.*

34 Confessarius, qui in actu proximo ad confessionem poenitentem sollicitat, non est puniendus tota poena, quæ sollicitanti intra ipsam confessionem imponenda erat. Aliter sentio iuxta Constitutionem Gregorij. Dixi *dict. cap. 18. num. 10. & in addit. num. 9.*

35 Confessarium, qui in actu proximo foeminam sollicitat, licet grauisimè peccet, seuerissimaque animaduersione sit dignus, probabilius est in hoc Decreto non comprehendi, nisi actus ratione alicuius dependentiæ confessionem includat. Oppositum dicendum est, stante Gregorij Constitutione. Dixi *dict. cap. 18. num. 12. & 14. & in addit. num. 9.*

36 Casus includentes confessionem nonnulli assignari possunt. Primus; si mulier non ut confessarium sollicitet, sed ut integrè confiteatur, libidinosum animum, siue circa confessarium ipsum, siue circa quemcumque alium se accusando manifestet, & confessarius dicat: De hoc, finita confessione, erit nobis sermo; & confessione terminata, eam sollicitet. Dixi *dict. cap. 18. num. 14.*

37 Secundus; si confessarius foeminae persuadeat, ut ipsi confiteatur, intentione eam sollicitandi, & statim finita confessione eam ad actus inhonestos prouocet. Dixi *nu. 14.*

38 Tertius; si immediatè post confessionem dicat penitenti, referendo peccatum ab eodem confessum: Quia alteri carnaliter commiseris, mihi etiam copiam tui facit. Dixi *dict. num. 14.*

39 Quartus; si confessarius sollicitet puerum à se confessum, & absolutum, dum eum statim post confessionem in domum, seu cubiculum suum ducit, ut confessionis chirographum tradat. Dixi *dicto num. 14.*

40 Quintus; si confessarius foeminae sibi confessæ penitentiam imponat, ut ab ipsomet confessario nuda verberetur, & cum ad hoc peruenisset, manu propria, aut scutica vapulabat ab ipso. Dixi *d. num. 14.*

41 Sextus; si confessarius suadeat foeminae, ut ipsi eo loco verenda ostendat, quæ ipsa in eadem confessione morbo affecta habere dixit. Dixi *dict. num. 14.*

42 Sollicitatio in loco ad audiendas confessiones deputato, non tamen in actu confessionis, non comprehenditur in dictis Constitutionibus, secundum antiqua iura. Secus in iure nouo, quod comprehendit omnem sollicitationem, tam in confessionario, quam in loco ad audiendas confessiones deputato, seu ubi confessiones audiuntur, dummodo simuletur confessio. Dixi *tract. 1. cap. 19. num. 3. & in addit. num. 13.*

43 Si aliquis ante promulgationem horum decretorum, foeminam ad libidinem in actu confessionis prouocauit, pro quo delicto fuit legitimè condemnatus, vel absolutus, non subiicitur pœnis in iisdem positis. Dixi *tract. 1. cap. 20. num. 5.*

44 Solicitantes ante promulgationem horum Decretorum, non sunt iuxta eorum dispositionem puniendi ab Inquisitoribus, bene tamen ab Ordinario. Dixi *d. cap. 20. num. 6. & 17. & in addit. num. 3.*

45 Post promulgationem antiquarum Constitutionum factum in hoc Lusitaniæ Regno, Vlyssipone in actu fidei anno Domini 1609. die. 5. Aprilis, necessariò requiritur aliquod tempus, vt qui post promulgationem illam sollicitarunt, ab Inquisitoribus puniantur. Quantum verò temporis requiratur Inquisitorum iudicio determinandum est. Dixi *d. cap. 20. num. 14. & seqq.*

46 Inquisitores sunt veri, & legitimi iudices confessariorum, siue secularium, siue regularium sollicitantium mulieres ad actus inhonestos in sacramentali confessione, constat ex ipsis Decretis. Dixi *tract. 2. cap. 1. num. 7. & in addit. num. 18. & 19.*

47 Episcopi sunt etiam iudices suorum subditorum sollicitantium poenitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione. Dixi *d. cap. 1. num. 8. & in addit. num. 18. & 19.*

48 Inquisitores generales in hoc Lusitaniæ Regno possunt ex causa omnes processus contra sollicitantes coram Ordinarijs factos, sub censuris, & alijs poenis sibi aduocare. Dixi *d. cap. 1. num. 17. & in addit. num. 21. & in hoc libro cap. 2.*

49 Prælati Regularium non possunt post Decretorum promulgationem contra sibi subditos sollicitates procedere, nec de eis inquirere. Dixi *d. cap. 1. num. 18. & hoc lib. cap. 2.*

50 Contra quas personas in sollicitationis crimine procedere non possunt Inquisitores, & qua ratione ipsi cum Episcopis contra sollicitantes procedere debeant. Dixi *tract. 3. cap. 2. & 3. & in additionib. num. 20. & supra cap. 3. & 4.*

51 Inquisitores procedere possunt contra confessarium, quando dubium est an sollicitauerit, certum tamen dictum ab eo vel factum sollicitationem esse. Dixi *tract. 2. cap. 4. num. 8.*

52 Licet probatio dicti, vel facti sit manifesta, si tamen sit dubium, an tale dictum, vel factum sollicitatio sit, non possunt

possunt Inquisitores procedere contra confessarium. Dixi *d. cap. 4. num. 9.*

53 Stante dubio possunt Inquisitores vocare confessarium, & illum interrogare de intentione, qua verba illa, vel signa ambigua protulit. Dixi *d. cap. 4. num. 15.*

54 Mulier, cui confessarius verba dubia profert, aut factum, vel signum dubium ostendit, tenetur de illo Inquisitoribus deferre. Dixi *d. cap. 4. num. 16.*

55 Quamvis confessarius de facto dubio cotripi non possit, admoneri tamen potest, & à suo Ordinario etiam Regulari puniri. Dixi *tract. 2. c. 3. n. 5. & 6.*

56 Regulariter loquendo, crimen sollicitationis quantumcumque occultum, statim denunciandum est, prætermissa secreta admonitione. Henriq. *lib. 6. de pœnit. cap. 17. num. 4. litera L. Patam. d. quæst. 10. num. 4. Dixi tract. 2. cap. 6. num. 8.*

57 Si crimen sollicitationis sit occultum, habeaturque moralis certitudo, quòd seruato fraternæ correctionis ordine confessarius emendabitur, denunciare non licet. Certitudo ex qualitate corripientis, & confessarij sollicitantis colligi debet. Petr. de Ledesin. *Sum. tom. 2. tract. 4. cap. 4. concl. 24. dnb. 2. & sequentibus.* D. Roderic. de Acunha *quæst. 28. num. 14. Dixi dict. cap. 6. num. 9. & 17.*

58 Regulariter excusatur fœmina sollicitata à denunciando, si ex denuntiatione ei sequatur mors, membri abscissio, vulnera, notabilis famæ, vel honoris iactura, amissio maioris, vel magnæ partis bonorum, aut hæc consanguineis, & affinis usque ad quartum gradum probabiliter cœtura teneantur. Dixi *tract. 2. cap. 7. usque ad 10.*

59 Ut quis dicatur sufficienter timere prædicta mala, scilicet quòd à denuntiando deobligetur, sufficit quòd probabiliter proximè euentura credantur, facileque eis occurrì non possit, & qui illa minatur, possit ac solitus sit illa, aut similia exequi. Dixi *tract. 2. cap. 2. num. 1a. & 11.*

60 Si ex omissione denuntiationis fidei bonum periclitetur, non potest omitti denuntiatio, licet inde denuntianti aliquod ex prædictis malis vel periculis eueniat. Dixi *tract. 2. à cap. 7. usque ad 10.*

61 Mulier absque iusta causa denūtiationem omittens, peccat mortaliter, & aliquando potest dici fauoris sollicitantis, ac puniri; hoc tamen vltimum regulariter non continget. Dixi tract. 2. cap. 19.

62 Crimen sollicitationis reseruatū non est. Omittens tamen denuntiare absque causa legitima, absolui non potest, nisi denuntiet: quod etiam tenetur facere regulariter loquendo, quamuis confessarius sit iam punitus propter alias sollicitationes. Dixi tract. 2. cap. 20.

63 De probationibus huius criminis, tam quoad capturam, quam quoad condemnationem idem est dicendum, quod de probationibus in crimine hæresis dicitur. Constitutio tamen noua Gregorij concedit Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, vt decernant, an testibus singularibus proberetur sollicitatio. Dixi tract. 2. cap. 11. & 12. & in addit. num. 24. & seqq.

64 Postquam constiterit confessarium crimen sollicitationis commississe, extorquendum ab eo non est per torturam quid de fide sentiat, nisi aliunde vrgens ratio id persuadeat. Dixi tract. 2. cap. 13. num. 8.

65 Confessarius, contra quem est semiplena probatio quod sollicitauit in sacramentali confessione, ipse tamen negat, secundum ius commune, torqueri potest ad extorquendam veritatem. Æquitate tamen consonum est, non esse ab eo veritatem eruendam per tormenti adhibitionem. Cantera in quest. crimin. cap. de vera probatione num. 47. Seraphinus in addit. ad. D. Roder. de Acunha quest. 23. num. 29. Dixi dict. cap. 13. num. 10. & seqq.

66 Pœna, quæ nefarijs sollicitantibus imponi debet, tamquam ordinaria est illa, quæ sacrilegio, & speciei luxuriæ, quam committit secundum ius debetur, & abiuratio. Dixi tract. 2. à cap. 14. vsque ad 17.

67 Pœna, quæ sollicitantibus determinatur à Gregorio XV. est suspensio ab executione ordinis, priuatio officiorum, & beneficiorum quorumcunque, ac perpetua inhabilitas ad illa, priuatio vocis actiuæ, & passiuæ, si sollicitator Regularis sit, exilium, damnatio ad triremes, carceratio

etiam

etiam in perpetuum, absque vlla spe veniæ, & aliæ pœnæ, secundum qualitatem delicti, etiam traditio curiæ seculari. Dixi *in addit. ad Opusc. de sollicit. num. 22.*

68 Abiurant confessarij sollicitantes in sacramentali confessione, aut in actu proximo antecedente vel consequente; aut quando pretextu confessionis, aut occasione illius sollicitant; non tamen abiurant quando sollicitatio fit solum in confessionario, aut in loco vbi audiuntur confessiones, aut ad ipsas audiendas deputato. Dixi *tract. 2. cap. 16. & in addit. num. 14. & sequentibus.*

69 Si confessarij dum interrogantur de fide, inueniantur hæretici, tradi possunt brachio seculari, prout de iure fuerit faciendum, seruatis seruandis. Dixi *tract. 2. cap. 18. num. 9.*

70 Si sollicitatio taliter fuerit qualificata, vt iudicio Inquisitorum prauissimum, & enormissimum crimen reputetur, potest sollicitator degradari, ac seculari iudici puniendus tradi. Dixi *d. cap. 18. num. 13. & infra lib. 3. cap. 30. num. 15. & in annot. num. 23.*

71 Granissima & enormissima sollicitatio dici potest, quando confessarius poenitentem sollicitaret, & reuentem occideret, aut si matrem, vel filiam per vim carnaliter cognouisset, aut si puerum nefando coitu per vim oppressisset. Dixi *dicto c. 18. n. 14. & 15.*

72 Sollicitantes non sunt ita publicè puniendi, vt scandalum sequi possit, sed coram Inquisitoribus, & eorum ministris, vel in aula Inquisitionis coram paucis viris religiosis, & alijs non coniugatis, & si aliquis sit morte plectendus, consulerem, vt id occultè fieret. Dixi *tract. 2. cap. 21. n. 12.*

37 Confessarius, qui non declarat foeminae sollicitatae obligationem denunciandi, aut qui eidem dicit ad talem denuntiationem faciendam non teneri, ab Inquisitoribus, vel ab Ordinario pro qualitate culpæ potest puniri. Dixi *in Opusculo de sollicitantib. in addition. num. 27.*

CAPVT XXXV.

*De bigamis, quando viuento primo coniuge,
alter cum alio contrahit.*

1 **B**igamus, sicut & bigamia multis modis dicitur secundum Ius, hoc tamen loco ille dicendus est bigamus, qui viuento primo coniuge cum alio matrimonium contrahit. Quod dupliciter euenire potest. Primò, quãdo vterque coniux est matrimonio astrictus. Secundò, si vnus est coniugatus, alter verò non. S. Thom. 2. 2. *quest.* 108. *art.* 4. *in 4. dist.* 27. Sylu. *verbo* Bigamus. *num.* 1.

2 Contrahens secundum matrimonium, primo non soluto, credens id licitum esse hereticus est, & cum eo vt cum heretico proceditur. Albertin. *de agnosc.* *quest.* 23. *nu.* 52. & 69. Farinat. *de delictis carnis.* *quest.* 140. *par.* 1. *n.* 24.

3 Scienter contrahens binas nuptias, suspectus est de fide, potestq; de illa interrogari, & quid de sacramento Matrimonij sentiat, quamuis nullam vxorem carnaliter cognoscat. Albertin. *num.* 49. 55. & *seqq.* *nu.* etiam 60. & 66. Farinat. *d. num.* 24. & *num.* 30. Gom. *ad l. Tauri* 80. *nu.* 27.

4 Vt quis dicatur contrahere binas nuptias, non opus est, quòd secundum matrimonium sit validum, seu quòd nõ stante primo, validum esse posset secundum. Albertin. *num.* 10. Farinat. *num.* 25.

5 Vt contrahens binas nuptias puniatur ab Inquisitoribus necesse est quòd primum matrimonium sit validum, vel saltem, quòd illud contrahens validum fuisse credat eo tempore, quo secundum contraxit. Albertin. *num.* 10. Farinat. *num.* 26. Dixi *in simili in Opuscul. de sollicitantibus tract.* 1. *cap.* 9. *num.* 7.

6 Contrahens matrimonium cum prima, & sponsalia cum secunda, licet non reddatur suspectus de fide, puniri tamen potest à suo Ordinario. Albertin. *dict.* *quest.* 23. *num.* 10. Farin. *dict.* *part.* 1. *quest.* 140. *num.* 27.

7 Contrahens sponsalia cum duabus, quamvis eas carnaliter cognoscat, non est de fide suspectus, cum non contrahat matrimonium.

8 Quæ dicuntur de viro habente duas vxores, intelligenda similiter sunt, de muliere ducente duos viros. Anton. Gom. num. 28. Iulius Clarus in pract. §. Fornicatio. num. 26. Farinat. dict. part. 1. num. 18.

9 Mulier, quæ ignoranter contraxit matrimonium cum viro habente aliam vxorem, vel vir ducens vxorem maritam, etiam ignoranter, non sunt suspecti de fide, neque ab Inquisitoribus puniuntur. l. Eum qui duas. §. Verum. in fine Cod. ad l. Iul. de adult. Farin. dict. part. 1. num. 34.

10 Mulier secundo nubens non mortuo primo viro, ab omni suspicione, & pœna excusatur, si sufficientem probationem habeat de morte primi viri. l. Miles. ff. ad l. Iul. de adult. Anton. Gom. num. 31. Farin. dict. quest. 140. part. 2. num. 42.

11 Quæ sit sufficiens probatio ad excusandam mulierem, quæ secundum contraxit matrimonium, iudicis arbitrio relinquitur. Couarru. 4. Decret. par. 2. cap. 7. §. 3. nu. 4. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 46. nu. 7. Farin. d. par. 2. nu. 75.

12 Probabile est minorem probationem requiri ad excusandam mulierem à culpa, & suspicione contra fidem, quàm ad facultatem concedendam secundo nubendi. Sanch. dict. disp. 46. num. 5. Farinat. 2. par. num. 59. & 65.

13 Probabilius est eandem certitudinem requiri ad excusandam mulierem, quam quæ exigitur, vt Ecclesia det contrahendi facultatem: & sic requiritur certa, & plena probatio, quæ haberi potest. Couarr. ubi supra num. 3. Sanchez num. 6. & 12. dict. disp. 46.

14 Si coniux obierit in loco ita distanti, vt facilè nequeant aliæ probationes haberi, sufficit vnus testis fide dignus, & qui verisimiliter deponat. Si verò aliter probari potest, non sufficit vnus testis. Hostiens. Sum. tit. de sponsa duorum num. 6. & in cap. In presentia. de sponsalibus. num. 6. ubi etiam Abb. num. 6. Sanch. dict. disp. 46. num. 10. & seqq. Farin. d. part. 2. num. 73. Mascard. concl. 1076. nu. 5.

15 Fama per se ipsam non probat, nisi sufficientibus adminiculis adiuetur: utpote longitudo temporis, distantia remota, mors antiqua, si ille de cuius morte agitur, sit senex, vel infirmus. Menoch. *de adipise. poss. remed.* 4. num. 672. Mascard. *tom. 2. concl.* 1075. nu. 4. & seq. Sanch. n. 15.

16 Ut fama probet, debet ipsa plenè probari per testes idoneos, qui reddant rationabilem causam, unde fama orta sit, ut si is, de cuius morte inquiritur, mare nauigauit, & orta tempestate non apparet, tempore congruo expectatus, nec navis qua uehebatur: vel si prælium ingressus est, & postea diligenter questus non inuenitur. Mascard. *tom. 2. concl.* 149. num. 11. & *concl.* 1075. num. 8. Sanchez num. 16. Farin. num. 69. & seqq.

17 Longa absentia viri non excusat mulierem contrahentem cum alio viro. Farin. num. 50. d. part. 2.

18 Stando in iure communi culpa contrahentium binas nuptias, ut dictum est, ad utrumque iudicem, Ecclesiasticum scilicet & secularem spectabat, nunc autem ad solos Inquisitores. Albertin. num. 76. Farinat. *d. quest.* 140 p. 1. num. 1. *Extat declaratio Summi Pontificis ad Inquisitorem Generalem Lusitaniae.*

19 Poena, quæ prædictis imponitur, arbitraria est, attendente qualitate personarum, & facti. Menoch. *de arbit.* lib. 2. casu 420. num. 97. Farin. *d. par.* 1. num. 9.

20 Regulariter personæ viles fustigantur, & ad trirèmes per quinquennium mittuntur. Honestiores verò, aut mulieres per idem tempus relegantur, alijs etiam spiritualibus poenitentijs impositis, & abiurant leuem suspicionem contra fidem.

21 Cùm contrahentes binas nuptias ex hoc de iurisdictione Inquisitorum efficiantur, reddanturque suspecti de fide, necesse est quòd ambæ nuptiæ sufficienter probentur: sicut antequam probetur adulterium, debet probari matrimonium. Mascard. *tom. 1. concl.* 58. num. 1. & seqq. Baiard. *ad Clarum §. Adulterium.* num. 43. Farinat. *in praxi quest.* 141. num. 107.

22 Sufficiens probatio ad hunc effectum illa videtur, quæ

quæ sufficit ad probandum matrimonium in accusatione adulterij ; cum utrobique probetur matrimonium , ut eo probato puniatur delictum illud supponens. Ad hoc autem satis est , probare mulierem habitam fuisse pro vxore istius , illumque eam accepisse , ut communiter solent aliæ vxores accipi , ita ut dicant testes se illos vidisse euntes ad Ecclesiã , & inde venientes , in vna domo simul viuere ut coniuges . Mascard. *concl.* 58. *num.* 4. Baiard. *num.* 44. Ordinatio huius Regni *lib.* 5. *tit.* 25. §. 8.

CAPVT XXXVI.

De communicantibus cum infidelibus.

1 **C**um infidelibus dupliciter communicari potest. Primò , in rebus infidelitatis , ministrando eis , aut vendendo ea , quibus ipsi ad ritus suos abuti volunt. Secundò in rebus politicis , & ad humanum commercium spectantibus.

2 Ministrare infidelibus , siue ea quæ ad actus infidelitatis , & ritus superstitiosos proximè conducunt , siue indifferentia , quibus ad bonos etiam vsus , uti possunt , ea tamen intentione , ut illi prauam suam , & contra fidem voluntatè exequantur , actus est contra fidem ad idololatriam , vel hæresim spectans . S. Thom. 2. 2. *quæst.* 169. *art.* 2. *ad.* 4. Syluest. *verbo* Infidelitas. *quæst.* 4. Valent. 2. 2. *disp.* 1. *quæst.* 10. *puncto* 5. Sanch. *Decal. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 1.

3 Vendere infidelibus ea , quæ proximè ordinantur ad falsum cultum , illicitum est , ut idola construere , templa fabricare , &c. Quæ verò indifferentia sunt , quamuis infidèles illis malè vtantur , non semper reputatur illicitum , si subsit iusta causa . Azor. *Sum. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 27. *quæst.* 6. Petr. de Ledesm. *Sum. tom.* 2. *tract.* 1. *cap.* 4. *dub.* 1. *post.* 13. *et* *sol.* Sanch. *Decal. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 13.

4 Ecclesia potest interdicare fidelibus communicationem cum infidelibus , ratione periculi subuersionis ex ea
im-

imminentis. S. Thom. 2. 2. *quest.* 10. *art.* 9. Sanch. *Decalogi*
lib. 2. *cap.* 31. *num.* 1.

5 Fidelibus interdicitur assidua communicatio, & familiaritas cum Iudæis, præsertim in decem casibus. *Cap. Ad hæc de Iudæis.* Angelus, Syluest. Armil, Tabien. *verbo Iudæus.* Sanch. *dict. cap.* 31. *num.* 3. & 4.

6 Primus casus est; cum Iudæis habitare, Idem etiam prohibetur cum Saracenis; quos omnes licet Christianus possit habere seruos intra eandem domum, non tamen potest eos habere familiares. *Cap. Nullus.* 28. *quest.* 1 *Cap. Iudæi.* *de Iudæis Cap.* Et si Iudæi. *eodem tit.* Syluest. *quest.* 3. Sanc. *num.* 6. *dict. cap.* 31.

7 Secundus, Iudæorum azymis vesci, & item idolothytis, nisi in extrema necessitate, dummodo non comedantur ut azyma sunt Iudæorum, vel ut idolothyta, sed ut quidam panis. *dict. cap.* Nullus Syluest. *verbo Iudæus. quest.* 1. *dict.* 3. Angel. *num.* 1. Armil. *num.* 4. *eodem verbo.* Sanc. *num.* 7. *dict. cap.* 31.

8 Tertius, Iudæos ut medicos accersere *d. cap.* Nullus, extra casum necessitatis, ut si non sit alius medicus, aut non sufficienter peritus, aut si morbi grauitas, multis medicis indigeret, & non esset copia Catholicorum. Armil. *num.* 9. Syluest. *dict.* 4. Tabien. *quest.* 5. *num.* 6. Sanch. *num.* 8. *dict. cap.* 31.

9 Quartus; à Iudæis medicinas exhibitas accipere. *dict. cap.* Nullus. ita ut Iudæi ipsi eas ægrotis exhibeant, extra casum tamen necessitatis: non tamen prohibetur eas emere à Iudæis, aut ipsis vendere: verum gratis donare extra casum pietatis interdicitur Christianis. Archid. *in dict. cap.* Nullus *num.* 2. Turrecrem. *ibidem num.* 6. Sanchez. *num.* 9. & 10. *dict. cap.* 31.

10 Quintus; simul cum Iudæis in balneum ingredi, *dict. cap.* Nullus. ita ut Catholicus non accedat ad balneum cum Iudæo, nec propter Iudæum, nec se ei in balneo familiarem exhibeat, aliàs enim & necessitatis, & etiam recreationis causa intrare potest balneum, in quo Iudæus simul ingreditur. Philiarcus *de officio sacerdotis. tom.* 1. *part.* 2. *l.* 3. *c.* 12. Sanc. *n.* 11. *dict. cap.* 31.

11 Sextus; Iudæos invitare, ad eorumve conuiuia accedere. *Cap. Omnes. 28. quæst. 1.* ad eorum etiam nuptias dies festos, & Synagogas accedere eas frequentando, templa similiter infidelium temporibus, quibus superstitiosa ibi celebrantur, & cuni eis ludos, & choreas agitare. *Abb. Cap. Quam sit. num. 3. de Iudæis. Syluest. verbo Iudæus. quæst. 1. dict. 2. Azor. Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 22. quæst. 3. Sanch. num. 12. & sequentibus dict. cap. 31.*

12 Intrare Synagogas Iudæorum, & templa infidelium nõ frequenter, vt structura, & ornatus templi spectetur, prohibitum non est. Immo licitum id erit, vt irrideantur eorũ vana, & superstitiosa, & cõmodius confutentur. *Azor. lib. 9. cap. 11. quæst. 3. tom. 1. Sanch. num. 18. d. cap. 31.*

13 Missi ad conuersionem Iudæorum & infidelium, cū illismãducare possunt, vt familiaritate cū eis cõtracta facilius eos ad veram fidem attrahant. *Sanch. num. 16. d. cap. 31.*

14 Septimus; Catholicorum filios in domibus Iudæorũ nutrire. *Cap. Ad hæc. de Iudæis.* Immo etiam extra domũ, nisi taliter nutriantur, vt familiaritas omninõ vitetur. *Syluest. quæst. 2. d. 3. Azor. d. cap. 22. quæst. 9. Sanch. num. 19. dict. cap. 31.*

15 Octauus; Iudæis famulari. *d. cap.* Ad hæc, siue in domo, siue extra domum, siue frequenter, siue rarò. *Azor. dict. cap. 22. quæst. 7. Sanc. num. 20. d. cap. 31.*

16 Licitum tamen est Christiano locare operas suas Iudæo, siue extra, siue intra domum, vt colere agros, fabricare ædificium, &c. dummodo Iudæus non sit præsens, ita vt ferè semper assistat. Potest etiam locare illi res suas, vt currus, & boues, &c. *Azor. d. cap. 22. quæst. 8. Sanc. nr. 21. d. cap. 31.*

17 Nequit etiam Christianus Iudæis, vel infidelibus aliquid legare in testamento. *Cap. Sanè. o. 2. 24. quæst. 2. cap. Si quis Episcopus. de hæret.* Alicui tamen particulari in extrema, vel graui necessitate existenti aliquid legare potest, numquam verò vniuersitati. *Syluest. quæst. 1. dicto 6. Sanc. d. cap. 31. num. 22. Farin. de hæresi quæst. 190. §. 8. num. 113.*

18 Non prohibetur fidelibus in mercibus emendis, vel

vendendis cum Iudæis, vel infidelibus contractus inire. Syluest. *quæst.* 1. *dicto* 7. Azor. *d. cap.* 22. *quæst.* 4. Sanch. *nu.* 23. *d. cap.* 31.

19 Spectata specialis iuris prohibitionem, licitum est fidelibus iustum bellum gerentibus, aduocare in adiutorium quoscumque infideles. Regulariter nefas est id facere, propter scandalum, & stragem in religione, moribus, & re familiari. Molin. *tom.* 1. *de iust. disp.* 112. Bañ. 2. 2. *quæst.* 40. *art.* 1. *dub.* 3. Azor. *d. lib.* 8. *cap.* 25. *quæst.* 13. Sanch. *num.* 24. *dict.* *cap.* 31.

20 Nonus; seruitutis vinculo subijci Iudæis. *d. cap.* Ad hæc. Decimus; Iudæos publicis officijs fungi inter Christianos. *Cap.* Constituit. 17. *quæst.* 4.

21 Ut fideles cum infidelibus in prædictis casibus communicare possint, solus Summus Pontifex dispensat, stando terminis iuris, non verò Episcopi. Tabiena. *verbo* Infideles *quæst.* 7. *num.* 8. Sanchez *num.* 27. *dict.* *cap.* 31.

22 Communicare cum infidelibus, vel hæreticis in ijs quæ ad eorum ritum spectant ministrando absque vlla iusta causa excusante, idololatriæ, vel hæresis actus est, & contra hoc facientem, vt contra hæreticum, vel idololatram procedi potest.

23 Vendere infidelibus, ea quibus indifferenter vti possunt, abusuris tamen in suis ritibus, si absque causa id fiat, inducit leuem suspicionem contra fidem.

24 Qui vescitur azyma Iudæorum, vel idolothyta absque necessitate, vehementer redditur suspectus de fide.

25 Communicare cum Iudæis, vel infidelibus in alijs casibus hic non numeratis, si id frequenter fiat, leuem inducit suspicionem malæ credentiæ.

26 Poena communicantis cum infidelibus, & Iudæis in dictis casibus prohibitis, in iure statuta est, vt clericus deponatur, laicus verò excommunicetur, non tamen excommunicationem incurrit ipso facto. *d. cap.* Nullus. Azor. *d. cap.* 22. *quæst.* 2. Sanch. *num.* 4.

CAPVT XXXVII.

De infidelibus contra fidem Christianam delinquentibus.

1 **E**cclēſia habet poteſtatem, per quam licitè poteſt vbique, & quibuſcumque infidelibus fidem Catholicam prædicare: & hoc negare hæreticum eſt. *Matthæi cap. 24 num 14. Marci ult. num. 15.*

2 Eccleſia habet non ſolùm permiſſiuam facultatem, ſed etiam habet ius cum ſpeciali poteſtate prædicandi Euangelium vbique. *S. Thom. 2. 2. quaſt. 10. art. 8. Victoria relect. 1. de Indis part. 2. num. 9. Soto in 4. diſt. 5. quaſt. unica, art. 10. Suar. tract. 1. de fide diſp. 18. ſect. 1. num. 2.*

3 Eccleſia habet ius defendendi prædicatores ſuos, & expugnandi eos, qui per potentiam, & vim, prædicationē impediunt, ſeu non permittunt. *Maior. in 2. diſt. 44. quaſt. 3. Victor. citato loco. Suar. num. 4. d. ſect. 1.*

4 Poteſtas mittendi prædicatores iure ordinario eſt in paſtoribus Eccleſiæ, per delegationem autem in ijs tantū, qui legitimè mittuntur. *Suar. num. 5. d. ſect. 1.*

5 Ius ſupremum, abſolutum, & vniuerſale mittendi prædicatores ad infideles eſt in ſolo ſummo Pontifice, in Episcopis verò limitatur inter certos terminos ſui territorij. *Suar. num. 6. d. ſect. 1.*

6 Ius defendendi hanc poteſtatem per coactionem, & bellum, ſi neceſſarium fuerit, ſolius eſt Summi Pontificis, quod exequitur per Reges, & Principes, quibus poteſt præcipere, vt illam curam aſſumant. *Suar. num. 7. d. ſect. 1.*

7 Si infideles ſemel & iterum rogati nolint admittere prædicatores, & reſiſtant, ingreſſumque ad prædicandum, concedere nolint, cogi poſſunt, ac mitti prædicatores cum ſufficienti exercitu ad ipſos defendendos, non verò vt cogant ad fidem. *Suar. num. 10. d. ſect. 1.*

8 Licitum eſt Christianis Principibus cogere infideles

fibi subditos ad fidem audiendam. Pezantius, & Bañ. 2. 2. *quæst. 10. artic. 8.* Suar. *d. disp. 18. sect. 2. num. 3.*

9 Nullo modo licet Principibus secularibus infideles non subditos cogere ad fidem audiendam. Suar. *nu. 6. d. sect. 2.*

10 Infideles non apostatae, tam subditi, quam non subditi, ad fidem suscipiendam directè cogi non possunt, etiam si sufficientem illius propositionem habuerint. S. Thom. *d. art. 8. & 12.* Soto *in 4. d. quæst. 41. art. 3.* Syluest. *verbo Baptismus. 4. quæst. 6.* Suar. *dict. disp. 18. sect. 3. num. 4. & sequentibus.*

11 Coactio indirecta circa infideles subditos non est illicita, si debitis circumstantiis vestiatur; videlicet quod non interueniat aliqua iniustitia, & quod sufficienter probetur conuersionem esse veram; hoc tamen non fiat frequenter. S. Anton. *2. par. tit. 12. cap. 2.* Valent. *tom. 3. disp. 1. quæst. 10. pun. 6.* Suar. *d. sect. 3. num. 8. & seqq.*

12 Coactio indirecta reperitur in hoc, quod infidelibus, ad hoc vt conuertantur, maiora imponantur tributa, augeatur poena delinquentibus, dummodo tamen iustitia seruetur, expellere infideles à Regno, & si sint peregrini, non permitttere vt domicilium accipiant. Suar. *nu. 9. d. sect. 3.*

13 Infideles non subditi per se loquendo non possunt cogi ad suos errores, vel ritus mutandos, per accidens tamè in defensionem innocentis possunt, vt si velint sacrificare idolis innocentem. Victor. *dict. relact. num. 40.* Soto *in 4. dist. 5. quæst. unica artic. 10.* Couarr. *in regul. Peccatum. part. 1. §. 10. num. 3.* Suar. *d. disp. 18. sect. 4. num. 3. & 4.*

14 Infideles subditi Principibus Christianis cogi possunt ad non profitendos errores contra rationem naturalem, & contrarios fidei, vt ad non colenda idola, sed vnum tantum Deum. S. Thom. *d. art. 8.* Suar. *num. 6. d. sect. 4.*

15 Ritus infidelium, qui sunt intrinsecè mali, aut contra rationem naturalem, tolerari non possunt in terris Christianorum. Alij verò ritus, qui solùm fidei repugnant, tolerari possunt cum nonnullis moderationibus. Prima; vt non exercentur cum scandalo fidelium. Secunda; vt nouas Synagogas non erigant, licet conferuent antiquas.

Tertia;

Tertia; vt Synagogæ ablatæ, & in Ecclesias consecratæ non restituantur. Quarta; vt non faciant aliquid, quod in lege eorum scriptum non sit. Quinta; vt non habeant Synagogas Ecclesijs Christianorum coniunctas. Sexta; vt in die Parasceues in domibus maneant, ianuis, & fenestris clausis. Septima; vt non habeant Iudæi Thalmud, libros Rabbino-
rum, qui scripturas sacras corruerunt; libros autem anti-
quorum, qui sine odio Christianæ religionis scripti sunt, ha-
bere poterunt. Suar. d. *sect. 4. num. 9 & seqq.* Azor. *Sum-
tom. 1. lib. 8. cap. 22. quæst. 12. vers.* Item communis est
opinio. Peñ. *ad Eymer. 2. p. Direct. quæst. 46. comment. 71.*

16 Nonnulli sunt casus, in quibus Episcopi, & Inquisi-
tores procedere possunt contra Iudæos, & infideles non
baptizatos, contenti in Bulla Greg. XIII. relata per Peñ.
in fine Direct. pag. 179. ex impressione Roma facta anno 1585.

17 Primus; si quis Iudæus, aut infidelis in ijs, quæ circa
fidem cum illis sunt communia, veluti vnum Deum, &
æternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilium, &
inuisibilium, & similia non esse asseruerint, prædicauerint,
vel priuatim alicui insinuauerint. Eymeric. *in Direct. p. 2.
quæst. 46. ubi Peñ. comment. 71.* Azor. *d. quæst. 12. vers.* Si
quis Iudæus. Farinat. *de hæres. quæst. 178. §. 6. num. 146.*

18 Secundus; si dæmones inuocauerint, cōsuluerintve,
aut eorum responsa acceperint, vel ad illos sacrificia, aut
preces ob diuinationem, aliamue causam dicauerint, aut
aliquid eis immolauerint, vel thuris, alteriusue rei fumi-
gationes obtulerint, aut alia quæuis impietatis obsequia
præstiterint. Azor. *d. cap. 22. quæst. 12. vers.* Si dæmones.
Farin. *d. num. 146.* Eymer. & Peñ. *citatis locis.*

19 Tertius; si Christianos verbo, facto, vel exemplo,
aut alio quouis modo nefaria huiusmodi docuerint, vel
ad ea perpetranda perduxerint, aut perducere attemptaue-
rint. Azor. *d. quæst. 12. vers.* Si Christianos.

20 Quartus; si Saluatorem Dominum nostrum Iesum
Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse,
Matremve Dci non esse virginem, & alias huiusmodi blas-
phemias, quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei

ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerint. *Azor. d. quæst. 12. vers. Si Salvatorem.*

21 Quintus; si cuiusvis eorum opera, auxilio, consilio, vel favore aliquis Christianus à fide desciuerit, quamque semel susceperat, abnegauerit, vel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transferit, vel redierit, seu in hæresim aliquam incidit, aut qui ut Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodocumque præstiterit. *Azor. d. quæst. 12. vers. Si cuius. Farinat. dict. §. 6. num. 143. Peñ. 2. par. Direct. ad quæst. 44. comment. 69.*

22 Sextus; si quis cathecumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus, Deo inspirante, ad fidem Christianam venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quòcumque alio modo eius voluntatem, à fide, vel fidei instructione, aut à sacra Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit. *Azor. d. quæst. 12. vers. Si quis cathecumenum.*

23 Septimus; si quis apostatas, hæreticosve scienter in domo sua receperit, aluerit, comiteatu iuuerit, seu quouis modo eis cibaria vbicumque præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit, aut de loco ad locum eos deduxerit, vel associauerit, vel deducendos, aut associandos curauerit, aut sumptus ministrauerit, duces, comitesve illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inuestigari queant, fecerit; quique dictos apostatas, aut hæreticos scienter occultauerit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præstiterit. *Azor. dict. quæst. 12. vers. Si quis apostatas. Simanc. cathol. tit. 35. de Iudæis. num. 11. Farin. de heret. quæst. 182. §. 4. num. 66. & quæst. 178. §. 6. num. 143. & sequenti. Eymet. 2. part. Direct. quæst. 45.*

24 Octauus; si quis libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, custodierit, vel diuulgauerit, vel in quacunque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommoda-

modauerit. Azor. *d. quæst. 12. vers.* Si quis libros.

25 Si quis Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in ara crucis immolatam Christum Dominum ludibrio, & despectui habens, quodcumque, maximè verò in sacro Parasceues die agnum, sitie ouem, aut quid aliud cruci affixerit, siue appenderit, in eamque conspuerit, siue quid aliud contra ipsam fecerit. Azor. *vers.* Si Christianos. *quæst. 12.* Simanch. in *Enchirid. tit. 35. de Iudæis. num. 11.* Farin. *d. num. 133. & 178.*

26 Decimus; si nutrices Christianas contra sacròrum Canonum statuta, diuersòrumque Romanorum Pontificum sanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens ea die, qua sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumpserint, vel alijs sequentibus diebus lac in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere cogerit. Azor. *vers.* Si nutrices. *d. quæst. 12.*

27 Iudæi transeuntes ad Saracenos, seu ad alios infideles, vel è contra, non puniuntur ab Inquisitoribus, neque pro peccatis non concernentibus fidem. Decian. *crim. lib. 5. cap. 10. num. 34.* Peñ. *2. p. Direct. ad quæst. 44. cõment. 69.* Farinat. *d. quæst. 178. num. 132. & 133.*

28 Si hæreticus transeat ad Iudaismum, vel Paganismum puniri potest ab Inquisitoribus, quamuis non habuerit instructionem circa fidem Catholicam Romanam, sed solum circa Christum, cuius fidem per baptismum profitetur, quia per baptismum ad Ecclesiam pertinet, à qua recessit per veram, & formalem apostasiam.

29 Pœna, quæ prædictis infidelibus imponi debet, est arbitraria, maior vel minor pro qualitate delicti, videlicet pœna priuationis communicationis cum Christianis, pecuniaria; carceris, verberum, remigandi etiam in perpetuum; tradi præterea possunt curiæ seculari ultimo supplicio puniendi. *d. Constit. Greg. XIII. nu. 16. cit. Peñ. d. com. 69.* Azor. *d. quæst. 12. vers.* Et subiugitur. Farin. *d. quæst. 178. nu. 146.*

30 In punitione prædictorum infidelium, quando iurisdictioni Inquisitorum subiiciuntur, neque Inquisitor sine Episcopo, neque Episcopus sine Inquisitore procedere possunt. Peñ. *d. comments. 69.* Farinat. *num. 147.*

CAPVT XXXVIII.

De diuinationibus, & sortilegijs.

1 **D**iuinatio communiter dicta, est *quadam prænunciatio futurorum*. Huius tres sunt partes. Quædam est diuinatio, quæ à Deo dimanat, & hæc dicitur Prophetia. Altera est naturalis, quæ à causis, & signis naturalibus procedit, & appellatur Præfagium. Quædam est dæmoniaca, quæ dicitur sortilegium. S. Tho. 2. 2. *quæst. 95. artic. 1. ubi* Raph. de la Torre.

2 Diuinatio, seu prænotio futurorum quæ à Deo procedit, certissima est: & hoc negare hæresis est manifesta.

3 Nullæ naturæ creatæ potest inesse naturalis vis prænotandi certè, & infallibiliter futura, quæ non habent determinatam omninò causam: secundum tamen rationem causæ coniecturari possunt nonnulli effectus naturales. S. Thom. Torre. *disp. 2. ibidem*.

4 Fatui, stupidi, amentes, dormientes, moribundi, & atra bile abundantes, aliquando diuinant quosdam effectus ex causis naturalibus procedentes. Torre *d. disp. 2. ad 3. Azor. Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 24. quæst. 4. vsq. ad 8.*

5 Qui atra bile abundat, & melancholici, faciliùs à dæmonibus rapiuntur, & ea prædicunt, quæ ab ipsis dæmonibus sciri possunt. Torre *d. disp. 2. ad 3. Azor. quæst. 8. dict. cap. 24.*

6 Diuinatio dæmoniaca, quæ sortilegium dicitur, est *prænunciatio futurorum, seu occultorum euentuum indebitis modis, minimèque à diuina prouidentia constitutis*. S. Thom. *d. art. 1. ubi* Torre, Azor. *d. lib. 9. cap. 12. quæst. 1. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 38. num. 1.*

7 Hoc diuinationum, seu sortilegiorum genus semper innititur auxilio dæmonis per pactum, siue expressum, siue tacitum implorati. S. Thom. *art. 2. & 3. Opusc. 25. cap. 3. Sanch. d. cap. 38. num. 3.*

8 Imploratur auxiliū dæmonis, seu fit cum ipso pactum expressum, seu explicitè, vel quando dæmon expressis verbis inuocatur, vel quando ipsomet facto inuocatio fit; sicut quando quis sciens dæmonem per aliquod signum respòdere, aut aliquid facere, tale signum adhibet, Torre *d. quæst. 95. art. 4. disp. 1.* del Rio *lib. 4. disquisit. mag. cap. 2. quæst. 5.* Suar. *tom. 1. de relig. lib. de superstitione cap. 9. num. 9. & sequentibus.* Sanch. *d. num. 3.*

9 Tacitè fit pactum, seu imploratur auxiliū dæmonis, quando qui rem soli Deo referuatam medijs vanis, & indebitis procurat, quibus dæmon libenter se permiscet; vnde consequenter vult dæmonis implorare auxiliū. Doctores *proximè citatis locis.*

10 Ad pactum tacitum non exigitur, quòd aliquis prius cum dæmone pactum inierit sese immiscendi cum his vanis & indebitis medijs à quocūque adhibitis: sed fatis est, quòd vtatur illis ad effectum aliquem adipiscendum. Victoria *relect. de magia quæst. 6. num. 28.* Caietan. *in Sum. verbo Incantatio.* Sanch. *num. 5. d. cap. 38.*

11 Non excludit pactum tacitum, qui vtitur illis vanis, & inutilibus, quamuis dicat explicitè inire se nolle pactum cum dæmone: si ad huc vult vanorum mediolorum experiri effectus. Suar. *d. c. 9. num. 17.* Sanch. *num. 4. dict. cap. 38.*

12 Pactum tacitum cum dæmone tunc in aliquo facto dati præsumitur, quando non est proportio rei cognoscendæ, vel faciendæ ad medium, quo cognosci, aut fieri procuratur; vt quando vnum ex alio sufficienter non infertur. Si verò proportio detur, & vnum ex alio sequatur, non præsumitur. S. Thom. *art. 5. del-Rio dict. cap. 2. quæst. 3.* Suar. *d. cap. 9. num. 2. & sequentibus.* Sanch. *d. cap. 38. num. 10.*

13 Præsumitur etiam pactū ex parte modi cognitionis, quando scilicet quæritur cognitio omnino certa, aut certior, quam haberi potest, pensata natura causæ, liberi videlicet arbitrij, & defectibilium causarum concurrentium. Secus verò si sola coniecturalis cognitio quærat. S. Thom. del-Rio. Suar. & Sanch. *proximè citat. loc.*

14 Præsumitur item pactum, si seriò per media illa va
cognitiona

cognitio occultorum indagetur, vel effectus supra naturam ipsorum mediorem procuretur. Aliter autem si solius ioci, aut vanitatis causa prædictis medijs quis utatur. Caietan. 2. 2. *quæst. 95. art. 2. vers.* Ad euidentiã huius. del-Rio *dict. cap. 2. quæst. 3. Sanch. dict. num. 10.*

15 Diuinationis, seu sortilegij malitia in eo sita est, quòd creaturæ quodammodo tribuatur cultus Deo debitus, siue dæmonibus sacrificium offeratur, siue implorentur ad aliquid faciendum, siue hoc naturalem eorum virtutem excedat, siue nõ. S. Thom. *d. 95. art. 2. Sanc. n. 2. & 9. d. c. 38.*

16 Faciens pactũ expressum, vel tacitum cum dæmone, quodammodo apostatate videtur à Deo, ineundo foedus cum eius inimico, contra illud quod professus est in Baptismo. Sanch. *num. 6. d. cap. 38.*

17 In conficiendo expressum pactum cum dæmone, aliquando interuenit idololatria, vt si dæmoni exhibeatur cultus soli Deo debitus, aut ceremoniæ in Deum tantum ordinatę. Aliquando interuenit idolodolia, vt si dæmon solo Sanctorum cultu propter excellentiam suæ naturæ, & scientiæ colatur. Aliquando interuenit promissio renuntiandi Baptismo, & Christo, & quòd soli dæmoni obedientia præstabitur: & hoc ad apostatam spectat. Aliquando creditur dæmoni aliquid dicenti; & tunc si tamquã veritati infallibili, aut res credita sit contra fidem, erit hæresis crimen. Sanch. *dict. cap. 38. num. 36. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstitione cap. 8. num. 22 & sequentibus.*

18 Diuinatio, in qua interuenit explicitum pactum cum dæmone, neque excusatur à culpa mortali, neque à suspitione contra fidem, secundum modum & qualitatem pacti. Valent. 2. 2. *disp. 6. quæst. 12. punct. 4. del-Rio dict. cap. 2. quæst. 4. Sanch. num. 17. dict. cap. 38.*

19 Diuinatio, quæ solùm includit pactum implicitum, excusari potest à culpa mortali ratione ignorantie, quæ nec affectata, nec nimis crassa fit, & aliquando suspitionem leuem, vel vehementem excludit. del-Rio *dict. quæst. 4. Sanch. num. 19. Torre de relig. m. 2. quæst. 95. art. 2. disp. 2.*

20 Diuinationis duæ sunt species: altera, in qua est pactum

tum expressum cum dæmone : altera , in qua solummodo est pactum tacitum. S. Thom. *ubi supra art. 3. ubi Torre disp. unica concl. 1. Sanch. d. cap. 38. num. 12. del-Rio d. cap. 2. quest. 5.*

21 Diuiniatio, in qua est sola tacita dæmonis inuocatio, diuiditur in eam, quæ habetur ex consideratione alicuius dispositionis naturalis existentis in quibuscumque rebus, & eam, quæ quæritur ex dispositione eorum, quæ homines consultò faciunt. S. Thom. *d. art. 3. ubi Torre. Sanch. nu. 13. d. cap. 38.*

22 Diuiniatio in qua interuenit pactum expressum, quæ generali nomine dicitur Necromantia, continet sub se nouem species, vel quasi species. S. Thom. *Sanch. num. 12. proximè citatis locis.*

23 Prima species Necromantiæ est prestigium, *cùm demon prestigiosis quibusdam apparitionibus se sensibus hominum ingerit ad occulta prænuntianda.* Secunda; diuiniatio somniorum, *quando per somnia prædicat.* Tertia; Necromantia strictè dicta, *quando per mortuorum apparitionem, vel locutionem.* Quarta; diuiniatio per pythones, *quando per homines viuos.* Quinta Geomantia, *quando per aliquas figuras, vel signa ex corpore terrestri formata.* Sexta: Hydromantia, *si per aquam.* Septima; Aeromantia, *si per aerem.* Octaua; Pytromantia, *si per ignem.* Nona; Aruspicium, *si per viscera animalium immolatorum in aris dæmonum.*

24 Sub diuinatione, quæ habetur ex consideratione alicuius dispositionis naturalis existentis, quæ generali nomine dicitur Augurium, continentur aliæ nouem quasi species. S. Thomas, Torre, Sanch. *num. 13. citatis locis.*

25 Prima est Genethlia, seu diuiniatio Astrologorum, *ex consideratione, situs, & motus syderum.* Secunda; Augurium strictè dictum, *ex vocibus animalium, aut hominum stertutatione.* Tertia, Auspicium, *ex auium volatu, aut quorumuis animalium motu.* Quarta, Omen, *ex hominum vocibus præter intentionem dictis.* Quinta, Onirocrita, *ex somnijs.* Sexta, Physiognomia, *ex signis totius corporis humani, præcipue faciei.* Septima, Spatulomantia, *si ex spatula*

tula signis. Octaua, Metoposcopia, *si ex fronte*. Nona, Chiromantia, *si ex manuum lineis*.

26 Sub diuinatione, quæ fit ex dispositione eorum, quæ homines consultò faciunt, quæ generali etiam nomine, diuinationo per fortes dici potest, duæ species continentur. Doctores proximè citati.

27 Prima est Geomantia, *cum ex punctorum protractione cognitio queritur*. Secunda, sortilegium, seu diuinationo per fortes strictè dicta. De his omnibus dicendum est in sequentibus.

CAPVT XXXIX.

De diuinationibus in quibus interuenit pactum explicitum, & primò de Præstigio.

1 **P**Ræstigium est diuinationo, qua promanat ex præstigijs demonum apparitionibus occulta homines docentium. Torre de relig. tom. 2. quæst. 95. art. 3. disp. unica. tit. de præstigio.

2. Dæmones dupliciter apparere solent ad reuelandum occulta. Primò, in corpore assumpto, siue corpus illud ante assumptionem præexistat, siue ab ipsis producto, applicando actiua passiuus; siue efformando illud ex aere, siue immutando sensus, ac si ab obiectis mouerentur. Secundò, efformando voces, nullo efformato corpore. Torre loco citato.

3 Procurare vt dæmones nobis appareant, aut nobiscum loquantur, nullo modo licet, siue hoc procuretur, vt efficiant, vel reuelent ea, quæ eorum virtutem excedunt, siue quæ in ipsorum naturali potentia continentur. S. Tho. 2. 2. quæst. 95. art. 4. ubi Torre disp. 1. Del-Rio disquisit. mag. lib. 2. quæst. 28. sect. 3.

4 Apparitiones, & responsa dæmonum regulariter habentur præcedentibus sacrificijs, oblationibus, orationibus, aut alio cultu, & honore eis exhibito.

5 Apparitiones, & dicta dæmonum ex tribus capitibus cognosci possunt; vel ex parte rerum reuelatarum; vel ex parte circumstantiarum, reuelationum, & apparitionū; vel ex parte personæ cui fit apparitio, seu reuelatio. Del-Rio *lib. 4. cap. 1. quæst. 3. Torre art. 3. disp. 3.*

6 Si apparitio, dictum, vel reuelatio non sit conformis sapientiæ, quæ de cælo est, à dæmone procedit; vt si suadeat aliquid falsum, vt potè contra fidem, sacram scripturam, traditiones Ecclesiæ, sacros Canones, Concilia, leges communes diuinas, aut Ecclesiasticas. Torre *dict. disp. 3. Del-Rio d. quæst. 3. sect. 5.*

7 Item, si suadeat aliquid contra virtutes, aut si persuadendo aliquod bonum, simul aut temporis successu aliqua misceantur impia; vel si excitat ad opera egregia, quando sunt perfectionum impeditiua, aut non congruunt professioni, officio, & conditioni personæ, cui fit reuelatio; vel si moueat ad singularia, & extraordinaria ieiunia, orationes, & ceremonias singulares. Torre *d. disp. 3. del-Rio dict. sect. 5.*

8 Ex parte circumstantiarum colligi probabiliter potest apparitionem dæmoniacam esse, si lætitia, quæ in initio apparitionis mentem occupauerat, postea in horrorem, aut mærorem vertatur; vel si timor, aut horror, qui à principio mentem inuasit, sensim non amoueat, sed perseuerat. Torre *d. disput. 3. del-Rio d. quæst. 3. sect. 6.*

9 Item, si quando aliquis prauis cogitationibus vexatur, statim ei fit reuelatio, vel si ad reuelationem praua desideria sequantur: præsertim si in ipsa pugna cum prauis tentationibus non appareat perfecta victoria ex parte voluntatis renitentis. Torre *d. disp. 3. del-Rio d. sect. 6.*

10 Item, si reuelata non eueniant, præsertim quæ erant vtilia & bona, indicium est fuisse à dæmone. Si reuelationes, & apparitiones absque necessitate euulgantur, vt si necessitas, quæ occurrit, non est spiritualis, sed temporalis, & propria. Torre *d. disput. 3. del-Rio d. sect. 6.*

11 Item, si apparitio fiat in forma bestiarum, & monstruosa, vel si fiat in forma humana, aliqua in ea videantur defor-

deformia; vt si corpus sit atrum, fætens, gibbosum, nares simæ, aut nimium aquilinæ, oculi flammantes, & similia, Torre *d. disp. 3. del-Rio d. sect. 6.*

12. Ex parte personæ cui sit reuelatio, colligitur apparitionem dæmoniacam esse, aut fictam, vel saltem non facile credendam. Primò, si persona sit heretica, infidelis, vel apostata à fide, apparitio aut est ficta ab ea, vel facta à dæmone. Secundo, si habens reuelationem sit arreperitins, phreneticus, aut furiosus, si atræ bilis abundantia laborat, si vigilijs attenuatus, nimis apprehensiuus, si ad decrepitam ætatem declinet, aut puer sit, aut foemina, si aliquando à dæmone deceptus, aut in falsas reuelationes præcipitatus. Considerandi etiam sunt mores personæ, an perfectioni Euangelicæ conueniant. Torre *dict. disput. 3. del-Rio disquis. mag. lib. 4. cap. 1. quest. 3. sect. 2. 3. & 4.*

CAPVT XXXX.

De diuinatione somniorum necromantica.

1. **N**Ecromantica diuinatione somniorum (de alijs enim suo loco agemus) est illa, qua prouenit à dæmonibus occulta in somnijs homines edocentibus.

2. Hæc somnia à dæmonibus procedunt, inuocatis per sacrificia, orationes, & cultum, vt contingit in lamijs, seu strigibus, quæ non semper realiter feruntur de loco ad locum, sed media vnctione sopore correptæ, in eodem loco manentes per somnia ea omnia eis representantur, quæ postea se vidisse narrant. del-Rio *disquisit. mag. lib. 5. sect. 16. num. 4. & 5.* Peñ. 2. p. *Direct. comment. 68.* Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 16. num. 23. & sequent.* Torre *tom. 2. de relig. disp. 5. prelude ad quest. 95.* Sanch. *Decalogi lib. 2. cap. 40. num. 6.*

3. Qui hanc habent societatem cum dæmonibus, vt in plurimum apostatæ sunt à fide, sicut lamiæ. Rojas *singul. 68. num. 6.* Sanch. *catholic. tit. 37. de lamijs num. 13.* Farin.

Farin. *de heresi quæst.* 181. §. 1. num. 45. & 46.

4 Ad hoc diuinationum genus reduci potest Ars notoria, quam etiam Clauiculam Salomonis vocant, quæ ad acquisitionem omnium scientiarum, & ad cognitionem rerum occultarum vitur inspectione quarundam figurarum, & prolatione quorundam ignotorum verborum, & alijs huiusmodi, quæ à superstitiosis talis artis professoribus explicantur. Ars hæc pactum includit cum demōnibus. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 96. *artic.* 1.

CAPVT XXXXI.

De Necromantia.

1 **N**ecromantia strictè dicta, seu vt species Necromantiæ generaliter accepta, est diuinationo per mortuos. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 3. *ubi* Torre *disp.* 3. *tit. de Necromantia.*

2 Necromantia tribus potissimum modis exercetur. Primò, cum quis certa verborum forma, certis carminibus, descriptisque circulis, figuris, literis, aut characteribus à demōne, mediatè, vel immediatè acceptis, ferè semper adhibitò sanguine mortuos suscitare conatur; vt occulta manifestent. Torre *citato loco.*

3 Secundò; cum quis animas defunctorum præfatis ceremonijs euocare procurat, vt occulta reuelent. Quæ diuinationis species dicitur etiam Psycomantia. Torre *citato loco.*

4 Tertio; cum quis ex descriptis lineis, figuris, & signis in mortuorum corporibus, vel ex certo cadauerum contractu vult occulta indagare. Torre *citato loco.*

5 Suscitatio mortuorum, quæ fit per necromantiam, falsa est, & impossibilis, ac solummodo apparens. S. Tho. 1. p. *quæst.* 117. *art.* 4. *ad* 2. Torre *ubi supra disp.* 1. *concl.* 1. Suar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. cap.* 16. *num.* 13.

6 Transmutationes hominum in bestias, & productiones

nes animalium perfectorum, quæ à magis, seu necromanti-
bus fiunt, etiam impossibilia sunt, & solum apparentia.
Suar. d. cap. 16. num. 6. & 14.

7 Euocationes animarum, quæ fiunt ministerio artis
necromantiæ, vanæ sunt, & fallaces, & responsa quæ dan-
tur, à dæmone sunt. S. Thom. d. solut. ad 2. Suar. d. nu. 14.
& seqq. Torre concl. 6. disput. 1.

8 Diuiniatio, quæ fit per figuras, vel contactum in
cadaueribus, ex pacto cum dæmone fit: nec potest isto
medio cognosci, nisi illud ad quod virtus naturalis dæmo-
num se extendit.

CAPVT XXXXII.

De diuinatione pythonica.

1 **D**iuiniatio pythonica, seu per pythones ea est, quæ
diabolus occulta prædicat per homines viuos. S. Tho.
2. 2. quæst. 95. artic. 3. ubi Torre tit. de diuinat. pythonica.

2 In arreptitijs sæpe inuenitur diuiniatio pythonica,
arrepti namque à dæmone multa prædicunt. del-Rio
disquis. magic. lib. 4. cap. 1. quæst. 3. sect. 2. vers. Secundo.
Torre citato loco.

3 Ad hoc diuinationis genus pertinet diuiniatio ora-
culorum, nimirum responsiones datæ à dæmone certis in
locis ministerio hominum viuorum. del-Rio dict. lib. 4.
cap. 2. quæst. 6. sect. 1. Torre ubi suprâ.

4 Ministri harum responsionum, & per quos dæmones
responsa dabant, multis nominibus sunt vocati, vt Pytho-
nici, Fanatici, &c. del-Rio sect. 1. Torre citatis locis.

5 In arreptitijs rarò interuenit pactum: in oraculis verò
datur pactum expressum, & communicatio cum dæmonib⁹.

CAPVT XLIII.

De Geomantia dæmoniaca.

1 **G** EOMANTIA *superstitio est diuinatoria qua dæmonum industria occulta manifestantur ex signis factis in corpore terrestri.* S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 3. ubi Torre tit. de geomantia. del-Rio lib. 4. disquisit. mag. cap. 2. quæst. 7. sect. 3. vers. Quinta species.*

2 Ad Geomantiam spectat diuinatio, quæ fit per specula, per ensẽm leuigatum, crytallum, aut aliquẽm lapidem politum, per puncta descripta in terra, tabula, vel charta, per vngues, quæ dicitur Onichomantia, & per annulos. del-Rio, & Torre *citatis locis.*

3 Geomantia dupliciter exerceri potest. Primò, dæmone dante responsa per corpus terrestre inuocato. Secundo; responsi loco, ostendente dæmone figuras, vel signa in corpore terrestri. Torre *citato loco.*

4 Quando responsa per Geomantiam dantur à dæmone, aut figuræ aliquæ ostenduntur ad occultum aliquid manifestandum, semper præcedit aliquis cultus dæmoni exhibitus includens pactum, vel illud supponens.

CAPVT XLIV.

De Hydromantia.

1 **H** YDROMANTIA est *superstitio diuinatoria, qua dæmonum industria occulta manifestantur per aquam, vel in aqua.* S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 3. ubi Torre, del-Rio disquisit. mag. lib. 4. cap. 2. quæst. 6. sect. 3.*

2 Est hydromantiæ vsus in fontibus, vbi representantur imagines in vase amplo aquæ pleno, iniectis laminis auri, vel argenti, aut lapidibus pretiosis, & submurmuratis qui-

busdam incantatorijs verbis , audiuntur responsa de fundo vasis . Torre *ubi supra* .

3 Fit etiam hydromantia , vtendo vase aquæ pleno , & puero , vel puella virgine iniectis in aquam paleis , pronũtiarisque determinatis verbis ; & tunc puero , vel puellæ in dicto vase representantur figuræ , ex quibus cognoscitur quod quisque scire vult . del-Rio *d. quæst. 6. sect. 4.*

4 Hæc diuinatio cum cultu dæmonum , & pacto similiter exercetur .

CAPVT XLV.

De Aeromantia .

1 **A**eromantia est *superstitio diuinatoria , qua arte dæmonum per aerem occulta pradicat .* Quæ similiter pactum , & cultum includit , regulariter non fit , nisi per apparitiones , quæ in aere , vel ex aere fiunt . S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 3. ubi Torre tir. de Geomantia. del-Rio disquisit. mag. lib. 4. cap. 5. quæst. 6. sect. 4. vers. Septima .*

CAPVT XLVI.

De Pyromantia .

1 **P**ymantia est *superstitio diuinatoria arte dæmonum occulta manifestans in igne .* S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 2. Torre ibidem , del-Rio lib. 4. disquis. magic. cap. 2. quæst. 7. sect. 1. vers. Tertia .*

2 In pyromantia aliquando fiunt apparitiones in igne , vel audiuntur vocès ; aliquando verò ex sola figura flammæ , certis herbis , & lignis , additis etiam certis characteribus , & verbis , coniectatio fit . In primo modo semper , aut saltè regulariter datur expressa dæmonis inuocatio cum cultu . In secundo verò , vt plurimum inuenitur pactum implicitu . Quod similiter contingit in alijs speciebus Necromantiæ .

CAPVT XLVII.

De Aruspicio.

1. **A** Ruspicium est diuinationo superstitiosa, qua demonum arte ex animalibus in aris demonum immolatis occulta cognoscuntur. S. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 3. ubi Torre cit. de Aruspicio. del-Rio disquis. magic. lib. 4. cap. 2. quæst. 7. sect. 1.

2. Aruspicio, seu ariolatio strictè dicta, quæ nectomantica est, fit ab ariolis preces emittentibus circa aras idolorum, illisque sacrificia offerentibus dantur demonum responsa, & hinc datur expressa inuocatio, & pactum explicitum, Torre cit. loco.

3. Sumitur etiam ariolatio pro diuinatione ex dictis animalibus immolatis, non ex conuentione facta cum dæmone, sed tamquam ex quibusdam vanis obseruationibus. Et hæc solum includit pactum implicitum. Torre ubi supra.

4. Circa has nouem species diuinationis necromanticæ illud sciendum est, quod non semper in illis fit pactum expressum cum dæmone ab eo, qui illas exercet, etiamsi expressè dæmon ipse inuocetur, aut ei sacrificium offeratur; semper tamen, saltem alius qui præcessit, fecit huiusmodi pactum, in illis saltem, in quibus dantur apparitiones, & responsa.

CAPVT XLVIII.

De diuinationibus sine pacto explicito,

& primò de iudiciarijs.

1. **A**strologia ars est, qua considerat cældræ, & ætherum, ac planetarum motus, eorumque situs, & positiones, & ex eis effectus aliquos enunciat. Quæ duplex est,

est, naturalis scilicet, & iudiciaria. del-Rio *lib. 4. disquisi-
magic. cap. 3. quast. 1.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 38. num. 27.*
Torre *tom. 2. de religione ad quastionem 95. artic. 5.*

2 Astrologia naturalis ex dictis motibus, & positioni-
bus considerat naturales effectus inde secutos: inter quos
quidam sunt absolutè necessarij, vt eclipsis, coniunctiones,
& oppositiones planetarum: quidam solummodo necessa-
rij necessitate physica, vt pluuia, grandines, venti, & si-
milia. Doctores citati.

3 Astrologia iudiciaria ex prædictis positionibus, &
motibus coniectat euentus contingentes, fortuitos, & li-
beros, præterita etiam, ac præsentia occulta. Et hæc in
quinque partes diuiditur. Doctores citati.

4 Prima pars iudicat de reuolutionibus, & prædicat
totius anni vicissitudines, aeris salubritatem, pestes, mor-
bos, caritatem, & vbertatem annonæ, & similia. Secunda
iudicat de rebus insignioribus, vt de legum mutationibus,
de fundatione, euerfione, & stabilimento Regnorum, de
bellorum successibus, de religione, & similibus.

5 Tertia pars, quæ est natiuitatum, iudicat de com-
plexione nascentis, de statu, fama, honoribus, dignitatibus,
officijs, diuitijs, paupertate, nuptijs, sobole, inimicis, ac
denique de omnibus fortunis, aut infortunijs.

6 Quarta est de electionibus, & iudicat quid in sin-
gulis rebus consultò, & vtiliter faciendum sit, quid omit-
tendum, quando egrediendum domo, quando ve manendū.
Item iudicat de rebus furto sublatis, a quo ablata, & vbi
abcondita sint, & similibus.

7 Quinta agit de fabricandis Imaginibus, sigillis, &
annulis astronomicis ad varios effectus.

8 Astrologia naturalis, quæ solum considerat natura-
les effectus, & Astronomia dicitur, licita est, ac pars Phi-
losophiæ. Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 11.*
num. 2. Sanch. *num. 28. dict. cap. 38.*

9 Prima pars Astrologiæ iudiciariæ non est illicita,
est tamen valde incerta hominibus, licet secundum se
certitudinem aliquam contineat. S. Thom. *2. 2. quast. 95.*
art. 5.

art. 5. ubi Torre concl. 1. Suar. num. 5. & 6. dict. cap. 11.

10 Secunda pars, tertia, & quarta iudiciaria, quæ agunt de rebus contingentibus, & liberis, illicitæ sunt, & superstitiosæ, si absolutè dicant res certò euenturas, aut in altris habere causam per se. S. Thom. *d. art. 5. Suar. num. 13. & sequentibus. Torre concl. 2. Sanch. num. 30. & sequentibus.*

11 Non est ex se illicitum astrologo iudiciario, natiuitate pueri obseruata, ex stellarum, & coeli dispositionibus coniectare temperamentum, & inclinationem naturalem futuram, & propensionem ad iram, mansuetudinem, ad hæc etiam & illa studia, & similia, in vniuersali tamen, non autem ponendo certitudinem, aut magnam probabilitatem. S. Thom. *d. art. 5. Suar. num. 8. & sequentibus. Sanchez num. 34. citatis locis.*

12 Illicitum est vti arte iudiciaria ad cognoscendos effectus, qui ex Dei voluntate dependent, etiam secundum coniecturas. *Suar. num. 26. d. cap. 11.*

13 Illicitum est etiam iudicare de præteritis, vel præsentibus taliter occultis, vt humano modo sciri non possint. Alexander Alens. *2. par. quest. 164. membro 6. art. 3. Suarez d. cap. 11. num. 27. Sanch. num. 36. d. cap. 38.*

14 Affirmare, vel credere effectus ab astrologis iudiciarijs euulgatos, maiorem habere certitudinem, quam habent, reddit suspectum de pacto, & societate cum demone. S. Thom. *d. Artic. 5. Suar. num. 22. Sanch. nu. 30. Sixtus V. constit. 17. apud Laertium tomo 2. Bullarum.*

15 Iudiciarius de futuris contingentibus à libera hominum voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmas, etiam si id se non certò affirmare asserat, ab Inquisitoribus, & Ordinario puniri potest canonicis poenis, ac etiam alijs, secundum eorum arbitrium. Sixtus V. *d. constit. 17. Sanch. num. 34.*

16 Solummodo permittuntur iudicia astrologiæ iudiciariæ circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam. Sixtus V. *d. constit. 17.*

17 Imagines, figuræ, & sigilli, de quibus agit quinta pars iudiciariæ, sunt in duplici differentia. Quædam enim

sunt necromantica, quedam verò astronomicæ. S. Thom.
2. 2. *quæst. 96. artic. 2.*

18 In imaginibus, & figuris necromanticis fiunt expressæ inuocationes, & præstigia quedam, pertinentque ad expressum pactum cum demonibus. Astronomicæ verò figuræ, seu imagines continent pactum tacitum per quedam figurarum, seu characterum signa. S. Thom. *d. art. 2.*

19 Imagines astronomicæ continent pactum implicitum, sunt omnes illæ, in quibus insculpuntur figuræ, characteres, literæ, nomina, & similia, quæ ex natura sua nullâ habent vim naturalem immutandi corpora. S. Thom. *d. art. 2. ubi Torre disp. 4. Del-Rio lib. 1. disquisit. magic. cap. 3. quæst. 1. Simanch. cathol. tit. 63. num. 22. Sanch. dict. lib. 2. cap. 40. num. 50.*

20 Sigillum in quo non attenditur ad figuram, neque in eo signum aliquod imprimitur, sed sola materia queritur apta ad recipiendas cœlestes impressiones, compactû, & formatum sub certa constellatione, positione, & aspectu siderum, licitum est, dummodo fiat ad effectum, qui virtutem causarum naturalium non excedat. Ferrar. 3. *contra gentes c. 104. Torre citato loco disp. 2.*

21 Quando constat res naturales habere aliquas proprietates ad efficiendum aliquid, licitum est illis uti ad tales effectus. S. Thom. 2. 2. *quæst. 96. artic. 2. Torre ibi disput. 2. conclus. 1.*

22 Si probabiliter creditur res naturales habere virtutem ad aliquos effectus, & ad transmutanda corpora, licitum etiam est illas ad tales effectus assumere. Torre *cit. loc. conclus. 3.*

23 Non caret suspitione pacti taciti uti rebus naturalibus ad eos effectus, ad quos constat communi hominû iudicio non habere virtutem naturalem, præsertim si in earum usu aliqua ceremonia admisceatur. S. Thom. *dict. artic. 2. Torre ibidem conclus. 2.*

CAPVT XLIX.

De Augurio, Auspicio, & Omine.

1 **A**vgurium, & Auspicium in stricta significatione, quod dicitur etiam Auigerium, vel Auigarium (nam ample pro omni diuinatione sumitur) est diuination; qua habetur ex auium volatu, garritu, aut passu: & extenditur ad diuinationem ex aliorum animalium motibus, & mugitu, saltu, &c. vel ex hominum sternutatione. Augurium tamen dicit cognitionem habitam per auditum; Auspicium verò per visum. S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 3. c. 7. ubi Torre.*

2 Omen est diuination, qua attendit hominum verba absque intentione diuinandi dicta, qua quis retorquet ad futurum, quod vult prænoscere. S. Thomas dicit. *artic. 7. ubi Torre disput. 3.*

3 Ex tribus causis prouenire possunt voces, & motus animalium, vt ab illis auguria, & auspicia sumantur ex instinctu naturæ; ex Deo, vel angelo bono, & ex demone. S. Tho. dicit. *art. 7. Torre disp. 1.*

4 Ex quibusdam animalium vocibus, vel motibus cõijci licitè possunt aliqui effectus naturales, quorum illa sunt signa, vt pluuia, tempestas, serenitas, & similia. S. Tho. d. *artic. 7. Torre disp. 2. Azor. Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 15. Sanch. Decal. lib. 2. c. 38. num. 38. A 3*

5 Coniectari etiam possunt ex prædictis vocibus, & motibus animalium aliqui effectus naturales hominum, ad quos mouentur ab astris; debili tamen coniectura, vt ira, rixa, &c. Caiet. *ad d. 7. art. S. Thom. Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 12. puncto 3. Sanch. num. 39. dicit. cap. 38.*

6 Debilior coniectura ex motibus humani corporis sumi potest, quàm ex motibus aliorum animalium. Valent. *citato loco. Sanch. num. 41. d. c. 38.*

7 Superstitiosa est diuination, qua extenditur ad præ-

dicendum ex his plura, quàm illa indicant, quæ si prænuntiet effectus liberos, vel contingentes, pactum includit. S. Thom. d. art. 7. Sanch. num. 40. Torre disp. 3.

8 Superstitiosa similiter est diuinatiõ, quæ ex ijs, quæ homini casu contingunt, prædicat aliquid feliciter, aut infeliciter illi euenturum, & pactum inuoluit. Azor. d. lib. 9. cap. 22. quest. unica. Sanch. num. 42. d. cap. 38.

9 Ex vocibus hominum, quatenus significant, nulla sumitur coniectura effectuum contingentium, & hoc ex illis prædicere superstitiosum est, & continet pactum cum demone. Valent. dict. punct. 3. Azor. d. lib. 9. cap. 18. Sanch. num. 43. d. cap. 38.

10 Diuinatiõ ex prædictis vocibus, & motibus animalium, quæ mouentur à Deo, vel angelis ad designanda futura, vel occulta licita est: Torre d. art. 7. disp. 2. dict. 2.

11 Licitum est aliquando cognitionem expectare à Deo per aliquam vocem humanam præter intentionem dictam, oportet tamen diuinum percipere lumen, aut præceptum ad hoc, non tamen licet ex solâ credulitate de facili moueri ad opus. S. Thomas dict. artic. 7. ad 3. ubi Caietan. Valent. dict. punct. 3. Sanch. num. 43.

12 Diuinatiõ ex augurio, aut auspicijs ex vocibus, vel motibus, quæ fiunt demone docete, aut quoquo modo mouente, vt sint signa futurorum, illicita est, & pactum includit. Torre d. disp. 2. d. 3.

C A P V T L.

De diuinatione per somnia, quæ Necromantia non est.

1 **S**omnium est imaginatricis facultatis operatio, quæ phantasmata, siue simulacra quadam speculatur animali dormiente.

2 Causa somniorum duplex est: altera interior somniandi, altera exterior. Rursus interior est duplex. Vna quæ præcedit

procedit ab anima, & dicitur animalis, quando somnia eueniunt de rebus, quibus in vigilia cogitatio valde fuit intenta. Altera, quæ corporalis vocatur, & prouenit ex temperamento corporis. S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 6.*

3. Causa exterior, quando nimirum imaginatiua ab extrinseco cogente mouetur, etiam est duplex, corporalis nempe, & spiritualis. Corporalis est aer ambiens dormientem, aut aliud elementum simile, vt corpora cœlestia. Causa spiritualis etiam duplex est; vna Deus per se, vel per angelos bonos: altera, dæmon. S. Thom. *d. art. 6.*

4. Somnium significatiuum (nam de non significatiuis nihil ad nos) diuiditur in naturale proueniens à causa naturali; diuinum à Deo immissum; & dæmoniæcum à dæmone procuratum. S. Thom. *d. art. 6. vbi Torre disp. 3.*

5. Licitum est obseruare somnia naturalia, quatenus bonam vel malam corporis affectionem, & morbos indicant. Azor *Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 17.* Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superst. cap. 13. num. 6.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 38. num. 49.*

6. Obseruare somnia prauam aliquam affectionem, indicantia, licitum est. Vt somnia quæ crebrò nos infestant, territant, & conturbant. Inuestigare etiam licet ex quibus causis accidant huiusmodi somnia, vt rationem inueniamus eam molestiam depellendi. del-Rio *lib. 4. disp. quis. magic. cap. 3. quæst. 6. conc. 3.* Suar. *d. num. 6.* Sanch. *num. 50. d. cap. 38.*

7. Obseruare somnia naturalia ad cognoscenda futura contingentia, vel libera, aut presentia, vel præterita occulta, superstitiosum est, & pactum tacitum includit, S. Thom. *d. art. 6. vbi Torre tom. 2. disp. 5. dicto ult. Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 12. punct. 3.* Sanch. *num. 53.*

8. Ex somnijs à Deo missis, siue per se, siue per Angelos bonos, sciri possunt futura contingentia vel libera, aut etiã præterita vel presentia occulta. Torre *d. disp. 5. dicto. 5.*

9. Ex somnijs à dæmone procuratis sciri non possunt futura contingentia, aut libera: & huiusmodi somnia obseruare suspicionem societatis cum dæmonibus includit, & pactum

factum. Torre dicto 6. d. disp. 5.

10 Superstitiosum est, & pactum saltem tacitum cum dæmone includit, uti verbis, orationibus, aut certis quibusdam rebus capiti suppositis, ut per somnia, quid in aliquo negotio euenturum sit cognoscatur.

11 Somnia diuina & dæmoniaca iisdem regulis decernenda sunt, sicut, & reuelationes, de quibus dixi *suprà cap. 39. del-Rio d. cap. 3. quæst. 6. concl. 5. Sanch. d. cap. 38. num. 52. Torre d. art. 6. disp. 6. Suarez num. 21. d. capite 13.*

12 Quando dubium est, an somnium à Deo, vel à dæmone sit emissum, tutissimum est suspicari à dæmone esse, & consequenter contemni. *del-Rio d. qu. 6. post. 5. conclusionem. Sanch. d. num. 52.*

C A P V T L I.

De Physiognomia, Spatulamantia, Metoposcopia, & Chiromantia.

1 **P**hyiognomia dupliciter accipitur: generaliter scilicet, vel specialiter. Generaliter sumpta, est diuinitio sumpta ex consideratione constitutionis, & dispositionis totius corporis humani, puta coloris, capillorum, capitis, pectoris, &c. præcipuè verò faciei. Specialiter accepta, est diuinitio sumpta ex consideratione faciei. *del-Rio lib. 4. disquis. magic. cap. 3. quæst. 4. Torre de relig. tom. 2. quæst. 95. art. 7. disp. 3. in notat. ante tit. de præsumpta diuinatione.*

2 Physiognomia generaliter dicta diuiditur in Physiognomiam modò definitam, Spatulamantiam, Metoposcopiam, & Chiromantiam. Torre *cit. loco.*

3 Spatulamantia est diuinitio sumpta ex lineis, & signis in scapulis, seu armo repertis. Ad hanc reducitur omnis consideratio signorum in quocumque membro corporis, excepta facie, fronte, & manù. Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 38. num. 13. Torre cit. loco.*

4 Metoposcopia, est diuinitio sumpta ex signis in fronte repertis.

reperitis. Chiromantia est diuinationis sumpta ex signis in manibus inuentis. Sanch. & Torre cit. locis.

5 Vnaquæque iltarum specierum diuiditur in naturalē, & astrologicam, seu in eam, quæ de affectibus, & propensionibus diuinat; & eam, quæ de omnibus euentibus, & vita hominum agit. del-Rio *quæst. 5. Torre tit. de Chiromantia d. disp. 3.*

6 Physiognomia, & aliæ species quatenus naturales sunt, & ex signis ac dispositionibus membrorum probabiliter tantum coniectant humani corporis affectiones, ingenium, corporis temperiem, bonam vel malam valetudinē, licitæ sunt, & partes philosophiæ. del-Rio *d. cap. 3. quæst. 4. concl. unica, & quæst. 5. concl. 1. Sanch. num. 44. d. cap. 38. Torre tit. de physiognomica diuinatione assert. 1. & tit. Chiromantia, dicto 1. d. disp. 3.*

7 Ex regulis physiognomiæ, & aliarum specierum iudicare tanquam certum naturales illas affectiones, & dispositiones, vanum est: non tamen includit aliquod pactum. Torre *tit. de physiognomica diuinat. assertione 4. del-Rio d. quæst. 4. Sanch. d. num. 44.*

8 Physiognomia, & aliæ species, vt astrologiæ sunt, iudicantes de futuris euentibus contingentibus, vel liberis, de factis, & æquali hominis vita, ac de donis diuinis, & gratuitis, falsæ omnino sunt, & includunt pactum cum demone. del-Rio *dict. quæst. 4. & quæst. 5. concl. 2. Azor Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 16. Sanch. dict. cap. 38. num. 45. Torre assert. 2. & dict. 2. cit. loc. Peñ. 2. part. Direct. com. 67.*

9 Si ex prædictarum specierum regulis tenuissimā quādam coniectura iudicentur, seu colligantur propensiones ad aliquos actus, etiam ad eos qui libere exercentur, vt ad auaritiā, venerem, vinum, &c. non erit illicitum. del-Rio *d. quæst. 4. vers. Unde sequitur. Torre assert. 3. d. tit. de physiognomica diuin. Sanch. num. 46. d. cap. 38.*

10 Ex his omnibus speciebus chiromantia minus certa est, & inefficacior ad coniectandum: immò damnatur, & omnes libri, & tractatus illius omnino prohibentur. Sixtus *V. constit. 17. apud Laertium tom. 2. Bullarum. Index Romanus*

manus prohibitorius *regula 9. Eymeric. 2. part. Direct. q. 29.*
 11 Sub physiognomia generaliter dicta cōtinetur etiā
 Umbilicomantia, quæ est *diuinitio per umbilicum*. Per
 hanc prædicunt obsterrices, quot partus puerpera sit in lucē
 editura, consideratis quibusdam nodulis umbilici. Hæc
 tamen prædictio cū antecedenter sit actus liber, super-
 stitiosa est.

CAPVT LII.

De Geomantia iudicaria astronomica.

1 **G** eomantia genus quoddam sortium est, quod fit per
 quamdam artificiosam punctorum protractionem
 ad occultorum cognitionem; cū autem in natura funda-
 mentum firmum non habeat, vndequaque superstitionem
 continet, & pactum cum dæmone.

2 Geomantiæ vsus fit descriptis in solo vel tabula, aut
 charta sexdecim figurarum nominibus, sexdecimque pun-
 ctorum, additis diuersis coordinationibus, quæ nomina
 singula suis astris respondent, & protractis absque præme-
 ditatione punctis, de occultis, ac etiam futuris contingen-
 tibus iudicant, *Del-Rio lib. 4. disquisit. mag. cap. 2. quæst.*
7. sect. 3. vers. Quinta species. Torre tom 2. de relig. quæst. 95.
art. 8. in explanatione articuli, & disp. 1. vers. Hoc assertur.

CAPVT LIII.

De diuinatione per sortes.

1 **S** ortes propriè sunt, cū aliquid ab homine fit, vt
 eius euentu considerato aliquid fiat, aut innotescat.
S. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 8. Sanch. Decal lib. 2. cap.
38. num. 56.

2 Sortes in triplici sunt differ. ntia: quædam sunt diuina-
 foria,

foriæ, aliæ consultoriæ, aliæ denique diuinatoriæ. S. Thom. dict. art. 8. ubi Torre disp. 2. Sanch. dict. num. 56.

3 Sortes diuiforiæ sunt, *qua fiunt ut sortiētes sciant, quid cuique tribuendum sit in re aliqua, de qua est controuersia, ut sine rixa, & discordia res, & controuersia finiatur.* Doct. cit.

4 Stando in solo iure naturæ sortes diuiforiæ sunt licitæ, cum sint quidam contractus humani. In quibus autem casibus iure humano prohibeantur, non est nostri instituti declarare. Sanch. num. 57. vsque ad 84. Torre d. disp. 2.

5 Si in sortibus diuiforijs dæmon inuocetur, aut expectetur, quod moueat manus extrahentium sortes, aut etiam si certo credatur ab astrorum influxu procedere, quod fors feliciter euēniet, superstitio in illis inuenitur, & pactum. S. Thom. d. art. 8. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 12. num. 16. del-Rio lib. 4. disquisit. mag. cap. 4. quest. 1. Sanch. num. 64. & sequentibus.

6 Sortes cōsultoriæ sunt illæ, *qua fiunt ut sciatur quid in aliquo negotio faciendum, cauendumue sit.* Quæ licet raro licitè exercentur, non tamen fiunt cum pacto, nisi illarum iudicium expectetur à dæmone. Sanct. Thom. dict. artic. 8. Sanch. d. cap. 38. num. 85. & seqq. Torre d. disp. 2.

7 Diuinatoriæ sortes sunt, *quibus aliquis utitur ad occultia, vel futura cognoscenda, sunt q̄; illicitæ; & continent tacitam dæmonis inuocationem.* S. Thom. d. art. 8. Sanch. d. cap. 38. num. 88. Torre d. disp. 2. Hoc diuinationum genus dicitur *Cleromantia.*

8 Sortes diuinatoriæ dupliciter fiunt, aut prolatis aliquibus verbis, siue notis, siue ignotis, orationibusue aliquibus præmissis ante proiectionem, vel in ipsa proiectione sortis, aut sine prolatione verborum. Quæ verbis prolatis fiunt, cum verba de se virtutem non habeant, nec constet à Deo illam habere, societatem, & pactum continent cum dæmone de quacumque re fiant.

9 Sortes quæ mittuntur nullis prolatis verbis, aut orationibus, si fiant circa res contingentes, aut liberas sub quacumque credulitate, non verò per iocum, pactum continent implicitum.

10 Sortes etiam, quæ sine verbis, aut orationibus fiunt de rebus naturalibus, ut de pluvia futura, & similibus, non carent suspitione pacti, nisi ex leuitate, aut ignorantia fiant, aut per iocum.

CAPVT LIV.

De vanis obseruantijs.

1 **V**ANÆ obseruantia contingunt, quando medijs inutilibus, & à diuina prouidentia minimè constitutis, effectus aliquis procuratur. Vanæ obseruantia est *magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, qua nec supernaturaliter eò pertinet, neque naturaliter id præstare potest.* S. Thom. 2. 2. *quæst. 96. art. 1. & 2.* del-Rio *lib. 3. desquisit. magic. in postrema parte quæst. 1.*

2 Vanæ, & superstitiosæ obseruationes in hoc differunt à diuinationibus, quòd diuinationes ordinantur ad singularium, & occultorum cognitionem. Obseruationes verò licet habeant aliquid cognitionis admixtum, præcipuè tamè effectus externos, & commoditates aliquas respiciunt, videlicet ut aliquid obtineatur, aut vitetur, vel ut nocuum aliquod inferatur. Torre *de religione tom. 2. quæst. 96. in principio vers.* Obseruationes istæ. Valent. 2. 2. *disp. 6. quæst. 13. puncto 2* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 40. num. 14.*

3 Vanæ obseruantia quandoque exercentur demone expresse inuocato, quandoque verò non inuocato, sed se ingerente, & sic aliquando continent pactum explicitum, aliquando solum implicitum, semper tamen pactum includunt. S. Thom. 2. 2. *quæst. 96. art. 2.* & *Opusc. 25.* Sanch. *d. cap. 40. num. 3. & 11.* Torre *citato loco vers.* Nihilominus.

4 Semper comittitur vitium vanæ obseruationis, & datur pactum, quando aliquid speratur à demone, siue eius excedat facultatem, siue non; siue etiam quando causa, quæ applicatur ad effectum, sufficiens quidem est, modus tamen est vanus. Sanch. *num. 8. d. cap. 40.*

5 Cognoscuntur probabiliter vanæ observationes tum ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum intentum, tum ex inutili, & vana circumstantia adiuncta. S. Thom. *dict. quæst. 96. art. 2. 3. & 4.* Sanch. *num. 9. dict. cap. 40.*

6 Cùm difficile sit cognoscere virtutes causarum naturalium, quæ mirabiles aliquando effectus produciunt, non est temere tribuendus superstitioni effectus, cuius causa manifesta non est. Victoria *de arte magica quæst. 3. num. 7.* del Rio *lib. 1. disquisit. mag. cap. 2 & 3.* Sanch. *num. 42. d. cap. 40.*

7 Quando non constat effectum excedere virtutem naturalem causæ, sed dubium est, an superet illius facultatem, præsumendum est talem effectum à causa naturali provenire. Sanch. *num. 44. d. cap. 40.*

8 Si constet effectum excedere causæ virtutem naturalem, præsumendum est esse à dæmone, nisi maxima operantis sanctitas, vel alia virgētissima indicia suadeant effectum à Deo, vel ab Angelo bono provenire. S. Thom. *d. quæst. 96. art. 2.* Simanch. *cathol. tit. 63. num. 33.* Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstie. cap. 15. num. 11. 13. & 14.* Sanch. *d. num. 44.*

9 Quando dubium est, an aliquid superstitiosum sit, non erit illicitum id experiri, protestatione præmissa, quod si effectus est à dæmone, non est animus illo uti; erit tamen illicitum, si constet superstitiosum illud esse, quamvis protestatio præmittatur. Phylarchus *de officio sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 11. concl. 4.* Sanch. *num. 25. d. cap. 40.*

10 Inutilis, & vana circumstantia illa est, quæ ex se non habet virtutem ad effectum intentum, ut observatio certorum dierum faustorum, vel infaustorum; quòd verba tali hora, tali charta, vel tali atramento scribantur, nomina etiã ignota, & obscura, characteres etiam ignoti, & similia. Sanch. *dict. cap. 40. à num. 14.*

11 Non reddit licitam hanc superstitionem experientia, quòd effectus per illam intentus eveniat. Sanch. *num. 10. d. cap. 40.*

12 In vanis observationibus, in quibus datur pactum expressum, non excusatur qui illas observat à gravissima culpa

culpa, & suspitione contra fidem. Valent. *dict. quest. 13. punct. 1.* Sanch. *num. 12. d. cap. 40.*

13 Quando solum interuenit pactum implicitum, licet operans non excusetur ex paruitate materiae, excusari tamen potest ex ignorantia, quae crassa, vel affectata non sit, aut ex leuitate; quia credit tales obseruationes vanas esse. Valentia *punct. 3.* Sanch. *num. 13. d. cap. 40.*

14 Innumerae sunt obseruantiae illicitae, & quae pactum aut expressum, aut tacitum includunt cum daemone. Nonnullae referuntur à S. Thom. *d. quest. 96.* & à Torre *ibi per aliquot disputationes.* Del-Rio *disquisit. mag. lib. 3. parte posteriori per aliquot quaestiones.*

CAPVT LV.

De adiuratione superstitiosa.

1 **A**diuratio est, aliquam personam imperando, vel obsecrando inducere ad aliquid faciendum, omittendum, & inuocatione alicuius rei sacrae. S. Tho. *2. 2. quest. 90. art. 5.* Armilla *verbo Adiuratio. num. 1.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 42. num. 1.*

2 Adiuratio est duplex: quaedam deprecatiua, quae fit deprecando; altera imperatiua, quae fit imperando. Sanch. *num. 1.*

3 Cum res per quam fit adiuratio, debeat esse aliquod sacrum, fieri debet non per creaturas inferiores in natura, aut in statu gratiae, sed per Deum, Angelos, & Sanctos, ac etiam per iustos viatores. Sanchez *num. 2. dict. cap. 42.* Suarez *tom. 2. de relig. tract. 5. lib. 4. de adiuratione cap. 3.*

4 Adiuratio imperatiua, seu coactiua demonum licita est per imperium, arcendo illos exorcismis ab Ecclesia ordinatis, ne hominibus, aut rebus suis noceant. Sanch. *dict. cap. 42. num. 15.* Bellarm. *tom. 2. de sacram. lib. 1. cap. 29.* Suar. *tom. 3. in 3. par. S. Tho. quest. 65. art. 4. disp. 15. sect. 4.*

5 Adiuratio demonum deprecatiua, vt ob Dei nomen cessent

cessent à damno inferendo, vel vt beneficium aliquod præstent, etiam si hoc vltimum imperatiuè præcipiatur, illicitum est, pactumque & societatem cum dæmone includit. Sanct. Thom. *d. quæst. 90. art. 2.* Syluest. *verbo Adiuratio. quæst. 7.* Suarez *dict. lib. 4. cap. 2. num. 8. & 9.* Sanch. *num. 19. & 22. dict. cap. 42.*

6 Quamuis non liceat adiurare demonem, vt scientiã, aut cognitionem alicuius rei naturalis demonstrat, si tamen illam doceat, licitum erit illa vti, dummodo in conseruariam non pendeat à dæmonis ope. Del-Rio *disquisit. mag. lib. 2. quæst. 4. vers.* Pactum tacitum. Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superst. cap. 15. num. 24. & cap. 17. num. 1. & 2.* Sanch. *num. 20. dict. cap. 42.*

7 Non licet adiurare dæmonem superiorem, etiam imperatiuè; vt inferiorem à corpore pellat, vel vt ab alio nocumento inferendo cesset. S. Thom. *art. 2. quæst. 90.* Soto *lib. 8. de iustit. quæst. 3. art. 2.* Suar. *d. lib. 2. cap. 18. num. 8.* Sanch. *d. cap. 42. num. 21. & 22.*

8 Licitum est abiuranti dæmonem in energumeno imperatiuè interrogare ea, quæ conducunt vt à corpore expellatur, vt nomen, causam, ingressum, & quot sint numero. Syluest. *quæst. 5.* Valent. *2. 2. disp. 6. quæst. 8. puncto. 2.* Sanc. *num. 23. d. cap. 42.*

9 Licitum est aliquando exorcistæ imperatiuè dæmonem in energumeno interrogare aliquam veritatem ad peculiarem Dei gloriam: hoc tamen facere debent sanctissimi viri, qui à Deo potestatem ad compellendos dæmones acceperunt. S. Thom. *2. 2. quæst. 95. art. 4. ad. 1.* Soto *art. 2. ad. 2.* Sanc. *num. 24. d. cap. 42.*

10 Interrogare dæmonem in energumeno vnum, vel alterum verbum tantum, non deprecatiue, nec animo addiscendi, nec firmiter credendi, ac sine periculo, ne aliquod peccatum occultum detegat, sed sola leuitatis causa, erit venialis culpa, aliàs erit mortalis. Syluest. *quæst. 5. fin. & quæst. 7.* Valent. *d. quæst. 8. puncto 1.* Sanch. *nu. 25. d. cap. 42.*

11 Licitum est applicare aliquas herbas, aut medicinas, non quasi habeant virtutem ad dæmonem expellendum, sed

ad medendum morbo, quo dæmoniacus à dæmone aliquando cruciatur; sicut etiam licitum est nonnulla facere in contemptum dæmonis, vt confundatur. Sanch. num. 29. & sequent. d. cap. 42.

12 Suspectus est de pacto cum dæmone, qui cum exorcista non sit, mûnus exorcizandi sibi assumit quasi ex officio, & speciali Dei priuilegio; aut si exorcista peculiariter sibi vendicet virtutem expellendi dæmones; aut si alijs formis, & ritibus vtatur, quàm ordinatis ab Ecclesia; aut denique si vocibus ignotis vtatur, verbaque ad aures dæmoniaci proferat, Del-Rio post. lib. 6. disquisit. magic. monit. 10. Sanch. d. cap. 42. num. 35.

13 Vanum est adiurare creaturas irracionales, & insensibiles, dirigendo sermonem ad ipsas, quasi ipsæ se moueant ad nocendum, sed adiurandæ sunt, vt ab alio mouentur deprecatiue ad Deum, imperatiue ad dæmonem. S. Thom. d. quest. 90. art. 3. Sanch. d. cap. 42. num. 37. & 38. Valent. d. quest. 8. puncto 2.

14 Superstitiosum est constituere se iudicem inter irrationalia vel insensibilia, & plebem, formando processû, & ferendo sententiam. Soto lib. 5. de iustit. quest. 12. art. 2. & lib. 8. quest. 3. art. 3. Sanch. num. 39. d. cap. 42.

15 Superstitiosi, ac suspecti de pacto cum dæmone, sunt, qui iactant se habere virtutem ac potestatem in nubes, reliqua frugibus contraria ex certo loco expellendi. del-Rio post. lib. 6. monit. 11. Sanch. num. 40. d. cap. 42.

C A P V T L V I.

Traduntur aliæ sortilegiorum species.

1 **V**lgarès sortilegiorum species hætenus tradidimus, & quæ à doctoribus passim explicantur; ex alijs penè infinitis, quæ in necromanticorum libris reperiuntur, nonnullas numerabimus. vt Inquisitores ex earum notitia speciali reliquas facillè cognoscant, & in sacrilegæ necromantiæ

mantix professores seuerè animaduertant.

2 Antropomantia coniurationibus, suffumigationibus, & signaculis præmissis, pro victimis extis puerorum vitur, vt ex his quæ vnusquisque vellet, præsciat.

3 Lecanomantia vitur aqua exorcizata, & in peluim missa, vt aliquem demonem ibi submergat, qui modò refideat in fundo, & modò se erigat in altum, vt videatur, & interrogatis voce exili, & obscura respondeat.

4 Gastromantia vitur similiter aqua in vase vitreo, ac cereis accensis, ac obmurmuratis vocibus partim intellectis, partim non intellectis, & puero, aut prægnante aquam inspiciente, vt rerum quæ sciri volunt, imagines inspiciat.

5 Captromantia, seu Capnomantia spiritus aereos in peluim quoque aqua redundantem, speculo tamen subiecto, ritibusque certis additis, solerter cogit (sicut falsò credit) vt puero castitate pollenti, aut mulieri grauidæ vsque ad certum mensem in speculo ostendant notas rerum, quarum cognitio inquiritur.

6 Onimantia iubet illinire fuligine, & oleo pollicis vnguem, vel manus volam, seu palmam in puero tenello, tacito susurramine verborum accedente, vt hinc speciem videat, aut imagines pro sua re conuenientes.

7 Ceromantia, facta euocatione ceram per ignem in aquam decidere facit, vt hic singulares oriantur figuræ, ex quibus prænuntiat quid futurum sit circa aliquam rem.

8 Ichthiomantia docet, qua ratione preculis additis ex piscibus sumpta esca rei successus demonstratur.

9 Onomantia, quæ & Arithmantia, seu Arithmomantia dicitur, prædicat mortem, aut vitam egrotantibus, prosperam, vel aduersam fortunam, consideratis primis literis proprii nominis cum suis numeris, die Lunæ, aut Solis, dictorum numerorum additione, & subtractione, ac residuo totius subtractionis, & hoc fit per rotam, quam Pythagoræ vocant.

10 Tephramantia diuinatio est ex cinere, additis exorcizationibus, & literis in ipso cinere scriptis, quæ in verba coalescerent.

11 Botonomantia saluix folijs vitur, inscripto rei quæ-

fitæ nomine, clam obmurmuratis verbis ad declarandum furem, & furtum.

12 Sycomantia fici folium pro basi suæ diuinationis habet, verbis necromanticis folium hoc imphiltratum.

13 Axinomantia cognoscebatur culpæ alicuius reus, securi vel ascia infixæ trunco, filoque suspensa perpendiculi more sub alicuius nomine: tunc ex motu significabatur innocensne an reus esset: alij idipsum dijudicabant ex prædictarum motu in aquam proiectarum.

14 Libanomantia ex thure igni addito felicem, vel abominandum coniectabat euentum: non tamen circa mortem, aut nuptias quidquam sciscitari licebat.

15 Coscinomantia, dæmone urgente per cribrum, diuinationem sciscitari docet, quis rei patratae author sit, quis furtum commiserit, clibano per forficem suspenso, & deiectione, seu adiuratione facta per ignota verba.

16 Clidomantia per clauem diuinationis est, cum clavis inscripto nomine furis suspecti circumdata, & sacræ scripturæ libro alligata, digitisque virgineis sustentata sua rotatione, furtum (vt falso aliqui existimant) indicat, futuræ quibusdam verbis.

17 Aliæ innumeræ superstitiones includentes pactum cum dæmone, quæ sunt per verba, characteres; ac res aliquas naturales applicatas ad curationes, & effectus mirabiles dignosci possunt, consideratis regulis à S. Thoma traditis. 2. 2. quæst. 96. quas latè exponit ibidem Raphael de la Torre per multas disputationes.

18 Prima; si voces, aut scripturæ contineant aliquod falsum, manifestum est effectus inde secutos à dæmone proficisci.

19 Secunda, si per orationem petatur, aut expectetur à Deo aliquid iniustum, & quouis modo peccatum, etiam si verba, vel scriptura sint sancta, dubitari non potest interuenire aliquod pactum cum dæmone.

20 Tertia; si vntrentur characteres, aut verba incognita, siue dicantur esse Dei, siue Angelorum, communiter nomina sunt dæmonum, aut ab eis conficta ad firmandum pactum cum magis.

21 Quarta; quando rebus, aut verbis sacris adduntur aliqua vana, profana, & incognita à dæmone medio pacto procedit effectus.

22 Quinta; quotiescunque adhibetur aliquid siue sacrum, siue naturale, quidquid illud sit, siue res, siue verba ad aliquem effectum, ad quem constat non habere virtutem naturalem, neque diuinitus communicatam, credendum est interuenire ibi pactum cum dæmone.

23 Ex his deducitur superstitiosos, & necromanticos esse sigillos, quos vocant, & annulos cum imaginibus, characteribus necromanticis, vel etiam astronomicis cum nominibus ignotis, aut etiam cognitis, ad quorum gestationem mirabiles effectus resultant. Raphael de la Torre *de relig. tom. 2. quæst. 96. art. 2. disp. 4. & art. 4. disp. 1. vers.* Eadem. Martin. Del-Rio *disquisit. mag. lib. 1. cap. 4. quæst. 1.* Suar. *de relig. tom. 1. lib. 2. de superstit. cap. 15. à num. 15. vsque ad 22.*

24 Suspectæ sunt de pacto, ac superstitione curationes quæ fiunt prolatis quibusdam verbis sanctis, & communiter dicuntur *Enfalmos*. Torre *d. art. 4. disp. 1. vers.* Ad quartum respondetur, & *vers. sequenti.* Del-Rio *ditto lib. 1. cap. 3. quæst. 4.* Suar. *d. c. 15. à num. 23. vsque ad 27.*

25 Non carent etiam suspitione pacti illi, quos Lusitani *Benedores* vocamus, Hispani *saluadores*, si vtantur in suis curationibus certis quibusdam verbis aut signis, si tamen non vtantur verbis, aut signis determinatis, & sint viri alias pij, præsumi potest in ijs gratia gratis data. Del-Rio *d. lib. 1. cap. 3. quæst. 4. vers.* Dico Secundò. Suar. *d. c. 15. num. 25. & seqq.*

26 Cum ea quæ tribus præcedentibus numeris explicantur suos habeant defensores, licet nullo solido fundamento nitantur: qui illis vtuntur, non semper sunt suspecti de pacto, sed pro qualitate personæ, circumstantiarum, ac modorū operandi pro illis, vel contra illos præsumendū est.

CAPVT LVII.

Qua sortilegia, & diuinationes hæresim sapiant manifestè.

Vlgaris sortilegiorum, ac diuinationum hæreticalium diuisio est in eas, quæ sapiunt hæresim manifestè, & in eas, quæ hæresim manifestè non sapiunt. Eymeric. 2. part. Direct. quæst. 42. ubi Peñ. comment. 67. Del-Rio disquisit. magicar. lib. 5. sect. 15. Azor. Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 26. quæst. 4. Farinat. tom. 1. quæst. 20. num. 79. & de hæresi quæst. 181. §. 1. nu. 2. Torre de religione tom. 2. qu. 96. art. 4. disp. 2. tit. de qualificazione superstitionum.

2 Sortilegia & diuinationes tam quæ manifestè, quam quæ non manifestè hæresim sapiunt, quædam fiunt cum expressa dæmonum inuocatione, quædam cum sola tacita. Torre cit. loc. Farin. d. q. 20. n. 77.

3 Expressa dæmonum inuocatio tripliciter contingit. Primò; exhibendo dæmoni latriæ cultum, vt adorare, sacrificare, iurare vel adiurare, sal in ignem proijcere, &c. Secundò; exhibendo cultum dulix, vt nomina dæmonum inter nomina sanctorum, vel angelorum numerare, cereos accendere, & per eorum nomina inuocare. Tertiò; inuocando absque vlllo cultu, sed solùm vocando vt sapientem, qui consulat, vt potentem qui adiuuet, siue in ijs, quæ ipse suis viribus potest, siue in ijs, quæ eius vires excedunt. Torre ubi supra.

4 Sortilegia aut sunt hereticalia ex parte operantis, quando ipse præsumitur ex operatione, vel modo operandi aliqua hæresi imbutus, aut sunt hereticalia ex parte operis, quando ex ipso opere aliqua hæresis inferitur.

5 Diuinationes, & sortilegia, quæ fiunt cum inuocatione dæmonis, exhibendo ei cultum, siue latriæ, siue dulix, sapiunt hæresim manifestè ex parte operantis; si verò per modum imperij vocetur, non semper hæresim sapiunt mani-

manifestè. Farinat. *d. quæst. 20. num. 81. & 82. & d. quæst. 181. num. 67. & sequentibus.* Del-Rio *d. sect. 15. dicto 6.*

6 Sortilegia, quæ fiunt à sortilego habente expressum pactum cum demone, sapiunt heresim manifestè ex parte operantis. Del-Rio *axioma 2.*

7 Sortilegia in quibus demôn inuocatur ad ea, quæ eius virtutem superant, siue exhibito cultu, siue non, heresim sapiunt manifestè ex parte operis. Del-Rio *d. sect. 15. axioma 2.* Torre *cit. loc. dicto 1.* Farin. *d. q. 20. nu. 79. reg. 1.* & *d. quæst. 181. num. 5. & seqq. & num. 72. & seqq.*

8 Sortilegia in quibus demôn inuocatur ad ea, quæ scire aut facere potest, ex parte operis hereticalia non sunt. Del-Rio *d. axioma 2.* Farin. *dict. quæst. 20. num. 80.* Torre *cit. loc. dicto 2.*

9 Si in sortilegio abnegetur Deus, vel adhibeantur hostiæ consecratæ, vel aliud sacramentum, aut etiam sacramentalia, reliquiæ, Agnus Dei, res sacræ, aut benedictæ, vel Ecclesiastico cultui dicatæ, tale sortilegium heresim sapit manifestè. Peñ. *d. com. 67.* Del-Rio *d. 3. & 4.* Farinat. *d. quæst. 29. num. 82. vsque ad 86. & d. quæst. 181. nu. 19. vsq. ad 27. & num. 49.* Torre *d. tit. de qualificatione superstitionum. vers.* Hæc quando.

10 Si ad res quas potest demôn facere, vel cognoscere sciendas, vel efficiendas misceantur res non sacræ, vel hostia non consecrata, etiam si sacerdos Missam dicat, probabile est non esse sortilegium hereticale, dummodo non fiat ab habente pactum cum demone, aut hostiam nõ consecratam populo adorandam ostendat, nec malè sentiat de præsentia corporis Christi in sacramento. De his est reus specialiter interrogandus, & examinandus. Del-Rio *dict. 5.* Farinat. *dict. quæst. 20. num. 84. & d. quæst. 181. num. 20.* Torre *cit. loc. vers.* Et si Reges.

11 Probabilius censeo sortilegium, in quo ponitur, aut quod fit cum hostia non consecrata, aut cum re aliqua supra quam sacerdos Missam celebrat, heresim sapere manifestè tam ex parte operis, quàm operantis, tum quia sacrificium Missæ ordinat ad sacrilegium, licet mediatè, tum

etiam præsumitur quod hoc faciens credit illud vim habere ad maleficium operandum, & hoc ipsum in facto ostenditur.

12 Sortilegia facta pro inueniendis furtis cum expressa demonum inuocatione, heresim sapiunt manifestè. Si verò sine expressa inuocatione fiant, sapiunt quidem heresim, sed non manifestè. Eymeric. 2. part. Direct. quast. 42. & 43.

Del-Rio dict. sect. 15. axioma 1. circa medium. Farin. dict. quast. 181. num. 11. & seqq.

13 Hereticale sortilegium est, sapiens que heresim manifestè, si ad aliquid sciendum accipiatur phiala plena aqua, & ante eam ponatur puer, vel puella virgo cum candela accensa respiciens dictam aquam inuocato angelo sancto, vt ostendat, quod sciri desideratur, Peñ. 2. part. Direct. com. 68. Farin. d. quast. 181. num. 15. & sequentibus.

14 Illud sortilegium sapit heresim manifestè, quod sine aliqua heresi nequit exerceri, & quod prima fronte heresis odorem, aut saporem fert. Simanc. cathol. tit. 62. nu. 3. Farinat. d. quast. 181. num. 94.

15 Heretica est demonem (vt sortilegi credunt) tenere ligatum in annulo, vel in alia re, quod familiare vocant. Simanch. catholic. tit. 63. num. 29. & sequentibus. Eymeric. 2. part. Direct. quast. 43. num. 9. Farin. d. quast. 182. nu. 28.

16 Lamix, seu Stryges, vt plurimum apostatae sunt à fide Catholica, & sic semper de fide suspectae, quae suspicio rarò fallit. Simanc. cathol. tit. 37. Del-Rio dict. lib. 5. sect. 5. Eymeric. dict. quast. 43. nu. 8. Farinat. d. quast. 181. nu. 46.

17 Pacta aliqua facere cum demone, hereticale est, sapitque heresim manifestè. Simanch. tit. 30. num. 13. & tit. 63. num. 11.

18 Sortilegium quo homo ligatur, ne vxorem suam cognoscere valeat, ope demonis fit, & hereticale est. Del-Rio lib. 3. part. 1. quast. 4. sect. 8. Farin. d. qu. 181. nu. 50.

19 Quando pocula amatoria propinantes (philtrum vocant) suspicionem heresis manifestam incurrant, colligi debet tum ex modo, quo demon inuocatur, tum ex ijs, quae tali inuocationi, & poculis coniunguntur. De qua re Simanch.

Simanch. tit. 30. num. 16. Eymeric. d. quæst. 43. ubi Peñ. comment. 68. Del-Rio d. part. 1. quæst. 3. Farinat. d. quæst. 181. §. 3.

20 Describere circulos in terra, illosque aliquibus signis munire, puerum in medio ponere, aut quid simile, facere, & demonem invocare, hereticale est, & heresis suspicionem inducit. Campeg. ad Zanchin. de hares. cap. 27. litera C. in verbo Inquisitor. Farinat. num. 70.

21 Omnia sortilegia, & diuinationes, & vanæ obseruationes, quæ sunt cum pacto expresso, vel tacito, heresim sapiunt manifestè, cum omnis familiaritas, & pactum cum demone heresim, vel apostasiam inuoluat.

CAPVT LVIII.

De iudicibus, ac pœnis sortilegorum.

1 CVM sortilegorum crimina sint mixti fori, tam ab Ecclesiastico, quam à seculari iudice possunt sortilegi puniri, vt à proprijs iudicibus. Del-Rio lib. 5. disquisit. magic. sect. 14. fin. Farinat. de heresi quæst. 181. §. 4. num. 92. vers. Numquid.

2 Secundam ius commune Inquisitores cognoscere non possunt, nec procedere contra sortilegos, nisi sortilegia, heresim sapiant manifestè, Cap. Accusatus. §. Sanè. de heresi. lib. 6. Eymeric. 2. par. quæst. 42. ubi Peñ. comment. 67. Farinat. d. num. 91. Torre tom. 2. de relig. quæst. 96. art. 4. disput. 3.

3 De iure nouo inquirunt, & procedunt Inquisitores, etiamsi sortilegia heresim non sapiant manifestè; contra omnes superstitiones quamuis diuinandi artem exercentes, proficientes, discentes, docentes, & diuinationibus vanis utentes, aut in eis se quomolibet ingerentes. Sixtus V. Constit. 17. apud Laet. tom. 2. Bullarum. Azor. Sum. 10. 1. lib. 9. cap. 26. quæst. 4. Sanch. Deal. lib. 2. cap. 38. nu. 92. Farin. d. §. 4. nu. 101. Torre d. disput. 3.

4 Sortilegia in quibus est heresis suspicio, ad Inquisitores spectant; quando verò non est suspicio heresis, sunt mixti fori, & datur preventio. Suarez de relig. tom. 1. lib. 2. de superstit. cap. 19. num. 11. Sanch. dict. num. 92. Farin. dict. num. 101.

5 Si sortilegi inveniuntur heretici, ipso iure sunt excommunicati, hereticorumque poenas incurrunt, & in omnibus proceditur cum illis, sicut cum hereticis. Suarez d. cap. 19. num. 8. Farin. de heresi quest. 181 nu. 4. & seqq. & quest. 192. §. 1. num. 12. & 10. 1. quest. 20. num. 87.

6 Quando sortilegia heresim sapiunt, interrogandi sunt sortilegi quid de fide sentiant, & secundum qualitatem suspensionis, & probationis torqueri possunt, & abiurare debent. Peñ. d. comment. 67.

7 Vehemens suspicio heresis contrahitur ex sortilegio, in quo demon expressè inuocatur, aut expressum pactum cum illo efficitur; si postuletur ab eo, quod à solo Deo cognosci, reuelari, aut fieri potest, si interueniat adoratio, siue patriæ, siue dulciæ: si detur extrema fidei abnegatio, renunciatio Christi, aut Sacramentorum, aut eorum abusus interueniat. Suar. d. cap. 19. num. 10. Farin. d. quest. 181. §. 1. & 2.

8 Leuis suspicio datur, quando in sortilegio petitur à demone illud, quod naturalem eius virtutem non excedit, aut quando pactum est solummodo implicitum, nec additur aliqua circumstantia, maximè ex proximè numeratis. Suar. dict. num. 10.

9 Sortilegi seuerius puniendi sunt Canonicis poenis, & alijs arbitrio Inquisitorum, & Episcoporum taxandis. Sixtus V. d. Const. 17. Peñ. d. com. 67. Farinat. tom. 1. quest. 20. num. 89. & 94.

10 Si sortilegus Ecclesiasticus sit, & bono zelo, ac simplicitate conficit sortilegium non hereticum, suspenditur à diuinis, & ministerio altaris per annum, & alijs poenis arbitrarijs plectitur, et quoque anno, ad pristinam administrationem ipso facto revertitur. Menoch. de arbitr. lib. 1. cens. 4. casu 388. num. 8. & 9. Farinat. d. quest. 20. num.

num. 91. ac de hæresi d. *quæst.* 181. §. 1. num. 51. Del-Rio *lib. 5. quæst. 16.*

11 Clericus qui dolo malo conficit fortilegia non hæretica etiam ad bonum finem, deponitur ab ordine sacro, omnibus beneficijs priuatur, perpetuò in monasterio includitur, efficitur infamis, & verbaliter degradatur. Menoch. *d. casu 388. num. 10.* Farinat. *d. quæst. 20. num. 92. 95. & seqq. & quæst. 19. num. 49. & de hæresi d. §. 1. num. 51.* Del-Rio *d. quæst. 16.* Suar. *d. cap. 19. num. 12.*

12 Sacerdotes qui causa doloris spoliant aras, extinguunt luminaria consueta, vel quid simile funeris causa faciunt, honore, & dignitate priuantur, & sic efficiuntur infames. Si verò sumpta veste lugubri Missas defunctorum celebrant pro viuentibus vt moriantur, à proprio ordinis gradu priuantur, & perpetuo exilio relegantur vnà cum eo, qui hoc consuluit, aut fieri mandauit. Menoch. *d. casu 388. num. 15.* Farin. *num. 106. & 107. d. quæst. 20.*

13 Sacerdos, qui celebrat Missas super rebus profanis aptis ad fortilegia peragenda, aut qui vasibus, vel vestibus sacris, & his similibus in fortilegijs abutitur, aut qui in celebratione sacrorum nefandas, & turpes preces porrigit, deponitur, beneficijs priuatur, & in perpetuum carcerem detruditur. Menoch. *dict. casu 388. num. 12. & 14.* Farinat. *num. 107. & duobus seqq. dict. quæst. 20.*

14 Si fortilegus hæreticus tam Ecclesiasticus, quàm laicus fateatur in fortilegijs fecisse homicidium, & poeniteat, paratusque sit corripui, non possunt eum Inquisitores, aut Episcopi tradere curiæ seculari, sed debent eum ad reconciliationem admittere. Albert. *de agnosc. quæst. 25. num. 66. & seqq.* Farin. *dict. quæst. 20. num. 105.*

15 Si fortilegus sit laicus, & conficiat fortilegium non hæreticum, pro prima vice excommunicatur, & ab Ecclesia remouetur. Si autem admonitus in iisdem fortilegijs perseueret, si est vilis persona, debet publicè fustigari, & infami mitra dehonestari. Si verò persona honestior, relegatur, vel perpetuo carceri mancipatur. Menochius *dicto casu 388. numero decimo sexto.* Farinatus

dict.

dict. quæst. 20. num. 93. Suar. num. 13. d. cap. 19.

16 Pœna arbitraria, quæ fortilegis imponitur, est quod fortilegi, attentata eorum qualitate, & criminis grauitate, excommunicantur, officijs, & dignitatibus priuantur, suspenduntur, in exilium, mittuntur, aut in carcerem monasterij, verberantur, cum infami mitra in publicum producantur, aut scalis alligati ad fores Ecclesiæ constituuntur, à diœcesi pelluntur, pecunia mulctantur, immò & curiæ seculari traduntur. *Peñ. d. comment. 67. Farinat. dict. quæst. 20. num. 89. & 94.*

17 Non ita fortilegiorum iudicibus arbitrium committitur, vt pro libito possint pœnam imponere, sed arbitrium iuris regulas debet attendere: nec pœnas per Canones statutas iudex minuere debet, nisi adsit iusta causa, qua etiam interueniente iuris pœnis alias potest superaddere. *Farinat. d. quæst. 20. num. 94.*

C A P V T L I X.

De Sodomitis.

1 Sodomia propriè dicta, est *actus luxuria inter personas eiusdem speciei, ac eiusdem sexus, non tamen per vas naturale*, vt masculus cum masculo, foemina cum foemina. *S. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 11. Caietan. ibi. Syluester, & Tabien. verbo Luxuria. num. 7. Armilla verbo Sodomia. Farinat. de delictis carnis, quæst. 148. num. 2.*

2 Concubitus masculi cum foemina per vas præposterum est diuersa à sodomia species, tam in esse naturæ, quam in esse moris, estque species innominata. *S. Thom. Caietan. Syluest. Tabiena, Armil. cit. loc.*

3 Ad pœnæ impositionem reputantur sodomitæ non solum masculus cum masculo per vas præposterum coiens, sed etiam masculus cum foemina, qua contra naturam abutitur: immò & foemina cum foemina medio aliquo instrumento se corrumpentes; non verò si id media tantum fricatione

catione fiat. Anton. Gom. in l. Tauri 80. num. 33. & 34. Couar. 4. Decret. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 7. Farinat. ubi supra num. 35. 40. & sequentibus. Martha de iurisdictione parte 2. cap. 15. num. 15. & seqq.

4 Grauius peccat vir, qui sodomitico coitu propriam vxorem cognoscit. Reus etiam sodomix constituitur, qui medio materiali instrumento accessum habet ad mulierē. Anton. Gom. dict. num. 33. & 34. Couar. dict. num. 7. Farinat. num. 37. & 42. dict. q. 148.

5 Veram sodomiam committit, qui dormientem puerum sodomitauit. Secus verò si dormiens masculus masculum sodomitico coitu agnouit, credens esse foeminam. Anton. Gom. de delict. cap. 3. num. 26. Baiard. ad Clarum. §. Sodomia. num. 21. Farinat. num. 52. & 53. d. quasi. 148.

6 Non est puniendus poena ordinaria, qui tentauit committere actum sodomiticum, non tamen consummauit, siue per eum stetit, siue non. Anton. Gom. d. l. 80. num. 34. Clar. §. Sodomia. num. 8. vers. Quæro numquid. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 286. num. 27. Farinat. num. 61. & seqq. dict. quest. 148.

7 Non punitur vt sodomita, qui mollitiem committit cum puero, etiamsi inter femora semen effundat, siue in os, qui dicitur fellator, dummodo membrum intra anum non mittat. Anton. Gom. d. num. 34. Clar. d. num. 8. vers. Quæro numquid. Farin. num. 64. d. quasi. 148.

8 Si quis posuit membrum intus anum, quamuis extra semen effundat, probabile est esse puniendum poena ordinaria sodomix. Farin. nu. 63. Hoc tamen non intelligo pro vno actu, sed pro actibus huiusmodi repetitis. Quia quod deficit ad complementum actus sodomitici, suppletur ex repetitione actuum in fraudem legis.

9 Sodomix crimen est mixti fori, ita vt Ecclesiastici contra laicos procedant. Attamen vt laici in Ecclesiasticos sodomitas animaduertant, precedere debet iudicis Ecclesiastici declaratio, & degradatio: quod crimen etiam in infidelibus à iudice laico puniri potest. Martha d. pa. 2. cap. 16. num. 1. & 7. vers. Sed circumscripta & c. 15. nu. 20. Farin. d. q. 148. nr. 55.

10 Ex commissione speciali Summi Pontificis contra sodomitas per denuntiationem, accusationem, aut inquisitionem, sicut in causis fidei procedunt Inquisitores Lusitanix. Pius IV. 20. *Februar. anno 1562.* Greg. XIII. 13. *Augusti anno 1574.* per specialia decretæ, quæ in archiuo sanctæ Inquisitionis referuantur.

11 Particulæ, sicut in causis fidei, positæ in dictis concessionibus, intelliguntur solum quoad modum procedendi. Extat declaratio Sanctissimi D. Urbani VIII. ad Illustrissimum Inquisitorem generalem Lusitanix anno 1622, die 5. Martij in epistola Illustrissimi Cardinalis Mellini.

12 Cum sodomix crimen sit occultum, coniecturis, ac præsumptionibus, nec non etiam inhabilibus testibus, non tamen inimicis probari potest. Mascard. *de probat. tom. 3. concl. 1319. num. 2. & 6. & seqq.* Farin. *num. 66. & tom. 1. quest. 2. num. 24.*

13 Sodomitæ corpus probatur per obstetrices, & alios peritos, qui inspiciendo deponant, an talis iudicio suo sit stupratus. Mascard. *d. concl. num. 5.* Farinat. *d. q. 148. num. 74.*

14 Testes deponentes se audiuisse tergiuersiones, & quassationes, aut clamantem, & vociferantem sodomitam, probant ad torturam. Farin. *d. quest. 184. num. 67. & 68.*

15 Testes deponentes se vidisse lintamina sanguinolenta, aut camisiæ sanguine fædatam, ad torturam etiam probant. Mascard. *num. 6.* Farin. *num. 70. proximè cit. locis.*

16 Socius criminis in sodomia probat saltem ad torturam, etiamsi minor viginti, aut quatuordecim annorum, dummodo adsint adminicula. Farin. *d. quest. 148. num. 75. & de indicijs, & tortura quest. 43. num. 89. & seqq. & num. 99.*

17 In sodomix crimine fama multum adminiculatur ad probationem. Decian. *cons. 83. num. 4. & 29. lib. 3.* Farinat. *d. quest. 148. num. 73.*

18 Testes de auditu ab alio non probant in sodomia, sed requiruntur de visu. Mascard. *num. 14. d. concl. 1319.*

19 Iuxta leges huius Regni probatur hoc crimen per duos testes etiam deponentes de diuersis actibus, dummodo tamen testes legales sint. Ordin. Reg. *lib. 5. cap. 13. §. 7.*

20 Sodomiam passus non potest interrogari de lenonibus, aut an ab alijs fuerit sodomitatus, nisi adsint indicia quòd in confesso delicto alij interuenerint, aut deliquerint. Farin. *dict. quest. 43. num. 100.* Secundùm legem huius Regni *dict. tit. 13. §. 8.* possunt delinquentes in tortura interrogari de complicibus, & de alijs, qui tale delictum commiserunt, vel de illo notitiam habent.

21 Poena ordinaria in sodomia secundùm communes leges ciuiles, est mors naturalis, & post mortem iuxta consuetudinem receptam ignis concrematio. Albert. *de agnosc. quest. 23. num. 23.* Farin. *dict. quest. 148. num. 4. & seqq.* Martha *dict. cap. 15. num. 7. & seqq. de iurisd. part. 2.*

22 Sodomita infamis est ipso iure, & dominio suorum bonorum, etiam ipso iure priuatur. Est etiam intestabilis, eiusque testamentum post mortem annullatur; probabilis tamen opinio tenet hæc omnia iudicis sententiam requirere. Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 286. num. 9. 19. 20. & 21.* Farinat. *dict. quest. 148. num. 11. usque ad 17.*

23 Secundùm ius commune canonicum sodomita laicus excommunicatur, & à coetu fidelium penitus arcetur. Mascard. *dict. lib. 3. conclus. 1319. num. 1.* Menoch. *dict. casu 286. num. 9.* Farinat. *dict. quest. 148. num. 23.*

24 Clericus sodomita secundùm ius canonicum commune, beneficijs priuatur, deponitur, & in monasterium detruditur. Menoch. *dict. casu 286. num. 9.* Decian. *lib. 6. cap. 23. num. 15.* Farinat. *num. 25.* Martha *dict. cap. 15. num. 3. & seqq.*

25 Iuxta decretum Leonis X. apud Laerium tom. 1. *Bullarum Bulla 7. §. 35.* tam laicus, quàm clericus conuictus de sodomia poenis per sacros Canones, aut ius ciuile impositis puniri debet.

26 Iuxta decretum Pij V. apud eundem Laerium to. 2. *Bulla 7. §. 11.* qui perpetrauerit crimen sodomix, curix seculari traditur, & si fuerit Clericus, prius degradetur. Et *Bulla 72. §. 3.* Clericos sodomiam exercentes priuat omni priuilegio clericali, omni que officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico, ac degradatos curix seculari tradi iubet.

27 Quamuis iuxta dictam Bullam 72. Pij V. videatur requiri frequentia actuum, vnus tamen sufficit, secundum probabiliorem sententiam. Farinat. *dict. quæst.* 148. *nu.* 30. & *segg.* Martha *dict. cap.* 16. *num.* 3. & *segg.*

28 Pius IV. *ubi supra num.* 10. huius capituli relatus, cōcedit Inquisitori generali Lusitaniæ, vt procedat contra incorrigibiles sodomitas, vt eos puniat etiam iuxta leges seculares, & municipalia statuta, vel prout ei expedire visum fuerit. Quæ potestas Inquisitoribus ordinarijs cōmissa est.

29 Gregorius XIII. *citato etiam loco d. num.* 10. eidem generali Inquisitori Lusitaniæ concedit, vt in crimine sodominiæ procedat sicut in crimine hæresis, eisdem modo, & forma seruatis, quod etiam Inquisitoribus ordinarijs committitur.

30 In Ordinationibus huius Regni Portugalliæ *lib.* 5. *tit.* 13. *in principio*, sodomitis determinatur pœna mortis, & ignis concrematio, ac omnium bonorum confiscatio, eorumque filij, ac nepotes manent infames. Et §. 1. extenditur dicta lex, & pœna ad mulieres, quæ inter se peccatum sodominiæ committunt.

31 Post mortem naturalem sodomitiæ, delicto non probato, non potest contra ipsum procedi, neque quoad culpam, neque quoad confiscationem bonorum, quamuis legitimis testibus probari possit; cum crimina non excepta, quorum est sodomia, morte delinquentis extinguantur. Anton. Gom. *tom.* 3. *de delict.* *cap.* 1. *num.* 78. Farinat. *to.* 1. *quæst.* 10. *num.* 36. Martha *decis.* 63. *num.* 20.

32 Neque proceditur contra sodomitam mortuum, neque eius bona confiscantur, quamuis viuens conuictus fuerit, vel confessus. Ita contingit in alijs delictis. Menoch. *de arbitrar.* *lib.* 2. *casu* 285. *num.* 1. Farinat. *dict. quæst.* 10. *num.* 57. *vers.* At verò, & *num.* 77.

32 Non confiscantur bona sodomitarum, quæ veniunt in consequentiam delicti, neque contra ipsos mortuos proceditur, etiam post latam sententiam, quæ non transiit in rem iudicatam, aut durante appellationis termino. Si vero sententia transiit in rem iudicatam, confiscari possunt

sunt eorum bona, quia in alijs delictis ita practicatur. Anton. Gomez. *de delictis cap. 1. num. 82.* Farinat. *d. quest. 10. num. 45. & seqq.*

34 Sodomita conuictus, aut confessus, qui se ipsum interficit, non est relaxandus post mortem, cum sic etiam in alijs delictis seruetur. Farinat. *d. quest. 10. nu. 80. vers.* Ego itaque.

35 Sodomita interficiens se ipsum postquam est comprehensus, si probetur quod ex conscientia delicti mortem sibi asciscerit, potest condemnari quoad confiscationem bonorum. Circa alia crimina hoc tradunt. Anton. Gom. *de delict. cap. 1. num. 79.* Decian. *crim. lib. 9. cap. 4. num. 1. & seqq.* Farin. *dict. num. 80. vers.* Vbi autem.

36 Si in crimine sodomiae procedatur ad confiscationem bonorum, debet procedi intra quinquennium à die mortis criminosi, non autem ultra. Anton. Gom. *dict. cap. 1. num. 81.* Farinac. *dict. quest. 10. num. 81.*

37 Pœna sodomiae, plenè probato crimine, non potest à iudice ordinario minui. Inquisitores tamen Lusitanie non ita limitatam habent iurisdictionem, sed circa pœnæ impositionem procedere valent, prout eis expedire visum fuerit. Farinac. *dict. quest. 148. num. 51.* Bulla Pij Quarti *supracitata.*

38 Minores mitiùs puniuntur pro crimine sodomiae. Baiard. *ad Clar. §. Sodomia. nu. 11.* Farin. *nu. 66. d. q. 148.*

39 Qui per vim patitur sodomiam, nulla pœna punitur. L. Fœdissimam, & ibi Glossa, & Doctores. C. *ad l. Iul. de adult.* Farin. *num. 79.*

40 Presumitur vis in puero, vel in muliere ex clamore, & ploratu. Farin. *num. 80. & in simili quest. 145. nu. 146.* Anton. Gom. *d. l. 80. num. 44.*

41 Qui voluntariè se accusat, non punitur pœna ordinaria, nec ei nocet eius confessio, iuxta leges huius Regni. Ord. Reg. *tit. 13. §. 5. lib. 5.*

42 Venia quæ promittitur sodomitæ voluntariè se deferenti in dicta Ordinatione Regni, intelligitur de prima confessione, quia verba indefinite posita intelliguntur de primo

primo actu, iuxta tradita per Tiraquell. *ad. lib. Boues. §. Hoc sermone, ff. verbor. signific.*

43 Confitenti crimen sodomix, occultanti primam confessionem iam factam, non suffragatur secunda confessio, etiamsi ab Inquisitore ignorante primam confessionem absoluarur, potestque apprehendi, & curix seculari tradi, iuxta Glossam in l. 3. Cod. Episc. aud. Glossa in cap. 3. de adul. Henriq. 2. part. lib. 4. de irregularitate cap. 17. num. 3. circa finem. Nauar. consil. 1. de consanguinit. & affinit. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 22. num. 2. & 20.

44 Inquisitores Lusitaniæ procedere possunt per inquisitionem, accusationem, & denuntiationem contra sodomitas, etiam regulares, exemptos, & immediatè Sedi Apostolicæ subiectos, etiam ordinis militaris, & presbyteros. *Dicta Bulla Pij IV. & Gregorij XIII. relata num. 19.*

45 Circa illum qui primum lapsus criminis sodomix confitetur, non tenentur Inquisitores poenam ordinariam remittere, sicut remittitur hæreticis poenitentibus. Constat ex declaratione Summi Pontificis relata supra num. 18.

46 Arctis circumstantijs, possunt Inquisitores remittere poenam ordinariam sodomix, qui de primo lapsu se accusat, antequam apprehendatur, inimo, & postquam est delatus, & apprehensus, quia iuxta citatam num. 10. Bullam Gregorij, habent arbitrium, & has, vel illas poenas applicare possunt, pro vt eis visum fuerit.

47 Qui voluntariè secundò se Inquisitoribus præsentat, & non delatus confitetur crimen sodomix, non est improbabile quòd potest releuari à poena ordinaria; cum probabile sit posse relaxari poenam ordinariam hæretico relapso, qui voluntariè se accusat. Farin. de hæres. quest. 193. §. 1. num. 36. Castro de iustia hæret. punit. lib. 2. cap. 2.

48 Probabilius est, & ferè certum, non esse admittendam ab Inquisitoribus secundam confessionem sodomita ad relaxationem poenæ ordinariæ, præsertim si iam sit delatus qui confitetur; quia censetur incorrigibilis, & quia ex remissione scandalum imminet. Martha dict. cap. 15. num. 11. vers. Nec videtur.

49 In crimine sodomix absolutus ab Inquisitoribus ob non probatum crimen, aut condemnatus ad poenam arbitrariam, etiam propter insufficientiam probationis, potest à iudice seculari iterum apprehendi, & condemnari, si sufficientem in eo foro habeat probationem. Sic de criminibus mixti fori. Ant. Gom. tom. 3. tit. de delictis cap. 1. num. 40. Farin. tom. 1. qu. 4. num. 7. & seqq.

50 Non est textus, in quo sodomita ut sodomita est, suspendatur; quamvis Couar. in Clem. Si furiosus. part. 1. §. 1. num. 6. cum multis dicat esse suspensum etiam in foro animæ,

51 Pius V. d. Bulla. 7. sodomitam videtur ipso iure suspendere, cum dicit: *Omni officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico presentis Canonis auctoritate priuamus.*

52 Sodomita notorius est irregularis. Sayro de censuris lib. 3. cap. 12. num. 24. Etiam est infamis, Cap. Infames. 3. quæst. 7. Farin. de delictis carnis quæst. 248. num. 11. Quæ omnia ipso iure incurruntur, expectata tamen sententia declaratoria.

53 Huiusmodi sodomita notorius non potest in irregularitate ab alio, quam à Summo Pontifice dispensari. Sayro de censuris lib. 4. cap. 17. num. 23. Erit hoc intelligendum, quando ipse aut confitetur, aut plenè conuincitur, iuxta Concilium Trident. sess. 24. de reformat. cap. 6.

54 Si sodomita propter suspicionem, quæ ex probatione non plena oritur, suspendatur ad tempus, finito tempore suspensionis, non erit amplius suspensus. Idem dicendum est, si ab Inquisitore generali in toto, vel in parte illius temporis dispensetur, quia poena suspensionis in hoc casu non est incurta à iure,

APHORISMORVM
LIBER II.
DE FORMA PROCEDENDI
INQUISITORVM.

CAPVT I.

De modo procedendi in communi.

Tripliciter in causis fidei procedunt Inquisitores : per accusationem scilicet , denuntiationem , & inquisitionem. Eymeric. 3. part. Direct. à num. 66. ubi Peñ. comment. 13. Farin. de heresi q. 185. §. I. num. 2.

2 In fidei negotijs possunt Inquisitores procedere summaricè , simpliciter , de plano , sine forma , & figura iudicij , & absque aduocatorum , & iudiciorum strepitu. Ad hunc tamen procedendum non obligantur. Eymeric. d. 3. part. quæst. 54. ubi Peñ. commen. 103. Farinac. §. 2. num. 13. d. quæst. 185.

3 Iuxta hunc procedendi modum non vitiatur processus ex cuiusque iuris ordinis omissione , dummodo substantialia causæ , & iudicij seruentur. Peñ. & Farin. citatis loc.

4 Quando Inquisitores procedunt de plano , non tenentur libellum exigere , nec litis contestationem expectare , tempore feriarum procedere valent , possunt amputare materiam dilationum , litem facere breuiorem , appellationes dilatorias , & frustratorias repellere , partium , aduocatorum , & procuratorum contentiones , iurgia , testiumque

super-

superfluum multitudinem refranare. Eymeric. d. 3. part. quæst. 55. ubi Peñ. comment. 104. Farin. d. §. 2. num. 14.

5. Substantialia iuris, quæ omitti non possunt, illa vocantur, sine quibus iudicium iustè expediri nequit, ut citatio, iuramentum de veritate dicenda, probationes legitime, exceptiones vtilis, appellationes necessariæ, induciæ, seu termini competentes, & alia huiusmodi, quæ ad delicti probationem, & rei defensionem necessaria sunt. Eymeric. dict. 9. 55. ubi Peñ. comment. 103. & 104. Albert. de agnosc. quæst. 34. num. 31. Farin. d. §. 2. num. 16.

6. In preparatorijs iudiciorum circa res fidei seruare debent Inquisitores consuetudines approbatas, & statuta Inquisitionis. In simili Panorm. in cap. 1. de cons. & in cap. Quod clericus num. 10. de foro compet. Martha de iurisdic. 4. part. centur. 1. casu 5. num. 19.

7. In decidendis causis fidei, sequi debent Inquisitores leges Ecclesiasticas, imperiales autem ea tantum ratione, qua Ecclesiasticis legibus non aduersantur, vel secundùm quòd ab Ecclesia approbantur. Martha d. cent. 1. casu 58. num. 1. & casu 156. num. 2. & 3. Marant. de origine iud. part. 3. num. 73. Farin. dict. §. 1. num. 4.

8. Omnes leges seculares fauentes persecutioni hæreticorum, approbatæ sunt, & eas sequi debent Inquisitores. Peñ. in disp. de authoritate literarum Apostolicarum num. 4. Decian. crimin. lib. 5. cap. 26. num. 1. & 2. Surd. conf. 386. num. 2. & 3. Farinat. d. num. 4.

9. Quando deficit determinatio iuris Canonici, aut res secundùm ius Canonicum est dubia, decisa verò secundùm ius ciuile, ius ciuile sequendum est. Marantha d. num. 73. Panorm. cap. 1. de noui operis nuntiat. num. 6.

10. Si circa leges, & statuta aliquòd dubium occurrat, interpretari possunt Inquisitores tales leges, vel statuta, eorum tamen interpretationem alij sequi non tenentur. In simili Panorm. in cap. 1. de postul. pralat. num. 20. cap. Licet. num. 3. de ferijs, cap. Ut debitus honor. num. 28. de appellat.

11. Occurrentibus æquè probabilibus opinionibus in iure, poterunt Inquisitores quam maluerint eligere, imò

cessante scandalo, nunc secundum unam, nunc secundum
 aliam iudicare. In simili Medina 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 6. Sa-
 lon. 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 4. *controuer.* 2. *concl.* 1. Valent. 2. 2.
disp. 5. *quæst.* 7. *punct.* 4. *dub.* 3. Sanch. *Decalogi lib.* 1. *cap.*
 9. *num.* 45.

12 Probabilius est non posse Inquisitorem sequi minus
 probabilem opinionem, nisi fortè sit magis praxi recepta,
 & ipse rectè nouerit reuocandam esse eius sententiam à su-
 premo Senatu. In simili Ledesm. 2. 4. *quæst.* 59. *art.* 6. *fol.*
 472. Bañ. 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 4. Vasquez 1. 2. *quæst.* 19. *art.*
 6. *disp.* 64. *cap.* 2. *num.* 5. Sanch. *dict.* *cap.* 9. *num.* 47.

13 Quando occurrunt contrariæ Theologorum, &
 Canonistarum opiniones in ijs quæ pertinent ad spirituali-
 tatem, veræ fidei cognitionem, ad diffinitionem, & decla-
 rationem propositionum, qualificationem actuum an sint
 hæreticales, præferenda est Theologorum opinio. In ordi-
 nationibus verò exterioribus, & in processu iudiciali for-
 mando, Canonistarum opinio attenditur. Roias *de hære.*
part. 1. *num.* 384. & *seqq.* Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 26. *num.*
 5. Farin. *dist.* 8. 1. *num.* 5.

C A P V T II.

De accusatione.

1 **A**ccusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam
 publicam in iudicio, legitima interueniente descrip-
 tione. Clar. S. *fin. quæst.* 12. *num.* 1. Decian. *crimin. lib.* 3.
cap. 1. *num.* 2. Anton. Gomez. *de delictis tit. Qualiter for-*
metur accusatio, & sic accusatio in causa fidei est delatio
criminis contra fidem, &c.

2 Accusatio debet fieri per libellum oblatum, & cum
 iuramento, quod non malitiosè fiat, etiamsi à promotore
 formeretur. Valida tamen est, si verbaliter proponatur, dū-
 modo redigatur in scriptis à notario. Simanch. *cathol. tit.* 4.
num. 12. Peñ. *d. comment.* 14. Paramus *de orig. Inquisit.*
lib. 3.

lib. 3. quæst. 9. num. 14. Farin. d. §. 3. num. 42.

3 In accusatione non necessariò est exprimendus locus, aut dies commissi criminis; si tamen petatur à reo, non est ei denegandum, si Inquisitori necessarium esse videatur. Fieri autem debet cum cautela, ne testes aliquod detrimentum patiantur; non est tamen declarandus locus loci, nec tempus præcisum. *Simanch. d. tit. 4. nu. 9. & 10. & tit. 41. num. 21. Carrer. de heret. num. 109. Param. dist. quæst. 9. num. 16. & num. 93. & seqq. Farin. d. §. 3. num. 30.*

4 Ad accusationem in causa fidei, non necessariò debet se accusator inscribere ad pœnam talionis, si tamen accusatio calumniosa appareat, pœnas calumniosæ accusationis accusator luat. *Pen. d. comment. 14. & ad quæst. 55. comm. 105. Simanch. d. tit. 4. num. 8. Rojas singulari 6. Farin. num. 33. d. §. 3.*

5 Modus procedendi per accusationem rarò admittitur in causis fidei, nisi ad instantiam partis. *Eymeric. 2. part. Direct. num. 57. ubi Peñ. comm. 14. Farin. de heresi quæst. 185. §. 3. num. 1.*

6 Ad accusandum in causa hæresis, omnes, etiam inhabiles admittuntur, dummodo sint præsentés, nam absentes accusare non possunt; pupilli etiam & minores, dummodo sint doli capaces ad accusandum tutoris, & curatoris autoritate indigent. *Decian. lib. 5. cap. 28. num. 5. Farin. d. §. 2. num. 41.*

7 Inimicus capitalis etiam ad accusandum admittitur in crimine hæresis, stricto modo sumpto, eiustamen dictum nihil probat. *Decian. crim. lib. 3. cap. 25. num. 7. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 857. num. 35. & sequentib. Farin. d. §. 3. num. 29. & tom. 1. quæst. 12. num. 39.*

8 Accusator in crimine hæresis potest etiam esse testis, dummodo inimicus non sit. *Repert. Inquis. verbo Accusatio. vers. Sed utrum idem. & verbo Testes. vers. An iudex. Rojas singul. 7. num. 1. & 2. Farin. d. §. 3. num. 32.*

9 Si accusator velit ab accusatione desistere in crimine hæresis, non est facilè audiendus. *Decian. d. lib. 5. cap. 28. num. 12. Peñ. d. com. 14.*

10 Propter periculum accusatoris promotor fiscalis deputatur, qui calumniatoris pœnam non timet, cum ex officio accuset. Peñ. *d. §. 3. num. 40.* Simanch. *cathol. rit. 4. num. 8. & tit. 53. num. 4.*

11 Non cessat inquisitio contra hereticum, & superueniente accusatione. Decian. *dist. cap. 28. num. 9.* Rojas *singulari 8.* Farin. *d. §. 3. num. 31.*

12 Quilibet accusari potest de crimine heresis, quamuis non omnium accusationes Inquisitores recipiant, taliter quod contra accusatos procedant, cum nonnulli sint excepti. Decian. *d. cap. 28. num. 17.* Dixi *supra lib. 1. cap. 4.*

13 Reus in crimine heresis tenetur tradere accusatori, & fisco scripturas, libros, & omnia alia, quæ iuuare possunt ad veritatem inueniendam. Peñ. *in 3. par. Direct. ad quæst. 39. comment. 88.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 44. nu. 19.* Farin. *de heresi quæst. 197. §. 1. num. 17.*

14 In hoc crimine non datur transactio, nec facta valet. Simanch. *cathol. rit. 30. num. 15.* Rojas *singulari 210.* Farin. *d. §. 1. num. 23.*

C A P V T III.

De Inquisitione.

1 Inquisitio est delicti informatio, iudicis officio, & auctoritate facta. Iodocus *in pract. crim. cap. 8. nu. 1. & seqq.* Clar. *§. fin. quæst. 3. & 11.* Farinac. *som. 1. quæst. 1. num. 3.*

2 Inquisitio diuiditur in generalem, & specialem. Inquisitio generalis est illa, quæ incerto delinquente per iudicem fit, ad generaliter inquirendum quisnam delictum commiserit. Specialis inquisitio illa est, quæ fit per iudicem contra particularem personam, de cuius delicto iam curia notitiam habuit. Clar. *quæst. 5. num. 20. & 50.* Menoch. *de presumpt. lib. 1. quæst. 88. num. 7. & 8.* Farinac. *d. quæst. 1. num. 4.* Peñ. *3. part. Direct. comment. 16.*

3 In causis fidei proceditur & generali & speciali Inquisitione, quando neque accusator, neque denunciator interuenit, sunt tamèn sufficientia indicia ad inquirendum. Eymers. 3. part. Direct. num. 69. ubi Pen. comment. 16. Farinac. de heresi quæst. 185. §. 4. num. 46.

4 Ad Inquisitionem generalem, quæ fit ex officio ab Inquisitoribus, non requiritur præcedens diffamatio, neque etiam indicia exiguntur. Simanch. cathol. tit. 44. num. 7. Pen. dict. comment. 16. Farin. de heres. quæst. 185. §. 4. nu. 48.

5 Si in Inquisitione generali testes deponant contra aliquem in specie, fidem non faciunt ad condemnandum, nisi iterum repetantur; & in crimine heresis, si reus sit tradendus curiæ seculari, omnino repetuntur testes, quamuis aliàs sufficeret, quòd reus illos pro repetitis haberet. Decian. crim. lib. 5. cap. 29. num. 2. Farin. de heres. quæst. 188. §. 1. num. 27.

6 Inquisitio specialis, etiam in crimine heresis exigit diffamationem, vel indicia: & si persona sit vilis, aut heresim aliquando abiurauit, sufficit leuis suspicio. Pen. dict. comment. 16. Decian. d. cap. 29. num. 4. Locat. in iud. inquisit. verbo Infamia, num. 11. Farinat. d. §. 4. num. 54. & sequentibus.

7 Si persona sit nobilis, & bonæ famæ, non sufficit leuis suspicio ad inquirendum contra illam, sed secundùm quòd maior est qualitas personæ, maiora indicia exiguntur. Pen. ad quæst. 55. 2. part. Direct. comm. 80. Farinac. d. §. 4. nu. 56.

8 Si constet, aut sint sufficientia indicia de aliquo facto hereticali, & non constet de persona, possunt Inquisitores facere generalem Inquisitionem de persona, specialem verò de crimine, non tamen debent saltem regulariter interrogare omnes de populo, sed eos, qui probabiliter scire poterunt. Aragon. 2. 2. quæst. 79. art. 2. vers. His positis; dico primò. Aldret. de religios. discip. lib. 1. cap. 7. num. 11. Pen. d. com. 16. in 3. part. Direct.

9 Quamuis in alijs criminibus non exceptis ad inquirendum contra personam particularem, necesse sit, quòd constet de corpore delicti, in crimine heresis hoc non seruetur, cum

cum sufficiant indicia circa personam. Albert. *de agnoscent. quast.* 25. in 1. *dubio num.* 1. & *segg.* Clar. *quast.* 4. *num.* 3. Farinac. *tom.* 1. *quast.* 1. *num.* 9. & *quast.* 2. *nu.* 25. & *quast.* 9. *num.* 14.

10 Si in Inquisitione generali aliquis manifestet Inquisitoribus crimen aliquod contra fidem, vel quodcumque aliud, de quo cognoscere valent, declarando personam particularem, possunt contra illam specialiter inquirere. Marant. 6. *par.* *iii.* *de inquisit. num.* 3. Navar. *Cap.* Inter verba, 11. *quast.* 3. *corol.* 61. *num.* 648. & *corol.* 62. *num.* 678. Farin. *tom.* 1. *quast.* 9. *num.* 19. Aldret. *d. cap.* 7. *nu.* 10:

11 Non possunt Inquisitores instituire Inquisitionem contra aliquem particularem ex sola notitia habita, per epistolam, vel libellum in occulto datum sine auctore, nec testes in eo nominatos interrogare. Si tamen auctor sit notus, vocandus est, & interrogandus. Clar. §. *fin. quast.* 5. *num.* 4. Lessius *lib.* 2. *de iustit. cap.* 29. *dub.* 15. *num.* 136. Aldret. *dict. cap.* 7. *num.* 29. & 30. Farin. *d. quast.* 185. §. 5. *num.* 68.

12 Contra sodomitas procedi potest per Inquisitionem specialem; non præcedente infamia, dummodo sufficientia indicia præcedant. Anton. Gomez. *tom.* 3. *de delictis cap.* 1. *num.* 49. & *cap.* 12. *num.* 16. Ioseph Angles *in floribus quast.* *de correct. fraterna ars.* 3. Aldret. *num.* 17. *d. lib.* 1. *cap.* 7.

13 In crimine hæresis plures inquirere, & procedere possunt contra determinatam personam. Qui si sint in diversis locis, illius sententia prævalet, qui prævenit: si verò in eodem loco sint, communicare debent processus. Decian. *d. cap.* 29. *quast.* 3. Farin. *d. §.* 4. *num.* 47. *quast.* 185.

14 Licet absolute loquendo in alijs criminibus ad validitatem inquisitionis particularis requiratur expressio loci, & temporis, hoc non servatur in crimine hæresis, & magicæ, quæ habent tractum successivum. Menoch. *consil.* 100. *nu.* 89. & *segg.* Del-Rio *disquis. magic. lib.* 5. *sect.* 2. *vers.* Tertio requiritur. Farinat. *dict. quast.* 1. *num.* 12. & 17. & *de har. dict. quast.* 185. §. 4. *num.* 51.

15 Quando crimen est punibile certa hora, & tempore,

pore, in alia autem hora, & tempore non; debent in libello Inquisitionis exprimi locus, & tempus. Anton. Gomez. *rom. 3. tit. de delictis cap. 1. num. 4.* Farinac. *dilt. quast. 1. num. 19.*

16 Nouis superuenientibus indicijs, potest Inquisitor iterum inquirere contra suspectum de heresi, vel de alio crimine, de quo ipse cognoscit, quamuis in prima inquisitione illum inculpatum repererit. Farin. *quast. 4. num. 27.*

17 Inquisitus de heresi si inueniatur culpatus, potest inquiri de alijs coniunctis pertinentibus ad illam sectam, cum vna sit sufficiens ad alias. Arag. *d. 2. 2. quast. 79. art. 2.*

CAPVT IV.

De denuntiatione.

1 **D**ENUNCIATIO est delatio criminis sine inscriptione ad competentem iudicem ad poenitentiam peragendam, vel aliam legitimam poenam imponendam, vel ad utrumq; Pen. *3. part. Direct. com. 15.* Holtiens. *Sum. tit. de denuntiat. §. 1.* Param. *de orig. Inquist. lib. 3. quast. 8. num. 1. & seqq.* Farin. *de heresi 185. §. 5. num. 60.*

2 In causis fidei per denuntiationem proceditur: in quo procedendi modo denuntiator potest esse testis. Eymeric. *3. part. Direct. num. 68.* Simanch. *cathol. tit. 19. num. 17. & tit. 64. num. 55.* Farinat. *d. §. 5. num. 59. & 65.* Aldret. *de relig. discip. lib. 2. cap. 3. num. 20.*

3 Denuntiationo potest fieri in scriptis, aut verbaliter coram duabus religiosis, & honestis personis. Eymericus *d. num. 68. vbi Pen. comment. 15.* Clar. *in pract. §. fin. qu. 7. num. 3.* Farin. *num. 67. d. §. 5.*

4 Denuntianti dandum est iuramentum de veritate dicenda, estque interrogandus de tempore, & loco commissi criminis, quoties patratum fuerit, quibus circumstantijs, qui sciant, & qua ratione ipse nouerit. Eymer. *d. num. 68.*

5 Denuntiationo potest recipi ab absente per literas; dum-

dummodo sit fide dignus, literasque signauerit, & firmauerit iuramento. *Simanch. cathol. tit. 44. num. 10. Farin. num. 66. d. §. 5.*

6 Denuntiatio sufficiens est indicium ad inquirendum, & cum fama sufficit ad torturam. *Locat. in ind. inquisit. verbo Denuntiatio. num. 3. Farin. num. 64. d. §. 5.*

7 Facta denuntiatione Inquisitor procedit ex officio, nec denuntiatio facta impedit processum per accusationem, vel inquisitionem formatam. *Eymer. d. num. 68. ubi Pen. d. comment. 15. Decian. crim. lib. 5. cap. 30. num. 5. Farin. d. §. 5. num. 70.*

8 Denuntiator non tenetur probare suam denuntiationem, sed sufficit dicere se denuntiare zelo fidei, vel metu poenae. *Eymer. d. num. 68. ubi Pen. d. comment. 15. Farin. d. §. 5. num. 71. & quaest. 197 §. 2. num. 36.*

9 Ex officio tenentur denuntiare officiales Inquisitorum, & ministri iurati. Omnes etiam fideles ex precepto, & censura Inquisitorum tenentur quicumque nouerint alios quos contra fidem deliquisse, aut heresis labe, vel suspicionem illius infectos esse. *Decian. d. lib. 5. cap. 30. num. 6. & 7. Zoachin. de heret. cap. 9. litera A. vers. Verum quia. Farin. d. §. 5. num. 69. & quaest. 197. §. 2. num. 35.*

10 In crimine heresis fraternalis admonitio ante denuntiationem raro praemittenda est. *S. Thom. 2. 2. quaest. 33. art. 7. Castro de iusta heret. punit. lib. 2. cap. 25. concl. 1. Soto de regend. secret. membr. 2. quaest. 4. concl. 2. Farinac. d. quaest. 197. §. 2. num. 39.*

11 Denuntiator, qui per calumniam aliquem denuntiat Inquisitoribus grauius puniendus est. *Clarus §. fin. quaest. 7. Farinac. tom. 1. quaest. 16. num. 15. & sequentibus. Aldret. d. lib. 2. cap. 23. num. 7. Vide quae dicuntur infra cap. 8. num. 37. & seqq.*

12 Falsus denuntiator in crimine heresis, potest poena rationis puniri, sicut & falsus testis. *Farinac. de her. quaest. 188. §. 2. num. 43.*

13 Hereticum quem constat esse emendatum, nullus tenetur denuntiare. *Farinac. de heresi quaest. 197. §. 2. num.*

52. Si autem certò non constet, denuntiandus est. Rojas
singular. 3. num. 32.

CAPUT V.

De probationibus in crimine hæresis.

1 **P**robatio est ostensio rei dubia per legitimos modos
 iudici faciendâ in causis apud ipsum iudicem con-
 trouersis. Mascard. de probat. to. 1. quæst. 2. nu. 17. & seqq.

2 Probatio diuiditur in plenam, & semiplenam.
 Probatio plena est illa, quæ tantam fidem facit, quanta ad
 finiendam controuersiam sufficit. Probatio semiplena est, quæ
 quasi dimidiam fidem facit, scû latè sumpto nomine semi-
 plenæ probationis est illa, quæ rei gesta aliquam fidem facit,
 non tamen quæ ad definiendam controuersiam sufficiat. Ma-
 scard. quæst. 4. num. 11. & 15. Aldret. de relig. discip. lib. 2.
 cap. 2. num. 3. & 4.

3 Probatio plena censetur illa, quæ iudicis animum
 adducit ad credulitatem eius, quod intenditur; semiplena
 verò, quæ hoc non præstat. Panormit. in cap. Tertio loco,
 num. 11. de probat. & in cap. ult. de iure iurando.

4 Cùm causa introducitur per actorem, & negatio se-
 quitur per reum, iudex adducitur in dubitationem, quia nõ
 præsumit adhuc nec pro actore, nec pro reo. Si addatur ali-
 quod leue indicium, vel argumentum, adducitur ad suspi-
 candum. Si argumenta insurgant fortiora, incipit opinari.
 Opinio tamen ad fidem, vel credulitatem non sufficit. Si
 adhuc aliquò alio magis fulciatur probatio, adducitur ad
 credulitatem, & fidem. Barth. in l. Admonendi. ff. de iure-
 iur. Panorm. d. cap. Tertio loco.

5 Probatio plena in septem species, seu quasi species
 diuiditur. Prima fit per testes. Secunda per instrumentum.
 Tertia per confessionem. Quarta per euidentiam facti.
 Quinta per iuramentum. Sexta per presumptionem iustam.
 Septima per famam. Mascard. d. quæst. 4. num. 16.

6 Semiplena probatio diuiditur in quatuor quasi species. Prima est, cum vnus testis solum deponit. Secunda, cum de scripto dubitatur. Tertia est priuata scriptura. Quarta est præsumptio non vrgens. Malcard. *d. quæst. 4. num. 17. & 18.*

7 Cum vnusquisque præsumatur bonus, quamdiu non probatur malus, qui dicit aliquem esse hereticum, tenetur illud probare. Farinac. *de heresi quæst. 187. §. 1. num. 1.*

8 In criminibus, & maximè in crimine heresis probationes debent esse lucè meridiana clariore. Simanc. *cathol. tit. 50. num. 21. & tit. 51. num. 2.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 35. num. 20 & 34.* Malcard. *tom. 2. concl. 856. num. 26.* Farin. *d. §. 1. num. 5. & de reo confess. & conuict. quæst. 86. num. 6.*

9 Ad condemnandum pro crimine hæresis in poenam ordinariam, requiritur plena, & concludens probatio. Simanch. *d. tit. 50. num. 21.* Rojas *de her. part. assert. 6. nu. 60. & sequentibus.* Decian. *d. num. 20.* Farin. *d. §. 1. num. 2.*

10 In crimine hæresis ad poenam ordinariam non coniunguntur duæ semiplenæ probationes; secus verò, si de poena extraordinaria sermo sit, ad quam etiam semiplena probatio sufficiens est. Simanc. *d. tit. 51. num. 5. & num. 12.* Peñ. *2. part. Direct. comment. 80.* Farin. *d. §. 1. num. 7. & 9.*

11 Indicia indubitata sufficiunt ad poenam ordinariam; si verò dubitationem admittant, extraordinaria, seu arbitraria imponitur. Bart. *in l. 2. ff. de furtis & consil. 117.* Panorm. *in cap. Tertio loco num. 8. de probat. & in cap. Vestra, de cohabit. Clericor. & mulierum.* Farin. *de reo confess. & conuicto quæst. 86. num. 51. & seqq.*

CAPVT VI.

De testibus communia.

I **C**Um in crimine heresis, sicut etiam in alijs criminibus testes ad probandum recipiantur, & vt probent debeant esse idonei; eorum necessariz conditiones explicandæ

plicandæ sunt, ut sciamus quanta eorum dictis fides adhibenda sit. Zanchin. *de heres. cap. 12. num. 1. vers.* Secundo modo. Mascard. *de probat. tom. 2. concl. 855. num. 1.* Farin. *de hare. quæst. 188. §. 1. nu. 1.*

2 Multi sunt qui in iure ad testificandum communiter non admittuntur, qui his versibus continentur.

Conditio; sexus; ætas, discretio; fama,

Et fortuna, fides: in testibus ista requires.

Sylvest. & Armilla *verbo Testis num. 1.*

3 Testis aut est idoneus, aut non est idoneus. Idoneus est ille, cui nulla exceptio opponi potest. Non idoneus, qui per aliquam exceptionem in toto, vel in parte repellitur. Cap. Placuit. *de testib. ubi Glos. verbo Idonei.*

4 Testes debent esse iurati ut probent, & quoties reperiuntur, toties iurare debent. Iuramentum autem sit de veritate dicenda super his, de quibus interrogantur. Mascard. *tom. 3. concl. 1368.* Farin. *quæst. 74. num. 1.* Eynes. *3. par. Direct. num. 82. & quæst. 62. ubi Peñ. com. 10. & 111.*

5 Iuramentum non presumitur, nisi expressè de illo constet in depositione. Mascard. *lib. 1. quæst. 5. num. 82. & 113.* Farin. *d. quæst. 74. num. 73.*

6 Testes deponentes extra articulos, nihil probant, quando res nullo modo pertinet ad articulos; respondentes etiam non interrogati, suspecti sunt. Mascard. *lib. 3. concl. 1377. num. 1.* Farinac. *quæst. 71. num. 2. 6. & 24.*

7 Testes qui non reddunt rationem sui dicti, vel non sufficientem, non probant nisi pro qualitate rationis. Masc. *lib. 3. concl. 1375. à nu. 49.* Farinac. *quæst. 70. num. 14.*

8 Non est ratio sufficiens dicere: Scio, quia nullus dubitat; vel quia sic reperio in meo memoriali, Farinacius *quæst. 60. num. 161. & seqq.*

9 Sufficit reddere rationem implicite, Farinac. *quæst. 70. num. 149.*

10 Testes cortinati, vel retro parietem ad caucelam positi, nullo modo probant in criminibus. Farinac. *quæst. 69. num. 6.*

11 Testes de auditu alieno in criminalibus non probant

bant nisi contra producentem. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 479. num. 4. Surd. conf. 94. num. 76. lib. 1. Farinac. quaest. 99. c. 1. nu. 2. & seqq. & num. 57. & seqq.

§. 1.

Contrarietas testium, & concordia.

12 Testes non debent esse contrarij, alioquin etiam in criminibus exceptis nihil probant. Non censentur contrarij, quando vnus deponit plus, quàm alius, nisi transitiuè deponat. Mascard. tom. 3. de probat. concl. 1367. nu. 4. & 6. Farin. d. test. quaest. 65. part. 1. nu. 2. 11. & 15.

13 Testes contrarij in accidentalibus remotis, & impertinentibus, non censentur contrarij respectu probationis, si in substantialibus, seu in articulis probandis concordant. Mascard. concl. 1367. num. 5. & tom. 2. concl. 856. num. 18. Farinac. dict. par. 1. num. 16. & seqq.

14 Si contrarietas est in verbis, non autem in substantia rei, non reputantur testes contrarij, nisi sermo sit de formalitate verborum. Mascard. dict. tom. 2. conclus. 856. num. 18. & 19. Farinac. dict. part. 1. num. 22. & 28.

15 Quando non agitur de formalitate verborum, testes deponentes per eadem verba, seu ex premeditato sermone, sunt de falsitate suspecti, nisi sint plures, ac bonæ famæ: hoc tamen iudicis arbitrio relinquitur. Mascard. d. tom. 2. concl. 745. num. 16. & tom. 3. concl. 1346. num. 2. & 3. & concl. 1374. num. 9. Roias de har. part. 2. num. 129. & seqq. Farinac. d. part. 1. num. 24. & seqq.

19 Discordia in modo narrandi factum, super quo testes deponunt, si in substantia sit concordia, non vitiat testimonium. Butriò in cap. Nihil. de verbor. significat. num. 3. Farinac. d. p. 1. num. 29.

17 Cùm testes reddunt diuersas rationes, & causas sui dicti, si concordant ad eundem finem, & vterque reddit bonam rationem, non reputantur contrarij, si autem vnus det bonam rationem, alius verò non, plenè non probant.

Felin.

Felin. *in cap. Cùm tu. num. 14. de testib. Specul. in tit. de test. §. Item de interrogatorijs. concl. 5. vers. Hinc est, quòd si quis. sub num. 14. Farinat. dict. par. 1. num. 30. & seqq.*

18 Contrarietas testimonium vitanda est, quoad fieri possit, interpretando eorum dicta ut sint vera, aut secundum diuersitatem, & multiplicationem actus, vel temporis per improprietatem verborum, per interpretationem suppletiuam, aut alio modo. Roias *d. par. 2. num. 126. Mascard. tom. 3. concl. 1367. num. 10. Menoch. de presumpt. lib. 5. presumpt. 23. num. 12. Farin. d. quest. 62. part. 2. num. 37. usq; ad 75.*

19 Concordari debet contrarietas testimonium, secundum ius ciuile, ut falsitas vitetur, non verò ut probent: secundum ius canonicum etiam concordantur ut probent, dummodo tamen contrarietas non sit manifesta, aut non contradicant in facto principali, aut quando pro vna parte inter plures testes non sunt duo contestes; in his enim casibus non probant. Abb. *in cap. Cùm tu. num. 5. de test. Felin. num. 4. Farin. d. p. 2. num. 76. & seqq.*

20 Testium interpretatio debet esse probabilis, cõgrua, consona veritati, & possibilis. Felin. *d. cap. Cùm tu. nu. 13. Farin. d. part. 2. num. 90. & seqq.*

21 In criminibus non concordantur testes ut probent, quamuis concordari possint, ad effectum vitandi periuriũ. Felin. *in cap. Cùm tu. num. 16. Farinac. d. part. 2. nu. 106. & sequentibus.*

22 Si testes contradicant confessioni partis, non sunt concordandi, sed si confessio sit contra partem, putandi sunt falsi, si verò parti fauorabiles, reputantur veri. Abb. *d. cap. Cùm tu. num. 4. Mascard. tom. 1. conclus. 379. num. 21. & concl. 344. num. 2. Farinac. d. p. 2. num. 101. & seqq.*

23 Quando testes taliter sunt contrarij, quòd concordari non possunt, si in qualitate sint equales, standum est multitudini, si tamen minor numerus superet in qualitate, ipsi standum est. Abb. & Felin. *in summar. cap. In nostra de test. Farinac. d. quest. 65. par. 3. num. 607. & seqq.*

24 Dignitas testimonium ex nobilitate, morum probitate, scientia, & diuitijs pensatur. Felin. *d. cap. In nostra. nu. 11.*

de testibus. Titiaq. de nobilit. cap. 40. num. 35. & seq. Farinac. d. p. 3. num. 114. & seqq.

25 Si vnus testis dicat factum contigisse in domo, alius verò iuxta domum, non conciliantur, sed sunt contrarij. Si autem vnus in prima depositione dicat contigisse in domo, in alia verò depositione dicat contigisse iuxta domum, interpretandus est, & accipiendus in secundo dicto. Farinac. d. quest. 65. p. 4. quest. 1. num. 245. & seq.

26 Sunt etiam contrarij, si vnus dicat factum contigisse in domo, alius in porticu domus. Si verò idem testis in diuersis depositionibus vtrumque dicat, interpretandus est. Pet. de fideicommiss. quest. 12. num. 833. & seq. Farinac. d. p. 4. quest. 2. num. 248. & seqq.

27 Si vnus testis dicat quòd sunt sex anni quando talis dixit, vel fecit, alius verò quòd sunt septem anni, conciliandi sunt: quia qui dixit sex, non negauit septem. Farinac. d. p. 4. quest. 3. num. 251.

28 Si vnus dicat talem cum gladio fuisse occisum, alius cum claua, aut vnus asserat fuisse occisum cum gladio punctim, alius cū gladio cęsum, non sunt in criminalibus concordandi ad pœnam imponendam. Farinac. dict. part. 4. quest. 6. & 7. num. 255. & seqq.

29 Si vnus testis dicat Titium fuisse percussum à Seyo in fronte, alius verò in manu, concordari possunt ad vitandam falsitatem, non autem ad probandum. Farinac. d. p. 4. quest. 8. num. 258.

30 Si vnus testis dicit tempore belli, alter dicit ante bellum, concordari possunt. Sicut etiam si vnus dicat factum tempore belli, alius autem post bellum. Farinac. d. p. 4. quest. 9. num. 261. & seq.

31 Si vnus dicat ante bellum, alius post bellum, non concordantur vt probent, concordari tamen possunt ad vitandam falsitatem. Farinac. d. p. 4. quest. 10. nu. 163. & seq.

32 Si vnus dicat tali die vidisse Titium sanum, alius verò dicat eodem die vidisse eum infirmum, concordari possunt. Farinac. d. p. 4. quest. 11. num. 271.

33 Si vnus testis dicat aliquid factum præsentē Titio,

Titius

Titius verò negat fuisse se præsentem, non concordantur, sed sunt contrarij. Si autem Titius dicat quod non vidit, non audiuit, vel nescit, concordari possunt. Farin. *d. p. 4. quæst. 12. num. 272. & seqq.*

34 Idem dico, si vnus testis asserat aliquid contigisse præsentibus Titio, & Seyo, & nullo alio, alter verò dicat plures interfuisse, sunt contrarij, concordari tamen possunt, si alter se non vidisse plures assermet. Farinac. *d. p. 4. quæst. 13. num. 280. & seq.*

§. 2.

Credulitas testium.

35 Testibus verisimiliter deponentibus magis creditur, etiam si sint numero minores, & item quando eorum depositiones fortioribus coniecturis, & præsumptionibus adminiculatæ sunt. Mascardus *tom. 3. conclus. 1370. num. 81. & concl. 1225. num. 7. & seqq.* Farin. *de testibus p. 3. num. 128. & sequentibus.*

36 Testibus quorum depositiones magis consonant cum iure communi, & ei magis conueniunt, magis creditur. Abb. *in cap. Auditis. num. 9. de probat.* Felin. *in cap. In nostra. num. 3. de testibus.* Farinac. *d. part. 3. num. 150.*

37 Testibus deponentibus ad fauorem rei, magis creditur in criminalibus, quàm deponentibus ad fauorem actoris, etiamsi isti asserant, & illi negent; ac etiam licet testes pro reo sint minùs digni, vtpote laici, aut foemina, vel etiam minores in numero, nisi testes actoris verisimiliùs deponant. Glossa *in cap. In nostra. in ver. Aduersa. & in ver. Præferenda. vbi Abb. n. 2. & 4.* Farin. *d. p. 3. n. 152. & seqq.*

38 Magis creditur testibus magis informatis, quàm alijs non tam informatis, & narrantibus totum factum, quàm partem; immo testis interrogatus si non vult dicere totù quoad substantiam, falsus iudicatur. Felin. *in d. cap. In nostra. nu. 10. & seq.* Rebuf. *de testibus part. 1. glossa 8. nu. 50.* Farin. *d. part. 3. num. 165. & sequentibus.*

39 Testibus in specie deponentibus magis creditur, quàm deponentibus in genere; & deponentibus vniuersaliter, quàm indefinite. Bertaf. *consil.* 372. num. 6. lib. 2. Farin. *d. part.* 3. num. 170. & sequenti.

40 Testibus deponentibus cum ratione, & redditione causæ, magis creditur quàm deponentibus sine tali causa; reddentibus meliorem rationem, quàm reddentibus non ita bonam. Baldus *in l. Presbyteri. sub. num.* 14. *vers.* Item testes contrarij. Cod. *Episcop. & cler. Felin dict. cap.* In nostra num. 10. Farin. *d. part.* 3. num. 172. & sequentibus.

41 Magis creditur testibus senioribus, & antiquioribus, quàm iunioribus, nisi iuniores digniores sint; & item magis clericis, quàm laicis, nisi laici deponant ad fauorem rei. Felin. *in dict. cap.* In nostra num. 1. & num. 12. Farinac. *dict. part.* 3. num. 175. usque ad. 178.

42 Magis creditur testibus masculis, quàm foeminis; & si omnes sint foeminae, magis creditur virginibus, quàm viduis, nisi foeminae deponant pro reo, & viri pro actore, vel foeminae sint bonæ famæ, viri autem malæ. Felin. *in d. cap.* In nostra. num. 11. Farin. *d. p.* 3. num. 179. & seqq.

43 Magis creditur testibus notarijs, quàm non notarijs, etiam si notarij deponant pro actore, & non notarij pro reo; & nullus testis quantumcunque idoneus æquiparatur notario, etiam in fauore causæ piæ. Felin. *in d. cap.* In nostra. num. 9. Mascard. *tom.* 2. *concl.* 1100. num. 2. & 6. Farin. *d. p.* 3. num. 183. & seqq.

44 Testibus peritis magis creditur, quàm non peritis, etiam si periti deponant super negatiua, & non periti super affirmatiua. Felin. *d. cap.* In nostra. num. 8. Farin. *d. p.* 3. num. 186. & seq.

45 Testibus deponentibus pro causa fauorabili, etiam negando, magis creditur, quàm deponentibus in contra, licet affirmant. Felin. num. 2. Farinac. num. 188. & seq. *dict. part.* 3.

46 Testibus distinguendis magis creditur, quàm nõ distinguendis, & affirmantibus, etiam minoribus numero, quàm negantibus, licet sint plures, & clerici, dummodo

modo non deponant ad fauorem rei . Glossa in cap. Vt circa. in vers. Præterito. de elect. in. 6. Mascard. tom. 1. concl. 70. num. 1. & seqq. Farin. d. p. 3. num. 191. & num. 200. & seqq.

47 Testis deponens super affirmatiua , ex qua sequitur probatio negatiuæ , non dicitur super negatiua deponere . Mascard. d. concl. 70. num. 9. Farin. d. p. 3. num. 215. & seqq.

48 Testibus super negatiua vaga , pura , & non coarctata loco , & tempore , cum sit de sui natura improbabilis , non creditur . Secus verò , si deponant in negatiua coarctata loco , & tempore . Clar. in pract. §. fin. quæst. 52. num. 9. Mascard. d. concl. 70. num. 5. & seqq. Farinac. d. p. 3. num. 221. & seqq.

49 Deponentibus super negatiua , coarctata loco , & tempore , præterquam quòd debent esse idonei , etiam in casu difficilis probationis dicere tenentur de toto tempore negotij , & non debent remouere actum à sensu , dicentes : Non vidi , sed sensum ab actu , ita vt affirmant non potuisse illud fieri quin ipsi viderint , ac etiam reddere rationem sui dicti , & scientiæ , etiam non interrogati : & sic deponentibus super negatiua , magis creditur quàm affirmantibus . Bald. consil. 31. col. 2. lib. 4. Felin. d. cap. In nostra num. 5. Farin. d. p. 3. num. 224. & seqq.

50 Testibus negantibus , tunc magis creditur , quàm affirmantibus , quando cum eorum depositione concurrat iuris præsumptio . Farinac. d. p. 3. num. 337. & seqq.

51 Testis sibi ipsi varius , aut contrarius , absolute loquendo nihil probat , maxime in criminalibus , & licet concordetur non probat . Felin. in cap. Cum in tua num. 3. vers. Prima conclusio . de testibus . Mascard. tom. 3. concl. 1367. num. 2. & 3. Farinac. quæst. 66. part. 1. num. 13. & par. 9. num. 317. & 321. & seqq.

§. 3.

Testis varius , contrarius , & vacillans :

52 Testis varius , & contrarius , in re idem sunt , differunt tamen , quòd varius diuerso modo deponit , contrarius

tione quòd si aliter dixit, per primum dictum corrigatur secundum, dummodo sit in casibus in quibus admittitur relatiua depositio. Abb. *incap. Cùm in tua. num. 3. de testibus*. Farin. *d. p. 1. num. 37. & sequentibus*.

59 Si iudex nolit acceptare depositionem relatiuam, potest testis petere vt legatur sibi primum examen; quòd si iudex facere nolit, dicat testis protestando, quòd si in primo examine aliter dixit, ex nunc corrigit secundum dictum, & refert se ad primum tamquam verum: tunc enim licet dicat contraria, non diminuitur fides, sed statur primo dicto, quòd debet regulariter seruari in crimine hæresis. Menoch. *d. arbitr. lib. 2. casu 109. num. 11. & 12.* Farin. *d. p. 1. num. 40. & seqq. & de hæresi quæst. 188. §. 1. num. 35.*

60 In crimine hæresis, & vniuersim in criminalibus non admittitur relatiua depositio, nec etiam quando repetitur testis ad declarandum primum dictum dubium, aut quando testis alias est persona suspecta: iudicis tamen arbitrio relinquitur, an debeat admittere responsionem relatiuam. Simanch. *cashol. tit. 64. num. 24.* Mascard. *com. §. concl. 1374. num. 5.* Farin. *d. part. 1. num. 48. & seqq.*

61 Testis varius, & contrarius torqueri potest ad videndum in quo dicto persistat, etiã alijs iudicijs nõ concurrentibus, siue varietas contigerit iudicialiter, siue extraiudicialiter, cum iuramento tamen, ita vt in iudicio vnum dicat, & extra iudicium dicat contrarium; & si talis testis in tormentis sæpius vacillat, secundò & tertio potest torqueri, non verò vterius. Anton. Gomez. *var. tom. 3. tit. de tor-tura num. 29.* Clar. *§. fin. quæst. 25. num. 4. & 7.* Farin. *d. quæst. 66. par. 3. num. 98. vsque ad 112.*

62 Vt tamen testis varius torqueatur, requiritur, quòd fateatur se facto interfuisse, & quòd variatio sit in substantialibus, ac etiam in causa criminali, & quòd non sit indignitate constitutus, nisi in criminibus exceptis. Anton. Gomez. *d. num. 29. & Clar. dict. quæst. 25. num. 6.* Farinac. *dict. p. 3. num. 113. vsq. ad finem.*

§. 4.

Correctio testis.

63 In causa hæresis standum est secundo dicto testis, siue fateatur, siue neget, siue etiam interrogetur solùm ut testis in alios, siue ut principalis quoad se, & testis quoad alios, dummodo ex manifestis indicijs appareat testem velle suum primum dictum corrigere ex zelo fidei, & secundum dictum appareat verisimile, aut retractationis sufficiens reddatur causa. Couarr. *var. lib. 2. cap. 13. nu. 9.* Simanch. *catbol. tit. 64. num. 58. & 60.* Farin. *d. quest. 66. p. 4. num. 157. & seqq.*

64 In alijs causis regulariter statur primo dicto, licet ex parte maneant dubitatum, nisi pro secundo dicto sint probabiles rationes, aut primum dictum fuerit extrajudiciale, secundum verò iudiciale. Couarr. *d. cap. 13. num. 8.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 108. num. 9. & 10.* Farinac. *dict. part. 4. & parte 5. per totam.*

65 Quando testis cui sine tortura non creditur, in tortura dicit contrarium eius quod dixerat extra torturam, si interrogatur solùm ut testis, statur ultimo dicto; & si pluries torqueatur, etiam statur ultimo dicto, dummodo tortura sit legitimè data, aut non appareant rationabiles causæ, cur potius credatur primo dicto, quàm secundo. Si verò testis interrogatur principaliter pro se, & ut testis pro alijs, statur primo dicto, nisi pro secundo sint sufficientes coniecturæ, præsumptiones, vel adminicula. Clar. *§. fin. quest. 53. num. 10.* Menoch. *dict. casu 108. num. 14. & 15.* Farinac. *d. quest. 66. p. 5. per totam.*

66 Testis potest in continenti se corrigere. In continenti dico, quando nondum egreditur iudicis conspectu; immò & egressus, dummodo probabile sit, quòd non est aliquem allocutus, qui eum peruerteret: quòd iudicis arbitrio relinquitur. Correctionis tamen causam allegare debet, qui se corrigit, aliàs verò correctio non admittitur. Clar. *§. fin. quest. 53. num. 10.* Menoch. *d. casu 108. nu. 4. & 6.*
Couarr.

Couarru. *d. cap. 13. num. 8.* Farinac. *d. quæst. 66. parte 7. conclus. 1. & 3. usq. ad 7.*

67 Testis ex interuallo se corrigere nõ potest, nisi afferat causam verisimilem suæ correctionis, aut sit persona nobilis, & causa inter viles personas: si tamen velit addere ad primum dictum, etiam ex interuallo ei licebit. *Clar. d. §. fin. quæst. 53. num. 15.* Couar. *d. num. 2.* Menoch. *d. casu 108. num. 7.* Farinac. *d. p. 7. concl. 2. & 8. usque ad 12.*

68 Publicatis attestationibus, non potest testis se corrigere, & quamuis correctio ex interuallo non admittatur, & non tollat primum dictum, illud tamen debilitat. Farinacius *dicta parte 7. concl. 10. & 12.*

69 In causa hæresis, etiam post publicationem possunt testes examinari; siue Inquisitor procedat ex officio, siue ad instantiam partis. Mascard. *rom. 2. concl. 857. num. 37.* Simanch. *cathol. 64. num. 50.* Farinacius *quæst. 75. cap. 14. num. 409. & de hæresi quæst. 182. §. 1.* Peñ. *ad 3. partem Direct. comment. 111. vers.* Iam quod de examinandis.

70 Testis qui in primo dicto affirmatiuè deponit, & in secundo dicit se non recordari, licet saluetur à contrarietate, non tamen probat. Farin. *d. quæst. 66. part. 9. quæst. 1. num. 329. & seq.*

71 Si testis in primo dicto dicat se non recordari, & in secundo se recordari, & scire, probat. Idem est, si in primo dicto dubitatiuè deponit, & in secundo affirmatiuè: dummodo hæc fiant in diuersis examinibus, secus si in eodem: tunc enim est varius, & nihil probat, nisi alleget causam reuocationis primi dicti.

72 Testis, qui in primo dicto dicit se scire, & in secundo se credere, non probat in criminibus, nec etiam qui dicit se sentire, & in secundo dicto se credere. Petra *de fidei commiss. quæst. 12. num. 959.* Farinac. *d. p. 9. q. 7. num. 345.*

73 Si testis in primo dicto dicat rem ita se habere, quia vidi, deinde dicit, quia audini, concordatur, & probat de visu: & idem est, si in primo reddendo rationem dicat, quia audini, & postea, quia vidi. Si verò primo dicat se scire, & deinde reddendo rationem dicat, quia audini, solū probat

probat de auditu. Farin. d. p. 9. *quæst. item 9. & 10.*

74 Si testis primò dicit se hoc tantum scire, vel hoc tantum verum esse, & postea aliquid aliud addit, non probat, sed reputatur varius, & contrarius. Farinac. d. p. 9. *quæst. 13. num. 365.*

75 Testis qui non clarè deponit interpretetur dictum suum. Quod si nesciat, vel absens sit, in eo sensu accipiatur, ut crimen excludat. Idem dicendum est de reo, si sit vir probus, Pesi. d. com. 111.

76 In causis hereticalibus non publicantur testium & accusatorum nomina, nec circumstantiæ ex quibus cognosci possint; Episcopo tamen aut eius vicario, & consultoribus declarantur. Tempus autem, & locus commissi criminis secundum arbitrium Inquisitorum ad instantiam partis declarantur reo. Simanch. d. tit. 64. num. 26. & seq. Pesi. ad 3. p. Direct. *quæst. 75. comment. 124.* Farinac. d. §. 1. num. 7. *vsque ad 13.*

CAPVT VII.

De teste obscure, vel dubiè deponente.

1 **T**estis obscure, dubiè, vel cum incertitudine deponens, nihil probat: ut quando depositio diuersos continet intellectus. Mascar. tom. 3. *concl. 1369. num. 6.* Farin. de testibus *quæst. 68. §. 1. num. 1. & 2.*

2 Qui deponit non per verba, quæ de necessitate concludant, sed per verba, *possibile, dubito, forsit an, prima fronte, si bene memini, ni fallor, salua veritate,* & similia, non probat. Mascard. d. num. 6. Farin. d. §. 1. num. 3. *vsque ad 17.*

3 Deponens alternatiuè per dictionem, *vel,* nisi utraque pars tendat ad vnum effectum, non probat: nequè etiàm deponens per verbum, *circa, plus, vel minus,* quando agitur de probatione præcisi temporis, quantitatis vel loci. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 16. Farin. d. §. 1. n. 18. & seqq.

4 Testis deponens de iudicio suo, ut, *mibi videtur, vel,*

non videtur, non probat, nisi sui proprii iudicij bonam rationem reddat. Decian. *consil.* 51. num. 11. lib. 2. & *consil.* 62. num. 11. & *consil.* 88. num. 9. lib. 3. Farinac. d. §. 1. num. 32. & *seqq.*

5 Si depositio dubia, & æquiuoca in quolibet intellectu probat intentionem producentis bona reputatur. Farinac. d. §. num. 41.

6 Testium depositiones ad hoc ut probent, non cauillandæ, sed coadiuuandæ sunt, nisi testes sint suspecti: tunc enim cauillari debent. Farinac. *dict.* §. 1. num. 43. & 44.

7 Testium dubia verba sunt propriè interpretanda, nisi sic interpretata non probent: nam si probant impropiè interpretata, impropiè interpretanda sunt. Farinac. d. §. 1. num. 47. & 48.

8 Testium dubia verba interpretanda sunt, secundùm communem usum loquendi (attenta qualitate, & conditione ipsorum testium) & ut sonent magis factum, quam ius: declarantur etiam per aliam depositionem ipsorum, vel alterius testis, aut ex subiecta materia. Farinac. d. §. 1. num. 49. *vsque ad finem* §.

9 Testes de credulitate non plenè probant, absolute loquendo, nec efficax indicium faciunt, nisi adhibitis circumstantijs, quamuis testes sint in magno numero, & se firmiter credere affirmant. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 45. num. 1. 2. & 6. & *rom.* 3. *concl.* 1360. num. 1. & *seqq.* Farinac. *dict.* *quæst.* 68. §. 2. num. 62. *vsq.* ad 75. & num. 106. & 110. & *sequentibus.*

10. Testes de credulitate deponentes, probant, quando sive credulitatis reddunt sufficientem rationem, maximè in ijs, quæ directè probari non possunt, vel in casibus, in quibus præsumptiua probatio habetur pro vera, aut in antiquis, & quæ sunt difficilis probationis. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 104. num. 15. & *concl.* 459. num. 11. & *lib.* 2. *conclus.* 1369. num. 7. & *seqq.* *vsque ad* 21. Farinac. d. §. 2. num. 74. *vsque ad* 86.

11 Probant etiam testes de credulitate contra producentem, & ad defensionem innocentia. Mascard. *lib.* 3.

concl. 1369. num. 18. & lib. 2. concl. 490. num. 4. & 5. Farin. d. §. 2. num. 75. 76. & seq.

12. Probant etiam in ætate, & in ijs, quæ consistunt in peritia artis, in ijs etiam quæ sensu corporis percipi non possunt. *Mascard. lib. 3. concl. 1369. num. 10. & 14. Farin. d. §. 2. num. 94. 95. & 82.*

CAPUT VIII.

De teste falso, & corrupto.

1. **T**estis falsus nihil probat, tam in eâ causa, in qua falsum deposuit, quam in alia quacumque, nec similiter indicium facit ad torturam. *Mascard. lib. 2. cõcl. 743. post num. 9. Farinac. quæst. 67. §. 3. num. 58. & seqq.*

2. Sententia lata ex falsis testibus, retractatur. *Mascard. conclus. 688. Farin. d. §. 3. num. 64.*

3. Affirmans pro vero id, quod re vera verum est, sed illud verum testis ignorat, falsus est, & de falso punitur pœna arbitraria. *Farinac. d. §. 3. num. 70. & seqq.*

4. Deponens fallum per ignorantiam, errorem, obliuionem, aut credens dicere verum, non punitur pœna ordinaria, sed extraordinaria, & non probat. *Farin. d. §. 3. num. 77. 85. & seqq.*

5. In dubio præsumitur testem deposuisse falsum per errorem, & ignorantiam: idem præsumitur in rusticis, nisi sint sagaces, aut deponant super eo, quod ipsi percipiunt. *Mascard. concl. 745. num. 13. Farinac. d. §. 3. nu. 81. & seqq.*

6. Qui dicit se scire illud, quod tantum audiuit à fide digno, & bonæ famæ viro, excusatur à falso, si deponit de his, quæ certa probatione sciri nequeunt, ut quod quis sit filius talis. Secus autem in ijs, quæ certa probatione sciri possunt. Si tamen falso dixisse reperiatur, pœna extraordinaria punietur propter inmeritatem. *Farin. d. §. 3. num. 91. & seqq.*

7. Qui deponens verum in dicto principali, si dicat
falsum

falsum in redditione causæ, sola extraordinaria pœna puni-
tur. Farinac. d. §. 3. num. 95. & seqq.

8 Deponens de sua credulitate, licet falsò deponat, de
falsò tamen non tenetur, nisi ex confessione sua de falso
conuincatur. Farinac. d. §. 3. num. 99. & sequentibus.

9 Ad puniendum testem de falso pœna ordinaria, re-
quiritur euidens, & necessaria probatio: quoad pœnam,
verò extraordinariam, suspiciones, & argumenta sufficiunt.
Farinac. d. §. 3. num. 74. & seqq.

10 Vt testis falsus non probeat, debet aliunde de falsi-
tate constare, quàm ex propria ipsius confessione, si in
fauorem deponit. Farinac. d. §. 3. num. 110. & quest. 46.
num. 56. & seqq.

11 Testis in parte falsus, siue deponat super capitulis
connexis, siue separatis nihil probat; nisi falsitas sit in
accessorijs extrinsecis, & impertinentibus: nam si in sub-
stantialibus, aut in ijs, quæ quoquo modo tangunt causam,
& ad illam pertinent, etiam si sit in minimo falsus, in
totum reputatur falsus. Mascard. tom. 2. concl. 743. nu. 1.
& sequent. Farinac. d. quest. 67. §. 4.

12 Testis aliàs suspectus si inueniatur falsus in quali-
tatibus extrinsecis, & impertinentibus, in nullo creditur.
Farinac. d. §. 4. num. 120. & seqq.

13 Deponens falsum super generalibus interrogatorijs,
vt si neget esse affinem, inimicum, pauperem, &c. nihil
omnino probat, quando talis negatio, aut affirmatio facit
ad causam, vel tribuit, vel tollit fidem testi. Bald. in l. Si
ex falsis. C. transact. Innocent. in cap. Fraternitatis. num. 1.
col. glos. 1. de hæres. relati per Mascard. tom. 1. concl. 68. num.

12. Farin. d. §. 4. num. 126. & seqq.

14 Qui falsum dicit in loco, & tempore, dicitur falsum
dixisse in substantialibus. Farinac. dict. §. 4. num. 140.

15 Testis in parte falsus, siue scienter, siue ignoranter
falsum deposuerit, in totum reputatur falsus, & in dubio
præsumitur falsus, & non probat. Menoc. de præsump. lib. 3.
præsumpt. 22. præsertim num. 9. Mascard. lib. 2. concl. 743.
num. 7. Farinac. dict. §. 4. num. 141. & seqq.

16 Qui in vno inuenitur falsus, in omnibus tam futuris, quam præteritis præsumitur falsus, & non probat. Mascard. *lib. 2. concl. 743. num. 4. & 5. Farin. d. §. 4. num. 150. & seqq.*

17 Qui iurauit absolutè dicere veritatem super tota causa, tenetur dicere veritatem super connexis, & accessorijs, non tamen trahitur iuramentum ad impertinentia, & sic dicens falsum in illis, non desinit probare in alijs. Farin. *d. §. 4. num. 175. & seqq.*

18 Qui specificè iurauit dicere veritatem super omnibus, de quibus fuerit interrogatus, tenetur dicere verum, etiam in impertinentibus: & si in illis falsò deponat, in nullo creditur: in dubio tamen præsumitur testis iurasse super tota causa. Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 22. num. 21. Mascard. concl. 743. num. 12. Farin. d. §. 4. num. 174. & seqq.*

19 Testis, qui errat, & falsum deponit in nomine, cognomine, agnatione, parentela, vel parochia, si non errat in corpore, non dicitur falsus, & probat in alijs. Farin. *d. §. 4. num. 185.*

20 Testis, qui in sua depositione occultat verum, falsus reputatur; sicut etiam qui dolo aut non reddit rationem sui dicti, aut non sufficientem, & item qui dicit se non recordari de eo, cuius probabile non est ipsum obliuisci. Mascard. *lib. 1. in præfat. qu. 5. num. 70. & seqq. Pesi. 3. part. Direct. quæst. 73. num. 122. Farin. d. quæst. 67. §. 6. num. 220. & seqq. & de hæresi quæst. 188. §. 2. num. 42.*

21 Qui dolosè, obscurè, aut dubitatiuè deponit de eo, quod distinctè, clarè, & certò scit, reputatur falsus, & punitur. Farin. *d. §. 6. num. 225. & seqq.*

22 Testis corruptus promissione, pecunia, metu, precibus vel alia re, non probat; & in dubio præsumitur falsum dixisse pro corruptente; cõtra corruptentem verò probat. Mascard. *concl. 455. num. 1. Farinac. dict. 67. §. 7. num. 236. & seqq. & num. 249. & seq. & num. 262.*

23 Vno teste corrupto alij corrupti præsumuntur: corruptio autem ex indicijs arguitur. Mascard. *concl. 1340. num. 1. & 6. Farinac. dict. §. 7. num. 256. & seqq.*

24 Si pecunia detur testi pro expensis itineris, aut pro operis omissis, dummodo non excedat illarum aestimationem, non iudicatur pecunia corruptus. Si tamen post depositionem pecuniam acceptet, licet non dicatur corruptus, nulla præcedente promissione, est tamen multum de corruptione suspectus. Couar. *regula Peccatum. part. 2. §. 3. num. 4. de reg. iuris in 6.* Menoch. *de arbit. casu 310. num. 10.*

25 Testis corruptus probat pro corruptente; quando producitur ab eo, contra quem fuit corruptus. *Surd. consil. 132. num. 3. lib. 1. Farinac. dict. §. 7. num. 280.*

26 Testis instructus à parte aut ab aduocato non probat, & præsumitur instructus, & suspectus eo ipso, si antequam deponat alloquatur partem, nisi bona fide instruiatur, & verum deponat. *Mascard. concl. 1364. num. 3. Farin. d. quest. 67. §. 8.*

27 Testis falsus in crimine heresis grauius, quam in alijs criminibus puniendus est, regulariter tamen curiæ seculari non traditur, sed producitur in publicum spectaculum, ligatis manibus, & pedibus, discooperto capite, in camisia vsque ad horam prandij, seu in porta Ecclesiæ ponitur, fustigatur, ad triremes mittitur, & alijs poenis plectitur, vt iura infami, exilio, & carcere etiam perpetuo. *Peñ. 3. p. Direct. comment. 122. Farin. d. quest. 67. §. 1. & quest. 188. de heresi §. 2. num. 36. vsque ad 39.*

28 Eadem digni sunt poena, qui testes pretio, aut minis corrumpunt, & qui hoc fieri mandant, dummodo nocumentum graue sit, licet reus curiæ seculari non tradatur. Si vero testimonio suo parum, aut nihil nocumenti afferant, mitius puniuntur. *Peñ. d. comment. 122. Farin. d. quest. 188. §. 2. num. 44.*

29 Si reus ob falsam depositionem puniatur, potest testis poena talionis plecti, & curiæ seculari cum publicatione bonorum tradi. *Simanc. cathol. tit. 64. rubric. de testibus num. 90. 94. & seq. Rojas de her. par. 2. assert. 8. num. 156. & sequentibus. Farin. d. quest. 188. §. 2. nu. 39. 46. & 51. & d. quest. 67. §. 1. num. 9. & 11.*

30 Testis falsò coram Inquisitore deponens, ab eodem puniri potest, vocato tamen Episcopo, & consulto supremo Tribunali. *Peñ. d. comment. 122. Farinac. d. quæst. 188. §. 2. num. 40. & 53.*

31 Licet falsi testes in crimine hæresis eadem poena, qua hæretici puniendi sint, non tamen eorum filij, & nepotes redduntur infames, nec alijs poenis obligantur, quibus hæreticorum liberi sunt obligati. *Simanch. cathol. tit. 64. rubr. de testibus num. 96. Sanch. decal. lib. 2. cap. 27. num. 25. Farin. d. §. 2. num. 54.*

32 Qui falsum deposuit ad liberandum eum, qui de hæresi puniendus venerat, probabile est non esse puniendum poena talionis, sed arbitraria: probabile etiam est oppositum. *Farinac. d. §. 2. num. 49. & 50. & quæst. 67. §. 1. num. 18.*

CAPUT IX.

De teste periuro.

1 Testis periurus, qui aliàs admittendus non erat, in crimine hæresis admittitur, quando ex indicijs manifestis apparet, quòd ex zelo iustitiæ deponit, & reuelat tam contra se, quàm contra alios, illud quod priùs celauerat. *Eymer. in Direct. p. 3. quæst. 65. Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 5. & 6. Farin. de testibus quæst. 56. artic. 5. num. 203. & 204. & de hæresi quæst. 188. §. 5. num. 82.*

2 Quando testis, qui in crimine hæresis deponit, est varius, & periurus, statur secundo dicto, & non primo, etiam si ex interuallo se correxerit, esto non deponat contra se, sed absolutè contra alios, dummodo tamen ex manifestis indicijs appareat ex zelo fidei dictum suum corrigere, ac probabilem rationem reddat quòd verum dicat. *Peñ 3. part. Direct. commentar. 114. Mascard. conclus. 857. num. 7. Farinac. d. §. 5. num. 83. & seqq.*

3 Non omnis periurus reputatur idoneus testis in crimine

ne heresis; sed ille tantum, qui variando in examine perierat, dicendo contrariam eius, quod primo loco dixerat. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 35. num. 14.* Farin. *dict. §. 5. num. 92.*

4 Ut secundo dicto testis periuri credatur, parum refert, quod primo loco affirmauerit, & secundo negauerit. Simanch. *tabul. tit. 67. rubric. de testibus num. 56. & seqq.* Farin. *d. §. 5. num. 95. & 96.*

5 Quando secundo dicto negantis quod prius dixerat, obstat aliud, quam solius periurij defectus primo dicto standum est, semper tamen cum aliquo defectu secundum iudicis arbitrium. Peñ. *d. comment. 114. vers. Poitremo. & vers. Illud tamen.* Farin. *d. §. 5. num. 93. 97. & 98.*

6 Licet fletur secundo dicto in fauorem fidei, non videtur tamen admittenda eius probatio sine tortura. Peñ. *dict. comment. 114. vers. Ut autem.* Farin. *d. §. 5. num. 99.*

7 Testis periurus semper puniendus est, maxime si volebat occultare hereticum, quantumcumque eius dictum admittatur. Peñ. *d. vers. Ut autem.* Farin. *d. §. 5. nu. 100.*

C A P V T X.

De teste inimico.

1 **N**on admittuntur in testes inimici capitales, conspiratores, & cohabitantes cum illis, neque eis creditur, neque indicium faciunt, etiam si deponant per tormentum, aut in articulo mortis etiam in criminibus exceptis, & in heresi. Peñ. *3. part. comment. 116.* Matcard. *lib. 1. concl. 463. num. 31. & 32. & lib. 2. concl. 857. nu. 40. & seqq.* Farin. *de test. quast. 53. num. 5. & seqq. & de haret. quast. 188. §. 6. num. 101. & seqq.*

2 Inimici non capitales admittuntur in testes cum aliqua diminutione, secundum inimicitie qualitatem: capitales autem, & graues repelluntur in totum. Peñ. *d. comment. 116.* Matcard. *concl. 463. num. 34.* Farinac. *dict.*

quæst. 53. num. 52. & seqq. & d. §. 6. num. 110.

3 Capitales inimicitiae regulariter oriuntur ex morte, infamia graui, & lethali vulnere, amissione omnium bonorum, aut maioris eorum partis. *Peñ. dict. commen. 116. Farinac. d. §. 6. num. 110.*

4 Vndecumque capitalis inimicitia causata sit, sufficit ad repellendum testem; licet autem inimicitia non probetur, satis est quod probetur illius causa. *Mascardus lib. 2. conclus. 857. num. 52. & 53. & conclus. 899. num. 10. Farin. d. quæst. 53. num. 18. & seqq.*

5 Sufficiunt inimicitiae occultae, & praesumptae, dummodo notae sint testi. *Mascard. d. conclus. 899. num. 3. Decian. crim. lib. 3. cap. 25. num. 9. & 10. Farin. d. quæst. 53. num. 24. & seqq.*

6 Inimicus reconciliatus, si reconciliatio sit recens, non admittitur: si verò sit antiqua, recipitur: non est tamen omni exceptione maior. Quae autem reconciliatio sit dicenda recens iudicis arbitrio relinquitur, personarum, ac inimicitiae qualitate considerata. *Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 47. Farinac. d. quæst. 53. num. 58. & seqq. & d. quæst. 188. §. 6. num. 105.*

7 Repellitur etiam odiosus non beneuolus, ac non diligens eum, contra quem producit. *Farinac. d. quæst. 53. num. 30. & seqq.*

8 Suspecti de inimicitia, nimirum consanguinei, & affines inimici, subditi, & habitantes continuè in domo illius, & cum illo conuersantes, & amici valdè familiares inimici, quamuis recipiantur, non tamen eis creditur, nisi adminiculo aliquo fulciantur. *Mascardus lib. 2. conclus. 899. num. 31. & concl. 857. post num. 42. & seqq. Farinac. d. quæst. 53. num. 33. usq; ad 43. & d. §. 6. nu. 107.*

9 Si pars procurauit inimicitiam per fraudem, non repellitur testis, qui sic factus est inimicus, non tamen illum integrum esse dixerim. *Farin. d. q. 53. num. 64. & seqq.*

10 Inimicus vtriusque partis non repellitur, probat etiam contra producentem, & in fauorem inimici. *Antonius Gom. tom 3. variar. cap. 12. rubr. de probat. delict. num.*

num. 14. *vers.* Item etiam limita. Mascard. *conclus.* 857.
num. 16. & 17. & *concl.* 1235. *per totam.* Farinac. *d. quest.*
53. num. 66. 67. 71. & 72.

11 Testis inimicus etiamsi sit bonæ famæ, & alijs
circumstantijs adminiculatus, non facit indicium ad tortu-
ram. Farin. *d. quest.* 53. num. 75.

12 Inquisitores ex officio interrogare debent de ini-
micitia, tam testes, quam etiam reum inquisitum. Eymer.
3. *par. Direct.* num. 119. *ubi* Peñ. *comment.* 29. Farin. *d. §.*
6. num. 106.

CAPVT XI.

De testibus consanguineis, domesticis,
& familiaribus.

1 **C**onsanguineus, & affinis valdè coniuncti, in cri-
mine heresis non admittuntur ad testificandum
in defensionem, & si admittantur, non probant, nisi veri-
tas aliter haberi non possit. Mascard. *lib. 1. concl.* 68. *nu.* 3.
& *concl.* 857. *num.* 24. & *segg.* Peñ. 3. *p. Direct.* *com.* 119.
& 170. Farin. *quest.* 54. *de testib.* num. 29. & *quest.* 88. *de*
hare. §. 8. num. 149. & 150.

2 Consanguineus, & affinis valde coniuncti non possunt
cogi ad testificandum, nisi in crimine heresis, aut quando
aliter veritas haberi non potest. Mascard. *lib. 1. conclus.* 74.
num. 1. & 2. & *lib. 2. concl.* 839. *num.* 3. & 5. Farin. *quest.*
54. *de testibus reg. 1. presertim* num. 13. 18. 29. & 77.

3 Consanguinei, & affines probant inter equaliter con-
iunctos. Farinac. *d. reg. 1. num.* 45. & *reg. 2. num.* 116.

4 Affines dissoluta affinitate probant, cum aliqua ta-
men diminutione. Farin. *d. reg. 1. num.* 32.

5 Frater pro fratre contra alium, nec indicium facit
ad torturam. Farinac. *d. reg. 1. num.* 72. & *reg. 2. num.* 135.

6 Quamuis regulariter frater non possit cogi ad testi-
ficandum contra fratrem in criminalibus, in causa heresis,

& cogi ad id potest, & tenetur. Farinac. *d. reg. 1. num. 97.*
 & 111. Mascard. *concl. 463. n. 8. & concl. 857. n. 16.*

7. Parentes pro filijs, & filij etiam adoptiui, ac nutritij, omnes item ascendentes, & descendentes, non admittuntur in testes, nisi in crimine heresis, & alijs exceptis. Mascard. *lib. 1. concl. 463. num. 9. & lib. 2. concl. 857. num. 18. & sequentibus.* Farinac. *dict. quest. 53. reg. 3. præsertim à num. 145. usque ad 174.*

8. Vxor contra maritum, sponsa contra sponsum, concubina contra eum qui eam retinet in concubinato, amasius contra amasiam, quamuis alias non admittantur in testes, in causis tamen fidei testificari tenentur. Farinac. *dict. quest. 53. reg. 4.*

9. Domestici, qui aliquo modo inferiores sunt, non admittuntur in fauorem, nisi in causis difficilis probationis; & quæ domi contingunt. In causa tamen heresis non solum admittuntur contra domesticos, sed ad testificandû cogi possunt. Mascard. *concl. 857. num. 22. & 25. Peñ. 3. p. Direct. comment. 125. & comment. 115. & 119.* Farinacius *quest. 55. de testibus inspect. 1. præsertim num. 94. & 95. & quest. 188. §. 8. num. 143. & seqq.*

10. Familiars, famuli, ancillæ, & serui non admittuntur regulariter pro dominis; admissi tamen aliquod faciunt iudicium, in criminibus autem exceptis admittuntur. Farinac. *d. quest. 55. inspect. 2.*

11. Subditi, & vassali licet admittantur pro domino, non tamen sunt integræ fidei. Idem ferè dicendum est de colonis, inquilinis, emphyteutis, & amicis. Farinac. *dict. quest. 55. inspect. 3. 4. & 5.*

C A P. V I I. XII.

Deteste Iudæo, hæretico, & infideli.

I Vdæi, hæretici, apostatæ; infideles, dubij in fide, fautores, defensores ac eorum receptatores, qui
 alias

aliàs contra Christianos in testes admitti non debent, admittuntur tamen in causa fidei, & in criminibus exceptis. Peñ. 2. p. *Direct. comment.* 13. *vers.* Ceterum. Mascari. *lib. 2. concl.* 857. *num.* 9. & *sequens.* Farinac. *de test. quest.* 56. *art.* 6. *num.* 227. & *de heret. quest.* 188. §. 7. *nu.* 125. & 134.

2 Quamvis prædicti infideles recipiantur contra Christianos, non faciunt plenam probationem, nisi adsint sufficientes aliæ coniecturæ: unde vnus non sufficit ad capturâ, sufficiens tamen est ad secretas informationes faciendas. Peñ. 3. p. *Direct. comment.* 117. Farinac. *d.* §. 7. *num.* 116.

3 Iudæus, hereticus, & infidelis contra alios Iudæos, hæreticos, & infideles testes esse possunt, quando prædicti ab Inquisitoribus puniuntur. Peñ. 2. *par. Direct. comment.* 17. *ad Cap.* Contra Christianos, *de heret. in 6.* Farin. *d.* §. 7. *num.* 123. 138. & 141.

4 Heretici, & alij infideles, nec pro fidelibus, nec pro infidelibus in causa fidei admittuntur in fauorem. Peñ. 3. *par. Direct. comm.* 117. & 118. Farin. *d.* §. 7. *num.* 127.

5 Prædictis infidelibus creditur, si deponant de factio proprio. Peñ. *d. comm.* 117. Farin. *d.* §. 7. *num.* 133.

6 De partium consensu possunt huiusmodi infideles in testes admitti. Peñ. *dict. comm.* 117. Farin. *d.* §. 7. *nu.* 134.

7 Infideles tam in tormentis, quàm extrâ, si verisimiliter deponant, aliquali fide digni sunt. Peñ. *d. comm.* 117. & 118. Farin. *d.* §. 7. *num.* 135. & 137.

8 Multi infideles verisimiliter deponentes, probant, & per illos conuincuntur heretici. Eymer. 3. p. *Direct. quest.* 69. *ubi* Peñ. *comment.* 118. Farin. *d.* §. 7. *num.* 135. & 141.

CAPVT XIII.

De testibus inhabilibus.

I IN criminalibus, absolutè loquendo, testes nõ solum debent esse idonei, sed omni exceptione maiores. Albert. *de agnosc. quest.* 34. *num.* 4. Mascard. *lib. 3. conclus.*

1366. num. 4. Farin. de test. quast. 62. num. 21. & seq.

2 Testis integer, legitimus, idoneus, & omni exceptione maior, idem ferè sunt, & dicuntur illi, qui nulla legitima exceptione repelli possunt. Vid. Farin. d. quast. 62. in praludio.

3 Testis inhabilis, seu non idoneus est ille, qui contra se habet aliquam legitimam exceptionem, qua ipsum in totum, vel in partem repellat.

4 Testis minùs idoneus emendatus, idoneus efficitur. Peñ. 3. part. Direct. comment. 113. vers. Verum tamen.

5 In criminibus difficilis probationis, quando veritas aliter haberi non potest ratione loci, temporis, aut alia ex causa, admittuntur testes inhabiles, dummodo per viam accusationis non procedatur, & inhabilitas non oriatur ex pluribus defectibus: admissi tamen non possunt dici omni exceptione maiores. Farinac. dict. 62. limit. 3. & limitat. ultim. num. 383. & seqq.

6 In crimine heresis, & alijs exceptis admittuntur testes inhabiles, etiam si per viam accusationis procedatur, non tamen probant, nisi sint plures, quàm duo. Mascardus lib. 1. concl. 462. nu. 1. & seqq. & lib. 3. concl. 1365. nu. 15. Farinac. d. q. 62. limit. 4. & de har. quast. 188. §. 4. nu. 79.

7 Testes inhabiles non probant adminicula exceptorum criminum, adminicula, inquam, non substantialia. Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 35. Farinac. d. limit. 4. nu. 87. & quast. 56. num. 72. & seqq. & de har. quast. 188. §. 4. num. 80.

8 Testes inhabiles admittuntur ad defensionem rei, etiam in crimine heresis, dummodo inde non sequatur pena parti accusanti: admissi etiam non plenè probant. Mascard. lib. 2. conclus. 905. num. 1. & 13. & conclus. 365. num. 16. Farin. d. quast. 62. limit. 5.

9 Testes, quorum inhabilitas nota est producenti, probant contra illum, nec potest illos reprobare, nisi detur diuersa ratio inter producentem, & aduersarium. Mascard. lib. 2. conclus. 1241. num. 1. & seqq. Farinac. dict. quast. 62. limit. 10.

10 Si testes inhabiles examinentur quando examinari non possunt, solùm faciunt indicium ad informationem, sumendam, non verò ad torturam. Mascard. *conclus.* 683. *num.* 4. Farin. *d. quæst.* 62. *limit.* 11.

11 Inhabilitas testium, qui ad actus probationem requiruntur, consideranda est tempore depositionis, & iuramenti. Farin. *dict. quæst.* 62. *limit.* 12.

12 Inhabilitas testis, quæ ipsum omninò à testificacão non repellit, suppletur in criminalibus, etiam in crimine heresis, ex adminiculis, & coniecturis, & ex præstantissima fide alterius testis, quoad torquendum, non verò quoad condemnationem. Mascard. *lib.* 3. *concl.* 1365. *num.* 11. & *seqq.* & *lib.* 2. *concl.* 856. *num.* 7. Anton. Gomez. *lib.* 3. *var. cap.* 12. *num.* 21. *vers.* Item addo. Farin. *d. q.* 62. *limit.* 14.

13 Testes inhabiles licèt regulariter non sufficiant nisi ad inquirendum ad torturam, & ad poenam extraordinariam; si tamen magnus sit eorum numerus, & adsint coniecturæ sufficientes, suppletur eorum defectus, & potest imponi poena ordinaria. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 113 *vers.* Nec refert. Farinac. *de heret. quæst.* 188. §. 4. *nu.* 83.

14 Quando testes inhabiles admittuntur, non potest contra eos opponi, quòd sunt inhabiles; opponi tamen potest contra eorum dicta, quòd sint contraria, varia, vacillantia, aut falsa, vel quòd sint capitales inimici, aut cù ipsis cohabitent. Locat. *in iud. inquisit. verbo* Testis. *nu.* 34. Farinac. *d. §.* 4. *num.* 82.

15 Testes infames de iure, vel de facto, excommunicati, criminosi, & participes in crimine, licèt in causa heresis admittantur, etiam sine tortura, non sunt integræ fidei, cùm sint inhabiles. Eymetic. 3. *part. Direct. quæst.* 64. & 66. *ubi* Peñ. *comment.* 113. & 115. Mascard. *lib.* 2. *conclus.* 855. *num.* 9. & *concl.* 857. *num.* 38. Farinac. *dict.* §. 4. *num.* 67. & *sequentibus*, & *de testibus quæst.* 56. *art.* 3. & 7.

16 Licèt mulieris testimonium in causa criminali criminaliter agitata non admittatur, exceptis quibusdam casibus, admittitur tamen in crimine heresis. Mascardus *lib.* 2. *conclus.* 762. *num.* 1. Farinac. *de testibus quæst.* 59.

casu 1. & de heresi quæst. 188. §. 4. num. 67.

17 Mulieres admittuntur ad testificandum in causa criminali, etiam heresis, non sunt integre fidei; unde duæ, aut tres non plenè consuecunt, ubi agitur de pœna mortis imponenda. *Farinac. d. casu 1. num. 26. & sequentibus.*

18 Carceratus quamdiu in carcere retinetur, accusatus, denunciatus, & inquisitus, pendentibus accusatione, denunciatione, & inquisitione, qui alias in criminibus non admittuntur, admitti debent in criminibus exceptis. *Farinac. de testibus quæst. 56. art. 4.*

19 Meretrix & leno, qui à testificando repelluntur in crimine heresis, & alijs exceptis admittuntur cum suis defectibus. *Mascard. lib. 2. conclus. 1067. num. 41. Farinac. d. quæst. 56. art. 10.*

20 Admittuntur in crimine heresis etiam cum defectu birroarij, illegitimi, blasphemij, lufores, ebrij, dummodo quando deponunt non sint in actuali ebrietate, histrones, apostatæ à religione, proditores, fustigati, prodigi, calumniatores, professores artis ludicre. *Farinac. dict. quæst. 56. artic. 12.*

21 Pauperes, personæ viles, ac exercentes officium vile, & abiectum, non sunt testes exceptione maiores. *Farinac. de test. quæst. 57.*

22 Furiosus, mente captus, & fatuus non admittuntur ad testificandum, nec admissi probant, etiam de ijs, quæ viderunt ante furorem. *Mascard. concl. 828. num. 4 & 7. & conclus. 364. num. 23. Farinac. de testib. quæst. 61. num. 1. vsque ad 12.*

23 Furiosus effectus sanæ mentis probat, non tamen de ijs quæ vidit dum erat furiosus. Idem dicendum est de habente lucida intervalla. *Mascard. lib. 2. concl. 828. num. 5. Farinac. d. quæst. 61. num. 13. & sequentibus.*

24 Cæcus repellitur à testificando, nisi deponat de ijs, quæ ante cæcitatem vidit, aut quæ auditu percipiuntur. *Farinac. d. quæst. 61. num. 19. & sequentibus.*

25 Cæcus deponens de auditis est integre fidei, quando audita talis sunt naturæ, ut circa illa falli non possit, ut

de sono campanæ, tonitruo, & similibus. Secus verò de pluribus vocibus determinata personæ, nisi talis sit, quòd eius vocem notam omnino habeat. Mascard. *concl.* 278. *num.* 12. & 18. & *seq.* Farinac. *d. quæst.* 61. *num.* 26. & *seqq.*

26 Mutus simul, & surdus à natiuitate non recipitur in testem; si tamen ex accidenti mutus efficiatur & surdus, sciatquè legere, ac scribere, licet in alijs criminibus non admittatur, in crimine hæresis non crederem reiiciendum fore. *Vidend.* Mascard. *concl.* 1364. *num.* 26. & Farinac. *dict. quæst.* 61. *num.* 36. & *seqq.*

27 Licet laicus contra clericum, & clericus contra laicum regulariter testimonium ferre non possint in alijs criminibus, in crimine tamen hæresis testificari possunt. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 463. *num.* 14. & *lib.* 3. *concl.* 1364. *num.* 58. Farinac. *d. quæst.* 61. *num.* 104.

CAPVT XIV.

De teste vnico.

1 Testis vnicus in criminalibus non plenè probat, etiam coram iudice debente iudicare sola veritate facti inspecta; probat tamen semiplenè si sit idoneus. Alexand. *cons.* 89. *num.* 5. *lib.* 5. Menoch. *de arbit.* *lib.* 2. *casu* 99. *num.* 19. Farinac. *de test. quæst.* 63. *cap.* 1. *præsertim num.* 7.

2 Quamuis testis sit Episcopus, non plenè probat in criminibus, etiam per literas. Decian. *cons.* 92. *num.* 23. *lib.* 2. Farinac. *d. c.* 1. *num.* 15. & 16.

3 In præiudicium tertij, præsertim in criminalibus, etiam Cardinalis non plenè probat. Mascard. *lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 111. & *concl.* 269. *num.* 30. Farinac. *d. quæst.* 63. *cap.* 2. *n.* 65.

4 Dictum Papæ, & Regis in criminalibus, vbi agitur de notabili damno tertij, non plenè probat, etiamsi contineat factum proprium. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 130. *num.* 1. & *seqq.* Decian. *cons.* 118. *num.* 272. & *cons.* 32. *num.* 6. Farinac. *dict. quæst.* 63. *cap.* 3.

5 Testis deponens in facto proprio in criminalibus, licet plus quam semiplenè probet, non tamen plenè; nisi sufficientibus adminiculis, & præsumptionibus concurrentibus: quod iudicis arbitrio committitur. Idem etiam est, quando aliter veritas inueniri non potest. Farin. d. 9 63. c. 4.

CAPUT XV.

De testibus, & singularibus.

1 **T**estium singularitas triplex est, obstatiua nimirum, adminiculatiua seu cumulatiua, & diuersificatiua. Roias de hæret. part. 2. assert. 6. num. 122. Peñ. ad 3. Direct. comm. 121. versic. Sed quo. Farin. de testibus, quæst. 64. n. 4.

2 Singulariter obstatiua est illa, qua testium inter se repugnantiam continet: ut si de eodem actu vnus deponat factum fuisse in vno loco, & alius in alio. Peñ. Farin. num. 5. citatis locis vers. Obstatiua est.

3 Singularitas adminiculatiua dicitur illa, qua oritur ex testibus, in quibus nulla est repugnantia, sed per diuersa media in eundem finem tendunt. Ut si vnus deponat de visu, alius de fama; vel vnus de vno actu, alius de alio eiusdem speciei. Albert. in cap. 1. quæst. 16. num. 63. de hæret. in 6. Peñ. vers. Cumulatiua est. Farinac. num. 6. ubi supra.

4 Singularitas diuersificatiua datur, quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia. Albert. num. 64. Peñ. vers. Ultima est. Farinac. num. 7. ubi supra.

5 Testes singulares dicuntur illi, qui in suis depositionibus coniungi non possunt, aut qui diuersimodè deponunt respectu subiecti, vel obiecti super quo deponunt. Farinac. num. 26. & 27. citatis locis.

6 Propriè loquendo, illi testes dicuntur singulares, qui in sua depositione contestem non habent, non tamen dicuntur singulares ex eo, quòd seipfos contestes non allegant, dummodo in depositione concordent, licet vnus dicat

se

se non recordari alium fuisse presentem, aut si neget presentialitatem alterius. *Peñ. dict. comment 121. versic. Testis verò singularis. Mascard. concl. 856. num. 2. Farinac. num. 28. & 29. d. quast. 64.*

7 Etiam testes singulares sunt illi, quorum dicta ex factorum diuersitate separationem recipiunt: aut quando ex eorum dictis probatio redditur, dubia, habetque se ad esse, & non esse. *Farinac. num. 31. & 32.*

8 Quando testium singularitas est obstatiua, minùs probant plures, quàm vnus, atquè ad eò nec semiplenè probant, *Rojas de heret. par. 2. assert. 6. num. 120. & 121. Albert. dict. quast. 16. num. 56. Mascard. concl. 95. num. 20. Farinacius d. q. 64. à num. 39. vsque ad 57. & seqq.*

9 Testes singulares singularitate diuersificatiua, probant semiplenè, dummodò inter eos sit vnus omni exceptione maior, nec diuersitas talis sit, quæ videatur facere contrarietatem. *Albertin. d. quast. 16. n. 68. Farin. d. q. 64. n. 47. & seqq.*

10 Si vnus testis deponat de actu vno tempore, & loco facto, alius verò de eodem actu, sed non recordatur de tempore, & loco, præsumuntur contestes, dummodò vnus testis referat alium, nec locus, & tempus sit de substantia. *Afflict. decis. 372. n. 8. Farin. dict. quast. 64. n. 74. vsq; ad 80.*

11 Quando agitur de probatione loci generalis, vt quòd quis fuerit in ciuitate, non dicuntur testes singulares, si vnus deponat de vno loco eiusdem ciuitatis, & alius de alio, aut quando vnus locus, vel tempus continetur in alio, aut si deponant dubitatiuè de tempore, & loco, aut quando deponunt de actu iterabili, de quo agitur *Farinac. num. 81. & seqq. dict. quast. 64.*

12 Quando agitur de probando actu continuato, diuersitas in loco & tempore non facit testes singulares; & sic probant testes deponentes se vidisse per foramen vnum post alium. *Albertin. d. q. 16. n. 8. Mascard. concl. 59. n. 17. & 18. Farinac. d. quast. 64. num. 90. & 91.*

13 In probatione actus momentanei diuersitas in loco & tempore inducit singularitatem. *Crot. de test. p. 7. num. 325. sub concl. 9. Anton. Gomez tom. 3. var. sit. de prob. del;*

21 Testes discordes in loco, & tempore, concordés tamen in crimine hæresis, dummodo non deponant cum singularitate obstativa, an probent hæresim, controuersum est. Vtraque pars probabiliter, & secunda conscientia feruatur in praxi. Peñ. 3. part. direct. comm. 121. Mascard. concl. 856. num. 3. & seqq. Farinac. dict. quæst. 64. num. 201. & seqq. ac de hæres. quæst. 188. §. 9. num. 152. & seqq.

22 Si testes singulares concordant in loco, & tempore & in substantia propositionis hereticalis, discordant tamen in verbis, sufficienter probant, nisi agatur expresse de verborum forma. Peñ. d. comm. 121. Mascard. d. concl. 856. num. 18. & seqq. Farinac. num. 212. & 216.

23 Si testes singulares discordant in loco, & tempore, vel substantia facti, aut dicti hereticalis, sufficiunt ad condemnandum in poenam extraordinariam, & etiam ad abiurandam vehementem suspicionem. Eymers. 3. part. Direct. quæst. 72. num. 2. ubi Peñ. comment. 121. Mascard. dict. concl. 856. num. 12. Farinac. d. quæst. 64. num. 217. & seqq.

24 Testis vnus probans de Epistola, alius de Euangelio, seu vnus de principio Missæ, alius de fine, alij de alijs partibus, probant celebrationem Missæ, non tamen singulas Missæ partes. Simanch. catholic. tit. 64. num. 65. Farinac. d. quæst. 64. num. 283. & seqq.

25 Diuersitas in loco, & tempore non facit singularitatem in testibus, nisi quando locus, & tempus sunt de substantia negotij. Farinacius num. 321.

26 Quando in depositionibus testium adest diuersitas in actibus, non verò in loco, & tempore, si res sit dubia, præsumuntur contestes. Mascard. concl. 1221. num. 18. Farinac. num. 316. & seqq.

27 Si testes singulares deponant de diuersis propositionibus, quæ omnes ad eandem sectam pertineant, probant illas proferente non esse illius sectæ, ad quam dictæ propositiones pertinent. Simanch. in Enchirid. tit. 37. num. 11. & de catholic. tit. 64. num. 79. & seqq. Farinac. de hæresi quæst. 188. §. 9. num. 157.

28 Plures testes singulariter deponentes de connexis,
aut

aut de ijs, quæ tendunt in eundem finem, probant plus quam semiplenè ad inquirendum ad torturam, & ad poenam arbitrariam, & aliquando alijs coniecturis, & adminiculis concurrentibus, plenè probant secundum iudicis arbitrium. *Sinancl. cathol. iii. 64. num. 64. Del-Rio disquis. mag. lib. 5. in 2. appendice quest. 10. vers. de testibus verò secundi generis. Farinac. d. quest. 188. de har. §. 9. num. 159. & seqq.*

29 Testes singulares, quorum vnus deponit de maiori summa, quantitate, numero, aut tempore, alter verò de minori, probant in minori, maximè si deponant per verbum, *circa*, & deponant de his, quæ solo discursu intellectus percipiuntur. *Mascard. lib. 2. concl. 1219. num. 65. Farinac. de test. quest. 64. num. 233. & seqq. vsque ad 238. & num. 242.*

30 Si ex pluribus testibus adsint duo, vel plures qui concordent in maiori summa, probant, quamuis sit vnus, qui deponat de minori. *Farinac. dict. quest. 64. num. 247.*

31 Quando testes vel non deponunt de eadem re, vel deponunt per dictionem taxatiuam, non concordantur in minori summa, sed reputantur singulares. *Farin. dict. quest. 64. num. 244 & seqq. ac num. 249. & seqq.*

CAPVT XVI.

De tortura testium.

1 **A**bsolutè loquendo liberi homines non torquentur in caput aliorum pro testimonio non vacillante. *Antonius Gomez de delictis cap. 13. num. 29. rubr. de tortura reorum, Farinac. de testib. quest. 79. num. 2.*

2 Testes variantes, vacillantes, & contraria dicentes torqueri possunt, dummodo non reddant sufficientem rationem variationis, & variatio sit circa negotium principale, vel circumstantias substantiales. *Farinacius num. 10. & sequentibus.*

3 Testis etiam homo liber torqueri potest in caput alienum in multis casibus, dummodo constet de corpore delicti,

liciti, & contra ipsum præcedant indicia scientiæ, aliàs non torquetur. *Farinac. d. quæst. 79. num. 70. & 75. & multis præcedentibus.*

4 Testis in caput alienum pro testimonio tortus, non probat, nisi sponte ratificet testimonium in tortura datum. *Antonius Gomez d. num. 29. Farinac. num. 83. d. quæst. 79.*

5 Tortura in caput alienum data, moderata esse debet, maior tamen, vel minor, pro qualitate indiciorum contra ipsum testem, quòd nouerit delictum. *Clar. § fin. quæst. 25. vers. Torquentur etiam testes. Farinac. num. 81. d. quæst. 79.*

6 In crimine hæresis torqueri possunt testes in caput alienum, sicut in crimine læsæ maiestatis præcedentibus indicijs. *Farinac. num. 5. d. quæst. 79.*

7 Licet testes inhabiles non admittantur sine tortura, in crimine tamen hæresis etiam sine tortura admittuntur. *Simanch. cathol. tit. 64. num. 37. & seqq. Peñ. 3. part. Direct. comment. 113. vers. Illa est etiam. Farinac. num. 23. & seqq. & de hæresi quæst. 188. §. 4. num. 68.*

C A P V T XVII.

De examine testium.

1 **I**N crimine hæresis cogi possunt testes ad se examinandum, non solum semel, sed pluries, nullo obstante priuilegio: nec excusantur, si rei sint filij, fratres, aut vxores &c. Egregia tamen persona rogari potius, quàm compelli debet. *Eymeric. 3. part. Direct. quæst. 62. ubi Peñ. comment. 111. Rojas singul. 196. Farinac. de hæresi quæst. 188. §. 1. nu. 2.*

2 Testis vocari potest ab Inquisitoribus, etiam si existat extra terminos iurisdictionis eorum, & in alia Dioccesi ultra duas dietas. *Simanch. cathol. tit. 34. num. 24. Eymeric. 3. p. Direct. quæst. 74. ubi Peñ. comm. 123. Farin. d. §. 1. num. 4.*

3 Testium examen à iudice fieri debet, nisi subsit sufficiens impedimentum. *Simanch. d. tit. 64. n. 11. Peñ. 3. part. Direct. comm. 10. num. 37. Farinac. dict. §. 1. num. 19. & sequentibus.*

4 Si testes sint viri illustres, Moniales, aut alie honeste Forming, in delictis agere Inquisitores, si ad eos examinandos eant, vel alteri examen committant. Eymeric. 3. parte Direct. quest. 70. ubi Peñ. comm. 119. Farinac. de her. quest. 188. §. 1. num. 4.

5 In examine debent testes reddere rationem scientie, etiam non interrogati. Decian. lib. 5. crim. cap. 35. num. 18. Mascard. conclus. 855. num. 12. & sequentibus, Farinac. num. 32. dict. §. 1.

6 In criminibus, & præsertim in crimine hæresis, testes possunt examinari, etiam post publicationem, Mascardus conclus. 857. num. 37. Farinac. de testibus quest. 75. cap. 14. Simanch. cathol. tit. 64. num. 11. & 15. Peñ. d. comm. 111.

7 Testis recūsans se examinari in causa hæresis, suspectus est de fide, & tanquam fautor hæreticorum punitur; nisi citetur ad deponendum contra consanguineos, affines, aut amicissimos, tunc enim secundum probabilem sententiam, solum ut inobediens puniri debet. Eymeric. d. quest. 62. Peñ. d. comm. 111. & Farinac. num. 3. citatis locis.

8 In crimine hæresis testes examinantur, etiam lite non contestata, examinati autem parte non citata probant, si imminet periculum. Simanch. cathol. tit. 64. num. 15. Farin. d. §. 1. n. 15. & de test. quest. 72. cap. 2. num. 115. & seqq.

9 Testes iterum examinandi non referant se ad primum dictum, nec ad primum examen, nec petant illud sibi exhiberi, sed per extensum iterum deponant, protestatione tamen facta, quod si apparuerit aliter dixisse in secundo examine, tunc corrigunt dictum suum, & primum ratificant; quia memoria erat magis recens Rojas singul. 206. Simanch. Enchirid. tit. 35. num. 10. Farinac. num. 35. d. §. 1.

10 Quando reo publicantur nomina testium, potest dare interrogatoria, ut per illa testes examinentur. Farinac. de test. quest. 73. num. 2. & 8. & de hæresi d. §. 1. num. 14.

11 Testes interrogari possunt super circumstantijs substantialibus negotij, super loco, & tempore, de sua credulitate, ac certitudine. Deponentes de fama interrogandi sunt, quid sit fama, si ipsi sint imperiti; si sint suspecti, in-

terrogari possunt de circumstantijs impertinentibus. *Glossa in cap. Præsentium, in verbo Interrogatoria, litera v, vers. Si dixerit testis, Farinac. d. quæst. 73. num. 26. & seqq.*

12 Inquisitores perscrutari debent testium fidem, cosquæ de loco, tempore, personis, vita, & moribus delati ante litis contestationem interrogare, lite verò contestata repetantur. *Peñ. par. 3. Direct. comm. 17. Farinac. de here. quæst. 188. §. 1. num. 15.*

13 Arbitrio Inquisitorum relinquitur; an testes, de quorum veritate dubitatur, aut socij criminis confrontandi sint ad faciem inquisiti, aut eorum nomina publicanda, ut reus conuincatur. Id tamen de consensu superiorum fieri debet, semoto periculo. *Peñ. 3. par. Direct. comm. 23. vers. Quæsitum, cum duobus sequentibus, Del Rio disquisit. mag. lib. 5. & in appendice quæst. 39. Farinac. dist. §. 1. num. 30. & seq.*

14 In crimine hæresis cum maiori diligentia examinandi sunt testes: moneri enim debent, ne falsum testimonium dicant, præce, pretio, odio, coniuratione, aut alio affectu. Interrogentur de antecedentibus, & consequentibus, de occasione, & causa, de tempore, & loco, de causa scientiæ, an viderint, vel audierint: interrogentur de personis, quæ interfuerunt, de pertinaciâ, de affectu, de furore, ira, de conditione personæ, & similibus, *Rojas de hæres. 2. part. assert. 1. num. 36. & seqq. Peñ. 3. par. Direct. comment. 17. & alij relati per Farinac. d. §. 1. num. 14. vers. De forma examinandi.*

15 Testes examinandi non sunt per suggestiua interrogatoria. *Anton. Gom. tom. 3. var. cap. 12. num. 17. Simanch. cathol. tit. 65. num. 59. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 474. num. 53. Farinac. quæst. 43. num. 132. & quæst. 79. num. 87. & sequentibus.*

16 Testes examinati per suggestionem non nocent ei, contra quem deponunt, *Farinac. d. quæst. 43. num. item 132. & quæst. 84. cap. 4. num. 95.*

CAPVT XVIII.

De examine testium coram religiosis personis.

1 **T**estes non admittuntur in causis fidei, nisi examinentur, vel dicant ultra Notarium coram duabus religiosis personis. *Cap. Vt officium. §. Verum, de heret. in 6. Eymer. 3. par. Direct. num. 84. tit. Qua persona esse debeant in examine testium, & quast. 63. ubi Peñ. comment. 20. & 112. Farinac. de heret. quast. 188. §. 1. num. 33.*

2 Sufficit quòd dictę religioſę personę sint clerici ſæculares, Simanch. *catholic. tit. 64. numero 9. Peñ. dict. commentario 112.*

3 Loco religioſarum personarum intereſſe poſſunt laici viri periti, honeſtę vitę, ſpectatę prudentię, qui intelligant negotium, de quo agitur. Eymeric. Peñ. & Farinac. *citatis locis.*

4 Præſentia religioſarum personarum magis eſt de conſilio, quàm de præcepto; vnde ſi omittatur, non vitiatur proceſſus: rarò tamen hoc fieri debet. Peñ. *d. comment. 112. Farinac. dict. num. 33.*

5 Quę circa examen testium coram religioſis personis obſeruant Inquiſitores, obſeruare etiam debent Epiſcopi, vbi Inquiſitores Apoſtolicæ non ſunt. *Cap. Per hoc de heret. in 6. Peñ. dict. comment. 112. Farinac. num. 34.*

CAPVT XIX.

Quot teſtes ad probandum ſufficiant.

CVM in crimine hæreſis, etiam teſtes non idonei admittantur, tam de idoneis, quàm de non idoneis teſtibus dicendum eſt, quot ſufficiant ad probandam hæreſim.

1. Secundum iuris rigorem, duo testes omni exceptione maiores plene probant heresim: si vero omni exceptione maiores non sint, non probant ad poenam ordinariam imponendam, etiam additis circumstantijs. Peñ. 3. part. Direct. comment. 113. & 120. Decian. lib. 5. crimin. cap. 35. num. 6. vers. Sed oportebit. Farin. de heret. quest. 188. §. 3. num. 58. & de test. quest. 64. cap. 5. num. 241. & seqq.

2. In crimine heresis fides unius etiam valde digni testis non supplet defectum alterius. Peñ. dict. comment. 113. Farinac. dict. §. 3. num. 59.

3. Secundum iuris æquitatem, vir probatæ famæ, & opinionis non condemnatur de heresi per duos testes omni exceptione maiores, nisi sufficientes coniecturæ superueniant. Peñ. d. comm. 120. Farinac. num. 60. & 61. d. §. 3.

4. Quando agitur de probanda heresi verbo, vel facto publicè commissa in populo, non sufficiunt duo testes etiam integri. Albert. de agnosc. quest. 34. num. 55. Farinac. num. 62. dict. §. 3.

5. Quando duo testes in crimine heresis ad condemnandum sufficiant, iudicis arbitrio committitur, considerata persona delinquentis. Peñ. dict. comment. 120. Mascard. dict. conclus. 855. num. 7. Farinac. num. 63. dict. §. 3.

6. Unus testis etiam idoneus in crimine heresis non sufficit ad condemnandum, etiam iuncta fama: sufficit tamen ad torturam. Simanch. cathol. sit. 64. num. 31. & sit. 51. nu. 3. Farinac. num. 64. & seqq. d. §. 3.

7. Si agatur de probando illud, contra quod stat iuris præsumptio, licet duo testes idonei sufficiant, plenior tamen requiritur probatio. Mascard. lib. 1. quest. 10. num. 38. Farin. de test. quest. 63. cap. 5. num. 233. & seqq. & num. 239.

8. Duo testes inhabiles, quantumcumque bonis circumstantijs fulciantur, non sufficiunt ad poenam ordinariam: secus autem si plures sint, ac legitimis coniecturis fortificentur. Peñ. dict. comment. 113. Farin. dict. quest. 188. §. 4. num. 84.

9. Plures testes minùs idonei, quando plene heresim probare censeantur, iudicis arbitrio relinquitur attentis cir-

cumstantijs; ex numero enim suppletur defectus, & inhabilitas, dummodo talis non sit, qua testes in totum à testificando repellat. Pen. dict. comment. 113. Vid. Farinac. de test. quæst. 62. limit. 13. & 14.

CAPVT XX.

De confessione iudiciali partis.

1 **C**onfessio generaliter dicta, est manifestatio actus proprii alio præsente. Diuiditur in sacramentalem, iudicalem, & extraiudicalem. Syluester verbo Confessio non sacramentalis. num. 1.

2 Ex sacramentalis confessionis reuelatione, & notitia nullum indicium fit in iudicio contra reum. Pen. 2. pars. Direct. comment. 25. Menochius de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 26. & 27.

3 Confessio iudicialis est manifestatio actus proprii, vel priuationis actus in iudicio competente facta, seu coram iudice competente, in quocunque loco sui territorij ius dicat.

4 Ad validitatem iudicialis confessionis non requiritur, quòd confessio per Notarium in actis redigatur, vt tamen ex ea probatio fiat, hoc necessariò exigitur, & quamuis processus sit nullus, valida tamen, & iudicialis est confessio.

5 Confessio in parte falsa, in totum præsumitur falsa; si verò dubiam interueniat, vera præsumitur. Mascardus lib. 1. conclus. 384. num. 2. Farinac. de reo confesso quæst. 81. num. 22. & seqq.

6 Nisi conitet de corpore delicti confessio iudicialis non sufficit ad condemnandum confitentem in alijs ab hæresi criminibus, Farinac. crim. quæst. 2. num. 7. & 8.

7 In crimine hæresis, & lamiarum sufficit confessio partis ad condemnandum, etiamsi de corpore delicti non conitet. Albert. de agnosc. quæst. 25. dub. 1. num. 1. & sequentibus, Mas-

Mascard. *lib. 2. conclus. 859. num. 1. & seqq.* Farinac. *d. quest. 2. num. 25. & 26.*

8 Confessione particulari propria, & iudiciali plenè probatur crimen heresis, & ad condemnandum in pœnam ordinariam sufficiens est. Pen. 3. *part. Direct. comment. 28.* Mascard. *lib. 2. conclus. 859. num. 1.* Farinac. *quest. 81. cap. 1. num. 3. & 4. & de heret. quest. 187. §. 6. num. 73. & 74.*

9 Etiam in alijs criminibus iudicialis confessio spontanea probat, nocetque reo, quamvis per sententiam esset absolutus, dummodo tamen confessio post sententiam manauerit. Secùs si contra confessionem iudicatum fuit. Menochius *de arbitrarijs casu 268. num. 6.* Clar. *§. fin. quest. 65. vers. 1.* Farinac. *dict. quest. 81. cap. 1. numero 313. & 20. & quest. 4. num. 43.*

10 Confessio generalis, qua quis fateatur se esse hereticum, non plenè probat, nisi talis sit, quæ pro speciali habeatur; vt si quis fateatur se esse Iudæum, aut Lutheranum. Simanch. *cathol. instit. tit. 13. num. 3. & 4.* Farinac. *de her. d. §. 6. num. 74. d. etiam quest. 81. num. 31.*

11 Vt confessio iudicialis plenè probeat, hæc requiruntur. Primò, vt confitens sit maior. Secundò, vt confessio fiat spontè, & non coactè. Tertio, vt non fiat per errorem. Quarto, vt confitens dicat contra se. Quintò, vt confessio fiat coram iudice competente. Sextò, vt in confessione non detur repugnantia naturalis. Septimò, vt etiam in iurè non detur repugnantia. Octauò, vt confitens non velit probare oppositum illius, quod est confessus, Glossa *in cap. Nos in quemquam, 2. quest. 1.* Farinac. *dict. cap. 1. à num. 21. vsquè ad fin. cap. Qui alias conditiones refert ad validitatem confessionis necessarias.*

12 Confessio vt plenè probeat, debet esse clara, si autem sit dubia, interpretanda est in fauorem confitentis, nisi sit malæ famæ, Farinac. *d. cap. 1. num. 32. 35. & 37.*

13 Confessio tacita, implicita, incerta, & dubia sufficit ad torquendum, dummodo facti detur causa: Nam si quis confiteatur delictum, & illius causam non dicat, confessio inuerisimilis iudicatur. Mascardus *lib. 1. conclus. 345.*

num. 39 Farinacius dicto cap. 1. numero 4.

14 Confessio facta coram Notario reum de iudicis mandato examinante, plenè probat: si autem iudicis mandatum non interueniat, sufficit solùm ad torquendum, dummodo reuocata non sit, Mascardus lib. 1. concl. 348. num. 54. Farinac. dict. cap. 1. num. 45. & seqq.

15 Confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali, licet ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficiat, sufficiens tamen est ad extraordinariam, & ad torturam. Mascard. lib. 1. concl. 348. num. 26. & 46. Farinacius dict. cap. 1. num. 50. & seqq.

16 Vt confessio iudicialis probet, à parte, vel à iudice acceptari debet, etiam si accusator sit absens. Mascardus libro 1. conclus. 347. num. 19. & 20. Farinacius num. 54. & seq. dict. cap. 1.

17 Confessio facta à Procuratore non nocet parti, nisi habeat expressum, & speciale mandatum ad confitendum, Foler. in pract. crim. vers. Et si confitebuntur part. 1. num. 79. Farinac. num. 60. & 61. dict. cap. 1.

18 Si alicui dentur tres iudices in simul, & confiteatur coram duobus, talis confessio non probat. Felin. in cap. Qualiter, & quando §. Licet autem, num. 9. de accusat. Farinac. num. 62. d. cap. 1.

19 Confessio quæ non dependet à facto, & voluntate confitentis, non nocet, quando constat de contrario. Vt si quis dicat aliquem discessisse ex vulnere ab ipso confitente illato, Mascardus lib. 1. conclus. 358. numero 8. Farinacius num. 63. dict. cap. 1.

20 In materia iudicialis confessionis valet argumentum à ciuilibus ad criminalia negatiuè, non verò affirmatiuè, Mascardus libro 1. conclus. 349. num. 1. & sequentibus, Farinac. num. 64. dict. cap. 1.

21 Confessio iudicialis validat nullitatem processus, & ineptitudinem inquisitionis, & accusationis, etiam nullis præcedentibus iudicijs, ita vt reus ratione illius possit condemnari, Farinacius dict. quest. 81. cap. 2. num. 66. & seqq. Anton. Gomez. variar. tom. 3. tit. de probat. delict. cap. 12.

num. 8. Mascardus *lib. 1. conclus. 357. num. 3.*

22 In criminalibus confessio non supplet defectum sententiæ, sine qua nullus condemnatur: neque etiam inquisitionis defectum quoad impositionem pœnæ ordinariæ, ad quam inquisitio vel accusatio necessaria est. Mascard. *lib. 1. conclus. 346. num. 7. & 8. & conclus. 349. num. 3.* Farinac. *dict. cap. 2. num. 68. usque ad 82.*

23 Confessio in tortura, aut ex metu iniuste illato, non nocet. Mascardus *lib. 1. conclus. 357. num. 4.* Antonius Gom. *d. tom. 3. cap. 13. rubr. de tortura, num. 25.* Farinacius *dict. cap. 2. num. 83. & seqq.*

24 Confessio nulla, & inualida, aut ficta, vel coram iudice delegato, non validat nullitatem processus. Farinac. *dict. cap. 2. num. 87. & seqq.*

25 Processus nullus ob defectum iurisdictionis, non validatur per confessionem subsequutam, nec sufficit ad condemnandum talis confessio, Farinac. *num. 89. dict. cap. 2.*

26 Quamvis iudex ratione confessionis ex processu nullo possit reum condemnare, non tamen tenetur: & si condemnet, non potest pœnam ordinariam imponere; Angel. *consil. 178.* Farinac. *num. 77. & 91. dict. cap. 2.*

27 Confessio vera, spontanea, expressa, & explicita, facta in vno iudicio, nocet confitenti etiam in alio iudicio; licet causa criminalis sit, dummodo sit inter easdem personas, ad eundem finem, & effectum, Farinac. *dict. quest. 81. cap. 3. per totum.*

28 Confessio qualificata in prohibitis, de ijs qui habent contra se præsumptionem, scindi potest, & pro parte acceptari, & pro parte impugnari, etiam si fiat sub vna structura verborum; quando qualitas tendit ad excusationem delicti. Clar. *§. fin. quest. 55. num. 15. vers.* Possset quoq; reus Mascard. *concl. 490. num. 17. & conclus. 867. num. 1.* Farinac. *dict. quest. 81. cap. 4. num. 112. & seqq. & num. 117. & 157. & sequentibus.*

29 Confessio qualificata cum qualitate adiecta ex intervallo, non tollit pœnam ordinariam, nisi qualitas probetur Clar. *d. q. 55. nu. 16. vers.* Fortè possset, Farinac. *d. cap. 4.*

num. 120. & seqq. Mascard. dict. conclus. 867. num. 5.

30 Si de delicto aliàs quàm per confessionem plenè constat, non obstante qualitate confessioni adiecta, imponi potest poena ordinaria: secùs verò si solum constat per indicia. *Clar. dict. vers. Fortè posset, Mascard. dict. concl. 867. num. 4. Farinac. d. cap. 4. num. 132. & seqq.*

31 Si reus à principio neget delictum, & postea illud cum qualitate confitetur, potius est condemnandus in poenam extraordinariam, quàm torquendus, *Clar. vers. Fortè posset, Farinac. dict. cap. 4. num. 131. & 137. & seqq.*

32 Quando confessio est negatiua, & additur qualitas (vt si quis dicat, Non feci, & si feci, ob talem causam feci; aut sic feci, & non aliter) non scinditur confessio, sed confitens habetur pro negatiuo. *Iulius Clar. dict. quæst. 55. num. 17. vers. Cautius igitur, Farinacius dict. cap. 4. num. 142. & seqq.*

33 Si qualitas confessioni adiecta aliunde licet præsumptionibus probetur, non potest scindi talis confessio, sicut etiam quando aliter non constat, nisi per confessionem rei. *Surd. conf. 173. num. 66. & seqq. lib. 2. Mascard. lib. 2. concl. 867. num. 7. Farinac. d. cap. 4. num. 153. & seqq.*

34 Spontè confessus, etiam metu probationum, mitius punitur, licet poena taxata sit à lege. Spontè autem confiteri dicitur, qui venit non vocatus, aut qui vocatus, nulla præcedente interrogatione confitetur, *Farinacius dict. quæst. 81. cap. 5. usque ad num. 180.*

35 Liberè, & spontè confessus delictum, præsumitur sine dolo deliquisse. *Farinac. d. cap. 5. vers. Amplia v.*

36 Confessio facta coram iudice incompetente, non sufficit ad condemnandum, quamuis pluries ratificetur; siue iudex sit incompetens ratione personæ, siue ratione materiæ, & causæ: non est tamen ipso iure nulla, *Clarus dict. quæst. 55. num. 3. versic. Præterea etiam, Mascardus libro 1. conclus. 352. numero 1. Farinacius dict. quæst. 81. cap. 6. usque ad num. 205.*

37 Confessio coram Iudice incompetente, habet rationem confessionis extraiudicialis, si reuocata non sit,
potest-

potest què reus ratione illius torqueri à Iudice competente, & cogi ad ratificandum, *Clar. in pract. §. fin. quest. 21. num. 3. vers.* Sed hic quero, *Mascard. dict. concl. 352. num. 1. Farinac. cap. 6. num. 206. & seqq.*

38 Confessio iudicialis incidenter emanata de crimine, ad quod non agebatur, ad condemnandum in poenam ordinariam non sufficit, nec illa quæ fit per viam exceptionis, & hoc tam respectu confitentis, quàm alterius: ad poenam tamen extraordinariam sufficiens est, *Mascard. conclus. 345. n. 1. & seqq. & concl. 383. num. 15. & sequentibus, Farin. dict. quest. 81. cap. 7. per totum.*

39 Quando ultra confessionem incidenter emanatam adsunt sufficientes probationes, aut crimen confessum tangit causam, de qua principaliter agitur, vel est illi annexum, potest reus condemnari, *Clar. dict. quest. 55. num. 6. vers.* Possit etiam dicere, *Farinacius d. cap. 7. num. 239. & seqq. & num. 250. & seqq.*

40 Probabilius est non licere Iudici, vel Inquisitori ad extorquendam veritatem impunitatem promittere, *Iul. Clar. §. fin. num. 8. quest. 55. vers.* Circa primum, & sequent. *innuit. Peñ. 3. part. Direct. comment. 23. sub num. 106. vers.* Verùm tamen in hoc tribunali.

41 Inquisitor potest ad indagandam veritatem promittere reo amplam misericordiam, & gratiam, si fateatur crimen, cum habeat in remittendis poenis ampliorem potestatem, quàm alij Iudices, *Eymer. 3. part. Direct. num. 106. ubi Peñ. citato loco, Farinacius dict. quest. 81. cap. 8. num. 296. & sequenti.*

42 In casu hæresis potest Inquisitor uti simulationibus, & cautelis, non tamen falsitatibus, & mendacijs; & item mittere cum carcerato, qui eius voluntatem perquirat: hæc tamen debent per notarium in scriptis redigi, ne contra Inquisitorem suspicio oriatur. *Peñ. dict. comm. 23. Farinacius d. cap. 8. num. 304. & seqq.*

43 Si Inquisitor, aut alius Iudex promittat reo misericordiam, si delictum confiteatur, tenetur quoad potest, stare promisso, *Antonius Gomez, tom. 3. variar. cap. 12. num. 6. Peñ.*

Pen. loco cit. vers. Alteram sententiam.

44 Quando Iudex, aut Inquisitor reis promittit se facturum gratiam, solum intelligitur loqui de illis poenis, quæ in eius arbitrio positæ sunt, Pen. cit. loco vers. Cùm verò Inquisitores.

45 Confessio facta sub spe impunitatis à Iudice, vel Inquisitore promissæ, non sufficit ad condemnandum in poenam ordinariam, nisi & expressè ratificetur, & cum expressione, quòd impunitatis promissæ nulla habebitur ratio, Pen. ubi supra vers. Postremo, & duobus sequentibus; Ant. Gom. d. num. 6. Menoch. de arbitrar. quest. lib. 2. casu 367. num. 6. Farinacius d. cap. 8. ferè per totum.

46 Confessio sub spe impunitatis facta in tormentis, aut quando nulla præcesserunt indicia, etiam ratificata non sufficit ad poenam ordinariam, Pen. ubi supra vers. Nos in hoc crimine, Farinacius dict. capit. 8. numero 290. usque ad 296.

47 Confessio sub spe impunitatis facta, quæ nec ratificatur, nec reuocatur, sufficit ad poenam extraordinariam, & ad torturam, non tamen nimis rigorosam, Menochius de arbitrar. lib. 2. casu 367. num. 4. & seqq. Farinac. d. cap. 8. num. 300. & seqq.

48 Probabile est confessionem sub spe impunitatis factam, etiam non ratificatam, nec reuocatam sufficere ad poenam ordinariam, Pen. dict. comment. 23. vers. Hanc opinionem.

49 Probabilius est non sufficere ad poenam ordinariam confessionem sub spe impunitatis promissæ non ratificatam, nec reuocatam, etiam si præcedant indicia, Farinac. d. cap. 8. numero 293.

50 Confessio siue spontanea, siue per torturam emanata, quando erronea est, potest per consententem reuocari, interpretari, declarari, & excusari, etiam ex intervallo, licet sit iurata, acceptata, deliberata, & geminata, Antonius Gomez. variar. tom. 3. cap. 1. tit. de delictis num. 66. Clarus § fin. quest. 55. num. 18. Farinacius dict. quest. 81. cap. 9. usque ad 326.

51 In criminibus, etiam post sententiam, potest reuocari confessio sub pretextu erroris, etiam si eam præcesserint indicia, & hoc tam ab ipso confitente, quam ab eius consanguineo, adhuc ipso confitente renuente, Farinacius *d. cap. 9. num. 327. usque ad 332.*

52 Nolens respondere Iudici iuridicè interroganti, si excusationem non habeat, habetur pro confesso, *Cap. fin. de confessis in 6. ubi Glossa verbo Reus.*

53 Volens probare errorem confessionis à se factæ, quantumcunque iurata, ac ratificata fuerit coram Iudice competente, admittendus est ad probandū dictum errorem, quo probato non nocebit ei confessio facta, Farinacius *dict. cap. 9. num. 335. Iulius Clarus § finali dicta quest. 55. numero 18.*

54 Error confessionis plenè probari debet, censetur autem plenè probatus non solum per testes, sed etiam per coniecturas; in dubio tamen confessio præsumitur vera, Mascardus *conclus. 350. num. 6. & 7. Farinacius dict. cap. 9. num. 337. & seqq.*

55 Confessio in tortura emanata, licet ratificata sit, reuocari potest, etiam non probata causa erroris; cum sufficiat allegare metum, vel dolorem; sic similiter, quando reuocatio fit incontinenti, aliàs enim causa erroris probari debet, Farinacius *d. cap. 9. num. 346. & seqq.*

56 Confessio minoris, sine tutoris, aut curatoris auctoritate, ipso iure est nulla, nec ei nocet; secus tamen si examinetur ut testis, Menochius *de arbitr. lib. 2. casu 268. numero 2. Farinacius dict. questione 81. cap. 10. usque ad num. 373.*

57 Confessio iudicialis reuocata, non plenè probat, quando vel reuocatio fit incontinenti, vel datur probabilis causa reuocationis. Si autem sit spontanea, & reuocatio fiat ex interuallo, & non reddatur sufficiens causa reuocationis, potest reus curiæ seculari tradi, Farinac. *de hæresi quest. 187. §. 6. num. 75.*

58 In crimine hæresis confessio dummodo non sit generalis, dubia, incerta, ac non reuocata, plenè probat, potest.

testquè ratione illius imponi pœna ordinaria . Simanch. *cathol. tit. 13. rub. de confess. num. 1. & 2.* Mascard. *concl. 859. num. 1. & seqq.* Martin. *Del Rio mag. lib. 5. sect. 11.* Farinac. *dict. quest. 187. §. 6. num. 73. & 74.*

59 Ut confessioni rei plena fides adhibeatur, cauendum est ab omni suggestione. Farinac. *quest. 43. num. 132.*

60 Confessio per suggestionem facta, etiam ratificata non sufficit ad condemnandum reum, siuè suggestio fiat à Iudice per seipsum, siue per interpositam personam. Anton. Gomez. *tom. 3. variar. num. 23.* Farinacius *quest. 83. cap. 4. num. 84. & multis seqq.*

C A P V T XXI.

De confessione extraiudiciali, aut in tortura facta.

1 **C**onfessio extraiudicialis, est manifestatio actus proprii, vel priuationis actus extra iudicium competens facta.

2 Confessio extraiudicialis, maximè in criminibus, etiam geminata, & iurata, non probat plenè contrà confidentem: & idè ex se ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficit. Si tamen cum tali confessione indicia, & verisimiles coniecturæ concurrant, sufficit ad torturam, & ad pœnam extraordinariam, Clar. *in practic. §. fin. quest. 55. num. 2.* Mascard. *lib. 1. conclus. 350. nu. 1. & seqq. & n. 24.* Farin. *q. 82. reg. 1. n. 1. vsq; ad 19. & reg. 1. num. 23.*

3 Confessio extraiudicialis facta ad exonerandam conscientiam, præsertim in articulo mortis, & quæ sit coram multitudine, taliter quod transeat in notorium, plenè probat. Mascardus *dict. conclus. 350. num. 25. & 35.* Farinac. *dict. reg. 1. num. 15. & 16.*

4 Quando agitur de probando illud, quod est in animo, ut est hæresis, & apostasia, ac similia delicta, plenè probat
con-

confessio extraiudicialis. Albertin. *de agnosc. quæst. 25. num. 10. & seqq.* Farinac. *dict. reg. 1. num. 20. & 21.*

5 Confessio extraiudicialis facta sine expressione loci, temporis, & causæ commissi delicti, non facit indicium ad torturam, si confitens solum fatetur delictum in communi. Secus est si ipsum in particulari, & in indiuiduo declaret. Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. à num. 16. usque ad 20.* Mascardus *dict. conclus. 350. nu. 16. & sequentibus, & conclus. 345. num. 2.* Farinacius *dict. quæst. 82. reg. 2. num. 29. & seqq.*

6 Confessio extraiudicialis, etiam si reus vocatus ad iudicium eam reuocet, facit indicium ad torturam. Antonius Gom. *variar. tom. 3. cap. 13. rubr. de tortura num. 8.* Mascard. *concl. 350. num. 16.* Farinac. *dict. reg. 2. num. 28.*

7 Confessio extraiudicialis inuersionis, & quæ extorta est per minas, & metum; facta etiam in calore iracundiæ, vel ad alium effectum incidenter emanata, non facit indicium ad torturam. Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 17. & 19.* Mascard. *d. conclus. 350. num. 12. 14. 18. 20. & seqq.* Farinac. *d. reg. 2. num. 33. & seqq.*

8 Confessio extraiudicialis non nocet clerico, nec facit indicium ad torturam, nisi fuerit infamatus de tali crimine, vel graues concurrant circumstantiæ, & coniecturæ, Mascard. *lib. 1. conclus. 350. num. 12. & seqq.* Farinacius *de indicij, & tortura quæst. 41. num. 7. 8. & 9. & dict. regul. 2. num. 39. & 41.*

9 Vt confessio extraiudicialis faciat indicium ad torturam, debet concludenter probari per idoneos testes, legales, & contestes, regulariter loquendo. Mascard. *d. lib. 1. conclus. 379. num. 1. & seqq.* Menoch. *dict. quæst. 89. num. 21.* Farinac. *d. reg. 2. num. 44. & seqq.*

10 Confessio extraiudicialis sufficienter probatur testibus singularibus, quorum singularitas est ad minuculariua, præsertim in crimine hæresis, in quo non solum semiplenè, sed etiam plenè concludunt. Vid. Mascard. *lib. 1. concl. 379. numero nono, & multis sequentibus, & supra capit. 15. & 19.*

11 Confessio etiam iurata, geminata, & coram eodem Iudice ratificata, extorta tamen à Iudice per torturam, ad quam non præcesserunt indicia legitima, aut non sufficientia ad torturam etiam in criminibus exceptis, non præiudicat confitenti, nec alteri, Mascard. *lib. 1. conclus. 353. num. 3.* & *s. lib. 3. concl. 1391. num. 6.* Farinac. *quæst. 83. cap. 1. ferè per totum.*

12 Confessio extorta in tormentis sine legitimis indicijs, non validatur coram eodem Iudice per indicia superuenientia, nec per aliam confessionem, nec item per oculorum inspectionem. Mascard. *dict. concl. 1391. num. 6.* Farinac. *dict. cap. 1. num. 4.*

13 Omnia quæ ex huiusmodi confessione sequuntur, inualida sunt, & ipso iure nulla, nec talis confessio facit indicium aliquod ad torturam sufficiens. Farinac. *dict. cap. 1. num. 11. 14. & 15.*

14 Confessio per tormentum sine indicijs, aut ijs non legitimis extorta, si voluntariè ratificetur coram alio Iudice, habetur pro spontanea, & ad condemnandum sufficit. Mascard. *d. conclus. 353. num. 9. & 31.* Farinac. *dict. cap. 1. num. 10. & 20.*

15 Confessio facta metu tormentorum legitimis indicijs non præcedentibus, æquiparatur factæ in tormentis. Mascard. *d. conclus. 353. num. 14.* Farinacius *dict. quæst. 83. cap. 2. num. 32.*

16 Confessio non præcedentibus indicijs facta per incarcerationatum in carcere atroci, in quo valde cruciatur, & ubi imminet periculum vitæ, & salutis, vel ubi fame, siti, & frigore patitur, aut denique quando carceratus cippis, catenis, & manicis ferreis detinetur, dicitur metu extorta. Farinac. *d. cap. 2. num. 41. & sequentibus.*

17 Confessio in tortura, aut metu tormentorum facta legitimis præcedentibus indicijs, valida est: ut autem ad condemnandum sufficiat, debet ratificari extra locum tormenti, non statim, sed ex interuallo, cessante tormentorum dolore, quòd quando fiat, Iudicis arbitrio relinquitur. Menoch. *de arbit. lib. 2. casu 38. num. 2.* Anton. Gomez,

*variar. tom. 3. cap. 13. rubric. de tortura, num. 24. Mascardus
concl. 353. num. 2. 13. & 19. & conclus. 355. num. 2. Farinac.
d. quæst. 83. cap. 3. usque ad num. 76.*

18 Confessio emanata per suggestionem factam, siue à Iudice, siue ab interposita ab eo persona, etiam si ratificetur, non sufficit ad condemnandum, vel ipsum reum, vel alios. Si tamen indicia sint manifesta, potest reus non solum in genere, sed etiam in specie interrogari de crimine. Ant. Gom. *var. tom. 3. rubr. de tortura reorum, num. 23. Farinacius d. quæst. 83. cap. 4. per totum.*

CAPUT XXII.

De instrumentorum exhibitione.

1 **D**elictum regulariter non probatur per instrumentum quoad impositionem poenæ, etiam si delictum sit commissum in præsentia Notarij, de quo ipse instrumentum conficiat. *Clar. in practic. §. fin. quæst. 54. num. 1. Mascardus lib. 1. conclus. 461. num. 1. usque ad 10. & conclus. 500. num. 1. & 3. & conclus. 903. num. 2. & 3. Farin. de reo confess. & convicto, quæst. 84. num. 1. usque ad 6.*

2 Delictum quod committitur scribendo, seu media scriptura, quæ delictum continet, instrumento celebrato de voluntate partis probatur. *Clar. d. quæst. 54. num. 1. Mascard. d. conclus. 461. num. 13. & sequentibus, Farinac. d. quæst. 84. num. 7. & seqq.*

3 Crimen hæresis probatur instrumento, dummodo recognoscatur, & tales circumstantiæ concurrant, quibus Iudicis animus rectè informetur. *Clarus d. quæst. 54. num. 1. Mascard. d. conclus. 461. num. 13. & conclus. 858. num. 2. & 5. Farinac. d. quæst. 84. num. 16. & de hæret. quæst. 187. §. 1. num. 10.*

4 Probatur etiam hæresis per scripturam privatum ab ipso inquisito manu propria scripta, vel subscripta; aut si
dum

dum aliena manu scripta fuerit, testibus muniatur. *Simanch. cathol. tit. 5. §. 1. num. 14. Mascard. d. conclus. 858. num. 1. Farin. d. quas. 187. §. 1. num. 10.*

5 Vt quis instrumento, aut priuata scriptura probeatur hæreticus, debet in tali scriptura contineri hæresis, quæ manifestè legatur, & intelligatur: nam si benè intelligi, aut legi nequit, pro non scripta habetur. *Nauarr. lib. 5. consil. conf. 18. de hære. num. 5. Farinacius d. num. 10.*

6 Vt etiam scriptura probeat hæreticū, debet esse integra ita vt non deficient literæ, quæ sensum variant, aut non patiatur grauem fracturam. *Cap. Inter dilectos, vbi Panorm. num. 4. de fide instrument.*

7 Instrumentum faciens mentionem de alio Instrumento, non probat illud de quo facit mentionem, nec exemplatum ab exemplo, sine Iudicis autoritate, & partis citatione. *Authent. Vt sponsalitia. §. Et hoc insuper. L. Sancimus, C. de diuersis rescriptis.*

8 Etiam si in particularibus alicuius scriptis reperiantur aliqua hæreticalia, si huiusmodi scripta sint imperfecta, indigesta, & inemendata, quibus manus extrema non sit adhibita, non per hoc scribens illa probatur hæreticus. *Nauar. d. consil. 18. num. 2. & 3.*

9 Scripta in memorabilibus non probant hæresim, sicut nec scripta in rationalibus, *Bald. in rubr. de consil. pecun. ad fin. Nauarr. d. consil. 18. num. 4.*

10 Scripturæ dubiæ in eo sensu accipiendæ sunt, qui culpam excludat, nisi scribens aliter dicat, cuius sensus, & intentio diligenter perscrutanda sunt. *Albert. de agnosc. quas. 34. num. 48. & seqq. Menochius consil. 82. num. 10. & seqq. lib. 1. Nauarr. d. consil. 18. num. 6. Farinacius d. §. 1. num. 11.*

11 Scriptura in se dubia ex circumstantijs explicari debet, attenta qualitate, & conditione personæ. Videndum etiam est, an explicatio data à scribente scripturæ congruat, & probabilis sit.

12 Instrumentum publicum, & authenticum cum omnibus conditionibus necessarijs, plenè probat hæresim.

Idem

Idem dicendum est de scriptura priuata subscripta à reo cum tribus testibus, vel si testium loco adsit partis confessio, quòd scriptura illa sit sua, aut per idoneos testes probetur ab ipso reo fuisse scriptam. *Glossa in cap. 2. de fide instrument. ubi Panormit.*

13 Si testes solùm deponant se agnoscere characteres, semiplenam tantum facit scriptura probationem. *Couarr. pract. quest. cap. 22. num. 6. Panormit. dict. cap. 2. num. 2. de fide instrumen.*

14 Scriptura priuata, & epistolæ missæ absenti, regulariter semiplenam tantum probationem faciunt: sicut etiam quæ reperiuntur in chartulis commentariolis, & memorialibus imperfectis. *L. Instrumenta. ubi Doctores. Cod. de probation. & Glossa in verbo Exacto. in L. Admonendi. ubi Barthol. num. 24. ff. de iureiurand. Couarr. pract. quest. cap. 22. num. 7.*

CAPVT XXIII.

De notorietate rei.

1 **L**icet notorium, & manifestum pro eodem aliquando accipiantur: differunt tamen secundùm propriam acceptionem. Nam notorium est id, quod patet omnibus, vel maiori parti populi; manifestum autem, quod pluribus publicè patet, non autem omnibus, aut maiori parti. *Malcardus lib. 2. conclus. 1017. num. 3. & conclus. 1106. num. 1. Farinac. quest. 21. num. 4. & seqq.*

2 Notorium in genere est rei cui adiungitur valdè plena notitia, seu est euidencia alicuius talis, quòd sine tergiversatione notari potest, inducens indubitatum, & finitam probationem discussione non egentem. *Syluester verbo Notorium. num. 1. Malcard. dict. conclus. 1106. num. 3. Farinacius dict. quest. 21. num. 8.*

3 Notorium duplex est: aliud iuris, aliud facti. No-
 O torium

torium iuris est illud, quod ius euidenter presumit ex aliquo notorio, siue ex facto iudicialiter discusso, siue ex aliquo notorio à iure sumpto, inducens indubitatum, approbatam, & finitam probationem. Syluest. Mascard. conclus. 1106. & Farinac. citatis locis.

4 Notorium facti, quod propriè dicitur notorium, est illud, quod ita habet euidentiam facti, ut negari probabiliter non possit inducens indubitatum, & finitam probationem. Syluester ubi supra Mascardus dict. conclus. 1106. num. 4. Farinac. d. quest. 24. num. 11.

5 Notorium ex parte facti triplex est. Quoddam est facti permanentis, quoddam facti transeuntis, & non redeuntis, quod dicitur notorium tunc, non autem nunc; quoddam est facti interpolati. Syluester num. 2. Mascardus & Farinacius proximè citatis locis.

6 Notorium ex parte eorum quibus est notorium, diuiditur in notorium in Monasterio, in Parochia, in Prouincia, & generaliter in omni Congregatione decem personarum, Syluest. d. num. 2. & 4.

7 Non idem est delictum esse notorium, & de delicto notoriè constare: nam ad illud requiritur notitia intuitiua delicti, ad hoc autem sufficit probatio, & dicitur notorium iuris, quod non est propriè notorium. Iulius Clar. in pract. quest. 9. num. 5. versic. Item quero, Farinacius d. quest. 21. num. 166.

8 Illud delictum dicitur notorium, quod gestum est coram populo, aut Congregatione decem personarum ad minus, vel maiori eius parte, Menoch. de arbitrarijs lib. 2. casu 166. num. 8. Anton. Gomez. variar. tom. 3. tit. de delict. cap. 1. num. 41. Farinac. d. quest. 21. num. 41. & 47.

9 Delictum factum in platea publica, quæ sit capax populi, aut maioris partis illius, dicitur notorium, etiam si non probetur fuisse factum coram pluribus, sed solum factum in platea plena hominibus. Antonius Gomezius dict. cap. 1. num. 42. Farinac. d. quest. 21. num. 46.

10 Quando, & quid dicatur notorium, iudicis arbitrio relinquatur, iuxta facti, loci, temporis, & personarum inter-

teruenientium qualitatem. Antonius Gomez. *d. num. 42.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 166. num. 7.* Farinacius *dict. quæst. 21. num. 48.*

11 Quamuis ad notorium, secundum probabiliorem sententiam, necessarium non sit quòd externæ qualitates excusantes actum à ratione delicti non dentur, si tamen delinquens velit probare qualitates excusantes, admittendus est ad illarum probationem. Farinacius *dict. quæst. 21. num. 51.*

12 Ad notorium requiritur, quòd res fiat in loco publico; & quòd fiat de die; quæ autem fiunt in domo, in villa, aut de nocte, regulariter non dicuntur notoria, Menochius *de arbitrarijs lib. 2. casu 166. num. 9.* Mascardus *libro 2. conclus. 1106. numero 16.* Farinacius *num. 55. & sequenzibus.*

13 Delictum commissum coram Iudice, dum est in actu exercendi suum officium, notorium dicitur, dummodo illi constet. Mascardus *conclus. 1108. num. 16. & seqq.* Farinac. *num. 159.*

14 In notorijs ordo iuris non seruetur in criminalibus, nec ad procedendum requiritur libellus, accusatio, litis contestatio, aut iuramentum de calumnia. Anton. Gom. *de delict. cap. 1. num. 42.* Menoch. *de recup. remed. 15. num. 260.* Farinac. *num. 60. & seqq.*

15 In criminibus notorijs, quando reo nulla competit excusatio, nec est dubium an competere possit, non requiritur citatio, nisi ad sententiam, dummodo ex mora differendi executionem non sequatur præiudicium Reipublicæ. Menochius *de recuperand. remed. 15. num. 259.* Iul. Clar. *in pract. quæst. 9. vers. Quæro nunquid,* Anton. Gomez. *d. num. 42. & 43.* Farinac. *num. 66. usque ad 78.*

16 Quando in notorio constat nullam reo competere defensionem, aut scandali timor adest, possunt reo negari defensiones, copix, dilationes, & interlocutorix, Farinac. *num. 77. & 78.*

17 Notorium populo, & non Iudici, debet ipsi ex actis constare: qui etiam ut circa sibi notorium procedat iuris

ris ordine non seruato cum priuilegio notorij, necessariò prius probare debet qualitatem, scilicet crimen esse notorium; nisi sit facti continui, & permanentis, quod probatione non indiget. Mascard. *lib. 2. conclus. 1108. num. 78. 17. 14. & 32. Farin. d. quæst. 21. num. 84. & seqq.*

18 Notorium facti transeuntis, & momentanei non solùm est probandum in actis, iuris ordine seruato, sed etiam plenè probandum, Mascard. *lib. 2. d. conclus. 1108. nu. 9. 11. & 12. Clar. in pract. §. fin. quæst. 9. vers.* Item quæro, Farinac. *num. 95. & seqq.*

19 Testes super probatione notorij debent reddere concludentem rationem sui dicti, etiam non interrogati. Mascard. *conclus. 1110. num. 2. Farinac. num. 102.*

20 Testes deponentes de notorio debent interrogari quid sit notorium: qui si sint periti, diffinitionem dicant; si autem imperiti, sufficit quòd grosso modo sciant naturam, & qualitatem notorij. Aliàs si imperiti diffinitionem sciant, & quot personarum numerus ad notorium requiratur, nisi suæ scientiæ sufficientem reddant rationem, præsumuntur subornati, Mascardus *lib. 2. dict. conclus. 1110. num. 7. Farinacius num. 104.*

21 Testes deponentes circa notorium præsens non debent deponere de auditu, sed quòd ipsi viderint, & populus, aut maior pars: nam de facto antiquo, aut de longinquo loco, sufficit si deponant de fama, Mascard. *lib. 2. concl. 1108. num. 9. 20. & seqq. & concl. 1110. num. 3. & 6. Farinac. d. quæst. 21. num. 105. & seqq.*

22 Non sufficit ad probationem notorij in criminalibus ad condemnandum, secùs verò ad procedendum, quòd testis dicat populum fuisse præsentem ad tale factum, nisi dicat se etiam tale factum vidisse. Iulius Clarus *dict. versic.* Item quæro. Mascardus *dict. conclus. 1108. numero 20. & sequentibus.* Farinacius *numero 108. dict. quæst. 21.*

23 Si reus neget notorium, requiritur sententia quod est notorium, & de super ferri debet sententia declaratoria. Mascard. *lib. 2. concl. 1100. nu. 3. Farin. num. 116. d. quæst. 21.*

24 Ad notorium probandum sufficiunt duo testes idonei, Mascardus *lib. 2. conclus. 1110. nu. 1. Clar. in praxi, quæst. 9. vers.* Quæro nunquid, Farinac. *num. 109. & de her. quæst. 185. num. 84. & seqq.*

25 Hereticus plenè probatur per euentiam facti hæreticalis; vt quòd hæresim prædicauit, conculcauit Eucharistiam, & similia. Eymeric. *2. part. Direct. quæst. 34. vbi Peñ. tom. 59. Mascard. lib. 2. concl. 860. Farinac. quæst. 185. §. 6. num. 47. de her.*

26 Contra prædicantem hæresim, aut facientem actum hæreticalem, qui excusationem non admittit, statim procedi potest per summariam informationem, sine accusatione, aut testium examinatione. Carrer. *de heret. num. 123. Farinac. dict. quæst. 185. §. 6. num. 75.*

27 Negatio partis non inficit notorium, nec reddit rem dubiam, Cap. *Consuluisi 1. de appellat.*

28 Qui de factis hæreticalibus notorijs conuincitur, si facta æquiuoca non sint, non excusatur dicens non mala intentione ea fecisse: Peñ. *2. part. Direct. comment. 59. versic.* Iam hoc est. Farin. *de her. q. 187. §. 1. num. 16. & seqq.*

29 Quando verba, vel facta taliter sunt dubia, vt in bonam, vel in malam partem interpretari possint, accipienda sunt taliter, quòd excludant delictum, nisi contra facientem detur sinistra præsumptio. Peñ. *3. part. Direct. comm. 111. vers.* Sed cùm in delictis. Farinac. *d. §. 1. num. 11. & seqq.*

30 Contra reum repertum in flagranti delicto ita procedi potest, sicut contra notorium delinquentem; ex abrupto, ac iuris ordine postposito, tam in grauibus, quam in leuibus criminibus. Clarus *§. fin. quæst. 8. num. 2. Farinac. d. quæst. 21. num. 133. & seqq.*

31 Reus in flagranti crimine repertus potest & capi, & carcerari, vt ad Iudicem feratur, siue delictum sit publicum, siue priuatum; potest etiam torqueri, L. *Neminem, C. de exhibendis reis. Ant. Gom. var. lib. 3. tit. de captura reorum, cap. 9. num. 3. Farinac. d. quæst. 21. num. 137. & seqq.*

32 Reo reperto in flagranti delicto dandus est locus defensionis, si neget, aut defensionem aliquam habere

possit. Si verò fateatur, & excusationem non habeat, condemnari potest etiam negatis defensionibus. Farinacius *dict. quæst. 21. num. 142. & seqq.*

33 Contra reum in flagranti crimine repertum ferenda est sententia; solemnitates tamen iuris ad illam ferendam necessarie non sunt. Clar. *in practic. quæst. 8. versic. Quæro an quando, Farinac. d. quæst. 21. num. 153.*

34 Ut repertus in flagranti delicto puniatur, constare debet plene eum tale delictum commisisse. Iulius Clar. *d. quæst. 8. versic. Scias tamen, Farinacius dict. quæstio. 21. num. 155.*

35 Ille dicitur captus in flagranti, qui in ipso actu apprehenditur, vel alio actu extraneo in medio non interveniente capitur; secus si post delictum venerit ad aliquem extraneum actum. Farinac. *d. quæst. 21. num. 156.*

36 Reus in flagranti repertus, & conuictus, non est torquendus; super complices tamen leuiter torqueri potest. Si verò conuictus non sit, duci potest ad torturam absque alijs indicijs. Clar. *d. versic. Scias tamen. Farinac. d. quæst. 21. num. 148. & seqq.*

37 Deprehensio in hæresi habet vim probationis. Masc. *de prob. conclus. 860. Farinac. de har. quæst. 185. §. 6. num. 79. & seq.*

38 Reo in flagranti delicto reperto, ac ad Iudicem ducto, recipiantur testes, & super delicto, & super rei apprehensione in flagranti. Deinde examinetur reus ipse, qui si fateatur, & excusationem non habeat, statim nullis datis defensionibus, absque tortura puniatur. Si excusationem adducat, dandæ sunt ei defensiones. Si verò negat delictum, confrontentur cum eo testes, & ad se defendendum terminus ei assignetur. Farinacius, *dicta quæstione 21. numero 150.*

CAPVT XXIV.

De infamia.

1 Infamia est *lafa dignitatis status, moribus, & legibus improbatus*. Quæ diuiditur in eam, quæ est iuris, & in eam quæ est facti. Doctores in *l. 1. ff. de his qui notant. infam.* & in *cap. Testimonium de testib. Farinac. crimin. quæst. 56. in praludio num. 1.*

2 Infamia iuris est illa, qua quis dicitur infamis à iure. Quæ duplex est: iuris ciuiliis vna, & canonici iuris alia. Syluest. verb. infamia num. 2.

3 Infamia iuris ciuiliis, aut incurritur per sententiam definitiuam Iudicis, aut ipso facto, secundum quod iura disponunt. Syluest. d. verb. Infamia num. 8. & 9. Farinacius d. pralud. num. 3.

4 Infamia iuris canonici incurritur in omnibus casibus in quibus infamia ciuiliis iuris incurritur, & generaliter ex omni peccato mortali, in quo quis impoenitens persistit. Syluest. d. verb. Infamia, num. 11. Farinacius d. pralud. num. 24.

5 Infamia facti prouenit ex communi hominum locutione, surgitque ex verisimilibus coniecturis à tota, vel maiori parte populi, aut communitatis; si tamen totius, aut maioris partis locutio non sit, dicitur rumor. Doctores in *cap. Si duo. 35. quæst. 6.* & in *cap. Super eo. qui cogn. cons. uxoris.*

6 Infamia iuris repellit à dignitatibus habitis, facti verò ab acquirendis, nisi aliud exprimat in sententia. Garzia de benef. par. 7. cap. 8. à num. 33. vsque ad 37.

7 Infamia duobus testibus sufficienter probatur, si sint idonei, quamuis singulares, dummodo in eadem specie infamiae conueniant: minus idonei duo non sufficiunt. Masc. de prebat. conclus. 896. num. 1. & seqq. Peñ. 2. pars. Direct.

comm. 82. Farinac. quæst. 47. num. 302. & seqq. ac de heresi quæst. 187. §. 5. num. 64. & seqq.

8 Testes deponentes de infamia etiam non interrogati, rationem suæ depositionis reddere debent. Bona autem ratio non est dicere: Scio quia sum vicinus. Clarequæ, & distinctè deponere, & causas infamiæ adducere debent, aliàs enim non probant. Mascard. *d. concl. 896. num. 9. & 10. Farinac. d. quæst. 47. num. 308. & seqq.*

9 Testes super infamia debent nominare auctores, à quibus audierunt, ac dicere quod audierunt à maiori parte hominum, vel viciniam. Mascard. *dict. conclus. 896. num. 12. Farinac. dict. quæst. 47. num. 314. & seqq.*

10 Sufficenter probant infamiam testes, qui dicunt scire, quia viderunt eius familiaritatem, & conuersationem ab omnibus, vel maiori parte vitari. Farinac. *dict. quæst. 47. num. 313.*

11 Testes dicentes se illum reputare infamem, & ita audiuisse ab omnibus illum cognoscentibus, non probant infamiam. Mascard. *lib. 2. conclus. 749. num. 10. Farinacius d. quæst. 47. num. 318.*

12 Non probant etiam testes, nisi deponant de loco, vbi infamia vrget. Farinac. *d. quæst. 47. num. 320.*

13 Nec item probant, si dicant extare vocem apud populum, aut si non expriment factum, ex quo infamia oritur. Mascard. *lib. 2. conclus. 896. num. 8. & 11. Farinacius d. quæst. 47. num. 316. & seq.*

14 Si aliqui testes deponant super publica voce, & fama, & alij interrogati an de hoc aliquid sciant, vel dici audierint, & respondeant nihil scire, vel nihil dici audiuisse, isti vltimi reprobant primos. Farinac. *d. quæst. 47. num. 170. dummodo vltimi testes probabiliter scire, aut audire debuerint.*

15 Infamia si orta sit à fide dignis, facit indicium ad inquirendum. Mascard. *lib. 2. conclus. 754. num. 19. Farinac. dict. quæst. 47. num. 37.*

16 Infamia etiam vehemens, & adminiculata in criminibus non facit semiplenam probationem. Mascardus *dict.*

dict. conclus. 754. num. 1. & 2. Farinacius dict. questio. 47. num. 59.

17 In crimine hæresis infamia grauis, ac vehemens, quæ non habet contra se aliquam contrariam præsumptionem, ortumquæ habet ex probabilibus, & verisimilibus causis, ad purgationem canonicam sufficiens est. Peñ. 2. *part. Direct. 1. comment. 82. Farinac. de hæresi quest. 187. §. 5. num. 55. 70. & seqq.*

18 Infamia in crimine hæresis cum adminiculis, vt potè familiaritate cum hæreticis, sufficit non solum ad purgationem canonicam, sed etiam ad abiurationem. Eymers. 3. *part. Direct. rubric. de septimo modo procedendi num. 18. Farinac. d. §. 5. num. 60. & 61.*

19 Sola infamia regulariter non facit indicium ad torturam; & si quis cum sola fama torqueatur, ac confiteatur, confessio etiam ratificata non valet. Eymers. 3. *part. Direct. quest. 61. ubi Peñ. comment. 110. num. 8. Mascard. lib. 2. conclus. 753. num. 1. & seqq. Farinac. dict. questio. 47. num. 3. & seqq. & num. 28. & seqq.*

20 Fama cum vno teste, aut cum grauibus indicijs, imò & fama vehemens indicium facit ad torturam. Peñ. *dict. comment. 110. numero 3. & 4. numero 8. versic. Verum hæc.*

21 Infamia orta à maleuolis, vel ab infamibus, & vilibus personis non sufficit ad canonicam purgationem, nisi aut addantur verisimiles coniecturæ, aut scandalum productum sit in populo. Peñ. 2. *part. Direct. comment. 82. Decian. crimin. lib. 5. cap. 48. num. 7. Farinacius de hæretic. quest. 187. §. 5. num. 69. & seqq.*

22 Infamia etiam de hæresi apud infames, & viles personas ad purgationem indicendam non sufficit. Peñ. *dict. comment. 82.*

CAPVT XXV.

De præsumptionibus, & indiçijs.

1 **I**ndicium est coniectura ex probabilibus, & non necessarijs orta, à quibus potest quidem abesse veritas, non tamen patrati maleficij verisimilitudo. Menochius de præsumptionibus lib. 1. quæst. 7. num. 6. Farinacius quæst. 36. num. 28.

2 Indicium diuiditur in proximum, & remotum. Indicium proximum est illud, quod immediatè per sensum respicit rei, & delicti veritatem. Indicium remotum est, quod non tangit immediatè delicti veritatem, sed circumstantias illius. Farinac. d. quæst. 36. num. 44. & seqq.

3 Indicium diuiditur in plenum, ac indubitatum, & in non plenum, & dubitatum. Plenum est, quod ita arctat mentem Iudicis, ut omnino credat, & non possit in aliam partem inclinare. Non plenum, quod non ita Iudicis mentem restringit. Mascardus de probat. lib. 1. quæst. 15. num. 9. Menochius de præsumpt. lib. 1. quæst. 7. num. 14. Farinacius dicta quæst. 36. num. 35. & seqq.

4 Diuiditur etiam indicium in leue, graue, & grauissimum. Leue, seu simplex indicium est illud quod frequenter, & facillè contingit abesse. Graue, seu vrgens, quod frequenter, et facillè contingit adesse. Grauissimum, seu indubitatum, quod facillimè, & frequentissimè contingit adesse. Clarus in præct. quæst. 20. num. 1. Farinacius dicta quæst. 36. num. 49. & seqq.

5 Præsumptio est rei dubia coniectura, verisimilis quæ ex natura rei, vel circumstantijs negotiorum, vel personarum proficiscitur. Simanch. cathol. tit. 59. num. 4. & in Enchirid. tit. 4. num. 2.

6 Præsumptio diuiditur in præsumptionem hominis, præsumptionem iuris, & præsumptionem iuris & de iure. Mascard. lib. 1. quæst. 10. num. 17. Menochius lib. 1. quæst. 2.

num. 3.

num. 3. & 11. Farinacius *dict. quaest. 36. num. 85.*

7 Præsumptio hominis illa est, qua in nullo iure expressa reperitur, causatur tamen ex aliqua coniectura. Menochius *lib. 1. quaest. 5. num. 4. & seqq.* Farinacius *d. quaest. 36. num. 93. & seqq.*

8 Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proveniens, qua alio non adducto pro veritate habetur secundum ius. Mascardus *d. quaest. 10. num. 34. & seqq.* Eymmer. *2. part. Direct. quaestio. 55. ubi Peñ. comment. 80.* Farinacius *d. quaest. 36. num. 86. & seqq.*

9 Præsumptio iuris, & de iure, est quadam legis dispositio aliquid præsumentis, & super præsumptio tanquam sibi comperto, & noto statuentis. Menochius *de præsumpt. lib. 1. quaest. 3. num. 17.* Peñ. *d. comment. 80.* Farinacius *dict. quaest. 36. num. 100. & seqq.*

10 Differentia inter præsumptionem iuris, ac iuris, & de iure, stat in hoc, quòd secundum præsumptionem iuris ius præsumit, & ulterius non procedit: Secundum præsumptionem verò iuris, & de iure ius præsumit, & quia pro comperto habet, firmat desuper ius aliquod. Mascardus *d. quaest. 10. num. 31. & 48;* Menochius *dict. lib. 1. quaest. 97. num. 2. & seqq.* Farinacius *dict. quaest. 36. num. 88. & 102. & seqq.*

11 Præsumptio hominis diuiditur in temerariam, & probabilem. Temeraria, utpotè qua ex leuibus causis, & coniecturis, vel ex vilibus, ac leuibus personis provenit, rejicitur. Probabilis, qua oritur à causis, coniecturisve non leuibus, aut à grauibus personis, diuiditur in leuem, grauem, seu vehementem, & violentam. Mascardus *d. quaest. 10. num. 17.* Menochius *quaest. 5. num. 11. & seqq.* Farinacius *d. quaest. 36. num. 110. & 118. & seqq.*

12 Præsumptio leuis prouenit ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus capitur coniectura qua concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, quod talia dicens, vel faciens, hæcsem, vel aliud crimen commiserit. Sismanch. *in Enchirid. titul. 41.* Albert. *de agnoscen. quaest. 34. num. 46.* Peñ. *d. comment. 80.*

13 Ibi etiam datur leuis præsumptio, vbi parua adest coniectura mali, & magna boni, vel vbi sunt multa signa boni, & parua mali. Alenf. *par. 3. quæst. 45. membr. 2. colum. penult.* Menochius *quæst. 2. num. 8.* Farinacius *dict. quæst. 36. num. 112.*

14 Præsumptio grauis, seu vehemens *prouenit ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter, & vt plurimum, quòd talia dicens, vel faciens est hæreticus, aut crimen aliud commiserit.* Seu præsumptio vehemens datur, vbi & parua boni, & magna mali adest coniectura. Alensis. Simanch. Albert. Menoch. & Peñ. *citatis locis.*

15 Præsumptio violenta *prouenit ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus cognitis colligitur serè semper, quòd talia dicens, vel faciens sit hæreticus, aut crimen aliud commiserit.* Seu est illa, qua posita animus iudicantis in contrarium verti non potest: quod contingit vbi adsunt mali multa, ac magna signa, boni verò nulla. Alenf. *d. 45.* Menoch. *d. quæst. 2. n. 7.* Farinacius *d. quæst. 36. num. 114. & seqq.*

16 Argumentum, adminiculum, indicium, præsumptio, suspicio, & coniectura, licèt aliquam habeant inter se differentiam, pro eodem tamen possunt accipi, & iisdem diuisionibus secari. vide Farinacium *d. quæst. 36. num. 129. usque ad fin. quæst.*

17 Indicium, & præsumptio, siue remota sint, siue proxima, non sufficiunt ad torturam, nisi faciant semiple-
nam probationem Menoch. *lib. 1. quæst. 89. num. 3.* Farinac. *d. quæst. 36. num. 219. usque ad num. 235.*

18 In crimine hæresis, maleficij, sacrilegij, sodomix, & in occultis, ac difficilis probationis, & quæ sine socijs nõ committuntur, potest reus interrogari de socijs: qui si aliquem nominat, facit indicium ad torturam, dummodo alia concurrant indicia. Mascard. *lib. 3. concl. 1311. num. 12. & 24.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 474. num. 27. & multis seqq.* Farinac. *quæst. 43. num. 58. 66. 68. & 89.*

19 Depositio socij criminis in exceptis sufficit ad in-
qui-

quirendum. *Clar. quæst. 21. num. 5. versic.* Si verò quæris. *Farinac. dict. quæst. 43. num. 130.*

20 Quando reus interrogatur de socijs, interrogandus est in genere, nisi adsit legitima, & specialis præsumptio, *Simanch. cathol. tit. 65. num. 59. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 474. num. 53. Farinac. d. quæst. 43. num. 132. & 133.*

21 De se confessus quando de socijs interrogatur, si negat, torqueri potest. *Anton. Gomez. variar. tom. 3. cap. 12. num. 17. in fine. Farinac. d. quæst. 43. num. 131.*

22 Socius criminis non facit indicium ad torturam, nisi iuret, & alia concurrant indicia. *Clar. quæst. 21. versic. Successiue quæro num. 7. & versic. Sed quid in criminibus exceptis, num. 8. Farinac. d. quæst. 43. num. 141. & seqq.*

23 Vt indicia, quæ cum socio criminis, qui verisimiliter deponit, ad torturam sufficiant, à Iudice ponderanda sunt, *Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 474. num. 47. Farinacius d. quæst. 43. num. 162. & 177.*

24 Casus, in quibus cum socij criminis testimonio datur tortura, aliqui assignantur. Primus, quando simul concurrunt testes de auditu, & multo magis testis aliquis de visu omni exceptione maior. Secundus, quando concurrit fama. Tertius, quando concurrit fuga. Quartus, specialis, & stricta amicitia nominati cum tali socio. Quintus, si concurrant secreta alloquutio, & conuersatio inter nominatum, & socium. *Menochius de arbitr. lib. 2. casu 474. num. 5. & seqq. ac de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 73. Farinacius d. quæst. 43. à num. 163. vsque ad 176.*

25 Socius criminis, qui patitur plures defectus, vt qui est infamis, criminofus, periurus, vtpotè qui in primo examine negauit, postea confessus est, aut qui confessus de se, negauit de complicibus, aut aliàs inhabilis, neque ad torturam, neque ad inquirendum indicium facit, etiam in criminibus exceptis. *Menochius de præsumptionibus libro 1. quæst. 89. num. 74. Antonius Gomez. 3. variar. cap. 12. nu. 15. Farinac. d. quæst. 43. num. 178. & seqq.*

26 Si cum depositione socij criminis patientis plures defectus concurrant alia, quæ de se sola indicium facerent, deueniri

deueniri potest ad torturam . Farinacius *dict. num. 178. in fine.*

27 Dicitum socij non facit indicium contra socium, quando emanauit in tortura non legitimè data. Mascardus *conclus. 353. num. 6. Farinac. dict. quest. 43. num. 193. & seqq.*

28 Si apparet causa ex qua quis motus fuit ad delinquendum, non potest interrogari de socijs, nisi adsint indicia quòd interuenerint. Si verò causa non appareat, potest interrogari de mandatoribus. Menochius *de arbitrarijs lib. 2. casu 474. num. 22. Farinacius dict. quest. 43. num. 50. & quest. 44. num. 1.*

29 Dicitum mandatarij, qui mandatum exercuit, contra mandantem, nisi alia presumpcio interuenerit, non facit indicium ad torturam: imò nec dicitum duorum, nisi sint contestes circa idem mandatum, & de mandante possint interrogari. Mascardus *conclus. 1317. num. 19. Farinacius d. quest. 44 à num. 2. usque ad 10.*

30 Testis dicens se falsum deposuisse ab alio corruptum, non facit indicium ad torturam contra corruptentem, sed neque ad inquirendum, dummodo falsum deposuerit, nisi alia presumpcio, vel adminiculum interueniat. Farinacius *quest. 45. per totam.*

31 Testis qui extraiudicialiter deponit in articulo mortis ad sue conscientie exonerationem, affirmans se falsum dixisse contra aliquem in causa criminali, tollit primam depositionem, etiam adminiculatam, ita ut ratione illius, licet indicia aliqua addantur, reus torqueri non possit. Farinacius *q. 46. num. 68. & seqq.*

32 Offensus qui in causa criminali deponit contra offendentem, non facit indicium nec ad torturam, nec ad inquirendum. Mascardus *conclus. 1334. num. 1. & sequentibus. Farinac. d. quest. 46. num. etiam 68. & sequentibus.*

33 Heresis, crimen indicijs, & presumptionibus probatur magis, vel minus, iuxta eorum qualitatem. Mascardus *concl. 861. per totam.*

34 Indicia, & coniecturè debent plenè probari, saltem per duos testes; alias neque ad condemnandum, neque ad

torquendum sufficiunt. Simanch. *cathol. tit. 50. num. 27.* & *tit. 65. num. 14.* Rojas *singul. 164 num. 6.* & *de hare. part. 2. num. 289.* Peñ. *in Direct. part. 3. q. 61. comment. 110. versic.* Iam indicia. Farinacius *de hare. q. 185. §. 5. numero 145.* & *q. 187. §. 2. num. 34.*

35 Præsumptio, seu suspicio violenta secundum ius sufficiens est ad plenè probandam hæresim, & ad condemnandum in penam ordinariam. Menochius *de præsumptionibus lib. 1. q. 97. num. 19.* & *q. 100. num. 15.* Eymeric. *in Direct. par. 2. q. 55. num. 16.* Peñ. *comment. 80.* Farinacius *de hæresib. q. 187. §. 4. num. 46.*

36 Violenta præsumptio non admittit directam probationem in contrarium, benè tamen indirectam, ut probando testes esse falsos. Simanch. *cathol. tit. 50. num. 4.* Peñ. *d. comm. 80.* Farinac. *d. §. num. 48.*

37 Ex consuetudine Romanæ Curie propter violentam suspicionem solum imponitur abiuratio, vel in forma, vel de vehementia. Farinac. *d. §. 4. num. 51.*

38 Vehemens suspicio, seu præsumptio, etiamsi alia, ad sint adminicula, semiplenam tantum facit probationem, & ad condemnandum in poenam extraordinariam sufficientem. Locatus *in iudiciali inquisit. verbo Suspicio num. 26.* Farinac. *dict. quæst. 187. §. 3. num. 4.*

39 Vehemens suspicio, seu præsumptio admittit directam probationem in contrarium; quia ex ea oritur solum iuris præsumptio, non verò iuris & de iure. Simanch. *d. tit. 50. nu. 6.* Rojas *sing. 165.* Peñ. *ad Direct. par. 2. q. 55. comm. 80.* Farinac. *d. §. 3. num. 39.*

40 Vehemens suspicio sufficiens est ad torturam, ad indicendam purgationem canonicam, & ad abiurandum. Locatus *d. verbo Suspicio num. 7.* Menochius *de præsumpt. lib. 1. quæst. 100 num. 11.* Eymer. *2 par. Direct. quæst. 55. n. 12.* & *3. par. rubr. de quinto modo procedendi num. 166.* Farinac. *d. §. 3. num. 40.* & *43.*

41 Levis suspicio, seu præsumptio, nec plenam, nec semiplenam probationem facit: unde nec ad poenam ordinariam, nec ad torturam sufficit. Simanch. *cathol. tit. 50.*

num. 28. Rojas de heresi par 2. assert. 6. num. 148. Farinacius d. quæst. 187. §. 2. num. 26. & 27.

42 Leuis præsumptio, seu suspicio sufficit ad inquirendum, ad examinandum reum, ad purgationem indicendam, ad abiurandum de leui, & ad aliquam pœnam imponendam. Mascardus conclus. 861. num. 6. Peñ. cum Eymeric. 2. part. Direct. q. 55. num. 9. & par. 3. quæst. 87. commen. 136. Farinac. d. §. 2. num. 28. & seqq.

CAPVT XXVI.

De carceratione.

1 **C**arcer locus est, vbi seruantur noxij; importatquè priuationem libertatis in vsu membrorum corporis, sine violentia membris adhibita, & sine custodia viua. Syluest. verbo carcer num. 1.

2 Carcer, secundum ius canonicum, & ad pœnam, & ad custodiam inuentus est, ipsumquè & Episcopus, & Inquisitor habere possunt. Eymeric. 3. part. Direct. q. 58. vbi Peñ. commen. 107. Simanch. catholic. tit. 16. num. 14. & sequenti.

3 Inquisitores possunt incarcerare reos illorum criminum, quæ ad eorum iurisdictionem spectant; sicut omnes, qui habent merum imperium. Decian. crim. lib. 3. cap. 10. num. 23. Farinacius quæst. 27. num. 6. & de heretic. q. 185. §. 1. num. 3.

4 Reus potest à priuata persona capi, & incarcerari, si reperiatur in flagranti delicto, vt ad Inquisitorem, vel ad Iudicem deferatur; dummodo non retineatur vltra viginti horas. Antonius Gom. tom. 3. var. cap. 9. num. 3. Farinacius q. 21. num. 140. & q. 27. num. 23. & 24.

5 Non licet Iudici à captura incipere, sed antequam ad illam deueniat, debet examinare testes circa sufficientia indicia præcedentia. Eymeric. 3. part. Director. de modo procedendi, et continuandi processum numero 73. vbi Peñ. comm.

comment. 31. *versic.* Dixi quandoquē.

10 Ad capturam proceditur, quando crimen est plenē aut plusquam semiplenē probatum, aut indicia vrgentia, & vehementes suspiciones. *Eymer. 3. par. Direct. num. 73.* vbi *Peñ. comment. 17. Farinac. de haret. q. 185. §. 1. num. 7.*

11 Vnustestis de visu, vel de auditu proprio sufficit ad capturam, nisi delatus sit persona nobilis, & bonæ opinionis, aut Ecclesiastica. *Farinac. d. num. 7. dict. §. 1.*

12 Propter illa tantum indicia quę sufficiunt ad torturam, carcerandus est reus in crimine heresis, nisi sit suspectus de fuga; tunc enim minora indicia sufficiunt. *Farinac. d. num. 7. §. 1.*

13 Propter propositiones non hereticas, licet malē sonantes sint & scandalosę, non facile quis carceribus secretis mancipandus est. *Rojas de haresi par. 2. assert. 1. n. 19. Farinac. d. num. 7. d. §. 1.*

14 Si delatus sit nobilis, & bonę opinionis, antequam capiatur fiat extraiudicialis informatio ab ipsius Parocho; dummodo probatio non vrgeat. *Farinac. d. num. 7. §. 1.*

15 Hæreticus semper est suspectus de fuga, & sic de facili incarcerandus, cum sufficienti tamen probatione, nisi spontē coram Inquisitore se ipsum præsentet. Spontē verò dicitur venire, qui non indiciatus venit; vel si præcesserunt indicia, constet nullam eorum habuisse notitiam. *Peñ. 3. part. Direct. comment. 12. num. 56. Farinacius de haret. q. 293. §. 1. num. 27. & seqq.*

16 Quando adiunt sufficientes probationes ad capturam, petat fiscalis ab Inquisitoribus, vt reus comprehendatur, qui de peritorum consilio quid opus sit, deliberent; quamuis sine eorum consilio id facere possint. *Peñ. 3. part. Direct. comment. 17.*

17 Vbi primum captura decreta fuerit, mandatum de capiendo reum exhibendum est ministro ad hoc deputato; quod si plures capiendi fuerint, de singulis singula mandata exhibeantur, quę singulorum processibus inferenda sunt. *Peñ. 3. part. Direct. comment. 108.*

18 Si capienda sit aliqua persona magnæ auctoritatis,

religiosa, nobilis, literis conspicua, vel incorrupte vitæ, consulendus est supremus Senatus cum summarij transmissione, nisi suspicio fugæ interueniat. Pen. *d. comment.* 108. Farinac. *de hare. q.* 185. §. 1. num. 7.

19 Non sunt omnibus reis æquales carceres assignandi, sed grauiores, vel minus graues, pro personæ, & delicti qualitate. Pen. *d. comment.* 108.

20 Quando marito, & vxori assignatur carcer ad poenam, ponantur simul in eodem loco. Secus verò si ad veritatem indagandam. Pen. *d. comment.* 108.

21 Duo, vel plures, præsertim negatiui, in eodem cubiculo non concludantur: boni tamen confitentes simul esse possunt. Nullus autem est de facili de vno cubiculo ad aliud transferendus. Pen. *d. comment.* 108.

22 Inquisitores non loquantur cum reis, nisi de negotijs ipsorum, & semper cum Notario, vel alio fideli ministro. Carceres visitent saltem singulis mensibus, quarantque à carceratis, an illis necessaria ministrantur: mittant etiam ad ipsos aliquos viros probos, quando id expedire iudicauerint. Pen. *d. comment.* 108.

23 Ob hæresim, aut suspicionem illius, carcerati non sunt, lite pendente, admittendi ad audiendam Missam, nec ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur. Pen. *dict. comm.* 108. & 2. *par. Direct. comment.* 25.

24 Incarceratus pro hæresi si infirmetur, & confessariû petat, concedatur ei, qui tamen sit vir bonus, & doctus, cui detur iuramentum de seruando secreto, & quòd nihil dicat extra carcerem, etiam de consensu poenitentis. Si tamen necesse sit aliquid manifestare, inducat poenitentem, vt ad Inquisitorem recurat. Si Confessarius inuenerit prædictum poenitentem esse hæreticum, nec adhuc in ultimo vitæ discrimine, non absoluat eum, nisi prius iudicialiter confiteatur: si tamen taliter sit morti proximus, vt non possit iudicialiter confiteri, tunc absoluat illum data cautione saltem iuratoria de obediendo Ecclesiæ. Si non petat Confessorem, persuadendum est ei, vt petat. Pen. *dict. 2. par. comm.* 25. *vers.* Totum verò.

25 Si sanus confessorem petit, concedi ei potest; talis tamen qui eum admoneat, ut tam de se, quam de alijs veritatem Inquisitoribus reuelet. Absolutionem tali, si hæreticus, aut alias excommunicatus sit; non impendat Confessarius, nisi prius iudicialiter reconcilietur, & absoluat.

De auditis in confessione caueat Confessarius, ne quidquam Inquisitoribus reuelet; quæ verò extrà confessionem nouerit, statim reuelare debet. *Pen. d. comm. 25.*

26 Deprehensus in hæresi, & sic confessus, aut conuictus sub fideiussore non relaxetur; si verò non inueniatur culpabilis, aut solum leuiter deliquerit, sub fideiussore relaxari potest, vel sub iuratoria cautione, si fideiussorem non habet, quod domum, aut Ciuitatem habeat pro carcere.

Farinac. de hæresi q. 185. S. 1. num. 7.

27 Iudei, & alij Infideles, Pagani, scilicet, & Saraceni, in casibus, in quibus ab Inquisitoribus puniri possunt, non gaudent immunitate Ecclesiæ, quamuis ad illam confugiant, nisi verè, & non simulatè velint fieri Christiani.

Decian. d. cap. 26. num. 2. Azor. institut. moral. par. 2. lib. 9. cap. 9. vers. Si quæras an Iudæus. Farinacius de immunitate Eccles. cap. 5. num. 72. & 83. & in praxi q. 28. num. 68.

28 Hæreticus etiam in Ecclesia apprehendi, & capi potest, nec ei immunitas Ecclesiæ prodest. *Rojas singul. 93. num. 3. Decian. crim. lib. 6. cap. 26. num. 4. Farinacius de immunit. Eccles. cap. 13. num. 167.*

29 Suspectus de fide non gaudet immunitate Ecclesiæ, potest què ab Inquisitoribus apprehendi, & puniri. *Farinacius d. cap. 13. num. 175. De blasphemis etiam non hæreticalibus idem dicendum est. Decian. crimin. quæst. 28. num. 67. & 73.*

30 Sodomita si ad Ecclesiam confugiat, extrahi ab ea non potest. *Farinac. de immunit. Eccles. cap. 6. num. 98.*

31 Si sodomita in Ecclesia delinquat, non gaudet illius immunitate, maximè clericus, qui illa priuatur, licet extra illam sodomiam commiserit. Vide Farinacius *de immunit. Eccles. cap. 16. num. 205. & 207. & seqq. & crim. quæst. 28. num. 8. & 52.*

32 Carcerum effractores, qui iuste in eis detinebantur, siue de facto fugiant, siue non, arbitraria poena pleuntur. Anton. Gomez. 3. *variar. cap. 9. de captura reorum, num. 11. vers.* Sed certe iste videtur. Farinacius *quæst. 30. num. 8. & 25.*

33 Fugiens à carcere, iuxta communem praxim non est condemnandus, nisi citeretur ad comparandum intra certum tempus. Si tamen eo elapso non comparuerit, condemnari poterit: secundum iuris rigorem, etiam absque citatione condemnatur. Farinac. *d. quæst. 30. num. 45.*

34 Fuga à carcere, etiam attentata, est indicium contra fugientem de delicto, pro quo detinebatur, sufficiensq; ad torturam: dummodo animo reuertendi non effugerit. Clarus *in pract. q. 21. vers.* Tertio autem modo. Menochius *de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 42.* Farinacius *d. quæst. 30. num. 85.*

35 Fugiens è carcere, quia inuenit ostium apertum, mitius punitur, nisi fractis compedibus exierit: debet tamen probare. In dubio non præsumitur carcerem fuisse apertum. Anton. Gom. 3. *variar. cap. 9. num. 11. vers.* Vnum tamen est. Menochius *de arbitrar. lib. 2. casu 301. num. 3.* Farinac. *d. quæst. 30. num. 160. & seq.*

36 Citoreuersus ad carcerem non præsumitur fugisse animo non reuertendi; animus autem reuertendi non præsumitur, nisi fugiens aliquam causam saltem coloratam allegauerit. Mascard. *conclus. 819. num. 24. & conclus. 820. num. 10. & seq.*

37 Detentus in carcere pro crimine heresis, si aufugiat, neque pro confesso, neque pro conuicto habetur, resultat tamen contra ipsum nouum indicium, quo alijs adiuncto potest citari ad comparandum; & si non compareat, vt hereticus condemnari. Rojas *de hare. part. 2. assert. 15. num. 185.* Farinacius *d. quæst. 30. num. 195. & seqq.*

38 Positus in carcere propter heresim, non ad custodiam, sed ad poenam, si aufugiat, non habetur pro relapio. Mascardus *concl. 820. num. 21. & seq.* Farinacius *d. quæst. 30. num. 200.*

39 Frangens carceres vt carcerati aufugiant, vel carceratos extrahens, vel dans illis ad hoc auxilium, consilium, aut fauorem, arbitraria pœna punitur. Farinacius *d. quæst.* 30. num. 93. & sequentibus.

CAPUT XXVII.

De citatione reorum.

1 **C**itatio est vocatio iuridica ad Iudicis conspectum, nuncio, literis, voce præconis, aut personaliter facta: quæ ad validitatem sententiæ necessaria est. Syluester verbo Citatio. num. 1. & 5. Peñ. 3. part. Direct. comment. 40.

2 Si accusatus, delatus, vel inquisitus de hæresi, non sit de fuga suspectus, præsumaturque probabiliter, quod citatus ad iudicis conspectum veniet, citandus est verbaliter; sed quia regulariter timetur fuga, realiter est citandus, id est realiter capiendus, & carcerandus. Eymers. 3. par. Direct. num. 73. vbi Peñ. comment. 17.

3 Quando aliquis citatur verbaliter in crimine hæresis, non exprimitur in citatione causa, tempus, nec locus delicti, sed generaliter præcipiatur reo, vt se coram Inquisitore præsentet, si delictum leue sit, secus verò si graue. Peñ. *d. 3. par. comment.* 33. num. 13 1. Farinac. *de hære. quæst.* 185. §. 7. num. 12. & seqq.

4 Inquisitores citare possunt absentes, aut mittere literas ad aliquem, qui eorum nomine eos citet. Peñ. *dict. comment.* 33. Farinac. *d. §. 7. num.* 104.

5 Si reus contumax sit, aut se occultet, nec facillè capi possit, & Inquisitor ob contumaciam contra illum procedere intendat, expressè citetur ad comparandum, & ad respondendum quid sentiat de fide. Peñ. *dict. commen.* 33. & 2. part. comment. 73. Farinacius *dict. §. 7. numero* 112. & 114.

6 Pro absente in causa hæresis citato, Procurator comparens audiri non debet; aliquis tamen tanquam innocen-

tia defensor admittatur, dummodo citatus sit tantum de fide suspectus. Secus verò si hereticus est, & de heresi in processu constet. Simanch. *enchol. tit. 32. num. 1.* Peñ. 3. *par. Direct. comment. 36. num. 139.* Farinacius *d. §. 7. num. 98. & seqq.*

7 Ex usu Romanæ Inquisitionis pro absente contumace non admittitur aliquis, neque ut innocentia defensor. Farinac. *d. §. 7. num. 99.*

8 Ad excusandum contumacem, & ad allegandum absentia causas, admittitur Procurator. Peñ. *d. comment. 36. Decian. crim. lib. 5. cap. 51. num. 16. & cap. 37. n. 50.* Farinac. *dict. §. 7. num. 101.*

9 Si absens potest inueniri, non est condemnandus, nisi corporaliter citetur. Simanch. *oathol. tit. 14. num. 5. & 6. & in Enchirid. tit. 45. numero 7. & 8.* Farinacius *dict. §. 7. num. 116.*

10 Cum contra absentem proceditur, licet vna tantum citatio, quæ habeat vim peremptorij, sufficiat, regulariter tamen tres præcedere debent, nisi contra contumacem conuictum procedatur: tempus autem sine in vna, siue in tribus citationibus, sit triginta dierum. Decian. *dict. lib. 5. cap. 32. num. 4.* Farinacius *d. §. 7. numero 117. & seqq. & §. 9. num. 157.*

11 Necessariò citandus est hereticus, ut se ipsum defendat, & multò magis, ut sententiam audiat. Peñ. 3. *parce Direct. commen. 40. num. 164.* Decian. *d. lib. 5. cap. 32. num. 1. & cap. 38. num. 27.* Farinacius *dict. quest. 185. §. 9. num. 154. & seqq.*

12 Contra præsentem hereticum vna sufficit citatio. Decian. *dict. cap. 38. numero 9.* Farinacius *dict. §. 9. numero 158.*

13 Relapsus non est necessariò citandus, nisi neget se relapsum esse, & super hoc velit audiri. Decian. *d. cap. 32. num. 2.* Farinacius *dict. §. 9. d. 159.*

CAPVT XXVIII.

De remissione reorum.

1 **R**emissio est *causa commissa ad competentem Iudicem facta missio.*

2 Hæreticus, cum vbique Diuinam Maiestatem offendat, & hæresis crimen habeat in se causam continuam, & successiuam, vbicunque inueniat, puniri potest extra locum commissi delicti. Eymeric. 3. *part. Direct. quast. 42.* vbi Peñ. *comment. 91. vers.* Iam quantum, & *comment. 33. vers.* Verumtamen. Farinac. *crim. quast. 7. num. 17.*

3 Quando Inquisitor loci commissi delicti nondum processerat contra hæreticum, nec illum citauerat, non est ad ipsum ab alio Inquisitore facienda remissio rei capti in alio loco. Secus verò si illum citauerat; cum inter Inquisitores detur præuentio. Rojas *singul. 173. num. 7.* Peñ. 3. *par. Direct. comment. 33. vers.* His ita, & *seqq.* & *quast. 42. comment. 91. vers.* Iam quantum. Farinacius *de hære. quast. 197. §. 1. num. 10.*

4 Tunc facienda est remissio (dato quòd facienda sit) quando Inquisitor præueniens illam petit: si verò non petit, non opus est vt fiat. Peñ. *d. comm. 33.* Couarr. *præf. quast. cap. 11. num. 12.*

5 Quando reus vtròbiq; vel publicè, vel occultè delinquit, fiat remissio si petatur: si tamen publicè vtròbiq; peccauit, melius est vt ei iterabilis poenitentia imponatur, quam faciat in iisdem locis, in quibus deliquit. Peñ. *dict. comment. 33. vers.* Rursus.

6 Vt remissio fiat, constare debet Iudici requisito de crimine commisso in territorio Iudicis requirentis, aut de præuentione: quod fit ex processu, & summaria informatione à Iudice requirente ad Iudicem requisitum, si tamen Iudex requisitus sit laicus, & Inquisitor requirat in causa fidei, non potest laicus cognoscere, sed statim remittat.

Peñ. *d. common. 33. vers.* Secundò. Decian. *crim. lib. 4 cap. 19. num. 20.* Couarr. *practic. quast. cap. 11. num. 8.* Cened. *quast. 36. num. 16. & seqq.*

7 Requiritur ad remissionem, quòd reus non commiserit aliud crimen contra fidem in territorio Iudicis requisiti; quia tunc prius debet pro tali crimine puniri, quàm remittatur. Peñ. *dict. comment. 33. vers.* Tertio.

8 Ut remissio fiat, debet Inquisitor debite requirere, & delictum debet esse graue. Nam pro leui suspicionè remissio petenda non est, nec si petatur concedenda. Peñ. *d. comm. 33. vers.* Quarto, & *seq.* Decian. *d. cap. 19. num. 5.* Clar. *in pract. §. fin. q. 38. num. 23.*

9 Ab Inquisitore cuiusque prouinciæ remissio peti potest, cum omnes sint subditi vni tantum Romano Pontifici. Maiores Iudices remittere non tenentur; acquisitum tamen est, vt remissionem concedant. Pen. *d. comment. 33. vers.* Sextò, & *seq.*

10 Remissio regulariter de condemnando, non vero de condemnato fieri debet. Condemnatus tamen aliquando remittitur, cum poenitentia in crimine hæresis iterabilis sit. Pen. *d. comm. 23. vers.* Postremò.

11 Quando ob aliquam causam non expedit reum remittere, tunc ad Inquisitorem, qui iudicaturus est reum, mittat alius Inquisitor quidquid de reo sciuerit. Pen. *dict. comment. 33. vers.* Vel si vult.

12 Remissio omitti potest propter periculum, quòd reus occideretur, fugiet, eripietur à ministris, propter etiam itineris distantiam, & immodicas expensas, & alia quæ prudentis arbitrio relinquuntur. Pen. *dict. comment. 33. versic.* Vel si vult.

13 Quando remissio fit à Iudice seculari ad Inquisitorem de hæretico, vel suspecto, detento tamen pro alio crimine, postquam Inquisitor talem correxerit, remittat illum ad Iudicem secularem, vt ab eo iudicari possit de crimine, pro quo detinebatur. Secus verò si pro hæresi, vel suspicionè illius à Iudice seculari comprehensus fuerit, cum hæc ad solum Inquisitoris iudicium pertineant. Clar. *§. fin. quast.*

quæst. 38. numero 26. Cened. d. quæst. 36. numero 24.

14 Lamia, seu striges pro infanticidio à Iudice seculari detentæ, & propter hæresim ad Inquisitores missæ, remittendæ sunt ad eundem Iudicem, peracto hæresis iudicio, vt secundum leges suas, illas iudicet. Simanch. *cathol. rit. 37. num. 19. Pen. ad tract. de strigis in fine Lucerna Inquisitorum, vers.* Sed ab hac sententia.

15 Idem dicendum est de piratis comprehensis à laica potestate, qui propter apostasiam à fide, & transitum ad Saracenos, ad Inquisitores mittuntur; cùm crimen piraticæ, sicut & homicidij non veniat in consequentiam, hæresis, seu apostasiæ, vt pro eo ab Inquisitoribus puniatur: nam quæ non veniunt in consequentiam, non sunt in consequentiam trahenda. Albert. *de agnoscen. quæst. 25. num. 67. ex l. Interdum. 58. §. Qui furem. ff. de furtis, & l. Solemus. §. Latrunculator. ff. de iudic.*

16 Si homicidium pro quo hæreticus est à Iudice laico comprehensus, coniungatur cum hæresi, vel apostasia, sicut si lamia sacrificet infantem Demonibus, quos diuinis honoribus colit, possunt Inquisitores illum pro tali homicidio punire, nec ipsum remittere debent: eò quòd sit homicidium hæreticale, seu apostaticum, veniens in consequentiam hæresis, seu apostasiæ ex intentione sacrificantis, quæ dat speciem actui. Facit regula Accessorium 42. *de regulis iuris in sexto.* & regula. Quòd continentia, causæ non debet diuidi coram diuersis iudicibus. l. Nulli prorsus. C. *de iudic.*

17 Si hæretici ab Inquisitoribus primò comprehensi, confiteantur aliquod crimen profanum, pro quo à Iudice laico possunt puniri, præsertim pœna capitali, non possunt illos remittere, quamuis remissio à tali Iudice petatur. Albertin. *d. quæst. 25. num. 70. Pen. in dict. tract. de strigis vers.* Sed nunquid poterit.

18 Quando hæreticus confessus est coram Inquisitoribus crimen, pro quo à Iudice laico potest imponi pœna mortis, aut mutilationis, seu debilitationis membrorum, non tradant Inquisitores Iudici laico copiam huius confel-

fessionis, nec communicent processum à se factum, nec in sententia, quæ publicè legitur, tale crimen explicetur. Albert. *dict. num. 70.* vbi citat Anchar *in repetit. capitis.* Ea quæ *quæst. 4. vers.* Item cum ad pœnam legalem, *de reg. iuris in 6.*

19 Sodomita, qui primò à Iudice seculari comprehensus, & propter hæresim, aut suspitionem illius, mittitur ad Inquisitores Lusitaniæ, qui ex commissione speciali de tali crimine cognoscunt, non est remittendus ad sæcularem Iudicem; quamvis aliàs in ipso crimine detur præuentio, cum sit mixti fori. Pius IV. & Gregorius XIII. in suis literis relatis suprà lib. 1. cap. 59. num. 10.

20 Idem dicendum est in hoc Lusitaniæ Regno de non presbyteris, qui confessiones audiunt, aut Missas celebrant, ac etiam de Confessarijs sollicitantibus; qui si primò propter huiusmodi sacrilega delicta ab Ordinario apprehendantur, & ratione hæresis mittantur ad Inquisitores, remittendi iterum non sunt ad Ordinarium, determinata causa fidei, si generalis Inquisitor causam aduocat; quamvis aliàs detur præuentio. Faciunt quæ dixi *in opusculo de sollicitantibus tract. 1. cap. 19. & tract. 2. cap. 1. conclus. 5. & in addit. num. 21.*

C A P V T XXIX.

De defensionibus in causis Fidei.

1. **D**efensio est *instantis, imminentisve periculi propulsatio.* Quæ de iure naturæ competit: & licet tolli absolutè non possit, limitari, & moderari potest, & modus defensionis restringi. Farinacius *crimin. quæst. 39. num. 112. & de hære. quæst. 185. §. 14. num. 226.*

2. Reis etiam contra eadem delinquentibus dandæ sunt legitimæ defensiones, quas Inquisitor ex officio pro ipsis reis inquirere tenetur; quamvis sint relapsi, si se else relapsos

laplos negant. Eymeric. 3. par. *Direct. rubr. de defenf. reorum num. 117.* vbi Pen. *comm. 28.* Repert. Inquisit. verb. citatio *vers.* Sed pro intelligentia, & verb. Defensores, *versic.* Defensor rei. Farinac. *de har. q. 185. §. 14. num. 210.* & *seqq.* & *crim. quast. 39. per totam.*

3 Quamuis hereticus sit malæ famæ, & vitæ; & non declaret quas velit facere defensiones, dandæ sunt ei, etiam non petenti. Farinacius *d. §. 14. num. 218.* & *seqq.* & *crim. quast. 39. num. 91.*

4 Antequam hereticus sit confessus, & conuictus, imo postquam est conuictus, & confessus, ante & post sententiam, ac denique in quacunque iudicij parte, dandæ sunt ei defensiones. Simanch. *cathol. tit. 17. num. 1.* Peñ. 3. par. *Direct. comm. 28. num. 117.* Farinac. *d. §. 14. & sequenti, & d. quast. 39. num. 80. & seqq.*

5 Ante torturam dandæ sunt reo defensiones, & audiendus eius Aduocatus, an sit vel non sit torquendus. Simanch. *cathol. tit. 65. num. 16. & 17.* Peñ. 3. par. *Director. comment. 110. in appendice, versic.* Postremò. Farinacius *dict. §. 14. num. 213.*

6 Indiciorum copia danda est reo, & totus processus suppressis nominibus testium, vt se defendat, ac concedenda dilatio ad indicia diluenda. Simanch. *in Enchirid. tit. 35. numero 12.* Peñ. *d. vers.* Postremò, Decian. *crimin. lib. 5. cap. 36. num. 4.* Farinac. *dict. §. 14. num. 212.* & *dict. quast. 39. num. 88. & seqq.*

7 Defensionum renunciatio facta ab hæretico nulla est, etiam si dicat nullam sibi competere defensionem, nisi in crimine notorio, aut si reus sit confessus, vel repertus in flagranti delicto, aut defensiones sint à iure posituæ introductæ. Antonius Gomez. 3. *variæ. cap. 13. vers.* Secundò poterit probare innocentiam. Menochius *de arbitrarijs. quast. 7. num. 9.* Farinacius *dict. quast. 39. in num. 51. usque ad num. 67.*

8 Quando reo nulla competit defensio, vt potè quia crimen notorium est, vel ipse reus repertus fuit in flagranti delicto, non sunt ei concedendæ defensiones. Menochius

de arbitrar. lib. 1. quæstio. 17. numero 15. Decian. consil. 18. num. 6. volum. 1. Farinacius dict. quæst. 39. numero 103. & sequentibus.

9 Defensiones calumniosæ denegandæ sunt reo. Farin. *d. quæst. 39. num. 105.*

10 Non sunt dandæ defensiones reo, quando vult probare aliquâ speciem hæresis, quæ verè hæresis est, hæresim nõ esse: si verò nõ constet manifestè hæresim esse, denegandæ non sunt. Peñ. *2. par. Direct. commen. 10. vers. In hac difficultate. Farinacius de hæres. quæst. 185. §. 14. numero 225. & q. 197. §. 3. num. 70. & seq.*

CAPVT XXX.

De Aduocato.

1 **A**duocatus est, qui in iudicio apud eum qui iurisdictione præest, suum præstat litigantibus patrocinium: qui tamen presentes sint. Syluest. verbo Aduocatus. *num. 1. & verbo Procurator. in principio.*

2 Hæreticis, aut suspectis de fide, qui tales se esse negant, aduocatus conceditur. Si verò constet esse hæreticos, nec conceditur aduocatus, nec si concedatur, ipse patrocinari poterit. Eymeric. *3. par. Direct. rubr. de defensionibus reorum num. 117. vbi Peñ. comment. 28. & part. 2. comment. 10. Simanch. cathol. tit. 44. num. 22. Farinacius de hæres. quæst. 197. §. 3.*

3 Reus qui fatetur, aduocato non indiget, quantum ad ea quæ fatetur. Peñ. *d. comment. 28.*

4 Aduocans pro hæretico, sciens hæreticum esse, defensor illius reputatur, efficitur infamis, excommunicationem incurrit ipso facto, estque de hæresi suspectus. Decian. *lib. 5. crimin. cap. 51. numero 13. & 23. & cap. 20. num. 20. & cap. 37. num. 51. Eymeric. 3. part. Direct. quæst. 39. vbi Peñ. comment. 88. Farinacius dict. §. 3. num. 55. & seqq.*

5 Admittitur Aduocatus pro hæretico, si velit opponere defectum iurisdictionis in Iudice. Decian. *dict. cap. 3. num. 51.* Farinac. *d. §. 3. num. 81.*

6 Quando damnatur memoria defuncti, aduocatus, & defensor interuenire possunt. Decian. *d. cap. 37. num. 50.* Farinacius *d. §. 3. num. 83.*

7 Aduocatus pro hæretico, vel suspecto admittitur de consensu Inquisitoris, quem præstare tenetur. Decian. *dict. libro 5. cap. 51. numero 20.* Farinacius *dict. §. 3. num. 77. & 80.*

8 Si reus alium aduocatum petat ab ijs, qui iam sunt deputati, concedatur ei, dummodo iusta causa intersit: qui tamen eas habeat qualitates, quæ in aduocatis requiruntur. Pen. *3. part. Director. comment. 30. versic.* Et concedo, & *seqq.*

9 Cum primum aduocato constiterit reum esse hæreticum, vel iniuste se defendere, statim illum dimittere tenetur, & Inquisitoribus denunciare: deque hoc faciendo, iuramentum accipere debet. Simanch. *cathol. tit. 5. num. 3. & 4.* Farinacius *d. §. 3. num. 78.*

10 Reo de hæresi accusato, vel inquisito persuadeat Aduocatus, vt veritatem fateatur, & pro culpa si quam commisit, veniam petat. Pen. *3. part. Direct. comment. 28.* Simanch. *catholic. titulo 5. numero 4.* Farinacius *dict. numero 78.*

11 Aduocatus debet esse vir probus, de legalitate non suspectus, iuris peritus, fidei zelator, nec suspectus de hæresi, nec de genere suspecto. Eymeric. *3. par. Direct. rubric. de defensione reorum, numero 117. versic.* Et sic. Farinacius *d. §. 3. num. 78.*

CAPVT XXXI.

De Procuratore.

1 **P**rocurator est, qui in iudicio coram iurisdictionem habente absentibus litigantibus auxilium prestat, L. 1. ff. de procurator.

2 Quando ad instantiam partis Procurator conceditur, eas habeat in se conditiones, quæ Aduocato requiruntur: qui etiam ea facere tenetur, quæ de aduocato diximus. Pen. ad 3. part. Direct. rubr. de defensione reorum, num. 117. comment. 28.

3 Quamuis in causa hæresis dari possit reo procurator, raro tamen id fiat: Aduocatus enim sufficit, ac etiam Inquisitores, qui ex officio reum defendere tenetur. Eymers. d. num. 117. vbi Pen. d. comment. 28.

4 Absenti citato pro hæresi, non conceditur procurator, sed quando res est dubia, admittitur aliquis tanquam innocentis defensor. Pen. d. 3. par. Directar. comment. 36. num. 139. Farinacius de her. q. 185. §. 7. n. 98. & seqq.

5 Ad excusandam contumaciam, & ad allegandas causas absentis, procurator admittitur. Decian. crim. lib. 5. cap. 51. num. 16. & cap. 37. num. 50. Pen. dict. comment. 36. num. etiam 139. Farinacius d. §. 7. num. 101.

6 Procurator non admittitur vt per eum fiat purgatio canonica. Decian. dict. lib. 5. cap. 48. num. 44. Farinacius de her. quæst. 194. §. 3. nu. 43.

CAPVT XXXII.

De Curatore.

1 **C**urator est, qui curam gerit alicuius, defendenda ipsum à Pratore, secundum leges legitime datus, Syl.

Syluefter verb. Tutela, in principio.

2 Curator in hoc differt à Tutore, quia Tutor primariò datur personæ, secundariò rebus. Curator verò primariò rebus, secundariò personæ conceditur. Syluefter citato loco. *versic.* Vnde differunt.

3 Si reus fit minor vigintiquinque annis; datur ei curator, cuius autoritate & sit, & defendatur in iudicio. Si quid verò absque curatore cum minore gestum sit, ipso iure irritum est & nullum. Pen. *ad 3. par. Direct. rubr. de defensionibus reorum, num. 117. comment. 28.* Farinacius *crim. quæst. 81. cap. 10. num. 352.*

4 Loco curatoriis sufficit procurator legitimus datus à Iudice. Farinacius *d. cap. 10. num. 367.*

5 Ut minor stare possit in iudicio, & ut eius confessio etiam iurata, & geminata sit valida, ex qua valeat condemnari, dandus est ei curator; quamuis habeat patrem, vel ipse sit paterfamilias. Antonius Gomez. *variæ. tom. 3. cap. 1. num. 64. versic.* Quod notabiliter extendit. Farinacius *d. cap. 10. num. 354. & sequentibus, & num. 359. & seq.*

6 Requiritur etiam curator in negatione facta à minore, ex qua ipsi præiudicium aliquod sequatur. Farinac. *d. cap. 10. num. 358.*

7 Probabilius, actutius est in ijs, quæ sunt ad inquirendam veritatem, etiam per torturam, dandum esse curatorem pupillo. Vide. Clar. *§. fin. quæst. 15. versic.* Vtcrius Farinacius *d. cap. 10. num. 363. & seq.*

8 Autoritas curatoris non opus est, quod interueniat in examine, & interrogatorijs minori faciendis; sed sufficit quod interueniat in iuramento. Anton. Gomez. *cap. 1. num. 65. versic.* Quo casu curator. Farinacius *dict. cap. 10. num. 365.*

9 Quando minor, dummodo sit præsens, ob contumaciam habetur pro confessio, quæ dicitur confessio ficta, non opus est; quod interueniat autoritas curatoris. Farin. *d. cap. 10. numero 366. & quæst. 11. numero 30. versic.* Nec verum credo.

10 Confessio minoris, etiam interueniente curatoris autho-

authoritate, non valet, si curator statim quod deputatur, sine vlla causâ cognitione authoritatem interponit. Farinacius *d. cap. 10. num. 361.*

II Vt minor testimonium ferat in causa fidei, non indiget authoritate curatoris, sicut etiam in crimine lese maiestatis, & alijs delictis. Vide Farinacium *crimi. quest. 58. num. 24. & quest. 81. cap. 10. num. 369. & de hare. quest. 188. §. 4. num. 76. vers. Ampla 5.*

C A P V T XXXIII.

De restitutione in integrum.

I **R**estitutio in integrum est *in pristinum statum* (in quò quis erat ante læsionem) *repositio*. Marant. *de ordine iudic. part. 6. versic.* Et quandoque appellatur *num. 77.*

2 Minori aduersus suam confessionem, etiam iuratum, & ratificatam, & cum tutoris authoritate factam, conceditur restitutio in integrum. Antonius Gomez. *var. tom. 3. cap. 1. num. 66.* Farinac. *q. 81. cap. 10. num. 374. 379. & seq.* quando ex sola confessione delictum plenè conuincitur; vel quia nullæ præcesserunt probationes, vel non sufficientes.

3 In delictis atrocibus controuersum est, an minori aduersus suam confessionem competat restitutio. Placet pars negatiua, maximè in atrocissimis. Antonius Gomez. *d. num. 66.* Clar. *§. fin. quest. 60. num. 4.* Rojas *singul. 131.* Molin. *socius de iust. tom. 4. tract. 3. disput. 36. num. 4.* vide Farinac. *d. cap. 10. num. 383.*

4 An restitutio concedenda sit minori aduersus suam confessionem, Iudicis arbitrio relinquitur, secundum probabilem sententiam. Tunc Iudex restitutionem concedet, quando minor confessus fuerit simplicitate, tormentorum, vel carceris metu, dolo, aut blanditijs; secùs autem si patrat

si patrati criminis cōscientia confiteatur. Odd. *de restit. in integ. par. 2. quæst. 65. art. 9. n. 38.* Farinacius *d. cap. 10. n. 388.*

5 Ut minor aduersus suam confessionem restituatur, requiri læsionis, vel erroris saltem semiplenam probationem probabilius existimo. Antonius Gomez *d. cap. 1. nu 66. vers.* Sed his non obstantibus. Clar. *d. quæst. 60.* Alios refert Farinac. *d. cap. 10. num. 378.*

6 Si delictum aliàs sit probatum, non erit restituendus minor contra suam confessionem, cum faciat id quod quilibet vir probus facere tenetur. Oddus *d. quæst. 65. num. 15. & 17.*

7 Quando minor, ostensa sibi à Iudice competente, semiplena delicti probatione, confitetur, non est restituendus, eò quòd facit illud, ad quod tenebatur ex iustitia. Sanctus Thomas 2. 2. *quæst. 69. art. 1. & 2.* vbi Caietan. Molin. *socius dist. disput. 36. num. 4.* Et quod legitimè factum fuit, retractari nequit. L. In ambiguis. §. Non est nouum. *ff. de reg. iuris, cap. Factum legitimè, eod. tit. lib. 6.*

8 In crimine hæresis non competere minori restitutionem in integrum aduersus suam confessionem, ex eo quòd sit crimen atrocissimum, tradit Rojas *d. singul. 131.* Qui tamen in atrocissimis aduersus suam confessionem, minori restitutionem concedit. Verum non video cur ab hac regula hæresim excipiat.

9 Probato aliquo facto ex quo hæresis præsumitur, si minor iuridicè interrogatus de intentione hæresim fatetur, non est illi concedenda restitutio, ex fundamentis *num. 6. & 7.* adductis.

10 Minor potest probare errorem suæ confessionis intra quatuor annos, etiam post negotium per sententiam definitum.

11 Si minor post concessam sibi restitutionem, aduersus suam confessionem, iterum iuridicè interrogatus fateatur, siue spontè, siue per torturam, non est ei concedenda alia restitutio. Antonius Gomez. *d. cap. 1. num. 66. vers.* Sed adhuc tenendo istam partem. Farin. *d. cap. 10. n. 390.*

CAPVT XXXIV.

De exceptionibus.

1 **E**Xceptio est *defensio, qua reo competit contra actionem, quæ est in eum.* Et dicitur quasi actionis exclusio. Syluester verbo exceptio l. 2. vbi Doctores. ff. de except.

2 In crimine hæresis admittuntur exceptiones, tam contra testes, quam contra Inquisitores, & Episcopos. Peñ. 3. part. Direct. comment. 30. vers. Ceterum, Farinac. de hæresi q. 185. §. 15. num. 236 & sequentibus.

3 Exceptiones friuolæ, quæ probatæ non profunt, admittendæ non sunt. L. Ad probationem 21. vbi Doctores, C. de probat. cap. Inter Monasterium, vbi Abb. num. 15. de senten. & re iudic.

4 Exceptiones, quæ probatæ releuant excipientem, legitimæ reputantur, & admittendæ sunt. Glossa 1. & ibi Abb. num. 2. in cap. Super eo de appell.

5 Ad recusandum, & repellendum Inquisitores, non quælibet causæ sufficientes sunt, sed solum capitales, aut graues inimicitia, vel illud, ex quo tales inimicitia facile oriuntur. Eymmer. 3. par. Direct. rub. de recus. Inquis. n. 120. vbi Pen. comment. 20. Farinacius de hæresi quest. 185. §. 15. num. 238.

6 Exceptio de incompetencia Iudicis, & defectu iurisdictionis, opponi potest in crimine hæresis. Decian. crim. lib. 5. cap. 37. num. 51. Farinacius de hæresi quest. 197. §. 3. num. 81.

7 De exceptionibus contra Inquisitorem iudicare debet supremus Inquisitor, interim tamen non procedat in causa, sed ad Superiorem remittat recusationis causas, vt quid faciendum sit, determinet. Si autem collegam habuerit, collega ipse interim, quandiu causa non determinatur, in ipsa procedat. Peñ. d. comment. 30.

8 Exceptiones, quæ testēs omnino repellunt, sunt con-
spiraciones capitales, aut graues inimicitia: quæ verò tales
non sunt, minuunt solum de fide, magis, vel minus pro ini-
micitia qualitate. Eymeric. 3. par. rubr. de defensione reorum,
num. 118. vbi Pen. comment. 28. Farinac. de hare. quest. 185.
§. 15. num. 236. & seqq.

9 Aliæ exceptiones contra testes, vt quòd sint here-
tici, periuri, infames, socij criminis, criminosi, & similes,
non repellunt illos in totum; de eorum tamen credulitate
non nihil diminuunt. Eym. & Pen. proximè citatis locis.

10 Exceptio rei iudicatæ, quando nouæ probationes,
aut noua indicia non superueniunt, reusque fuit sufficien-
ter, ac plenè punitus; recipi debet.

11 Causæ ex quibus oriuntur inimicitia graues, &
capitales, multæ assignantur à Doctoribus. Prima, si quis
voluit occidere eum, contra quem testificatur. Secunda, qui
interfecit consanguineum eius, aut dedit operam vt inter-
ficeretur. Tertia, qui de occidendo minas iecit, si potens
sit, aut eas executioni mandare solitus. Quarta, insidia
paratæ circa vitam alterius, siue testis, siue rei. Quinta,
accusatio de crimine capitali, aut ex quo probato sequi-
tur amputatio membri, infamia, publicatio omnium, aut
maioris, vel magnæ partis bonorum, aut exilium.

Sexta, depositio in causa criminali contra aliquem.
Septima, carceratio, quæ non fit ex officio, sed ad instan-
tiam partis. Octaua, prolatio iniurfarum; vt appellare
virum coniugatum cornutum; Vxorem eius meretricem;
Hominem honestum, ebrium; Religiosum, apostatam;
Ecclesiasticum, simoniacum; aduocatum, impostorem;
procuratorem, cauillatorem; Iudicem, acceptatorem
personarum; tabellionem, falsarium; mercatorem, pecu-
niam tondentem, & similia: consideratis tamen personis,
inter quas huiusmodi conuitia sunt prolata. Et si quis al-
teri moueat quæstionem status, asserens quòd sit libertus,
aut seruus, aut item si moueat quæstionem de omnibus, aut
de maiori, vel magna parte bonorum, de spoliatione,
aut perditione vnius magnæ rei. Item, cum quis offendit

aliquem in persona, vel in facie percussit. Qui multo tempore fuit inimicus, & recenter sit reconciliatus: nam si reconciliatio sit antiqua, & bene fundata, non repellit à testificando: nec similiter inimicitia procurata in fraudem, ne alius testimonium dicat. Item, descendens ab inimico capitali, & qui cum eo commoratur, aut inimicitiam contrahit, vel qui sunt de aliqua familia alteri familiæ contraria. Hæc etiam iudicio Inquisitorum ponderanda sunt. Pen. 3. part. Direct. ad quæst. 67. comment. 116. versic. Prima ergo, & seqq.

12 Ad probandas exceptiones in causis, non sunt admittendi consanguinei intra quartum gradum. Simanch. cathol. tit. 64. num. 86. Idem de affinibus intra eundem gradum dicendum est.

CAPVT XXXV.

De appellatione.

1 **A**ppellatio (quæ inter defensionis species numeratur) est à minori Iudice ad maiorem prætextu iniquitatis prima sententia prouocatio. L. Præfetti. ff. minor. Holtien. in summ. tit. de appell. §. Quid sit appellatio. Sylu. verb. Appellat. num. 1.

2 In causis hæreticorum, credentium, fautorum, defensorum, ac receptorum eorundem, non admittitur appellatio à definitiua sententia. Cap. Vt Inquisitionis, vers. Non obstantibus appellationibus. Eymer. 3. par. Direct. rubr. de appell. nu. 121. vbi Pen. commen. 31. Farinacius de hæresi q. 185. §. 15. num. 227. & seqq.

3 A definitiua sententia non licet hæredibus hæreticorum appellare, nisi reus condemnatus fuerit ex præsumptionibus, vtpotè quia obiit antequam condemnaretur, nec dum vixit confessus fuit, aut conuictus. Farinacius dict. §. 15. num. 230.

4 A sententijs interlocutorijs Inquisitorum prouocari reis

reis licet, vbi se grauari indebitè senserint. Eymeric. & Pen. cit. locis. Farinac. dict. §. 15. num. 232.

4 A sententijs interlocutorijs Inquisitorum prouocari reis licet, vbi se grauari indebitè senserint. Eymeric. & Pen. cit. locis. Farinac. dict. §. 15. num. 232.

5 In appellatione à sententia interlocutoria exprimi debet grauamen, à quo appellatur, & causa per quam dictum impugnatur grauamen, nec sufficit ad validitatem appellationis, vel simpliciter appellare, vel causam in genere tantum exprimere, nisi ex tenore appellationis concludatur euidenter appellantem fuisse grauatum. Pen. dict. comment. 31. vers. Num autem.

6 Appellare licet à decreto torturæ, & à comminatione illius. Si appellatio sit friuola, ad executionem torturæ procedendum est, in dubio autem appellationi defertur, & executio suspenditur. Simanch. in Enchirid. tit. 52. numero 11. & tit. 65. numero 2. Eymeric. & Pen. vbi supra, Farinacius dict. §. 15. num. 235. & seq. & quæst. 38. num. 10. & sequentibus.

7 Stante legitima appellatione à decreto torturæ, si Iudex ad illam procedat, & reus confiteatur, talis confessio erit inualida. Farinac. d. quæst. 38. num. 17.

8 Ab Inquisitore religioso non appellatur ad Prouincialem, vel Generalem Ordinis, sed ad Papan, aut Inquisitorem generalem. Eymer. num. 126. vbi Pen. d. commen. 31. vers. Verum propter, & seqq.

9 Post appellationem dandæ sunt literæ ab eo Inquisitore, à quo appellatur ad illum, ad quem appellatio fit, quæ literæ dimissoriae, seu apostoli dicuntur. Si dentur apostoli refutatorij, seu negatiui, debet Inquisitor exprimere causam, ob quam appellationem refutat. Si dentur affirmatiui, seu reuerentiales, transmittendus est reus cum processu, & idoneis custodibus, ne fugiat: vel potius mitienda est summaria informatio ad Summum Pontificem, aut ad supremos Inquisitores, vt ipsi de reo iudicent. Eymeric. num. 134. & seqq. vbi Pen. d. comment. 31. versic. Exhibeat appellanti, & seqq.

10 Si Inquisitor deferat appellationi, & concedat apostolos affirmatiuos, desinit in ea causa esse Iudex; non tamen suspenditur eius iurisdictionio, quantum ad illa, que tendunt in faciliorem exitum appellationis; & sic potest assignare terminum appellationis, & apostolos concedere. Cap. Cum appellationibus. §. Si vero Iudex, de appellat. in 6. Eymeric. numero 127. vbi Pen. d. comment. 31. versic. Attendat, & seqq.

11 Si post appellationem aliud crimen, præsertim graue, etiam hæresis, Inquisitori deferatur, ipsa appellatione non obstante, potest circa illud contra appellatent procedere. Si tamen causa grauissima non sit, tutius est non procedere, & superioris responsum expectare. Pen. d. comment. 31. vers. Si autem Inquisitor. & seq.

12 Appellatione interposita, nihil nouari oportet, siue recepta sit, siue non, antequam de illa pronuncietur. l. i. ff. Nihil nouari appellatione interposita. Pen. d. comment. 31. num. 122.

13 Appellationes friuolæ, frustratorix, & moratorix admittendæ non sunt. Cap. Cum appellationibus de appell. in 6. Eymeric. num. 123. vbi Pen. dict. comment. 31. Fariñac. d. §. 15. num. 229.

14 Friuola appellatio illa censeri debet, quæ nec iustam causam, nec iuri consonam, aut idoneam affert. Pen. d. comm. 31. vers. Quod verò.

15 Friuola etiam est appellatio, quando nulla causa fuit expressa, aut quando non fuit legitima, dato quod esset vera, aut quando fuit manifestè falsa, licet esset legitima, aut quando iam erat pronunciatum illam esse fallam, & non fuit appellatum. Glossa fin. in Clem. unica de dolo, & contumac. Comens. in Lucern. Inquisit. verb. Appellat. num. 6. vers. Quartumdecimum.

16 Tunc admittenda est appellatio, quando dubium est, an indicia ad torturam sint sufficientia; si tamen legitima reputentur, admittenda non est. Pen. d. comm. 31. vers. Quæ autem.

17 Vt appellatio ante definitiuam sententiam sit valida,

lida, requiritur grauaminis illati vera, & legitima causa, quòd sit expressa, quòd non fuit admiffa sua peritio, & quòd ideo appellatum fit; quòd fiat in scriptis, quòd petantur apostoli, ac etiam quòd appelletur infra decem dies. Archidiac. in cap. Non ita 2. quæst. 6. Comens. d. num. 6. versu Quartum.

18 Elapfo termino ab Inquisitore præfinito ad prosequendam appellationem, si appellans non prosequatur illam, aut non compareat, vel apostolos non petat, videtur renunciare, & Inquisitor procedat in causa. Gloss. in cap. Personas, verb. Ex tunc. de appell. Comens. d. num. 6. versic. Vigefimum secundum.

19 Si Inquisitor dubitat, an causa appellationis sit probabilis, extraiudicialiter se informet. Glossa in cap. Ad Romanam 1. quæst. 6. Comens. dict. num. 6. versic. Sextum decimum.

20 Illa causa dicitur probabilis, quæ si foret probata, deberet legitima reputari. Cap. Vt debitus. §. Cum autem, de confirmat. Comens. dict. numero 6. versic. Decimum septimum.

21 Qui exponit causam probabilem, debet se offerre illam probaturum oblatione reali, adhibendo testes: si autem simpliciter allegat, videtur id quasi malitiosè fecisse. Glossa 3. in cap. Interposita de appell. vbi Panormit. in princip. Comens. d. num. 6. vers. Decimum octauum.

22 Appellatio interposita ab interlocutoria, expressa vna causa cum protestatione de alijs exponendis, non potest postea per alias exprimendas iustificari; quia talis protestatio non valet, nec tenet. Cardin. Alexand. in cap. Constitutis 2. de appellat. in quinto notab. Comens. d. num. 6. vers. Vigefimum.

23 Appellatio dicitur frustratoria ratione formæ, quia non fuit facta in scriptis, iuxta Cap. Cord. de appell. in 6. vel ratione materiæ; quia peccat in materia; eò quòd non continet iniustitiam, aut falsitatem causæ. In primo casu, si Iudex procedit in causa, non dando apostolos, processus est validus. In secundo verò, si procedat non dando apo-

stolos, cum congruo loco, & tempore petuntur, processus est nullus. *Cap. Vt super. eod. tit. in 6. Comens. vers. Vigessimum nonum.*

24 Appellans cogitur recedere ab appellatione legitima, quando Iudex reuocat grauamen. *Cap. Cum cessante de appell. cap. Si à Iudice, eod. tit. lib. 6. Comens. d. num. 6. versic. Secundum.*

25 Iudex volens reuocare grauamen, & corrigere errorem suum, sine ipsius præiudicio, & suæ iurisdictionis, debet dicere: Ego si in aliquo te grauauit, illud reuoco. vide Panormit. *in dict. cap. Cum cessante. in principio.*

CAPVT XXXVI.

De sententia.

1 **S**ententia est applicatio iuris ad particulare factum ab habente iurisdictionem. Ita Syluest. *verbo sententia, in principio. Ex S. Thom. in 4. distinct. 35. Seu est iudicantis præceptum non natura, non iuri, non bonis moribus contrarium.*

2 Sententia sic definitiua diuiditur in interlocutoriam, & definitiuam. Interlocutoria est, *qua non super principali, sed super alijs quæstionibus profertur inter principium causa, & finem.* Definitiua est, *qua principalis quæstio deciditur.* Sylu. *num. 3. & 4.*

3 In crimine hæresis requiritur sententia: nec hæreticus, nisi præcedente sententia, puniri potest. *Cap. fin. §. Iubemus de hare. in 6. Farinac. de har. quæst. 185. §. 10. n. 162.*

4 Sententia in causa hæresis non est ferenda, cum per Canones sit lata, sed est declaratoria facti. *Comens. in Lucerna Inquisit. verb. Sententia num. 1. Farinac. d. §. 10. num. 168.*

5 In huiusmodi sententijs declaratorijs explicandum est, quòd talis tale crimen commisit, ratione cuius talem incur-

incurrit pœnam; & sic non dicitur in ea. Excommunicamus aut priuamus; sed excommunicatum, vel priuatum declaramus. Decian. *crim. lib. 5. cap. 38. num. 15.* Farinacius *d. §. 10. num. 164.*

6 Sententia contra inquisitos de hèresi ferri debet in die, & non in nocte, nisi Inquisitores agendorum multitudine fuerint occupati. In scriptis etiam redigenda est; aliter non valet, siue finalis interlocutoria sit, etque in publico legenda: non tamen opus est, vt pro tribunali sedeant Inquisitores. Peñ. 3. *par. Direct. comment. 40. vers.* Præterea, & *seqq.* Farin. *d. §. 10. num. 163. & seqq.* Comens *in Lucerna verb. Sententia num. 9.*

7 Sententia Inquisitorum, etiam per alios proferri, & recitari potest. Pen. *d. comment. 40. num. 164. vers.* Et quantum. Farinac. *d. §. 10. num. 170.*

8 Sententia Inquisitorum debet statim sine dilatione, nulla data processus copia per Iudicem secularem executioni mandari, & reos sibi relictos per se, vel per alios recipere, ac debita animaduersione indilatè punire. Si autem prædictam sententiam directè, vel indirectè impedire præsumperit, ipso facto tanquam fautor hæreticorum excommunicatur. Comens. *in Lucerna verb. Executio num. 1. 2. & 3.* Peñ. 3. *part. Direct. num. 2 10. comment. 48. versic.* Sed cum Inquisitor.

9 Quando qualitas negotij id postulauerit, non debent Inquisitores absque peritorum consilio sententiam proferre. An autem habeant votum solummodò consultiuum, an etiam decisiuum, controuertitur. Cuiuscunque Inquisitionis stylus seruetur. In nostra Lusitania votum habent decisiuum. Farinac. *d. quest. 185. §. 12.*

10 Discordantibus peritis, ita vt in partes æquales eorum opiniones diuidantur, consulenda est Sedes Apostolica, aut supremum Inquisitionis Tribunal. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 24. num. 10.* Farinac. *d. §. 12. num. 191.*

11 Preparatoria iudicia tractari ab Inquisitoribus debent, secundum cuiusque Inquisitionis stylum. Sic de iudicio absolutè. Panormit. *in cap. 1. de const. num. 3. & in cap.*

Quod

Quod Clericis, *de foro compet. num. 10. Mart. de iurisdic. par. 4. cent. 1. casu 5. num. 19.*

12 In causis contra fidem iudicare debent Inquisitores secundum leges Ecclesiasticas; quia crimina contra fidem ad forum Ecclesiasticum pertinent priuatiuè. Sanctus Thom. 2. 2. *quæst. 60. artic. 6. ad 3. ubi expositores. Ledesmi. in summ. tom. 2. tract. 8. cap. 22. conclus. 16. dub 3.*

13 Si Leges ciuiles, & Imperiales approbatæ sint à Summis Pontificibus, secundum illas iudicare possunt Inquisitores. Pen. *disp. de authorit. literarum Apostolicarum, num. 4. Farinacius de heresi q. 185. §. 1. num. 4. Mart. d. cent. 1. num. 43. & casu 50. num. 3.*

14 Quando in aliquo casu deficit determinatio iuris Canonici, aut res secundum ius Canonicum est dubia; de cisa verò in iure ciuili, ius ciuile sequendum est in ferenda sententia. Panormit. *in cap. 1. de noui oper. nunciat. num. 6. Mart. de iurisdic. par. 4. cent. 2. casu 19. num. 1.*

15 Inquisitor nullo modo potest condemnare illum, quem certò nouit esse criminofum, si iuridicè talis non probetur; quia priuata noticia Iudicis non est sufficiens testimonium in iudicio. Cap. Si sacerdos, *de off. iud. ord.*

16 Si innocens probetur nocens, tenetur Inquisitor aliqua via licita illum liberare; vt examinando de nouo testes separatim, admonendo vt à falsa testificatione desistant, causam illam differendo, ostendendo innocenti viam, qua se defendat, & si est Iudex inferior, remittat causam ad superiorem. S. Thom. 2. 2. *q. 64. art. 6. ad 3. & q. 67. artic. 2. ubi Caietan. Arragon. Salon. & alij. Soto de iustitia, lib. 1. quæst. 4. artic. 2.*

17 Si Inquisitor nullo modo possit innocentem liberare, & cogatur sententiam proferre, debet iudicare secundum allegata, & probata. S. Thom. *d. quæst. 67. art. 2. & alij proximè relati Doctores.*

18 Facta omni morali diligentia, vt innocens liberetur, non tenetur Inquisitor cedere officio suo: cum nulla sit lex, aut iustitiæ, aut charitatis, quæ ad hoc obliget.

19 Si ex parte iudicum sint opinioniones circa modum proce-

procedendi, in præparatione iudicij, & causæ possunt Inquisitor, & alij Iudices sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori; quamuis ipsi probabiliozem teneant. Vasquez 1.2.9.19.art.6. disp 64.cap. 2. Sanchez de præcept. decal. tom.1. lib.1.cap.9. num. 43.

20 Quando ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est teneri Inquisitores, & alios Iudices sequi opinionem probabilem. Bann.2.2. quæst.63. artic.4.dub.1. circa solutionem ad 2. Ledesm.2.4. quæst.54.art.6. fol.472. in fin. Sanchez d. cap.9. num.47.

21 Quando duæ opiniones ex parte iuris sunt æquæ probabiles, illam sequi debent Inquisitores, & quicumquæ Iudices in criminalibus in ferendo sententiam, quæ magis fauet reo; cum in dubio ipsi fauendum sit. Regula 2. de reg. iuris in 6. vbi Dynus.

22 Si ex parte facti, secundum quod probatur, detur æquale dubium, absoluendus est reus. Boer. in addit. ad Dynum d. reg. 11. lit. A.

23 In determinando qualitatem culpæ contra fidem, anteposenda est opinio Theologorum opinioni Canonistarum. In processando causam, & imponendo penam, Canonistarum opinio præfertur. Azor. instit. moral. tom.1. lib. 2. cap. 17. quæst. 3.

24 Quando occurrit dubium circa leges, & statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, possunt Inquisitores illud interpretari. Eymer.3. part. Direct. q.85. Pen. comment. 134.

25 In sententiâ condemnatoria exprimensus est specialis error, de quo reus notatur, ac etiam diligens criminis inuestigatio: vt citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitime, induciæ ad pœnitendum competentes, obduratus in erroribus animus rei; & reliqua, quæ ad iustum processum conficiendum requiruntur. Pen.3. par. Direct. comment. 40. vers. Postremo.

26 Apponi etiam debet in sententiâ contra hæreticum pœnitentem, quod fuit in tali heresi per tantum tempus. Eymer.3. par. Direct. num. 190. vbi Pen. commen. 44.

27 Non est reus publicè interrogandus, an crimina publicata in sententia commiserit. Eym. & Pen. *proximè citato loco, versic.* Interrogabit eum.

28 Citetur reus ad audiendam sententiam, quam audiat stando, & nudo capite. Pen. *dict. comment. 40. versic.* Rursus.

29 Sententia superioris, etiam iniusta, mandari debet executioni per inferiorem, nisi in executione contineatur aliquod peccatum. *Cap. Pastoralis. §. Quia verò de offic. iud. deleg.*

30 Sententia Papæ, & eorum qui legem condere possunt, vim habet legis. *Cap. In causis de senten. & re iud.*

31 Sententia etiam definitiua Inquisitorum in causa fidei non transit in rem iudicatam, & semel absolutus, potest iterum processari, & iudicari, & priora testimonia vim suam integram conseruabunt, & cum his, quæ superuenerint, coniungi poterunt, ad faciendam plenam probationem. Eym. 3. par. rubr. de primo modo terminandi processum, num. 141. ubi Peñ. *comment. 37 & ad quest. 43. comment. 92. versic.* Quod si fortassis. Farinac. de harc. q. 185. §. 13. num. 197. & *quest. 197. §. 1. num. 28.*

CAPVT XXXVII.

De reo absoluendo.

1 **A**bsoluitur reus per sententiam, quando totaliter inuenitur immunis ab eo crimine, quod ei opponebatur, vt si non conuincatur, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium productione legitima, nec aliàs suspectus, vel publicè diffamatus de prædicto crimine reperitur. Eym. 3. par. *Direct. rubr. de primo modo terminandi processum, num. 141.*

2 Possit Inquisitorem, & Episcopum separatim absolutoriam sententiam proferræ, probabilius videtur in rigore

rigore iuris; tutius tamen est, vt simul eam proferant. Eymeric. *dict. num. 141. & dict. 3. part. quæst. 48. ubi* Peñ. *comment. 97.*

3 Licet regulariter nullus sit in crimine hæresis absol- uendus tanquam innocens, sed solum ob non probatam hæresim, seu ab instantia iudicij; si tamen ex falsitate, testium, aut aliàs constet reum esse innocentem, vt inno- cens pronunciari debet. Peñ. *3. par. comment. 37.* Farinacius *de hæ. quæst. 185. §. 10. num. 172. & sequenti.*

4 Quando in crimine hæresis reus absoluitur ob non probatum delictum, tale delictum non est exprimendum in sententia. Peñ. *d. comment. 37.* Farinac. *d. §. 10. num. 175.*

5 Defunctus etiam ob defectum probationis abso- lutus, si nouæ adsint probationes accusari de nouo potest. Simanch. *cathol. tit. 18. num. 20.* Farinac. *d. §. 13. num. 200.*

6 Si reus propter præcedentes probationes vehemen- tem hæresis suspicionem abiurauit, & nouæ probationes adueniant circa hæreticos actus ante sententiam commis- sos, procedi debet contra illum, ac si lata sententia non esset, & coniungantur probationes. Doctores *citati cap. præced. num 31.*

7 Abiurata vehementi hæresis suspicione, si dentur nouæ probationes non plenè conuincentes nouorum lap- suum post dictam abiurationem commissorum, de iuris ri- gore tales probationes coniungi possunt cum præceden- tibus ad vnam constituendam probationem, cum senten- tia non transeat in rem iudicatam. Hactenus tamen hoc practicari non vidi.

8 Condemnatus propter hæresim, aut suspicionem, illius in poenam arbitrariam ex defectu probationis, si plena probatio superuenerit, puniri debet poena ordina- ria, dummodo prima poena adimpleta non fuerit; si au- tem adimpleta sit, compensetur in secunda. Rojas *de hære. part. 2. assert. 50. numero 391. & seq.* Farinac. *dict. §. 13. num. 199. & quæst. 4. num. 10. tom. 1.*

9 In dicto casu, quando reus fuit insufficienter puni- tus ob defectum probationis, si probationes superuenien- tes

tes sint plenæ, & pœna ordinaria delicti sit capitalis, prima pœna etsi corporalis, non minuet secundam, nec secunda compensatur cum prima; sed tota ordinaria imponi potest, attentâ qualitate delicti, personæ, loci, & temporis; cum talis pœna diuisibilis non sit. Marant. *in praxi tit. de Inquisit. num. 101.* Farinac. *dict. quæst. 4. num. 10. versic.* Sed ad prædicta.

10 Absolutus in foro conscientie, adhuc potest in iudiciali puniri, nisi absolutio facta fuerit à Summo Pontifice, siue per modum gratie, siue dispensationis, dummodo pœnitentiam impositam, vel condiciones dispensationis adimpleuerit. Simanch. *caholic. tit. 3. num. 5. Pen. 2. par. Direct. comment. 25. versic.* Item quæritur. Farinac. *4. §. 13. num. 201. & seqq.*

11 Confessarij fides, quodd pœnitens humiliter acceptauit pœnitentiam sibi iniunctam, & rectè illam adimpleuit, non excusat illum à iudicio externo; prodest tamen, vt mitius cum eo agatur. Pen. *dict. comment. 25. versic.* Breui ergo. Farinacius *dict. §. 13. numero 106. & sequentibus.*

12 Inquisitores non tenentur credere Confessarijs asserentibus aliquem esse innocentem, vt recedant ab his, quæ in contrarium probata sunt. Pen. *dict. comment. 25. versic.* Atque in hoc, & seqq.

13 Absolutus per sententiam nullam, aut à Iudice non suo, potest iterum accusari, & puniri. *Cap. Ex tuarum. ubi Glossa verbo Non putantes, cap. Cum dilectis, de purg. canon.*

CAPVT XXXVIII.

De purgatione canonica per sententiam imponenda.

Purgatio canonica est de crimine obiecto innocentiæ assentatio, secundum formam à iure præscriptam. Simanch.

Simanch. *cathol. tit. 56. num. 3.* Peñ. 2. *par. Direct. comment. 14. ad cap. Inter sollicitudines. de purgat. canon. Farinac. de hæresi quæst. 194. §. 3. num. 39.*

2 Quando aliquis in Prouincia, Ciuitate, vel Oppido est solummodo diffamatus de hæresi, nec conuincitur propria confessione, facti euidentiâ, testium productione legitima, nec aliqua alia indicia contra eum probantur, indicenda est ei canonica purgatio: quæ tamen in alijs criminibus in vsu non est. Eymér. 3. *part. Direct. rubr. de secundo modo terminandi processum num. 144. vbi Peñ. commen. 38. Farinac. d. §. 3. num. 64.*

3 Purgatio canonica fit per iuramentum purgati, quo iurat talem hæresim nunquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum, qui etiam iurant se credere verè iurasse purgatum. Eymér. *dict. rubr. num. 149.* Peñ. 2. *par. Director. comment. 14.* Farinac. *dict. quæst. 194. §. 4.*

4 Compurgatores plures, vel pauciores esse debent secundum qualitatem infamiæ, & numerum locorum in quibus reus fuit diffamatus. Compurgatores sint viri catholici, ac probatæ vitæ, eiusdem status, saltem in genere, cum reo, & qui ab antiquo tempore illum nouerint. Eymér. *d. rubr. num. 149. vbi Peñ. dicit. commen. 38. & 2. par. Direct. commen. 14.* Farinac. *d. §. 4. num. 66.*

5 Ad purgationem indicendam sufficit sola suspicio, dummodo sit probabilis, ex qua oriatur scandalum. Peñ. *d. comment. 38.* Farinacius *d. quæst. 194. §. 3. num. 37. & seqq. quæst. 187. §. 5. num. 59.*

6 Ultra purgationem canonicam potest etiam suspecto de hæresi iniungi alia poenitentia, quando purgatio non fuerit omnino perfecta, & ablata infamia: vt abiuratio, suspensio, vel solutio pecuniæ. Peñ. *d. 2. part. comment. 14.* Farinac. *dict. quæst. 194. §. 3. num. 42.*

7 Cum purgatio tollat infamiam, & infamiæ effectum, qui non deficit in purgatione, & propterea absoluitur, poterit ad omnes honores, dignitates, & officia promoueri: nec poterit amplius molestari, nisi noua indicia superueniant. Peñ. 3. *part. Direct. comment. 38. versic. Hispalensi quadam*

quadam. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 48. num. 18.* Farinac. *d. §. 3. num. 44.*

8 Purgatio non indicitur in crimine notorio, & probato, nec etiam quando per torturam fuit delata suspicio, eò quòd reus fuit sufficienter tortus. Eymer. *3. part. Direct. rubr. de tertio modo term. process. num. 157. ubi Peñ. comment. 39.* Farinac. *d. §. 3. num. 57. & seqq. & quast. 185. §. 8. nu. 126. & seqq.*

9 Non est omnibus æqualiter indicenda purgatio, sed maior vel minor, iuxta personæ, & suspicionis qualitatem: quæ iudicis arbitrio relinquuntur. Peñ. *2. part. Direct. com. 14.* Decian. *d. cap. 48. num. 9.* Farinac. *d. §. 3. num. 59. & seqq.*

10 Qui in pluribus locis est diffamatus de hæresi, in omnibus satisfacere debet: in vno per purgationem, in alijs verò per prædicationem, laudando fidem publicè, ac detestando ei contraria. Eymer. *rub. de secundo modo terminandi processum, num. 150. ubi Peñ. comment. 38. & 2. part. d. comment. 14.*

11 Quamvis de rigore iuris probabilius fortè sit, posse Episcopum, & Inquisitorem diuifim procedere ad canonicam purgationem indicendam, tutius est, quòd simul concurrant. Peñ. *d. com. 38. vers. Hæc quidem.*

12 Purgatio canonica in occulto fiat coram solis Inquisitoribus & notario, nisi reus sit publicè diffamatus, tunc enim publica esse debet. Peñ. *d. com. 38. vers. Sed in hac difficultate.*

13 Ad purgationem canonicam rarò deueniendum est, propter periculù, sed ad alia iuris remedia confugiendum. Peñ. *2. par. Direct. commen. 14. & 3. p. commen. 43. num. 181.*

14 A decreto canonicæ purgationis indictæ, & à termino ad se purgandum præfixo, appellare licet. Peñ. *d. commen. 38.* Decian. *d. cap. 38. num. 38.* Farinacius *d. §. 3. num. 63.*

15 Deficienti in purgatione canonica, vel nolenti se purgare, ea poena imponitur, quæ imponenda foret, si con-

uinceretur, dummodo hoc faciat ex malitia: si autem ex negligentia, turc vt infamis, & bannitus ab omnibus habeatur, & insuper excommunicetur. Quòd si in excommunicatione per annum perseueret, vt hereticus condemnatur. Farinac. *dict. paragr. 3. num. 54.*

16 Si quis leuiter de hæresi diffamatus se purgauit, etiam si in eandem hæresim incidat, & de ea conuincatur, non erit vt relapsus curiæ seculari tradendus. Pen. *d. comm. 38. vers. Dixi autem.*

17 Deficiens in purgatione, si pœniteat, & misericordiam petat, admittendus est. Pen. *2. par. Direct. commen. 14. Farinac. d. paragr. 3. num. 55.*

18 Ex familiaritate cum hæreticis oritur sinistra suspicio, ratione cuius purgatio canonica indicitur. Rojas *in singul. fidei sing. 212. num. 3. & sing. 23. num. 3.*

CAPVT XXXIX.

De tortura reorum.

1 Tormentum, seu tortura est *cruciatus, seu cruciatio, qua aut eruenda veritatis, aut criminis puniendi causa fieri solet.*

2 Quæstio est *veritatis indagatio per tormentum, seu torturam.* Panormit. *Cap. Cùm in contemplatione, de reg. iur.*

3 Tortura inferri non potest, legitimis non præcedentibus indicijs. Farinac. *quæst. 37. num. 1. & seq.*

4 Etiam non præcedentibus legitimis indicijs, si Inquisitor habeat vehementem opinionem contra reum, quamuis extra processum, potest eum verbaliter terrere, minando torturam, cum hoc non sit torquere, nisi reus sit persona timida. Farinac. *d. quæst. 37. num. 102.*

5 Confessio in tormento, vel ad faciem tormenti facta, non præcedentibus legitimis indicijs prorsus est nulla, etiam si millies sit ratificata. Glossa *in l. penult. ff. de quæst.*

stolos, cum congruo loco, & tempore petuntur, processus est nullus. *Cap. Vt super. eod. tit. in 6. Comens. vers. Vigessimum nonum.*

24 Appellans cogitur recedere ab appellatione legitima, quando Iudex reuocat grauamen. *Cap. Cum cessante de appell. cap. Si à Iudice, eod. tit. lib. 6. Comens. d. num. 6. versic. Secundum.*

25 Iudex volens reuocare grauamen, & corrigere errorem suum, sine ipsius præiudicio, & suæ iurisdictionis, debet dicere: Ego si in aliquo te grauavi, illud reuoco. vide Panormit. *in dict. cap. Cum cessante. in principio.*

CAPVT XXXVI.

De sententia.

1 **S**ententia est applicatio iuris ad particulare factum ab habente iurisdictionem. Ita Syluest. *verbo sententia, in principio.* Ex S. Thom. *in 4. distinct. 35.* Seu est iudicantis præceptum non natura, non iuri, non bonis moribus contrarium.

2 Sententia sic definitiua diuiditur in interlocutoriam, & definitiuam. Interlocutoria est, qua non super principali, sed super alijs questionibus profertur inter principium causa, & finem. Definitiua est, qua principalis questio deciditur. *Sylu. num. 3. & 4.*

3 In crimine hæresis requiritur sententia: nec hæreticus, nisi præcedente sententia, puniri potest. *Cap. fin. §. Iubemus de hære. in 6. Farinac. de hære. quest. 185. §. 10. n. 162.*

4 Sententia in causa hæresis non est ferenda, cum per Canones sit lata, sed est declaratoria facti. *Comens. in Lucerna Inquisit. verb. Sententia num. 1. Farinac. d. §. 10. num. 168.*

5 In huiusmodi sententijs declaratorijs explicandum est, quòd talis tale crimen commisit, ratione cuius talem incur-

incurrit pœnam; & sic non dicitur in ea. Excommunicamus aut priuamus; sed excommunicatum, vel priuatum declaramus. Decian. *crim. lib. 5. cap. 38. num. 15.* Farinacius *d. §. 10. num. 164.*

6 Sententia contra inquisitos de hèresi ferri debet in die, & non in nocte, nisi Inquisitores agendorum multitudine fuerint occupati. In scriptis etiam redigenda est; aliter non valet, siue finalis interlocutoria sit, etque in publico legenda: non tamen opus est, vt pro tribunali sedeant Inquisitores. Pen. 3. *par. Direct. comment. 40. vers.* Præterea, & *seqq.* Farin. *d. §. 10. num. 163. & seqq.* Comens. in *Lucerna verb. Sententia num. 9.*

7 Sententia Inquisitorum, etiam per alios proferri, & recitari potest. Pen. *d. comment. 40. num. 164. vers.* Et quamquam. Farinac. *d. §. 10. num. 170.*

8 Sententia Inquisitorum debet statim sine dilatione, nulla data processus copia per Iudicem secularem executioni mandari, & reos sibi relictos per se, vel per alios recipere, ac debita animaduersione indilatè punire. Si autem prædictam sententiam directè, vel indirectè impedire præsumpserit, ipso facto tanquam fautor hæreticorum excommunicatur. Comens. in *Lucerna verb. Executio num. 1. 2. & 3.* Pen. 3. *part. Direct. num. 2 10. comment. 48. versic.* Sed cum Inquisitor.

9 Quando qualitas negotij id postulauerit, non debent Inquisitores absque peritorum consilio sententiam proferre. An autem habeant votum solummodò consultiuum, an etiam decisiuum, controuertitur. Cuiuscunque Inquisitionis stylus seruetur. In nostra Lusitania votum habent decisiuum. Farinac. *d. quest. 185. §. 12.*

10 Discordantibus peritis, ita vt in partes æquales eorum opiniones diuidantur, consulenda est Sedes Apostolica, aut supremum Inquisitionis Tribunal. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 24. num. 10.* Farinac. *d. §. 12. num. 191.*

11 Preparatoria iudicia tractari ab Inquisitoribus debent, secundum cuiusque Inquisitionis stylum. Sic de iudicio absolutè. Panormit. in *cap. 1. de const. num. 3. & in cap.*

Quod

Quod Clericis, de foro compet. num. 10. Mart. de iurisdic. par. 4. cent. 1. casu 5. num. 19.

12 In causis contra fidem iudicare debent Inquisitores secundum leges Ecclesiasticas; quia crimina contra fidem ad forum Ecclesiasticum pertinent priuatiuè. Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 60. artic. 6. ad 3. vbi expositores. Ledesmi in summi. tom. 2. tract. 8. cap. 22. conclus. 16. dub 3.

13 Si Leges ciuiles, & Imperiales approbatæ sint à Summis Pontificibus, secundum illas iudicare possunt Inquisitores. Pen. disp. de authorit. literarum Apostolicarum, num. 4. Farinacius de hæresi q. 185. §. 1. num. 4. Mart. d. cent. 1. num. 43. & casu 50. num. 3.

14 Quando in aliquo casu deficit determinatio iuris Canonici, aut res secundum ius Canonicum est dubia; decisa verò in iure ciuili, ius ciuile sequendum est in ferenda sententia. Panormit. in cap. 1. de noui oper. nunciat. num. 6. Mart. de iurisdic. par. 4. cent. 2. casu 19. num. 1.

15 Inquisitor nullo modo potest condemnare illum, quem certò nouit esse criminosum, si iuridicè talis non probetur; quia priuata notitia Iudicis non est sufficiens testimonium in iudicio. Cap. Si sacerdos, de off. iud. ord.

16 Si innocens probetur nocens, tenetur Inquisitor aliqua via licita illum liberare; vt examinando de nouo testes separatim, admonendo vt à falsa testificatione desistant, causam illam differendo, ostendendo innocenti viam, qua se defendat, & si est Iudex inferior, remittat causam ad superiorem. S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 6. ad 3. & q. 67. artic. 2. vbi Caietan. Arragon. Salon. & alij. Soto de iustitia, lib. 5. quæst. 4. artic. 2.

17 Si Inquisitor nullo modo possit innocentem liberare, & cogatur sententiam proferre, debet iudicare secundum allegata, & probata. S. Thom. d. quæst. 67. art. 2. & alij proximè relati Doctores.

18 Facta omni morali diligentia, vt innocens liberetur, non tenetur Inquisitor cedere officio suo: cum nulla sit lex, aut iustitiæ, aut charitatis, quæ ad hoc obliget.

19 Si ex parte iudicum sint opinioniones circa modum proce-

procedendi, in præparatione iudicij, & causæ possunt Inquisitor, & alij Iudices sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori; quamuis ipsi probabiliorem teneant. Vasquez 1.2.9.19.art.6. disp 64.cap. 2. Sanchez de præcept. decal. tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 43.

20 Quando ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est teneri Inquisitores, & alios Iudices sequi opinionem probabiliorem. Bann. 2. 2. quæst. 63. artic. 4. dub. 1. circa solutionem ad 2. Ledesm. 2. 4. quæst. 54. art. 6. fol. 472. in fin. Sanchez d. cap. 9. num. 47.

21 Quando duæ opiniones ex parte iuris sunt æquæ probabiles, illam sequi debent Inquisitores, & quicumquæ Iudices in criminalibus in ferendo sententiam, quæ magis fauet reo; cum in dubio ipsi fauendum sit. Regula 2. de reg. iuris in 6. vbi Dynus.

22 Si ex parte facti, secundum quod probatur, detur æquale dubium, absoluendus est reus. Boer. in addit. ad Dynum d. reg. 11. lit. A.

23 In determinando qualitatem culpæ contra fidem, anteposenda est opinio Theologorum opinioni Canonistarum. In processando causam, & imponendo penam, Canonistarum opinio præfertur. Azor. instit. moral. tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 3.

24 Quando occurrit dubium circa leges, & statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, possunt Inquisitores illud interpretari. Eymer. 3. part. Direct. q. 85. Pen. comment. 134.

25 In sententia condemnatoria exprimensus est specialis error, de quo reus notatur, ac etiam diligens criminis inuestigatio: vt citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitime, induciæ ad poenitendum competentes, obduratus in erroribus animus rei; & reliqua, quæ ad iustum processum conficiendum requiruntur. Pen. 3. par. Direct. comment. 40. vers. Postremo.

26 Apponi etiam debet in sententia contra hæreticum poenitentem, quod fuit in tali heresi per tantum tempus. Eymer. 3. par. Direct. num. 190. vbi Pen. commen. 44.

27 Non est reus publicè interrogandus, an crimina publicata in sententia commiserit. Eym. & Pen. *proximè citato loco, versic.* Interrogabit eum.

28 Citetur reus ad audiendam sententiam, quam audiat stando, & nudo capite. Pen. *dict. comment. 40. versic.* Rursus.

29 Sententia superioris, etiam iniusta, mandari debet executioni per inferiorem, nisi in executione contineatur aliquod peccatum. *Cap. Pastoralis. §. Quia verò de offic. iud. deleg.*

30 Sententia Papæ, & eorum qui legem condere possunt, vim habet legis. *Cap. In causis de senten. & re iud.*

31 Sententia etiam definitiua Inquisitorum in causa fidei non transit in rem iudicatam, & semel absolutus, potest iterum processari, & iudicari, & priora testimonia vim suam integram conseruabunt, & cum his, quæ superuenerint, coniungi poterunt, ad faciendam plenam probationem. Eym. 3. par. *rubr. de primo modo terminandi processum, num. 141. ubi* Pen. *comment. 37 & ad quest. 43. comment. 92. vers.* Quod si fortassis. *Farinac. de hare. q. 185. §. 13. num. 197. & quest. 197. §. 1. num. 28.*

CAPVT XXXVII.

De reo absoluen.do.

1 Absoluitur reus per sententiam, quando totaliter inuenitur immunis ab eo crimine, quod ei opponebatur, vt si non conuincatur, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium productione legitima, nec aliàs suspectus, vel publicè diffamatus de prædicto crimine reperitur. Eym. 3. par. *Direct. rubr. de primo modo terminandi processum, num. 141.*

2 Posse Inquisitorem, & Episcopum separatim absolutoriam sententiam proferre, probabilius videtur in rigore

rigore iuris; tutius tamen est, ut simul eam proferant. Eymeric. *dict. num. 141.* & *dict. 3. part. quæst. 48. ubi Peñ. comment. 97.*

3 Licet regulariter nullus sit in crimine hæresis absolvendus tanquam innocens, sed solum ob non probatam hæresim, seu ab instantia iudicij; si tamen ex falsitate testium, aut aliàs constet reum esse innocentem, ut innocens pronunciari debet. Peñ. *3. par. comment. 37.* Farinacius *de har. quæst. 185. §. 10. num. 172.* & *sequenti.*

4 Quando in crimine hæresis reus absolvitur ob non probatum delictum, tale delictum non est exprimendum in sententia. Peñ. *d. comment. 37.* Farinac. *d. §. 10. num. 175.*

5 Defunctus etiam ob defectum probationis absolutus, si nouæ adsint probationes accusari de nouo potest. Simanch. *cathol. tit. 18. num. 20.* Farinac. *d. §. 13. num. 200.*

6 Si reus propter præcedentes probationes vehementem hæresis suspicionem abiurauit, & nouæ probationes adueniant circa hæreticos actus ante sententiam commissos, procedi debet contra illum, ac si lata sententia non esset, & coniungantur probationes. Doctores *citati cap. præced. num 31.*

7 Abiurata vehementi hæresis suspitione, si dentur nouæ probationes non plenè conuincentes nouorum lapsuum post dictam abiurationem commissorum, de iuris rigore tales probationes coniungi possunt cum præcedentibus ad vnam constituendam probationem, cum sententia non transeat in rem iudicatam. Hactenus tamen hoc practicari non vidi.

8 Condemnatus propter hæresim, aut suspitionem, illius in poenam arbitrariam ex defectu probationis, si plena probatio superuenerit, puniri debet poena ordinaria, dummodo prima poena adimpleta non fuerit; si autem adimpleta sit, compensetur in secunda. Rojas *de har. part. 2. assert. 30. numero 391.* & *seq.* Farinac. *dict. §. 13. num. 199.* & *quæst. 4. num. 10. tom. 1.*

9 In dicto casu, quando reus fuit insufficienter punitus ob defectum probationis, si probationes superuenientes

tes sint plenæ, & pœna ordinaria delicti sit capitalis, prima pœna etsi corporalis, non minuet secundam, nec secunda compensatur cum prima; sed tota ordinaria imponi potest, attentâ qualitate delicti, personę, loci, & temporis; cum talis pœna diuisibilis non sit. Marant. *in praxi tit. de Inquisit. num. 101.* Farinac. *dict. quest. 4. num. 10. versic.* Sed ad prædicta.

10 Absolutus in foro conscientię, adhuc potest in iudiciali puniri, nisi absolutio facta fuerit à Summo Pontifice, siue per modum gratię, siue dispensationis, dummodo pœnitentiam impositam, vel conditiones dispensationis adimpleuerit. Simanch. *catolic. tit. 3. num. 5. Pen. 2. par. Direct. comment. 25. versic.* Item quæritur. Farinac. *d. §. 13. num. 201. & seqq.*

11 Confessarij fides, quòd pœnitens humiliter acceptauit pœnitentiam sibi iniunctam, & rectè illam adimpleuit, non excusat illum à iudicio externo; prodest tamen, vt mitius cum eo agatur. Pen. *dict. comment. 25. versic.* Breui ergo. Farinacius *dict. §. 13. numero 106. & sequentibus.*

12 Inquisitores non tenentur credere Confessarijs asserentibus aliquem esse innocentem, vt recedant ab his, quæ in contrarium probata sunt. Pen. *dict. comment. 25. versic.* Atque in hoc, & seqq.

13 Absolutus per sententiam nullam, aut à Iudice non suo, potest iterum accusari, & puniri. Cap. *Ex tuarum. ubi Glossa verbo Non putantes, cap. Cum dilectis, de purg. canon.*

C A P V T X X X V I I I .

De purgatione canonica per sententiam imponenda.

1 Purgatio canonica est *de crimine obiecto innocentiæ ostentatio, secundum formam à iure præscriptam.*
Simanch.

Simanch. *cathol. tit. 56. num. 3. Peñ. 2. par. Direct. comment. 14. ad cap. Inter sollicitudines. de purgat. canon. Farinac. de hæresi quæst. 194. §. 3. num. 39.*

2. Quando aliquis in Prouincia, Ciuitate, vel Oppido est solummodo diffamatus de hæresi, nec conuincitur propria confessione, facti euidentiâ, testium productione legitima, nec aliqua alia indicia contra eum probantur, indicenda est ei canonica purgatio: quæ tamen in alijs criminibus in vsu non est. Eymet. *3. part. Direct. rubr. de secundo modo terminandi processum num. 144. vbi Peñ. commen. 38. Farinac. d. §. 3. num. 64.*

3. Purgatio canonica fit per iuramentum purgati, quo iurat talem hæresim nunquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum, qui etiam iurant se credere verè iurasse purgatum. Eymet. *dict. rubr. num. 149. Peñ. 2. par. Director. comment. 14. Farinac. dict. quæst. 194. §. 4.*

4. Compurgatores plures, vel pauciores esse debent secundum qualitatem infamiæ, & numerum locorum in quibus reus fuit diffamatus. Compurgatores sint viri catholici, ac probatæ vitæ, eiusdem status, saltem in genere, cum reo, & qui ab antiquo tempore illum nouerint. Eymet. *d. rubr. num. 149. vbi Peñ. dict. commen. 38. & 2. par. Director. commen. 14. Farinac. d. §. 4. num. 66.*

5. Ad purgationem indicendam sufficit sola suspicio, dummodo sit probabilis, ex qua oriatur scandalum. Peñ. *d. comment. 38. Farinacius d. quæst. 194. §. 3. num. 37. & seqq. quæst. 187. §. 5. num. 55.*

6. Ultra purgationem canonicam potest etiam suspecto de hæresi iniungi alia poenitentia, quando purgatio non fuerit omnino perfecta, & ablata infamia: vt abiuratio, suspensio, vel solutio pecuniæ. Peñ. *d. 2. part. comment. 14. Farinac. dict. quæst. 194. §. 3. num. 42.*

7. Cum purgatio tollat infamiã, & infamię effectum, qui non deficit in purgatione, & propterea absoluitur, poterit ad omnes honores, dignitates, & officia promoueri: nec poterit amplius molestari, nisi noua indicia superueniant. Peñ. *3. part. Direct. comment. 38. versic. Hispalensi quadam*

vinceretur, dummodo hoc faciat ex malitia: si autem ex negligentia, turc vt infamis, & bannitus ab omnibus habeatur, & insuper excommunicetur. Quòd si in excommunicatione per annum perseueret, vt hereticus condemnetur. Farinac. *dict. paragr. 3. num. 54.*

16 Si quis leuiter de hæresi diffamatus se purgauit, etiam si in eandem hæresim incidat, & de ea conuincatur, non erit vt relapsus curiæ seculari tradendus. Pen. *d. comm. 38. vers. Dixi autem.*

17 Deficiens in purgatione, si poeniteat, & misericordiam perat, admittendus est. Pen. *2. par. Direct. commen. 14. Farinac. d. paragr. 3. num. 55.*

18 Ex familiaritate cum hæreticis oritur sinistra suspicio, ratione cuius purgatio canonica indicitur. Rojas *in singul. fidei sing. 212. num. 3. & sing. 23. num. 3.*

CAPVT XXXIX.

De tortura reorum.

1 **T**ormentum, seu tortura est *cruciatuſ, seu cruciatio, qua aut eruenda veritatis, aut criminis puniendi causa fieri solet.*

2 **Q**uestio est *veritatis indagatio per tormentum, seu torturam.* Panormit. *Cap. Cùm in contemplatione, de reg. iur.*

3 Tortura inferri non potest, legitimis non præcedentibus indicijs. Farinac. *quest. 37. num. 1. & seq.*

4 Etiam non præcedentibus legitimis indicijs, si Inquisitor habeat vehementem opinionem contra reum, quamuis extra processum, potest eum verbaliter terrere, minando torturam, cum hoc non sit torquere, nisi reus sit persona timida. Farinac. *d. quest. 37. num. 102.*

5 Confessio in tormento, vel ad faciem tormenti facta, non præcedentibus legitimis indicijs prorsus est nulla, etiam si millies sit ratificata. Glossa *in l. penult. ff. de quest.*

Mascard. *lib. 1. conclus. 353. & lib. 3. conclus. 1391. num. 5.*
 Farinacius *dict. quæst. 37. num. 110.*

6 Quæ indicia ad torcuram sufficiant, Iudicis arbitrio relinquitur, qui iure, & equitate regulari tenetur. Pen. 3. *par. Direct. ad quæst. 61. comment. 110.* Mascard. *lib. 1. q. 15. num. 16. & lib. 3. conclus. 1391. num. 18.* Farinac. *d. quæst. 37. num. 192. & seqq. ac de hæresi; quæst. 185. §. 8. numero 140. & sequentibus.*

7 Quantumcunque reus sit indiciatus, torqueri non potest, nisi constet de corpore delicti. Pen. *d. comment. 110.* Farinac. *q. 38. num. 2. & dict. §. 8. num. 147.*

8 Indicia remota per se sumpta, alijs non concurrentibus, ad torturam non sufficiunt. Pen. *dicto comment. 110.*

9 Ut indicia dicantur legitima, & sufficientia ad torturam inferendam, debent esse verisimilia, probabilia, non leuia, aut perfunctoria; sed grauiora, vrgentia, certa, luce meridiana clariora, & apta ad plenè persuadendum, licèt non ad probandum. Mascardus *conclus. 1391. num. 20.* Farin. *d. quæst. 37. num. 3. & seqq.*

10 Si in processu non probètur plena, & sufficientia indicia, non potest Inquisitor nec leuiter torquere reum, imò nec ducere illum ad locum tormenti, nec vestibus spoliare. Barth. *in l. 1. §. Diuus Seuerus, num. 2. ff. quæst. Farin. d. quæst. 37. num. 104.*

11 Ex violentis, aut vehementibus indicijs, licèt sit vnum tantum, deueniri potest ad torturam, etiam nulla infamia præcedente; vt religiosa seruatio reliquiarum combulti hæretici, dæmonum adoratio, & similia. Pen. *dicto comment. 110.*

12 In atrocissimis, præsertim si sint de genere occultorum, minora sufficiunt indicia ad torquendum, cum etiam in illis licitum sit Iudici iura transgredi, solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare. Mascardus *dict. conclus. 1391. num. 13. & sequenti.* Farinac. *quæst. 37. nu. 85. & seqq.*

13 In crimine sodomix minoribus præcedentibus indicijs torqueri potest reus; cū crimen sit occultum, & difficilis

cilis probationis. Farin. *d. quæst. 37. num. 150. & seqq.*

14 Iuxta qualitatem indiciorum arbitrio Inquisitoris, potest reus terri, duci ad locum tormenti, vestibus spoliari, aut leuiter torqueri.

15 Indicia ad torturam, absolutè loquendo, debent in genere suo per duos testes probari: Malcard. *conclus. 895. num. 2. Eymer. 3. par. Direct. quæst. 61. ubi Peñ. commen. 110. Farinac. d. quæst. 37. num. 13. & seqq. & de heresi quæst. 185. §. num. 145.*

16 Indiciu ad torturam si sit proximum, vt quando deponitur de substantia delicti, probatur vnico teste, si verò non sit ita proximum, quamuis sit valde coniunctum, per duos testes probari debet. Farinac. *d. quæst. 37. num. 13. & seqq. & num. 54. & seqq.*

17 Vnus testis omni exceptione maior deponens de facto cognito per visum, vel alium sensum corporeum, ita vt concludat, facit indicium ad torturam, nisi reus sit talis famæ, contra quem vnus testis non faciat indicium, nisi alijs indicijs adiuetur. Peñ. *d. comment. 110. Farinac. d. §. 8. num. 129. & seqq.*

18 Testes probantes huiusmodi indicia, an debeant esse omni exceptione maiores, contestes, ac omnino integri, vt tortura inferatur, controuerti solet. *vid. Farinaciũ d. quæst. 37. à num. 18. vsque ad 42.*

19 Si indicia sint proxima, aut valde coniuncta ipsi delicto, probari possunt testibus singularibus ad torturam inferendam, dummodo sint idonei, & indicia sint plura. Turrecrem. *in cap. Nihilominus 3. quæst. 9. col. 2. Farinac. d. quæst. 37. num. 38.*

20 Indicia remota requirunt, vt probent ad torturam, contestationem duorum testium, aut plures singulares, qui deponant de illis, quæ tendunt in eundem finem. Farinac. *d. quæst. 37. num. 34. & seqq.*

21 Si contra reum sint sufficientia indicia ad torturam, & alia in contrarium innocentie ostensiuæ, non torqueatur reus, nisi contraria indicia nimis vrgeant. Menochius *de præsumptionibus quæst. 29. & 30. Farinacius*

quæstio. 38. numero 110. & sequentibus.

22 Non potest reus torqueri, nisi dato competenti termino ad formandas defensiones, vna cum copia processus, & indiciorum. *Clar. in praxi §. fin. quæst. 49. vers. Et hoc adeo. Farinac. d. quæst. 38. num. 3. & quæst. 39. à num. 1. & de hare. q. 185. §. 14. num. 213.*

23 Tortura non inferatur diebus festiuis, nec repetatur in eodem die, sed interpolatis diebus. *Farin. d. quæst. 38. num. 103. & 107.*

24 Non inferatur etiam tempore, quo reus comedit, sed expectetur saltem per nouem, vel decem horas post comestionem. *Clar. d. §. fin. quæst. 64. vers. Decreta torture. Farinac. d. quæst. 38. num. 32.*

25 Iudex, & in modo torquendi, & in tempore, non immoderatè debet reum torquere, nec duret in tormento, nisi per horam ad summum, nec regulariter fiant plures quæssationes, seu ictus, quàm tres. *Farinac. d. quæst. 38. nu. 52. & seqq. & num. 105.*

26 Illa tormentorum genera debet Iudex adhibere, quæ vsu prudenter iudicantium recepta sunt. *Pen. 3. part. Direct. comment. 39. num. 155. & comment. 110. vers. Qualia tormentorum.*

27 Potest reus in crimine hæresis per ieiunia torqueri, ad eruendam veritatem, sed quia hoc torture genus non est in vsu, adhibendum non est. *Farinac. de hæresi q. 185. §. 8. num. 137. & seqq.*

28 Non torquetur reus ad petitionem Fisci ciuilitè procedentis. *Farinac. proximè citato loco.*

29 Si ex probationibus, aut indicijs reus iudicatur conuictus, torqueri non potest super delicto, quia ad eruendam veritatem tortura infertur. *Eymex. 3. par. Direct. rubr. de tertio modo terminandi processum, num. 151. ubi Pen. commen. 39. & commen. 110. num. 2. vers. Primum ergo, & sequentibus. Farinacius dict. quæst. 38. num. 4. & quæst. 40. num. 3. & sequentibus, ac de hæresi quæst. 185. §. 8. numero 121.*

30 Non sunt omnes rei æqualiter torquendi, sed magis,
vel

vel minus, secundum qualitatem personarum, delicti, & indiciorum. *Clar. d. §. fin. quast. 64. vers.* Nunc de gradibus Farinac. *d. quast. 38. num. 33. & seqq.*

31 Reus de hæresi conuictus, vel confessus torqueri potest pro habendis complicibus, & authoribus, de quibus in specie, vel in genere, secundum qualitatem circumstantiarum, interrogari debet. Idem dicendum est de maleficis, & mathematicis. *Farinac. d. §. 8. num. 133. & seqq. & q. 43. num. 67.*

32 In crimine hæresis nullus est priuilegiatus, & exemptus à tortura. Ecclesiastici, nisi delicti enormitas id postulauerit, mitius torqueantur. Senes septuagenarij, & impubes, minores scilicet quatuordecim annorum, ob ætatis defectum non torquentur: leuiter tamen torqueri, aut terreri possunt. Prægnans mulier, nec terreri debet, sed expectandum est donec pariat, nec tunc torqueatur nisi post quadraginta dies. Neque etiam torqueatur mulier lactans, quando nulla alia reperitur nutrix. *Pen. d. commen. 110. vers. Quod autem, & seq. & commen. 39. num. 156. vers. Scio quæsitum.* *Farinac. quast. 41. d. §. 8. num. 125.*

33 Tortura illata super qualitibus delicti, aut super socijs, moderata esse debet. *Clar. dict. §. fin. quast. 64. versic. Veritas est.* *Farinac. d. quast. 40. num. 27.*

34 Tormentum regulariter repeti non debet, nisi nouis superuenientibus indicijs fortiori bus primis, ac diuersi generis: si tamen priora indicia vrgentissima fuerint, & reus insufficienter tortus, repeti licet in tormentis. *Pen. 3. par. Direct. dict. comment. 39. num. 156.*

35 Quando reus fuit insufficienter tortus, si tamen sit robustus, multum facinorosus, indiciaque nimis vrgent, ac sint manifesta, sine nouis indicijs repeti potest in tormentis, iuxta consuetudinem approbatam: hoc tamen raro, vel nunquam fiat. *Pen. d. comment. 39. versic. Secunda regula.*

36 Si repetatur, seu potius continuetur tormentum, donec reus qui leuiter fuit tortus, sufficienter torqueatur. à Notario scribendum est, quod reus deponitur, vt iterum

torqueatur. Pen. d. comment. 39. versic. Sit ergo.

37 Tunc reus dicitur sufficienter tortus, quando rigor tormenti illati commensuratur indicijs. Pen. d. comment. 39. versic. Tunc autem.

38 Non est reus retorquendus, aut torquendus, nisi tormentum sustinere possit. Pen. dict. comment. 39. versic. Verumtamen.

39 Si reus in tortura fateatur crimen, & sequenti die in ratificatione neget, affirmans quod dolore tormentorum falsus est, torqueri iterum potest: cum ex hac negatione oriatur nouum indicium. Si autem in secunda tortura in negatiua persistat, non est tertio torquendus. Idem dico si secundo fateatur, & iterum in ratificatione neget; nisi priora indicia fuerint vrgentissima, & tortura insuficiens. Quarto autem torqueri non debet. Pen. 3. par. Direct. comm. 39. versic. Sit tertia. Farinac. d. quest. 38. num. 91. & seqq. & q. 185. §. 8. num. 124.

40 Si reus reuocet confessionem in tortura factam, & nolit eam ratificare, allegans rationem talis reuocationis, ac volens probare falsum dixisse, assignetur ei tempus ad probandum. Farinac. d. quest. 38. num. 100. & seqq.

41 Quamuis ex indicijs possit reo abiuratio indicij licitum tamen est Inquisitoribus eligere, an potius illum tormentis exponant. Pen. d. comment. 39. versic. Et hoc est. Farinac. d. §. 8. num. 149. & seqq.

42 Confessio facta in tormentis, non nocet confitenti, nisi postea ratificetur. Idem est, si confiteatur ex realis tormenti comminatione propinqua. Verbalis terrefactio remota, ratificatione non indiget. Pen. d. comment. 39. nu. 158. Farinac. d. §. 8. num. 150.

43 Inter torturam, & eius ratificationem ad minus intersit vna dies naturalis; benignitas tamen postulat, vt duo, vel tres medient. Pen. dict. comment. 39. numero etiam 158.

44 Tortura non solum purgat grauia indicia, sed etiam grauissima, & indubitata, imò & plenas probationes, si reus illis præcedentibus sine protestatione torqueatur: in quo

quo euentu non ordinaria, sed extraordinaria pœna imponitur: exilij, si indicia præcesserant indubitata: corporalis, si plenæ probationes. Farinacius *quæst. 40. num. 9. & seqq.*

45 Quando reus conuictus torquetur non super delicto, sed pro pleniori veritate habenda, tortura nihil purgat circa delictum, super quo reus non fuit tortus. Idem est, si confessus interrogatur super qualitatibus delicti, super socijs, complicibus, mandatoribus, consultoribus, fautoribus, aut receptoribus. Farinac. *d. quæst. 40. num. 16. & sequentibus.*

46 Non est reus cogendus abiurare suspicionem illius criminis, pro quo fuit sufficienter tortus, alterius verò presumptionem, pro quo non fuit ei sufficiens tortura imposita, abiurare debet. Pen. 2. *part. Director. commentario 17.*

47 Quando delatus, vel inquisitus de hæresi non est deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testimonij legitima productione, sunt tamen contra eum sufficientia indicia, vt non possit simpliciter ab instantia absolui, quaestionandus est, vt veritatem fateatur. Quòd si in negatiua persistat, pro immuni habeatur. Eymers. *3. par. Direct. rubr. de tertio modo terminandi processum fidei, num. 151. ubi Peñ. comment. 39. & comment. 110. Farinac. quæst. 4. num. 1. & 2. & de hæresi quæst. 185. §. 8. num. 128.*

48 Si reus nolit ad interrogata respondere, aut non præcise, vel si obscure respondet, aut solum se refert ad id, quod scriptum est, torqueri potest, nullis alijs præcedentibus indicijs; dummodo crimen de quo interrogatur, tale sit, quòd ex illo deueniri potest ad torturam, qua tamen solum est adhibenda, vt reus ad interrogata respondeat. Idem dicendum est, si reus petat dilationem ad deliberandum an velit respondere; si tamen constat de corpore delicti, & contra reum sit diffamatio, aut indicium ali-quod. Farinac. *quæst. 37. num. 176. & sequentibus, & dict. §. 8. num. 139.*

49 In casu præcedenti, si reus dolore commotus crimen fateatur, confessio est valida. Farinac. *d. quæst.* 37. num. 178.

50 Socij criminis in causis fidei, in maleficijs, & machematicis deponentes, faciunt indicium ad torturam, Mascard. *lib. 3. conclus.* 1317. num. 21. 22. & 31. Farinac. *quæst.* 43. num. 58. & 67.

51 Dictum vnius socij criminis, etiam si adminiculatum non sit, in exceptis criminibus sufficit ad inquirendum, non tamen ad torturam, nisi sit adminiculatum, aut alia adsit præsumptio; tunc enim ad torquendum sufficit. Mascard. *d. concl.* 1317. nu. 11. 12. & 13. Pen. *d. comment.* 10. *vers.* An autem socius criminis. Farinac. *d. quæst.* 43. num. 145. & *seqq.* & *d. §. 9. num.* 151 & 152.

52 Oritur indicium ad torturam, si cum depositione socij criminis concurrant testes de auditu, fama, fuga, specialis inter eos amicitia, aut familiaris loquutio. Farin. *d. q. 43. num.* 63. & *seqq.*

53 Socius criminis, etiam si plures patitur defectus, vt si sit inimicus, aut periurus, non facit indicium ad torturam. Mascard. *lib. 1. concl.* 463. num. 24. & 25. Farinac. *d. quæst.* 43. num. 178. & *seqq.*

54 Dicto socij criminis bona rei fama minuitur, non tamentollitur; vnde cum bonis adminiculis ad torquendum sufficit. Farinac. *d. quæst.* 43. num. 188.

55 Duo socij criminis, etiam si sint singulares, indicium faciunt ad torturam. Clarus *in praxi §. fin. quæst.* 21. *vers.* Sed pone quod non vnus. Farinacius *dict. quæst.* 43. num. 37. & 38.

56 Dictum mandatarij, qui mandatum exercuit, vel acceptauit, non facit indicium ad torturam contra mandantem, quamuis non appareat causa, qua motus delictum commiserit: dictum tamen duorum indicium facit, sicut similiter vnius dictum si concurrant illa, quæ cum dicto socij criminis sufficiunt. Farinac. *quæst.* 44. *per totam.*

57 Depositio dicentis se falsum deposuisse de alterius mandato, prece, vel pretio, non facit indicium ad torturam,

ram, neque ad inquirendum contra mandantem: duo tamen testes corrupti indicium faciunt ad torquendum contra corruptentem, nisi aliud obftet. *Farinac. quest. 45. num. 1. 12. & 25. & seqq.*

58 Vnus testis corruptus, si alia adfint adminiculata, facit indicium ad torturam contra corruptentem, sicut de socio criminis dictum est. *Farin. d. quest. 45. num. 46.*

59 Fama vehemens, aut simul orta cum delicto, vel adminiculata, indicium facit ad torturam; ut si probetur, quod ortum habuerit ab aliqua verisimili, & probabili causa, seu coniectura, aut iuncta fuga. *Clar. S. fin. quest. 21. vers. Fama sola. Menochius de presumptionibus lib. 1. quest. 89. num. 28. Pen. d. comment. 110. Farinac. quest. 47. num. 17. & seqq.*

60 Quod fuga faciat indicium contra fugientem, absolutè loquendo, certum est; an verò ad torturam sufficiat, infra dicemus. *Mascard. conclus. 819. num. 1. & 9. Farinac. quest. 48. num. 1.*

61 Indicium similiter facit, si per evidentia signa constet aliquem se preparare ad fugam; cum idem operetur fuga in promptu, & in effectum. *Mascard. d. concl. 819. num. 9. Farinac. d. quest. 48. num. 9.*

62 Fuga asserti socij criminis per se sola facit solummodo suspicionem contra alium socium. *Farin. d. quest. 48. num. 23. & 26.*

63 Fuga ob iustum timorem carcerationis, aut inquisitionis, siue actualis, siue futuræ, si pœna corporalis sit imponenda, non facit indicium contra fugientem, nisi sit adminiculata. *Farin. d. quest. 48. num. 27. & seqq.*

64 Fugæ præsumptio tollitur ex iuramento fugientis, quando constat de causa probabili, propter quam fugiens se decessisse affirmat, alias tenetur probare causam fugæ. *Farin. d. quest. 48. num. 44. & 45.*

65 Fuga ob Iudicis sequitiam non facit indicium contra fugientem, quia censetur ex iusta causa fugere. *Mascardus conclus. 819. num. 27. Farinac. dist. quest. 48. num. 47.*

49 In casu præcedenti, si reus dolore commotus crimen fateatur, confessio est valida. Farinac. *d. quæst.* 37. num. 178.

50 Socij criminis in causis fidei, in maleficijs, & mathematicis deponentes, faciunt indicium ad torturam, Mascard. *lib. 3. conclus.* 1317. num. 78. 22. & 31. Farinac. *quæst.* 43. num. 58. & 67.

51 Dicitum vnus socij criminis, etiam si adminiculatum non sit, in exceptis criminibus sufficit ad inquirendum, non tamen ad torturam, nisi sit adminiculatum, aut alia adsit præsumptio; tunc enim ad torquendum sufficit. Mascard. *d. concl.* 1317. nu. 11. 12. & 13. Pen. *d. comment.* 10. vers. An autem socius criminis. Farinac. *d. quæst.* 43. num. 145. & seqq. & d. §. 8. num. 151 & 152.

52 Oritur indicium ad torturam, si cum depositione socij criminis concurrant testes de auditu, fama, fuga, & specialis inter eos amicitia, aut familiaris loquutio. Farin. *d. q.* 43. num. 63. & seqq.

53 Socius criminis, qui plures patitur defectus, vt si sit inimicus, aut periurus, non facit indicium ad torturam; Mascard. *lib. 1. concl.* 463. num. 24. & 25. Farinac. *d. quæst.* 43. num. 178. & seqq.

54 Dicit socij criminis bona rei fama minuitur, non tamentollitur; vnde cum bonis adminiculis ad torquendum sufficit. Farinac. *d. quæst.* 43. num. 188.

55 Duo socij criminis, etiam si sint singulares, indicium faciunt ad torturam. Clarus *in praxi* §. fin. *quæst.* 21. vers. Sed pone quod non vnus. Farinacius *dist.* *quæst.* 43. num. 37. & 38.

56 Dicitum mandatarij, qui mandatum exercuit, vel acceptauit, non facit indicium ad torturam contra mandantem, quamuis non appareat causa, qua motus delictum commiserit: dicitum tamen duorum indicium facit, sicut similiter vnus dicit si concurrant illa, quæ cum dicto socij criminis sufficiunt. Farinac. *quæst.* 44. *per totam.*

57 Deposicio dicentis se falsum deposuisse de alterius mandato, prece, vel pretio, non facit indicium ad torturam,

ram, neque ad inquirendum contra mandantem: duo tamen testes corrupti indicium faciunt ad torquendum contra corruptentem, nisi aliud obtet. *Farinac. quest. 45. num. 1. 12. & 25. & seqq.*

58 Vnus testis corruptus, si alia adsint adminicula, facit indicium ad torturam contra corruptentem, sicut de socio criminis dictum est. *Farin. d. quest. 45. num. 46.*

59 Fama vehemens, aut simul orta cum delicto, vel adminiculata, indicium facit ad torturam; ut si probetur, quod ortum habuerit ab aliqua verisimili, & probabili causa, seu coniectura, aut iuncta fuga. *Clar. §. fin. quest. 21. vers. Fama sola. Menochius de presumptionibus lib. 1. quest. 89. num. 28. Pen. d. comment. 110. Farinac. quest. 47. num. 17. & seqq.*

60 Quod fuga faciat indicium contra fugientem, absolutè loquendo, certum est; an verò ad torturam sufficiat, infra dicemus. *Mascard. conclus. 819. num. 1. & 9. Farinac. quest. 48. num. 1.*

61 Indicium similiter facit, si per evidentia signa constet aliquem se præparare ad fugam; cum idem operetur fuga in promptu, & in effectu. *Mascard. d. concl. 819. num. 9. Farinac. d. quest. 48. num. 9.*

62 Fuga asserti socij criminis per se sola facit solummodo suspicionem contra alium socium. *Farin. d. quest. 48. num. 23. & 26.*

63 Fuga ob iustum timorem carcerationis, aut inquisitionis, siue actualis, siue future, si poena corporalis sit imponenda, non facit indicium contra fugientem, nisi sit adminiculata. *Farin. d. quest. 48. num. 27. & seqq.*

64 Fugæ præsumptio tollitur ex iuramento fugientis, quando constat de causa probabili, propter quam fugiens se decessisse affirmat, alias tenetur probare causam fugæ. *Farin. d. quest. 48. num. 44. & 45.*

65 Fuga ob Iudicis seuitiam non facit indicium contra fugientem, quia censetur ex iusta causa fugere. *Mascardus conclus. 819. num. 27. Farinac. dist. quest. 48. num. 47.*

66 Fuga non facit indicium efficax, quando fugiens bene audiebat, & vir probus habebatur. Mascardus *d. conclus. 819. num. 22.*

67 Non facit etiam indicium, si fiat animo reuertendi, quod per testes probari debet, vel ex conditione persone. Mascard. *d. conclus. 819. num. 23. & 24.*

68 Indicium fugę purgatur per spontaneam reuersionem, siue fugiens existeret in propria libertate, siue non; cüm hac differentia, quod fugiens è carcere reuerti debet non ex magno interuallo; fugiens verò qui erat in sua libertate, sufficit quod reuertatur, dummodo non expectet se condemnari. Farinac. *d. quęst. 48. num. 49. & seqq.*

69 Spontanea præsentatio licet tollat indicium fugę, & alia indicia debilitet, non tamen operatur quod reus, qui alias erat torquendus, non torqueatur, sed quod torqueatur lenius. Farinac. *d. quęst. 48. num. 53.*

70 Fuga ad Superiorem, cui fugiens se præsentat, non facit contra ipsum indicium. Farinacius *dicit. quęst. 48. num. 57.*

71 Fuga non plenè probat delictum, nec etiam semiplenam facit probationem. Farinac. *d. quęst. 48. num. 60.* Mascard. *concl. 819. num. 10.*

72 Ex fuga non oritur indicium ad torturam, nisi aliquo alio indicio, vel coniectura fuerit adminiculata. Farinac. *d. quęst. 48. num. 5. & 58.*

73 Ut fuga indicium faciat ad torturam, debet per duos testes plenè, & concludenter probari. Mascardus *concl. 819. num. 29.* Farinac. *d. quęst. 48. num. 59.*

74 Indicium occultę societatis oritur contra illam, qui cüm possit manifesto contra fidem facinori obuiare, id non facit, huiusmodi autem indicium ad torturam non sufficit. Farinac. *quęst. 51. num. 1. 2 & 54.*

75 Non obuians delicto, non punitur regulariter ea poena, qua punitur principalis delinquens. Farinac. *d. quęst. 51. num. 68.*

76 Ex mendacio maxima præsumptio oritur contra reum, & præsumitur dolus. Mascardus *concl. 532. num. 19. &*

77. & seqq. Farinacius *quæst. 52. numero 2. & 3.*

77 Mendacium per se solum non facit indicium ad torturam, quod tamen operatur cum aliquo alio adminiculo. Farinac. *d. quæst. 52. num. 10.*

78. Ut mendacium faciat indicium contra reum, debet esse circa substantialia delicti circumstantias, & sufficienter probari; non verò quando datur circa ea, quæ non præjudicarent reo, si ea fuisset confessus; aut quando pro se habet aliquod innocentia indicium, quia vnum per aliud tollitur. Pen. *d. comment. 110. vers.* Sed in hoc. Farinacius *d. quæst. 52. num. 11. & seqq.*

79 Quotiescunque res de qua agitur cum reo, talis est, circa quam exiguo temporis spatio obliuio cadere non facile præsumitur (quod arbitrio Iudicis relinquitur,) & reus non est omnino itupidus, aut obliuiosus, si vel in eadem confessione, vel in diuersis vacillet, & variet, ob id torqueri poterit. Pen. *dict. comment. 110. versic.* Ex his videtur.

80 Variatio circa delictum, aut circa qualitates illi coniunctas, facit indicium ad torturam, si sit adminiculata: dummodò reus non reddat sufficientem rationem suæ variationis. Menoch. *de præsumpt. lib. 2. quæst. 89. num. 68.* Farin. *d. quæst. 52. num. 29. & seqq.*

81 Titubatio, trepidatio, tremor, timor, pallor, & similia per se non faciunt indicium ad torturam, bene tamen cum alio adminiculo, vel præsumptione. Farinacius *d. quæst. 52. num. 39. & seqq.*

82 Fugiens pallidus e domo, vbi commissum est crimen contra fidem, præsumitur illud commisisse, estquè ad torturam sufficiens indicium; dummodo hoc plene probetur, & domus vnicum tantum habeat ostium. Antonius Gomez. *var. tom. 3. cap. 13. rubr. de tortura reorum, num. 11. vers.* Sextum indicium. Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 270. num. 18.* Farinac. *d. quæst. 52. num. 50. & seqq.*

83 Ex prædicto indicio potest reus condemnari sine hoc quòd ponatur ad torturam, non tamen in poenam ordinariam. Iul. Clar. *§. fin. quæst. 21. versic.* Si aliquis.

Mascard.

Mascard. *lib. 2. concl. 867. n. 26. & conclus. 1226. n. 12. & conclus. 1227. n. 58.* Farinac. *dict. n. 58. quest. 52. nu. 65. & sequentibus.*

84 Quando in aliqua domo inuenitur maleficium commissum, oritur indicium contra omnes habitatores domus, quos non constat domi non fuisse tempore patrati criminis: Menoch. *de presumpt. lib. 1. quest. 89. num. 90.* Farinac. *d. quest. 52. num. 98. & 117.*

85 Prædictum indicium sufficit ad torturam, si ipsa inferatur habitatoribus domus, ut testibus verisimiliter informatis, licet contra illos non sit alia præsumptio: ut verò inferatur tanquam principalibus propter præsumptionem, quæ contra ipsos vrget, requiritur vel quòd sint malæ famæ, vel quòd aliud indicium concurrat: alias torqueri non possunt. Farinac. *dict. quest. 52. num. 116.*

86 Quando aliquis inuenitur in loco delicti, vel in ei contiguo, vel in continenti, tempore ipsius delicti commissi, si mala fama, vel aliud indicium concurrat, torqueri potest. Mascard. *de presumpt. lib. 1. q. 89. num. 100.* Farinac. *d. quest. 52. num. 133 & seqq.*

87 Idem est iudicium de eo, qui ante delictum patratum visus fuit deambulare in ea via, & loco, siue locum frequentet siue non, siue etiam rarò ad illum veniat, dummodo malæ famæ sit, vel aliud indicium detur. Mascardus *lib. 1. conclus. 98. num. 15. & 31.* Farinac. *dict. quest. 52. num. 138. & seqq.*

88 Contra eum, qui commisso aliquo delicto statim vadit in curiam ad sollicitandum, ut in tali delicto procedatur, quando ad id faciendum non tenetur, vel primò denunciatur, oritur indicium ad inquirendum, & ad sumendas informationes, non tamen ad torturam, vel capturam. Anton. Gomez. *d. cap. 13. rubri. de tortura reorum, num. 14.* Menoch. *de presumpt. lib. 1. q. 89. num. 106.* Farinac. *d. quest. 52. num. 93. & seqq.*

89 Preparatio instrumentorum ad committendum delictum indicium facit, quod cum alio adiuncto ad torquendum sufficit. Menoch. *d. quest. 89. num. 120. & 122.*

Farinac.

Farinac. *dict. quaestio. 52. numero. 163. & 164.*

90 Conuersatio specialis cum notatis de aliquo delicto facit indicium contra eum, cui tale delictum impunitur, non tamen sufficiens ad torturam. Mascardus *lib. 1. conclus. 452. à num. 1. usque ad 9.* Farinac. *dict. quaest. 52. num. 85. & seqq.*

91 Confessio extraiudicialis actus hæreticalis plene probata sufficit ad torturam, quando confitens vel negat se tale dixisse, vel negat intentionem; & tunc, aut circa rem, aut circa intentionem torqueatur. Clar. *d. §. fin. quaest. 21. num. 32.* Pen. *3. part. Direct. comment. 110. vers.* Ergo præter memorata.

92 Penes qualitates eorum apud quos reperiuntur libri hæreticorum, iudicandum est, an talis librorum retentio indicium faciat ad torturam. Pen. *d. comment. 110. vers.* Libri verò.

CAPVT XL.

De condemnatione per abiurationem de leui.

1 **A**Biuratio est *solemnis hæresum detestatio cum assertione catholica veritatis, obligatione, iuramento, & pœna munita in fide catholica permanendi.* Pen. *3. part. Direct. comment. 40. versic.* Est autem. Farinacius *de hæresi quaest. 194. §. 1. num. 1. & 2.*

2 Abiuratio quadruplex est. Prima, quando fit pro leui suspitione contra fidem. Secunda, quando pro vehementi. Tertia, pro violenta. Quarta, in forma, seu pro hæresi formali. Pen. *dict. comment. 40. versic.* Abiurationem hanc.

3 Omnes, qui ab hæresi reuertuntur, aut de hæresi sunt suspecti, abiurare debent, nisi canonicè se purgaerint: nec datur priuilegium personam aliquam ab abiuratione excusans. Pen. *d. commen. 40. vers.* His ita positis. Farin. *d. quaest. 194. §. 2. num. 24. & seqq.*

4 Masculi ante decimum quartum annum, Fœminæ verò ante duodecimum non abiurant, nisi raro, etiam si doli sint capaces. *Pen. d. comment. 40. vers.* Sed qua ætate, & *seqq. Farinac. d. §. 2. num. 31.*

5 Abiuratio aliquando fit publicè, aliquando verò secretè, secundum quod culpa publica, vel occulta fuerit, prout Inquisitoribus videbitur. *Pen. d. comment. 40. nu. 166. Farinac. d. §. 1. num. 4. & seqq.*

6 Fiat abiuratio vulgari sermone, & per scripturam scriptam, vel subscriptam manu abiurantis, aut si scribere nesciat ab Inquisitore, & Notario subscribatur. *Pen. dict. comment. 40. num. 169. Farin. d. §. 1. num. 15. & 18.*

7 Cùm abiuratio sit pœna, quæ per sententiam imponitur, post sententiam fieri debet. *Eymeric. tertia part. rubric. de quinto modo terminandi processum, num. 176. ubi Pen. comment. 41. vers.* Hoc tamen loco. *Farinac. dict. §. 1. num. 17.*

8 Abiurans iurare debet se adimpleturum omnem penitentiam, quæ sibi fuerit inipuncta, *Pen. d. comment. 40. num. 163. & eadem 3. par. comment. 7.*

9 Tenetur abiurans specialiter declarare illam hæresim, de qua iudicatur suspectus, aliàs verò in genere tantùm; omnes tamen debet abiurare. *Pen. dict. comment. 40. versic. Et dum hæc scribo. Farinacius dict. §. 1. num. 12. & 13.*

10 In omni abiuratione obligare se debet abiurans ad denunciandos quoscunque hæreticos, aut de hæresi suspectos, vel infamatos. *Pen. d. 3. par. comment. 42. num. 176. vers.* Imò.

11 Leuiter suspectus de hæresi abiurare debet. Quod tunc faciendum est, quando delatus non deprehenditur confessione propria, facti euidencia, aut testium production legitima, aut quando alias non sunt contra ipsum fortia, & vehementia iudicia, sed modica, & leuia, & sic terminatur processus. *Eymeric. 2. part. Direct. quest. 55. & 3. part. rubr. de quarto modo terminandi processum, num. 161. & sequentibus. Utrobique Pen. comment. 80. & comment. 40.*

Farinac. *quast.* 189. de hæresi §. 1. numero 31. & *quast.* 194. §. 2. num. 27.

12 Abiurans de leui, seu leuem suspensionem de fide, si in eandem, vel in diuersam hæresim incidat, licet grauius puniendus sit, non tamen relapsorum poenam incurrit. Eymers *dict.* num. 161. & *quast.* 87. ubi Pen. d. *comment.* 40. & 136.

13 Licet in abiuratione de leui omitti possit clausula, qua reus abiurat omnem hæresim, semper tamen est apponenda. Pen. d. *comment.* 136.

14 Abiuranti de leui minor poena imponitur, quam aliter abiuranti: est ei etiam imponenda poenitentia contraria ijs, quæ commisit, secundum arbitrium Inquisitorum, delicti tamen, & persone qualitate considerata. Pen. d. *comment.* 40. & d. *comment.* 136.

15 Processus minorum in causa fidei, quando de hæresi formali non constat, non terminatur regulariter per maiorem abiurationem, quam de leui: cum præmatura ætas in dicta causa fidei delicto plurimum detrahat. Pen. d. *comment.* 136.

16 Recusans abiurare de leui, non statim est curiæ seculari tradendus, sed prius excommunicetur: & si per annum pertinaciter in excommunicatione persistat, curiæ seculari traditur. Eymers. d. *quast.* 87. ubi Pen. d. *comment.* 136. Farinac. d. §. 2. num. 35. & 36.

CAPVT XLI.

De condemnatione per abiurationem de
vehementi.

1 **V**ehementer suspectus de hæresi, tenetur abiurare vehementem suspensionem. Eymers. 2. par. *Direct.* q. 155. & 3. par. *rubr.* de quinto modo terminandi processum, num. 166. Verobique Pen. 1. *comm.* 80. *secundò.* *comm.* 41. Farin. de har. q. 187. §. 3. num. 40. & q. 194. §. 2. num. 26.

2 Quando

2 Quando reus non est legitimè deprehensus confessione propria, facti euidencia, aut testium legitima productione, sunt tamen contra eum magna, graua, & vrgentia iudicia probata, abiurat de vehementi, & sic terminatur processus. Eymeric. *d. num.* 166.

3 Abiurans de vehementi non est perpetuo carceri mancipandus, nec signandus habitu poenitentiali: attamen secundum delicti qualitatem potest ad tempus carcerari, præcipiendumque est ei, vt in Ecclesia ad Missam solemnem cum cereo in manibus accenso stet sine pallio, discooperto capite. Eymeric. *d. rubr. num.* 172. *ubi Pen. comment.* 41.

4 Abiurans de vehementi si relabatur, siue in eandem, siue in diuersam hæresim, relapforum poena plectitur. Eymeric. *d. num.* 166 & 2. *par. Direct.* 9. 58 *ubi Pen. comment.* 83. Farinac. *q.* 19. §. 1. *num.* 3.

5 Abiurans de vehementi si iterum in vehementem suspicionem contra fidem circa quamcumque materiam incidat, non punitur vt relapsus, sed iterum vehementem suspiciorem abiurat. Pen. 2. *par. Direct.* ad *quæst.* 58. *comit.* 85. *vers.* Altera huic aduersa.

C A P V T XLIII.

De condemnatione in casu violentæ suspicionis.

1 **O**B violentam hæresis suspicionem abiuratio indici potest. Eymeric. 3. *par. Direct.* rubr. de *sexto modo terminandi processum, num.* 173. *Pen. commen.* 42. Farinac. de *hæresi quæst.* 187. §. 4. *num.* 51.

2 Quando reus non est legitimè deprehensus confessione propria, facti euidencia, aut testium legitima productione, sunt tamen contra eum fortissima, & violenta iudicia, vt violenter suspectus iudicatur. Eymeric. *dict. num.* 173. Farinac. *dict.* §. 4. *num.* 45.

3 Violenter suspectus, licet à parte rei possit non esse hereticus, vt hereticus tamen habendus est, & hereticorum ordinaria poena puniendus. Eymeric. *d. rubr. num. 174. & 2. par. Direct. q. 55. ubi Pen. comment. 80.* Farinacius *d. §. 4. num. 46.*

4 Si violenter suspectus abiurare non vult, & satisfactionem congruam sustinere renuit, tradendus est curiæ seculari, vltimo plerumque supplicio: si autem resipere, & abiurare velit, perpetuo carceri cum habitu poenitentiali similiter perpetuo tradatur. Eymeric. *d. num. 174. & d. q. 55. Vtrobique Pen. comment. 42. & 80.* Farinacius *dict. §. 4. num. 46.* Menochius *de præsumpt. lib. 1. quæst. 100. num. 14. & seqq.*

5 Habitus poenitentialis, qui violenter suspecto imponitur, aliquando poterit esse temporarius. Eymeric. *d. rubr. num. 179. ubi Pen. comment. 42.*

6 Condemnatus ex violenta suspitione, non dicitur verus hereticus, sed præsumptus. Farinac. *d. §. 4. num. 52.* Menoch *d. num. 15.*

7 Violenter suspectus, excommunicationem ipso facto incurrit, à qua post abiurationem absoluitur. Eymeric. *dict. rubr. num. 177.*

8 Abiuratio ob violentam suspitionem aliquando est in forma heresis, aliquando de vehementi. Farinacius *d. §. 4. num. 51.*

9 Abiurans violentam suspitionem si relabatur, vt relapsus curiæ seculari traditur. Eymeric. *dict. num. 177. & d. quæst. 55.*

10 Violenta suspicio non admittit directam probationem in contrarium, indirectam tamen non respuit. Pen. *d. commen. 80.* Farinac. *d. §. 4. num. 48. & seqq.*

11 Violenta suspicio quoad modum procedendi, secundum hodiernum usum non differt à vehementi. Farinac. *d. §. 4. num. 51.*

12 Adorare hereticos, communionem ab eis recipere, & alia, quæ ad eorum ritus spectant, violentam suspitionem generant. Locat. *in iud. Inquis. verb. Suspicio num. 4.*

13 Vehementer suspectus, si iterum in vehementem suspicionem incidat, efficitur violenter suspectus. Locat. *in iud. Inquisit. verb.* Vehemens suspicio. *num.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib. 1 q. 100. num.* 14. Farinac. *de hæresi q. 195. §. 1. num.* 22. & 25.

14 Qui Imaginem Christi, Deiparæ, ac Sanctorum, data opera percutit, vulnerat, deturpat, spurcat, lapidem in eam iacit, vel similia facit, violentam hæresis suspicionem incurrit: hoc enim factum manifestam hæresim sapit, & rarò, vel nunquam inuenitur ab hæresi separatum. Castro *de iusta hære. punit. cap. 15.* Simanch. *catholic. tit. 33. num.* 18. Farinac. *tom. 1. q. 20. num.* 68.

15 Huic nefario crimini de iure ciuili imponitur pœna mortis naturalis, arbitraria verò de iure canonico, attentis circumstantiis personæ, & delicti. Clarus *§. fin. quæst. 66. n. 19.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 7. casu 376.* Simanch. *d. tit. 33. num. 19. & seqq.* Farinac. *d. num. 68. & seqq. ac de hæresi q. 181. §. 1. num. 43.*

16 Perpetrans ausu temerario publicè hoc horrendum delictum, siue hereticalem animum fateatur, siue non, tradendus est curiæ sæculari, vltimo supplicio plectendus ob facti qualitatem. Ita factum fuisse tradunt Anchar. *conf. 15.* & Chassan. *conf. 1. in 5. præsupposito, num. 69. relati per Farinac. d. num. 68. qui etiam num. 71. & d. §. 1. num. 74.* Menoch. *dict. casu 376. num. 4. & seqq.*

17 Prædicti criminis publicus nefarius patrator, si animum hereticalem fateatur, & misericordiam petat, reconciliari debet ad Ecclesiæ vnionem: attamen curiæ sæculari tradendus est. Quoniam bonum spirituale non denegatur poenitenti; & tantum scelus non potest manere impunitum, & semper potest timeri, quòd conuersio sit ficta.

18 In hoc casu torquendus est reus super complicibus, quoniam non est credibile, quòd in tali criminis patione non interuenerint complices dantes ad minus consilium, vel auxilium promittentes, iuxta tradita per Locat. *in iud. Inquisit. verb.* Iudicium, *num.* 33. Farinac. *de hæresi quæst.*

quæst. 185. §. 8. num. 133. & q. 43. num. 64. & quia sic servatur in crimine læsæ maiestatis humanæ, à qua valet argumentum ad crimen hæresis. G. de crimine læsæ maiestatis, lib. 3. in rubr. de pœnit. quæst. 17. num. 18. & seqq. Roland. consil. 33. numero 16. & seqq. lib. 3. quos refert, & sequitur Farinac. de crimine læsæ maiestatis, quæst. 112. inspect. 1. num. 7.

CAPUT XLIII.

De condemnatione per purgationem, & abiurationem.

1 **Q**uando delatus non est legitimè deprehensus confessione propria, facti euidencia, aut testium legitima productione; reperitur tamen publicè difamatus de hæresi, & sunt præterea indicia, quibus de hæresi redditur suspectus; ratione infamiæ; indicitur ei purgatio, ratione verò suspicionis abiuratio. Emeric. 3. pars. Direct. rubric. de septimo modo terminandi processum, num. 181.

2 Quando datur purgatio simul cum abiuratione, prius fit purgatio, & postea sequitur abiuratio. Emeric. d. rubr. num. 182.

3 Sic se purgantibus, & abiurantibus imponantur salutares poenitentię; videlicet quòd intersint in diebus festiuis Missarum solemnitatibus cum cereo in manu accenso, nudis pedibus, & discooperto capite; quòd certo tempore locum non mutant, quòd ieiument in sextis ferijs, ac quòd certis hebdomadę diebus Inquisitoribus se præsentent. Emeric. dict. rubric. numero 187. ubi Peñ. comment. 43.

CAPVT XLIV.

De condemnatione hæretici pœnitentis per
abiurationem.

1 Pœnitens hæreticus ille dicitur, qui aliquando errorem contra fidem habuit in mente, illumque verbis, aut facto ostendit: postea verd in se reuersus confitetur errorem. Inquisitoribus, quorum dispositioni subijcitur secundum ius. Eymeric. 2. part. Direct. quæst. 40. ubi Pen. comment. 65. Farinac. de hæresi quæst. 193. §. 1. num. 4.

2 Hæreticus verè pœnitens ad misericordiam abiurata prius hæresi admittitur, dummodo relapsus non sit. Eymeric. 3. part. Direct. rubric. de octauo modo terminandi processum, num. 188. Farinac. d. §. 1. num. 13.

3 Hæresiarche, & dogmatistæ, si verè pœniteant reconciliandi sunt; non est tamen facilè credendum, quòd verè conuertantur, præsertim si non spontè venerint, aut si post multum tempus misericordiam petant. Eymer. d. num. 188. Pen. 2. par. Direct. comment. 64. Farinacius dicit. §. 1. num. 2. & seqq.

4 Reconciliari etiam debent, si verè pœniteant, hæreticorum fautores, receptatores, defensores, impediētes Sanctæ Inquisitionis Officiū, fortilegi, & lamix. Martin. Del Rio disquisit. magic. lib. 5. sect. 16. versic. Qui præbent poculum, & vers. Porro si ipes affulgeret, & sect. 12. in princip. Farinac. de hæresi quæst. 181. §. 1. num. 48. & d. quæst. 193. §. 1. num. 23. & seqq.

5 Qui non ex puro corde, sed per fraudem, fictè, & simulatè ad fidem redit, reconciliari non potest. Cap. Vt officium. §. Prouiso soleret. de hæretic. in 6. ubi Doctores, Decian. crimin. lib. 5. cap. 54. num. 5. Sanchez de præcept. Decalog. libro 2. capit. 11. numero 8. Farinacius dicit. §. 1. num. 30.

6 Inspecto iure non reconciliantur in aliquibus casibus etiam verè pœnitentes. Primus, Missas celebrantes

non presbyteri. Secundus, non presbyteri confessiones audi-
dentes. De his tamen duobus casibus diximus *suprà lib.*
1. cap. 32. & 33. Tertius, negantes Trinitatem personarum
in diuinis. Quartus, negantes Diuinitatem Christi.
Quintus, negantes Christum conceptum de Spiritu Sancto.
Sextus, negantes Christi mortem, vt nos redimeret.
Septimus, negantes Beatę Marię Virginis virginitatem.
Octauus, magistratus, seu domini Ecclesiastici, vel tem-
porales schismatici, aut hæretici, seu hæresim, aut schismata
excitantes. Paulus IV. in quadam Constitutione incipien-
te, Cùm quorundam hominum prauitas, relata per Pen.
in fine Director. inter literas Apostolic. & 2. par. Director. ad
quæst. 58. comment. 83. Farinac. d. §. 1. num. 39. Et Clemens
Octauus die 3. Februarij anno 1603. Pontific. sui anno II.
relatus per Paulum Piascium *in praxi Episc. part. 2. cap. 4.*
num. 43. fol. 302. Hoc tamen non est in praxi nostrę In-
quisitionis Lusitanę.

7 Non solum reconciliantur spontè venientes, illi ni-
mirum, qui non indiciati veniunt, sed etiam qui antè latam
sententiam in quocunq; statu processus, imò & in ipso ta-
bulatu misericordiam postulant. Pen. 3. par. Direct. commen.
42. Griland. *de hære. q. 5. num. 2. 3. 15. & 16. Farinac. d. §. 1.*
num. 27. & §. 2. num. 41. dummodo signa verę poeniten-
tię exhibeant.

8 Post latam sententiam, & publicatam, an reconci-
liari hæreticus possit, Inquisitorum determinationi relin-
quitur, rarò tamen reconciliari debet, maximè si iam tra-
ditus sit curiæ sæculati. Pen. d. commen. 42. Decian. *lib. 5.*
crimin. cap. 39. num. 3. Farinac. dict. §. 2. num. 56. & se-
quentibus.

9 In articulo mortis reconciliari potest hæreticus ve-
rè poenitens; qui si propter temporis angustias examinari
nò potest ab Inquisitoribus, sacramentaliter absoluat; si
verò potest examinari, prius examinetur, & postea impen-
datur ei absolutionis sacramentalis beneficium. Pen. 2.
par. Direct. comment. 25. Farinac. d. §. 1. num. 20.

10 Qui absolutionem petijt, & verę poenitentię si-

gna ostendit, si per ipsum non stetit, quominus absolueretur, potest reconciliari, & absolui post mortem. Simanch. *cathol. tit. 3. rubr. de absolut. num. 4.* Azor. *institut. moral. part. 1. lib. 8. cap. 19. de absolut. ab hare. versic.* Quæro an etiam. Farinac. *d. num. 20.*

II. Præter pœnas in iure expressas contra hæreticos, aliæ Episcoporum, & Inquisitorum iudicio reconciliatis imponi possunt, attenda persone, & culpæ qualitate, inter quas est habitus pœnitentiæ, qui regulariter imponitur reconciliatis. Farinac. *d. quæst. 193. §. 4. per totam.*

C A P V T XLV.

De condemnatione relapsi pœnitentis.

1 **R**elapsus, seu iterum lapsus ille dicitur, qui in abiuratum hæresim iterum labitur. Eymeric. *2. part. Direct. quæst. 40. ubi Pen. comment. 65. & quæst. 58. comment. 83.* Simanch. *cathol. tit. 57. numero 1.* Farinac. *de hæresi, quæst. 195. §. 1. num. 1.*

2 Relapsus alius est manifestus, seu verus, alius præsumptus, seu fictus. Verus relapsus est ille, de cuius utroque lapsu legitimis probationibus constat. Præsumptus, de cuius utroque lapsu manifestè non constat. Quod contingit dupliciter. Primò, quando quis abiuravit vehementem hæresis suspicionem, & postea legitimè deprehenditur in hæresim incidisse. Secundò, quando prius hæresim formalem abiuravit, & postea hæresis vehementem suspicionem contraxit. Eymeric. *Pen. & Simanch. citatis locis.* Farinac. *d. §. 1. num. 2. 3. & 19.*

3 Quamvis iuris præsumptione dicatur relapsus ille, qui de primo lapsu confessus, aut conuictus; de secundo fuit vehementer suspectus, quando vehemens suspicio oritur ex actu plenè probato, ex quo talis resultat præsumptio, non verò quando solum ex defectu plenæ probationis; in praxi tamen Romane Curie non habetur pro relapso.

Rojas *de heret. par. 2. num. 333.* Farinac. *d. §. 1. num. 18.*
 Suar. *de fide tract. 1. disp. 24. sect. 2. num. 7.* nec etiam in
 praxi i. o. t. r. Inquisitionis Lusitanæ.

4 Relapsus tamen censendus est ille, de cuius lapsu in
 hæresim ante abiurationem constiterat, vel nunc constat,
 si post illam hæreticos receperit, deducat, visiter, siue co-
 mitetur, aut munera, vel dona eis conferat, mittat, seu fa-
 uorem impendat, qui excusari non possit, etiam sine ado-
 ratione. *Cap. Acculatus §. Ille quoque de her. in 6. Simanch.*
cathol. tit. 11. num. 9. & tit. 50. & 57. num. 4. Pen. d. comment.
83. versic. Qui ergo fautoriam. Farinac. *dict. §. 1. num. 32.*
 Suar. *de fide tract. 1. disp. 24. sect. 2. num. 7.*

5 Nullus dicitur relapsus, nisi plenè constet de vno la-
 psu: vnde nec leuiter, aut vehementer suspectus, si iterum
 in leuem, aut vehementem suspicionem incidat, reputatur
 relapsus *Pen. 2. part. Direct. ad quæst. 58. comment. 83. vers.*
 Ex quibus apparet. *Decian. lib. 5. crimin. cap. 56. num. 13.*
 Farinac. *d. §. 1. num. 22. & seqq.*

6 Ut abiurans de vehementi dicatur relapsus, si in hæ-
 resim incidat, requiritur quòd abiuratio ritè, & rectè iu-
 dicialiter facta sit: secus si nulliter. *Farinacius dict. §. 1.*
num. 26.

7 Ut quis dicatur relapsus sufficit, quòd post primum
 lapsum semel incidat in hæresim, siue eadem sit, siue di-
 uersa. *Eymeric. 2. part. Director. quæst. 55. num. 13. & 14.*
Pen. comment. 41. in 3. part. Director. num. 169. Menochius
de arbitrar. lib. 2. casu 374. num. 1. Farinacius *dict. §. 1.*
num. 13. 40. & 41.

8 Qui post purgationem canonicam indictam propter
 vehementem hæresis diffamationem, in eandem incidit
 hæresim de qua se purgauit, reputatur relapsus; secus verò
 si in diuersam. *Eymer. 3. part. Direct. num. 150. ubi Pen.*
comment. 38. Param. *de origine Inquisit. lib. 3. quæst. 4. rubr. de*
expedit. process. num. 5. Farinacius *dict. §. 1. num. 27. 29.*
30. & 47.

9 Relabentes in fautoriam hæreticorum abiuratam
 tanquam vehementem, non sunt iudicandi relapsi, quandiu:

non extat Summorum Pontificum declaratio; nisi forte in eandem favoriam pluries incidant. Pen. 2. part. Director. comment. 83. Decian. dict. lib. 5. cap. 56. num. 16. Farinacius dict. §. 1. num. 36. & 39.

10 Qui post abiuratam hæresim, de qua legitime fuit conuictus, vel confessus, iterum ab Inquisitoribus apprehenditur, quia probatur fecisse diminutam confessionem, si fateatur, & plenam præteritorum errorum confessionem faciat, non reputatur relapsus; eo quod non datur nouus lapsus.

11 Si quis hæresim, aut illius vehementem suspicionem abiurauit, & postea comprehensus fateatur se semper in hæresi perstitisse usque ad tempus presentis confessionis, verum post præcedentem abiurationem non constat de aliquo actu externo hæresis ostensiuo, non est ab Inquisitoribus puniendus, vt relapsus. Ratio est, quia nullus ibi datur nouus lapsus externus verus, aut præsumptus; cum nullus ad illam internam hæresim sequutus sit actus externus; & sic continuatio illa post abiurationem manet intra limites hæresis internæ: nec abiuratio sine actu externo facit presumptionem noui lapsus quoad poenæ impositionem.

12 Si quis in prædicto casu fateatur aliquem externum actum occultè factum, per quem verè relapsus constituitur, si postea quoad hunc lapsum reuocat confessionem, vel perseverantiam in hæresi post dictam abiurationem, non est tradendus Curie sæculari, sed examinandus per torturam, quia de illo actu, aut perseverantia nulla est probatio in iudicio: sed cum ex tali reuocatione presumatur mendacium, & aliqualis impœnitentia, datur sufficiens indicium ad torturam; sed quia indicium magnum non est, tortura debet esse moderata.

13 In casu dicti vndecimi Aphorismi confiscatio bonorum debet fieri usque ad tempus abiurationis in forma hæresis, non vetò usque ad tempus primæ abiurationis de vehementi; quia cum hæreticus ille in hæresi semper persistet, quam nunc solum est confessus, hæresis est vna

toto illo tempore, ac proinde hæresis exterior.

14 Quod diximus de hæreticis, & suspectis de hæresi, intelligendum similiter est de fortilegis, & inuocantibus Dæmones, dummodo fortilegium hæreticale sit, & in secundo lapsu constet eos habuisse in mente errorem contra fidem: Simanch. *catholic. tit. 57. num. 9.* Pen. 3. *part. Direct. comment. 26. vers. Vnum hic, & seqq.* Farinac. *d. §. 1. num. 9 & seqq.*

15 Idem est iudicium de schismaticis, similiter si primò vehementem suspicionem abiurent, & secundò conuincantur de errore in mente. Farinac. *d. §. 1. num. 8.*

16 Relapsus, qui non indiciatus de secundo lapsu voluntariè se presentet Inquisitoribus, non est tradendus curiæ sæculari secundum benignitatem iuris. Albert. *de agnosc. quæst. 25. num. 25.* Castro *lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 2.* Pen. 3. *part. Director. comment. 12. numero 56. versic.* Sed quod si.

17 Relapsi comprehensi, & probati, etiam poenitentes, traduntur curiæ sæculari; prius tamen dandæ sunt eis legitimæ defensiones: Simanch. *catholic. tit. 57. num. 23.* Rojas *singul. 23. num. 6.* Farinacius *de hæret. quæst. 185. §. 14. num. 217. & quæst. 193. §. 1. num. 32. & quæst. 195. §. 1. num. 6. & 51.*

18 Relapsi etsi non admittantur ad poenitentiam, quoad poenam temporalem, si tamen conuertantur, admittuntur ad reconciliationem spiritualement, & conceditur eis Sacramentum Poenitentia, & Eucharistia. S. Thomas *2.2. quæst. 11. art. 4.* Eymet. *2. par. Direct. quæst. 40. num. 3. & 9. 38. num. 6. ubi Pen. d. comment. 83.* Idem Eymeric. *3. part. 99. ubi etiam Pen. comment. 148.* Farinac. *de hæret. quæst. 193. §. 1. num. 32. & seqq.*

19 Ad huiusmodi relapsum poenitentem mittendi sunt duo, vel tres viri Ecclesiastici, qui eum in fidei veritate confirmant, ad patientiam exhortentur in morte, quæ excusari non potest: tunc recipiant prædicta Sacramenta; & post duos, vel tres dies tradantur curiæ sæculari. Eymet.

3 part. rubric. de nono modo terminandi processum, numero 197.

20 Si relapsus est in aliquo ordine constitutus, prius est realiter degradandus ab Episcopo, & sic degradatus, & priuatus omni officio, & beneficio, tradatur Curie seculari. Emeric. dict. rubric. num. 198. ubi Peñ. comment. 45.

21 Sententiam degradationis contra hæreticum, Ecclesiasticum, tunc solus Inquisitor declarare poterit, quando Episcopus negligens fuerit. Albertin. in Cap. Quoniam, de hæretic. in 6. quest. 7. numero 3. Pen. dict. comment. 45.

22 In fine sententiæ contra relapsum, per quam Curie seculari traditur, rogent Inquisitores secularem potestatem, quòd circa talem citra sanguinis effusionem, & mortem, sententiam suam moderentur. Emeric. dict. rubric. numero 199.

23 Tradendus Curie seculari, nec ante, nec post sententiam præsentetur personaliter coram Inquisitoribus, nec ipsi ei declarent, quòd est morte plectendus; sed hoc faciant Ecclesiastici, qui ad ipsum mittuntur, qui ab eo non recedant, donec spiritum Creatori suo reddiderit: caueantquè, ne aliquid dicant, vel faciant, quo mors præueniatur, & efficiantur irregulares. Emeric. dict. rubric. numero 200. ubi Peñ. dict. commentario 45.

24 Circa diem, & locum ubi tradendi sunt relapsi, an in die feriato, vel festo, an etiam in loco sacro, vel non, seruanda est cuiusquè Inquisitionis consuetudo. Pen.

dict. comment. 45.

CAPVT XLVI.

*De condemnatione hæretici impœnitentis
non relapsi.*

1 **P**ERTINACES, & impœnitentes hæretici (aliquando confunduntur hæc vocabula, cùm tamen pertinacia sit superior ad impœnitentiam) illi sunt, qui ab Inquisitoribus, aut ab alijs conuicti adhuc errores suos defendunt, vel illos detestari, & ad Ecclesia unitatem conuersi nolunt, abiurando, vel se purgando, secundum Inquisitorum arbitrium. Eym. 2. part. Direct. quæst. 40. ubi Pen. commen. 65. Tabiena. verb. Hæreticus, num. 16. & 26. Farinacius de hære. quæst. 196. num. 2.

2 Pertinacia, & impœnitentia in dubio non præsumitur. Simanch. cathol. tit. 48. num. 24. Decian. crim. lib. 5. cap. 18. num. 12. Farinac. dict. quæst. 196. num. 31.

3 Hæretici impœnitentes si conuerti omnino recusent, tradendi sunt Curia: seculari, vt viui comburantur, nec cum eis aliquis dispensare potest. Eymeric. & Pen. proximè citato loco. Albertin. in cap. 1. de hæret. in 6. nu. 41. & seqq. in notab. 9. & num. 54. Decian. crimin. lib. 5. cap. 55. num. 12. Farinacius dict. quæst. 196. num. 4. & 29.

4 Hæretici impœnitentes in tuto carcere ponendi sunt, & nullus eos alloquatur, nisi custos carceris: frequenter vocentur ab Inquisitoribus, qui de fide eos informant, & autoritatibus, & rationibus eos conuincant, interrogent de fundamentis suorum errorum, vt ea soluant. Eymeric. 3. part. Direct. rubr. de decimo modo serminandi processum, num. 201. ubi Pen. comment. 46.

5 Si Inquisitores non possunt huiusmodi impœnitentes conuerrere, mittant ad eos viros doctos, qui eos conuincant, & persuadeant; mitius tractentur; promittatur eis, quod si conuertantur, misericorditer tractabuntur; adducantur ad eos uxores, & filij, præsertim paruuli; detineantur

tineantur in carcere per sex menses, vel per annum; nec tradantur Curia^e sæculari, nisi his, aut alijs remedijs adhibitis, ac sæpè moniti. EymERIC. *dict. num. 201.* Simanch. *cathol. tit. 46. num. 49. & tit. 48. num. 42.* Farinac. *de hære. quæst. 195. num. 52. & quæst. 196. num. 33.*

6 Si impœnitentes conuerti velint, admittantur ad reconciliationem, sicut alij heretici non relapsi. Quia tamen talis conuersio præsumi potest metu mortis facta, perpetuo sunt immurandi; & si sunt in aliquo ordine, prius degradentur. Hæc degradatio de iure debet esse realis: attamen secundum introductam consuetudinem verbalis sufficit. EymERIC. *de rubr. num. 202. vbi Pen. dict. comment. 46.*

7 Post latam sententiam, si huiusmodi impœnitentes dicant, quod volunt conuerti, & ab urare, poterunt in aliquo calu raro ex misericordia recipi; regulariter tamen non admittantur, nisi quoad spiritualem reconciliationem, & non comburantur viui. EymERIC. *de rubric. num. 204.* Pen. *d. comment. 46.* Albert. *in cap. Quoniam de hære. in 6. quæst. 12. num. 16.*

8 Impœnitentes non sunt absque processu tradendi Curia^e sæculari, quidquid alij velint. Farinac. *dict. quæst. 196. num. 30.*

C A P V T XLVII.

De condemnatione hæretici impœnitentis, & relapsi.

1 **S**I relapsus impœnitens iudicialiter confessus, vel conuictus conuerti velit, admittendus est, & antequam Curia^e sæculari tradatur, ministretur ei Sacramentum Penitentia^e, & Eucharistia^e, sicut de relapsis poenitentibus dictum est. Si verò non conuertatur, relaxetur curia^e eo modo,

dò, quo impœnitentes relaxantur. EymERIC. 3. part. Direct. rubr. de undecimo modo terminandi processum, num. 205. Pen. ibi comment. 47.

C A P V T. XLVIII.

De condemnatione hæretici conuicti persistentis in negatiua.

1. **Q**uando aliquis conuincitur facti euidencia, vel testium legitima productione de hæresi, vel facto, aut dicto hæreticali, vel quod facit suspicionem contra fidem, ipse tamen firmiter persistit in negatiua, & constanter confitetur catholicam fidem Romanam, dicitur hæreticus negatiuus, seu impœnitens. Similiter etiam censetur negatiuus, qui non plenè confitetur. EymERIC. 2. par. Direct. quest. 34. & 3. par. rubr. de duodecimo modo terminandi processum, ubi Pen. comment. 48. & 59. Farinac. de hæres. quest. 178. §. 1. num. 20. & quest. 196. num. 16.

2. Qui conuictus de hæresi, quam dixit, aut de facto hæreticali, ex quo hæreticus, vel hæreticorum credens iudicari possit, & persistit in negatiua, vt negatiuus, & impœnitens tradendus est Curie seculari nonnullis conditionibus concurrentibus. Pen. dict. comment. 48. versic. Quod si quis querat, & seqq. Farinac. citatis locis.

3. Prima conditio est, quòd conuincatur de vera, & formali hæresi, aut de facto, ex quo hæresis, apostasia, aut credentia confurgit; non tamen de assertione scandalosa, & temeraria, malefonante, & similibus, ex quibus colligatur, solùm leuis, aut vehemens suspicio; quia tunc pro qualitate suspicionis puniatur. Pen. d. comment. 48. & dict. comment. 59. Farinac. dict. §. 1. num. 22.

4. Secunda, quòd verba, aut facta sint certa, & clara, non verò dubia, quæ faciant duplicem sensum, alterum catholicum, alterum hæreticum, aut quæ in bonam, & in malam partem possint accipi; quia benignè hæc interpreta-
tanda

tanda sunt, nisi aliter ex circumstantiis appareat. Pen. *dict. commentar.* 48. Farinacius *dict.* §. 1. numero 22. *versic.* Alterum.

5. Tertia, quod conuincatur per testes idoneos, ac omni exceptione maiores, & non suspectos. Pen. *d. comm.* 48. *versic.* Tertium. Farinac. *dict.* §. 1. num. 22.

6. Quarta, quod dictum, vel factum non sit ita antiquum, ut præsumi possit reum illud obliuisci. Pen. *dict. comment.* 48. *versic.* Quartum, & 2. *par. comment.* 59. Farinac. *dict.* num. 22.

7. Quinta, quod reus conuincatur dixisse se illa credere, esseque ab alijs credenda; cum verba hereticalia, multis modis sine credulitate dici possint. Albert. *de agnosc. quæst.* 34. num. 51. & 52. Pen. *d. comment.* 48. *versic.* Postremum est. Farinac. *d. num.* 22.

8. Quando obliuio præsumatur, dictum est *suprà lib. I. cap.* 16. *d. num.* 5.

9. In causis, quæ insignes, & arduæ non sunt, quantum tempus exigatur, ad hoc ut præsumatur obliuio, licet multi decennium determinent, probabilius est Iudicis arbitrio relinquendum esse. Rojas *de heret. par. 1. num.* 90. & *seq.* Pen. *d. commen.* 59. *versic.* In cæteris verò.

10. Ad hoc ut huiusmodi arbitrium rectum sit, diligentissime multa consideranda sunt, quia agitur de vita hominis. Nimirum delinquentis ingenium, an sit obliuiosus, stupidus, an verò tenax, & memoratus; item qualitas delicti graue, ne, an leue sit, antiquum, aut recens, frequenter, aut raro commissum. Pen. *dict. commen.* 59. *versic.* Ego ab hac.

11. Diminutus, qui confitetur de se, non tamen omnes suos errores, nec omnes complices reuelauit, tradendus est Curie seculari; dummodo etiam circa illa obliuio non præsumatur, & diminutio plenè probetur. Simanch. *cathol. tit.* 48. num. 27. & *seq.* Rojas *de heret. par. 2. numero* 235. & *seqq.* Pen. *dict. commen.* 59. *versic.* Ex his possumus colligere, & *versic.* Contraria verò. Farinac. *de heret. quæst.* 196. numero 17.

12 Si diminutio non plenè probetur, & considerabilis sit, ac non modica, danda est reo tortura, iuxta probationis qualitatem. *Cantera in quæst. crimin. rubr. de hære. cap. i. num. 57. Farinac. de hære. quæst. 185. §. 8. num. 133.*

13 Diminutus similiter censetur; qui non confitetur omnes qualitates, quæ respiciunt veram, & formatam hæresim; & item, qui non confitetur tempus errorum, quando obliuio nullò modo præsumitur, sed potius malitia. *Simanch. dict. numero 28. Farinacius dict. numero 17. §. 18.*

14 Circa tempus à partè antè facîle, saltem regulariter præsumi potest obliuio. Complicum obliuisci posse reum præsumendum est, si remoti sint, & cum quibus semel, vel raro conuersabatur, præsertim si confitetur de consanguineis, & propinquis. Item si confiteatur præcipuos errores, aut circumstantias, & qualitates illorum, minores verò taceat, præsumi potest obliuio. *Pen. d. comment. 59. versic. Ex his possumus. Sic sustineri possunt. Rojas dict. par. 2. asserit. 22. num. 240. & seqq. Decian. crimin. lib. 5. capit. 58. num. 10. & 16. Farinac. d. num. 18.*

15 Qui hæresim profitetur, & prædicat, si dicat non credidisse hæresim, sed propter aliquod commodum temporale prædicasse, non est credendus, sed tradendus Curie sæculari. *Farinac. de hære. q. 179. §. 4. num. 49.*

16 Qui hæreticale factum exercet, aut hæreticalia, verba profert, quæ excusationem non habent, de quibus est conuictus non ex confessione sua, si negat intentionem, tradendus est tanquam negatiuus Curie sæculari. *Farinac. de hære. quæst. 179. §. 4. à num. 49. usque ad finem, præsertim numero 60.*

17 Quando factum hæreticale exercens, aut verba, hæreticalia proferens, habet contra se aliquam probationem, nec est plenè conuictus, nisi ex confessione propria, & confitens factum negat intentionem, super intentione torquetur, & si in negatiua perseverat, debet de leni, vel vehementi abiurare, iuxta suspicionis qualitatem. Idem est dicendum, quando verba, vel factum non sunt ita manifeste

fecta, quin aliquam admittant excusationem. Simanch. *cathol. tit. 65. num. 52.* Albert. *de agnosc. quæst. 36. circa fidem, Pen. 3. par. Direct. ad quæst. 61. comment. 110. vers.* Ad hæc Farinac. *dict. §. 4. à num. 55. usque ad 61.*

18 Cum aliquis non est delatus, sed spontè se offert confitens factum, aut verba hæreticalia, negans tamen intentionem, credendus est, nec est cogendus abiurare, nisi ex circumstantijs aliqua oriatur suspicio.

19 Ad cognoscendum, ad iudicandum, vel præsumendum, an faciens actum hæreticalem, aut proferens hæreticalia verba, negando intentionem, vel excusando, verum dicat, nonnulla consideranda sunt. Nimirum, vtrùm interuenit metus, & qualis, an cadens in virum constantem, an non; vtrùm proueniat factum, vel dictum ex aliqua affectione, cupiditate, videlicet, ira, odio, amore, ioco, & similibus. Qualitas item personæ consideranda est, simplex ne sit, an docta, Ecclesiastica, vel secularis, vir, aut foemina, iuuenis, an ætate prouecta. Peñ. *1. part. Direct. ad quæst. 9. comment. 24. & 2. par. ad quæst. 34. dict. comment. 59. & 3. part. comment. 17. versic.* Modus proferendi. Farinac. *dict. §. 4. num. 62.*

20 Quando negantes intentionem excusantur ab hæresi propter circumstantias concurrentes, siue abiurent suspensionem, siue non, aliquæ pœnæ, seu pœnitentiæ pro qualitate culpæ imponendæ sunt publicè, vel secretè, secundum circumstantias occurrentes, potest etiam eis imponi pœna pecuniaria. Rojas *singul. 103. num. 5.* Simanch. *cathol. tit. 17. numero 23. & seqq.* Peñ. *dict. comment. 17.* Farinac. *d. §. 4. num. 63. & 64.*

21 Qui in tormentis prauam intentionem, quam prius negabant, confitentur, si volunt reconciliari, abiurant in forma hæreticorum. Quòd si non spontè venerunt, perpetuò carceri mancipantur. Si autem spontè se præsentarunt, abiurant, & dimittuntur liberi; attamen vtrisque pro qualitate culpæ salutaris imponitur pœnitentia. Peñ. *3. part. Director. comment. 59. versic.* Sed videamus, & sequentibus.

22 Impœnitens etiam & negatiuus cenſetur, qui hæ-
reſim confeſſus, factam confeſſionem antè adimpletam,
pœnitentiam, reuocat, non probans cauſam talis reuoca-
tionis : & niſi reſipiſcat , tradendus eſt Curix ſæculari.
*Simanch. catholic. tit. 13. num. 25. Rojas de hæretic. part. 2.
numero 255. & ſequentib. aſſert. 25. Decian. crimin. lib. 56
cap. 55. num. 14. Farinacius de hæreſi, quaſt. 197. num. 20.
22. & 24.*

23 Qui de hæreſi factam confeſſionem reuocat poſt
adimpletam pœnitentiam , vt temerarius puniendus eſt
Inquiſitoris arbitrio , & nonnunquam ſuſtibus caſtigari
debet , addita comminatione grauioris pœnæ , ſi dein-
ceps in eandem temeritatem inciderit . *Simanch. diſt.
titul. 13. numero 26. & titul. 60. numero 8. & in Enchirid.
titul. 29. numero 11. Farinacius diſt. quaſtio. 197. nume-
ro 21. & 23. Intellige dummodo in reuocatione
non perſiſtat. Si tamen perſiſtat , tradendus eſt , vt im-
pœnitens.*

24 Negatiui in duro carcere detinendi ſunt, ac ſepè
admonèdi, & ab Inquiſitoribus, & ab alijs mittendi ad ip-
ſos, quòd fateantur veritatem , & reconcilientur Eccle-
ſiæ; aliàs quòd tradentur ſæculari Curix. *Eymeric. 3. part.
Director. rubr. de duodecimo modo terminandi proceſſum,
numero 207.*

25 Si ſic moniti adhuc in negatiua perſiſtant, exami-
nentur de nouo teſtes : qui ſi perſiſtant in affirmatiua,
poſſunt iterum examinari, ac eorum mores perſcrutari ; ſi
teſtes vacillent, vel aliàs contra eos indicia aliqua inſur-
gant, quæ illos reddant ſuſpectos, arreſtent eos , & pu-
niant, prout iuris fuerit. *Eymeric. diſt. rubr. num. 108. Pe.
3. part. comment. 48.*

26 Si reus perſiſtat in negatiua , & omne periculum
ceſſat, & magna adeſt cauſa, recto Inquiſitorum arbitrio
confrontari poſſunt teſtes . *Simanch. in Enchirid. tit. 35.
numero 16. Eymeric. diſt. rubric. numero 209. ubi Pen.
comment. 48. verſic. Sit ergo, & ſequentibus, & eadem*

3. part. titul. de cautelis, numero 101. ubi etiam Peñ. comment. 23.

27 Securè potest fieri confrontatio, quando testes sunt complices eiusdem criminis cum reo, quia non tam confrontantur ut testes, quàm ut complices. Item quando, & testes, & rei vilissimæ sunt personæ, quæ parùm curant bonam, vel malam habere famam; procul tamen absit periculum. Peñ. dict. 3. part. comment. 48. versic. Sic secundum, & sequentibus.

28 Quando complices eiusdem criminis confrontantur cum reo, non producantur simul ad confrontationem, sed singuli per se ponantur coram eo, & interrogentur, & si variant in loco, & tempore, præsumptio est esse falsos, totumquè Notarius scribat. Peñ. dict. comment. 48. versic. Postremò ubi.

29 Non solus Inquisitor confrontationem fieri decernat, sed adhibito consilio Episcopi, & peritorum, & tandem supremus Senatus consulatur. Peñ. dict. comment. 48. versic. Iam in confrontatione.

30 Antequàm negatius condemnetur, considerandum est, an habuerit vitam bonis moribus ornatam, an è contra; qualitas etiam testium, & rei delati. Detinendus est reus per vnum, vel plures annos, quo tempore expectato si fateatur, & velit reconciliari, reconciliandus est, abiurato errore; si autem abiurare nolit, tradendus est Curie sæculari. Eymeric. dict. rubr. de duodecimo modo terminandi processum, numero 208. ubi Peñ. dict. commentario 48.

31 Si testes iterum examinati, aut confrontati reuocant suum dictum, & reus in negatiua perseverat, dimittendus est, ut innocens; testes verò grauitè puniantur. Eymeric. dict. num. 208. & eadem 3. part. quest. 73. Vtrobiquè Peñ. comment. 48. & 122.

32 Tertium poena, erit carceratio perpetua, stare ad portam Ecclesiæ discooperio capite, fustigari, mitti ad irremes, imo, & pro qualitate nocuenti Curie sæculari

culari tradi. EymERIC. *dict. rubric. numero 209.* PEN. *dict. comment. 122. versic.* Sed iam qua poena, *vsque ad finem quest.*

33 Si testes in affirmatina, reus verò in negatiua, persistant, tradatur Curiaë sæculari. EymERIC. *dict. numero 208,*

CAPVT XLIX.

De condemnatione conuicti de hæresi contumaciter absentis, vel fugitiui.

1 **A**bsentes, vel fugitiui, tunc dicuntur contumaces, quando citati legitimè ad respondendum de fide, elapso citationis tempore comparere nolunt. Et hi, vt veri hæretici, aut præsumpti, & impœnitentes tradendi ab Inquisitoribus sunt sæculari Curiaë. EymERIC. *3. pars. Direct. rubr. de tertiodecimo modo terminandi processum, num. 212. ubi Peñ. comment. 49. Simanch. catholic. tit. 2. numero 1. & sequentibus. Farinacius de hæresi quest. 185. §. 7. num. 93. & seq.*

2 Deprehensus in hæresi confessione propria, facti euidencia, vel testium legitima productione, si fugiat, aut se absentet, & legitimè citatus non compareat, tradendus est curiaë sæculari tanquam verus hæreticus, contumax, & impœnitens. EymERIC. *d. num. 212. ex cap. Ad abolendam. §. Præsenti. de hæretic. in 6.*

3 Si tamen non sit de hæresi conuictus, sed solummodo inuenitur leuiter suspectus de hæresi, citandus est responsurus de fide; quòd si non compareat, excommunicetur, & si sic excommunicatus per annum in excommunicatione perseueret, tanquam hæreticus præsumptus curiaë sæculari tradatur. EymERIC. *dict. num. 212. ex cap. Cum contumacia, & Cap. Vt Inquisit. §. Prohibemus, de her. in 6.*

4 Similiter etiam traditur Curiā sæculari, vt præsumptus hæreticus, & impœnitens ille, qui directè impediuit iudicium, sententiam, seu processum fidei ab Episcopo, vel Inquisitore factum; vel qui ad hoc dedit auxilium, consilium, vel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis cum sit ipso iure excommunicatus, si per annum excommunicationem sustineat, præsumitur hæreticus. Eymeric. *dict. num. 212. ex dict. cap. Vt Inquisitionis d. etiam §. Prohibemus de hare. in 6.*

5 Si absens conuictus de hæresi sit condemnandus, citandus est peremptoriè ad omnia, & singula iudicij acta, vt infra triginta dies compareat, aliàs quòd sua causa vsque ad finalem sententiam iudicabitur: in singulis edicti terminis fiscalis libellum accusatorium edat; cum de crimine constiterit, condemnetur, & eius statua comburatur. Eymeric. *dict. rubr. num. 213. ubi Pen. d. comment. 49. & eadem 3. par. ad quest. 42. commen. 91. versic.* Secundus modus. Farinac. *d. §. 7. num. 102.*

6 Quando absens non est verè hæreticus, sed solùm de hæresi suspectus, citandus est ad modum explicatum, addita excommunicatione, vt compareat, ipsius autem non comparentis contumaciam accuset fiscalis, & petat literas, seu libellos aggrauatorios, quibus denunciatur eius contumacia, & tunc non comparentem declarent Inquisitores hæreticum. *Cap. Cum contumacia de hare. in 6.* Eymeric. *dict. numero 213. Pen. dict. comment. 91. versic.* Possunt autem.

7 Qui elapso anno, quo contumaciter in excommunicatione perseucrauit, etiamsi coactus, & post combustionem eius statuam comparuerit, audiendus est, quantum ad excusationem criminis, & probationem innocentiā; non verò ad hoc, vt bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitimè constiterit: innocentia tamen non probata, si abiurare velit, reconcilietur, præmissa abiuratione, prout iuris fuerit, nisi sit relapsus. Eymeric. *dict. rubr. num. 215. ubi Pen. commen. 49.*
Simanch.

Simanch. *cathol. tit. 2. num. 20. & 21. & tit. 14. num. 10.*
 Sanchez *Decalog. tom. 1. cap. 20. num. 28.* Farinac. *dict. §. 7.*
num. 103. 106. & sequentibus.

8 Quamuis Inquisitor possit prædictum contumacem statim non realiter, sed fictè (cùm absens sit) Curiaæ sæculari tradere, mitiùs tamen ager si solùm declaret ipsum esse contumacem, non tradendo illum Curiaæ, vt quoties reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti. Eymeric. *dict. num. 215. ubi Peñ. dict. comment. 49.*

9 Si contumax sit clericus, & tradatur Curiaæ sæculari, prius est verbaliter degradandus; quia non realiter, sed fictè traditur. Qui si à potestate laica postea apprehendatur, potest iuris rigore inspecto, sine actuali degradatione puniri: tutius tamen est, vt prius actualiter degradetur. Eymeric. & Peñ. *proximè citatis locis.*

10 Bene facient Inquisitores, si in sententijs contra absentes contumaces præcipiant, vt capti à potestate sæculari, ante prononciationem sententiæ coram ipsis Inquisitoribus præsententur. Peñ. *dict. comment. 49. versic. Iam Magistratus.*

11 In crimine hæresis pro absente citato procurator comparens admittitur, vt defensor innocentis, dummodo res sit dubia, & inquisitus sit solum de hæresi suspectus. Si verò sit verè hæreticus, ac de hæresi in processu constet, tunc non admittitur vt defensor innocentis, admitti tamen debet ad excusandam contumaciam, & allegandas absentis causas. Peñ. 3. *part. Direct. comment 36. numero 139.* Simanch. *catholic. tit. 52. num. 4.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 37. num. 50. & cap. 51. num. 16.* Farinac. *de hare. quest. 185. §. 7. num. 98. & 99.*

12 Inquisitores possunt citare absentes, etiam extra suum territorium; cùm statuta laicorum, siue in procedendo, siue in puniendo in crimine hæresis locum non habeant. Farinac. *d. §. 7. num. 104. & seqq.*

13 Quando absens citatur, si causa sit leuis, exprimi potest in citatione, quòd veniat responsurus de fide; si tamen sit grauis, hoc taceatur, nisi procedatur ad con-

demnationem. Pen. 3. part. Director. comment. 33. num. 1313
 Farinac. dict. §. 7. numero 112. & sequentibus.

14 Si absens inueniri facile possit, citandus est personaliter : si tamen latitat, per edicta citari, & vocari debet. Farinacius dict. §. 7. numero 116.

CAPVT L.

De condemnatione memoriæ defuncti Hæretici.

1 **N**ullo vnquam tempore præscribit actio procedendæ
 contra hereticum. Simanch. cathol. tit. 18. nu. 14.

Pen. 3. part. Director. comment. 92. vers. In qua difficultate.
 Sanchez Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 22. num. 42. Param. de orig.
 Inquisit. lib. 3. quest. 4. tit. de ordine iud. sancti Officij. nu. 83.

2 Quidam volunt quinquennio præscribi, alij tempore
 quadraginta annorum: quos refert Farinacius de hæresi q.
 193. §. 4. num. 112. & seqq.

3 Contra defunctum hæreticum, vel apostatam in-
 quiri, & procedi potest, eiusq; memoria damnari. Simanch.
 catholic. tit. 4. num. 4. & tit. 18. num. 1. & seqq. Eymeric.
 3. part. Director. num. 43. ubi Pen. dict. comment. 92. versic.
 In crimine tamen. Farinac. de hære. quest. 197. §. 4. num. 86.
 & sequentibus.

4 Damnatur memoria defuncti, qui accusatus, vel in
 carcere detentus propter hæresim, se ipsum interfecit: quia
 ex hoc præsumitur contictus, nisi filij, aut hæredes pro-
 bent, quod non se occidit ex conscientia criminis. Pen.
 d. comment. 92. vers. Quod ipsum. Farin. d. §. 4. num. 90.

5 Contumax, qui per annum in excommunicatione
 ex causa fidei perstitit, si elapso anno moriatur, damnatur
 eius memoria. Clar. in pract. §. Hæresis, num. 21. Decian.
 crim. lib. 3. cap. 57. num. 6. Farinac. dict. §. 4. num. 93.

6 Instituens hæreticum hæredem condemnari potest post mortem. Farinac. *d. §. 4. num. 97. & q. 190. §. 8. nu. 114.*

7 Credentium erroribus hæreticorum, qui vt hæretici puniuntur, damnatur similiter memoria post mortem. Pen. *dict. commen. 92. versic.* Caterum si prædicti. Decian. *dict. cap. 57. num. 6. Farinac. dict. §. 4. num. 105.*

8 Defensorum, fautorum, & receptatorum hæreticorum memoria non damnatur post mortem. Pen. *d. commen. 92. versic.* Alterum caput. Decian. *dict. lib. 5. cap. 51. nu. 37. Farinacius d. §. 4. num. 104.*

9 Quando damnatur memoria defuncti, eius ossa exhumantur, si discerni possint ab alijs, & comburuntur, sicut & eius statua. Simanch. *cathol. tit. 4. num. 4. & tit. 18. num. 8.* Pen. 3. *par. Direct. comment. 92. versic.* Contra verò fiet. Farinac. *dict. §. 4. num. 94. & 96.*

10 Vt alicuius memoria damnatur post mortem, non sufficit quòd viuens fuerit accusatus, sed debet hæresis plenè probari. Simanch. *cathol. tit. 62. num. 6. tit. 18. num. 13. & tit. 46. num. 77.* Pen. *d. comment. 92. versic.* Ad primum. Farinac. *d. §. 4. à num. 99. usque ad 103.*

11 Vt defuncti memoria damnatur, pleniores, & clariore probationes requiruntur. Simanch. *catholic. tit. 18. num. 12. 13. & 19. Rojas de har. par. 2 n. 30.* Pen. *d. comm. 92. versic.* In hac causa. Farinac. *d. §. 4. num. 220.*

12 Quando memoria defuncti damnatur, citandi sunt eorum filij, & hæredes, & generaliter omnes, qui eam volunt defendere; cùm ad illam defendendam quilibet admittatur. Si nullus appareat defensor, Inquisitores idoneum defensorem eligant. Simanch. *d. tit. 18. num. 15. & 17.* Pen. *d. comment. 92. versic.* Hæc autem accusatio, *versic.* Cùm reus moritur. *versic.* Terminò elapso, *versic.* Illud præterea. Farinac. *d. §. 4. num. 106. & 108.*

13 Hæretici pœnitentis memoria non damnatur. *Locat. in iud. Inquisit. verb. Cadauera, num. 1. & verbo Filij, num. 13.* Farinacius *dict. §. 4. num. 121. & quest. 193. §. 1. num. 21.*

14 Si quis suspectus de hæresi in vita processatus,

lite pendente, moriatur possunt Inquisitores contra illum
 procedere, & condemnare, vt suspectum, vel absoluere,
 non tamen pœnam pecuniariam imponere hœredibus pro-
 pter solam suspitionem. Simanch. *cathol. tit. 18. num. 13.*
 Decian. *crimn. lib. 5. cap. 57. numero 6.* Farinacius *diſt.*
ſ. 4. numero 100.

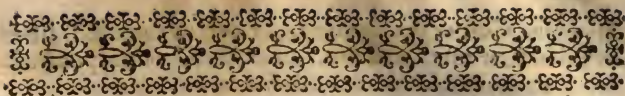
15 Hæreticus, cuius memoria post mortem damna-
 tur, declaratur excommunicatus, eius bona confiscantur
 infrâ tempus præscriptionis, & ipse, ac eius
 filij, & nepotes incurrunt pœnas contra
 ipsos statutas. Vide Farinacium

diſt. ſ. 4. num. 91. & 92.

*& per eum
 citatos.*

†

APHORISMORVM LIBER III.

DE POENIS HÆRETICORVM,
ET EORVM CRIMINVM,
Quæ Inquisitorum iurisdic-
tioni subijciuntur.

CAPVT I.

De pœnis hæreticorum ordinarijs communia.

PŒNA in sui ratione tria importat; quòd sit contra voluntatem; & propter culpam; & quòd sit passio ab extrinseco. Sanctus Thomas 1. 2. *quæst.* 46. *art.* 6. *ad* 2. & de malo *quæst.* 1. *art.* 4. Tabiena *verbo* Pœna *in principio*.

2 Secundum Canonistas accipitur pœna strictè, pro ea, quæ est corporis afflictiva: latè, pro omni illa, quæ priuat ab aliquo legitimo. Panormit. *in cap.* Inter alia, *de immunitate Ecclesiarum*. Tabiena *dict. verbo* Pœna, *num.* 9. Armilla *eodem verbo num.* 2.

3 Pœna igitur apud Iurisperitos est *delictorum debita coertio, vel satisfactio, quæ à lege, aut à ministris imponitur.* Azor. *in Summ. de pœn.* l. Si pœna. *ff. de pœnis*.

4 Pœnæ alię sunt spirituales, alię corporales. In spiritualibus numerantur excommunicatio, irregularitas, & suspensio.

Inspensio Corporales dicuntur, quæ corpus quomodolibet respiciunt, vt mors, exilium, carcer, & bonorum publicatio. Tabien. *dict. num. 6.* Armill. *dict. num. 2.*

5. Diuiduntur etiam poenæ in ordinarias, seu à iure determinatas, & in extraordinarias, seu arbitrarias. Decian. *crim. lib. 5. cap. 40.* Azor. *tom. 1. institut. moral. lib. 8. cap. 10. & seqq.*

6. Poenæ ordinariæ ad quatuor capita reducuntur: aut enim sunt spirituales propriè, quæ animam concernunt, vt Ecclesiasticæ censuræ; aut corporales; prout spiritualibus propriè dictis opponuntur. Et hæ, vel respiciunt corpus tantum, vel famam, & dignitatem, vel bona, & fortunas. Decian. & Azor. *cit. locis.*

7. Poenæ arbitrariæ multiplices assignantur, de quibus inferius agendum est. Farinac. *de hæresi q. 193. §. 4.*

8. Iustam esse hæreticorum punitionem constat ex sacra Scriptura, ratione naturali ostenditur, & legibus Ecclesiasticis, ac ciuilibus comprobatur. Sanctus Thomas 2. 2. *questio. 11. artic. 3.* Hosius *de Ceremonijs, capit. 91.* Simanch. *cathol. rit. 46. num. 9. & seqq.* Azor. *dict. lib. 8. cap. 13.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 9.*

C A P V T II.

De pœna excommunicationis.

1. Prima, & præcipua hæreticorum pœna est excommunicatio maior, quam ipso facto incurrunt, est quæ hæc excommunicatio post Bullam Cenzæ Summo Pontifici reseruata, cum ante illam reseruata non esset. Azor. *tom. 1. institut. moral. lib. 8. capit. 10. quest. 1.* Sanchez *in opere moral. tom. 1. lib. 2. cap. 9. nu. 2.* Farinac. *de hære. quest. 192. §. 1. num. 1. & seqq.*

2. Non ex eo, quod quis, excommunicationem incurrit propter hæresim, vitandus est tanquam nominatim excommunicatus. Sanchez *d. cap. 9. num. 3.*

3. Casus

3 Casus in quibus huiusmodi excommunicatio incurritur, declarantur suprâ *lib. 1. cap. 15.*

4 Contra schismaticos etiam non hæreticos, ac etiam purè externos, lata est excommunicatio in Bulla Cœnæ Summo Pontifici reservata. Dixi *in relectione de censuris Bullæ Cœnæ cap. 2. disp. 8. & 9. Farinac. de hære. quæst. 184. §. 2. num. 1. & seqq.*

5 Credentes, receptatores, fautores, & quilibet hæreticorum defensores excommunicantur in Bulla Cœnæ, ac etiam qui eorum libros hæresim continentes scienter legunt, iuxta ea quæ tradita sunt suprâ *lib. 1. à cap. 21. usque ad 25. Dixi in d. cap. 2. à disp. 8. usque ad 17.*

6 Impedientes Officium Sanctæ Inquisitionis in excommunicationem incidunt. Diximus suprâ *lib. primo cap. 28.*

7 Sortilegus, diuinator, magus, & maleficus, si hæresim coniunctam habuerint, ipso iure sicut hæretici excommunicationem incurrunt; si tamen hæresim coniunctam non habeant, excommunicandi sunt. Suar. *de statu relig. tom. 1. tract. 3. lib. 2. rubr. de superst. cap. 19. num. 2. 7. & 8. Sanchez dict. lib. 2. cap. 38. num. 90. & seqq. Farinacius de hære. quæst. 192. §. 1. num. 12.*

8 Perseuerans in excommunicatione per annum, quando citatur ad respondendum de fide, tanquam præsumptus hæreticus punitur, iuxta ea, quæ diximus suprâ *lib. 2. cap. 49. à num. 3. & lib. 1. cap. 27.* Si tamen non citatur in causa fidei, solum reputatur suspectus, & abiurat de leui. Farinac. *d. quæst. 192. §. 2.*

9 Ut quis iudicetur hæreticus ex perseuerantia per annum, requiritur quòd lata sit excommunicatio, probabili aliqua suspitione præcedente. Annus incipit à die latæ sententiæ, seu declarationis, vel notorietatis censuræ incurse. Albertin. *in rubr. de hæresi. in 6. quæst. 13. num. 35. & seqq. Farinac. dict. §. 2. num. 26. & seqq.*

10 Annus etiam non interpolatus, sed continuus esse debet. Rojas *singul. 60. num. 3. & 4. Simanch. cathol. tit. 14. num. 3. Farinac. d. §. 2. num. 30.*

11 Moriens ante elapsum annum, non condemnatur ut hæreticus, neque eius bona confiscantur, nisi esset plene conuictus. Albert. *dict. quæst. 13. num. 39.* Simanch. *dict. titul. 14. num. 4.* Decian. *crim. lib. 5. capit. 32. numero 10.* Farinac. *dict. §. 2. num. 36. & 37.*

CAPVT III.

Hæretici carent Ecclesiastica sepultura, & de pœna sepelientium eos.

1 **H**æretici, & eorum credentes, fautores, & defensores, ac receptatores priuantur Ecclesiastica sepultura, sicut etiam instituens eos hæredes. Simanch. *cathol. tit. 18. num. 7. & seqq.* Peñ. *3. part. Direct. ad quæst. 40. num. 89.* Farinac. *de heresi quæst. 192. §. 3. num. 38. & seqq. & quæst. 190. §. 8. num. 107.*

2 Qui in carceribus pro hæresi, aut hæresis suspitione detenti seipso occidunt, Ecclesiastica carent sepultura. Pen. *dict. comment. 89.*

3 Si de facto hæretici in sepultura Ecclesiastica sepeliuntur, exhumari debent, dummodo eorum ossa possint discerni ab ossibus catholicorum. Peñ. *d. comment. 89. vers. Quòd si quandoque.* Decian. *crimin. lib. 5. cap. 41. num. 6.* Farinac. *d. §. 3. num. 41. & 42.*

4 Tam clerici, quàm laici, qui scienter sepeliunt hæreticos, aut eorum credentes, fautores, defensores, & receptatores excommunicationi ipso facto tubijciuntur. Simanch. *cathol. tit. 18. num. 7.* Eymers. *dict. 3. par. quæst. 40. ubi* Pen. *d. comment. 89. Rojas sing. 62. num. 5.* Decian. *d. cap. 41. num. 6.* Farinac. *dict. §. 3. num. 45. & sequentibus.*

5 Clerici ultra dictam censuram suo priuantur officio, ad quod absque Sedis Apostolicæ indulto restitui non possunt. Cap. Excommunicamus. §. Credentes, *vers.* Sanè clerici, *de her. ubi Doctores.* Farinac. *d. §. 3. num. 46.*

6 Sepelientes prædictos sunt de fide suspecti, magis, vel

vel minùs, secundùm qualitatem personarum, & circumstantiarum occurrentium. Pen. *dict. comment. 89. versic.* Sed alterum iam caput. Farinac. *d. §. 3. num. 49.*

7 Sepelientes non ex causa hæresis, nec in sepultura Ecclesiastica, sed ex amicitia, vel consanguinitate, aut ne cadauer putredine aerem corrumpat, si sepeliant extra civitatem, non excommunicantur. Pen. *d. comment. 89. vers.* Si quis verè. Farinac. *dict. §. 3. num. 50.*

8 Sepelientes prædictos ignoranter, vel non certò scientes esse hæreticos, sed solum per famam, non excommunicantur. Vgolinus *de censuris Pontifici reservatis.* Glos. verbo *Fautores, num. 18.* Farinac. *dict. §. num. 51.*

9 Qui prædictos sepelierunt non absoluuntur, nisi eos exhumauerint, licèt vnus tantùm id fecerit, vel alius extraneus: non tamen per solam exhumationem manent absoluti. Pen. *dict. comment. 89. vers.* Quòd si quandoque. Decian. *cap. 41. num. 6.* Farinac. *d. §. 3. num. 41. & 43.*

10 Sepultura in qua hæreticus fuit sepultus, non debet amplius aliorum esse sepultura. Rojas *singul. 102.* Decian. *dict. num. 6.* Farinac. *d. §. 3. num. 44.*

C A P V T I V.

De absoluteione ab excommunicatione propter hæresim, vel suspicionem illius contracta.

1 **A**B excommunicatione propter hæresim, etiam externam, potest quilibet simplex Sacerdos absolute in articulo mortis, imò & prima tonsura initiatus. Rojas *de hæret. par. 2 num. 320. assert. 38.* Pen. *2. par. Direct. comment. 25. vers.* Quod si quis dicat. Sanchez *in opere moralis tom. 1. lib. 2. cap. 13. num. 1.* Dixi *in relect. de censuris Bulla Cæna, cap 23 disput. 100. num. 5.* Farinacius *de hære. quest. 192. §. 4. num. 62.*

2 Idem dicendum est, secundùm satis probabilem
sen-

sententiam, & fortè probabiliorem, in probabili mortis periculo, dummodo sit proximum. Sanchez *d. cap. 13. nu. 10. Diximus d. cap. 23. disp. 99. num. 3. & sequentibus.*

3 Si articulus mortis, aut probabile mortis periculum non sit ita proximum, ut statim mors sequatur, sed ferè certum, quòd mors differetur tempore sufficienti ad recurrendum ad Inquisitorem, vel Episcopum, ubi Inquisitor non inuenitur, non est hæreticus absolueudus, nisi habita facultate ab Inquisitore, vel Episcopo. Simanch. *catholic. sit. 3. num. 3. Couar. 4. Decret. 1. par. §. 11. num. 8. fin. Sanchez dict. cap. 13. num. 3.*

4 Ab hac excommunicatione est hæreticus absolueudus, præmissa cautione saltem iuratoria, aut promissoria. Si tamen constitutus, in articulo mortis, eam dare non possit, absolui debet. Sayro *lib. 3. de censur. cap. 25. num. 4. Suar. de censur. tom. 5. disput. 21. sect. 3. num. 1. Diximus dict. cap. 23. disp. 98.*

5 Probabile est posse occultos hæreticos, etiam externos à suis Episcopis absolui extra articulum, vel periculum mortis. Opposita tamen sententia tutior est. Henriquez *lib. 6. de pœnitent. cap. 14. num. 7. & alij, quos citat Sanchez d. lib. 2. cap. 11. num. 27. Diximus dict. disput. 100. Farinat. d. §. 4. num. 61.*

6 In ea sententia, quæ affirmat Episcopum posse absolueudos hæreticos occultos, verbum, *occultos*, intelligitur prout opponitur probabili in iudicio. Emman. Rodriq. *in Bulla cruciate, §. 9. num. 69. Garzia de benefic. part. 7. cap. 11. num. 46. & 47.*

7 Quamuis fortè Episcopus possit absolueudos in foro conscientie hæreticum, qui vnum habet complicem, per hoc tamen non tollitur obligatio denunciandi. Garzia *de benef. par. 11. cap. 10. num. 143. & 144.*

8 Verius, ac tutius existimo hæreticum habentem, vel vnum complicem, aut testem non posse ab Episcopo absolui, etiam in foro conscientie; quia probatio in iudicio non potest accipi pro plena probatione. Emman. *dict. num. 69.*

9 Ab hæresi purè interna, aut quæ signo externo non sufficienter explicatur, quilibet habens iurisdictionem absoluedi à peccatis, potest absolvere; nisi fortè in aliquo Episcopatu sit reservata, iuxta ea quæ diximus in *d. relectione cap. 2. disp. 4. & 5. Farinac. d. §. 4. num. 60.*

10 Quando Inquisitores iudicialiter absolunt hæreticos, simul etiam absolunt eos in foro conscientiarum. Idem est circa excommunicatos propter suspicionem hæresis. Eymeric. 3. part. Direct. num. 59. ubi Pen. comment. 12. & quæst. 122. ubi idem Pen. comment. 171. Sanchez dict. lib. 2. cap. 12. num. 1. Farinac. d. §. 4. num. 54.

11 Excommunicatos in causa hæresis, aut suspicionis illius, non delati ad forum iudiciale, possunt Inquisitores per se, vel per alios simul, vel quilibet illorum absolvere in foro conscientiarum. Idem possunt Commissarij Inquisitorum per se Gratis in *r. decis. lib. 2. cap. 9. num. 5.* Vivaldus in *Candelabro in editione anni 1602. 1. par. tit. 11. num. 15.* Eymeric. dict. 3. par. num. 61. quos, & alios refert. Sanchez d. cap. 12. num. 1. & seqq.

12 Non solum Consistorium Inquisitorum, sed quilibet illorum potest hanc facultatem delegare. Sanchez d. cap. 12. num. 5.

13 Cognita causa hæresis, si non imponatur poenitentia iudicialiter, possunt Inquisitores simul, non verò divisim committere hæreticum Confessori, ut audita eius sacramentali confessione illum ab hæresi absoluat. Bannes 2. 2. q. 11. art. 4. dub. 2. post 3. argumentum contra secundam conclus. Sanchez d. cap. 12. num. 6.

14 Absolutio data hæretico ab Inquisitoribus in utroque foro inualida est, si hæreticus fictè conuertitur: ita ut postea resipiscens noua egeat absolutione. Suar. tom. 5. de censuris, disput. 7. sect. 7. numero 12. Sanchez dict. cap. 12. num. 8.

15 Hæreticus ab Inquisitoribus absolutus, qui falsus est aliquas hæreses in foro externo, & alias tacuit ex industria, ab illis tantum manet absolutus, quas expressit, ratione verò aliarum manet excommunicatus: quando au-

tem bona fide aliquas hærefes non declarauit, vtpotè quia non meminit, manet absolutus ab omnibus. Sanchez *dict. cap. 12. num. 9.*

16 Idem dicendum est, quando scienter tacuit aliquos actus externos, quos circa hæresim confessam exercuit, dummodo actus tacitus sit alicuius momenti, tunc enim non manet ab illis absolutus, secus si parui sunt momenti. Auila *de censuris part. 2. cap. 6. disput. 2. dubio 3.* Sanchez *dict. numero 9.*

17 Si hæreticus falsus est aliquas hærefes, & alias occultas data opera tacuit, potest ab excommunicatione propter eas contracta absolui ab eo, qui hæreticum occultum absoluere valet. Sanchez *dict. numero 9. & cap. 11. numero 21.*

C A P V T V.

Hæretici fiunt irregulares.

1 Propter hæresim, vel apostasiam externam, siue publicam, siue occultam, irregularitas contrahitur. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 54. numero 17. & 18. Pen. 3. part. Direct. ad quæst. 113. commen. 162. vcrs.* Num autem, & sequentibus. Sanchez *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 25. n. 1. & seqq.* Farinacius *de hære. quæst. 192. §. 5. num. 67. & seqq. & num. 72.*

2 Hæretici purè mentales non efficiuntur irregulares. Nauarr. *in Summ. cap. 27. num. 249.* Suarez *tom. 5. de censur. disput. 43. sect. 1. num. 3.* Sanchez *d. cap. 25. num. 4.* Farinac. *d. §. 5. num. 69.*

3 Apostatæ externi tantùm, & ficti specialem incurrunr irregularitatem propriam talis criminis, secundum probabiliorem sententiam. Suarez *dict. tom. 5. disput. 43. sect. 2. num. 2.* Sanchez *d. cap. 25. num. 5. & 6.* Farinac. *d. §. 5. numero 73.*

4 Irregularitas in hæreticos lata extenditur ad receptatores, fautores, & defensores hæreticorum, etiam occultos, secundum magis probabilem opinionem, sicut etiam ad administrantes hæreticis sacramenta, dummodo hoc eis præsent, quia hæretici sunt. Suarez *dict. num. 5. & 6.* Sanchez *dict. cap. 25. num. 7. 8. & 9.* Farinacius *dict. §. 5. num. 74.*

5 Ob suspicionem contra fidem, quæ non oritur ex facto immediatè concernente hæresim, non incurritur irregularitas propter hæresim imposita, sed ea, quæ sequitur ad notorietatem criminis enormis; vt ex annua perseuerantia in excommunicatione, ex pacto cum Dæmone, ex inuocatione illius, ex petitione responsi, ex cultu absq; intellectus errore; dummodo huiusmodi crimina sint notoria. Suarez *dict. sect. 2. num. 9. & 10.* Sanchez *dict. cap. 25. num. 10. & 11.*

6 Abiurantes de leui, vel de vehementi propter hæresis suspicionem non manent irregulares, nec inhabiles ad officia, & beneficia. Nauarr. *lib. 5. consil. de hæret. in prima editione, consil. 5. & 6. & in secunda, consil. 18. & 19.* Sanchez *dict. cap. 25. numero 12.* Farinacius *dict. §. 5. numero 80.*

7 Hæretici poenitentes non possunt sine dispensatione Summi Pontificis, vel eius Legati quamcumque Religionem intrare: & si qui absquè tali licentiâ ante canonicam absolutionem ingressi fuerint, reuocentur.

Peñ. referens Concilium Narbonense in 2. part.

Director. ad quæst. 40. comment. 65. versic.

Illud hoc loco. Farinac. de hæresi,

quæstione 193. §. 3.

num. 69.

CAPVT VI.

De pœna mortis.

1 **H**Aereticos esse morte plectendos indubitatum est apud viros catholicos. Decian. *in lib. 5. cap. 40. & 42. Farinac. de here. quest. 182. §. 1.*

2 Poena ordinaria hæreticorum ex antiqua consuetudine est vltimum supplicium per ignem. Clar. *verb. Hæresis, num. 7. Couar. 2. var. resol. cap. 10. num. vlt. Simanch. cathol. tit. 46. num. 45. Decian. d. cap. 42. nu. 4. Farinac. d. §. 1. num. 4.*

3 In quibus casibus hæc pœna infligatur hæreticis, ex vi relaxationis curiæ seculari ab Inquisitoribus factæ, dictum est supra *lib. 2. à cap. 41. vsque ad 49.*

4 Inquisitores remittentes hæreticos curiæ seculari, non incurrunt irregularitatem, etiam non adhibita protestatione (non tamen est omittenda protestatio) tum quia relaxatio solùm ordinatur ad mortem, ex accidenti propter dispositionem iuris, tum etiam quia Inquisitores solum remittunt reum à suo foro. Pen. 2. par. Direct. comm. 20. *in cap. Nouimus, vers. Idem ipsum, & seq. de verbor. signif. Nauar. in man. cap. 27. nu. 208. & cap. 28. vide Farin. d. §. 1. nu. 9. & 10.*

5 Seculares Iudices, quibus hæretici ab Inquisitoribus relinquuntur, non possunt remittere pœnam mortis. Clarus. *§. fin. quest. 91. num. 7. in fine.*

6 Seculares Iudices ex hoc præcisè, quòd non imponunt hæreticis sibi relictis pœnam mortis, non excommunicantur; quia talis excommunicatio, non reperitur in iure. Si tamen hoc, vt faueant hæreticis faciant, excommunicationem incurrunt latam contra fautores: sicut etiam in excommunicationem incidunt, non exequendo Inquisitorum mandatum. *Cap. Ad abolendam de heres.*

7 Inquisitores non possunt directè procedere contra Iudices laicos ex eo præcisè, quòd non imponunt hæreticis sibi relictis pœnam mortis; possunt tamen prædicti Iudices à suis Superioribus puniri, quia circa pœnam

pœnam mortis solus ſecularis eſt Iudex.

8 Quamuis Inquiſitores directè præcipere non poſſint Iudicibus ſecularibus, vt hæreticos ſibi relictos comburant, iuxta magis tutam ſententiam; cùm hoc proprium ſit po- teſtatis ſecularis, poſſunt tamen illos tanquam hæreticorum fautores punire: eo quòd omiſſione talis punitionis verè fauent hæreticis. *Vide Pen. 3. par. Direct. ad quaſt. 34. comm. 85. verſic. Quæſitum eſt, & duobus ſeqq.*

9 Si Iudex ſecularis non imponat pœnam mortis per ignem hæreticis ſibi relictis, poteſt Inquiſitor, monitione præmiſſa, per cenſuras illum obligare, vt ſeruet conſtitu- tiones contra hæreticos editas: quòd ſi monitus adhuc ta- lem pœnam imponere nolit, ad grauiores pœnas contra illum procedendum erit, ſicut contra fautorem hæretico- rum, conſulto tamen ſupremo Senatu. *Pen. 4. comment. 85. verſic. Poteſt etiam, & ſequenti.*

10 Hæretici pertinaces, impœnitentes, & conuiçti viui comburuntur. *Simanch. caſhol. tit. 46. num. 49. & tit. 48. nu. 6. Baiard. ad Clar. §. Hæreſis, num. 15. Rojas de hæret. part. 2. num. 369. & ſeqq.*

11 Hæretici conuiçti, & negatiui, ſi poſtquam Iudici ſeculari traduntur, coram illo non confiteantur fidem Ca- tholicam, viui comburuntur. Quia cùm conſter ipſos eſſe hæreticos, tacendo, cùm reſpondere teneantur, pertinaces reputantur. Ita de facto iudicatum fuit ab omnibus Præ- toribus Senatus ſupplicationis in hac ciuitate Olyſſiponen- hoc anno 1629. Dominica 2. Septembris, die 9. eiufdem menſis, cùm in actu fidei tunc celebrato tres homines de genere hæbreorum Chriſtiani noui nuncupati, ab Inquiſi- toribus curiæ ſeculari traditi ſunt propter Iudaïſmum, de quo erant conuiçti, qui perſiſtentes in negatiua, affirmabant coram ipſis Inquiſitoribus ſe eſſe Chriſtianos, at verò co- ram Iudicibus ſecularibus poſiti, & interrogati de fide, ſoluerunt reſpondere, & ſic traditi ſunt miniſtris, vt viui comburerentur, & viui combuſti ſunt.

CAPVT VII.

De pœna priuationis fama, & honoris.

1 **H**Aeretici propter hæresim incurrunt infamiam, & si fuerint nobiles, vt viles, & plebej puniendi sunt. Rojas *singul.* 81. Pen. 1. *part. Director. comment.* 4. Azor. *institut. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 13. versc.* Septima hæreticorum pœna. Farinacius *de hæret. quæst.* 189. §. 4. numero 40.

2 Infames sunt etiam credentes, receptatores, fautores, & defensores hæreticorum, dummodo in causa hæresis receptent, &c. Decian. *crim. lib. 5. cap. 51. num.* 45. Farinac. *de hæresi, quæst.* 184. §. 3. num. 43. Sanchez *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 26. num.* 3.

3 Hæretici, credentes, &c. non solum sunt infames ipso facto infamia iuris, sed etiam infamia facti. Hanc, nisi crimen fuerit notorium, post sententiam incurrunt. Pen. *d. comment.* 4. Azor. *dict. cap. 13. quæst.* 7. Sanchez *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 26. num.* 1. Farinacius *d. quæst.* 189. §. 4. num. 54. & seqq.

4 Prædicti hæretici, credentes, &c. priuantur ipso facto omnibus honoribus, dignitatibus, & officijs publicis. Decian. *dict. lib. 5. capit.* 43. numero 8. Pen. *dict. comment.* 4. Azor. *dict. cap. 13. quæst.* 3. Farinacius *dict. §. 4. numero* 43. & 44.

5 Priuantur omnibus priuilegijs, quibus fruebantur, quando erant Catholici. Simanch. *cathol. rit.* 29. num. 18. Rojas *singul.* 81. Decian. *dict. cap. 43. numero* 8. Farinac. *d. §. 4. num.* 45.

6 Priuantur omni actu legitimo, & omnia acta per eos facta sunt nulla, nec agere, conueniri tamen possunt. Simanch. *in Enchirid. rit.* 67. numero 4. Zanchin. *de hæret. cap.* 18. numero 3. Farinacius *dict. §. 4. numero* 46. & sequentibus.

7 Non possunt esse Iudices, nec arbitri, & causæ coram eis agitatæ, & sententiæ nullæ sunt, etiam si communi opinione reputentur fideles. Rojas *singul.* 20. & 88. Simanch. *catholic. titul.* 46. numero 58. Decian. *diff. cap.* 43. num. 3. Farinac. *d. §. 4. num.* 49.

8 Non possunt esse Notarij, & instrumenta ab eis facta non valent, nec similiter Aduocati. Syluester *verbo Hæreticus, §. 1. num.* 16. Tabiena *eodem verbo, numero* 21. *vers.* Si tabelliones. Simanch. *diff. tit.* 46. num. 61. Farinac. *d. §. 4. num.* 50. & *sequentibus.* Decian. *diff. cap.* 43. num. 4. & *cap.* 51. num. 79.

9 Non possunt etiam esse milites. Decian. *diff. cap.* 43. num. 4. Farinac. *d. §. 4. num.* 53.

10 Collatio beneficiorum facta hæreticis, credentibus, &c. est irrita, & tenentur statim restituere fructus tanquam iniquè perceptos. Pen. 3. *par. Direct. ad quest.* 113. *comment.* 162. Azor. *diff. cap.* 13. *quest.* 8. Sanchez *diff. cap.* 26. num. 4.

11 Hæretici reconciliati non ex eo recuperant famam, & honores, quibus propter hæresim priuantur, sed actualiter dispensari debent. Simanch. *cathol. tit.* 47. nu. 76. Pen. *in prima par. Director. commen.* 4. *ad l.* Cunctos populos. Cod. *de Summa Trinitate,* Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 43. num. 8. *Vide Farinac. de hæresi, quest.* 193. §. 3. num. 68. qui alios refert.

CAPVT VIII.

De pœna carceris.

1 Hæreticus, qui postquam deprehensus est, ad fidem conuertitur, si non sit relapsus perpetuo carceri traditur; si tamen spontè veniat, vel post apprehensionem fatetur delictum, antequam testes ei publicentur, non traditur perpetuo carceri. Rojas *de hæres. part.* 2. num. 188. & *seqq. assert.* 16. Eymeric. 3. *part. Direct. quest.* 93. ubi Pen.

comment. 142. & eadem 3. part. comment. 41. numero 188. Simanch. *cathol. tit. 47. num. 29. 41. & seqq.* Farinac. *de her. q. 193. §. 5. num. 101. & 103.*

2 Abiurans de leui, aut de vehementi non damnatur ad perpetuum carcerem. Simanch. *d. tit. 47. num. 53. & in Encbirid. tit. 58. num. 7.* Eymeric. *dict. 3. part. rubr. de quinto modo terminandi processum, num. 172. ubi Pen. d. commen. 42. num. 172. Rojas singul. 1. num. 21. & dict. 2. part. num. 197. & seq. Farinac. d. §. 5. num. 103.*

3 Ijs, qui perpetuo carceri non traduntur, minuitur de tempore carceris, secundum quod citius conuertuntur, & fatentur delicta sua, & sic etiam iusto Inquisitorum arbitrio commutatur, vel dispensatur dicta poena. Rojas *proximè citatis locis.* Pen. 3. part. comment. 142. Farinacius *d. num. 103. & 104.*

4 Hæreticus veniens antequam denunciatur, vel ita-
rim rediens ad fidem post deprehensionem, non est dam-
nandus ad perpetuum carcerem, dummodo non sit notoriè
deprehensus in hæresi, nec alios corrumpendi timor adsit.
Locatus *in iudic. Inquisit. verbo Hæreticus, num. 34. & se-
quentibus, & verbo Inquisit. n. 33.* Farinac. *d. §. 5. nu. 104.*
Pen. *dict. comment. 142.*

5 Poena carceris commutari potest in peregrinatio-
nem, vel reclusionem in aliquo Monasterio. Simanch.
catholic. tit. 16. num. 5. Pen. 2. part. *Direct. in cap. Excom-
municamus. 2. numero 5. de her. & comment. 46.* Farinacius
d. §. 5. num. 104.

6 Quando mulier nupta damnata est ad perpetuum
carcerem, potest ei de supremi Senatus consensu assignari
pro carcere domus mariti. Pen. *dict. 3. part. comment. 142.*
Farinac. *d. §. 5. num. 105.*

7 Carcer perpetuus poenitenti hæretico assignandus
non debet esse talis, quod abbreviet dies incarcerationi.
Decian. *crimin. lib. 5. cap. 42. num. 14.* Farinacius *dict. §. 5.
numero 106.*

8 Hæretici ad mortem damnati; confessi, vel conuicti
possunt retineri in carcere obscuro, & tetro, vbi intra
paucos

paucos dies moriantur. Martin. DelRio *disquisit. magic. libro 5. sect. 7. versic.* Potest autem capi. Farinacius *d. §. 5. num. 107.*

9 Condemnatis ad perpetuum carcerem, providere debent de necessarijs ijs, qui bona eorum possident; si verò bona non habuerint, eis provideatur per Prælatum. Concil. Tolosanum, *cap. 10. relatum à Pen. 3. part. Direct. commens. 46. versic.* Quod verò dicit.

10 Clericus condemnatus ad perpetuum carcerem, sicut etiam damnatus in perpetuum ad trirèmes, actualiter degradandus est; ex consuetudine tamen solum verbaliter degradatur. Griland. *de hæret. quæst. 7.* Albertin. *in cap. Quoniam de hæret. in 6. num. 55. Pen. d. comment. 46. nu. 202. per totum.*

11 Hæretici reconciliati damnati ad perpetuum carcerem, admittendi sunt ad audiendam Missam, & ad alia Sacramenta; cum hoc non sit eis prohibitum.

CAPVT IX.

De confiscatione bonorum hæretici.

1 **D**iuersum quid sunt Annotatio, Confiscatio, & Incorporatio bonorum. Annotatio bonorum est *descriptio bonorum delinquentis fisci nomine ex causa, cum obligatione, vel sequestratione eorundem. L. 1. ubi Glos. verbo Annotat. ff. requirend. reis. Anton. Gomez. ad l. 76. Tauri num. 7. & de delictis, capit. 9. num. 2. Clar. §. fin. quæst. 44. numero 2. & seqq.*

2 Annotatio in illis tantum casibus fit, in quibus confiscatio locum habitura est, ne in detrimentum fisci aliqua occultentur, aut surripiantur. Ant. Gomez. & Clarus *citatis locis.*

3 Confiscatio est *bonorum in fiscum applicatio.*

4 Incorporatio bonorum est, *eorum, qua ad fiscum sunt delata, eiusdem nomine occupatio, & in corpus bo-*

novum fisci redactio. L. 3. l. Incorporatio. C. bonis vacantibus lib. 10.

5 Poena confiscationis ex multis causis maximè convenit hæreticis. Primò ; quia hæresis plerumque à diuitiarum cupiditate procedit. *1. ad Timoth. 6. Castro lib. 2. de iusta hæretic. punit. cap. 5.*

6 Secundo ; quia cum hæretici sint cæteris sceleratis peiores, eò magis diuitiæ sunt eis auferendæ, ne per illas noceant. *Simanch. cathol. tit. 9. num. 1. & 2.*

7 Tertio ; quia cum, utpote magis carnales, maximè sunt affecti diuitijs, magis deterrentur per earum priuationem, quam nec fugientes facillè euitant. *L. bona fides. versic. Nam male. ff. Depositi.*

8 Bona hæreticorum externorum, ac etiam apostatarum ipso iure sunt confiscata, siue pœniteant, siue non, quamuis ad breue tempus in hæresi, vel apostasia perstiterint. *Eymex. 3. par. Direct. quæst. 109. ubi Pen. commen. 158. Simanch. dict. tit. 9. num. 21. Sanchez Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 14. num. 1. Farinac. tom. 1. de delictis, quæst. 25. num. 12. ac de heræ. quæst. 190. §. 1. num. 1. & sequentibus ; & §. 10. num. 132. & seqq.*

9 Confiscatio non habet locum, nisi in casibus in iure expressis. *Authent. de non eligendo secundo nubentes. Clar. §. fin. quæst. 78. num. 5. Farinacius de heræ. quæst. 193. §. 6. num. 120.*

10 Bona suspectorum de hæresi, siue leniter suspecti sint, siue vehementer, non publicantur. *Repert. Inquisit. verb. Confiscatio, versic. Item sciendum, & vers. Actis quia. Tabiena verb. Hæreticus, num. 5. ad finem. Farinac. de heræ. quæst. 190. §. 1. num. 26.*

11 A die commissi criminis bona hæreticorum censentur confiscata, requiritur tamen sententia non condemnatoria, sed declaratoria criminis ; dummodo hæresis notoria non sit : tunc enim solummodo assignandus est terminus ad excusandum factum. *Simanch. dict. tit. 9. num. 126. Nauar. consil. 20. n. 4. de her. lib. 5. Pen. d. commen. 158. Sanch. d. lib. 2. cap. 22. num. 14. & seqq. Farinac. d. §. 1. num. 5.*

12 Bona hæreticorum confiscantur etiam post mortem, quamuis ipsi in vita delati non fuerint; citandi tamen sunt hæredes propter confiscationis præiudicium. Anton. Gomez. *de delictis, cap. 2. de crimine lese maiestatis diuinae, & humanae, num. 1. versic.* Item etiam est pœna. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 57. numero 4. & 7. Farinacius dict. §. 1. num. 9. & sequentibus.*

13 Nomine bonorum hæretici, quæ confiscantur, clauduntur bona mobilia, immobilia, se mouentia, iura, actiones, & iura sepulchrorum. Simanch. *catholic. tit. 9. num. 7. Valquez 1. 2. q. 96. art. 5. disput. 196. num. 3. Azor. institut. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 7. quest. 8. Sanchez d. lib. 2. cap. 14. num. 2. & 3.*

14 Iura personalia (ea videlicet, quæ non egrediuntur personam) non transeunt in fiscum. Peregrin. *de iure fisci, lib. 5. tit. 1. à num. 90. vsque ad 97. Sanchez d. cap. 14. num. 5. 6. & 42.*

15 Quæ ad hæredes extraneos non transeunt, nequeunt in fiscum transire; non tamen sequitur. Transit in hæredes extraneos, ergo in fiscum; cum fiscus propriè hæres non sit, esto sic propriè vniuersitatis bonorum hæretici successor. Peregrin. *d. tit. 1. à num. 60. vsque ad 68. Sanchez dict. cap. 14. num. 4. & 5.*

16 Omnia bona, quæ hæreticus habebat tempore commissi delicti, & quæ eo durante acquisiuit, confiscantur. Baiard. *in addit. ad Clar. lib. 5. §. Hæresis. num. 19. & 9. 78. num. 12. Sanchez d. cap. 14. num. 7. vsque ad 10. Farin. d. §. 1. num. 25.*

17 Bona acquisita post sententiam reconciliationis publicanda, seu confiscanda non sunt. Sanchez, & Farinac. *locis proximè citatis, idem Farinac. tom. 1. quest. 25. num. 338. & seqq.*

18 A die, qua hæreticus fecit plenam confessionem coram Inquisitoribus, ita vt nihil superfit ad hoc, vt sententia in eius causa pronuncietur, & habeatur pro vero confitente, etiam antequam sententia pronuncietur, non sunt confiscanda bona, quæ eo medio tempore acquisiuit,

fuit, & hæreditatem sibi relictam potest licitè retinere. Idem dicendum est de bonis sodomitè confiscandis. Sanchez *d. cap. 14. nu. 10.* & Farinac. *d. §. 1. num. 25.*

19 Si sit dubium, an hæresis, quæ acquisitionem dominij impedit, perseveret, præsumitur perseverare. Sanchez *d. cap. 14. num. 11.*

20 Ius conditionale descendens ex vltima voluntate, vt hæreditas, legata, aut fidei commissa conditionalia, non publicantur, si conditio post condemnationem impleatur; seu, iuxta superius dicta, postquam cessauit delictum: cum nulla dispositio conditionalis in vltimis voluntatibus transmittatur ad hæredes, nisi sit ius passiuum (illud nimirum, quod acquiritur ex conditione adimplenda per alium) quia hoc transit in fiscum. Sanchez *d. cap. 14. q. 2. num. 15.* & *seqq.* Farinac. *tom. 1. de delict. q. 25. num. 143.* & *seq. ac de her. q. 190. §. 1. num. 13.* Vasquez *1. 2. q. 96. artic. 5. disp. 169. cap. 1 num. 7.*

21 Si conditio perseverante hæresi impleatur, prædicta iura conditionalia transeunt in fiscum. Sanchez *numero 20.*

22 Iura, & debita conditionalia si descendant ex contractu, etiam si impleatur conditio post condemnationem, pertinent ad fiscum; quia iura conditionalia ex contractibus consurgentia transmittuntur ad hæredes. Vasq. *num. 5.* Farin. *d. quest. 25. num. 146.* Sanchez *num. 21.*

23 Iura actiua contracta ex conditione potestatiua (illa nimirum, quæ à sola voluntate illius, cui imponitur, dependet) posita in contractu, transeunt ad fiscum, quando fiscus ipse potest conditionem implere ad eundem effectum, quem contrahentes intendunt. Sanchez *d. cap. 14. n. 25.* & 26. Farinac. *d. quest. 190. §. 1. num. 13.*

24 Ius passiuum contractum ex conditione potestatiua in contractu tempore habili celebrato posita, impleta post delictum à contrahente cum reo, non transit in fiscum, quia non retrotrahitur, sed respicit tempus adimpletæ conditionis. Sanchez *d. cap. 14. num. 24.* & 27.

25 Si conditio posita in contractu sit de præsentibus, aut de præ-

de præterito, & res ita se habeat, ut in conditione ponitur, ea bona transeunt ad fiscum: si verò non ita se habeat, evanescit contractus. Antonius Gomez. *tom. 2. variar. cap. 11. num. 38. corolar. 5. & tom. 3. cap. ult. numero 2. Farinac. dict. quæst. 25. num. 147. Sanchez d. cap. 14. num. 29.*

26 Attento iure communi, canonico, vel civili, hæreticus ante latam sententiam, potest acquirere hereditatem sibi relictam, nec ad illam redditur incapax, etiam post commissum delictum, secundum probabiliorem sententiam, ac proinde talis hereditas venit confiscanda. Molin. *tom. 3. de iustit. disput. 658. num. 9. Azor. tom. 1. institut. moralium, lib. 5. cap. 8. quæst. 1. Sanchez dict. cap. 14. num. 31. & 34. Simanch. cathol. tit. 47. num. 7. Tellius ad l. 4. Tauri num. 48. & seq. Consonat. l. Tauri 77. Ord. Regn. tit. 3. §. 6.*

27 Si alicubi sit lex municipalis, quæ reddat hæreticos incapaces à die commissi criminis, fidei commissum, legatum, vel hereditas illis delata non transit in fiscum. Sanchez *d. cap. 14. num. 32. & 34.*

28 Casu, quo hæretici sunt incapaces, hereditas, fidei commissum illis factum, aut legatum illis relictum durante hæresi, non transit in fiscum, etiam post latam sententiam, sed in relinquentis heredes ab intestato, dummodo interveniat ignorantia hæresis. Ita Sanchez *cum per eum cit. dict. num. 32. 34. & 38.*

29 Donatio facta hæretico ab eo, qui ignorat illum esse hæreticum, valida est, & bona donata transeunt in fiscum post latam sententiam. Sanchez *dict. capit. 14. numero 36.*

30 Quæ hereticus suo labore, artificio, aut negotiatione acquisivit, ad fiscum similiter spectant post latam sententiam. Meres *de maioratu in cap. Editione part. 1. q. 1. num. 99. Sanchez dict. cap. 14. num. 37.*

31 Relicta, vel donata hæretico, ab eo, qui novit ipsum esse hæreticum, confiscantur etiã in opinione dicentium hæreticum esse incapacem ad legatum, vel donationem recipiendam; nisi sit verè pauper, & quæ ei relinquuntur, aut donantur, habeant rationem elemosynæ, aut sit legatum

alimen-

alimentorum. Simanch. *cathol. tit. 45. num. 56.* Azor. *tom. 1. institut. moral. lib. 5. cap. 8. quest. 1. & lib. 8. cap. 12. quest. 8.* Sanchez *dict. cap. 14. num. 38. 39. 41. & seq.*

32 Alimenta, quæ debentur in futurum pro tempore, quod post sententiam cessit, non confiscantur, quæ tamen tempore sententiæ debita erant, confiscanda veniunt. Idem dicendum est, quando legatum alimentorum est implicitum, sub nomine ususfructus. Farinacius *crimin. tom. 1. quest. 25. num. 146.* Sanchez *dict. cap. 14. num. 42. & sequentibus.*

33 Quæ debentur ex contractu in singulos annos confiscantur, quia est una tantum obligatio; quæ verò ex ultima voluntate debentur soluenda in singulos annos, cum censeantur plura legata, confiscanda non sunt, iuxta dicta num. præcedenti. Simanch. *catholic. titul. 9. nu. 135. & 136.* Sanchez *dict. cap. 14. num. 46.*

34 Hæreditas delata hæretico ante commissum crimen, nondum tamen ante illud adita, non confiscatur, nisi adeundi ius tale sit; ut ad hæredes extraneos transmittatur, aut legitima filijfamilias, qui post obitum patris deliquit, quæ publicatur. Farinac. *dict. quest. 25. num. 141.* Sanchez *dict. cap. 14. num. 48. & 49.*

35 Tam ante sententiam post delictum hæresis commissum, quam post sententiam latam potest hæreticus repudiare hæreditatem sibi delatam in præiudicium fisci, non tamen in fauorem alicuius, ut vice ipsius alter succedat, dando illi vices suas, qui aliàs non esset successurus. Vasquez *1. 2. quest. 96.*

artic. 5. disput. 172. cap. 4. num. 13.

& sequentibus. Sanchez dict.

cap. 14. num. 50. &

sequentibus.

†

CAPIT. X.

De confiscatione peculiorum, ac legitima parentum, ob filijfamilias, ac etiam patris crimen.

Peculium castrense (illud nimirum, quod filiofamilias degenti in militia confertur ratione militiæ, aut quod ipse in militia acquisiuit) vel quasi castrense (videlicet illud, quod acquiritur per officium publicum) non confiscatur ob filijfamilias hæresim, sed ad patrem deferretur, secundum probabiliorem, & communiorem sententiam. Menoch. *de recuper. possess. remed. 9. numero 70.* Farinacius *tom. 1. de delictis, 9. 23. num. 11. & 13.* Sanchez *tom. 1. Decalog. lib. 2. cap. 15. num. 4. & 5.*

2 Ob crimen filijfamilias probabilior sententia, tenet non publicari bona aduentitia (scilicet, quæ acquiruntur ex industria, labore, vel donatione, aliundè, quàm intuitu patris facta ex successione, aut quæ casu, vel fortuna comparantur) neque quoad proprietatem, neque quoad usumfructum, etiam si filius consensu patris illa administret, aut ad patrem non pertineat ususfructus illorum, nisi solum in spe, utpote, quia relicta sunt filio, usufructu alteri referuato. Menoch. *d. remed. 9. nu. 66. 87. & 90.* Farinacius *dict. 1. comment. quest. 24. num. 5. & 9.* Sanchez *dict. cap. 15. num. 9. & sequentibus.*

3 Si bonorum aduentitiorum Pater non habet usumfructum, publicantur huiusmodi bona ob delictum filijfamilias, iuxta probabilem sententiam. Sanchez *dict. cap. 15. num. 14.*

4 Peculium profectitum (illud videlicet, quod proficitur à patre, vel eius causa proxima, & principali, non tamen pertinet ad bellum, vel ad officium publicum) non publicatur ob hæresim filijfamilias, quamuis habeat à patre facultatem illud donandi, ac dissipandi. Menoch. *d. remed.*

d. remed. 9. num. 97. Farinacius dict. quæst. 24. num. 3. & 4. Sanchez dict. cap. 15. num. 18. & 19.

5 Legitima debita filiofamilias in bonis paternis non confiscatur, quando superstite parente filiusfamilias deliquit, imo, nec mortuo parente post delictum commissum. Baiard. *ad Clar. lib. 5. quæst. 78. num. 48. Farinac. d. quæst. 24. num. 16. Sanchez dict. cap. 15. num. 19. & 21.*

6 Si pater assignauit, & tradidit legitimam filiofamilias, qui post hoc in hæresim incidit, talis legitima confiscatur. Sanchez *dict. cap. 15. num. 20.*

7 Ob patris delictum confiscatur peculium castrense, vel quasi castrense filijfamilias. Sanchez *d. lib. 2. cap. 16. num. 1. Farinac. de hære. quæst. 190. §. 1. num. 17.*

8 Vfusfructus publicatur propter crimen vsufructuarij pro toto eo tempore, quo ipse delinquens erat illud potiturus. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 19. Farinac. d. tom. 1. q. 25. num. 150. Sanchez d. cap. 16. num. 4. & 5.*

9 Quando expresse interdicta est vsufructus alienatio, in fauorem tertij, qui substituitur, non publicatur vsufructus, ob vsufructuarij delictum, sed ad substitutum spectat. Sanchez *d. cap. 16. num. 5.*

10 Bona aduentitia filijfamilias non publicantur ob paternum delictum, quoad proprietatem, imò neque quoad vsufructum, quando pater ante delictum eum remisit. Sanchez *d. cap. 16. num. 9. & 10. Farinac. de hæresi quæst. 190. §. 1. num. 27.*

11 Si ex delicto patris non amittitur patria potestas, totus vsufructus quem habebat in bonis filij aduentitijs, confiscatur pro eo tempore, quo apud patrem perseueraturus erat. Anton. Gomez. *2. var. cap. 15. num. 18. Menoch. d. remed. 9. num. 244. Sanchez d. cap. 16. nu. 15. & seqq.*

12 Confiscatis bonis propter hæresim patris, non confiscatur vsufructus aduentitiorum filij, sed consolidatur cum proprietate, & ad filium pertinet, cum ex tali delicto exemplis maneat quoad omnia sua bona. Simanch. *d. tit. 9. num. 81. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 5. cap. 7. q. 8. & lib. 8. cap. 12. quæst. 15. Sanchez d. cap. 16. num. 18.*

13 Si filius ob aliud delictum patriam potestatem egrediatur, illorum tantum aduentitiorum bonorum publicatur ususfructus, quæ ante delictum patris filius acquisierat, non verò eorum, quæ post delictum comparauerat. Molin. *de iustit. tom. 1. disput. 9. versic.* Ab hac regula. Sanchez *d. cap. 16. num. 19.*

14 Profectitia bona non confiscantur ob patris delictum, sed referuntur filio. Anton. Gomez *d. cap. 15. num. 16.* Menoch. *d. remed. 9. num. 73.* Sanchez *d. cap. 16. num. 21.*

15 Antequam huiusmodi bona profectitia tradantur filio, satisfaciendum est creditoribus, quando cætera patris bona non sufficiunt. Salicet. *l. penult. num. 3. C. qui bonis cedere.* Sanchez *d. cap. 16. num. 24.*

16 Legitima filij debita in bonis paternis non confiscatur ob patris delictum, sed filio referuatur, excepto crimine læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ. Simanch. *cathol. tit. 29. num. 12.* Barb. *lib. 1. part. 4. numero 84. & 85. ff. solus. matrim.* Sanchez *d. cap. 16. num. 25. & seqq.*

C A P V T X I.

De confiscatione bonorum coniugum.

1 **N**Eque bona mariti ex delicto vxoris, neque vxoris bona ex mariti delicto publicantur. Ex quo deducitur non confiscari ex viri delicto vxoris dotem, bona paraphernalia, videlicet bona extra dotem, archas, sponsalitiâ largitate, quando ea est vxoris, nec medietatem lucrorum, quæ constante matrimonio acquisita sunt, & diuiduntur inter coniuges. Sanchez *Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 17. numero 2. & seqq.* Peñ. *ad 3. part. Direct. quest. 111. comment. 160.* Farinac. *de hæc. quest. 190. §. 3. à num. 44. vsque ad 47.*

2 Si dos vxoris non fuit verè tradita, confiscari potest, quamuis vir fateatur illam recepisse, nisi aliæ subsint coniecturæ. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 67. & sequenti.* Sanchez *d. cap.*

d. cap. 17. num. 5. & seqq. Peñ. d. comment. 160. Farinac. dict. §. 3. num. 48.

3 Dum filius non soluit vxori dotem, tenetur ei alimenta præstare, sicut quicumque alius hæres. *Peregrin. de iure fisca, lib. 5. tit. 1. num. 82. Sanchez. d. cap. 17. num. 8.*

4 Mulier contrahens scienter cum hæretico, est suspecta de hæresi. Colligitur ex cap. *Decreuit. de hære. in 6. iuncta Glossa verbo Tunc. Soto in 4. dist. 39. art. ult.*

5 Si mulier scienter nupsit viro hæretico, in delicti penam publicatur eius dos per Iudicis sententiam; secus vero si post contractum matrimonium sciuit, quamuis ipsam non reuelat; in dubio autem præsumitur ignorantia. Probatio, quòd sciuit, incumbit fisco. *Peñ. 3. part. Director. comment. 160. Farinac. dict. §. 3. numero 49. 52. 53. & 54. d. Glossa verbo Tunc.*

6 Quando dos data est vxori cum grauamine, vt soluto matrimonio alteri, vel danti restituatur, non confiscatur, quamuis mulier scienter contraxerit. *Sanchez dict. cap. 17. num. 19.*

7 Bona paraphernalia vxoris etiam scienter contrahentis cum hæretico, non confiscantur, nisi quæ fuerunt donata à viro post crimen commissum. *Sanchez d. cap. 17. num. 20. & 22.*

8 Mulieris scienter contrahentis cum hæretico non confiscatur dimidia pars bonorum, quæ durante matrimonio sunt acquisita; quia hoc non determinatur in iure; & quia non fuit causa contrahendi illicitè, sicut à principio.

9 Constante Matrimonio si mulier delinquat contra fidem, eius dos publicatur, & auferitur dos ipsa viro, non solum quoad proprietatem, sed etiam quoad fructus, nisi vir, vel alius ex pacto esset dotem lucraturus soluto matrimonio. *Antonius Gomez. ad l. 78. Tauri, num. 6. Barb. l. Si constante. 25. §. fin. num. 1. ff. solut. matrimonio. Sanchez dict. cap. 17. num. 31. & seqq.*

CAPVT XII.

De bonorum, quæ alienari prohibentur, item de iuris patronatus, ac emphyteusis confiscatione propter heresis, vel sodomie crimen.

1 **S**I prohibitio fiat in fauorem illius, cui alienatio interdicitur, confiscantur in perpetuum alienari prohibita, ob eius delictum. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 9. num. 78. Farinac. *tom. 1. quæst. 25. num. 46.* Sanchez *Decal. lib. 2. cap. 18. num. 5.*

2 Quando alienationis prohibitio est solum in fauorem aliorum, & prohibitio est tacita, ob possessoris delictum, qui primus institutor non est, confiscatur quamdiu uiuit, commoditas vsusfructus, qui tamen ad uxorem non pertineat, non uero proprietas, nisi uiuente grauato moriatur ille, qui substituebatur loco criminosi. Baiard. *ad Clar. lib. 5. quæst. 78. num. 34. & 35.* Sanchez *dict. cap. 18. num. 8. 9. & 10.*

3 Non confiscantur bona alienari prohibita, etiam uiuente possessore, qui primus institutor non est, etiam quoad vsusfructum, sed statim transeunt ad sequentem uocatum. *Clar. in praxi lib. 5. q. 78. num. 10.* Farinac. *tom. 1. de delictis, q. 25. num. 35.* Sanchez *d. cap. 18. num. 15.*

4 Si cum prohibitione alienandi tacita inueniatur expressa conditio, quod bona non diuidantur, aut quod conferrentur in familia, vel agnatione, non confiscantur, quia per hoc inducitur expressa alienationis prohibitio. *Clar. d. num. 10.* Farinac. *d. quæst. 25. num. 31. & 32.* Sanchez *dict. cap. 18. num. 17. & seq.*

5 Confiscantur bona cum conditione expressa, quod non alienentur, si solum prohibeantur alienari per contractum, aut quando defuerint omnes personæ, quarum causa

interdicitur alienatio. *Clar. d. quæst. 78. num. 43. Farinae. d. quæst. 25. num. 49. Sanchez d. cap. 18. num. 22. & 23.*

6 Maioratus institutus ex bonis proprijs ex solius iuris priuilegio, non confiscatur in perpetuum ob delictum possessoris, qui non est primus institutor. *Anton. Gom. ad l. 40. Tauri num. 91. Molin. socius tom. 3. de iust. disp. 657. à num. 3. & disp. 582. num. 1. Sanchez d. cap. 18. num. 36.*

7 Maioratus ex bonis patrimonialibus institutus, Regia tamen facultate, adiecta clausula à Rege, aut ab institutore, vt ea bona publicentur, ob crimen læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ, aut sodomix, confiscantur in perpetuum propter talia delicta, nec venit ad alios vocatos, secundum probabilem sententiam. *Anton. Gom. d. num. 91. Molin. socius d. num. 1. Sanchez d. cap. 18. num. 41.*

8 Probabilius mihi videtur, quod maioratus institutus ex facultate Regia, ex bonis patrimonialibus, cum clausula, quod non deferatur in fiscum ob crimen possessoris, præterquam in crimine hæresis, læsæ maiestatis, & sodomix, confiscatur solum in vita delinquentis, ipso autem mortuo transit ad successorem; quia secundum iuris regulas *suprà num. 6.* etiam in alijs casibus confiscatur solum ad vitam delinquentis, non verò in perpetuum in præiudicium successorum. Et clausula illa concedit, quod extra illos casus, nec in vita delinquentis deferatur ad fiscum, in quo gratia videretur consistere. Exceptio igitur illorum casuum reliquit rem in terminis iuris communis, vt solum in vita delinquentis ob tria illa crimina confiscetur, aliàs gratia retorqueretur in odium, quod non est admittendum. *L. Quod fauore. C. de legibus. l. Nulla iuris ratio. ff. eodem sit. cap. Quod ob gratiam. 61. de reg. iuris in 6.*

9 Si prædicta clausula non apponatur, non confiscatur maioratus in perpetuum. *Sanchez d. cap. 18. num. 43.*

10 Non confiscatur in perpetuum ob prædicta crimina, etiam si interueniat Regis facultas, si habens descendentes illum ex tertio, vel quinto suorum bonorum instituit. *Antonius Gomez. d. num. 91. Molin. socius d. disp. 582. num. 2. & disput. 657. num. 6. Sanchez d. cap. 18. num. 47.*

11 Quando quis instituit maioratum cum Regia facultate, ex bonis tamen, ex quibus sine illa illum instituere poterat, & instituit, ratione illius privilegij ex maiori parte quàm poterat, solum publicatur in perpetuum, quantum ad excessum. Molina *socius d. disp. 582. num. 3.* Sanchez *d. cap. 18. num. 50.*

12 Si maioratus sit aded antiquus, ut de eius institutione non constet, non confiscatur in perpetuum, nisi probetur, quod deficiente privilegio institui non poterat, vel quoad totum, vel quoad aliquid. Molina *socius d. disp. 582. num. 3.* Sanchez *dict. cap. 18. num. 53.*

13 Non confiscatur Regnum ob heresim, aut alia possessoris crimina: sed si propter talia crimina amittatur, devoluitur ad subsequenterem successorem Catholicum; quia, sicut in reliquis maioratibus, omnes successores suo ordine instituti sunt. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 44. num. 28.* Azor. *tom. 1. institut. moral. lib. 8. cap. 12. quæst. ult.* Sanchez *dict. cap. 18. num. 54.*

14 Si aliter communi bono consuli non potest, integrum est Pontifici regnum descendentibus Catholicis auferre, & concedere illud Regi Catholico debellanti. Molina *socius d. tom. 3. disp. 620. num. 9. & disput. 657. num. 4.* Azor. *d. quæst. ult.* Sanchez *d. cap. 18. num. 55.*

15 Quando bona maioratus publicantur in perpetuum, licitum est solo æquari principalem domum maioratui subiectam: secus autem, si in perpetuum non publicentur; nisi fiat maioratui compensatio valoris domus. Molina *socius d. disp. 657. num. 5.* Sanch. *cap. 18. num. 56.*

16 Casu, quo bona maioratus confiscantur in perpetuum, manent talia bona apud Regem libera à maioratus vinculo. Sanchez *dict. cap. 18. num. 58.*

17 Si maioratus instituatur post delictum commissum, ob quod bona ipso iure publicantur, confiscatur in perpetuum ex tali delicto institutoris: secus si bona non publicentur ipso iure. Molina *socius dict. tom. 3. disput. 659. num. 1.* Sanchez *d. cap. 18. num. 60. & seqq.*

18 Si maioratus sit in aliqua ultima voluntate, ut in

testamento, codicillo, vel donatione causa mortis, confiscatur in perpetuum ob subsequens institutoris delictum. Molin. *d. disput. 659. num. 2.* Sanchez *d. cap. 18. num. 63.*

19 Si maioratus sit institutus contractu irrevocabili inter vivos ante institutoris delictum, non confiscatur in perpetuum, nisi sit institutus Regia autoritate, cum clausula, quod possit confiscari, iuxta dicta *num. 7.* Antonius Gomez. *leg. 40. Tauri, num. 91. corol. 3.* Molina *socius dict. disp. 659. num. 1.* Sanchez *d. cap. 18. num. 64. & sequenti.*

20 Si maioratus institutus sit contractu revocabili inter vivos, non confiscatur in perpetuum ob subsequens institutoris delictum. Antonius Gomez. *citato loco.* Molina *socius dict. disput. 659. num. ultimo.* Sanchez *dict. capit. 18. num. 66.*

21 Si institutor ante sententiam declaratoriam sui criminis revocet dictum contractum, confiscatur maioratus in perpetuum; si vero post sententiam, tunc nec in perpetuum, nec ad tempus confiscatur. Sanchez *dict. cap. 18. num. 67.*

22 Casu, quo maioratus ob delictum instituentis, vel possidentis non confiscatur in perpetuum, confiscantur fructus illius in instituentis, aut possidentis vita. Sanchez *dict. cap. 18. num. 57. & 68.*

23 Ius patronatus Ecclesiasticum, quod ex sua institutione nequit ad hæredes extraneos transire, non publicatur ob patroni delictum. Clar. *in pract. lib. 5. quest. 78. num. 8.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 5. tit. 1. num. 72. & 121.* Sanchez *lib. 2. Decal. cap. 19. num. 2.*

24 Quando Iudex Ecclesiasticus bona patroni confiscat, publicatur cum illis ius patronatus, quod ad hæredes extraneos transire potest. Molin. *lib. 1. de primogen. cap. 24. num. 26.* Cantera *in quest. crim. tit. de questionibus tangentibus punitionem delictorum, capit. 1. num. 50.* Sanchez *dict. cap. 19. num. 3.*

25 Iudex laicus non potest per se, & directè confiscare ius patronatus Ecclesiasticum, nec facta ab eo confiscatio valida est. Sanchez *dict. cap. 19. num. 4.*

26 Publicatis omnibus bonis per Iudicem laicum, publicatur indirectè ius patronatus Ecclesiasticum, quod potest ad extraneos transire, dummodo in talis publicationis sententia non fiat mentio iuris patronatus. Clarus *dict. num. 8.* Molina *dict. num. 26.* Sanchez *dist. cap. 19. & seq. numero etiam 14. & 15.*

27 Si Iudex secularis in confiscatione omnium bonorum dicat: Confisco omnia bona cum iure patronatus, probabilius est valere talem confiscationem; si tamen dicat: Confisco omnia bona, & ius patronatus, nulla est talis publicatio. Sanchez *dist. cap. 19. numero 12. & 13.*

28 Quoties ius patronatus publicatur in perpetuum, manet Ecclesia libera sub Episcopi potestate ius ipsum, & extinguitur, nisi sint alij compatroni; quia tunc in illis manet ius præsentandi. Vasquez *1. 2. questio. 96. artic. 5. disp. 169. cap. 2. num. 19. versic. 11.* Azor. *tom. 1. institut. moralium, lib. 8. cap. 12. quest. 9.* Sanchez *dist. capit. 19. num. 16. & 17.*

29 Emphyteusis, siue ab Ecclesia, siue ab alio privato accepta, quando ex sua institutione nequit transire ad hæredes extraneos, minimè transit in fiscum. Sanchez *d. cap. 19. num. 20.*

30 Quando emphyteusis ab alio, quàm ab Ecclesia, est concessa, & non transit ad extraneos commoditas illius, viuente emphyteuta pertinet ad fiscum. Farinacius *tom. 1. par. 1. quest. 25. num. 58.* Molina *socius tom. 2. de inst. disp. 48 l. versic. Primum, ac præcipuum, & tom. 3. disp. 656. num. 3.* Sanchez *d. cap. 19. num. 21.*

31 Emphyteusis, quæ non transit ad extraneos, ab Ecclesia accepta, & fructus illius non publicantur, etiam viuente emphyteuta, sed integrè cum emphyteusi redeunt ad Ecclesiam habentem directum illius dominium. Sanchez *d. cap. 19. num. 22. & 23.*

32 Si in emphyteusi ab Ecclesia accepta non transeunte ad extraneos sint alij vocati, qui non sint inhabiles ad illos, non ad Ecclesiam transit emphyteusis. Molina

socius tom. 2. de iustit. disput. 481. Sanchez dict. cap. 19. numero 24.

33 Si emphyteusis ab alio, quam ab Ecclesia sit accepta, possitque ad extraneos transire, publicatur cum alijs emphyteutę bonis, & fiscus manet emphyteuta habentis dominium directum. *Simanch. catholic. titul. 9. num. 97. Molina dict. disput. 481. conclus. 1. Sanchez dict. cap. 19. numero 25.*

34 Dominus directus potest cogere fiscum, vt emphyteusim transferat in personam minus potentem. *Sanchez d. cap. 19. num. 26.*

35 Emphyteusis Ecclesiastica, quę transire potest ad extraneos, publicari potest ob emphyteutę delictum, quando confiscatio fit à Iudice Ecclesiastico: datur tamen optio Ecclesię, vt intra biennium deliberet, an malit reuocare, quam fiscum habere emphyteutam. *Simanch. dict. tit. 9. num. 103. & duobus seqq. Farinac. tom. 1. par. 1. quęst. 25. num. 56. Sanchez d. cap. 19. num. 29. & 31.*

36 Elapso biennio, potest Ecclesia aduersus talis temporis, lapsum restitui, & petere reuocationem. *Simanch. d. tit. 9. num. 106. Sanchez d. cap. 19. num. 32.*

37 Melioramenta in re emphyteutica à delinquire, facta post delictum commissum, ad fiscum pertinent quoad æstimationem, quando res emphyteutica in fiscum non transit. Idem, secundum communiorem sententiam, dicendum est de melioramentis ante delictum factis. *Molina d. disp. 481. Sanchez d. cap. 19. num. 33. & seqq.*

38 Si delictum sit domini directi ipsius emphyteusis, tale dominium confiscatur, & emphyteuta soluet pensionem fisco. *Sanchez d. cap. 19. num. 38.*

CAPVT XIII.

*De confiscatione bonorum Ecclesiarum,
ac Ecclesiasticorum.*

1 Bona Ecclesiarum ob Ecclesiastici delictum non confiscantur, & Inquisitorum, Episcoporum, ac Capitulorum sede vacante Commissarij, ac Vicarij eorum, qui scienter huiusmodi bona fisco etiam Ecclesiastico applicauerint, excommunicantur. Idem etiam secundum communem sententiam dicendum est de Inquisitoribus. Suar. tom. 5. in 3. part. disp. 23. sect. 5. num. 24. Sanchez in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 20. num. 3. 4. & 11. Farinac. de haresi q. 190. §. 11. num. 161. & 162. Episcopi si huiusmodi bona fisco applicent, non incurrunt prædictam censuram. Glossa verbo Commissarij, in Clem. 2. de hares. Suar. citato loco. Sanchez num. 6.

2 Qui per ignorantiam quamcumque, dummodo non sit affectata, aut ita crassa, ut sit ingens temeritas, prædicta Ecclesiarum bona fisco applicat, non excommunicantur. Tabiena verbo Excommunicatio, num. 8. Suarez num. 26. Sanchez num. 11. & 12. cit. locis. Farinac. d. §. 11. num. 162.

3 Bona acquisita à Religioso professo, qui Ordinis Minorum non sit, applicari similiter non possunt fisco, & ea applicans excommunicatur; quia hæc bona non Religioso, sed Monasterio acquiruntur. Simanch. vathol. rit. 9. num. 88. Azor. tom. 1. institue. moral. lib. 8. cap. 12. quasi. 14. Sanchez dict. cap. 20. num. 13. & 14.

4 Bona acquisita per Fratres Minores, etiam confiscari non possunt, & qui illa fisco applicauerit, excommunicationem incurrit: quia licet eorum dominium ad eam largientes, vel ad Summum Pontificem pertineat, vltus tamen ad Monasterium attinet, & in dicta Clem. 2. de hares. non fit distinctio inter bonorum dominium, & vltus, sed legitur absolutè de confiscatione bonorum.

5 Clericorum bona patrimonialia ob eorum delictum confiscantur, ut quæ ex proprio patrimonio, aut propria industria, intuitu personæ comparant. *Simanch. de cathol. tit. 9. num. 92. Peñ. in 3. par. Direct. comment. 161. Sanchez dict. cap. 20. num. 22. Farinac. d. §. 11. num. 160.*

6 Bona quasi patrimonialia clericorum, ea nimirum quæ non sunt beneficij fructus, acquiruntur tamen ratione ministerij Ecclesiastici, ut pro sacris faciendis; concionibus, &c. confiscari possunt ob eorum delictum. *Sanchez dict. capit. 20. numero 23.*

7 Bona clericorum acquisita ratione beneficij Ecclesiastici, attento iure communi, non publicantur. *Couarr. 2. variar. cap. 9. num. 11. Sanchez d. cap. 20. num. 24. Peregrin. de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 97.*

8 Si alicubi vsu legitimo introductum sit, ut de his bonis valeant clerici liberè testari, & in ea succedant quicumquè heredes, sicut in alijs bonis, publicari etiam poterunt. *Simanch. cathol. tit. 9. num. 90. Azor. tom. 1. institut. moral. lib. 8. cap. 12. quest. 14. Sanchez d. cap. 20. num. 25.*

C A P V T X I V .

*De confiscatione bonorum hæretici contumacis,
& eorum, quæ sunt in alieno
Territorio.*

1 **H**æreticus contumax absens, cuius bona elapso anno publicantur, non auditur, quamvis postea compareat, quoad hoc ut bona ipsa recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitime constiterit. *Simanch. catholic. tit. 2. in fine. Peñ. 3. par. Director. comment. 49. num. 214. Sanchez in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 20. num. 28.*

2. Minori, cuius bona ob contumaciam publicantur, competit aduersus huius anni lapsum beneficium restitutionis

tionis in integrum. Sanchez *dict. cap. 20. num. 29.*

3 Quando in diuersis territorijs bursa fiscalis est vna, & eadem, & confiscatio fit iure communi, extenditur etiam ad bona in alio territorio sita: fit autem iure communi, quando lata est lex à superiori vtriusque territorij. Peregr. *de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 158.* Clar. *in pract. lib. 5. quæst. 78. num. 27.* Sanchez *d. cap. 20. num. 30. & 31.* Farinacius *crim. tom. 1. quæst. 25. num. 95. & 100.*

4 Si confiscatio fiat de iure speciali statutorum non existentium extra territorium Iudicis confiscantis, non extenditur ad bona extra territorium sita, vbi tale statutum non seruatur, licet vtrumque territorium ad vnum tantum principem pertineat. Farinac. *d. quæst. 25. num. 96.*

5 Trahitur confiscatio ad diuersum territorium, etiam quando fit iure speciali, dummodo tale ius in vtroq; territorio vigeat, & vtriusq; idem fit dominus, & bursa fiscalis vna, & eadem. Farinac. *dict. quæst. 25. num. 98.*

6 Si territoria sint diuersa, ac etiam diuersi domini vtriusque territorij, burseque fiscales distinctæ, & confiscatio fiat iure speciali, licet in vtroque territorio obseruetur, non trahitur confiscatio ad diuersum territorium. Farinac. *d. quæst. 25. num. 99.*

7 Licet Iudex territorij, in quo reus iudicatur, ferat sententiam confiscationis bonorum, quæ sunt in alieno territorio, apprehensio, seu confiscationis executio faciendæ est à Iudice talis territorij, requisitio tamen à Iudice, qui sententiam tulit. Farinacius *dict. quæst. 25. num. 95.* Sanchez *dict. cap. 20. num. 33.*

8 Vbi bursa fisci communis non est, bona immobilia confiscata pertinent ad fiscum vbi sunt sita, dummodo dominus secundi territorij habeat etiam ius confiscandi. Clar. *d. quæst. 78. n. 27.* Farinac. *d. quæst. 25. n. 101.* Sanchez *d. cap. 20. n. 34.*

9 Bona mobilia in prædicto casu, cum scilicet diuersi sunt fisci, pertinent ad fiscum loci in quo fit confiscatio, eò quòd concernunt personam damnati. Peregrin. *dict. tit. 1. num. 141.* Farinac. *d. quæst. 25. num. 208.* Sanchez *d. num. 34.*

CAPVT XV.

*De validitate alienationis bonorum, quæ
solùm per sententiam
confiscantur.*

1 **O**MNES alienationes factæ in fraudem fisci, quocumquè tempore fiant, reuocari possunt à fisco post latam confiscationis sententiam, intentando contra possessores actiones reuocatorias. Peregrin. *de iure fisci, lib. 5. tit. 2. num. 153.* Tuscus *tom. 4. conclus. 482. num. 2. & sequentibus.* Sanchez *de præceptis Decalogi lib. 2. capit. 21. num. 25. & sequentibus,* qui à principio capitis expendit coniecturas, quibus in præsentì materia fraus præsumitur.

2 Quæcumquè alienatio, siue titulo oneroso, siue lucratiuo antè delictum à delinquentibus, quibus non est interdicta administratio, nec bona publicantur ipso iure, valida est, & irreuocabilis, dummodo facta non sit in fraudem fisci. Sanchez *dict. cap. 21. numero 31.*

3 Valida, & irreuocabilis similiter est alienatio facta ab huiusmodi delinquente, non in fraudem fisci propter delictum commissum, antè latam tamen sententiam, quamuis accusatio, & litis contestatio alienationem præcedat. Peregrin. *dict. tit. 1. num. 178. & sequentibus.* Antonius Gomez. *3. variar. cap. ult. numero 4.* Sanchez *dict. cap. 21. numero 32.*

4 Post latam sententiam non appellatam, & quæ transijt in rem iudicatam, non valent alienationes à prædictis factæ. Antonius Gomez. *dict. numero 4.* Peregrin. *dict. titul. primo, numero 181.* Sanchez *dict. cap. 21. numero 36. & sequentibus.*

†

CAPVT XVI.

*De alienatione bonorum, quæ ipso iure
confiscantur.*

1 Dominus bonorum, quæ ipso iure confiscantur, non amittit illorum dominium à die commissi delicti, secundum probabiliorem sententiam: manent tamen bona statim fisco obligata. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 173. 178. & à num. 229. usque ad 234.* Molina *socius tom. 1. de iust. disput. 93.* Sanchez *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 22. num. 1. & sequentibus.*

2 Amittentes bona ipso iure ob delictum, non tenentur ante sententiam ea tradere fisco. Bann. 2. 2. *quest. 12. art. 2. dub. unico circa solutionem ad 3.* Molin. *d. disput. 95.* Sanchez *dict. cap. 22. num. 7.*

3 Etiam post latam sententiam non tenentur amittentes bona ipso iure ea offerre fisco, nisi Iudex id in sententia exprimat, sed tenentur non occultare, ac non resistere, ut bona ab eis auferantur. Simanch. *d. tit. 9. num. 184. & 209.* Molina *d. disp. 95.* Sanchez *d. cap. 22. num. 8. & 9.*

4 Tunc Iudex solet obligare ad solutionem, quando condemnat ad rationem multæ pecuniariæ, non verò quando condemnat ad amissionem omnium, vel partis bonorum. Molina *d. disp. 95.* Couar. 4. *decret. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 10. corol. 2.* Sanchez *d. cap. 22. num. 9.*

5 Si hæreticus, & alij, quorum bona ipso iure confiscantur, occultent aliqua bona, aut non manifestent, quando specialiter, vel generaliter per edicta interrogantur, tenentur illa fisco restituere; secus verò si nõ interrogentur, & purè negatiuè se habeant. Bañ. 2. 2. *quest. 62. art. 3. dub. 2.* Aragon. *ibidem.* Sanch. *d. cap. 22. num. 10. & seq.*

6 Eodem modo successores in bonis hæreticorum, possunt retinere bona, etiam damnatis hæreticis, quandiu illa à fisco per edicta, vel alio modo non petuntur. Molin.

socius

focius de iust. tom. 1. disp. 66. ante quartam conclusionem, & d. disp. 95. AZOR. tom. 1. instit. moral. lib. 5. cap. 8. quest. 4. Sanch. d. cap. 22. num. 12.

7 Quando bona illa ab hæredibus petuntur, restituere ipsi tenentur, si ea adhuc in propria specie perseverant; si autem iam sunt consumpta, & ipsi bona fide receperunt, illa solum tenentur restituere, in quibus ditiores sunt effecti. *Sanch. d. cap. 22. num. 13.*

8 Quantumcumque delictum fit notorium, aut reus in iudicio confessus; non potest fiscus bona illius apprehendere, antequam sententia proferatur; & si apprehendat tenetur ea restituere. *Simanch. cathol. tit. 9. nu. 165. & 166. & num. 175. usque ad 178. Molina d. disp. 95. Sanch. dict. cap. 22. num. 15. 16. & 18. Farinac. de her. quest. 190. §. 5. num. 85.*

9 Ad diem commissi criminis per actum externum in bonis, quæ ipso iure confiscantur, retrotrahitur actio, & ab eo confiscantur, & rescinduntur contractus, & alienationes quæcumque illæ sint: Doctores citati nu. 1. huius cap. *Sanch. d. cap. 22. num. 33. & 34.*

10 Si hæreticus damnatur in contumacia, vel quia defecit in purgatione canonica, à tali die confiscantur eius bona, non verò à die, qua testes deponunt illum in hæresim incidisse. *Simanch. cathol. tit. 9. num. 16. Sanch. d. cap. 22. num. 35.*

11 Alienationes bonorum, quæ ipso iure confiscantur, rescinduntur à die commissi delicti, quamvis transferant bona fide. *Surdus decis. 247. num. 11. Peñ. in Direct. inquis. 2. part. in glossa. Archid. super 6. Decret. tit. de heret. cap. Cum secundum leges. num. 11. Sanch. d. cap. 22. num. 36.*

12 Non rescinduntur alienationes, & contractus post hæresim initi, transacto præscriptionis tempore. *Sanchez d. cap. 22. num. 37.*

13 Alienationes factæ ab ijs, quorum bona ipso iure confiscantur, validæ sunt, quamvis cognito crimine reuocari possint à fisco. *Bañ. 2. quest. 12. art. 2. in solut. ad 4. Vasqu. 1. 2. quest. 69. artic. 5. art. 171. capit. 2. num. 9.*

Et sequentibus. Sanchez dict. cap. 22. num. 50. Et 51.

14. Quando bona ipso iure non publicantur, sed per sententiam, tenetur fiscus stare locationi per delinquentem factæ post commissum delictum. Cùm verò publicatio fit ipso iure, si publicentur omnia bona, non rescindetur locatio: rescindetur tamen, si publicatio fit alicuius rei particularis locatæ. Ant. Gom. 2. *var. cap. 3. num. 10.* Peregr. *de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 74.* Sanch. *d. cap. 22. num. 53.*

15. Alienationes necessariae non reuocantur, utpote pro soluendo debitum, pro sustentatione propriæ personæ, vel familiæ, pro sua aut suorum valetudine, pro defendenda causa, ut pro expensis licitis, siue circa crimen de quo agitur, siue pro tuendis rebus suis. Simanch. *catholic. tit. 9. num. 33. Et seqq.* Anton. Gomez. *variar. cap. ult. num. 4.* Sanch. *d. cap. 22. num. 54. Et seqq.* Farinac. *d. §. 5. nu. 87.*

16. Non omnes alienationes factæ pro causis necessarijs reputantur necessariae, ut quæ fiunt pro dotandis filijs. Sanch. *d. cap. 22. num. 57.*

17. Fiscus vendicans à tertio possessore res alienatas ab ijs, quorum bona ipso iure confiscantur post crimen patratum, non tenetur ipsi soluere pretium, quo res illas emerat, nisi pretium illud versum fuerit in utilitatem bonorum delinquentis, atque illa utilitas ad fiscum cum bonis deferatur. Simanch. *d. tit. 9. à num. 27. usq. ad 38.* Ant. Gom. 3. *variar. cap. 2. nu. 2.* Sanch. *d. cap. 22. nu. 68. Et seqq.* Farinac. *d. §. 5. num. 75. Et seqq.*

18. Emptori incumbit probare pretium datum conuersum fuisse in utilitatem, non tamen exiguntur dilucidæ probationes, sed satis sunt probabiles coniecturæ. Simanch. *d. tit. 9. num. 39. usque ad 53.* Sanchez *d. cap. 12. numero 72.*

19. Omnia debita antè delictum contracta, siue possint peti actione ciuili, siue solo iure naturali debeantur, tenetur fiscus soluere creditoribus illorum, quorum omnia bona confiscantur; nec ad soluendum debet expectare sententiam definitiuam. Sanchez *d. cap. 22. num. 74. Et 75. Et 81.* Farinac. *d. tom. 1. quest. 25. num. 176.*

20 Ad debita contracta post delictum non tenetur fiscus, nisi quatenus cesserunt in utilitatem bonorum delinquentium. Sanchez *d. cap. 22. num. 76.*

21 Probare debita esse contracta post delictum, fiscus incumbit, nec esse contracta post crimen probatur sola delinquentis confessione, sed aliunde probandum est. Sanchez *d. cap. 22. num. 77. Simanch. cathol. tit. 9. num. 60.*

22 Quando bona publicata sunt in diuersis territorijs, non tenetur fiscus vnus territorij soluere debita in alieno territorio contracta, nisi in subsidium; vbi alia bona non fati essent ad soluendum. Farinac. *diſt. tom. 1. quaſt. 25. num. 173. Sanchez d. cap. 22. num. 78.*

23 Probabilius est ad soluendum debita hereticorum (ad heredum similitudinem) non esse habendam rationem loci, aut territorij, sed totius patrimonij, vt pro rata illius quisque fiscus teneatur ad debita, iuxta l. Pro hereditarijs. *C. heredum action. §. Tractatum. l. 2. C. vt public. leg. Inter eos. 52. §. vlt. ff. fideiuss. Alexan. consil. 31. num. 7.*

24 Actio intentata contra delinquentem non prosequitur contra fiscum, sed ea pereunte, noua debet inchoari. Barboſ. *l. Si constante 25. §. fin. à num. 15. ff. solut. matrim. Sanchez d. cap. 22. num. 82. & sequentibus.*

25 Si bona confiscata non sufficiant ad satisfaciendum creditoribus condemnati, & fisco quoad expensas factas in lite per ipsum fiscum, creditores sunt preferendi. Bajard. *ad Clar. lib. 5. q. 78. num. 169.*

26 Quando delinquenti poena aliqua pecuniaria imponitur partim fisco, partim alij priuato applicanda, si condemnatus non possit vtrique parti persoluere, preferendus est fiscus, nisi poena applicetur parti, pro reparatione damni illati ex eo delicto. Farinacius

diſt. quaſt. 25. numero 188. & 189.

Sanchez *d. cap. 22. num. 94.*

&
sequentibus.

CAPVT XVII.

De confiscatione fructus bonorum à tertio possessore precepti.

1 **F**RUCTUS percepti, qui inter hæreticorum bona reperiuntur, publicantur sicut reliqua hæreticorum bona. Sanchez *lib. 2. Decal. cap. 23. num. 194.* Farinacius *de har. quæst. 190. §. 1. num. 19.*

2 Fructus extantes apud tertium possessorem bonæ fidei, publicandi sunt; consumpti verò, quatenus ex illis factus est ditior, sicut de bonis perceptis ab alijs bonæ fidei possessoribus dici solet. Vasq. 1. 2. *quæst. 95. art. 5. disp. 172. cap. 1. num. 3. & 4.* Sanch. *diçt. 23. num. 197.*

3 Si tertius possessor sit malæ fidei, omnes fructus tam extantes, quam consumpti publicandi sunt. Sanchez *d. cap. 23. num. 199.* Simianch. *cathol. tit. 9. num. 58. & 59.*

4 Fructus qui percipi potuerunt, tam ab ipso delinquente, quam à tertio possessore malæ fidei, non pertinet ad fiscum. Sanchez. *d. cap. 23. num. 200. & sequentibus.*

5 Generaliter dicendum est, omnes illos fructus, & meliorationes pertinere ad fiscum, ac publicari debere, secundum quod ad eos restituendos tenentur possessores bonæ, aut malæ fidei. In quibus casibus teneantur, & quis sit bonæ aut malæ fidei possessor, tractat. Sanch. *d. cap. 23. à num. 1. vsque ad 193.*

CAPVT XVIII.

De confiscatione domus in qua hæretici cõueniunt.

1 **D**OMUS in qua hæretici conueniunt, prædicant, conuenticula, & congregationes faciunt, destruitur,

struitur, & nullo unquam tempore reedificanda venit, nec vlla temporis duratione præscribit: quæ verò supersunt, lapides, & rudimenta applicantur fisco. *Peñ. ad 3. part. Direct. quæst. 43. comment. 92. rubric. Formula sententiæ. Decian. crim. lib. 5. cap. 44. num. 13. Farinacius de her. quæst. 190. §. 2. num. 30. 36. & 38.*

2 Domus, in quam dominus illius prohibuit ingressum curiæ, ad ibi perquirendum, & capiendum hereticum; illa etiam in qua hereticus inuenitur, & aliæ contiguae, ac appendices eiusdem domus, similiter destruuntur, & rudimenta confiscantur. *Peñ. dict. quæst. 42. comment. 92. Farinac. d. §. 2. num. 32. & 33.*

3 Reperta in domo in qua hæreticus inuentus est, aut in quam dominus prohibuit ingredi ad ipsum perquirendum vel capiendum, confiscantur: nisi esse aliarum personarum constet. *Farin. d. §. 2. num. 34.*

4 Dominus prædictæ domus incurrit perpetuam infamiam, & quinquaginta librarum imperialium poena afficitur: quam si non soluerit, in perpetuum carcerem detruditur, iuxta Apostolicas constitutiones. Libra imperialis, quæ, & asiatica dicitur, continet quatuor aureos. *Farin. d. §. 2. num. 35.*

5 Quando dominus ignorat (inculpabiliter intellige) quæ in eius domo ab hereticis fiunt, licet domus destruat, Pretium illius domino ignoranti restituitur. *Simanch. cathol. tit. 46. num. 90. Farinac. d. §. 2. num. 37. & 40.*

6 Ignorantia domini domus non præsumitur, & ideo per eum non solum probanda est, sed etiam probanda manifestè, & per idoneos testes. *Calderin. de heret. in tract. de forma procedendi. rubr. de pœnis. num. 6. & sequentibus. Farin. dict. §. 2. num. 41.*

7 Non destruitur domus domini, cuius procurator, vel dictæ domus conductor scienter domum ipsam hæreticis accommodauit, ipsi tamen pena pecuniaria, exilij aut verberum puniuntur, iuxta personarum qualitatem. *Decian. lib. 5. crimin. cap. 51. num. 50. Farinac. d. §. 2. num. 39.*

8 Si dominus domus reuelat curiæ, quæ in ea ab hereticis

ticis sunt, nec domus destruitur, nec ipse ullam incurrit
pœnam. Farinac. *dict.* §. 2. num. 42.

CAPUT XIX.

De præscriptione iuris confiscandi delin-
quentium bona.

1. **H**æreticorum bona, ac etiam sodomitarum in-
fici præiudicium præscribi posse ab hæredibus
defuncti hæretici, aut sodomitæ, quando eius bona publi-
cantur, nulla est dubitatio. Quando autem, & quanto tem-
pore præscribantur, controuersum est. Farinac. *crimin.*
part. 1. quæst. 25. num. 158. & multis sequentibus, ac de
hæresi quæst. 190. §. 9. per totum. Sanchez de præceptis De-
calogi tom. 1. lib. 2. cap. 22. d. num. 38. vsque ad 41. Vide supra
lib. 1. cap. 59. num. 30. & duobus sequentibus.

2. Præscriptio computatur à morte hæretici: nam ipso
uiuente, nullo præscriptionis tempore bonorum illius pos-
sessores iuuantur. Sanchez *d. cap. 22. num. 37. Farinacius*
de hæ. quæst. 190. §. 9. num. 122.

3. Ut præscriptio in bonis hæreticorum fiat etiam post
mortem hæretici, exigitur quadraginta annorum tempus,
siue Ecclesiastico, siue seculari filco eorum bona applicen-
tur, aliquibus tamen conditionibus concurrentibus.
Simanch. *cathol. tit. 18. num. 14. & tit. 19. num. 133. & seq.*
Farinac. *crimin. par. 1. quæst. 25. num. 163. & de hæresi d. §. 9.*
num. 121. Sanchez dict. cap. 22. num. 40.

4. Prima conditio est, ut hæretici, quorum bona præ-
scribuntur, fuerint tempore uitæ suæ reputati Catholici.
Cap. fin. versic. Si post mortem, de præscript. in 6. Sanchez
dict. cap. 22. num. 41.

5. Non reputantur Catholici, quando tempore mortis
erant damnati, diffamati, aut saltem suspecti de hæresi: &
sic quadragenaria præscriptio locum non habet, centena-
ria tamen admittitur, dummodo aliæ conditiones assi-

grande concurrant. Repertor. Inquisit. *verbo* Præscriptio. *vers.* Sed super præscriptione, & *vers.* Exigitur quarto, cum sequenti. Sanchez *dict.* numero 41. Farinacius *dict.* §. 9. num. 128.

6 Secunda conditio est, ut possidentes toto illo tempore sint Catholici: nam si hæretici sint, nullo tempore præscribent. *Dicto cap. fin.* ubi Glossa *verba* Catholici. Sanchez *d. num.* 41.

7 Tertia conditio est, ut bona fide possideant. *Dicto cap. fin.* Sanchez *dict.* num. 41. Farin. *dict.* §. 9. num. 130.

8 Tunc datur in hoc casu bona fides, quando recipiens putabat Catholicum esse eum, à quo bona illa accepit. *Dicta Glossa verbo* Bona fide. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 92. Sanchez *d. num.* 41.

9 Quarta conditio est, ut toto eo quadragenario tempore non detegatur hæresis: nam si intra id tempus possidens noverit hæresim defuncti, interrumpitur præscriptio. Peñ. *d. comment.* 92. Sanchez *dict.* num. 41.

10. Qui possidet cum titulo bona fide per sententiam publicatam, quæ in rem iudicatam transiit, præscribit illa spatio decem annorum; sine titulo autem viginti. *Vide* Farinac. *dict.* *quest.* 25. numero 163. *versic.* Secus, & *dict.* §. 9. num. 125. & *qua diximus supra lib. 1. cap. 59. à num.* 29. *vsque ad* 32.

CAPVT XX.

Cui applicentur bona confiscata, & per quem iudicem.

1. **D**eterminare, cui applicanda sunt bona hæreticorum confiscata, ad Summum Pontificem spectat; ita ut sine illius consensu domini temporales de hoc disponere non possint. Peñ. *ad 3. part. Direct. comment.* 158. *versic.* Numquid à iure canonico. Farinac. *de hæresi* q. 190. §. 12. num. 172. & 173.

2 Clericorum bona patrimonialia, & propria propter hæresim, confiscata, inspecto iure communi antiquo, applicantur Ecclesie, à qua stipendia accipiunt. *Simanch. catholic. tit. 9. num. 89. Peñ. dict. 3. part. ad quæst. 112. commen. 161. versic.* Ergo alterum axioma. *Farinac. de hæresi quæst. 190. §. 11. num. 155.*

3 Si Clericus cuius bona confiscantur, à pluribus Ecclesijs stipendia accipiat, inter omnes eius bona diuiduntur, secundum proportionem bonorum, quæ ab vnaquaque percipiebat, inspecto iure communi antiquo. *Bernard. Diaz in pract. in verb. Hæretici. cap. 114. num. 4. Decian. crimin. lib. 5. cap. 44. num. 2. Farinac. d. §. 11. num. 157.*

4 Bona Clericorum patrimonialia, qui non habent stipendium ab aliqua Ecclesia, iure etiam antiquo inspecto, applicantur fisco Ecclesie Episcopalis. *Clar. in pract. §. Hæresis, num. 11. Decian. d. num. 2. Farinac. dict. §. 11. num. 158.*

5 Ex generali consuetudine bona clericorum hæreticorum, siue habeant beneficia Ecclesiastica, siue non, ad fiscum secularem deferuntur. *Simanch. catholic. tit. 9. num. 92. qui alios refert.*

6 Laicorum hæreticorum bona confiscata ex sola Summi Pontificis concessione, ad fiscum Principum secularium pertinent. *Vide Decian. crim. lib. 5. cap. 44. num. 3. Peñ. 3. part. Direct. ad quæst. 109. commen. 158. versic. Numquid, & vers. Neque his.*

7 Bona quorumcumque hæreticorum, quæ fisco seculari applicantur, non pertinent ad illum, & ad dispositionem Principum secularium, nisi post latam sententiam: & antequam sententia proferatur, non valet secularis potestas de illis disponere, nec circa illa quidquam ordinare. *Vide Decian. d. num. 3. versic. Et nota. & seq. Peñ. d. comm. 158. vers. Postremo. Calderin. de hæret. cap. 18. num. 4.*

8 Post latam sententiam, taliter bona hæreticorum confiscata secularium Principum sunt propria ex Pontificum donatione, vt de illis possit libere disponere, & ea donare, etiam ipsis hæreticis reconciliatis, à quibus ablata

fuere. *Vide* Peñ. *d. com. 158. vers.* Quantum verò.

9 Non possunt seculares Principes statuere ne hæreticorum bona adnotentur, & multò minus ne publicentur, quamuis eis à Summis Pontificibus concessa sint post latam sententiam. Quia adnotatio, & confiscatio sunt de iure Canonico, quod auferre, minuere, aut mutare non potest secularis potestas. *Vide* Decianum *d. cap. 44. num. 1.* Farin. *de hæresi quæst. 190. §. 1. num. 1.* Eymeric. *3. part. Direct. quæst. 109. ubi* Peñ. *d. comment. 158.*

10 Ante latam contra hæreticos sententiam, maximè ante eorum apprehensionem, non licet Principibus secularibus remittere alicui statui, & qualitati personarum bonæ confiscanda propter hæresim, etiam pro eo tempore, quo adiudicanda sunt fisco. quia confiscatio est ordinata ab Ecclesia, & in pœnam delicti, & in medicinam, & præuentionem. Peñ. *ad 3. part. Direct. quæst. 95. com. 144. vers.* Huiusmodi autem. Nam hæresis plerumque à diuitiarum cupiditate procedit Apollolus 1. ad Thimot. 6. *Castro lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 5.* Et quia hæretici maximè sunt affecti diuitijs, sicut diximus suprâ, per earum ablationem magis deterrentur; sunt etiam hæretici cæteris sceleratis peiores, & sic per diuitiarum possessionem plurimum nocent. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 1.*
 & 2. Si igitur sint certi per liberalem Principum concessionem, aut ex vi alicuius pacti, quòd quamuis in hæresim prælabantur, non amittent bona sua, audaciores efficiuntur; faciliùs hæresim amplectentur, & in ea quam habent persistent impudenter: quòd proculdubio est hæreticis tauiorem præstare.

11 Bona clerici hæretici, quæ ipsius Ecclesiæ sunt, Ecclesiæ ipsi applicantur. Simanch. *catholic. tit. 9. num. 88.* Soto *lib. 10. de iustit. & iure. quæst. 4. art. 3.* Peñ. *d. comm. 161. vers.* Quo autem plenius.

12 Bona feudalia clerici hæretici ad directos dominos reuertuntur, dummodo transire non possint in alienos dominos. Peñ. *d. comment. 161. vers.* Quòd si clericus. Farinac. *d. quæst. 190. §. 4. num. 59.* Decian. *dict. num. 2.*

13 Iura personalia probabile est pertinere ad fiscum illius loci, in quo debitores conueniendi sunt: quia censentur esse ibi ad effectum exactionis à fisco faciendæ. Lappus *allegat.* 22. numero 6. Simanch. *catholic. titul. 9. num.* 131.

14 Iura personalia, quæ inhereant personæ creditoris, censentur existere in territorio, ubi reus ipse, qui creditor est, existit. Alexand. *conf.* 31. *num.* 7.

15 Bona restitutioni obnoxia redduntur ei, cui restituenda erant. Simanch. *d. tit. 9. num.* 93. Peñ. *d. comment.* 161. *versic.* Id ipsum.

16 Laicorum bona confiscata in Hispania, & Lusitania applicantur fisco Regio. Nauarr. *consil.* 2. *num.* 1. *de heret.* Peñ. *d. comment.* 158. *versic.* Hinc consequitur. Farinacius *d. quest.* 190. §. 12. *num.* 188.

17 Bona laicorum confiscata, applicantur domino loci ubi sita sunt, & non ubi condemnantur. Syluest. *verbo Hereticus*, §. 2. *num.* 15. Simanch. *cathol. tit. 9. num.* 129. & *seqq.* Farinac. *d. §.* 12. *num.* 166.

18 Super confiscatione bonorum hæretici, tam Ecclesiastici, quam secularis, solus Iudex Ecclesiasticus pronunciat; Iudex verò laicus non se potest intromittere, nisi requisitus: quidquid sit de iure antiquo. Locat. *in iudic. Inquisit. verbo* Bona hæreticorum, *num.* 1. Tabiena *verbo* Hæreticus, *num.* 7. Farinac. *d. §.* 12. *num.* 168.

19 Iudex secularis, cuius fisco bona hæretici applicantur, non potest illa confiscare, aut eorum possessionem apprehendere, nisi post sententiam Iudicis Ecclesiastici: non tamen tenetur expectare abiurationem hæretici, si post sententiam à Iudice Ecclesiastico detineatur. Calder. *de heret. rubr. de pœnis hæreticorum num.* 3. Peñ. *d. comment.* 158. *versic.* Iam Bonifacius Octauus. Decian. *d. cap.* 44. *nu.* 3. & 9. Farinac. *d. §.* 12. *num.* 169. & *seq.*

20 Inquisitores cogere possunt per censuras Ecclesiasticas potestates seculares, vt confiscationem bonorum hæreticorum exequantur. Eymeric. 3. *part. Direct. quest.* 110. ubi Peñ. *comment.* 159.

21 Si hæredes, consanguinei, aut amici hæreticorum, quorum bona confiscantur, illa restituere nolint, cogi possunt ab Inquisitoribus per censuras, quando ea bona fisco Inquisitionis applicantur, & si opus fuerit, inuocare auxilium seculare. Pen. d. comment. 159.

CAPVT XXI.

Bona hæretici pœnitentis, quando non publicantur.

1 **H**æretico pœnitenti non ex eo quòd pœnitet, restituantur bona confiscata. Rojas *singul.* 26. num. 4. Simanch. *catholic. tit.* 57. num. 15. Farinac. *de hæresi* q. 190. §. 10. num. 134. *versic.* Contrarium.

2 Condemnatus, ac declaratus hæreticus non recuperat bona confiscata. Decian. *crimin. lib.* 5. cap. 44. nu. 3. Farinac. d. §. 10. num. 137.

3 Hæretico occulto pœnitenti non auferuntur bona, quando sponte se defert, sed hoc ex mera tantum liberalitate. Simanch. *catholic. tit.* 13. num. 22. & seq. Farinac. d. §. 10. num. 138.

4 Hæretico venienti ante lapsum temporis gratiæ, bona non auferuntur ex speciali gratia. Simanch. *cathol. tit.* 47. num. 16 & 17. Farinac. *dict.* §. 10. num. 149. Repert. *Inquisit. verbo* Bona, *versic.* Et quòd, & *verbo* Gratia, *versic.* Nota.

CAPVT XXII.

Quando ob paternam hæresim, filij paterna hæreditate priuentur.

1 **P**ropter hæresim patris, aut matris, filij etiam Catholici paterna hæreditate priuantur, nec legitimas

mas sibi alias debitas petere possunt. Menoch. *de arbitr. cent. 6. casu 546. num. 11.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 45. num. 2. 3. & 6.* Sanchez *Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 27. à num. 6. vsq; ad 13. & cap. 16. num. 26. & seq.* Farinac. *de hæresi quest. 191. §. 1. num. 1. 2. 4. & 20.*

2 Filij nati ante hæresim patris externè commissam non priuantur alimentis, secundum probabiliorem sententiam, nec alias pœnas contra hæreticorum filios statutas incurrunt. Decian. *dist. cap. 45. num. 5.* Sanchez *d. cap. 27. num. 14. & 15.* Farinac. *d. §. 1. num. 5. 7. & 39.*

3 Patre existente hæretico, filix ex eius bonis dotem non consequuntur: imò dos iam data filiabus nuptui traditis, vel sanctimonialibus, repetitur, si data sit post hæresim commissam. Simanch. *catholic. tit. 9. num. 23. & 24.* Azor. *institut. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 12. quest. 6.* Farinac. *d. §. 1. num. 8.*

4 Pœnas contra filios hæreticorum latas, incurrunt non solum filij legitimi, sed etiam ex quocumque coitu illicito concepti, dummodo eorum pater sit certus. Simanch. *catholic. tit. 29. num. 16.* Menoch. *presumpt. lib. 5. presumpt. 33. num. 11.* Sanchez *d. lib. 2. cap. 27. num. 1.* Farinac. *d. §. 1. num. 9. & duobus seqq.*

5 Non solum filij hæreticorum, & apostatarum incurrunt pœnas contra filios hæreticorum latas, sed etiam filij fautorum, receptatorum, & credentium quando reputantur hæretici; secus verò, si solum condemnantur ut suspecti. Decian. *d. cap. 45. num. 5.* Farinac. *d. §. 1. num. 12. & seqq. & num. 38.*

6 Schismaticorum etiam filij comprehenduntur in pœnis contra filios hæreticorum latis, quando schisma coniungitur cum hæresi. Farinac. *d. §. 1. num. 17. & quest. 184. §. 2. num. 58.*

7 Filij eorum, qui legitimè vocati ad respondendum de fide, noluerunt comparere, sed in sua contumacia persistentes, ut verè, & propriè contumaces condemnantur, incurrunt pœnas, quæ filiis hæreticorum imponuntur. Pess. *in 3. par. Direct. commen. 164. versic.* At in casu nostro. Molin.

focius tom. 3. de iust. part. 1. disput. 658. Sanchez d. lib. 21 cap. 27. num. 19.

8 Filij eorum, qui quantumuis poeniteant, traduntur curiæ seculari propter hæresim, siue relapsi sint, siue dogmatista, incurrunt poenas contra hæreticorum filios promulgatas. Peñ *d. comment. 164. Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 43. sect. 3. Sanchez d. cap. 27. num. 23. & seqq. Farinac. d. §. 1. num. 18.*

9 Filius sponte reuelans Inquisitoribus patrem hæreticum, non priuatur hereditate paterna, nec poenam aliam contra hæreticorum filios latam incurrit. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 45. num. 5. & lib. 51. num. 802. Peñ. 2. par. Direct. comment. 15. ad cap. Literas de presumpt. versic. Hoc addiderim. Sanchez d. cap. 27. num. 30. Farinac. d. §. 1. num. 37.*

10 Filij hæreticorum fideles possunt succedere in bonis (paternis exceptis) ex testamento, vel ab intestato ab extraneis, aut etiam ab auis. Surdus *consil. 386. Simanch. dict. tit. 29. num. 19. alios refert. Farinac. dict. §. 1. num. 26. & 42. Sanchez dict. lib. 2. cap. 14. num. 35. & cap. 29. num. 13.*

C A P V T XXIII.

De filijs hæreticorum, quatenus beneficijs Ecclesiasticis priuantur.

1 **F**ilij hæreticorum, receptatorum, fautorum, & defensorum, tam in linea paterna, quam materna, nepotes verò ex sola paterna, secundùm ius commune, sunt inhabiles ad beneficia Ecclesiastica obtinenda, & priuantur ipso iure beneficijs habitis post parentum delictum non tamen ante delictum obtentis. Simanch. *catholic. instit. tit. 29. num. 2. Peñ. 3. par. Direct. commen. 163. Sanchez Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 28. num. 28. Farinac. de hæres. quasi. 191 §. 2. à numero 44. usque ad 51. & in fragmentis lit. C. num. 349. & seq.*

2 Qui scienter ad petitionem patris hæretici beneficium

cium obtinuit, illo priuatur. Sanchez *d. cap. 28. num. 29.*

3. Priuantur etiam filij hæreticorum, fautorum, &c. pensionibus; cum nomine beneficiorum veniant: nec alias obtinere possunt. Sanchez *d. cap. 28. num. 35. & seq.* Farin. *d. §. 2. num. 60.*

4. Prædicti sunt etiam inhabiles ad ordines, cum sint infames: non tamen priuantur vsu ordinum ante hæresim parentum susceptorum. Simanch. *catholic. tit. 29. num. 14.* Sanchez *d. cap. 28. num. 7. & seqq.* Farinac. *d. §. 2. ampliat. 10.*

5. Hæretici filius inhabilis ad beneficia obtinenda, non potest beneficium iam habitum permutare; & si permutet, ipse inhabilis amittet beneficium, quod re vera acquirit ille, qui est habilis: inhabilis tamen non acquirit illud aliud beneficium, quod cum suo permutauit. Sanchez *d. cap. 28. num. 33. & 34.*

6. Prædictas poenas incurrunt filij nati post parentum delictum, quando propter hæresim curiæ seculari traduntur, siue legitimi sint, siue illegitimi. *Cap. præcedenti.* Farinac. *d. §. 2. num. 54.*

7. Iure speciali Summorum Pontificum in Regnis Lusitanix descendentes ex genere, seu stirpe Hebræorum sunt inhabiles vsque ad septimum gradum inclusiuè à tempore conuersionis illorum computando, ad Canonicatus, præbendas, dignitates in Cathedralibus, & dignitates principales in collegiatis Ecclesijs, ad Ecclesias Parochiales, & earum vicarias, etiam amouibiles ad nutum, ad cæteraque beneficia Ecclesiastica curam animarum habentia. Constitutiones Clementis VIII. die 18. Octobris anno 1600. & Paulus V. die 18. Ianuarij anno 1612.

8. Collatio huiusmodi beneficiorum prædictis personis facta à quoquam, quauis autoritate, scienter, vel ignoranter irrita est, & inanis. Clemens, & Paulus *citatis Const.*

9. Hæc inhabilitas comprehendit descendentes ex stirpe Hebræorum ex paterna, & materna linaea, vel eorum altera vsque ad septimum gradum inclusiuè. Clemens, & Paulus *citatis locis.*

10. Comprehendit etiam omnes Ecclesiasticos ex illo genere

genere seculares, vel cuiusvis Ordinis, aut militiæ regulares, respectu Ecclesiarum dictorum Regnorum. Paulus V. *dicta Constit.*

11. Hæ Constitutiones ordinantur ad publicam dictorum Regnorum, & Ecclesiarum quietem, & salutem. Clemens, & Paulus *dictis Constitutionibus*. Vnde favorabiles sunt, & latè interpretandæ; utpote in favorem animæ concessæ. L. Cùm quidam. *ff. de liber. & posthum. cap. Renouantes 22. dist. cap. Odiæ. 15. de reg. iuris in 6.*

12. Inhabilitas per has Constitutiones introducta, non est pœna alicuius actualis delicti contra fidem; cùm nullum in illis exprimat: sed ex generali præsumptione, quæ contra prædictos usque ad septimum gradum resultat, moti Summi Pontifices inhabilitatem imponunt. Et sic continet præsumptionem iuris, & de iure. *Suprà lib. 1. cap. 10. num. 7.*

13. Verba illa Constitutionum, à tempore conversionis illorum computando, intelliguntur absolutè, tam de generali conversione in hoc Regno facta sub Rege Emanuele, quàm de conversione illorum, qui post Baptismum susceptum in Iudaismum prolapsi, reconciliantur ad fidem. Vtrumque in significarione propria, vulgari, & usitata, significat verbum *conversio*; & cum lex, & dispositio ista generaliter loquatur, generaliter intelligitur. L. De pretio. *ff. de public. in rem act. l. Non distinguemus. ff. de recept. arbitr. Tuscus tom. 2. lit. D. conclus. 508.* Et quia interpretando de sola generali conversione, admitterentur ad beneficia magis suspecti; cùm magis suspectus sit ille, qui est in septimo gradu, cuius ascendentes apostatarunt à fide, quàm qui est in quarto, vel quinto, cuius ascendentes usque ad primum conversum fuerunt Catholici; atq; adeò frustraretur expressa intentio legis, quod admittendum non est. *Mantica de tacitis, & ambiguis conuent. lib. 2. tit. 12. num. 20.*

CAPVT XXIV.

*De amissione nobilitatis filiorum ob
hæresim parentum .*

1 **N**obilitas sanguinis non amittitur propter parentum hæresim . Tiraq. *de nobilit. cap. 35. num. 4.* Nec hæreticus hanc amittit. Sanchez *Decal. lib. 2. cap. 29. num. 2. & 3.*

2 Quando nobilitas est ex priuilegio non ipsi hæretico, sed alijs ascendentibus Catholicis concessa, non priuantur ea filij ob hæresim parentum . Tiraquell. *dict. numero 4.* Simanch. *catholic. tit. 29. numero 28.* Sanchez *num. 4.*

3 Si nobilitas sit concessa patri, & filijs, quamuis pater illa priuetur, non eam amittent filij . Sanchez *dict. num. 4. & 5.* Tiraquell. *d. cap. 35 num. 5.*

4 Nobilitas concessa ipsi, qui in hæresim est prolapsus, ab ipso, ac etiam à filijs, etiam ante delictum natis, & à tota posteritate deperditur; non quasi pœna, sed quia illam habent posteri dependenter à patre . Tiraquell. *dict. cap. 35. num. 4.* Sanchez *d. cap. 29. num. 6.*

5 Filius, qui ex meritis proprijs, aut aliunde, quam à parentibus hæreticis obtinuit priuilegium nobilitatis, non illud amittit ob sequentem hæresim parentum . Sanchez *d. cap. 29. num. 7.*

6 Idem videtur dicendum, si ob benemerita parentum filio sit concessa nobilitas . Sanchez *d. num. 7.*

7 Priuilegium nobilitatis obtentum à filio post hæresim parentum notoriam, siue scienter, siue ignoranter eam occultauerit, neque ei, neque descendentibus prodest, quamuis habeat clausulam, *Ex certa scientia.* Sanchez *dict. cap. 29. num. 8.*

CAPVT XXV.

*Quando filij ob hæresim parentum excludantur à
successione maioratus, qui non confi-
scatur in perpetuum.*

1 **P**ropter parentum hæresim, qui institutores maio-
ratus non sunt, non excluduntur filij ex utraque li-
nea, & nepotes ex patre, siue ante, siue post delictum
nati à successione maioratus carentis iurisdictione. Molin.
lib. 4. de primogen. cap. ult. num. 51. & seqq. Molin. *socius*
tom. 3. de iust. par 1. disp. 658. num. 25. Sanchez *Decalog.*
tom. 1. lib. 2. cap. 30. num. 4.

2 Succedunt etiam prædicti in maioratu, quamuis ha-
beat annexam dignitatem, & titulum Ducatus, &c. *Vterquæ*
Molina, & Sanchez num. 7.

3 Propter hæresim instituentis maioratum etiam ha-
bentem iurisdictionem, & titulum, non excluduntur filij,
& nepotes, vt prædictum est, à successione, si maioratus sit
institutus ante delictum per contractum inter viuos, siue
irreuocabilem, siue reuocabilem, non tamen ante senten-
tiam condemnatoriam reuocatum: secus verò, si institutus
sit per testamentum, vel vltimam voluntatem, aut post de-
lictum commissum. Sanchez *d. cap. 30. num. 13.*

4 Plura circa hanc materiam traduntur suprà *hoc lib.*
cap. 12. à num. 6.

CAPVT XXVI.

De pœnis arbitrarijs communiâ.

1 **P**œna arbitraria, seu extraordinaria est illa, quæ à
iure determinata non est, & à Iudice imponitur pro
suo arbitrio. Marant. *de ord. iudic. part. 4. dist. 10. num. 4.*

2 Arbitrium concessum quantumcumque liberum, debet regulari secundum ius commune. *Marta de clausulis part. 1. claus. 303.*

3 Inquisitor in impositione poenæ arbitrariæ Deum, & iustitiam præ oculis habere debet, & suum arbitrium iuri, & equitati conformare, ac eam penam imponere, quæ sit magis medicina, quàm venenum, attentæ & personæ, & delicti qualitate. *Peñ. 3. part. Direct. ad quest. 95. comment. 144. versic. Iam in his. Rojas de hares. part. 1. num. 548. Tabiena verbo Hæreticus, num. 23. & 24. Farin. de hæresi quest. 193. §. 4 num 84.*

4 Pro qualitate criminis, concurrentibus grauißimis circumstantijs, potest Inquisitoris, arbitrium extendi vsque ad poenam capitis, etiam in casibus in iure non expressis. *Albert. de agnos. quest. 25. num. 34. Molin. socius tom. 4. de iust. disp. 49. num. 18. Farinac. tom. 1. de delictis quest. 8. à num. 79. Dixi de sollicitantibus, tract. 2. cap. 18. num. 10. Marant. dict. part. 4. dist. 1. à num. 59.*

5 Poenæ, quæ communiter arbitrio Episcopi, & Inquisitoris imponi solent, sunt exilium, deportatio, missio ad triremes, siue ad tempus, siue perpetua fustigatio, solutio pecuniæ, templi, vel hospitalis ædificatio, eleemosynarum elargitio, dotatio virginum, ieiunia, orationes, & similia. Ecclesiasticus, cuius bona confiscata fuere, suspendi potest ab officio, aut beneficio in perpetuum, vel ad tempus. *Farinac. dict. §. 4 à num. 80. vsque ad 95.*

6 Poenæ, quæ arbitrio Inquisitorum imponuntur, cum non solùm imponantur ad afflictionem corporis, sed etiam salutem animæ, esse debent contrariæ delicto; vt si quis non ieiunabat, non audiebat Missam, & similia omittebat, imponatur ei vt ieiunet, sacris intersit, & alia huiusmodi. *Calderin. de har. cap. 20. num. 1.*

7 Credentes qui hæretici non sunt, receptatores, defensores, fautores hæreticorum, & generaliter omnes suspecti tantùm de fidè, non puniuntur poenis hæreticorum, nisi quatenus iure reperitur expressum; quia hæretici proprie non sunt; & qui minùs peccat, mitiùs punitur, iuxta
regu-

regulam capitis . Pen. de pœnis. distinct. 1.

8 Suspectis de fide, & hæreticis redeuntibus, ac reconciliatis imponi solent pœnæ, seu pœnitentiæ relatæ numero quinto. Eymeric. 3. part. Direct. rubrica de quinto modo terminandi processum. num. 172. & eadem 3. part. quest. 95. utrobique Peñ. comment. 41. & 144. Farinac. d. S. 4. nu. 80.

C A P V T XXVII.

De aliquorum criminum tam ordinarijs,
quàm arbitrarijs pœnis.

1 **B**laspheinis imponitur pœna arbitraria. De qua dictum est suprâ lib. 1. cap. 19. num. 20.

& seqq.

2 Schismatici, de quibus dictum est lib. 1. cap. 20. amittunt iurisdictionis potestatem. S. Thom. 2. 2. quest. 39. art. 3. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 20. quest.

9. Sanchez de precept. Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 36. num. 10.

3 Incurrit etiam schismaticus excommunicationem latæ sententiæ positam in Bulla Cœnæ. Azor. dict. cap. 20. quest. 5. Sanch. d. cap. 36. num. 11. & seqq. Dixi in relectione Bullæ Cœnæ. cap. 2. disp. 18. num. 4.

4 Incurrunt item schismatici inhabilitatem ad beneficia Ecclesiastica acquirenda, etiam post pœnitentiâ schismatici; in qua solus Summus Pontifex potest dispensare, nisi schisma sit occultum; tunc enim Episcopus dispensare valet. Azor d. cap. 20. quest. 8. Peñ. 2. part. Direct. ad quest. 48. comment. 73. Sanch. d. cap. 36. num. 18.

5 Controuertitur an schismaticus, qui hæreticus non est, ipso iure priuetur beneficijs ante schisma adeptis. Probabilius est non priuari. Sanch. d. cap. 36. num. 19.

6 Eadem est controuersia de irregularitate; an incurratur ex schismate non notorio (nam si notorium sit, incurritur, sicut ex quouis alio crimine depositione digno.)

Pro-

Probabilius est non incurri. Suar. in 3 part. S. Thomas tom. 5. disput. 43. sect. 2. num. 7. Sanchez dict. cap. 36. numero 20.

7 Schismaticorum bona, præsertim si sint bona Ecclesiæ, confiscantur. Ipsi etiam pecuniaria, ac corporali poena, & exilio puniuntur, ac deponuntur: & si contumaces fuerint, curiæ seculari traduntur. Decian. crim. lib. 5. cap. 67. Farin. de hæret. quart. 184. §. 2. num. 47.

8 De poena legentium, retinentium, ac imprimentium libros prohibitos dictum est d. lib. 1. cap. 21. Credientium hæreticis poena, tam ordinaria, quàm arbitraria traditur supra lib. 1. cap. 22. num. 12. & 13.

9 Poenas ordinarias, ac etiam arbitrarias contra hæreticorum receptatores tradidimus supra, lib. 1. cap. 23. num. 24. & seqq. Contra defensores, cap. 24. num. 9. Contra fautores, cap. 25. num. 16. Contra diffamatos de hæresi, cap. 26. num. 3. Contra excommunicatos persistentes in excommunicatione per annum, cap. 27. Contra impediētes officium sanctæ Inquisitionis, cap. 28. num. 7. & seqq. Contra disputantes de fide, cap. 29. num. 21.

10 Poena hæreticorum, qui ad terras Catholicorum commercij causa venientes scandalum præbent contra fidem, traditur supra, lib. 1. capit. 31. num. 18.

11 Contra celebrantes Missas non presbyteros refertur poena d. lib. 1. cap. 32. num. 13. Contra eisdem audientes confessiones, cap. 33. num. 7. Contra confessarios sollicitantes poenitentes in confessione ad actus inhonestos, cap. 34. num. 66. & seqq.

12 Contrahentibus binas nuptias, viuente altero conjugē, imponitur poena arbitraria. dict. lib. 1. capit. 35. num. 19. & seqq.

13 De poena communicantium cum infidelibus egimus. d. lib. 1. cap. 36. num. 26. De ea, quæ imponitur infidelibus delinquentibus contra fidem, cap. 37. num. 29. De poenis fortilegorum, cap. 58. De sodomitarum poenis, cap. 59. à num. 21. usque ad finem capituli.

14 Cùm Inquisitores possint implorare auxilium
brachij

brachij secularis, possunt etiam seculares si in præstando huiusmodi auxilium contumaces, aut negligentes fuerint; excommunicare, honore privare, & alijs pœnis arbitrarijs pro delicti qualitate coercere. Eym. 3. part. Direct. quest. 57. ubi Peñ. comment. 106.

15 Domini temporales, qui prius moniti ab Inquisitoribus, ut præstent iuramentum de defendenda Ecclesia contra hæreticos, & postea per censuram requisiti id præstare nolunt, declarandi sunt excommunicati: & si postea paruerint, absoluantur, aliqua dura penitentia imposita. Eym. 3. part. Director. num. 17. ubi Peñ. comment. 6. & quest. 32. & 33. ubi Peñ. comment. 81. & 82.

16 Inquisitores excommunicare etiam possunt officiales temporales, & grauibus item pœnis arbitrarijs multare, qui ad præstandum similiter prædictum iuramentum non venerint. Eym. dict. num. 17. Peñ. dict. comment. 6.

17 Pœna arbitraria, quæ prædictis imponitur, est quòd certis diebus Dominicis, aut festiuis, dum maior Missa dicitur, stent in porta Ecclesiæ, vel in gradibus ante Altare, caputis, & sutoralibus depositis, tenendo cereum, certi ponderis in manu, quem offerant Sacerdoti, Missa terminata. Eym. & Peñ. proximè citatis locis.

18 Contra Dominos temporales non facilè procedant Inquisitores, nec inconsulto supremo Senatu, maxime si prædicti Domini Superiorem non habeant, propter maxima scandala, quæ inde poterunt resultare; sed salutaribus monitis eos ad obediendum commoueant. Peñ. d. comment. 6.

19 Magistratus, & Iudices seculares non exequentes, aut exequi differentes mandata, & sententias Inquisitorum in causis fidei, per censuras cogendi sunt; & si nolint obedire, pœnis impediendum Officium Sanctæ Inquisitionis, & fautorum hæreticorum plectantur. Eym. 3. part. Direct. quest. 34. ubi Peñ. comment. 85. Comens. in Lucerna verbo Executio. §. 7. vers. Imò Inquisitor.

20 Contumaciter iurare reuertibus in causa fidei,
quia

quia credunt id esse peccatum, hæreticorum poena imponenda est; si verò ex simplicitate hoc faciant, arbitrariè puniantur. EymERIC. 3. part. Direct. quæst. 41. ubi Peñ. comment. 90.

21 Nolentes testificari in causa fidei, nisi ex consanguinitate vel affinitate coniuncta, aut ex magna amicitia, aut ex alia rationabili causa excusentur, de hæresi redduntur suspecti, & hæreticorum fautores reputantur, poenisque ordinarijs, & arbitrarijs, quibus tales affici solent puniuntur. EYMER. 3. p. Direct. quæst. 62. ubi Peñ. comment. 111. vers. Sed opportunè, & seq.

22 Poena falsi testis, & corrupti refertur suprâ lib. 2. cap. 8. num. 9. & seqq.

23 Episcopus instituens in suo testamento hæreticum hæredem, aut non Catholicum, siue extraneus sit, siue consanguineus, vel affinis, excommunicatur, & eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitatur. Decian. crim. lib. 5. cap. 43. num. 8. Farinac. de hæresi quæst. 190. §. 8. num. 105.

24 Ecclesiasticus, aut secularis instituens similiter hæreticum hæredem præter excommunicationem à die facti testamenti incursum, priuatur Ecclesiastica sepultura, & tanquam suspectus de hæresi punitur. Decian. dict. lib. 5. cap. 44. num. 17. Farinac. d. §. 8. num. 107. & quatuor sequentibus.

25 Instituens hæreticum hæredem, potest inquiri, & excommunicari etiam post mortem, & eius bona confiscantur; si tamen sit Episcopus, non proceditur contra illum quoad bonorum publicationem, licèt quantum ad excommunicationem procedatur. Farinac. dict. §. 8. num. 114. & sequenti.

26 Instituens hæreticum iam reconciliatum hæredem, aut aliquid donans hæretico in necessitate constituto, ne fame pereat; vel instituens eum, quem probabiliter ignorabat esse hæreticum, non incurrit prædictas poenas. Farinacius dict. §. 8. num. 116. & seqq. & quæst. 182. §. 1. num. 13.

CAPUT XXVIII.

De impositione pœnæ pecuniariæ.

1 **I**nquisitores licitè possunt in crimine hæresis pœnam pecuniariam imponere etiam Ecclesiasticis habentibus patrimonium, aut qui fructus beneficiorum in suos usus conuertunt. Eymers. 3. p. *Direct. quest.* 103. ubi Peñ. *comment.* 152. *vers.* Rursus. Simanch. *cathol. tit.* 27. *num.* 5. Farinac. *de har. quest.* 193. §. 6. *num.* 108.

2 Pœna pecuniaria applicari potest pro officio sanctæ Inquisitionis, aut pro alijs causis pijs, non tamen licet Inquisitoribus eam sibi applicare. Simanch. *cathol. tit.* 46. *num.* 76. Eymeric. *dict. quest.* 103. Peñ. *dict. comment.* 152. *vers.* Primum. & *seqq.* Farinac. *dict.* §. 6. *num.* 111. & 119.

3 Inquisitores tunc pœnam pecuniariam imponant, quando apparet eam à reo magis timeri; non tamen pro omni leui culpa, nec semper, nec excedat qualitatem peccati, & conditionem personæ. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 44. *num.* 7. Peñ. *ad 3. part. Direct. comment.* 7. *vers.* At quamvis & *d. comment.* 152. *vers.* Hoc postremo. Farinac. *d.* §. 6. *num.* 115. & 121.

4 Pœna pecuniaria imponitur suspectis de hæresi, fautoribus, defensoribus, proferentibus etiam hæresim per iocum, ex fatua simplicitate, ignorantia, vel ira, quæ omnimodam excusationem non habeant. Peñ. *d. comm.* 152. *versic.* Rursus Inquisitores. Decian. *dict. num.* 7. Farinacius *d.* §. 6. *num.* 111. & *seqq.*

5 Qui pœnam pecuniariam soluere non potest, luat in corpore, dummodo persona Ecclesiastica, vel ingenua non sit. Hæc cõmutatio etiã post laram sententiam licitè fit. Peñ. *d. comm.* 152. *vers.* Addit. Decian. *d. num.* 7. Farinac. *d.* §. 6. *num.* 114.

6 Hæreticis confessis, vel conuictis, aut impenitentibus

bus poena pecuniaria non imponitur, cum habeant poenas taxatas à iure, quas Iudex mitigare non potest. *Pen. dicti comm. 152. vers.* Poena verò. *Farinac. d. §. 6. nu. 117.*

7 Clerico non habenti patrimonium, nec beneficium pingue, poena pecuniaria non imponitur, nec illis, quorum bona confiscantur. *Pen. d. com. 152. vers.* De clericis. *Farin. d. §. 6. num. 118.*

8 Vbi Inquisitores sufficientia stipendia non habent ad suum officium exequendum, possunt expensas exigere ab ijs, contra quos procedunt. *Eymeric. 3. par. Direct. quast. 104. ubi Pen. comm. 153. vers.* Quoniam.

9 Impensæ, quæ dum in reos inquiritur, fiunt ab ipsis exigendæ sunt; ex eorum etiam bonis satisfaciendum est ductoribus, & custodibus, quando è longinquo deducuntur; similiter tenentur rei soluere alimenta, & alia, quæ dum in carcere detinentur, consumunt, donec causa eorum fuerit expedita. *Eymeric. d. quast. 104. Pen. d. comm. 153. versic.* De impensis.

10 Sportulas non possunt Inquisitores accipere; cum eis à Republica, vel à Rege salaria deputentur. *Pen. d. comm. 153. vers.* De sportulis.

11 Ordinarij, dum contra hæreticos procedunt, non possunt, saltem regulariter, expensas recipere; cum ex dignitate Episcopali eis conveniat in hoc negotio laborare. *Eymer. 3. par. Direct. quast. 106. ubi Pen. comm. 155.*

12 Xenia, esculenta, & poculenta, quæ intra paucos dies prodigantur, quamvis Inquisitores accipere possint, nullo tamen modo à rejs accipienda sunt propter scandalum, & suspicionem: nequè etiam à quibusvis alijs ob indecentiam. *Pen. d. comment. 153. versic.* De tertia conclusione, & duobus seqq.

13 Inquisitores super expensas, ad quas condemnant reos, contra quos procedunt, non tenentur reddere rationem Episcopo, etiam petenti: neque ipse Episcopus exigere potest partem prouentuum, qui de hæreticorum bonis Inquisitionis officio deputantur. *Eymer. 3. part. Direct. q. 105. & 107. ubi Pen. comment. 154. & 156.*

14 Vbi Inquisitoribus, & alijs Sancti Officij ministris non sunt salaria deputata, probabilius est Episcopos, quorum sunt adiutores, eos prouidere debere, quamuis probabile etiam sit ad dominos temporales hoc spectare: cum ipsi bona hæreticorum confiscata accipiant. Eymer. *dict. 3. part. quest. 108. ubi Pen. comment. 157.*

15 Inquisitoribus, & alijs Ministris prouideri potest de Ecclesiasticis beneficijs, tum simplicibus, tum etiam personalem residentiam requirentibus; quæ cum vacauerint, autoritate Apostolica applicentur, vel pensiones in eis instituantur. Pen. *dict. comment. 157. versic. Quales autem.*

C A P V T XXIX.

De pœna non perscientis iniunctas pœnitentias.

1 **Q**uamdiu aliquis ob hæresim, vel suspicionem illius est in pœnitentia ab Inquisitoribus imposita, sub eorum manet iurisdictione, ita vt contra huiusmodi pœnam, vel pœnitentiam violantes procedere possint. Simanch. *cathol. tit. 48. num. 29. & 30. Eymer. 3. part. Direct. 9. 97. ubi Pen. comment. 146. versic. Quantum ad primam, & seqq. Farinac. de hære. 9. 193. §. 7. num. 123.*

2 In criminalibus, vel ciuilibus causis carceratorum, etiam pœnitentiæ tempore durante, nõ se possunt Inquisitores intromittere: conueniri quæ debent ipsi carcerati apud Iudicem secularem. Pen. *dict. comment. 146. versic. Ceterum, & sequentibus.*

3 Si carcerati, siue ad tempus, siue in perpetuum, & pœnitentes dum sunt in pœnitentia leuiter inter se deliquerint, in illos valent Inquisitores animaduertere; non verò si causæ inter eos ortæ graues sint. Pen. *d. comment. 146. versic. Illud tamen.*

4 Damnatu ad perpetuum carcerem, seu Monasterium, ad poenam, vel ad poenitentiam peragendam, si indaufugiat, vel fugam tentet, quamuis iudicandus sit impoenitens quamdiu est in fuga, non tamen ob hanc causam, censetur relapsus. Pen. d. comment. 146. vers. Verumtamen, & seqq. Simanch. cathol. institut. tit. 16. num. 25. Farinacius dict. §. 7. num. 136.

5 Sic fugiens si misericordiam petat, & paratus sit Ecclesie satisfacere, siue sponte veniat, siue comprehensus, etiam si fugę commodam excusationem non habeat, reconciliandus est; maiori tamen pena propter fugam afficiendus. Pen. d. comment. 146. vers. Itaque.

6 Si predictam fugam praecedunt, comitantur, vel subsequuntur signa, siue prioris, siue alterius erroris, licet alias non sufficerent ad reum conuincendum de lapsu, non est improbable, quod talis fugitiuus potest tanquam relapsus condemnari; tutius tamen est oppositum, dummodo signa, & coniecturae non sint a iure approbatae, & iudicatae sufficientes ad conuincendum aliquem de relapsu. Pen. d. comm. 146. versic. Atque hanc.

7 Qui iniunctas poenitentias non modo non adimpler, sed animo obdurato adimplere recusat, velut impoenitens est iudicandus, & nisi resipiscat, tradendus est Curiae seculari. Idem esto iudicium de eo, qui poenitentiam impositam propter haeresim probatam recipere renuit. Pen. dict. comment. 146. versic. Caeterum. Farinac. dict. quaest. 193. §. 7. num. 140.

8 Acceptatas poenitentias non adimplens, cum nulla ei competit excusatio, licet non censetur relapsus, tanquam impoenitens puniendus est, nisi resipiscat: si tamen excusationem habeat, iuxta excusationis qualitatem a culpa liberatur. Ut omnem suspicionem culpae effugiat, occurrente impedimento, aut necessitate, consulat Inquisitores. Pen. d. comment. 146. versic. Sed veniamus. usque ad vers. Et haec intelligo. Farinac. d. §. 7. num. 141. & 148.

9 Si omittens adimplere poenitentiam iniunctam, in eam non adimplendo culpam aliquam committat, ex qua

iuris præsumptione iudicatur relapsus: vt visitare hereticos, fauorem eis impendere, receptare, deducere, associare, dona, vel munera eis donare, vel mittere, quæ excusari non possint, vt relapsus tradendus est curiæ seculari. Pen. d. comment. 146. versic. Quod si. Farinac. d. §. 7. num. 144.

10 Committens in non adimplendo penitentiam crimen aliquod, nec hæreticum sit, nec sapiens hæresim, nec ad illud vitandum poenitens se obligauit, quamuis alias tale crimen prohiberetur, neque relapsus, neque impoenitens iudicatur. Pen. d. comm. versic. Sin autem.

11 Qui illud commisit crimen, ad quod vitandum specialiter se obligauit: vt ad non exercendas vsuras, cum illam hæresim abiurauerit, quæ docet non esse peccatum vsuram exercere, non est iudicandus relapsus: cum secundum ius ex hoc delicto relapsus non concludatur: sed interrogandus est per tormentum, quid de ea re sentiat, ac iuxta confessionis qualitatem, vt relapsus, vel vt deficiens in poenitentia puniatur. Pen. d. comment. 246. versic. Si verò.

12 Qui eam committit culpam, ad quam non iterum committendam se obligauit, non reputatur relapsus ex eo, quòd in abiuratione dicit: *Quod si contra abiurata fecero in futurum protinus volo haberi pro relapso*, cum hæc obligatio secundum iuris regulas intelligatur. Pen. dict. comm. 146. versic. Sed occasione, & duobus sequentibus.

13 Quando hæreticus Ecclesiæ reconciliatur sub pena pecuniaria de parendo mandatis, potest Inquisitor ab ipso petere cautionem, seu fideiussionem de parendo sub tali poena: & si non paruerit, eam à fideiussore exigere. Decian. crim. lib. 3. cap. 54. num. 41. Farinac. d. §. 7. num. 124.

14 Licet ad poenitentiam personalem non adimpletam obligari non possint succedentes in bonis hæretici, vel suspecti de fide, nec etiam ad poenitentiam imponendam, cogitamen possunt ad soluendam poenitentiam, viuenti impostam exigendam de bonis ipsius defuncti. Eymeric. 3. part. Direct. quæst. 120. vbi Pen. comment. 169. Farinac. d. §. 7. à num. 125. vsque ad 131.

15 Non adimplens poenitentiam ex fragilitate carnis, non

non iudicatur impenitens: si verò ex malitia, putans se ad id non teneri, vel quia credit non errasse in fide, in errore persistendo, pro quo fuit condemnatus: vel quia existimat non posse Inquisitores penitentias iniungere, pertinax est, & hereticus, & vt relapsus puniendus. Decian. *dict. capit. 54. num. 40 & cap. 55. num. 11. & capit. 56. num. 5. Farinac. dict. § 7. num. 143.*

CAPVT XXX.

De pœnis augendis, vel temperandis.

1 Sine causa non potest Iudex, aut Inquisitor minuere, vel augere pœnas à lege, statuto, aut consuetudine introductas. S. Thom. 2. 2. *quæst. 67. art. 4. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 96. num. 10. Calderin. de heret. cap. 19. num. 1. Tiraquell. de pœn. temp. in præfat. num. 1. & seqq. Farinac. crim. quæst. 17. num. 5.*

2 Existente iusta, & rationabili causa, licitum est iudici ordinatio pœnas temperare, augere, vel immutare, habetq; ad hoc concessum arbitrium à iure. Tiraquell. *in dict. præfat. num. 16. & sequentibus. Menoch. de arbitr. dict. quæst. 96. num. 14. Farinac. dict. quæst. 17. num. 7. & multis sequentibus.*

3 Augere, vel minuere pœnas pro ratione qualitatum, & circumstantiarum occurrentium, etiam in crimine hæresis potest Inquisitor. Gondisal. *de heret. quæst. 17. Farinac. d. quæst. 17. num. 22.*

4 Quamuis in alijs criminibus Iudex post latam sententiam non possit pœnam minuere inconsulto Principe, in crimine tamen hæresis, vel suspicionis illius id Inquisitori licet. Griland. *de heret. tract. de relaxat. carceratorum de sentent. & pœnar. execut. q. 6. num. 3. Farinac. d. quæst. 17. num. 61.*

5 Si in lege, aut statuto cautum sit, ne Iudex taxatam pœnam minuat, vel augeat, nullum ei relinquitur arbitrium

ad illam augendam, minuendamve. Farinac. *dist. quest. 17. num. 68. & sequentibus.*

6 Poena, quæ per legem, aut statutum applicatur parti, non potest Iudex, vel Inquisitor minuere. Menoch. *de arbitr. lib. 1. quest. 96. num. 1 & 2. Sot. de iustitia, & iure, lib. 4. quest. 5. art. 4. Farinac. d. quest. 17. num. 71.*

7 Arbitrium, quod Iudici, vel Inquisitori conceditur in augmento, & relaxatione pene, duplex esse potest, plenum scilicet, seu liberum, & regulatum. Menochius *dict. lib. 1. quest. 6.*

8 Arbitrium plenum est concessio à lege, vel homine facta, qua potest Iudex proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit statuere. Menoch. *d. quest. 6. num. 3.*

9 Arbitrium regulatum est concessio à lege, vel homine facta, qua potest Iudex secundum ius, rationem, & aequitatem animi sui proferre sententiam. Menoch. *dict. quest. 6. num. 2.*

10 Arbitrium in causis criminalibus, & in poenarum taxatione concessum, semper intelligitur de arbitrio boni viri, quod iure, & ratione regulatum est; cum in hoc includatur præiudicium tertij. Menoch. *d. lib. 1. quest. 9. num. 8. & seqq. & quest. 77.*

11 Tunc arbitrium regulatur iure, quando Iudex ex similibus iure, vel consuetudine determinatis ad similia procedit, etiam in criminibus, cuius similitudinis in determinando debet expressam mentionem facere. Menochius *dict. lib. 1. quest. 14. num. 3.*

12 Quando eiusdem criminis dantur duæ poenæ, quas Iudex alternativè potest imponere; si circumstantiæ, & qualitates occurrentes postulant, vt maior poena imponatur, licitum est Iudici poenam augere: in dubio tamen minorem imponat. S. Thom. 2. 2. q. 67. artic. 4. ad 1. Menoch. *d. lib. 1. quest. 85. & 94. num. 2.*

13 Si verba legis, quæ poenam alternativè ponit, dirigantur in personam delinquentis: vt si dicat: *Solvat centum, vel recedat à civitate:* electio est delinquentis, non Iudicis. Menoch. *dict. lib. 1. quest. 94. num. 4. & 5.*

14 Non potest Iudex regulariter arbitrari poenam mortis,

mortis, quæ per legem, vel statutum non ponitur. Menoch. *d. lib. 1. quæst. 86. num. 1. & seqq.*

15 Si delictum sit atrox, & tales circumstantiæ concurrant, ut de iure, vel consuetudine ob illas delinquens mortem mereatur, poterit Iudex mortis pœnam arbitrari, dummodo Iudex sit superior, nec tale arbitrium aliàs prohibeatur. Menoch. *d. quæst. 86. num. 20. & seqq.* Clar. *in praxi § fin. quæst. 83. num. 11.* Antonius Gom. *tom. 3. variar. de delictis num. 8.* Dixi *de sollicit. tract. 2. cap. 18. num. 10. & seqq. supra lib. 1. cap. 34. num. 70.*

16 Quamvis Iudex possit de iure mutare pœnam mortis à lege taxatam interueniente iusta causa, non tamen potest mutare illam in aliam mortis pœnam minus ignobilem, aut in aliam corporis afflictiuam, sed solummodo in exilium, in pœnam pecuniariam, vel in alias similes; at verò secundum consuetudinem potest commutare pœnam mortis in eam, quæ est afflictiua corporis: ut fustigatio, & missio ad tiremes, etiam in perpetuum. Farinac. *dict. q. 17. num. 72. & 73.*

17 In augendis, vel minuendis penis attenditur ad qualitatem delicti, utrum sit leue, an graue; enorme, seu atrox, an grauius, atrocius, vel magis enorme. Quæ autem sint huiusmodi, Iudicis arbitrio determinandum relinquitur. Menochius *de arbitrar. lib. 2. casu 266. num. 2.* Clar. *§. fin. q. 83. versic.* Scias autem. Farinac. *crim. quæst. 18. num. 62.*

18 Delictum leue, graue, & grauissimum dignoscitur ex qualitatibus, & circumstantijs personæ, instrumenti quo perpetratur, causæ ob quam committitur, loci, temporis, & similibus. Carrer. *in pract. crim. tract. de homicidio. §. Circa igitur tertium, num. 1. & seqq.* Farinac. *d. quæst. 18. num. 63. & 64.*

19 Delictum mali exempli, tanquam perniciosius communitati, grauius censetur. Tiracuell. *de pœn. temp. causa 44. num. 53.* Menoch. *d. lib. 2. casu 338. num. 7.* Farinac. *d. quæst. 18. num. 65. & 71. cum seqq.*

20 Delictum, quod est de genere prohibitorum, siue committatur clam, siue palam, non reputatur grauius quoad pœnæ

pœnæ impositionem, sed æqualiter punitur. Farinac. d. *quæst.* 18. num. 71. *versic.* Primo casu.

21 Si materia in qua committitur delictum, sit de genere permissorum, grauius peccat, qui clam delinquit, & grauius est puniendus, quàm qui palam. Farinac. d. num. 71. *versic.* Secundo casu.

22 Delicta commissa cum dolo, cum sint grauiora, grauius puniuntur, quàm quæ sine dolo perpetrantur. Decian. *crim. lib.* 1. cap. 4. n. 9. Farin. d. *quæst.* 18. *concl.* 5. & 6. & *quæst.* 87. num. 1. & 2.

C A P V T XXXI.

Dolus, vel illius carentia quando augeat, aut minuat delicti pœnam.

1 **D**olus malus in genere sumptus, est *machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum adhibita, cum aliud agitur, aliud simulatur.* Sylu. verbo *Culpa.* num. 1. Farinacius *crimin. quæst.* 88. num. 1. & 3.

2 Dolus alius verus, alius præsumptus. Verus dolus est *machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum manifestè adhibita.* Hoc non tollit quin etiam præsumptionibus, & indicijs, dummodo manifesta sint, probetur. Menoch. *de præsumptionibus lib.* 5. *præsumpt.* 3. num. 6. Farinac. d. *quæst.* 88. num. 6. & *sequentibus.*

3 Dolus præsumptus est *machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum præsumptiuè adhibita.* Barth. in l. *Quod Nerua num.* 13. ff. *depositi.* Farinac. d. *quæst.* 88. num. 12. & *seqq.*

4 Fraus licet communiter cum dolo confundatur, ab eo tamen differt, & est *actus maliciosus tendens de permissis ad prohibitum.* Menoch. *de præsumpt.* 3. num. 4. Decian. *crim. lib.* 1. cap. 5. *rubr. de fraude.* num. 1. Farin. d. *quæst.* 88. à num. 35. *quæst.* 4. & 5.

5 Culpa

5 Culpa in genere sumpta est *deuatiō ab eo*, quod *diligentia hominis potuit prauideri*. Bart. l. Quod Nerua num. 6. & 7. ff. de positi. Farin. d. quæst. 88. num. 49.

6 Culpa pro vt in se continet dolum, est *voluntaria declinatio à bono, vel ex malitia, vel ex negligentia procedens*. S. Thom. 2. 2. quæst. 34. artic. 2. Decian. dict. lib. 1. cap. 6. num. 1. & 4. Farinac. d. q. 88. num. 49.

7 Culpa à dolo separata est *excessus, siue peccatum per imprudentiam admissum in alicuius damnum, quod tamen per prudentiam, si adesset aduertentia, euitari posset*. Decian. & Farin. proximè citatis locis.

8 Culpa quadruplex est, latissima videlicet, lata, leuis, & leuissima. Menoch. de presump. lib. 5. presump. 3. num. 124. Decian. d. cap. 6. num. 7. & seqq. Farinac. d. quæst. 88. num. 53. & seqq.

9 Latissima culpa est, *quæ procedit ex calliditate, fallacia, vel machinatione ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum adhibita ex veris indicijs presumpta*, & in hac consideratione media est inter dolum, & culpam latam. Salicet in l. Si nulla num. 7. fin. C. de pignorat. Farin. d. quæst. 88. num. 59. & seqq.

10 Culpa lata est *deuatiō circumspecta ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui sunt eiusdem professionis, & conditionis*. Syllu. verbo Culpa. num. 2. Farinac. d. quæst. 88. num. 67. & seqq.

11 Leuis culpa est *facere, vel non facere id, quod diligens paterfamilias faceret, vel omitteret in rebus suis*. Syllu. verbo Culpa. num. 2. Menoch. de presump. lib. 5. presump. 3. num. 132. Decian. crim. lib. 1. cap. 6. num. 20. Farin. d. quæst. 88. num. 97. & seqq.

12 Culpa leuissima est *deuatiō incircumspecta ab ea diligentia, quam habent homines diligentissimi eiusdem conditionis, & professionis*. Syllu. d. num. 2. Decian. d. cap. 6. num. 23. Farin. d. quæst. 88. num. 83. & seqq.

13 Appellatione culpa in dubio venit culpa leuis; respiciendum tamen est ad subiectam materiam. Decian. d. cap. 6. num. 21. & 22. Farin. d. quæst. 88. num. 91. & seqq.

14 In dubio non præsumitur dolus, neque fraus, & ad dolum, & fraudem excludendam omnis interpretatio facienda est, potiusque præsumenda est culpa, quam dolus, licet etiam culpa non præsumatur. Menoch. *d. præsumpt.* 3. à num. 14. Mascard. *de probat. lib. 1. concl.* 531. num. 1. & *segg.* & *lib. 2. concl.* 814. num. 3. Farinac. *quæst.* 89. *inspect.* 1. *per totam.*

15 Quando lex requirit dolum ad punitionem lata culpa non æquiparatur dolo, secus verò si verus dolus non requiritur. Sylu. *verbo* Culpa. num. 4. & 24.

16 Fraus, & dolus præsumptionibus, & coniecturis probantur, quæ esse debent efficacia; & sufficientia; quæ autem sint huiusmodi, iudicis arbitrio determinandum relinquitur. Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst.* 58. à num. 10. & *lib. 5. præsumpt.* 3. à num. 42. Mascard. *lib. 1. concl.* 530. num. 1. & *segg.* Farinacius *dist. quæst.* 89. *inspect.* 2. *per totam.*

17 Præsumptio non doli fortior est, quam præsumptio doli, nisi agatur de probando dolum resultantem ex actu natura sua malo. Menoch. *d. præsumpt.* 3. num. 123. Farinac. *d. inspect.* 2. num. 40. & *segg.*

18 Nonnullæ sunt præsumptiones, quæ regulariter dolum excludunt. Prima sumitur ex qualitate personæ. ut si sit rustica, imperita, &c. Menoc. *dict. præsumpt.* 3. num. 38. & 39. Mascard. *lib. 1. concl.* 531. num. 131. & *segg.* Farinac. *quæst.* 89. *inspect.* 3. num. 44. & *segg.*

19 Secunda, ex defectu causæ; qua quis dolum commississe dicatur. Menochius *dict. præsumpt.* 3. num. 17. & *segg.* & num. 85. Mascard. *d. conclus.* 531. num. 3. 4. 22. 29. & 77. Farinac. *d. inspect.* 3. num. 55. & *segg.*

20 Tertia, ex eo, quòd quis utitur iure suo; aut iure permittente aliquid agit, vel exequit actum fieri solitum. Menoch. *d. præsumpt.* 3. num. 23. Mascard. *dict. conclus.* 531. num. 12. & 51 & *lib. 2. conclus.* 815. num. 41. Farin. *d. inspect.* 3. num. 59 & *segg.*

21 Quarta, ex actu palam commisso, qui licet in specie sit prohibitus, in genere tamen est permissus. Albertin. *de agnosc.*

agnosc. quaest. 23. num. 79. Farinacius d. inspect. 3. num. 63.

Hoc tamen Iudicis arbitrio relinquitur. Menoch. *lib. 3. praesumpt. 122. num. 94.*

22 Quinta, ex ignorantia facti, dummodo sit probabilis. Farinac. *d. inspect. 3. num. 64. & seqq.*

23 Sexta, ex actu, qui in personam benevolam, propinquam, vel coniunctam exercetur. Menochius *d. praesumpt. 3. lib. 5. num. 25. & seqq.* Mascardus *dict. conclus. 531. num. 11.* Farinac. *d. inspect. 3. num. 68.*

24 Septima, ex eo, quod quis operatur ex obedientia superioris: ex necessitate officij: aut ex interuallo temporis. Mascard. *d. conclus. 531. num. 9. & lib. 2. conclus. 815. num. 8. & 9.* Farinac. *dict. inspect. 3. numero 69. & 71. & inspect. 4. num. 115. & sequentibus.* Dummodo tamen delictum manifestum non sit.

25 Sicut praedictae causae dolum in totum, vel in partem excludunt: sic ex contrarijs praesumitur. Ut si persona sit docta; si detur causa, ex qua dolum quis commisisse dicatur; si quis facit contra ius: si clam committatur actus prohibitus; si quis scienter operatur: si quis exercet actum contra inimicum: si aliquis contra obedientiam facit, aut quod ad alium spectat operari. Farinac. *dict. quaest. 89. inspect. 4. ferè per totam.*

26 Praesumitur etiam dolus ex praecedenti tractatu: ex actu facto cum personis suspectis, vel prohibitis: aut ex qualitate temporis. Menoch. *d. praesumpt. 3. num. 110.* Mascardus *dict. conclus. 531. num. 62. 73. 104 & 143.*

27 Praesumitur dolus ex mendacio: ex falsa expressione, & assertionem: ex eo quod quis affirmat pro vero, aut certo, quod verum, vel certum esse ignorat: ex eo quod aliquis tacet, quae dicenda erant, vel obscure loquitur. Menochius *dict. praesumpt. 3. num. 55. & sequentibus.* Mascard. *d. concl. 531. num. 7. 19. 37. & 68. & seqq.* Farinac. *d. inspect. 4. nu. 104. & sequentibus.*

28 Praesumitur dolus ex nimia, & insolita diligentia, vel cautela: & generaliter ex omni actu insolito. Menochius *d. praesumpt. 3. num. 102. & 103.* Mascard. *d. concl. 531. num. 75.*

¶ 108. & lib. 2. conclus. 815. num. 4. Farinacius dict. inspect. 4. num. 121. & seqq.

29 In causis fidei non attenditur ad causas excludentes, vel includentes dolum, quoad poenam, quæ incurritur ipso facto ex delicto externè commisso: neque etiam vbi tali delicto pœna est à iure taxata. Ratio est, quia in huiusmodi pœnis Iudex non habet arbitrium.

30 Quando proceditur ex præsumptionibus, & indi-
cijs, considerandæ sunt causæ, quæ dolum includunt, aut ex-
cludunt, ut pœna imponatur: tunc enim arbitrari debet
Inquisitor.

C A P V T XXXII.

*Pœna ex credulitate, ignorantia, iracundia,
vel ætate minuitur.*

1 **Q**uando lex requirit dolum ad punitionem delin-
quentis, quælibet causa, vel credulitas, etiam leuis,
quæ excusat à dolo, aufert, vel minuit pœnam
delicti. Clar. §. fin. q. 60. versic. Et generaliter. Anton. Gomez.
de delict. cap. 6. tit. de iniurijs, num. 2. ad finem. Farinac. q. 90.
inspect. 1. num. 1. 54. & seqq.

2 Ignorantia iuris naturalis, gentium, & diuini crassa,
& supina, seu affectata regulariter, quia non excusat à dolo,
non minuit pœnam delicti. Tiraq. de pœn. semper. causa 13.
num. 22. Farinac. d. quest. 90. inspect. 2. num. 98. 100. & 101.

3 Ignorantia iuris dubij, & controuersi, eo quòd ex-
culat à dolo, excusat etiam à pœna; secus verò si ius sit noto-
rium, Tiraquell. de pœn. semp. causa 11. num. 6. & 9. Farinac.
d. inspect. 2. num. 102. & seqq.

4 Credens viro fide digno, etiam si errauerit in iure,
cùm in dolo non sit, & à culpa, & à pœna liberatur. Tiraquell.
de pœn. semp. causa 5. 1. nu. 27. Menoch. de recuper. remed. 13.
num. 36. Mascard. lib. 2. conclus. 647. num. 3. Farinac. dict.
quest. 90.

quæst. 90. inspect. 3. numero 109. & sequentibus.

5 Credens viro fide digno asserenti id, quod verisimile non est, neque à culpa, neque à pœna est immunis. Farinac. *d. inspect. 3. num. 123.*

6 Delictum magna ira commissum mitius punitur, maximè si ira ex iusta causa proueniat. Tiraquell. *de pœnit. semper. causa 1. num. 1. & sequentibus.* Iul. Clarus §. *fin. quæst. 60. versic.* Est etiam, Farinacius *quæst. 91. ferè per totam.*

7 Delinquens ex magna iracundia, etiam interueniente iusta causa, si in delicto perseverat, non excusatur à pœna. Farinac. *d. quæst. 91. num. 12.*

8 Varij gradus in hominum ætatibus à iurisperitis distinguuntur ad pœnam delicti minuendam. Menochius *de arbitrar. lib. 2. casu 57. num. 1. & seqq.*

9 Prima ætas est infantia, quæ ducitur vsque ad septimum annum inclusiuè. Menochius *d. casu 57. num. 2. 7. & seqq.* Farinac. *quæst. 92. num. 3.*

10 Secunda est infantie proxima, quæ incipit post septennium, & continuatur vsque ad decimum annum cum diuidio in masculo, in femina verò vsq; ad nonum cum diuidio. Antonius Gomez. *de delictis, cap. 1. num. 57. versic.* Et dicitur proxima infantie. Farinac. *d. quæst. 92. num. 4.*

11 Tertia est pueritia, quæ incipit à septennio, & durat vsque ad pubertatem. Menochius *dict. casu 57. num. 2. & 10.* Antonius Gomez. *d. cap. 1. num 63. versic.* Sed hodie. Farinac. *d. quæst. 92. num. 6. 7. 18. & 19.*

12 Quarta est pubertas, quæ incipit à quartodecimo anno completo in masculo, at verò in foemina à duodecimo; quæ hanc ætatem præcedit, impubertas appellatur. Menochius *d. casu 57. numero 2.* Farinacius *dict. quæst. 92. num. 8. 18. & 19.*

13 Quinta dicitur pubertati proxima, quam illam esse existimo, misis varijs sententijs, quæ per sex menses à pubertate distat.

14 Sexta est ætas minor, quæ extenditur vsquè ad vigesimum quintum annum exclusiuè: à quo anno impleto, incipit

incipit ætas maior, seu virilis. Farinacius *dict. quæst. 92. numero 21.*

15 Octava est senectus, quæ incipit à quinquagesimo anno, & extenditur ad septuagesimum vsque: à quo ætas decrepita initium sumit. Menoch. *dict. lib. 2. casu 59. num. 1.* Farinac. *d. quæst. 92. num. 22.*

16 In casibus, in quibus ætas non est à iure determinata, eius determinatio Iudicis arbitrio remittitur. Menoch. & Farinac. *proximè citatis locis.*

17 Senes, qui in decrepita sunt ætate, maximè qui propter senectutem sunt diminuti sensu, & intellectu mitiùs puniuntur. Tiraquell. *de pœnit. temper. causa 8. num. 4. & seqq.* Antonius Gomez. *d. cap. 1. num. 68. versic.* Item etiam. Farinac. *d. quæst. 92. num. 23. & 25.*

18 Minores viginti quinque annorum regulariter mitiùs puniuntur, etiam facti maiores, quia non ad tempus punitionis, sed delicti attenditur. Tiraquell. *de pœn. temper. causa 7. numero 1. & sequentibus.* Farinacius *dict. quæst. 92. num. 41. & 162.*

19 Infantes, & infantia proximi in crimine sodomia à pœna ordinaria releuantur; quod etiam in minoribus viginti quinque annorum, & maximè in puberibus obseruatur. Antonius Gomez. *dict. cap. 1. num. 60. in fine.* Clarus *S. fin. quæst. 60. in principio,* Menochius *de arbitrar. lib. 2. casu 329. num. 5. & casu 286. num. 18.* Farinac. *d. quæst. 92. num. 83. & sequentibus.*

20 Minor carnaliter cognoscens Iudæam, excusatur à pœna ordinaria. Menoch. *d. casu 329. num. 4.* Farinac. *dict. quæst. 92. num. 88.*

21 In crimine heresis, si minor rectè pœniteat, mitiùs punitur, secùs verò si in heresi persistat. Decian. *crim. lib. 3. cap. 12. num. 25. & lib. 5. cap. 37. num. 56.* Simanch. *catholic. tit. 29. num. 56. & sequentibus.* Farinac. *d. quæst. 92. num. 180. & 181.*

CAPVT XXXIII.

Quando ebrio, & furioso delinquentibus
ordinaria pœna remittatur.

1 **E**Brius delinquendo mitius punitur, magis tamen, vel minus, pro maiori, aut minori ebrietate. Tiraquell. *de pœnit. temp. causa 6. à num. 1. usquè ad 2.* Anton. Gomez. *de delictis, cap. 1. num. 73.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 326. num. 7.* Farinac. *quæst. 93. num. 1. & 18.*

2 Procurans ebrietatem, ad hoc vt ebrius delinquat, ordinaria plectitur pœna. Tiraquell. *dict. causa 6. num. 10.* Menoch. *d. lib. 2. casu 376. num. 8. & 9.* Farinac. *d. quæst. 93. num. 21.*

3 Furiosus in furore delinquens, excusatur à pœna, etiam si ad sanitatem redierit. Idem dicimus de infano, phrenetico, & mente capto. Tiraquell. *de pœnit. temper. causa 2. num. 1. & sequentibus.* Antonius Gomez *dict. cap. 1. num. 70.* Menoch. *dict. lib. 2. casu 325. num. 8.* Farinac. *q. 94. num. 1. & multis seqq.*

4 Habens dilucida interualla, si constat deliquisse dum erat sanæ mentis, non excusatur à pœna ordinaria: si verò sit dubium, quo tempore deliquerit, præsumendum est ad delictum excludendum, quòd tempore furoris deliquerit. Antonius Gomez. *d. cap. 1. num. 70. vers.* Quod tamen intellege, & *num. 71.* Farinac. *d. quæst. 94. num. 5. & seqq.*

5 Delinquens dum erat sanæ mentis, si postea in demenciam incidat, etiam post latam sententiam, non punitur pœna corporali, nisi ad pristinam redeat sanitatem. Tiraquell. *de pœn. temper. causa 3. num. 4. 6. & 7.* Anton. Gom. *d. cap. 1. num. 72.* Farinac. *d. quæst. 94. num. 13.*

6 Delinquens quando erat sanæ mentis, etiam si in amentiam perpetuam incidat post defensionum processum, puniri potest pœna pecuniaria, eiusquè bona confiscari. Tiraquell. *d. causa 3. num. 1.* Clar. §. *fin. quæst. 60. versic.* Item

quæro. Farinacius *dict. quæst. 94. num. 19. & 22.*

7 Licet furiosus non sit puniendus, non tamen dimit-
tendus est, sed custodiendus à suis, si eos habeat, vel in car-
ceribus seruandus, non in poenam, sed ne quid perniciosius
in se ipsum, aut in alios moliat. Tiraquell. *de poen. temper.
causa 2. num. 10.* Farinac. *d. quæst. 94. num. 45.*

8 Furor non præsumitur, ideo probandus est. Probatur
autem signis, & coniecturis, cum sit difficilis probationis.
Covar. *in 4. Decretal. par. 2. cap. 2. num. 6.* Antonius Gomez.
dict. capit. 1. num. 71. ad finem. Menoch. *de præsumpt. lib. 6.
præsumpt. 45. num. 23.* Farinac. *d. quæst. 94. num. 48. & seqq.*

6 Probato furore non momentaneo, sed continuo, si
constet actum gestum fuisse breui tempore post furorem,
præsumitur tempore furoris factus. Covar. *dict. nu. 6. versic.
Quibus illud, & versic. Processit.* Antonius Gomez. *d. nu. 71.
Menoch. d. præsumpt. 45. num. 59. & seqq.* Farinac. *d. quæst. 94.
num. 52. & sequentibus.*

10 Quando constat aliquem post furorem fuisse sanæ
mentis, & continuato tempore cessasse furorem, non præ-
sumitur actus gestus tempore furoris, sed ex vitimo itatu
præsumptio sumitur, nisi qualitas actus contrarium suadeat.
Mascard. *lib. 2. conclus. 825. nu. 17. & 18.* Farinac. *d. quæst. 94.
num. 55.*

C A P V T XXXIV.

*Ex consuetudine minuitur aliquando
pœna ordinaria.*

1 C ONSUETUDO, vt est quid facti, est frequentia operandi
liberè eodem modo. S. Thom. *in 3. distinct. 23. quæst. 1.
art. 4. quæstiunc. 2.* Suarez *lib. 7. de legibus, cap. 1. num. 5.*

2 C ONSUETUDO facit actum licitum, qui aliàs licitus
non erat. Roland. *consil. 58. num. 19. lib. 4.* Gutierrez *præctic.
lib. 3. quæst. 29. num. 22.*

3 C ONSUETUDO in prohibitis iure naturali, vel diuino
regu-

regulariter, quamvis multorum sit, imò & communis, non excusat à culpa; ac proinde neque à pœna, nec consuetudinis, sed corruptele nomen meretur. S. Thom. 1. 2. *quæst.* 97. *artic.* 3. ad 1. Tiraquell. *de pœnit. temper. causa* 42. *num.* 12. Farinac. *crim. quæst.* 95. *num.* 36. & *seqq.* Suarez *d. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 4. & 13.

4 Consuetudo in ijs, quæ de iure positivo prohibentur, vel contra ius positivum, si à multis communiter obseruetur, excusat à dolo, & à culpa, in totum, vel in partem, secundum quod magis, aut minus recepta, introducta, aut præscripta fuerit. Tiraquell. *de pœnit. temper. causa* 42. *num.* 9. & 10. Farinac. *d. quæst.* 95. à *num.* 28. *vsque ad* 35.

5 Quando consuetudo taliter est introducta contra legem humanam, quòd illam abrogat, aut interpretatur, omnino excusat à culpa, & à pœna: secùs autem si taliter introducta non sit. *vide* Suar. *lib.* 7. *de legib. cap.* 8. 14. 15. 17. & 18.

6 Plura delicta, tam diuersi, quam eiusdem generis ex interuallo commissa regulariter pluribus plectuntur pœnis. Clar. *in præct. quæst.* 84. *versic.* Alius est casus, & *vers.* Scias autem. Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 10. *num.* 8. *versic.* Quod autem dicimus. Farinac. *q.* 22. *num.* 1. 2. & 4.

7 Plura delicta diuersi generis eodem tempore commissa ad vnum, & eundem finem, & effectum, non puniuntur pluribus pœnis, sed vna tantum, licet maiori. Couarr. *d. nu.* 8. *vers.* Hactenus tractatum est. Farin. *d. quæst.* 22. *nu.* 19.

8 Si plura delicta eiusdem generis eodem tempore perpetrentur, non pluribus, sed vna pœna plectuntur, maiori tamen, quàm si vnum tantum delictum committeretur: siue pœna sit arbitraria, siue à iure determinata. Farin. *d. quæst.* 22. *num.* 12. & *seqq.*

9 Quando plura delicta eiusdem generis successivè commissa sunt, licet in interuallo, vnica pœna puniuntur. Couarr. *d. vers.* Quod verò dicimus. Farin. *d. quæst.* 22. *num.* 17. & 18.

10 Consuetudo delinquendi, etiam in minoribus viginquinque annorum, auget delicti pœnam, non tamen vsque ad pœnam mortis, nisi aliàs delictum sit capitale. Clar. *d. quæst.* 85. *versic.* Sed hic incidenter. Antonius Gomez.

de delict. tit. de homicidio, cap. 3. n. 6. o. fin. & tit. de furto cap. 5. num. 5. Farinac. *quæst.* 23. num. 1. 2. 7. & 34.

11 Augetur pœna delicti propter consuetudinem, etiam si delicta priora punita iam sint, aut à Principe per gratiam condonata, vel tempore præscripta: quamuis alias eorum cognitio principaliter ad Iudicem non spectet. Couarr. *var. lib. 2. cap. 9. num. 7.* Menochius *de arbitrar. lib. 2. censur. 3. casu 295. num. 19.* Mascard. *lib. 2. num. 13.* Anton. Gomez. *dict. cap. 5. num. 8. circa finem.* Farinac. *d. quæst. 23. num. 8. & 11.*

12 Si priora delicta punita non sint, non dicitur delinquens ex sola iteratione incorrigibilis. Antonius Gomez. *d. num. 8. circa finem.* Farinac. *d. quæst. 23. num. 9.*

13 Non solum in condemnando, sed etiam in procedendo, consuetudo delinquendi nocet reo; quia contra consuetum delinquere lex multum præsumit. Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 32. num. 1. & seqq. & num. 17.* Farinacius *d. quæst. 23. num. 20. & seqq.*

14 Delinquendi consuetudo per se sumpta non sufficit ad torturam, cum sit indicium remotum: bene tamen cum adminiculis. Clarus *q. 64. versic. Sed pone.* Menochius *de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 101.* Farinac. *dict. quæst. 23. num. 22. versic. Veritas.*

15 Si quis probet se per triennium non commisisse delictum, consuetudo non faciet contra illum præsumptionem, quòd non sit emendatus, imò emendatus præsumitur. Menochius *dict. quæst. 89. num. 105. & dict. præsumpt. 32. num. 30.* Mascardus *lib. 1. conclus. 222. num. 12. & 220.* Farinac. *d. quæst. 23. num. 26. & seqq.*

16 Qui non est consuetus delinquere, mitius punitur. Tiraquell *de pœnis. temperan. causa 51. per totam.* Farinac. *d. quæst. 23. num. 32. versic. Amplia 9.*

CAPVT XXXV.

Delicti pœna minuitur aliquando ex multitudine delinquentium, ex incertitudine delinquentis, & ex delicto de mandato Principis cõmisso.

1 **D**elicti pœna absolute loquendo minuitur ex multitudine delinquentium, quando pœna est capitalis, & ex impositione illius sequitur mulcorum strages. Tiraquell. *de pœnis temperandis causa* 47. à num. 1. vsque ad 14. Farinac. *quæst.* 96. num. 1. & 4.

2 In ijs, qui authores sunt delicti, aut in delinquendo principales, non minuitur pœna propter delinquentium multitudinem. Tiraq. *d. causa* 47. num. 8. Farinac. *q.* 96. num. 8.

3 In crimine hæresis ob delinquentium multitudinem atigendæ sunt pœnæ, præsertim in principalibus, & authoribus, nisi timeatur scandalum, quod magis noceat, quia tunc propter multitudinem pœna minuenda est. Decian. *crim. lib. 5. cap. 50. num. 5. & 6.* Farinac. *de hæresi quæst.* 197. §. 1. num. 32.

4 Si tota ciuitas, castrum, vel oppidum, aut maior pars conuocato concilio in hæresim incidat, potest condemnari, comburi, & destrui, consulto tamen Summo Pontifice. Decian. *d. cap. 50. num. 1. & seqq.*

5 Si ciuitas aliqua impediatur, ne heretici, vel eorum fautores puniantur, capiunturve, priuari debet commercio, & dignitate Episcopali. Farinac. *d. §. 1. num. 34.*

6 Incertitudo delinquentium minuit pœnam delicti, siue arbitrariam, siue ordinariam. Tiraq. *de pœnit. temperan. causa* 63. num. 1. Farinac. *d. quæst.* 96. num. 14. & 59.

7 Si constat multos fuisse ex proposito coadunatos ad committendum delictum, licet non constet quis in particulari illud commiserit, omnes tenentur pœna delicti ordinaria. Ant. Gom. *de delict. sit. de homicid. cap. 3. nu. 36.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu* 362. n. 25. & seqq. Farinac. *dict. q.* 96. n. 72.

8 Mandatum Principis non excusat à pœna in ijs, quæ sunt contra fidem, aut contra determinationem Ecclesiæ. Ant. Gom. d. cap. 3. n. 42. Farinac. q. 97. casu 1. num. 3. & seqq.

9 Si quæ Princeps præcipit, sunt dubia, & certioraus adhuc exequi mandat, non incurret ordinariam delicti pœnam, qui Principis mandatum exequitur. Farinac. dict. q. 97. casu 2. inspect. 1. num. 46. & seqq. & casu 5. num. 112.

10 Afferenti se de mandato Principis delictum commisisse, non creditur, nisi probet. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 76. num. 4. & seqq.

CAPUT XXXVI.

Proponuntur aliæ causæ, ob quas delicti pœna minuitur.

1 **M**ulieres, etiam in crimine hèresis, nisi sunt pertinaces, à pœnæ rigore facilius excusantur. Decian. crim. lib. 5. cap. 37. num. 63. Farinac. q. 97. casu 10. num. 8.

2 Rusticus excusatur à suspitione hèresis, in ijs, quæ videntur eius capacitatem excedere: secus in alijs. Albert. de agnosc. quæst. 23. num. 6. & 70. Decian. dict. cap. 37. num. 62. Farinac. d. quæst. 97. casu 11. num. 42. & seqq.

3 Excusatur rusticus à dolo præsumpto, non à vero. Menoch. de recuper. remed. 9. num. 23. & 32. ac de arbitr. lib. 2. casu 194. num. 17. & seqq. & num. 33. & seqq. Farinac. dict. q. 97. casu 11. num. 25. 46. & seqq.

4 Qui dormiendo delinquit, excusatur à pœna, quando nulla ei potest imputari culpa. Tiraq. de pœnit. temper. causa 5. num. 1. Farinac. d. quæst. 97. casu 12. ferè per totum.

5 Quando quis vigilando ratum habuit delictum, quod in somnis commisit, non excusatur à pœna, in delictis maximè contra fidem. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 327. num. 8. Farinac. d. casu 12. num. 75.

6 In crimine sortilegij, idololatriæ, & hèresis excusatur à suspitione contra fidem; & à rigore pœnæ, qui ex vehemēti

menti amoris passione deliquit. Tiraq. *de pœn. temper. causa 4. num. 1. & seqq.* Clar. §. Hæresis, *num. 23. & quaest. 60. num. 7.* Menoch. *d. lib. 2. casu 328. n. 1. & seqq.* Simanch. *cathol. lit. 16. de defens. reorum, nu. 42. & seqq.* Farinac. *d. quaest. 97. casu 13. 7* In crimine hæresis, & in alijs, in quibus pœna est vni-
formis, & à lege, vel statuto taxata, nobilitas non excusat à pœna: in pœnis verò arbitrarijs nobilibus delinquentibus moderatur pœna corporalis. Tiraq. *de pœn. temper. causa 31. n. 1. 34. & 35.* Clar. §. *fin. quaest. 60. vers.* Prodest etiam. Farinac. *d. quaest. 97. casu 14. n. 93. 102. 110. 122. & 131.*

8 Nobiles non mitius puniuntur etiam in pœnis arbitrarijs, quando delicta ob nobilitatem delinquentium au-
gentur. Tiraq. *de pœn. temp. causa 31. num. 7. & seqq.* Farinac. *d. causa 14. num. 113. & seqq.*

9 Quando delictum tale est, vt propter illud priuilegium nobilitatis amittatur, non mitius puniuntur nobiles, cum priuilegium nobilitatis tunc eis non profit.

10 Insignis peritia artis excusat à pœna delicti, dummodo delictum non sit nimis famosum, consulendus tamen est supremus Princeps. Tiraquell. *de pœnit. temper. causa 50.* Baiard. *ad Clar. q. 60. num. 98. vers.* Et quòd pœna remittatur. Antonius Gomez. *de delict. cap. 13. n. 36. versic.* Tertius casus est. Farinac. *d. quaest. 97. causa 15. reg. 1. per totam.*

11 Peritia artis, vt excuset à pœna, quindecim testibus probari debet. Baiard. *ad Clar. d. quaest. 60. num. 98.* Farinac. *d. quaest. 97. casu 15. num. 139.*

12 Propter merita delinquentis, & beneficia, siue ab eo, siue à suis maioribus reipublicæ collata, potest remitti pœna, dummodo delictum non sit nimis atrox, & merita præcesserint delictum: aut si cum delicto coniuncta sint, delinquens non crimen, sed commodum reipublicæ intenderit. Baiard. *d. num. 98. & 99. vers.* Vtilis est. Farinac. *d. causa 15. reg. 2. per totam.*

13 Iudæus, vel Infidelis effectus Christianus non punitur pro delictis ante baptismum commissis, iuxta praxim communiter obseruatam; quamuis hoc in iure sit controuersum, & secundum multorum sententiam in Iudicijs arbitrio

positum. Clar. §. *fin. quæst. 51. num. 19. & 47. Farinac. d. quæst. 97. causa 16. per totam.*

14 Muto, & surdo, qui possunt mentem suam explicare, non minuitur pœna delicti: imò & torqueri, & pœna ordinaria puniri possunt. Anton. Gom. *de delict. cap. 1. num. 69. Farinac. d. quæst. 97. causa 17.*

15 De iure minui potest pœna filio delinquenti, qui à patre, vel matre Iudici præsentatur: & similiter patri, aut matri delinquentibus præsentatis à filio: rard tamen & cum magna consideratione, ac consulto Principe id faciendum est. Tiraq. *de pœn. temper. causa 18. n. 1. & seqq. & causa 19. n. 1. Menoch de arbitr. lib. 2. casu 347. n. 1. & 4. Clar. d. quæst. 60. num. 25. Farinac. d. quæst. 97. causa 18. per totam.*

16 Prosperus euentus in delictis, etiam praua intentione commissis, minuit aliquando pœnam. Farinac. *d. quæst. 97. causa 19. num. 179.* Non tamen minuit præsumptionem, malæ credentiæ, vel hæresis; cum delicta contra fidem ex intentione dignoscantur.

17 Que hæctenus dicta sunt circa pœnarum diminutionem, in delictis contra fidem, de illis pœnis intelligi debent, in quibus Inquisitor habet arbitrium; in ordinarijs verò pœnis, quas hereticus, vel suspectus de fide ipso facto incurrit, locum non habent: nihilominus iuuant, vt postea cum delinquentibus facilius dispensetur.

CAPVT XXXVII.

Hæreticorum pœnæ an dispensabiles sint, & à quibus dispensentur.

1 **D**ispensatio est *iuris relaxatio facta cum cognitione causa ab eo, qui potest relaxare.* Nauar. *in Summa prælud. 9. num. 15. Græff. 1. par. decis. lib. 2. cap. 31. nu. 1. Eman. regul. tom. 2. quæst. 46. artic. 1.*

2 Hęc descriptio explicat dispensationem, quæ licite fit. Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 1. num. 2.*

3 Dispensationis quatuor sunt species, Semiplena, plena, plenior, & plenissima Hostiens. *in rubr. de heretic. §. Quando, & qualiter num. 8. vers. Item* quouplex. Decian. *crim. lib. 5. cap. 54. n. 15. Farin. de heresi q. 193. §. 3. num. 67.*

4 Ad rectè dispensandum, præter auctoritatem dispensantis, requiritur necessitas, utilitas, vel euidens prærogatiua meritorum. *Cap. Tali coniugio. 1. quæst. 7.*

5 Dispensatio facta ab inferiori in pœnis contentis in legibus superiorum eatenus est valida, quatenus à Superioribus sibi permittitur, & non aliter. S. Thom. *1. 2. quæst. 97. art. 4. ad 3. & in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 2. q. 1. ad 3. Suarez de legibus lib. 6. cap. 14. num. 4. & seqq.*

6 Nulla est dispensatio, quæ fit ab inferiori in prædictis pœnis, si absque legitima causa fiat; etiam si dispenset ex concessione superioris committentis absolute facultatem dispensandi. Sylu. *verb. Dispensatio. q. 3. num. 5. Soto lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. versic. Rursus circa eandem. Sanchez d. lib. 8. disp. 17. num. 4.*

7 Valida est dispensatio in pœnis contentis in lege facta ab eodem qui dispensat, quamuis sine legitima causa, aut etiam sine causa dispenset; erit tamen iniusta. Tabien. *verbo Dispensatio q. 14. num. 14. Soto lib. 1. de iust. q. 7. artic. 3. & lib. 7. q. 4. art. 3. ad 2. Sanchez d. lib. 8. disp. 17. q. 2. & 3.*

8 Potestas dispensandi à Superiori inferiori concessa, late interpretatur. Couar. *4. Decret. 2. par. cap. 8. num. 6. vers. 8. & num. 11. Lopez 2. par. instruct. de clauibus, cap. 9. Sanch. d. lib. 8. disp. 2.*

9 Dispensatio in pœnis hæreticorum, fautorum ipsismet concessa, strictè est interpretanda. Sanch. *d. lib. 8. disp. 1. nu. 3. & 13. Garzia de benef. part. 1. cap. 6. num. 58. & seqq.*

10 In omnibus pœnis hæreticorum, fautorum, & similiarum, tam arbitrarijs, quam ordinarijs, valet Summus Pontifex dispensare: cum in omnibus quæ sunt iuris humani per Prælatos, vel Ecclesiam instituti, dispensandi habeat potestatem. S. Thom. *in 4. dist. 27. q. 3. art. 3. ad 2. & quodlibet 4. art. 13. Doctores in cap. Significasti. de elect. cap. Proposuit, de concess. præbens.*

11 Attento iure communi possunt inferiores Inquisitores simul cum Episcopo, cuius iurisdictioni subsunt, dispensare in carcere, & alijs pœnis per ipsos impositis, cum id viderint expedire. Peñ. *in 3. par. Direct. ad q. 59. num. 108. vers.* Postremo de commutatione, & *ad quæst. 26. comment. 145.*

12 In Lusitania, & in Hispania inferiores Inquisitores non dispensant in pœnis etiam per ipsos impositis; hoc enim generalibus Inquisitoribus reservatum est. Simanch. *cathol. tit. 16. num. 20. & tit. 47. num. 12. & sequenti.* Peñ. *dict. versic.* Postremo. Regim. Inquisit. Lusitanæ *tit. 3. cap. 5.*

13 In pœnis, quas ipso facto incurrunt hæretici, fautores, & similes, quæquæ in iure determinatæ sunt, dispensare nequeunt, neque Inquisitores particulares, neque generalis Inquisitor, cum hoc nusquam sit illis permissum. Zanchin. *de hæret. cap. 38. ubi* Campeg. Griland. *de relaxat. carcerat. tit. de beneficio, & Indulg. Principis.* Peñ. *1. part. Direct. ad l. Cunctos populos. C. de Summa Trinitate.*

14 Ex eodem fundamento, neque inferiores Inquisitores, neque generales possunt dispensare in irregularitate propter hæresim, fautoriam, & alia huiusmodi incurta; nec similiter tollere infamiam ob eandem causam contractam. Zanchin. Griland. & Peñ. *proximè citatis locis.*

15 In hoc Lusitanæ Regno non possunt Inquisitores generales dispensare cum hæreticis, sodomitis, aut cum eorum filijs, ut sint advocati, aut tutores, etiam ex testamento; cum sint infames infamia iuris, quibus hæc iure Regni inveniuntur prohibita. Ord. Regni *lib. 1. tit. 48. §. 25. ubi* Emmian. Barb. *num. 3. & lib. 4. tit. 102. §. 1. ubi etiam idem Barb. nu. 9.* & infames secundum leges sunt infames secundum canones. Felin. *in cap. Testimonium, de test. num. 15. Azor. instit. moral. tom. 2. lib. 6. cap. 7. q. 3. Garzia de benef. par. 7. cap. 8. num. 11.*

16 Cum apostatis ex graui metu fictè apostatantibus, potest Episcopus dispensare quoad vsum inferiorum ordinum. Suar. *tom. 5. de censur. disp. 43. sect. 2. num. 3. & 4. Sanchez in opere morali tom. 1. cap. 25. num. 21. Farin. de hæresi q. 192. §. 5. num. 78.*

17 In irregularitate propter occultam hæresim, dubium est,

est, an Episcopus possit dispensare. Pars, quæ affirmat, probabilior mihi videtur: siue sequamur opinionem, quæ tenet ipsum posse absoluerè hæreticum occultum; siue contrariam. Sanchez *d. cap. 25. num. 18.* Farinac. §. 5. *num. 79.*

18 Episcopus potest dispensare in irregularitate contracta ob hæresim, fautoriam, &c. quoad usum ordinum iam susceptorum, non verò quantum ad usum sacerdotij in sacrificio Altaris. Peñ. 3. *part. Direct. ad quæst. 126. comment. 175.* Suar. *tom. 5. de censuris, disp. 43. sect. 1. num. 6.* Sanchez *dict. cap. 25. num. 14.* Farinac. *d. §. 5. num. 78.*

19 Solus Summus Pontifex potest dispensare cum apostatis, siue voluntarijs, siue ex metu graui apostatantibus quoad promotionem ad quoscumq; ordines, & quoad usum sacerdotij. Peñ. 3. *part. Direct. ad quæst. 113. comment. 162. versic.* Postremo quis cum supradictis, & *ad quæst. 126. comment. 175. versic. Hodie.* Suar. *d. disp. 43. sect. 2. num. 3. & 4.* Sanchez *d. cap. 25. num. 21.* Farinac. *d. §. 5. num. 77.*

20 Quando Summus Pontifex dispensat cum hæretico, fautore, vel alio huiusmodi ad ordines, vel ad honores, nisi aliud in dispensatione exprimat, solummodo censetur dispensare ad eos honores, quos talis hæreticus, vel fautor antea habuit, & ad ministrandum in ordinibus susceptis: non verò quoad futuros honores, neq; ad ascendendum ad superiores ordines. Decian. *erim. lib. 5. cap. 75. num. 5.*

21 Dispensatio cum prædictis ad ordines suscipiendos, vel vt clerici fiant, de solis minoribus ordinibus intelligitur. Henric. *lib. 7. de indulgentijs, cap. 30 nu. 2. & lib. 14. de irreg. cap. 8. num. 10.* Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 1. num. 26.* Sayro *thesauro casuum consc. tom. 1. lib. 6. cap. 11. num. 19.*

22 Si prædicti dispensentur absolutè in irregularitate, vel infamia, manent habiles ad omnes ordines, dignitates, & officia. Suarez *de censuris, disp. 41. sect. 3. num. 3.* Sanchez *disput. 1. num. 28.*

23 Post aliquod tempus licitum est Summum Pontificem dispensare cum hæreticis, credentibus, & cæteris huiusmodi post peractam penitentiam, vt in susceptis ordinibus ministrent; rarò tamen, & nisi vrgentissima interueniente

niente causâ id faciendum est. Sanctus Anton. *tract. de cens. cap. 100.* Syluest. *verb. Irregularitas, quæst. 5.* Mayolus *lib. 5. de irregularitate, cap. 46.* Peñ. *3. part. Direct. ad quæst. 113. comment. 162. versic.* Præterea.

24 Dispensare non debet Summus Pontifex cum prædictis, vel ad superiores ordines ascendant, vel si nullum ordinem habeant, ut prima tonsura initientur. Doctores *proximè citati, citatis etiam locis.*

25 Si vrgens necessitas, vel euidens Ecclesiæ utilitas id exposcat, dispensari potest cum prædictis, ut ordines suscipiant, ad superiores ascendant, & beneficia Ecclesiastica obtineant. Conrad. Brun. *lib. 3. de haret. cap. 7.* Pen. *dict. comment. 162. versic.* Quamquam autem.

26 Dispensatio in poenis arbitrarijs, in carcere, habitu, & similibus, non statim facienda est, nec sine rationabili causa; considerato modo, quo poenitens reuersus est ad fidem, an sine mora, vel multo post tempore; qua humilitate, & contritionis signo iniunctam poenitentiam adimpleuerit; & alijs, quæ veræ poenitentiae, vel impoententiae signa sunt. Ne per abusum potestatis dispensandi, poenitentiae quas timeri oportet, in contemptum veniant.

27 In carcere perpetuo non est facile dispensandum; quando autem dispensatur, non fiat, nisi post tres annos: si tamen carcer fuerit irremissibilis, expectentur octo.

Rojas *de haret. 2. part. num. 102.* Eymers. *3. part.*

Direct. quæst. 96. ubi Peñ. commentario 145.

& 108. *versic.* Postremo de commutatione, & sequentibus. Farinac.

de haresi, quæst. 193. §. 5.

num. 104.

APHORISMORVM

LIBER IV.

DE TEMPORE GRATIÆ, ET VENIÆ GENERALIS.

DE tempore gratiæ, ac veniæ generalis, præsertim à principio constitutæ Inquisitionis delegatæ in partibus Tolosanis, primo Apollonico Inquisitore existente Sanctissimo Patriarcha nostro DOMINICO, nonnulli tamen ex antiquis, quàm ex iunioribus authoribus mentionem fecerunt: de eo tamen nemo, quem viderim, vno excepto Francisco Peña in manuscriptis, accuratè tractauit. Sed quia in nostro Lusitaniæ Regno, propter iudicam perfidiam in eo miserabiliter grassantem frequentissimus est vsus temporis gratiæ, imò tres veniæ generales in toto Regno, & partibus illi subiectis concessæ sunt vniuersæ nationi descendentiæ ex Hebræis conuersis ab anno 1496. Tempore serenissimi Regis Emmanuelis (præter alias multas gratias exhibitas, & factas voluntariè venientibus coram Inquisitoribus vel eorum Commissarijs ad confitenda propria contra fidem Catholicam delicta) quæ gratiæ per totum Regnum fuerunt publicatæ: non inutile fore iudicauimus hos breues Aphorismos ad elucidandas difficultates, quæ tempore gratiæ frequenter occurrunt, in lucem dare. In probandis Aphorismis plura adducere oportet (quæ tamen superioribus libris consultò omisi): quia cum apud Doctores circa hanc materiam pauca inueniantur digesta, non facillè tyronibus, & parum versatis probationes occurrunt.

CAPVT I.

Quid sit tempus gratiæ, explicatur,

1 **T**empus gratiæ dupliciter considerari potest, vel in eo sensu in quo sancti Patres, & Theologi agunt de tempore gratiæ: vel prout à Canonistis accipitur.

2 Tempus gratiæ vocatur à Sanctis Patribus, & Theologis illud tempus, quod sequitur ab Incarnatione Verbi diuini, & vsque ad mundi finem protrahitur. Tunc enim magis quam à principio orbis conditi gratiæ, misericordia, & benignitas Dei nobis apparuit: vt non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos faceret. Paulus Apostolus ad Tit. cap. 3. num. 4. & 5. ad Rom. 3. num. 27. & cap. 8. num. 2. S. August. de Spiritu, & lit. à cap. 4. vsque ad 18. idem August. lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 7. & 21. S. Thom. 1. 2. quæst. 106. art. 2. ad 2. & quæst. 107. art. 2. Sot. in 4. dist. 2. quæst. 1. art. 4. Suar. de legibus lib. 1. o. cap. 3. & 8.

3 Tempus gratiæ in consideratione Canonistarum (ad instar temporis gratiæ proximè explicati) est quoddam temporis spatium, infra quod reuertentibus ab hæresi, vel apostasia ad fidem catholicam, aut contra illam peccantibus, & spontè consentientibus delicta sua, magni momenti immunitates concedentur. Concil. Biterrense cap. 2. Guido Fulcodius, in responsione ad consultationes Inquisitorum, quos refert, & sequitur Peñ. de tempore gratiæ cap. 1.

4 Quamuis Albertinus in repet. cap. 1. de hæret. lib. 6. num. 4. aliquam distinctionem faciat inter tempus gratiæ, & misericordiæ, nulla tamen datur realis differentia. Cum nihil concedatur in vno tempore, quod non concedatur in alio. Peñ. d. cap. 1.

5 Tempus gratiæ etiam generalis, non idem est cum tempore generalis veniæ. Nam tempus veniæ generalis, plura, ac diuersa continet, quam tempus gratiæ. Tempus gratiæ

gratiæ exigat confessionem iudicalem coram Inquisitoribus, aut eorum Commissarijs, immunitates verò temporis veniæ sola sacramentali confessione mediante conferuntur; imò ad forum fori nec ista requiritur. Aliæ differentiæ ex dicendis patebunt. Constat ex bullis Clement. VII. anno 1533. Pauli III. anno 1535. & anno 1547. Clementis VIII. anno 1604. De quibus inferius agendum est.

CAPVT II.

Quæ immunitates concedantur tempore gratiæ.

1 **V**enientes tempore gratiæ non euitant omnem poenam, sed pro qualitate personarum, & criminum, maiori vel minori benignitate tractantur, poenitentijs spiritualibus, & medicinalibus impositis.

2 Præcipuæ immunitates seu impunitates, quæ tempore gratiæ conceduntur, sunt impunitas mortis, immutationis, seu incarcerationis, exilij, & confiscationis bonorum. Concil. Biterr. cap. 2. quod refert, & sequitur Peñ. ad 3. part. Direct. Inquisit. comment. 1 2. num. 56. vers. Magnam veniam. & de tempore gratiæ cap. 3. supra lib. 3. cap. 1. num. 4. & cap. 21. num. 4.

3 Conceditur etiam, vt redeuntibus tempore gratiæ non imponantur publicæ poenitentia, nec abiurent in publico, nec in reconciliatione induantur habitu poenitentia, nisi eorum delicta publica sint; nec condemnantur in peregrinationem nimis longam. Simanch. de cathol. tit. 42. num. 11. Instructio Hispalensis anno 1484. cap. 3. s. & 7. Peñ. d. cap. 3. de tempore gratiæ, & communis praxis huius Inquisitionis.

4 Taxare tempus gratiæ in arbitrio illud concedentis positum est: cum hoc nullo iure inueniatur decisum, ex reg. l. 1. ff. iure deliberandi cap. De causis. §. Illis autem. officio deleg. Simanch. de cathol. tit. 44. num. 3. Peñ. ad 3. partem Direct.

Direct. comment. 12. num. 52. & 56. versic. Iam. & de tempore gratia cap. 4.

5 Conveniens tempus pro vna diœcesi, oppido, vel civitate est spatium triginta, vel quadraginta dierum: maius tamen tempus pro commorantibus extra locum vbi gratia publicatur concedendum erit. *Eymeric. 3. part. Direct. nu. 56. Peñ. de tempore gratia dict. cap. 4. Instructio Hispalensis anno 1484. cap. 3.*

6 Aliquando pro commorantibus intra Regni limites tres menses conceduntur: pro illis verò qui ad alias prouincias se transfulerunt, sex. *Peñ. d. c. 4. Et ita practicum vidimus in hac Inquisitione Lusitana.*

7 Quando in rescripto Pontificis concedentis tempus gratiæ determinatum tempus præscribitur, illud seruari oportet, nec ab aliquo inferiori augeri, minuive potest, ex *reg. cap. Interior. 21. dist. cap. Cum inferior de maiestate.* Quia determinatio illa est veluti forma rescripti, cui nihil addendum vel minuendum est. *Cap. Cum dilecta de rescript. l. Cum hi. §. Si præter. ff. de transact. Gutier. pract. quest. lib. 3. quest. 15. num. 5. cum seqq.*

8 Quando in rescripto Pontificis non determinatur tempus, recurrendum est ad arbitrium Inquisitorum, ad quos spectat publicare gratiam concessam, & iuxta tenorem illius procedere: qui in præscribendo tempus inherere debent traditionibus maiorum, & consuetudini prouinciæ. Quoniam ea, quæ non determinantur à Superioribus, nec sunt determinata in iure, in arbitrio iudicis inferioris relinquuntur, maximè in ijs, sine quibus actus commissus rectè ministrari non potest. *L. 2. ff. de iurisdic. omnium iudicum. cap. Præterea de offic. delegati.*

9 Pœnæ à quibus hæretici liberantur in tempore gratiæ, à iure canonico constitutæ sunt. Pœna mortis habetur in *cap. Ad abolendam. §. Illos quoque de hæreticis cap. Super eo. eod. tit. lib. 6. Castro de iusta hæret. punit. lib. 2. cap. 12. vide supra lib. 3. cap. 6. Immuratio, siue carceratio in perpetuum in *cap. Excommunicauimus. o. 2. §. Si qui autem. de hæret. supra d. lib. 3. cap. 8. De exilio. Leo Papa epist. 45. Conrad.**

Conrad. Brun. *lib. 5. de heret. cap. 12.* Decian. *crimin. lib. 5. cap. 4. num. 5.* Farinac. *de heresi quest. 193. §. 4. num. 85.* De confiscatione bonorum, *cap. Vergentis, de heret. cap.* Cùm secundum eod. *sic. lib. 6. supra d. lib. 3. cap. 2.* De habitu poenitentiae. *saccum benedictum, vulgò, corruptoque vocabulo, sambenito, vocant.* Concilium Tolos. anno 1229. Eymeric. 3. *part. Direct. tit. de sexto modo terminandi processum num. 175.* ubi Pen. *comment. 42.* Farinac. *dict. quest. 193. §. 4. num. 91.* De publica poenitentia, *cap.* Inter sollicitudines *de purgat. canon.* Ioann. XXII. *in extrauag. Vas electionis. in fine, Pen. 2. part. Direct. comment. 14. ad dict. cap.* Inter sollicitudines.

CAPUT III.

Quis possit concedere tempus gratiæ?

1 **T**empus gratiæ nequit à potestate seculari concedi, neque seculares Principes possunt remittere hereticis poenas iure canonico, aut consuetudine Ecclesiastica contra ipsos latas. Quia circa illas omni autoritate, & iurisdictione carent; cùm sint merè Ecclesiasticæ. *Cap. Ut Inquisitionis officium. §. Prohibemus, de heret. lib. 6.* Villadiego *de heret. q. 20. num. 3.* Simanch. *cathol. tit. 36. num. 1.* Farinac. *de heresi q. 186. §. 9.* Vide supra *lib. 1. cap. 2. num. 7.*

2 Non possunt Principes seculares, concedere tempus gratiæ, etiam quoad poenas cõtentas in legibus ab ipsismet factis: si tales leges approbatæ, & acceptatæ sint ab Ecclesia. Nam per huiusmodi approbationem, & acceptationem, iam pertinent ad forum Ecclesiæ. *Cap. Ut Inquisitionis, cap. fin. de heret. lib. 6.* Decian. *crimin. lib. 5. cap. 26. num. 1. & 2.* *Surd. conf. 386. num. 2. & 3. supra lib. 2. cap. 36. num. 13.*

3 Neque Inquisitores particulares, neque Episcopi, neque Inquisitores generales, neque Cardinales etiam Legati à latere possunt tempus gratiæ concedere, nisi ex speciali cõmissione Romani Pontificis. Inferiores enim, quales sunt

prædicti respectu Summi Pontificis, non possunt in legibus superiorum dispensare, nec pœnas in illis contentas remittere, cum nullam ad hoc iurisdictionem habeant. *Cap. Inferior. 21. dist. Cap. Cum inferior. de maioris. & obediencia. Zanchini. de hæres. cap. 19.*

4 Solus Summus Pontifex iure proprio potest tempus gratiæ concedere: cum sit supremus Iudex in crimine hæresis, supremamque potestatem habens supra ius positivum. *Contrad. Brun. lib. 4. de hæres. cap. 1. Simanch. cathol. tit. 25. num. 3. & tit. 34. Albert. de agnosc. quæst. 11. num. 11. Pefi. 3. par. Direct. quæst. 1. comment. 30. Farinac. de hæresi quæst. 186. §. 1. supra lib. 3. cap. 37. à num. 5.*

5 Inquisitores generales in Lusitaniæ Regnis ex vi suarum literarum possunt concedere tempus gratiæ: secundum quod consuetudine talis concessio introducta est. Nam eis conceditur vi consuetudinibus, & alijs, quibus quomodo libet vtuntur. *Paulus III. in Bulla secunda pro Inquisitione Lusitana 16. die Iulij anno 1547. ad Sereniss. Cardinalem Henricum tunc generalem Inquisitorem, quæ ad omnes eius successores Inquisitores generales extenditur.*

6 Senatores supremi Senatus Inquisitionis mortuo, vel amoto generali Inquisitore, possunt etiam concedere tempus gratiæ in illis casibus, in quibus possunt Inquisitores generales. Quia vices Inquisitoris generalis in omnibus obtinent, eique autoritate Apostolica in omni iurisdictione succedunt.

7 Quando tempus gratiæ in hoc Lusitaniæ Regno ab Inquisitore generali, vel à Senatoribus supremæ Inquisitionis concessum fuerit, necesse est, quod interueniat Regis consensus, ad hoc tantum vt hæreticis bona confiscanda remittantur. Quoniam sic est consuetum fieri, eò quod bona ista eius fisco applicata sunt à Summo Pontifice. Inquisitores autem generales approbatas consuetudines in hac re excedere non possunt, sed secundum ipsas procedere debent. *Bulla Pauli III. citata num. 5.*

8 Si Romanus Pontifex per suas speciales literas tempus gratiæ concedat, vel Inquisitori generali, aut alteri conceden-

cedendum committat, non est requirendus Regis consensus in remittendis bonis confiscandis; quamvis eius fisco aliàs essent applicanda. Nam Summus Pontifex non ita Regio fisco bona hæreticorum concessit, quòd à se potestatem, supremam de illis disponendi abdicauerit, quando id bono communi expediens iudicauerit; esset enim contra Pontificiam auctoritatem supremam non posse condonare hæreticis redeuntibus ad fidem bona, quæ propter hæresim confiscanda forent. Hęc resolutio colligitur ex literis, quibus veniæ generales cõcessę sunt in hoc Regno à Paulo III. anno 1547. & à Clemente VIII. anno 1604. in quibus absolutè remittitur confiscatio bonorum, nullo Regis expectato consensu.

9 Si Inquisitor generalis, aut Consilium generale iudicauerint esse expediens ad bonum fidei concedere tempus gratiæ. Rexque rogatus nolit remittere bona confiscanda, poterunt etiã ipso invito, illud concedere cum remissione confiscationis bonorum. Quoniam à Summo Pontifice habent auctoritatem concedendi tempus gratiæ, & vt delegati illius illud concedunt; cui autem conceditur totum, conceditur pars, maximè quando totum est principale, quod committitur; remissio autem bonorum, vel est pars inclusa in concessione temporis gratiæ, vel illi accidit, & sic poterunt prædictam remissionem facere, cum veniat in necessariam consequentiam principalis quod conceditur. *L. 2. ff. de iurisdic. omn. iudic. l. Ad rem mobilem. §. Qui procuratorem. ff. de procurat. l. 1. §. fin. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdic. cap. Præterea. de offic. deleg. Surdus consil. 347. num. 20. Tusc. tom. 1. litera A, conclus. 71.* Quamvis autem ex consuetudine orta sit iurisdicção ad concedendum tempus gratiæ, quę habet quòd requiratur Regis consensus, non officit: quia credibile non est taliter Summum Pontificem bona confiscanda Regio fisco concessisse, quòd bonum fidei in aliquo periclitaretur: quod re vera continget, si ipse posset impedire remissionem bonorum, quando propter bonum fidei expedit gratiam concedere. Ex hac igitur requisitione non potest inferri Regem habere ius ad negandum.

Si tamen non sit periculum in mora concedendi tempus gratiæ, consulendus est Summus Pontifex.

10. Quamuis bona hereticorum confiscanda Regali fisco sint applicanda ex concessione Summi Pontificis, non proinde Rex concedere poterit tempus gratiæ etiam limitatè quoad bonorum confiscationem. Tum quia causa Ecclesiastica est, circa quam nihil potest secularis potestas determinare, nec iudicare an expediens sit hanc penam remittere: tum etiam quia Rex nullum habet ius ad huiusmodi bona, nisi per sententiam, quæ in isto casu non datur.

C A P V T I V.

Quo iure concedatur tempus gratiæ.

1. Tempus gratiæ non est de iure communi introductum. Albert. *in reposit. cap. 1. de her. lib. 6. quest. 12. num. 4. circa finem.* Peñ. *de tempore gratiæ cap. 6.* Nullibi enim in iure aliqua temporis concessio inuenitur.

2. Non est contra ius commune, imò est illi maximè conforme, concedere tempus gratiæ volentibus reconciliari Ecclesiæ, iura enim hæreticis penitentibus, sponte què venientibus ad detestandos proprios errores veniam concedunt, & benignè recipiunt. *Cap. Ad abolendam. §. Præsenti. de heret. l. Manichæos. §. Præterea. Cod. de heret. vid. supra lib. 2. cap. 44. à num. 2.*

3. Potestas concedendæ gratiæ in Summo Pontifice fundatur in eius suprema potestate gubernatiua, secundùm quam oves errantes ad ouile Christi reducere tenetur, iuxta illud Christi Domini Ioannis *cap. 21. ad Petrum. Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Pastor namque aliquando baculo percutiendo, aliquando tibia, & sibilo oves congregat.

4. Tempus gratiæ primò inceptit benignitate Sedis Apostolicæ, quæ iuris seueritatem, mitiore iure inspecto, aliquando moderatur. Peñ. *de tempore gratiæ, cap. 6.*

5. Sanctè, & piè conceditur tempus gratiæ volentibus, relicta

relicta, & abiurata hæretica, vel apostatica perfidia, ad fidem Catholicam redire. Guido Fulcod. *ad consultationes Inquisitorum quæst.* 2. quem refert, & sequitur Peñ. *d. cap. 6.*

6 In inferioribus Summo Pontifice, ut in Inquisitoribus generalibus, fundatur ius concedendi tempus gratiæ in concessione Sedis Apostolicæ, aut in consuetudine ab eadem approbata.

CAPUT V.

Nonnulli casus, in quibus conceditur tempus gratiæ.

1 Quando in aliquo Regno, Prouincia, vel Diçcesi Inquisitionis Officium de nouo instituitur, antequam in particulari contra aliquem procedatur, conceditur tempus gratiæ. Eymeric. *in Direct.* 3. par. num. 52. & 53. vbi Peñ. *comment.* 12. num. 56. *versic.* Sed animaduertant, & de tempore gratiæ, cap. 7. vbi pro hac sententiâ refert Concil. Biterrense cap. 1.

2 Si in aliquo Regno, Prouincia, vel Diçcesi, vbi iam Inquisitionis officium introductum fuerat, sed propter aliquas causas intermissum, aut remissiùs, & negligentius exercebatur, de nouo accuratè, & secundum iuris rigorem procedendum sit, potest, ac expedit tempus gratiæ concedere. Quoniam hic modus procedendi speciem quandam nouitatis officij Inquisitionis præ se ferre videtur, quam Ecclesiæ benignitas in parcendo, & miserando præcedit. Albertin. *in repetit.* cap. 1. de hæret. lib. 6. quæst. 12. num. 4. ex doctrina Archidiac. in cap. De commissi. verbo Obedientes, de hære. in 6. Peñ. *dict.* cap. 7.

3 Conceditur tempus gratiæ, quando hæretici clam multos à fide Catholica diuertunt, & eis suos errores persuadent. Cùm hoc medio meliùs, ac securiùs decepti ab hæreticis reducantur, & respublica componi, & purgari possit. Peñ. *de tempore gratiæ d. cap. 7.* Concessionem hanc legi-

mus factam fuisse tempore Sanctissimi Patriarchæ nostrî DOMINICI pro seductis ab hæreticis Albigenſibus, & noſtris etiam temporibus idipſum in praxi poſitum vidimus in Regnis Hiſpaniæ.

4 Quando aliquod Regnum, Prouincia, vel Ciuitas de nouo ad fidem conuertitur, concedi debet tempus gratiæ. Peñ. *dict. cap. 7.* Nouiter enim conuerſi non præſumantur habere tam perfectam cognitionem fidei, vt ſtatim ſecundùm iuris ſeueritatem tractentur.

5 Si alicui delicto contra fidem addatur noua pœna, eaque grauiffima; videlicet quod illud perpetrantes etiam pro primo lapſu tradantur Curie ſeculari, concedi poteſt tempus gratiæ. Peñ. *dict. cap. 7.* Hanc pœnam ponit Paulus IV. in quadam Conſtitutione contra negantes Diuinitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti edita anno Domini 1555. promulgata verò anno 1556. & eandem videre eſt in alijs caſibus ſuprà relatis *lib. 2. cap. 44. num. 6.*

6 In hoc caſu ſi pœna à Summo Pontifice addatur, ipſe conſulendus erit circa conſeſſionem temporis gratiæ; in alijs verò caſibus hoc capite contentis Inquiſitor generalis poteſt tempus gratiæ concedere.

CAPVT VI.

*De baptizatis per vim, ac de eorum filijs,
& nepotibus.*

1 **I**N fidelibus per vim abſolutam ad fidem conuerſis, & ipſis renuentibus, ac contradicentibus baptizatis non eſt concedendum tempus gratiæ, ſed liberi dimittendi ſunt. Quia tempus gratiæ ſolis verè baptizatis conceditur: hi autem infideles verum Baptiſmi ſacramentum non receperunt, nec characterem baptiſmalem. *Cap. Maiores. de baptiſmo. Peñ. de tempore gratiæ cap. 8. caſu 1. Pariſius conſiliorum part. 4. conſil. 2. num. 21. & ſeqq. qui refert Angel. in verbo Baptiſmus 6. verſ. 12. & verbo ludæus. verſ.*

30. Mascard. *de Indais part. 3. cap. 2. num. 5. & 7.*

2 Si vis infidelibus illata præcisâ, & absoluta non fuit, sed conditionata, ut ne vitam, bona temporalia, vel patriam amitterent, concedendum est eis tempus gratiæ, consideratis tamen personarum, ac temporum occurrentibus circumstantiis. Hi namque verè baptizati sunt. *d. cap. Maiores. de baptismo.* Parisius *citato loc.* Sed quia vim aliquâ passi sunt, indulgendum est eis, ne contra æquitatem violenter baptizati conquerantur se priùs Ecclesiasticæ disciplinæ gladium sentire, quàm Christianæ mansuetudinis lenitatem experti fuerint. Ita Clemens VII. *in literis generalis venia concessæ Indais baptizatis in hoc Lusitanæ Regno anno 1533.* & Paulus III. *in confirmatione dictarum literarum anno 1535.* Mascard. *d. num. 7. & 8.*

3 Si in casu proximè præcedenti infideles prætendant se non esse verè baptizatos, ac proinde non egere beneficio réporis gratiæ, sed liberè dimittendos fore, audiendî nō sunt, & ad fidem seruandâ coercendi, ne nomen Diuinû blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. *Cap. Maiores. de Baptismo.* Nam licet voluntas illa pura non sit, absolutè tamen voluntas est, ac quod quis sic voluit, absolutè, & voluntariè voluit: & hinc est, quod in iure coacta voluntas dicitur. *L. Si mulier. §. penult. ff. quod metus causa, cap. Merito. 15. quæst. 1. Vide S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 8. Castro de iusta hæret. punis. lib. 2. cap. 12. Conrad. Brun. lib. 5. de hæret. cap. 13. Dixi supra lib. 1. cap. 30.*

4 Quamuis infideles per vim præcisam, & coactionem baptizati, postea consenserint, etiam si per longum tempus in tali proposito perseuerent, non egent concessione temporis gratiæ. Quia talis Baptismus fuit nullus, & rati habitio de facto præterito non validat sacramentum imprimens characterem; quidquid dicat Parisius *4. part. consiliorum consil. 2. num. 26.* Mascard. *num. 9.* In hoc enim verificatur illud commune proloquium. *Quod à principio fuit nullum, oralitè temporis non conualescit. L. Quod in initio ff. de reg. iuris, cap. Quod sicut de elec. cap. Non firmatur 18. de reg.*

jur. lib. 6. Tusch. tom. 3. lit. N. conclus. 142. & seqq.

5. Filij Infidelium; qui dum erant infantes ante vsum rationis inuitis parentibus baptizati sunt, si iam adulti, & in fide Catholica sufficienter instructi à fide recedant, veniam tamen petunt, conceditur eis tempus gratiæ. Peñ. *d. cap. 8. casu 2.* Cùm sint verè baptizati, attamen cum iniuria parentum reuuentium.

6. Filij etiam, ac nepotibus illorum, qui per vim non absolutam, nec realem coactionem fidem per sacri baptismatis lauacrum susceperunt, educatis tamen ab ipsismet parentibus, si dicant se non fuisse perfectè instructos in doctrina Catholica, tempus gratiæ concedendum est. Peñ. *dict. cap. 8. casu 2.* Ob hanc causam Clemens VII. & Paulus III. veniam generalem concesserunt descendentibus ex Iudæis inuoluntariè baptizatis in hoc Regno.

C A P V T V I I.

Proponuntur aliquæ rationes insufficientes ad concedendum tempus gratiæ.

1. **N**Ouus aduentus Inquisitoris ad decretam sibi Diocesim, in qua solita est fieri per alios Inquisitores contra hæreticos inquisitio, non est ratio sufficiens ad concedendum tempus gratiæ. Peñ. *3. part. Direct. comment. 12. num. 56. vers.* Sed animaduertant.

2. Neque etiam Inquisitores pro libito, aut ad puram petitionem hæreticorum possunt concedere tempus gratiæ. Peñ. *de tempore gratiæ cap. 6.* Quoniam Inquisitores solummodo ex concessione, vel permissione Summorum Pontificum concedunt tempus gratiæ; nullibi autem inuenitur, aut concessum, aut consuetudine introductum, quòd in hoc, & præcedenti casu tempus gratiæ concedatur. Item quia Inquisitores in concedenda huiusmodi gratia sunt veluti commissarij dispensatores seueritatis iuris communis; dispensatio autem causam sufficientem exigit: causa verò sufficiens non est.

non est sola voluntas dispensantis maximè subordinati, neq; nuda petitio requirentis dispensationem. Soto 1. *de iustitia*, q. 7. art. 3. *versio*. Postremum ergo. Syluest. *verbo* Dispensatio num. 2. Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 17*. Suarez *de legibus*, lib. 6. cap. 18. num. 4. & 9.

3 Non est concedendum tempus gratiæ descendenti- bus ex infidelibus (siue per coactionem, siue minùs voluntariè conuersi fuerint ad fidem) qui à parentibus, maximè post longum tempus, ad sacrum Baptismatis fontem nulla vi, & coactione sunt delati, si post Baptismum Christianam doctrinam didicerunt, sacras conciones audierunt, Ecclesias frequentarunt, Ecclesiastica Sacramenta susceperunt, aliosq; actus verorum Christianorum exercuerunt, præsertim si initiati fuerunt ordinibus sacris, & obtinuerunt Ecclesiastica beneficia. Peñ. *de tempore gratiæ cap. 8. & 23. §. 12*. Quia huiusmodi homines fictè præsumuntur petere tempus gratiæ ad permanendum in suis erroribus.

4 Multitudo delinquentium contra fidem non est sufficiens causa, regulariter loquendo, ad concessionem temporis gratiæ. Quia in grauissimis criminibus, qualis est hæresis, & apostasia; non minuitur pœna ex multitudine delinquentium: & ita factum fuit à Deo. Exod. *Cap. 32. & Deuteron. Cap. 13*. Peñ. *d. cap. 8. casu 5*. Vide *suprà lib. 3. cap. 35. num. 3*.

5 Si ex concessione temporis gratiæ maioris bonum spirituale sequatur multitudini peccanti contra fidem, quàm ex denegatione illius, concedi potest; si tamen delictum plus nocet communitati, siue in spiritualibus, siue in temporalibus, quàm scandalum ex punitione ortum, concedendum non est, sed gladio vitore vri oportet. Peñ. *dict. cap. 8. casu 5*. Vide S. Tho. 2. 2. *quæst. 108. art. 1*. Felin. *in cap. Dilecti num. 7. verbo*. Quod autem *de except.*

6 Beneficium temporis gratiæ non est concedendum illis, quibus iam fuit aliud concessum. Cùm hoc potius sit fauere peccantibus, quàm eos ad fidem reducere. Peñ. *dict. cap. 8. fin.*

CAPVT VIII.

Qui gaudent beneficio temporis gratiæ, & qui ab eo excluduntur.

EOS omnes comprehendit beneficium temporis gratiæ, qui sunt de illo regno, prouincia, vel diœcesi, vbi edictum gratiæ publicatur. Concilium Biterren. *cap. 1. & 2. quos refert, & sequitur* Peñ. *de tempore gratiæ cap. 9. & 10.*

2 Qui semel vsus fuit beneficio temporis gratiæ, si taliter deliquit post primam gratiam, quod constituitur relapsus, siue verus, siue à iure præsumptus, non potest, absolute loquendo, gaudere secunda gratia. Quia relapsus absolute indignus est venia. *Cap. Priuilegium. 11. quæst. 3. cap. Tuarum. §. Verum. de priuileg. cap. Super eo. de hæret. lib. 6. Peñ. dict. cap. 10. Vide supra lib. 1. cap. 59. num. 42. & lib. 2. cap. 45.*

3 Potest gaudere secunda gratia, qui post primam adeptam taliter deliquit, quod non efficiatur relapsus, siue ex facto postea commisso inferatur leuis, siue vehemens suspicio. Cum enim non maneat relapsus, non erit indignus venia, licet grauius puniendus sit. *Vide supra lib. 2. cap. 40. num. 12. & cap. 41. num. 5.*

4 Non gaudet beneficio temporis gratiæ, qui non plenè delicta, ac delictorum tempus tam de se, quam de complicibus confitetur: aut qui non reuelat omnes, quos hæreticos, vel de heresi suspectos esse nouit: sed tanquam diminutus puniendus est, prout iuris fuerit. Concil. Biterrense *cap. 2. quod refert, & sequitur* Peñ. *dict. cap. 10. & in Direct. Inquisi. part. 2. ad quæst. 34. comment. 59. versic.* Ex his possumus. Quoniam non est iudicandus verè contritus, & ex corde reuersus ad fidem, qui plenè non confitetur, & dimidiam vult sperare veniam, quod nequaquam licet. *Cap. Quem poenitet. de poenit. distinct. 1. cap. Omnes. de poenit. & remis. Simanch. in Enchirid. tit. 61. num. 4. Rojas de hæret. part. 2. assert. 21.* Quando non plenè confitens dicendus sic
dimi-

diminutus, vt debitas pœnas luat, videndum est *suprà lib. 1. cap. 16. à num. 4. & lib. 2. cap. 48. à num. 8.*

5 Vt quis gaudeat beneficio temporis gratiæ, debet spontè redire ad fidem. *Peñ. dict. cap. 10.* Nam qui non spontè venit, non potest dici verè conuersus, quod iura maximè obseruare præcipiunt. *Cap. Vt officium. §. Prouiso solerter. de hare. lib. 6. Eymer. 3. part. Direct. num. 56. vbi Peñ. commen. 12.* qui etiam refert Guid. Fulcod. *in responsione ad consultationes Inquisitorum quæst. 2. Farinac. de hæresi, quæst. 193. §. 1. num. 27.*

6 Qui in particulari monitus, vel citatus coram Inquisitoribus se præsentat in tempore gratiæ, non dicitur spontè venire; ac proindè non gaudet beneficio, & impunitate gratiæ. *L. vlt. C. de his qui latr. occult. versic. Domini, &c. Archid. & Ioann. Andr. in cap. Vt commissi. de heret. lib. 6. Peñ. d. comment. 12. versic. Infra.*

7 Non tollitur spontanea comparitio per monitorium generale, siue generalem citationem, quæ publicè fit, cum conceditur tempus gratiæ: & sic qui post edicti publicationem, tamen intra præfinitum tempus se præsentat, gaudet immunitatibus gratiæ. *Peñ. d. cap. 10. & Guido. d. quæst. 2. apud Peñ. d. versic. Infra.* Aliàs enim nemini concederetur beneficium gratiæ, cum semper monitorium, & citatio generalis præcedat, vt volentes redire ad fidem, sciant se manere liberos à seueritate iuris per concessionem temporis gratiæ.

8 Spontè venit, qui antè publicationem temporis gratiæ, nec erat specialiter citatus, nec inquisitus. *Guid. Fulcod. d. quæst. 2. Archid. & Ioann. Andr. in dict. cap. Vt commissi. Albert. in repetit. cap. 1 de heret. lib. 6. quæst. 12. num. 1. Peñ. in Direct. 3. part. comm. 12. versic. Infra quod, & versic. Ceteri, & de tempore gratiæ, d. cap. 10. suprà lib. 2. cap. 20. num. 34. Farinac. d. §. 1. num. 28.*

9 Quorum delicta intra tempus gratiæ per aliorum confessiones innotescunt, si eodem tempore durante compareant, plenequè delicta sua confiteantur, non amittunt beneficium gratiæ, sed spontè censentur venire. *Peñ. d. cap. 10.*

Quoniam

Quoniam in ijs, quæ sunt eodem tempore determinato, non datur prius, nec posterius. *L. Quidam testamento ff. de pecul. leg. Surdus de alimentis, titul. 9. quæst. 29. num. 18.* Et eodem tempore dicitur fieri, quod successivè fit. *Glossa in l. Antiqui. verb. Eodem tempore. ff. si pars hered. peta.* Aliàs restringeretur tempus gratiæ ad eos tantum, qui, cum habeant complices, primò venerunt: & sic nullus quantumcumquè voluntariè, & spontaneè veniret, esset securus quòd consequeretur beneficium gratiæ, quod multos arceret à confessione delictorum; cum tamen gratia amplianda sit, non verò restringenda. *Cap. Odia. de reg. iur. lib. 6.*

CAPVT IX.

De denunciatis, & venientibus post tempus gratiæ, & carceratis.

1 **S**ecundùm maiorum consuetudinem excluditur à beneficio temporis gratiæ ille, qui ante illius publicationem iam erat denunciationibus præventus, licèt ad ulteriora nondum processerint Inquisitores. *Peñ. de tempore gratiæ cap. 11.* Ex doctrina Guidonis Fulcod. *d. quæst. 2. in respons. ad consultationes Inquist.* Archid. *in cap. Ut commiss. num. 3.* Ioan. Andreas *num. 4. de heret. lib. 6.* Quoniam sic præventus cum habeat contra se testificationes, metu illarum præsumitur venire, & non voluntariè.

2 Qui intrà tempus gratiæ voluntariè se ipsum defert ad Inquisitores, nesciens se esse denunciatum, dummodo personaliter citatus non fuerit, verisimileque sit ignorare denunciations contra se factas, relicto iuris rigore, concedendum est ei beneficium temporis gratiæ. Quia non videtur coactus venire. *Peñ. d. cap. 11. de mente Doctorum, quos proximè citauimus, supra lib. 2. cap. 26. num. 15.*

3 Si quis ante tempus gratiæ post denunciations contra ipsum factas, citatus fuit per Ediçtum, eo quòd absens erat, & postea publicato Ediçto gratiæ, intra terminum

illius

illius compareat ante Inquisitores, constetque saltem per probabiles coniecturas non habuisse notitiam præcedentis citationis, vti debet gratia concessa. *Peñ. d. cap. 11.* Cùm hic similiter voluntariè, non verò metu probationum, venire præsumatur.

4 In his duobus casibus præcedentibus, quia totum à coniecturis pendet, si res sit dubia, imò & probabilius, quòd reus metu probationum se præsentavit, mitius cum eo agendum est. *Cap. Estote misericordes. de regulis iur. S. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 4. Peñ. d. cap. 111. supra lib. 2. cap. 20. num. 34.* Quia licet præuentus sit, cùm non sit captus, non venit omninò inuoluntarius.

5 Si verisimile sit citatum per edictum, imò & personaliter, sed nondum captum habuisse notitiam talis citationis, non utetur beneficio gratiæ, quamvis intra terminum præfiniti temporis ad consequendam gratiam se præsentauerit. Nam coactus venire præsumitur, iuris tamen seueritas cum illo mitiganda est. *Peñ. d. cap. 11.*

6 Qui venit post tempus gratiæ, non gaudet beneficio illius, stando in summo iure. Quia gratia limitatur ad certum tempus, quod est veluti conditio illius, quæ debet impleri in forma specifica. *L. Qui heredi. L. Meuius. ff. de condit. & demonstr. Menoch. consil. 1. num. 410. & consil. 35. à num. 4. Surd. decis. 209. num. 2. & 3. Tusc. tom. 2. lit. C. conclus. 595. num. 4. Valaf. consil. 82. num. 11. versic. Præterea.*

7 Si quis se præsentet Inquisitoribus paulò post elapsum tempus gratiæ, dummodo res sit integra, nec reus sit personaliter citatus, requisitus, vel indicijs præuentus, non excluditur à beneficio gratiæ, ex præsumpta benignitate Pontificis. *Guid. Fulco. in responsionibus ad consultationes Inquisitorum, quæst. 2. Archidiac. & Ioann. Andr. in cap. Vt commisi. in verbo Obedientes. de hæret. lib. 6. Peñ. de tempore gratia cap. 12. casu 1. ex L. Mancipiorum. ff. de option. leg. fauores enim conuenit ampliare. Item, quia in iure valet argumentum à verisimili, illudquè pro disposito habetur, quòd verisimiliter fuisset dispositum, si disponens fuisset de illo interrogatus. *Bald. Paul. de Castro, & alij in l. Tale pactum.**

tum. §. *fin. ff. de p̄st.* Verisimile autem est noluisse Summum Pontificem, qui amplam vult concedere gratiam, hunc casum excludere.

8 Deinde, quæ proximè respectu eiusdem temporis, vel loci sunt, in eisdem fieri censentur, iuxta illud Aristot. *lib. 2. Physic. text. 56.* Quod parum distat, nihil distare videtur. Et etiam quando aliquid debet fieri certo tempore, intelligitur illo tempore factum, quando factum est tempore immediato ante, vel post. Bart. *in l. 1. n. 4. circa fin. C. de operi. liberi.* confitens igitur tempore proximo pro confitente, tempore statuto reputandus erit.

9 Qui dicantur paulo post, statim, seu protinus venire, & quantum tempus ad hoc sufficiat, Iudicis arbitrio relinquitur. Qui considerare debet circumstantias, & qualitatem temporis præscripti ad gratiam, respiciendo ad ea, quæ in iure circa hanc rem habentur. Nam in iure verbum *statim*, (& idem est dicendum de dictionibus. *paulo post*, & *protinus*, quæ idem significant) pro diuersa temporis duratione accipitur. Aliquando pro triduo. *l. ult. C. de error. aduocat.* Aliquando pro decem diebus. *l. Promissor. ff. constit. pecun.* Aliquando pro vno mense. *Cap. Constat. 1. quæst. 1.* Surdus *consil. 550. num. 6.* Aliquando pro quodam temperamento temporis *l. Ratum. l. Quod dicimus ff. de solut. matrimon.* quod temperamentum prudentis viri iudicium exigit. Non tamen tempus hoc accipiendum est pro vno anno, *ut in cap. Puella. 20. quæst. 1.* quia respectu temporis, quod communiter præscribitur ad gratiam, non potest spatium vnus anni parum reputari.

10 Qui ante tempus gratiæ, nullis præcedentibus iudicijs, se Inquisitoribus præsentauit, eius tamen confessio in scriptis redacta non fuit, nec ipse examinatus super sua confessione, nec absolutus ab heresi: rebus autem sic stantibus publicatum fuit edictum temporis gratiæ, quam iam præsentatus coram Inquisitoribus de nouo comparens petit sibi concedi, in summo iure non gaudet priuilegio gratiæ. Quia per suam confessionem, quæ valida est, licet non scripta, *suprà lib. 2. cap. 20. num. 4.* præuentus erat, ac proinde
iuxta

iuxta leges se præsentantium extra tempus gratiæ iudican-
 dus. Vide supra *cap. 8. num. 5. & in hoc cap. num. 6.*

11 In casu præcedenti secundum præsumptam Summi
 Pontificis benignitatem, ex qua gratiæ concessio dimanat,
 concedendum est beneficium temporis gratiæ. Hæc re-
 olutio conformis est sententiæ Doctorem, quos supra cita-
 uimus *num. 7.* Quoniam talis præsentatus adhuc in secunda
 comparitione venit re integra nondum iudicatus, nec præ-
 uentus, nisi per propriam, & spontaneam confessionem,
 cui maximè fauendum est. Accedit, quia si tempus gratiæ
 ampliatur ex præsumpta voluntate Pontificis ad eum, qui
 paulò post venit, ut dictum est; cum tamen sic venienti ali-
 qua possit imponi culpa non accedendi tempore præscri-
 pto, quanto magis ampliandum est ad illum, de quo nulla
 occurrit sinistra præsumptio; cum certum omnino videatur
 se præsentaturum tempore gratiæ, qui sine aliqua spe illius
 comparuit, & confessus est. Idem dicendum est, quamuis
 confessio redacta esset in scriptis, & reus circa illam exa-
 minatus, cum eadem sit vtròbique ratio. Hæc tamen intel-
 ligenda sunt, dummodo confessio sit plene satisfactoria.

12 Qui venit paulò post tempus gratiæ, personaliter ta-
 men citatus, vel iudicijs præuentus, non gaudet beneficio
 gratiæ. Guido Fulcod. Archidiac. Ioannes Andreas, & Peñ.
citatis locis. Neque enim gaudere debet extensione fauo-
 rabili priuilegij, qui non sponte, sed timore probationum
 venire præsumitur.

13 Veniens non iudiciatus post tempus gratiæ, probans
 se iusto aliquo impedimento fuisse detentum, non exclu-
 ditur à beneficio gratiæ. Peñ. *de tempore gratia cap. 12.*
 Quia iustè impedito non currit tempus. *l. 2. §. Quod dixi-
 mus. ubi glossa §. Si non. ff. si quis cautionib. l. Quæsitum.
 ff. de re iud. Glossa in l. Interdum. verbo Et similibus. ff. de
 iudic. cap. Quia diuersitatem. de concess. præbend. cap. fin.
 de elect. Menoch. consil. 38. nu. 35. Surd. decis. 151. num. 4.
 Valasq. consult. 130. nu. 31. Quod maximè habet locum in
 causa maximi præiudicij, qualis ista est *cap. Querelam.*
ubi Glossa in verbo Detentus de procurat. Et etiam, quo-
 niam*

niam qui venit quàm primùm potest, statim venire censetur, & in continenti. *cap. Olim causam. de restitut. spoliat.*

14 Impedimentum satis probatur per proprium iuramentum impediti, præsertim si alia probatio non facile occurrat. *Rota decis. 3. de iur. iur. in antiq. Barth. Roman. Alexand. & Iason in l. 2. §. Quod diximus. ff. si quis cautionibus. Decius in cap. Ex ratione. nu. 53. quæst. 4. de appell.*

15 Iustè impeditus rectè, ac securè faciet, si durante tempore gratiæ per aliquem adeat Inquisitorem, rogando quòd vel ipse accedat, vel ministrum mittat. *Peñ. d. cap. 17. casu 2. Ad hoc tamen non tenetur.*

16 Qui in carceribus sunt detenti tempore publicationis edicti gratiæ, nullo modo gaudent beneficio tali tempore concessio, sed iuxta canonicas sanctiones terminandæ sunt eorum causæ. *Peñ. de temp. gratiæ cap. 11. Nusquam enim talibus similis gratia concessa fuit, nec se facillè offert sufficiens causa ut concedatur.*

C A P V T X.

De hæresiarchis, & dogmatistis venientibus tempore gratiæ.

1 **H**æresiarchæ, & dogmatistæ, qui nullo modo præventi sunt inquisitione vel indicijs, si intra tempus gratiæ se præsentent Inquisitoribus, ostendentes veræ conversionis signa, frui possunt beneficio gratiæ. *Peñ. de temp. gratiæ cap. 12. casu 4. Quia si huiusmodi homines extra tempus gratiæ sic contriti accedant, recipi possunt, ut diximus supra lib. 1. cap. 9. num. 12. & 13. & lib. 2. cap. 44. num. 3. maiori cum ratione, si venerint tempore gratiæ, recipiendi sunt. Concil. Tarracon. relata per Peñ. 2. part. Direct. quæst. 64. vers. Hæc sententia.*

2 Dogmatistæ, & hæresiarchæ, quorum veræ conversionis, ac veræ pœnitentiæ signa non apparent, etiam si veniant tempore gratiæ, maximè si iam contra illos indicia aliqua

aliqua præcesserunt, recipiendi non sunt. Simanch. *cathol. tit. 47. num. 54. & seqq.* Roias *de hæres. part. 2. assert. 43.* Peñ. *d. casu 4. & in Direct. 2. p. d. vers.* Hæc sententia cum alijs per eum relatis; qui licet teneant hæresiarchas verè poenitentes recipiendos esse, omnes supponunt, deficientibus veræ poenitentia signis, nullo modo recipi debere.

3 Si dogmatistæ sint relapsi, rarò, vel numquam concedendum erit eis beneficium temporis gratia. Indigni enim sunt venia: nec eorum conuersiones veræ præsumendæ sunt, sed tamquam fictæ reiiciendæ; cum relapsus in tantam perfidiam ex voluntate penè obstinata in hæresi videatur prolapsus. Et item, quia frui non debet priuilegio, qui propter duplicatas qualitates qualificatas videbatur exprimens in priuilegio: cum plura simul iuncta plus operentur, quàm vnum. Parisius *4. par. consilior. consil. 2. nu. 194.*

CAPVT XI.

De relapsis, & qualificatis hæreticis, qui tempore gratia se Inquisitoribus presentant.

1 SI relapsus spontè veniat tempore gratia durante, nec sit denunciatus, inquisitus, indicijvè præuentus, licet secundùm iuris rigorem admittendus non sit ad beneficium gratia: attamen iuris equitate inspecta, reconciliandus est. Guido Fulcod. & Concilium Biterren. relata per Peñ. *de tempore gratia cap. 12. casu 3.* Quia cessat sinistra suspicio, quòd talis fictè conuertatur. Nec debet iudicari incorrigibilis, qui nullo modo est præuentus. Tandem quia cum se ipsum deferat non indiciatus de secundo lapsu, non est secundo conuictus. Vide supra *lib. 2. cap. 45. num. 16. & Farin. de hæres. quest. 193. §. 1. à nu. 33. vsq. ad 37.*

2 Relapsi ficti, illi nimirum, qui in primo lapsu iubentur tradi curia seculari, de quibus dictum est supra *lib. 2. cap. 44. num. 6.* si etiam spontè veniant, non indiciati, similiter admittendi sunt ad beneficium gratia. Peñ. *d. casu 3.*

3. Hæretici qui censentur magis qualificati, vt sunt Domini temporales oppidorum, aut ciuitatum, Ecclesiastici tam regulares, quam seculares curam animarum habentes, si simpliciter in hæresim prolapsi sunt, neminem tamen errores suos docuerunt, beneficio temporis gratiæ gaudent, sicut & alij hæretici. Pen. d. cap. 12. casu 4. Nam vt sic nihil habent speciale, propter quod deneganda sit eis misericordia, quæ alijs conceditur.

4. Si huiusmodi qualificati hæretici errores suos docuerunt, vel vt docerentur authores fuerunt, aut ad id auxilium, consilium, vel fauorem præstiterunt, tamquam dogmatistæ tradendi sunt, iuxta ea quæ diximus cap. præcedenti, & lib. 1. cap. 9. à num. 10.

5. Cùm ea, quæ hæctenus dicta sunt in hoc libro, à voluntate Summi Pontificis concedentis tempus gratiæ dependeant volentis plus, vel minus concedere, inspiciendæ diligenter sunt clausulæ literarum, vt iuxta tenorem illarum difficultates, & dubia occurrentia soluantur.

6. Quoniam circa qualificados hæreticos, dogmatistas, relapsos, præuentos per personalem citationem, & in carceribus detentos speciales sunt difficultates in iure non decisæ, & agitur de vita hominis, valdè conueniens est, vt in literis temporis gratiæ de prædictis fiat mentio expressa.

7. Quotiescumque aliquis ex prædictis qualificatis hæreticis recipi contingat, cum magna cautela, & sufficientissimis adhibitis remedijs, reconcilientur, ac etiam grauisimæ eis imponantur poenitentia, nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & manifestissimis veræ poenitentia, conuersionis, ac humilitatis signis præcedentibus. Pen. 2. part. Director. ad quæst. 39. comment. 64. versic. Tametsi, & de tempore gratiæ, cap. 12.

CAPVT XII.

De forma publicandi Edictum temporis gratiæ.

1 Inquisitores accedentes ad fundandum Inquisitionis tribunal in aliquo loco, vel ad visitandum suum districtum, literas suæ delegationis ostendere debent Episcopo, seu Prælato principali, & Rectoribus illius loci. Tabiena verbo Inquisitor. §. 10. numero. 11. Simanch. *catholic. tit. 44. num. 1.* Eymeric. 3. par. Director. num. 1. & sequentibus, ubi Pen. comment. 1. & de tempore gratiæ cap. 14. Delegato enim non creditur, nisi suæ delegationis literas ostendat. Cap. Nobilissimus. 97. distinct. ubi Glossa verbo Signatis. Cap. Cum in iure. de offic. delegat. Zcuillos tom. 4. pract. questionum, quest. 827. num. 338. Dixi in Bulla Cæna cap. 14. disput. 76. num. 7.

2 Debent postea conuocare Clerum, & populum per edictum, vt ad Ecclesiam, quam ipsi assignauerint, conueniant: & ibi in aliqua die Dominica communi, non verò Quadragesimæ, neque Aduentus, habenda est concio de fide, vel ab Inquisitore, vel ab alio de eius commisionem: in qua valde commendanda est fides, hortandus populus ad eius firmam retentionem, ad hereticos, & suspectos manifestandos, & causa aduentus Inquisitorum, vel Inquisitoris declaretur. Concilium Biterrense, lib. 1. Simanch. *dist. titul. 44. num. 2.* Tabiena *dist. §. 10. num. 11.* Eymeric. 3. part. Director. à num. 47. ubi Pen. comment. 1. 2. & de tempore gratiæ, cap. 15.

3 Finito sermone leguntur statim literæ delegationis, quibus lectis, præstetur Magistratibus, & populo canonicum iuramentum de tuenda fide, de præstando auxilio Inquisitoribus, & ministris, ac de reuelandis hereticis. Cap. Vt officium. §. Statuimus. de heretic. lib. 6. cap. Ad abolendam, §. Statuimus. eodem titulo. Concilium Biterrense, capit. 32. relatum à Pen. de tempore gratiæ, cap. 16.

Videndus est ipse cum Eymeric. 3. part. Director. commen. 5. & 12. Tabiena. dict. numero 11. Si iurare renuant, coercedi, & puniendi sunt. *suprà lib. 3. capit. 27. numero 15. & sequentibus.*

4 Publicatur deinde monitorium cum clausula, quod omnes, qui sciuerint aliquem in crimen heresis incidisse, vel quouis modo suspectum esse de heresi, infra certos dies Inquisitoribus reuelent. Concilium Biterrense cap. 1. Eymeric. dict. 3. part. num. 51. ubi Pen. comment. 12. ac de tempore gratia, cap. 18.

5 Sequitur, ut Inquisitores concedant Indulgentias viginti, vel quadraginta dierum, quæ à Summis Pontificibus conceduntur Inquisitoribus, & ministris, ac etiam omnibus præstantibus eis consilium, auxilium, vel fauorem. Eymeric. dict. 3. part. numero 52. & quest. 127. ubi Pen. dict. comment. 12. & 176.

6 Tandem legitur edictum temporis gratiæ triginta, vel quadraginta dierum, prout Inquisitoribus vilum fuerit, ut omnes, qui se nouerint deliquisse contra fidem, vel reos esse eorum delictorum, quæ in edicto gratiæ continentur, veniant coram Inquisitoribus ad suos errores confitendos, scientes, quod si verè poenitentes, & contriti accedant, detestantes omnia delicta contra fidem commissa, quæ abiurare sint parati, nullum de se, vel alijs crimen occultantes, charitative recipientur, salutaribus poenitentijs impositis, non tamen plectentur poena mortis, exilij, reclusionis in perpetuum carcerem, aut confiscationis bonorum. Eymeric. dict. 3. part. numero 56. ubi

Pen. dict. commentar. 12. & de tempore gratia, cap. 19. ubi refert Concilium Biterrense,

capit. 1. Simanch. catholic. titul. 44. numero 1. & sequentibus. Albert.

in repetit. cap. 1. de heretic. libro 6. questio. 12.

num. 4.

CAP. V. T. XIII.

Qua ratione recipiantur confessiones in tempore gratiæ.

1 **V**enientes in tempore gratiæ ad confitenda peccata sua, & se reconciliandos cum magna cautela, recipiendi sunt, ne simulata conuersione redeant, fraudulenter, & sub agni specie lupum gerant. *Cap. Vt officium. §. Profuso solerter. de here. lib. 6.*

2 Confessiones huiusmodi Inquisitoribus factæ non sunt sacramentales. Tum quia hoc consuetum non est, nec in antiquis monumentis talis modus recipiendi hæreticos inuenitur: tum etiam quia generaliter interdicitur Inquisitoribus audire sacramentales confessiones propter periculum, quod inde potest euenire, ne sic confessus, si progressu temporis ab aliquo denunciatur, imponat Inquisitori, quod eius confessionem reuelauerit: tum denique quia Inquisitores non sunt Iudices in foro pœnitentiæ. *Eymetic. 3. part. Direct. tit. de sponse venientibus, num. 59. ubi Pen. commen. 12. & de tempore gratiæ cap. 24. Campeg. apud Zanchin. cap. 34. versio. Considerent etiam Inquisitores. Locat. in opere iudic. verbo Absoluere num. 7.*

3 Reconciliatio in tempore gratiæ necessariò faciendæ est per iudicalem confessionem coram Inquisitoribus, vel eorum ministris. Concilium Biterrense *cap. 1. & 5.* quod refert, & sequitur *Pen. de tempore gratiæ cap. 10.* & *Doctores proximè citati.* Quoniam gratia concessa ordinatur ad extirpandam hæresim, quod fit per confessionem propriorum criminum ad reconciliationem cum Ecclesia, per detectionem hæresum, & errorum aliorum, ad emendationem, punitionem, & præuentionem, quod per solam iudicalem confessionem potest fieri; cum ex sacramentali nullum sumatur indicium ad procedendum. *Argument. text. ex cap. Si Sacerdos. de off. ordin. Bald. in l. Archygerontes. C. de Episc. audiend. Antonius Gomez. tom. 3. var. cap. 13. num. 9. Pen.*

2. part. Direct. comment. 25. versic. Illud autem, & sequenti, & versic. Sed hic, ac duobus sequentibus. Dixi supra lib. 2. cap. 20. num. 2.

4 Ad hæc confessionem premittendum est iuramentum de veritate dicenda tam de se, quam de alijs; examinandi sunt testes diligenter, & eorum dicta ratificanda. Pen. de tempore gratie cap. 20. & 21. Dixi supra lib. 2. cap. 1. num. 5. & cap. 17. & 18. Vide cap. Cum causam. §. 1. de testib. cap. Iudicantem. ubi Glossa 30. quest. 5.

5 Ante reconciliationem confitentes tempore gratie abiurare debent pro qualitate delictorum secundum formam canonicam: in occulto, si delicta occulta fuerint, vel non præuenta ante publicationem edicti gratie; si verò publica, vel præuenta fuerint, in publico fiat abiuratio. Publica enim crimina publicam satisfactionem exigunt. Concilium Biterrense quod sequitur, & explicat Pen. de tempore gratie cap. 21. reg. 8. In hoc tamen Inquisitores maxime attendant ad circumstantias delictorum, conditionem personarum, & testium deponentium qualitatem: De abiuratione dictum est supra lib. 2. cap. 40. & 41.

6 In imponenda abiuratione ad hoc, ut publicè, vel occultè fiat, considerandum est an ille, cui abiuratio est indicenda, sit puer, adolescens, simplex, vel pater familias habens filias nobiles. Roland. consil. 63. lib. 3. quem refert, & sequitur Pen. dist. cap. 21. reg. 8. fin.

7 Hæreticus occultus per accidens, nimirum, qui heresim quam mente tenet, externè profert nomine audiente, tam in tempore gratie, quam extra se præsentans, absque abiuratione absolvitur ab Inquisitoribus, siue à quolibet illorum, qui etiam absolutionem alijs committere possunt. Simanch. cat. bol. tit. 42. num. 11. Vide supra lib. 1. cap. 15. num. 7. & lib. 3. cap. 4. à num. 11.

CAP. V T XIV.

*Quo titulo imponi possit pœna pecuniaria
reconciliatis tempore gratiæ.*

1 **I**N alijs ab heresi criminibus fieri potest compositio pecuniaria, ubi id lege, vel ratione cogente prohibitum non est. Lucas de Peña *in l. 1. C. de desertorib. lib. 12. nu. 56. quæst. 3.* Paris de Puteo *de sinâicatu. in verbo Compositio. cap. 3.* Griland. *de relaxatione reorum. tit. de poenarum compositione. quæst. 2.* & communiter Doctores *in l. Transigere. Cod. de transactio.* quos refert & sequitur Peñ. *de tempore gratiæ cap. 25.*

2 Reconciliatis tempore gratiæ non potest imponi pœna pecuniaria titulo compositionis pro crimine. Quia pro hæresi, apostasia, blasphemia, & alijs delictis, quæ sunt immediatè contra Deum, non potest fieri pecuniaria compositio. Doctores *in d. l. Transigere. ubi Cinus quæst. 4. vers.* Hanc etiam opinionem. Purpuratus *num. 41. & seqq.* Bald. *in l. Accusationem. num. 10. vers.* Prælati autem. *C. de his qui accusare non possunt.* Rojas *in singularibus fidei. singul. 211.* De iure enim canonico non est locus huiusmodi compositionibus. Archid. *in cap. In omnibus. 2. quæst. 3.* Lucas de Peña *d. l. 1. num. 59. C. de desertoribus. lib. 12.* Paris de Puteo *d. verbo Compositio. cap. 3. vers.* Secundùm canones; quos etiam refert & sequitur Peñ. *d. cap. 25.* Neque in monumentis antiquis legimus factam fuisse compositionem pecuniariam in delictis contra fidem; maxime quia in tempore gratiæ una ex impunitatibus est, quòd bona non confiscantur. Tandem, quoniam talis compositio speciem habet avaritiæ, & cupiditatis.

3 Reconciliatis tempore gratiæ, quamvis remittantur bona, quæ venerant confiscanda, potest de illis arbitrio Inquisitorum imponi pœnitentia pecuniaria in usus pios, præsertim ut expendatur in auxilium contra Infideles, & here-

ricos. Instructio Hispalens. anno 1484. cap. 3. Albert. in repet. cap. 1. de heret. lib. 6. g. 12. num. 4. Peñ. d. cap. 25. Vide supra lib. 3. cap. 28. Hoc tamen nunquam consulerem.

4 De bonis confiscandis potest venientibus tempore gratiæ remitti pars cerra, & quoad hoc limitari immunitates gratiæ: hoc tamen à Summo Pontifice fieri debet. Quoniam immunitates temporis gratiæ subsunt dispositioni Summi Pontificis, cui liberum est plus, aut minus concedere. Verùm raro, aut nunquam id facere debet, cum paucissimæ, aut nullæ sint causæ talis restrictionis: & potest dari auaritiæ præsumptio, quæ omnino vitanda est in Ecclesiæ capite. Vide Peñ. ad 3. part. Direct. comment. 7. versit. At quamuis vbi refert Concil. Narbon. cap. 17.

5 Neque Reges, neque generales Inquisitores hanc restrictionem facere possunt. Non Reges, quia causa ista Ecclesiastica est, utpote poena propter hæresim à iure taxata. Vide supra lib. 3. cap. 20. num. 9. & 10. Neque Inquisitores generales, cum ex sola approbata consuetudine tempus gratiæ concedant; huius autem restrictionis nulla extat consuetudo.

CAP. XV.

*Veniæ generales concessæ Hebrais conuersis, & eorum descendenti-
bus in Regno Lusitania.*

1 **P**ostquam Iudæi, qui ex Hispania, & alijs partibus in hoc Lusitaniæ Regnum venerant, baptismum susceperunt tempore inuictissimi Regis Emmanuelis anno 1495. vel 1496. ipsis, ac eorum filijs, & descendenti-
bus concessæ fuerunt nonnullæ generales veniæ.

2 Prima facta fuit à Clemente VII. per Bullam expeditam 7. die Aprilis anno 1533. Pontificatus sui anno decimo. Hęc tamen suam non est sortita effectum.

3. Paulus III. qui Clementi in Pontificatu successit, veniam generalem ab eo concessam confirmavit, de nouoque concessit die 12. Octobris anno 1535. & postea anno 1536. literas dedit ad fundandum sanctum Inquisitionis tribunal, vt in superioribus dictum est.

4. Idem Paulus III. die 11. Maij anno 1547. occasione reducendi modum procedendi Inquisitionis ad terminos iuris (nam antea magnis adhibitis moderationibus in fauorem nouiter conuertorum procedebant Inquisitores) bono Ecclesie exigente, vt seruato iuris rigore procederetur contra iudaizantes; ne nouiter conuersi, & eorum filij pro preteritis erroribus rigorosae Inquisitioni statim subiacerent, veniam generalem concessit. Fuit publicata 10. Iunij anno 1548.

5. Clemens VIII. anno 1604. die 23. Augusti nouam veniam generalem concessit, quae publicata fuit in hoc Regno 16. die Ianuarij anno 1605. Causae, quae ex Bulla huius concessionis colliguntur, sunt tres. Prima; quod poenae contra haereticos latae absque remissione executioni mandantur per Inquisitores (quid mirum, cum rectissimi sint, si leges obseruant, si iuxta determinationes Summorum Pontificum & consuetudines approbatas procedunt in imponendis poenis, si eadem in concedendis fautoribus custodiunt?) Secunda, ne descendentes ex Hebraeis, cum pro terro habeant praclusum sibi esse aditum consequendi similem veniam, efficiantur peiores, peccataque peccatis adijciant. Tertia, quia concessa huiusmodi venia generali, absque dubio sperandum est, quod breui tempore absentes ad hoc Regnum reuertentur, retinentes cultum fidei Catholicae sub obedientia Regis Philippi, qui, inquit Summus Pontifex, hoc maxime desiderat, & instanter petit.

CAPVT XVI.

*Quibus personis concessæ sint veniæ generales,
& quas impunitates contineant.*

1 **O**Mnibus vtriusque sexus nouiter conuersis, ad fidem ex Iudaïs in Regnis Lusitaniæ, & eorum dominijs, prædictorum filijs, nepotibus, vel descendentijs in eisdem degentibus, forensibus, ac alienigenis, tam præsentibus, quam absentibus, seu qui ab eisdem Regnis, aut dominijs aliàs recesserunt, etiamsi banniti fuerint, concessæ sunt generales veniæ. Clem. VII. Paulus III. & Clem. VIII.

2 Remittunt prædictis omnia delicta hæresis, apostasiæ à fide, blasphemiæ, & aliorum quorumcumque delictorum, quantumcumque graua sint, & qualificata.

3 Absoluuntur ab omni excommunicationis sententia, suspensionis, & interdicti, & ab alijs Ecclesiasticis censuris, etiam si illis à quadraginta, & vltioribus annis inforduerint; aut Sedes Apostolica pro eis consulenda foret, ac etiam ab illis, quæ in Bulla Cœnæ continentur.

4 Absoluuntur ab omnibus prædictis in foro ciuili, criminali, contentioso, conscientiæ, & animæ: ab alijs verò criminibus prauitatem hæresis non sapientibus, in foro conscientiæ dumtaxat.

5 Restituuntur ad illum statum, in quo erant tempore quo fuerunt baptizati, liberanturq; ab omni infamiæ nota, quam per se, vel per suos consanguineos, aut affines contraxerunt, ac si numquam de catholica fide deuiassent. Restituuntur denique ad omnem dignitatem, gradum, officium, beneficium, & ordinem, in quibus antea erant: & insuper habilitantur ad omnes huiusmodi dignitates consequendas. Hanc tamen habilitationem Clem. VIII. eis non concessit.

6 Reddenda sunt eis omnia bona confiscata, & omnes fructus inde percepti, etiamsi ad alios iam peruenerint; dummodo fisco incorporata non sint.

7 Omnes carcerati, vel aliàs detenti, exules, & banniti, etiamſi ob prædicta crimina ſententiati iam ſint, à carceribus, detentione, exilio, & bannis omninò liberantur.

8 Extinguuntur omnes proceſſus, informationes, probationes, cautiones, fideiuſſiones, & obligationes, ſub quacumque forma, etiam cum iuramento: omnes etiam denuntiationes contra ipſos factæ circa crimen hæreſis, apoſtaſiæ, blaſphemiæ, & ſimilium hæreſim ſapientium: ne de cætero pro illis accuſari, moleſtarivè vllò modo poſſint: neque ex prædictis criminibus indicium aliquod, etiam minimum, contra ipſos in poſterum fumatur.

9 Non ſunt eis imponendæ pœnitentiæ aliquæ publicæ, & à iam impositis liberantur.

10 Qui de præſenti elapſi ſunt, & pro crimine relapſiæ in hæreſim, vel apoſtaſiam in carceribus detinentur, curiæ ſeculari tradendi non ſunt vltimo ſupplicio plectendi, ſed alijs pœnis iudicio Inquiſitorum impositis, liberi dimittuntur. His tamen Clemens Octauus nullam immunitatem, conceſſit.

11 Qui hac gratia uſi fuerint, quamvis in hæreſim, vel apoſtaſiam relabantur, non habentur pro relapſis, niſi iudicialiter abiurauerint.

CAPVT XVII.

Qui non gaudent immunitatibus veniæ generalis.

1 Non gaudent gratijs, & immunitatibus veniæ generalis abſentes, qui habitum, & nomen Chriſtianorum non retinuerunt, ſed à fide Chriſti manifeſtè reſceſſerunt. Clemens VII. Paulus III. & Clemens VIII.

2 Qui à die publicationis literarum veniæ generalis in aliquam hæreſim inciderunt, vel in veteri errore perſtiterunt, non gaudent immunitatibus à Clemente VII. conceſſis.

3 Abſolutiones in foro animæ non conſequentur, niſi qui

qui corde contriti, & verè confessi in sacramento Pœnitentiæ à Confessario per ipsos eligendo, ex approbatis tamen ab Ordinario absoluntur.

4 Non liberantur à pœnitentijs per sententijs Inquisitorum iniunctis, qui eas extra carceres non compleverunt.

5 Non dispensantur in irregularitate, qui in contemptum clauium, cum essent censuris astricti, Missas celebraverunt, aut illis aliàs se immiscuerunt.

6 Pœnitentias impositas ab Inquisitoribus ijs, qui è carceribus liberantur prauia abiuratione, ipsi abiurantes tenentur adimplere.

7 Ab abiuratione coram Inquisitoribus faciendâ non eximuntur, qui in carceribus detenti, vel sub fideiussione dati, conuicti erant, vel confessi. Qui similiter à relapsia non liberantur, si postea relabantur in hæresim, vel apostasiam.

8 Iuxta Bullam Clementis VII. ad consequendam gratiam in dicta Bulla concessam, etiam in foro externo necesse erat, quòd crimina confiterentur coram Nuncio, Inquisitoribus, ministris ab eisdem deputatis, vel Confessario ab ipsis quibus concedebatur gratia, electo; & quòd eorum nomina, & cognomina in aliquo libro scriberentur.

9 Hæc conditio ablata fuit à Paulo III. & Clemente VIII. quoad forum temporale, ciuile, criminale, & contentiosum; in quo prædicti homines eximuntur à confessione, abiuratione, renuntiatione, punitione, vel diligentia quacumque.

10 Non gaudent prædictis immunitatibus, qui tempore publicationis literarum in Regno, & dominijs Portugalliæ nullo modo domicilium, vel habitationem habentes intra terminum in ipsis literis prescriptum ad dictum Regnum, vel ad aliquod dominium illius non redierint.

11 Sententiæ contra prædictos homines iam latæ, & executioni mandatæ non annullantur.

CAPVT XVIII.

Summus Pontifex potest concedere veniam generalem remittendo pœnas iuris.

Negare Summum Pontificem posse remittere pœnas in iure contra hæreticos latis, error est in fide. Oldrad. *consil.* 271. Parisius 4. *par. consil. conf. 1. numero 6.* Est enim de fide Summum Pontificem habere supremam potestatem. *cap. Decreto 2. quæst. 6. cap. Ad honorem. de author. & usu pall. cap. Proposuit. de concess. prabend. esse quæ supremum Iudicem in causis hæreticalibus. Suprà cap. 3. num. 4. cui aperte contradicit, qui negat ipsum posse remittere pœnas iuris.*

2 Summus Pontifex potest crimina, & delicta præterita extinguere, veniamque generalem concedere, omnem pœnam temporalem relaxando. Parisius *d. consil. 1. num. 1.* Quia supremus Princeps, qualis ipse est, potest omnem pœnam remittere. *L. In rescripta. C. de precib. Imperatori offerend. quæ approbatur in cap. Rescripta. 25. quæst. 2. ubi Glossa fin. per text. in cap. Veniam. 3. quæst. 9. l. Mancipia. in fin. C. de servis fugit. Paris de Puteo de sindicatu in cap. de offic. sindicantis. Decius consil. 137. col. 1. & 2. Et punire delicta est solummodo interesse secundarium Reipublicæ Ecclesiasticæ.*

3 Absque iniuria Principum, quorum fisco bona hæreticorum applicanda forent, potest Summus Pontifex in concessione veniæ generalis remittere confiscationem bonorum. Quoniam in pœnis fisco applicandis habent Principes solam causam lucratiuam, & sic non reputantur pati damnum in illarum remissione. Bald. *in l. Nec damnosa. in 2. opposit. quem sequitur Paul. ibi, & uterque in l. Rescripta. C. de precib. Imperatori offer.* Parisius *dic. conf. 1. nu. 22.* Item quando applicantur alicui bona, vel pœnæ immediate eclipa condemnatione, & non ex alio actu, seu facto nouo, potest Princeps supremus illa auferre sine iniuriâ. Bald. *in l. Gallus*

l. Gallus. §. Et quid si tantum. Alexand. ibi num. 19. Iason num. 56. ff. de liber. & posthum. Parisius d. cons. 1. num. 47. & 52. & secundum hoc intelligitur prima doctrina Baldi.

4. Si in remissione poenę criminis non fit mentio de infamia ex eo secuta, non intelligitur remissa. *L. fin. C. de generali abolit. l. 1. & l. Generalis. C. de sententiis passis, & restitutis. Paris de Puteo de sindicatu in verbo Tortura. versic. Pone quod aliquis. Parisius dict. consil. 1. num. 18. & sequentibus.*

5. Summus Pontifex non remittit crimina contra fidem in futurum committenda. Periclitaretur enim tota Ecclesia. *Cap. Sunt quidem. 25. quest. 1. Gloss. in verbo A fide, & in cap. Si Papa. 40. distinct. Sicut etiam Princeps secularis non potest futura delicta remittere. L. Si vnus. §. Illud. ff. de pact. Bald. in dict. l. Rescripta. col. 2. versic. Vterius oppono. Quia esset contra publicam utilitatem; & personę inuitarentur ad delinquendum, contra legem Conuenire. ff. de pact. dotal. Parisius d. consil. 1. num. 9. & sequentibus.*

CAPVT XIX.

Sufficientibus rationibus concessę fuerunt venię generales à Clemente VII. & à Paulo III.

1. **E**X Bullis Clementis VII. ac Pauli III. ac etiam ex quodam libello ab eodem Paulo ad Regem Portugallię Ioannem huius nominis tertium super hanc materiam misso, quem Pen. *de tempore gratię cap. 23. §. 9.* se vidisse testatur, constat sufficientissimis de causis prædictos Pontifices eo tempore primam veniam concessisse.

2. Prima ratio fuit, quod Hebręi in Regno Lusitanię, eorum filij, & nepotes non omnino voluntarię fidem susceperint, licet vis, quę interfuit in eorum conuersione, non fuerit omnino præcisa. Quę ratio sufficiens est, vt dictum est supra *cap. 6. num. 2.* ad concedendam veniam.

3 Secunda, quia filij horum conuersorum parentibus non omnino voluntarijs baptizati sunt, quamuis verum, susceperint baptismum. Quod tamen licitum non est. Sanctus Thomas 2.2. q. 10. art. 12. & 3. par. q. 68. art. 10. Ricard. in 4. sentent. distinct. 6. art. 3. q. 3. Durandus dist. 4. q. 7. S. Antonin. in summa par. 3. tit. 14. cap. 13. § 9. Glossa in cap. Iudæorum 28. q. 1. Quæ ratio approbata est supra d. cap. 6. num. 5. & 6.

4 Tertia, quia Hebræis sic conuersis, & baptizatis, eorum filijs, ac nepotibus, deerat perfecta instructio in rebus fidei; quæ tamen necessaria erat, vt venia redderentur indigni. Quod etiam sufficere supra dictum est d. num. 5. & 6.

5 Quarta, quoniam prædicti Hebræi quodammodo fuerunt seducti, & lata via peccandi eis patefacta, quatenus dictum eis fuit, quod per viginti annos non inquireretur contra eos circa res fidei; quodquæ liberi essent ab Ecclesiasticæ correctionis seueritate.

6 Quinta, ne seueritate vindicationis præteritorum, errorum exasperati deteriores fierent, & pænæ, ac infamiæ metu in desperationem venirent: cum adhuc essent in fide tyrones, in eaque parum confirmati.

7 Sexta, quia cum nondum lenitatem, & mansuetudinem Ecclesiæ experirentur, videntes, quæ charitate redeuntes ad fidem, qui ab ea recesserant, recipiuntur, facilius reconciliationem peterent, & in amorem Ecclesiæ inflammarentur.

8 Septima, ne iuste conquererentur ij, qui violenter baptizati fuerant, quod contra omnem æquitatem, & iustitiam ab Ecclesia tanquam Christiani omnino voluntarij corrigantur, & castigentur. Quamuis re ipsa verum Baptismum susceperint; cum maior vis illata fuerit Iudæis, vt baptizarentur tempore Sifibuti Regis Hispaniæ circa annum Domini 612. & tamen in multis Concilijs Toletanis decretum fuit ipsos esse verè baptizatos, proindeq; ad fidem Christi seruandam coercendos. Concilium Toletanum 4. cap. 58. conc. 8. cap. 12. concil. 12. cap. 9. conc. 17. cap. 8. & in iuro cap. De Iudæis. dist. 45. cap. Maiores. de baptismo.

9 Pro secunda venia generali publicata anno 1548. ea ratio

ratio sufficit, quam Paulus III. qui eam concessit, in suis literis declarat, quæ *cap. 15. num. 4.* refertur, & *cap. 5. num. 2.* & *5.* approbatur. Licet enim alia venia ab eodem Pontifice eisdem hominibus concessa fuerit, alia concedenda non erat, nisi occurreret sufficientissima causa, qualis illa fuit; cum etiam absque reprehensione dispositionem iuris propter ea, quæ de nouo emergunt, alterari, & mutari videamus, eò quòd nouo indigent remedio. *L. de ætate, §. Ex causa. versic.* Ita Celsus. *ff. de interrogat. action. & ob temporum varietatem humanæ varientur actiones. Cap. Sciendum 29. distinct. cap. Quis ignoret. 32. quest. 4. cap. Non debet reprehensibile. de consanguin. & affin. Parisius 4. part. consiliorum consil. 2. num. 135. & seqq.*

10 Circa veniam vltimam generalem à Clemen. VIII. factam nihil scribendum duxi. Rationes pro iustificatione talis veniæ ab eodem Pontifice assignantur, & relatæ sunt suprâ *cap. 15. num. 5.* Mihi sufficiat venerari determinationes Pontificum, cum semper eorum intentio in illud, quod melius est feratur; licet aliquando ex importunis precibus aliqua concedant, quæ concedenda non forent. *Cap. Cum in iuuentute. de purgat. canon. cap. fin. & ibi Glossa de rescrip. lib. 6. l. 1. Cod. de petitionibus bonorum sublati. lib. 10. vers. Quoniam plerumque. Perez ad l. 24. lib. 2. tit. 3. & ad l. 1. lib. 3. tit. 12. Ordinamenti.* Et propter potentiam personarum multa deuiantia à communibus regulis introducta sunt, vt ait Parisius *dict. cons. 2. num. 168.*

CAPVT XX.

Aliam generalem veniam concedere non expedit!

1 **P**ost tot venias generales concessas descendenti-
bus ex Hebræis conuersis in hoc Regno, quibus correpti non sunt, sed quasi obstinati in sua perfidia perseverant, aliam de nouo concedere non expedit, imo perniciosissimum erit. Nam quid aliud est nouæ veniæ petitio, &
ad quid

ad quid tendit, nisi ad celandam perfidiam, ad effugiendas poenas, & ad conscientia libertatem? Albert. *in repet. cap. 1. de heret. lib. 6. quæst. 1. 2. num. 4.* loquendo de tempore gratia Iudæis Maioricensibus concessio anno 1488. quibus, inquit, parum profuerunt gratia, & misericordia, quia ab illis temporibus usque ad annum 1524. dum ille scripsit, plures fuerunt traditi curia seculari, & alijs pœnis affecti, & nunquam se emendare voluerunt. Et bene, inquit, de eis prophetauit Ierem. cap. 7. num. 26. Et non audierunt me: sed indurauerunt ceruicem suam: & peius operati sunt, quàm patres eorum. Peñ. *de tempore gratia cap. 23. §. 12.* de descendentes ex Hebræis in hoc Regno idem asserit, validisquè fundamentis ostenditur.

2 Primò, descendentes ex Iudæis ante centum annos conuersis nulla ratio suffragatur ex ijs, quæ ad gratiam concedendam sufficere diximus supra cap. 5. 6. & 7. nullam enim vim, siue absolutam, siue conditionatam passi sunt.

3 Secundò, non fuerunt baptizati, qui nunc descendunt ex Iudæis, inuitis parentibus, imò ipsis consentientibus, & ducentibus ad fontem baptismalem filios suos.

4 Tertiò, non defuit vera, & perfecta instructio in doctrina fidei, quam acceperunt à parentibus, qui veros Christianos se esse profitentur, à Magistris, à Confessarijs, & à Prædicatoribus.

5 Quartò, non proceditur de nouo contra iudaizantes, cum ab anno 1536. continuata sit contra eos inquisitio, publicè puniuntur in actibus fidei; nec nouæ pœnæ delinquentibus imponuntur, sed quæ à iure statutæ sunt.

6 Quintò, nouam veniam excludit Clemens VII. in Bulla primæ veniæ generalis, confirmata, & publicata à Paulo III. ubi dicit, quòd nullam excusationem habeant in futurum, si relabantur. Quam ergo nunc habebunt, cum post duas alias generales venias, & post tot tempora gratia deteriores, ac obstinatiores in suis erroribus appareant?

7 Sextò, volentibus ex corde redire ad fidem, adest remedium ordinarium per confessionem coram Inquisitoribus, & sic cõsentibus conceditur reconciliatio in occulto,

non imponitur poenitentia publica, nec corporalis, & remittuntur bona, quæ venerant confiscanda: etiam si extra tempus gratiæ se præsentent; dummodo suorum criminum testes non habeant.

8. Septimò, ex penè innumeris confessionibus eorum, qui post ultimam veniam generalem confessi sunt, constat nullum eorum sacramentaliter fuisse confessum, ut iuxta conditionem dictæ veniæ in foro animæ veniam sequeretur: & simul constat omnes istos fuisse apostatas à fide. Tum sic, vel huiusmodi apostatæ, qui veniam illam petebant, cum omnium nomine procurata fuerit, volebant reconciliari cum Ecclesia, vel non: si volebant, quare non confitebantur sacramentaliter? Si nolebant, ergo solummodo veniam postulabant, ut iudaismus maneret occultus, ut complices non cognoscerentur, & ut ipsi in sua apostasia, absque supplicij timore persisterent.

C A P V T X X I.

Insufficiëntia aliquarum rationum, quæ in fauorem nouæ concessionis generalis veniæ adduci solet.

1. PRO concessione nouæ veniæ generalis multæ adducuntur rationes in fauorem, ut aliqui falsò credunt, descendentiùm ex Iudæis conuersis in hoc Regno, quæ nihil concludunt, si rerum præsentium statum consideremus.

2. Prima ratio est, Deum esse infinitæ misericordiæ, qui non modo septies, sed vsque septuagies septies iubet Petro indulgeri peccantibus. Matthæi *cap. 18. num. 21.* quod à Petri luccessoribus imitandum proponitur.

3. Attamen hæc ratio non concludit; quoniam Deus sicut misericors, ita & iustus est, & iustitias dilexit, Psalm. 10. *num. 7.* estquè Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem. Exod. *cap. 20. num. 5.* Quamuis igitur culpam verè poenitentibus semper dimittat,

dimittat, non tamen poenam temporalem pro delictis in hoc seculo soluendam, etiam perfectè contritis, & emendatis relaxat. Poenitenti David mortuus est filius ex adulterio natus. 2. Reg. cap. 12. Mortuus est Moyses ob percussionem petre. Deuter. cap. 3. Noluit vt Ieremias oraret pro populo. cap. 7. Orabat Antiochus Dominum, à quo non erat misericordiam consecuturus. 2. Machabæorum cap. 9. num. 13. Non inuenit Esau penitentię locum, quamquam cum lachrymis inquisisset eam. Paul. ad Hebr. cap. 12 num. 17.

4 Secunda, quòd expedit imitari antiquissimum legis veteris Iubileum quinquagesimi anni, Leuit. cap. 25. num. 3. & 10. cuius toties iteratæ concessiones non oblitabant alijs.

5 Hæc etiam insufficiens est; nam præterquam quòd hoc sit ceremonialia, & ritus Iudæorum in Ecclesiam introducere, cum iam cessauerint, cap. unico de purific. post part. S. Thom. 1. 2. q. 103. art. 3. vbi Caiet. Conrad. Medina, & alij. Suar. de legib. lib. 9. cap. 11. §. 1. Bonacina tom. 2. tract. de legib. disp. 1. quæst. 1. punct. 2. num. 3. annus ille Iubilei non ad remissionem delictorum heresis, apostasiæ, blasphemix, & similibus ordinabatur, sed ad regressum proprietatum venditarum ad familias, & libertatem seruorum, vt videre est in dict. cap. 25. Leuit. & ibi declarant Patres, & expositores. Quinimo Inquisitores semper sunt parati ad indulgendum spontè redeuntibus ad fidem, & ad concedendam latam misericordiam.

6 Tertia, neminem debere inuitum trahi ad fidem, nec voluntatem cogi supplicijs: ac proinde lenitate generalis venię, frequenter vtendum esse.

7 Friuolum est hoc fundamentum; quia sicut est iniustum cogere ad fidem supplicijs eos, qui baptizati non sunt, sic iustum, & necessarium est obligare baptizatos ad illam seruandam, vt dictum est suprà lib. 1. cap. 30. num. 8. Et licet voluntas non cogatur supplicijs, perfidia castiganda, & impedienda est; ac vulnera oleo, & vino curanda. Luc. cap. 10. num. 34. Sæpè enim concessa venia delictorum non misericordia, sed peccandi licentia est.

8 Quarta, expedire exemplo Medicorum mutare remedia,

dia, quando iam adhibitis nō sanatur egrotus: & quia experientia edocente, rigore iuris seruato non extinguitur Iudæorum apostasia, lenitate, & misericordia curandi sunt.

9 Hæc ratio petit curationem sæpius inutiliter applicatam; nam huiusmodi curationis modo, absque vllō fructu; sæpè vsi sunt, & Summi Pontifices, & Inquisitores generales in hoc Regno. A principio enim duplicatæ veniæ lenitate non sunt sanati; postea ab anno 1535. vsque ad annum 1548. aliquibus supplicijs affecti, non tamen seruato cum eis toto iuris rigore, morbus perfidię inualuit: deindequē vsquē ad annum 1606. applicata iuris seueritate; nullum in eis salutis signum apparuit: iterum benignitate veniæ generalis, & aliquibus gratijs etiam generalibus recreati magis perfidia creuit, ita vt ferè incurabiles videantur. Cùm igitur nec misericordia, nec iustitia curentur, cauterijs procedendum est, & iuxta sacrorum Canonum seueras sanctiones tractandi sunt: & quia iudaicis erroribus addicti adhuc inueniuntur, acerbissimæ poenæ in eos excogitandæ sunt. S. Thom. 1. 2. q. 105. art. 2. ad 9. vbi namquē tot venijs interruptus non fuit Inquisitionis processus, vt in Regnis Hispaniæ videtur penè extinctus iudaismus.

10 Quinta, quod si eorum delicta contra fidem non celentur venijs, sed in publicum theatrum prodeant, sequetur maxima infamia huic Regno, quæ vitari debet.

11 Hic prætenditur maius malum ad vitandum minus: potius ergo dicendum est bonum fidei maximè postulare, vt delicta non occultentur, sed publicè puniantur: quia hæretici, & apostatæ à suis delictis saltem metu poenæ abstant, fidelesquē Catholica doctrina roborantur, & contra hostes fidei iustas iras concipiunt. Ioan. Andr. cap. Vt commissi. de her. lib. 6. Eymers. 3. par. Direct. rubr. de sexto modo terminandi processum num. 175. vers. Adueniente. vbi Peñ. comment. 42. & comment. 45. Verumtamen, & de tempore gratiæ cap. 8. casu 3.

12 Sexta, quoniam nonnulli ex eo, quod tot iudaizantes vident, scandalizantur, perseverantquē in iudaismo credentes omnes ex sua natione esse Iudæos.

13 Hæc ratio, vt euitet iudaismum, iudaismo fauet; quia scandalum hoc passiuum est, & pharisaicum, quod nemo tenetur vitare: impunitas verò delictorum scandalum præbet, estquè datum, seu actiuum, cum impunitas licentiam peccandi generet, & facilitas veniæ peccatis laxet habenas, & facilitas veniæ sit incentiuum peccati. Quæ sententiæ maximè tenent verum in hac Hebræorum natione, quæ durè ceruicis est, & per fatietatem à Deo recedit. *Exod. cap. 32. num. 6. Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Ieremias cap. 5. num. 7. Saturavi eos, & mœchati sunt: pœnis autem affecti ad Deum reuertebantur. Psal. 77. num. 34. cap. Duo ista. 23. quæst. 4.* Nulli homini claudenda est misericordia, nulli peccatori pœna omnino relaxanda.

14 Septima, multitudo delinquentium in iudaismo, quæ ad veniam concedendam multum conducit.

15 Sed hæc ratio non conuincit generaliter loquendo, vt dictum est suprâ *cap. 7. num. 4.* nisi quando multitudo clam seducta fuit, suprâ *cap. 5. num. 3.* vel quando delictum à multitudine operante commissum fuit, qualiter non committitur crimen apostasiæ à Iudæis in hoc Regno; quantumcumquè enim magna sit multitudo iudaizantium, in particulari tamen vnusquisq; peccat, ac cū paucis complicibus: & sic particulariter delati, particulariter pro delicti, & probationis qualitate puniuntur, sicut faciendum docet S. Thom. *2. 2. q. 108. artic. 1. ad 5.* quando in multitudine ex parte delinquente, specialiter peccantes dignoscuntur. Nam multis latronibus, & homicidis, qui per se diuisim furta, & homicidia committunt, non indulgetur ob eorum multitudinem. Vel igitur descendentes ex Hebræis in hoc Regno fateantur se per modum multitudinis iudaizare, quod nec admittent, nec verum est, vel nobiscum consentiant dicentes dictam rationem nihil concludere ad cōcessionem veniæ generalis.

16 Octaua, si concedatur noua veniæ generalis, omnes, qui ad terras Infidelium, & hæreticorum se transtulerunt, & inter ipsos licentiosè viuunt, reuertentur ad patriam, vbi reformatè viuent, & conuersatione Catholicorum conuertentur.

17 Hęc non concludit: nam si huiusmodi absentes verè pœniteant, & pœnitentię signa ostendant, benignè, quocumquè tempore veniant, ab Inquisitoribus recipiuntur; si non verè pœnitent, non sunt venia digni. Et quia latè patens aditus illis proponitur ad reconciliationem, per quem incedere recusant, præsumendum est fraudulenter veniam postulare, vt absque confessione delictorum reuertentes, securius persistant in iudaismo, alios qui nondum à fide recesserunt, peruertant, & qui in eo iam sunt instructi, confirment; sæpè enim magis informati circa cęremonias, & ritus Iudaicos reuertuntur, ac proindè perniciosiores: ob quam causam admonent Doctores maximè cauendos esse eos, qui cum hæreticis, & infidelibus conuersati sunt. Videnda sunt, quę ex Synodo Salisburgensi *constitutio. 6. cap. 2.* refert Pen. 2. part. *Direct. ad quæst. 57. comment. 82. versic.* Ad hęc.

18 Nona, quia compatiendum est multis innocentibus, qui timentes falsas inimicorum testium accusationes, seu denunciations proprijs domicilijs relictis, ne simul animas, & bona perdant, vt ipsi dicunt, ad alias prouincias, & Regna se transferunt, cum plures falsi testes quasi coniurari causam præstent, vt multi innocentes vltimo supplicio, aut alijs pœnis plexi fuerint.

19 Hęc tamen ratio si aliquam vim habet, particularis est, particularesquè respicit personas; in Ecclesia autem vsitatum non est ob causas particulates generalem veniam concedere; & si quæ aliquando detur falsitas, in vno, vel altero particulari continget, non in omnibus: & contra falsos testes sacri Canones de remedio prouident, Inquisitoribusqu; incumbit testes diligentissimè examinare, quod ipsi rectè faciunt, cuncta rimantur, quæ ad procedendum necessaria sunt, neminemquè nisi per veram, ac concludentem probationem condemnant, sicut eis in iure præcipitur. *Cap. Nullam. Cap. Iudicantem 30. q. 5.* & iudicantes secundum allegata, & probata adimplent munus ad quod tenentur. Vide *suprà lib. 2. cap. 36. num. 17.*

20 Accedit, quia per concessionem veniæ generalis non euitantur testificationes falsæ, quas huiusmodi apostatæ dari

dari preterdunt, nec aufertur timor, ratione cuius se absentare dicunt: qui potius ex testimonio propriæ conscientiæ, quàm ex odio inimicorum oritur; cum experientia doceat, quod etiam testatur Peñ. *de temp. gratia, cap. 8. casu 4.* plures, vel maiorem partem, ne dicam ferè omnes, qui se ex hoc Regno in exilium voluntarium mittunt, in ijs partibus ad quas declinant, iudaicè viuere, non Ecclesias Catholicorum, sed Iudæorum synagogas frequentare, multiquè ut Iudæi circumcidi. Illud pro complemento aduertendum duxi nonnullas detectas fuisse coniurationes in causis iudaismi, at tamen omnes ex huiusmodi descendentes, ex Iudæis contra veteres Christianos, nullam autem contra Iudæos.

21 Decima (alijs minoris momenti omiſſis) procedit ab exemplo Iubileorum, qui frequenter à Summis Pontificibus conceduntur in foro animæ, imò & in foro fori à Clemente VII à Paulo III. & à Clemente VIII.

22 Attamen diuerſa eſt ratio, quoad forum internum, & externum. Nam in foro interno attenditur bonum particularium, quibus in ſacramentali confeſſione tam contra ſe, quàm pro ſe fides adhibetur: in foro autem externo principaliter conſideratur bonum publicum, in quo proceditur iuxta veras probationes, aut præſumptiones iuridicas. Quod additur de venijs generalibus potius oſtendit non eſſe alias de nouo concedendas; cum ſapè delinquentibus poſt multas indulgentias parcendum non ſit: quia huiusmodi peccantes inexcufabiles ſint, ut ex Clementis VII. & Paulo III. in literis conſeſſionis veniæ dictum eſt.

C A P V T XXII.

*Non licet dare, accipere, vel offerre pecuniam
pro impetranda venia generali à
Summo Pontifice.*

1 **C**irca compensationem pecuniariam faciendam, tempore gratiæ dictum eſt ſuprà *Cap. 14.* quia ta-

men pro impetratione veniæ non desunt, qui approbent oblationem pecuniæ, aliquas resolutiones trademus.

2 Accipere pecuniam à Iudæis pro relaxatione pœnarum, & legum latarum contra ipsos in fauorem fidei, & Reipublicæ Catholicis Regibus semper fuit inuisum. Recaredus respuit magnam summam pecuniæ à Iudæis oblatam pro relaxatione decimi quinti decreti Concilij Tolletani III. de Iudæis non habendis publicis officijs in Reipublica; quod factum Sanctus Gregorius Papa *epist* 126. *lib. 2.* magnoperè laudauit.

3 Frater Thomas de Turrecremata ex Ordine Prædicatorum, à sacris confessionibus Regum Catholicorum Ferdinandi, & Elisabethæ, Inquisitor generalis Hispaniæ ipsis suafit, ne propter ingentem pecuniam remitterent Iudæis, id innixè petentibus, bona confiscanda, cuius suasionibus ipsi acquieuerunt.

4 Philippus Secundus Hispaniarum, primus Lusitanie Rex Catholicus, & cognomento prudens, per legatum dissuadere tentauit Sebastianum Portugalliæ Regem volentem occasione infausti, & exitialis profectus in Africam concedere descendentibus ex Iudæis, multis datis pecunijs, quòd per decennium eorum bona non confiscarentur. At ille auunculi sui suasionibus non acquiescens, concessit auctoritate Gregorij XIII. per Bullam expeditam 6. die Octobris anno 1579. Postea verò debellato Regis exercitu à Saracenis, successit in Regiam dignitatem Cardinalis Henricus eiusdem Regis patruus magnus, qui statim die 19. Decembris eiusdem anni, annuente eodem Pontifice dictam concessionem reuocauit, dicens in diplomate reuocationis, quòd habito maturo consilio cum viris doctis conuenerunt omnes teneri ipsum ad talem reuocationem faciendam, quia bonum fidei id maximè postulabat.

5 Idem Rex Philippus Portugalliæ primus, postquam Regni huius coronam adeptus fuit, oblatis multis pecunijs à nouis Christianis, vt generalem veniam in eorum fauorem à Summo Pontifice impetraret, christianè, ac prudenter spreuit, cum tamen Franciæ, & Angliæ bellis appeteretur.

Omnes

Omnes enim sciunt, & Deum huiusmodi pecunijs, quàm maximè offendi, & nullum ex illis prosperum euentum fuisse sequutum.

6 Accipere, donare, promittere, vel pactum facere de danda pecunia, vel quauis alia re pro consequenda, vel impetranda venia generali, seu ad id dare consilium, auxilium, vel fauorem, prohibitum est ab Ecclesia sub grauissimis pœnis, & censuris. Bonitacius VIII. in *Extrauagan. 1. de sentent. excommuni.* quam Gregorius XIII. innouauit, confirmauit, & ampliauit anno Domini 1574. qui generaliter loquuntur de omni concessione, & impetratione alicuius gratiæ, vel iustitiæ à Sede Apostolica, etiam effectu non secuto. Molin. *socius tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 92. §.* Cùm omnes. *Nauar. de datis, & acceptis notab. 3 o. num. 40.*

7 Non eximuntur Reges ab obseruantia harum Constitutionum quoad culpam, si (quod Deus auertat) contrarium fecerint, quamuis forte pœnas in ipsis contentas non incurrant: cùm Constitutiones generales Summorum Pontificum eos non comprehendant quoad pœnas, vt notant Canonistæ in *40. reg. cancell.* Quoniam legislator etiam supremus, qualis est Summus Pontifex, tenetur sub peccato ad obseruantiam suarum legum quoad vim directiuam, licet non quantum ad vim coerciuam, quando tales leges ordinant actus morales, & reponunt eos in specie alicuius virtutis, vt docent communiter Theologi, & iurisperiti. Sanctus Thomas *1. 2. quæst. 6. art. 5. ad 3. & lib. 3. polit. lect. 9. in fine.* Conrad. Caiet. & expositores *dict. artic. 5.* Soto *lib. 3. de institut. quæst. 6. art. 7.* Victor. *Relect. de potest. Papa, & Concil. num. 7.* Couarr. in *cap. Alma mater 1. part. §. 1. num. 5.* *Nauar. in cap. Si quando. de rescriptionib. Canonistæ in cap. Iustum est. distinct. 9. & in cap. Cùm omnes. de constitut. Legist. in l. Principes. ff. de legibus.*

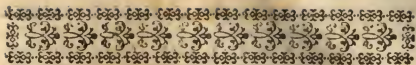
8 Pro consequenda venia generali antecederet offerre aliquam pecuniæ quantitatem titulo gratitudinis est irridere leges Pontificias, & palliare contractum, quamuis nulla formalis conuentio exprimat. Nam oblatio cuius causa offertur, est
mani-

manifestus contractus, do, vt facias, non verò oblatio gratuita, vt nemo non videt, est quæ sub colore obseruantie verborum legis, substantiam, & intentionem illius contemneret, in quo vis legum consistit. *L. Non dubium. C. de legib. l. Contra. ff. eodem tit.* lex enim, & legis mens idem sunt. *Surd. decis. 43. num. 9.* & sic legis mens potius, quàm verba attendenda est. *L. Scire leges ff. de legib. l. Non aliter. ff. de legib. 3. l. Nominis, & rei. §. verbum ex legibus. ff. de verbor. signific. Surd. decis. 35. num. 14.* Marcus Antonius Genuens. *in pract. Eccles. quest. 144. num. 3.*

9 Non iustificat oblationem pecuniæ pro consequenda venia generali dicere, quòd hoc sit causa compositionis, & transactionis pro bonis confiscandis. Tum quia falsò hoc asseritur, eò quòd non offertur huiusmodi pecunia, nisi vt Rex interponat suam authoritatem ad consequendam talem veniam. Tum etiam, quia Princeps secularis tenetur exequi poenam confiscationis bonorum hæreticis, & apostatis à iure impositam; *Cap. Vergentis de hæret. quæ poena non respicit commodum fisci regalis, sed emendationem, & punitionem criminum hæresis, & apostasiæ, vndè non potest Princeps secularis cum dictis hæreticis contractum transactionis celebrare.*

Vide supra *cap. 14. num. 2.*

Q V Æ S T I O V N I C A :

De testibus singularibus in causis Fidei.

Rærens de testibus singularibus disputatio satis vulgaris est, celebris tamen ac difficilis reputatur; contendentibus multis, iisque magni nominis Doctõribus, heresim per singulares testes plenè probari; alijs, non minoris estimationis authoribus per oppositum repugnantibus. Qui tamen in eo conueniunt, vt neutram partem tanquam improbabilem reiiciant, sed quòd vnã, vel alteram absque nota, imò tutò & defendi, & sequi in praxi liceat. Verùm cum hoc ita sit, non desunt hac tempestate, qui, nullis de nouo adductis fundamentis, sed proterua contentione, ne dicam, importuna negotiatione, & iniqua fraude affirmantem huius quæstionis partem, sine fundamento esse, nullo iure stabiliri; imò iuri, & equitati contrariam, falsamque & iniquam esse asserere, ac vociferari non verentur: & vt imperitos, ac vulgares homines in suam sententiam trahant, probabiles opinionones damnant, præscriptas consuetudines reprobant, leges iustas blasphemant, & in iudices fidei equissimos oblatrare non cessant. An autem hæc procedant ex zelo fidei, an ex perfidia, ex amore iustitiæ, vt integra conseruetur, an verò ex odio, vt corrumpatur, facillè quisque iudicabit: Nos ad quæstionis nodum soluendum accedamus.

S E C T I O I.

Proponitur sententia negans testes singulares plenè probare.

I **Q**uid testes singulares probent tam in causis ciuilibus, quam in criminalibus, copiosè, confusè què tractatur à iurisperitis, vt videre est apud eos, quos referuntur Iul. Clar. *in praxi* §. *fin. quaest.* 53. Mascard. *de probat.* tom. 1. *concl.* 52. num. 2. *concl.* 347. num. 56. *concl.* 379. num. 8. 12. & 14. *concl.* 406. num. 7. *concl.* 411. nu. 29. *concl.* 423. num. 8. *concl.* 424. num. 68. *conclus.* 448. num. 5. *concl.* 480. num. 5. & tom. 2. *concl.* 827. num. 9. *concl.* 856. *concl.* 948. num. 6. *concl.* 1204. num. 22. & 25. *concl.* 1221. num. 16. 17. & 19. & tom. 3. *concl.* 1255. num. 18. *conclus.* 1424. num. 11. 12. & 13. *concl.* 1303. num. 2. Farinat. *de test. quaest.* 64. Nostræ intentionis non est, de testibus singularibus in quacumque materia disputare, sed solummodo in materia hæresis formalis.

I Dux sunt in hac re præcipuæ sententiæ, alijs relictis, quæ authores magni nominis, & autoritatis habent patronos, qui absque alijs fundamentis eas adeò probabiles reddunt, vt non sine temeritate reprobari possint. Ex ijs quidam asserunt hæresim plenè probatam non censerì per testes singulares, ita vt illorum testimonijs possit licitè imponi pœna ordinaria: inter quos numerantur Ioan. Andr. *in cap. Officium* §. 1. *in princip. de hæret. lib.* 6. Iacobin. *in l. Hoc carmen.* §. *fin. num.* 18. ff. *de testib.* Nelli. *de testib.* num. 213. *versic.* Ad probandum certum crimen hæresis. Alex. *consil.* 19. num. 22. *lib.* 4. & *cons.* 100. nu. 6. *lib.* 1. Conrad. Brun. *de hæret. lib.* 4. *cap.* 9. Simanch. *de cathol. inst. tit.* 64. nu. 62. Albert. *de agnoscen. assert. cath. quaest.* 34. num. 6. & *segg.* Rojas *de hæret. part.* 2. *assert.* & *in singularib. fidei singul.* 203. & alij non pauci, quos referunt Mascard. *d. concl.* 856. & Farin. *d. quaest.* 64. num. 202. & multis *segg. ac de hæresi quaest.*

quæst. 188. §. 9. num. 152. Probatur hæc sententia.

3 Primò. Ex iure, vbi hæc pars negatiua videtur diffinita. *Cap. Nihilominus. 3. quæst. 9. ibi. Nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. cap. De parentela. o. 2. 35. q. 6. vbi de testibus dicitur. in quibus omnibus non debet aliqua varietas inueniri. cap. Cùm dilectus. 32. de elect. vbi rejicitur probatio vt insufficiens: eo quod singuli essent in suis testimonijs singulares. cap. Bonæ memoriæ. 23. eodem titulo. ibi. singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. cap. Licet causam. 9. de probat. in quo ex eadem causa probatio non admittitur: ibi, & quidam alij sunt in dicto sui testimonij singulares, cap. Licet vniuersis. 23. de testib. vbi vnius testimonium non admittitur; nulla, inquit textus, est tamen causa, qua vnius testimonio (quamuis legitimo) terminetur. Testis autem singularis vnus est. Ex quibus inferitur, probationes iuridicas non fieri per testes singulares, cuius regulæ nulla inuenitur exceptio in iure.*

4 Secundò. Quò crimèn est grauius, & defensiones, quæ reis conceduntur, magis limitata, èd maiores, & vtgentiores probationes requiruntur: ne innocens ob defensionis defectum damnetur. *cap. Vt officium. §. 1. de hæretic. lib. 6. cap. Vbi periculum. de elect. lib. 6.* sed in minoribus criminibus, vt homicidio, furto, & similibus testes singulares non probant, vt communiter tenent Doctores relati per Farinacium *dict. quæst. 64. num. 57.* ergo idem maiori cum ratione dicendum est in crimine hæresis, quod grauius est, & in quo reis nomina testium non publicantur.

5 Tertiò. Testimonium vnius non probat; vnde est axioma vulgare dictum vnius, dictum nullius, *cap. Licet vniuersis, cap. Veniens ad nos, cap. In omni negotio. de testib. l. Iuris iurandi. Cod. eodem. tit. latè Farinac. de test. quæst. 63. cap. 1. num. 1. & 7.* quando autem etiam plures testes deponunt singulariter de diuersis criminibus, vel actibus, respectu vniuscuiusque actus quisque testis singularis est; ergo nihil probant, licet infiniti multiplicentur.

6 Quartò. Non potest certò cognosci aliquem esse hæreticum,

reticum, nisi euidenter probetur illum alicui speciei hære-
 sis adhærere; neque enim dari potest hærësis in genere,
 quæ in aliqua specie determinata non contineatur: sicut
 probant Logici, & Metaphysici, & ex Iurisperitis Salzed.
in l. Testium. Cod. de testib. Conrad. Brun. lib. 4. de hærët.
cap. 9. quos refert, & sequitur. Simanch. de cathol. insti-
tutionib. tit. 64. num. 7. atqui euidentis est testes singulares
 non probare Titium, verbigratia, certam aliquam hærësis
 speciem habere: non igitur probatur per eos illum esse hære-
 ticum. Idem dicendum est de hærësi in specie, prout de
 specie loquuntur Metaphysici: cum enim species non exi-
 stat, nisi in indiuiduo aliquo, (quod dari, testes singulares
 non conuincunt:) sic etiam dari certam aliquam hærësis
 speciem non probabunt.

7 Quintò. In causis criminalibus, ex multis probatio-
 nibus imperfectis non conflatur vna probatio perfecta suf-
 ficiens ad poenam ordinariam imponendam; quod maiori
 cum ratione obseruari debet in materia hærësis: *l. Sanci-*
mus. §. Si quis autem. Cod. de donat. l. Usuræ. Cod. de usur.
l. vnica Cod. qui numero tutelarum. Simanch. de cathol.
insti. tit. 51. num. 5. Peñ. ad 3. part. Direct. Inquisitor. quæst.
72. comment. 121. vers. Primum. Farin. crim. quæst. 86. num.
72. & sequenti, ac de hærësi quæst. 187. §. 1. num. 7. qui alios
 refert; dubitari autem non potest vnumquemque testem
 singularem per se facere imperfectam probationem: ergo
 quantumcumque testes singulares multiplicentur, non effi-
 cient plenam, & perfectam probationem sufficientem ad
 imponendam poenam ordinariam.

8 Sextò. In criminibus, & maximè in hærësi proba-
 tiones debent esse luce meridiana clariores. *L. Sciant cuncti*
Cod. de probat. cap. Sciant cuncti. 2. quæst. vlt. Menoch. de
arbitr. casu 279. num. 2. & casu 499. num. 1. Mascard. de
probat. lib. 1. concl. 459. num. 2. & concl. 496. num. 1. & lib.
2. concl. 1167. num. 3. Simanch. de cathol. insti. tit. 50.
num. 21. & tit. 51. num. 2. Decian. crimin. lib. 5. cap. 35.
num. 20. & 24. Farinac. de reo confess. quæst. 86. num. 6.
 Qui autem negare potest probationes per testes singulares,
 vbi

vbi testium nomina non publicantur, valde obscuras esse ? Aliæ rationes multiplicantur pro hac sententia, quæ cum illis ferè coincidunt.

SECTIO II.

Proponitur sententia contraria, & approbatur.

1 **C**ontrariam sententiam, nimirum hæresim plenè per testes singulares probari, defendunt Buttrig. *in l. Ariani. Salicet. in l. Quicumque. Cod. de hæret.* Bald. *in l. Actor. Cod. de probat. Anani in cap. 1. de hæret. num. 7. vers. Vltimo scias. Alexand. consil. 141. lib. 1. & consil. 92. lib. 5. Clar. in pract. quæst. 53: versic. Dixi autem. Zanchin. de har. cap. 16. num. 6. Viu. in comment. opin. verbo. Testes singulares. Locat. in opere iudic. verbo Testis. num. 19. & alij, quos referunt Peñ. 3. part. Direct. Inquisit. ad quæst. 72. comment. 121. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 856. Farinac. de test. quæst. 64. nu. 201. & de hæresi quæst. 188. §. 9. nu. 153.*

2 Vt propositæ sententiæ veritas elucescat, supponendum est primò singularitatum, ex quibus testes singulares constituuntur, tres esse gradus, ac similiter tria testium singularium genera. Est nimirum singularitas obstatiua, adimniculariua, & diuersificatiua: sunt & testes obstatiui, adimniculariui, & diuersificatiui. De quibus Baldus *in cap. Licet causam. num. 11. de probation. & in l. Testium. Cod. de testib. num. 9. & 14. & in l. De quibus. num. 37. ff. de leg. Albertin. in repetition. cap. 1. de hæret. lib. 6. quæst. 16. num. 38. Crauet. de antiquit. temp. par. 4. num. 157. Peñ. dicto comment. 121. Miranda de ordin. iudic. quæst. 23. art. 4. Rojas de hæret. part. 2. assert. 6. num. 122. Farinac. de testib. quæst. 64. à principio per multos numeros.*

3 Singularitas obstatiua, quæ testes obstatiuos constituit ea est, quæ facit repugnantiam, & contrarietatem in testium depositionibus, vt in testibus deponentibus contra Susannam, Daniel. cap. 13. Glossa *in cap. Nihilominus. 3. quæst.*

quæ arguebatur de vnico adulterij actu, & vnus testis dicebat se vidisse illam sub schino, alius verò sub pino; & sic deponentes de eodem particulari actu, sibi inuicem repugnabant, assignantes diuersum locum commissi delicti. In hoc sensu loquitur textus in cap. Ex tenore. cap. Cum causam. de testibus. Potest etiam poni exemplum in omnibus illis casibus, in quibus secundum ius testium dicta concordari non possunt.

4 Singularitas adminiculatiua, seu cumulatiua, quæ facit testes adminiculatiuos, inuenitur in dictis testium, in quibus non est repugnantia, vel contrarietas, per diuersa tamen media in eundem finem tendunt, & vnus alterum coadiuuat: vt si vnus testis deponit de visu, alius de auditu: vnus de facto, alius de fama: & vniuersim, quotiescumquè plures testes deponunt de actibus coniunctis, aut qui consistunt in successione: vt si vnus dicat audiuisse Titium dicentem se esse Lutheranum, alius vidisse illum Sanctorum imagines conculcantem; vel si vnus dicat se vidisse quendam Sacerdotem sacris indutum vestibus, Missæ sacrificium inchoantem, alter verò vidisse illum Missam terminantem.

5 Singularitas diuersificatiua, quæ testes diuersificatiuos constituit, datur quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia; ita tamen vt non sit repugnantia in eorum dictis: vt si vnus dicat de furto, alius de homicidio, alius de adulterio. Sunt quidem hæc diuersæ criminum species, quæ nihilominus in homine simul inueniri possunt. Sunt qui ponant exemplum, quando testes deponunt de diuersis actibus eiusdem criminis: vt si vnus dicat se vidisse Titium furantem in vno loco, alius in loco diuersis temporibus. Item, si deponant de aliqua re singulari pro diuersis locis, & temporibus: vt si Titius furetur vas aureum, & illud diuersis personis pro diuersis temporibus, & locis ostendat, fatendo se vas illud à tali loco furripuisse. Verùm huiusmodi exempla potius ad singularitatem cumulatiuam, quàm ad diuersificatiuam spectant: quia licet ea de quibus deponunt, diuersa aliqua ex parte sint, vnum tamen alteri patrocinator, & vnus testis facit
alium

aliud in suo dicto probabiliorem. Hinc deducitur regula generalis, quòd illi testes dicantur verè, propriè, & perfectè singulares, qui nullo modo vniri, & concordari possunt; à contrario verò, illi in rigore singulares non sunt, qui vniri aliqua ratione, concordari, & concurrere ad aliquod probandum valent.

6 Supponendum est secundò ex Aristot. *lib. 1. Ethic. cap. 1. in principio, & cap. 7. circa finem*, & ex Sancto Thom. *ibid. lect. 3. & 11. hominem eruditum non quærere æqualem certitudinem in omni materia, sed eam tantum, quæ proportionatur rei, de qua agitur; & in rebus moralibus, inquit Philosophus, non est quærenda ea certitudo, quæ in mathematicis exigitur; quia scientia moralis agit de rebus contingentibus, & quæ mutationibus subiiciuntur, mathematica verò de necessarijs omnino: vnde in istis datur certitudo demonstratiua, non autem in illis. Ex quo infert S. Thom. 2. 2. *quæst. 70. art. 2. quem omnes sequuntur, ad iudicium humanum sufficere probabilem certitudinem, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat: est autem probabile, quòd dictum multorum testium veritatem contineat. Hinc etiam patet certitudinem, & veritatem, quæ per testes comparatur, intra limites solummodò fidei humanæ contineri: fundamentum enim testimonij est fides, cap. Forus. de verborum signific. Mascard. tom. 3. de probat. concl. 1362. num. 3. quæ nihil aliud est, quàm cognitio quædam obscura fundata in veritate dicentis, vt notat Suarius de fide tract. 1. disp. 1. sect. 1. num. 11. Cùm igitur probabile sit, quòd magis veritatem contineat dictum multorum, quàm dictum vnus, & reus sit vnus qui negat, quod multi testes asserunt; rationabiliter, inquit S. Thomas dict. artic. 2. institutum est de iure diuino, & humano, quòd dicto testium affirmantium stetur contra reum, qui negat.**

7 His positis, sit prima conclusio. Testes, quorum singularitas est obstatiua, nihil probant, imò minus creditur pluribus, quàm vni. In hac conclusione conueniunt Doctores pro vtraquæ parte citati. Ratio est euidens, tum respectu illius quod testes affirmant, tum etiam personæ contra quam

deponunt. Per ordinem ad rem nulla fide digni sunt testes, qui contraria, & repugnantia affirmant, cum hæc nullo modo simul stare possint. Hinc est, quod huiusmodi testes præsumuntur falsi, nec eis fides aliqua adhibetur, & minus creditur eis quando sunt plures: cum plures tunc inuoluant contrarietates, & repugnantias. Per respectum ad reum contra quem deponunt, nulla ratione credendi sunt, quia secundum iuris principia vnusquisque præsumitur bonus, quamdiu non probatur malus. *L. Merito. ff. pro socio. l. Quoties. §. Qui do. ff. de probat. cap. vnic. de Scrutin. cap. Dudum, & cap. ult. de præsumpt. Diu. in reg. 65. de reg. iur. lib. 6. Duen. reg. 75. Malcard. de prob. tom. 1. concl. 222. & 223. & tom. 2. concl. 878. & 1003. & alij.* Cum igitur reus sit in possessione suæ famæ, non debet ab illa cadere, nec illam amittere propter dicta testium impossibilia proferentium: impossibile enim non habet rationem entis, nec veri:

8 Secunda conclusio. Testes deponentes cum singularitate adiniciatiua, seu cumulatiua, non faciunt regulariter plenam probationem; maiorem tamen, vel minorem faciunt, pro qualitate actuum, & circumstantiarum secundum quod magis, vel minus coniunguntur cum eo delicto, quod principaliter probari intenditur. Hæc etiam conclusio communis est inter vtriusque opinionis Authores: neque enim negantes testes singulares plene probare, eos omnino excludunt, quasi nihil probent, neque plenam probationem per eos fieri asserentes, id in omni euentu concedunt. Ratio conclusionis est, quoniam probationes, quæ fiunt per huiusmodi testium depositiones, non semper sunt ita euidentæ, vt ab intellectu Iudicis omnem formidinem excludant: nam circumstantiæ, indicia, & coniecturæ, quæ ad probationem concurrunt, non semper eam habent coniunctionem cum delicto, quod non possint ab eo separata inueniri, nec testibus semper plena fides adhibetur: quia tamen circumstantiæ, coniecturæ, & indicia aliquando taliter coniunguntur cum hæresi, quod rarò sine ea inueniuntur, se inuicem coadiuuant; testes etiam de illis deponentibus sunt fide digni, deponuntque de prædictis, quæ in eundem finem ordinantur,

tur, nec reputantur omnino singulares: efficitur, vt licet regulariter non plenè probent, suadent tamen magis, vel minus pro qualitate eorum, quæ affirmant. Dixi in conclusione, huiusmodi testes regulariter non probare; quia, vt infra videbitur, sunt casus in quibus plenè, & euidenter probant.

9 Tertia conclusio. Testes deponentes cum singularitate diuersificatiua simpliciter, ita vt dicant de actibus diuersorum criminum; sicut si vnus dicat de furto, alius de homicidio, & alius de adulterio: vel si deponant in materia fidei, testificentur de actibus diuersorum errorum: vt si vnus deponat de actu paganismi, alius de iudaismo, alius de lutheranismo, nihil probant in particulari, aut in communi magis, quàm probaret vnusquisquè per se. De hac conclusione etiam existimo nullam esse controuersiam. Probatur conclusio, & primò quòd huiusmodi testes non probent crimen in particulari, res est manifesta; quia cum vnusquisquè testis deponat de speciali crimine, diuerso ab alio de quo alius testis deponit, & quòd cum illo in aliqua determinata criminum specie non vitur: nihil magis probant, quàm quod testis vnus singularis probaret; quia in nulla determinata ratione vniuntur. Et in hoc sensu verum est, quòd dicunt Authores *sect. 3. in 1. argument. relati*, non magis probare mille testes, quàm vnum. Imò potius dixerim minus in hoc casu probare multos testes, quàm vnum: quia non facillè credi potest hominem vnum tot criminum speciebus deformari.

10 Quòd etiam non probent in genere, ostenditur ex eo, quoniam illa crimina diuersa, de quibus testes deponunt, non conueniunt in aliqua specie determinata criminis, vt patet: ergo non possunt vniri, & coniungi ad perfectam criminis probationem. Si quis contra hoc insurgat dicens, omnes illos actus quantumcumquè in specie diuersos conuenire in ratione criminis, & eos, qui ad heresim spectant, in ratione heresis: ergo negandum non est per illos testes probari criminofum, vel hereticum. Respondetur facillè, conuenientiam illam posse dici metaphysicam, à qua non procedunt immediatè actus illi externi, de quibus testes deponunt; non verò esse conuenientiam in habitu, à quo actus

eliciuntur, qui semper est alicuius determinatæ speciei delicti; & quia hæc non probatur per vnum actum, non datur probatio delicti hæresis in genere, neque criminis in communi; & sic semper testes manent in sua singularitate. Quomodo explicandi sint Doctores, qui dicunt hæresim probari in genere per testes singulares, infra declarabitur.

11 Quarta conclusio. Testes deponentes de actibus particularibus, alicuius determinatæ speciei hæresis, (qui raro inueniuntur ab ea separati) vel de diuersis declarationibus eiusdem hæresis, plenè probant eum, de quo talia proferunt, esse hæreticum talis sectæ: dummodo testes tot sint in numero, tales in qualitate, & circumstantiæ concurrentes talis nature, quæ suppleant aliqualem singularitatem in ipsis repletam; cum contestes omni ex parte non sint. Vt si Titius diuersis in locis, ac diuersis temporibus dicat coram multis se esse Lutheranum, vel Iudeum, & vnusquisquè deponat coram Inquisitore de huiusmodi declarationibus à Titio factis. Hanc conclusionem, præter Authores initio huius sectionis relatos defendunt Simanch. *de cathol. institut. tit. 64. num. 79. & 80.* Antonius Gomez. *lib. 3. variar. cap. 12. num. 12.* Comensis in *Lucerna Inquist. verbo Testes, num. 19. versic.* Dic, quòd si generaliter, publicequè pro rostris perlecta est in Vniuersitate Conimbricensi ab insignioribus, & maioris nominis Doctoribus, qui à prima eius fundatione ad nostra vsquè tempora in ea floruerunt: quam etiam in tractatu speciali manuscripto acerrimè defendit Petrus Barbosa. Nec existimo pro parte negatiua citatos Doctores, si attentè eorum scripta inspiciantur, ab ea dissentire. In hoc sensu practicatur in Inquisitionibus Lusitaniæ à prima earum fundatione anno 1536. Quæ etiam validissimis argumentis comprobatur.

12 Primò. Testes singulares deponentes de diuersis actibus alicuius determinatæ speciei delicti, in aliquibus criminibus ab hæresi distinctis, plenè probant, etiam ad impositionem penæ ordinariæ: vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ. Marsil. *consil. 1. num. 21.* Afflict. *in cap. 1. §. Et bona committentium. col. 3. num. 29. in 23. speciali in tit.* Quæ sunt regulæ

regulę in vſibus feudorum. *Crotus in tract. de teſtib. part. 7. num. 325. in 9. concluſ. Foler. in pract. crimin. in verbo Item quod commiſit crimen læſę Maieltatis, num. 3. Mascard de probat. lib. 1. concluſ. 46. 2. num. 16. & 17. Farinac. de teſt. quaſt. 64. num. 220. & 221. In crimine ſodomix lib 5. Ord. Regni Luſitanię, tit. 13 § 7. vbi determinatur huius delicti plena probatio per duos teſtes ſingulares: in ſolicitatione ad actus inhoneſtos in ſacramentali confeſſionẽ. Gregorius XV. in Bulla, quę incipit: Vniuerſi Domini gręgis. die 30. Auguſti anni Domini 1622. in 2. ſui Pontificatus: ergo non eſt negandum teſtes hoc modo deponentes in crimine hæreſis etiam plenẽ probare, cum crimen hæreſis occultum ſit pernicioſius, & grauius quocumquẽ alio crimine: maximẽ, quia teſtes excedunt in numero, & qualitate.*

13 Secundõ. Probatio, quę habetur per teſtes quantumcumquẽ concordẽs, non excedit limites certitudinis fidei humanę, vt probatum eſt, ſed intra ipſos continetur: maior autem fides debetur dictis multorum teſtium ſingularium in loco, & tempore, concordantium in eadem hæreſis ſpecie, quã duobus conteſtibus de eodem actu ſingulari: cum igitur duobus conteſtibus ſecundũ omnium ſententiam plena fides adhibeatur, quis iure negabit eandem, imõ & maiorem fidem adhibendam eſſe multorum teſtificationibus? Minor oſtenditur, quoniam probabilius eſt poſſe duos conſpirare contra aliquem, & concordare inter ſe circa circumſtantias loci, & temporis, quã quod plures conſpirent concordando ſolummodo in ſpecie delicti, cum concordia inter multos diſciliſ ſit, & maius delictum: quod non ita facile præſumendum eſt, quia minus delictum ſakem regulariter præſumitur. *L. Prætor. §. Docere. ff. de vñ bonorum raptorum. Mascardus de probat. tom. 3. concluſ. 1418. num. 2. Farinac. in praxi part. 3. q. 85. num. 26. & part. 4. conſ. 61. num. 12. & conſil. 62. num. 6. & deciſ. 56. & ibi addit. & part. 5. quaſt. 126. num. 106.*

14 Tertiõ. Certitudo, quę habetur per duos, vel tres teſtes deponentes de eadem re conteſtes in loco, & tempore, non excedit in infinitum certitudinem, quam faciunt

S E C T I O I.

Proponitur sententia negans testes singulares plenè probare.

I **Q**uid testes singulares probent tam in causis ciuilibus, quam in criminalibus, copiosè, confusè què tractatur à iurisperitis, vt videre est apud eos, quos referunt Iul. Clar. *in praxi* §. *fin. quaest.* 53. Mascard. *de probat. tom. 1. concl.* 52. num. 2. *concl.* 347. num. 56. *concl.* 379. num. 8. 12. & 14. *concl.* 406. num. 7. *concl.* 411. nu. 29. *concl.* 423. num. 8. *concl.* 424. num. 68. *conclus.* 448. num. 5. *concl.* 480. num. 5. & *tom. 2. concl.* 827. num. 9. *concl.* 856. *concl.* 948. num. 6. *concl.* 1204. num. 22. & 25. *concl.* 1225. num. 16. 17. & 19. & *tom. 3. concl.* 1255. num. 18. *conclus.* 1424. num. 11. 12. & 13. *concl.* 1303. num. 2. Farinat. *de test. quaest.* 64. Nostræ intentionis non est, de testibus singularibus in quacumque materia disputare, sed solummodo in materia heresis formalis.

1 Duæ sunt in hac re præcipuæ sententiæ, alijs relictis, quæ authores magni nominis, & autoritatis habent patronos, qui absque alijs fundamentis eas adeò probabiles reddunt, vt non sine temeritate reprobari possint. Ex ijs quidam asserunt heresim plenè probatam non censerì per testes singulares, ita vt illorum testimonijs possit licitè imponi pœna ordinaria: inter quos numerantur Ioan. Andr. *in cap. Officium* §. 1. *in princip. de heret. lib. 6.* Iacobin. *in l. Hoc carmen.* §. *fin. num. 18. ff. de testib.* Nell. *de testib. num. 213. versic.* Ad probandum certum crimen heresis. Alex. *consil.* 19. num. 22. *lib. 4. & cons. 100. nu. 6. lib. 1.* Conrad. Brun. *de her. lib. 4. cap. 9.* Simanch. *de cathol. inst. tit. 64. nu. 62.* Albert. *de agnoscen. assert. cath. quaest. 34. num. 6. & seqq.* Rojas *de heres. part. 2. assert.* & *in singularib. fidei singul. 203.* & alij non pauci, quos referunt Mascard. *d. concl. 856.* & Farin. *d. quaest. 64. num. 201. & multis seqq. ac de heresi quaest.*

quæst. 188. §. 9. num. 152. Probatur hæc sententia.

3 Primò. Ex iure, vbi hæc pars negatiua videtur diffinita. *Cap. Nihilominus. 3. quæst. 9. ibi. Nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. cap. De parentela. o. 2. 35. q. 6. vbi de testibus dicitur. in quibus omnibus non debet aliqua varietas inueniri. cap. Cùm dilectus. 32. de elect. vbi rejicitur probatio vt insufficiens: eo quod singuli essent in suis testimonijs singulares. cap. Bonæ memoriæ. 23. eodem titulo. ibi. singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. cap. Licet causam. 9. de probat. in quo ex eadem causa probatio non admittitur: ibi, & quidam alij sunt in dicto sui testimonij singulares, cap. Licet vniuersis. 23. de testib. vbi vnus testimonium non admittitur; nulla, inquit textus, est tamen causa, qua vnus testimonio (quamuis legitimo) terminetur. Testis autem singularis vnus est. Ex quibus infertur, probationes iuridicas non fieri per testes singulares, cuius regulæ nulla inuenitur exceptio in iure.*

4 Secundò. Quò crimen est grauius, & defensiones, quæ reis conceduntur, magis limitata, eò maiores, & vrgentiores probationes requiruntur: ne innocens ob defensionis defectum damnetur. *cap. Vt officium. §. 1. de hæretic. lib. 6. cap. Vbi periculum. de elect. lib. 6.* sed in minoribus criminibus, vt homicidio, furto, & similibus testes singulares non probant, vt communiter tenent Doctores relati per Farinacium *dict. quæst. 64. num. 57.* ergo idem maiori cum ratione dicendum est in crimine hæresis, quod grauius est, & in quo reis nomina testium non publicantur.

5 Tertiò. Testimonium vnus non probat; vnde est axioma vulgare dictum vnus, dictum nullius, *cap. Licet vniuersis, cap. Veniens ad nos, cap. In omni negotio. de testib. l. iuris iurandi. Cod. eodem. tit. latè Farinac. de test. quæst. 63. cap. 1. num. 1. & 7.* quando autem etiam plures testes deponunt singulariter de diuersis criminibus, vel actibus, respectu vniuscuiusque actus quisque testis singularis est; ergo nihil probant, licet infiniti multiplicentur.

6 Quartò. Non potest certò cognosci aliquem esse hæreticum,

reticum, nisi euidenter probetur illum alicui speciei hæresis adhærere; neque enim dari potest hæresis in genere, quæ in aliqua specie determinata non contineatur: sicut probant Logici, & Metaphysici, & ex Iurisperitis Salzed. in l. Testium, Cod. de testib. Conrad. Brun. lib. 4. de hæret. cap. 9. quos refert, & sequitur. Simanch. de cathol. institutionib. tit. 64. num. 7. atqui euident est testes singulares non probare Titium, verbi gratia, certam aliquam hæresis speciem habere: non igitur probatur per eos illum esse hæreticum. Idem dicendum est de hæresi in specie, prout de specie loquuntur Metaphysici: cum enim species non existat, nisi in indiuiduo aliquo, (quod dari, testes singulares non conuincunt:) sic etiam dari certam aliquam hæresis speciem non probabunt.

7 Quintò. In causis criminalibus, ex multis probationibus imperfectis non constat vna probatio perfecta sufficiens ad pœnam ordinariam imponendam; quod maiori cum ratione obseruari debet in materia hæresis: l. Sancimus. §. Si quis autem. Cod. de donat. l. Vfuræ. Cod. de usur. l. unica Cod. qui numero tutelarum. Simanch. de cathol. instit. tit. 51. num. 5. Pefi. ad 3. part. Direct. Inquisitor. quæst. 72. comment. 121. vers. Primum. Farin. crim. quæst. 86. num. 72. & sequenti, ac de hæresi quæst. 187. §. 1. num. 7. qui alios refert; dubitari autem non potest vnumquemque testem singularem per se facere imperfectam probationem: ergo quantumcumque testes singulares multiplicentur, non efficiunt plenam, & perfectam probationem sufficientem ad imponendam pœnam ordinariam.

8 Sextò. In criminibus, & maximè in hæresi probationes debent esse luce meridiana clariores. l. Sciant cuncti Cod. de probat. cap. Sciant cuncti. 2. quæst. vlt. Menoch. de arbitr. casu 279. num. 2. & casu 499. num. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 459. num. 2. & concl. 496. num. 1. & lib. 2. concl. 1167. num. 3. Simanch. de cathol. instit. tit. 50. num. 21. & tit. 51. num. 2. Decian. crimin. lib. 5. cap. 35. num. 20. & 24. Farinac. de reo confess. quæst. 86. num. 6.

Qui autem negare potest probationes per testes singulares,

vbi testium nomina non publicantur, valde obscuras esse ?
 Aliæ rationes multiplicantur pro hac sententia, quæ cum
 illis ferè coincidunt.

SECTIONO II.

Proponitur sententia contraria, & approbatur.

1 **C**ontrariam sententiam, nimirum hæresim plenè
 per testes singulares probari, defendunt Butrig.
in l. Ariani. Salicet. in l. Quicumque. Cod. de hæret. Bald.
in l. Actor. Cod. de probat. Anani in cap. 1. de hæret. num. 7.
vers. Vltimo scias. Alexand. consil. 141. lib. 1. & consil. 92.
lib. 5. Clar. in pract. quæst. 53: versic. Dixi autem. Zanchin.
de hæ. cap. 16. num. 6. Viu. in comment. opin. verbo. Testes
singulares. Locat. in opere iudic. verbo Testis. num. 19. &
alij, quos referunt Peñ. 3. part. Direct. Inquisit. ad quæst. 72.
comment. 121. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 856. Farinac.
de test. quæst. 64. nu. 201. & de hæresi quæst. 188. §. 9. nu. 153.

2 Vt propositæ sententiæ veritas elucescat, supponen-
 dum est primò singularitatum, ex quibus testes singulares
 constituuntur, tres esse gradus, ac similiter tria testium sin-
 gularium genera. Est nimirum singularitas obstatiua, admi-
 niculatiua, & diuersificatiua: sunt & testes obstatiui, admi-
 niculatiui, & diuersificatiui. De quibus Baldus *in cap. Licet*
causam. num. 11. de probation. & in l. Testium. Cod. de testib.
num. 9. & 14. & in l. De quibus. num. 37. ff. de leg. Albertin.
in repetition. cap. 1. de hæret. lib. 6. quæst. 16. num. 38. Cra-
uett. de antiquit. temp. par. 4. num. 157. Peñ. dicto comment.
121. Miranda de ordin. iudic. quæst. 23. art. 4. Rojas de hæ-
ret. part. 2. assert. 6. num. 122. Farinac. de testib. quæst. 64.
à principio per multos numeros.

3 Singularitas obstatiua, quæ testes obstatiuos consti-
 tuit ea est, quæ facit repugnantiam, & contrarietatem in
 testium depositionibus, vt in testibus deponentibus contra
 Susannam, Daniel. *cap. 13. Glossa in cap. Nihilominus. 3.*
quæst.

quæst. 9. quæ arguebatur de vnico adulterij actu, & vnus testis dicebat se vidisse illam sub schino, alius verò sub pino; & sic deponentes de eodem particulari actu, sibi inuicem, repugnabant, assignantes diuersum locum commissi delicti. In hoc sensu loquitur textus in cap. Ex tenore. cap. Cùm causam. de testibus. Potest etiam poni exemplum in omnibus illis casibus, in quibus secundum ius testium dicta concordari non possunt.

4 Singularitas adminiculatiua, seu cumulatiua, quæ facit testes adminiculatiuos, inuenitur in dictis testium, in quibus non est repugnantia, vel contrarietas, per diuersa tamen media in eundem finem tendunt, & vnus alterum coadiuuat: vt si vnus testis deponit de visu, alius de auditu: vnus de facto, alius de fama: & vniuersim, quotiescumquè plures testes deponunt de actibus coniunctis, aut qui consistunt in successione: vt si vnus dicat audiuisse Titium dicentem se esse Lutheranum, alius vidisse illum Sanctorum imagines conculcantem; vel si vnus dicat se vidisse quendam Sacerdotem sacris indutum vestibus, Missæ sacrificium inchoantem, alter verò vidisse illum Missam terminantem.

5 Singularitas diuersificatiua, quæ testes diuersificatiuos constituit, datur quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia; ita tamen vt non sit repugnantia in eorum dictis: vt si vnus dicat de furto, alius de homicidio, alius de adulterio. Sunt quidem hæc diuersæ criminum species, quæ nihilominus in homine simul inueniri possunt. Sunt qui ponant exemplum, quando testes deponunt de diuersis actibus eiusdem criminis: vt si vnus dicat se vidisse Titium furantem in vno loco, alius in loco diuersis temporibus. Item, si deponant de aliqua re singulari pro diuersis locis, & temporibus: vt si Titius furetur vas aureum, & illud diuersis personis pro diuersis temporibus, & locis ostendat, fatendo se vas illud à tali loco surripuisse. Verùm huiusmodi exempla potius ad singularitatem cumulatiuam, quàm ad diuersificatiuam spectant: quia licet ea de quibus deponunt, diuersa aliqua ex parte sint, vnum tamen alteri patrocinatur, & vnus testis facit alium

aliū in suo dicto probabiliorem. Hinc deducitur regula generalis, quòd illi testes dicantur verè, propriè, & perfectè singulares, qui nullo modo vniri, & concordari possunt; à contrario verò, illi in rigore singulares non sunt, qui vniri aliqua ratione, concordari, & concurrere ad aliquid probandum valent.

6 Supponendum est secundò ex Aristot. *lib. 1. Ethic. cap. 1. in principio, & cap. 7. circa finem*, & ex Sancto Thom. *ibid. lect. 3. & 11. hominem eruditum non quærere æqualem certitudinem in omni materia, sed eam tantum, quæ proportionatur rei, de qua agitur; & in rebus moralibus, inquit Philosophus, non est quærenda ea certitudo, quæ in mathematicis exigitur; quia scientia moralis agit de rebus contingentibus, & quæ mutationibus subiiciuntur, mathematica verò de necessarijs omnino: vnde in istis datur certitudo demonstratiua, non autem in illis. Ex quo infert S. Thom. 2. 2. *quæst. 70. art. 2. quem omnes sequuntur, ad iudicium humanum sufficere probabilem certitudinem, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat: est autem probabile, quòd dictum multorum testimonium veritatem contineat. Hinc etiam patet certitudinem, & veritatem, quæ per testes comparatur, intra limites solummodò fidei humanæ contineri: fundamentum enim testimonij est fides, cap. Forus. de verborum signific. Mascard. tom. 3. de probat. concl. 1362. num. 3. quæ nihil aliud est, quàm cognitio quædam obscura fundata in veritate dicentis, vt notat Suarius de fide tract. 1. disp. 1. sect. 1. num. 11. Cùm igitur probabile sit, quòd magis veritatem contineat dictum multorum, quàm dictum vnus, & reus sit vnus qui negat, quod multi testes asserunt; rationabiliter, inquit S. Thomas *dict. artic. 2. institutum est de iure diuino, & humano, quòd dicto testimonium affirmantium stetur contra reum, qui negat.***

7 His positis, fit prima conclusio. Testes, quorum singularitas est obstatiua, nihil probant, imò minus creditur pluribus, quàm vni. In hac conclusione conueniunt Doctores pro vtraquè parte citati. Ratio est euidens, tum respectu illius quod testes affirmant, tum etiam personæ contra quam

deponunt. Per ordinem ad rem nulla fide digni sunt testes, qui contraria, & repugnantia affirmant, cum hæc nullo modo simul stare possint. Hinc est, quod huiusmodi testes presumuntur falsi, nec eis fides aliqua adhibetur, & minus creditur eis quando sunt plures: cum plures tunc inuoluant contrarietates, & repugnantias. Per respectum ad reum contra quem deponunt, nulla ratione credendi sunt, quia secundum iuris principia vnusquisque presumitur bonus, quamdiu non probatur malus. *L. Merito. ff. pro socio. l. Quoties. §. Qui do. ff. de probat. cap. univ. de Scrutin. cap. Dudum, & cap. ult. de prasump. Diu. in reg. 6 s. de reg. iur. lib. 6. Duen. reg. 75. Maicard. de prob. tom. 1. concl. 222. & 223. & tom. 2. concl. 878. & 1003. & alij.* Cum igitur reus sit in possessione suæ famæ, non debet ab illa cadere, nec illam amittere propter dicta testium impossibilia proferentium: impossibile enim non habet rationem entis, nec veri:

8 Secunda conclusio. Testes deponentes cum singularitate adminiculatiua, seu cumulatiua, non faciunt regulariter plenam probationem; maiorem tamen, vel minorem faciunt, pro qualitate actuum, & circumstantiarum secundum quod magis, vel minus coniunguntur cum eo delicto, quod principaliter probari intenditur. Hæc etiam conclusio communis est inter vtriusque opinionis Authores: neque enim negantes testes singulares plene probare, eos omnino excludunt, quasi nihil probent, neque plenam probationem per eos fieri asserentes, id in omni euentu concedunt. Ratio conclusionis est, quoniam probationes, quæ fiunt per huiusmodi testium depositiones, non semper sunt ita euidentæ, ut ab intellectu Iudicis omnem formidinem excludant: nam circumstantiæ, indicia, & coniecturæ, quæ ad probationem concurrunt, non semper eam habent coniunctionem cum delicto, quod non possint ab eo separata inueniri, nec testibus semper plena fides adhibetur: quia tamen circumstantiæ, coniecturæ, & indicia aliquando taliter coniunguntur cum hæresi, quod rarò sine ea inueniuntur, se inuicem coadiuuant; testes etiam de illis deponentibus sunt fide digni, deponuntque de prædictis, quæ in eundem finem ordinantur,

tur, nec reputantur omnino singulares: efficitur, vt licet regulariter non plene probent, suadent tamen magis, vel minus pro qualitate eorum, quæ affirmant. Dixi in conclusione, huiusmodi testes regulariter non probare; quia, vt infra videbitur, sunt casus in quibus plene, & euidenter probant.

9 Tertia conclusio. Testes deponentes cum singularitate diuersificatiua simpliciter, ita vt dicant de actibus diuersorum criminum; sicut si vnus dicat de furto, alius de homicidio, & alius de adulterio: vel si deponant in materia fidei, testificentur de actibus diuersorum errorum: vt si vnus deponat de actu paganismi, alius de iudaismo, alius de lutheranismo, nihil probant in particulari, aut in communi magis, quam probaret vnusquisquæ per se. De hac conclusione etiam existimo nullam esse controuersiam. Probatur conclusio, & primò quòd huiusmodi testes non probent crimen in particulari, res est manifesta; quia cum vnusquisquæ testis deponat de speciali crimine, diuerso ab alio de quo alius testis deponit, & quòd cum illo in aliqua determinata criminum specie non vitur: nihil magis probant, quam quod testis vnus singularis probaret; quia in nulla determinata ratione vniuntur. Et in hoc sensu verum est, quòd dicunt Authores *sect. 3. in 1. argument.* relati, non magis probare mille testes, quam vnum. Imò potius dixerim minus in hoc casu probare multos testes, quam vnum: quia non facillè credi potest hominem vnum tot criminum speciebus deformari.

10 Quòd etiam non probent in genere, ostenditur ex eo, quoniam illa crimina diuersa, de quibus testes deponunt, non conueniunt in aliqua specie determinata criminis, vt patet: ergo non possunt vniri, & coniungi ad perfectam criminis probationem. Si quis contra hoc insurgat dicens, omnes illos actus quantumcumquæ in specie diuersos conuenire in ratione criminis, & eos, qui ad heresim spectant, in ratione heresis: ergo negandum non est per illos testes probari criminofum, vel hereticum. Respondetur facillè, conuenientiam illam posse dici metaphysicam, à qua non procedunt immediatè actus illi externi, de quibus testes deponunt; non verò esse conuenientiam in habitu, à quo actus

regulę in vſibus feudorum. *Crotus in tract. de teſtib. part. 7. num. 325. in 2. concludſ. Foler. in pract. crimin. in verbo Item quod commiſit crimen læſę Maieltatis, num. 3. Mascard de probat. lib. 1. concludſ. 46 2. num. 16. & 17. Farinac. de teſt. quaſt. 64. num. 220. & 221. In crimine ſodomix lib 5. Ord. Regni Luſitanix, tit. 13 § 7. vbi determinatur huius delicti plena probatio per duos teſtes ſingulares: in ſolicitatione ad actus inhoneſtos in ſacramentali confeſſionē. Gregorius XV. in Bulla, quę incipit: Vniuerſi Dominici gręgis. die 30. Auguſti anni Domini 1622. in 2. ſui Pontificatus: ergo non eſt negandum teſtes hoc modo deponentes in crimine hæreſis etiam plenē probare, cum crimen hæreſis occultum ſit pernicioſius, & grauius quocumquē alio crimine: maximē, quia teſtes excedunt in numero, & qualitate.*

13 Secundò. Probatio, quę habetur per teſtes quantumcumquē concordēs, non excedit limites certitudinis fidei humanę, vt probatum eſt, ſed intra ipſos continetur: maior autem fides debetur dictis multorum teſtium ſingularium in loco, & tempore, concordantium in eadem hæreſis ſpecie, quàm duobus conteſtibus de eodem actu ſingulari: cām igitur duobus conteſtibus ſecundum omnium ſententiam plena fides adhibeatur, quis iure negabit eandem, imò & maiorem fidem adhibendam eſſe multorum teſtificationibus? Minor oſtenditur, quoniam probabilius eſt poſſe duos conſpirare contra aliquem, & concordare inter ſe circa circumſtantias loci, & temporis, quàm quod plures conſpirent concordando ſolummodo in ſpecie delicti, cum concordia inter multos diſciliſ ſit, & maius delictum: quod non ita facilē præſumendum eſt, quia minus delictum ſakem regulariter præſumitur. *L. Prætor. §. Docere. ff. de vſe bonorum raptorum. Mascardus de probat. tom. 3. concludſ. 1418. num. 2. Farinac. in praxi part. 3. q. 85. num. 26. & part. 4. conſ. 61. num. 12. & conſil. 62. num. 6. & deciſ. 56. & ibi addit. & part. 5. quaſt. 126. num. 106.*

14 Tertiò. Certitudo, quę habetur per duos, vel tres teſtes deponentes de eadem re conteſtes in loco, & tempore, non excedit in infinitum certitudinem, quam faciunt

plures testes singulares in loco, & tempore, contestes tamen in eadem specie hēresis: licet enim singulares quantumcumque multiplicentur contestationem non faciant, (& sic in contestatione nulla sit proportio inter contestes, & singulares) non per hoc certitudo, quæ ex contestibus habetur, excedit in infinitum certitudinem comparatam per singulares in loco, & tempore, contestes in specie delicti: cum vtraque certitudo eiusdem sit speciei moralis; ergo negandum non est tot testes numero, & tales in qualitate multiplicari posse, vt adæquent, imò & excedant gradum certitudinis ex contestibus prouenientem; sicut etiam in iure æquiparatur certitudo comparata per testes, certitudini prouenienti ex scriptura, seu instrumento. *l. In exercendis. C. de fido instrumen. cap. Cum Ioannes eod. tit. Card. Tuscus tom. 6. lit. P. conclus. 771. Mascardus de probat. in proæmio, q. 6. & tom. 2. conclus. 1095. num. 3. Morla in emptorio iuris, par. 1. tit. 11. in prælud. num. 4. cum tamen probationes sint specie diuersæ. Vndè Glossa in d. l. In exercendis. in princip. infert, quòd licet duo testes non reprobent publicum instrumentum, tres tamen, vel quatuor reprobant, iuxta *l. Cum precibus. C. de probat. & d. cap. Cum Ioannes. Et in hoc casu habet locum regula illa vulgaris: singula quæ non prosunt, multa collecta tuuant. l. Spadonem. §. Qui iura. ff. de accusat. tutor. cap. Causam. de probat. Surdus consil. 245. num. 31. & consil. 329. num. 20. Farinac. 4. par. consil. 39. num. 1.**

15 Confirmatur, quoniam defectus, qui aliquando inuenitur in duobus, vel tribus contestibus, vt non plenè probent, quamuis aliàs sint contestes, suppletur ex alijs adiunctis, testibus videlicet, vel circumstantijs, indicijs, aut præsumptionibus: ita vt cum illis probatio plena iudicetur, ergo defectus certitudinis resultantis ex testibus singularibus suppleri poterit ex numero, & qualitate testium.

16 Quartò. Tempus, & locus non sunt circumstantiæ necessariæ ad probandam hēresim. Simanch. *cathol. instit. tit. 64. num. 80.* quia hēresis consistit in actu intellectus, & voluntatis, quorum actus loco, & tempori non subiunguntur: vndè est, quòd non multiplicatur hēresis ex multitudine decla-

declarationum eiusdem hæresis, nec ex diuturna perseue-
rantia in illa. Salicet. in l. Testium. C. de testib. Brun. lib. 4. de
hæres. cap. 19. Albertin. de agnosc. quæst. 34. num. 12. quos re-
fert, & sequitur Simanch. dict. sit. 64. num. 79. Sequitur etiam
quòd diuersitas in loco, & tempore reperta in testibus sin-
gularibus deponentibus de eadem hæresis specie, non tollit
eorum credulitatem, cum in substantia conueniant. Prepos.
post Archid. in cap. Nihilominus. num. 4. versic. Quod intel-
lige verum, & num. 12. ad medium, versic. Aut principaliter.
2. quæst. 9. Moncad. in addit. ad Cross. numero 324. lit. XX.
Lanfred. de test. num. 90. ante medium, versic. Aut tempus,
vel locus non sunt de substantia. Cassialup. in l. Admonendi.
num. 66. Petra de fideicommiss. q. 12. num. 499. & seq. quos re-
fert, & sequitur Farinac. de test. quæst. 64. num. 96. & 321.
Confirmat hoc Simanch. dict. num. 80. quia perinde facit hæ-
reticus, qui varijs in locis, & temporibus eandem hæresim
repetit, ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est, singulis tes-
tibus ostendit varijs temporibus, & locis: sicut igitur plenè
probatur furtum per huiusmodi testes, cum diuersitas loci,
& temporis non sint in isto casu, de substantia furti, quod
probari intenditur; sic etiam plenè probabitur hæresis, cum
locus, & tempus non sint de substantia ipsius hæresis, quæ
diuersis temporibus, & locis profertur.

17 Quintò. Arguit Simanch. ubi supra num. 20. dedu-
cendo ad inconueniens: quia si testes singulares in propo-
sito casu non probant, sequitur maximum absurdum, nimi-
rum non posse hæresiarcham, qui in tota aliqua ciuitate, vel
prouincia errores suos disseminat, plenè conuinci, & poena
ordinaria affici, si vnumquemquè hominem illius ciuitatis,
aut prouinciæ seorsim doceat, cum nullos tunc habeat tes-
tes contra se contestes; quod nullus sanæ mentis admitteret,
cum tam notabili fidei, & boni communis præiudicio. Præ-
cluditur namque via ad conuincendos hæreticos, imò &
dogmatizantes, cum plenam probationem effugiant per to-
tam variationem loci, & temporis manifestationis delicti;
ac ex mendacio, & malitia sua nequaquam homines com-
modum reportabunt contra omnes iuris, & æquitatis re-

gulas. *L. In fundo. ff. de rei vendic. l. Itaquè fullo ff. de furt. cap. Cognoscentes. de constitut. cap. Sedes. cap. Plerumquè. de rescript. cap. Intelleximus, de iudic.*

18 Sextò. Absquè controuersia est lege statui posse testes singulares cum his, vel illis circumstantijs plenè probare, vt constat ex dictis in primo argumento pro hac sententia: verum etiam est legem non solum superiorum decreto, sed etiam consuetudine præscripta constitui, & firmari, vt communiter resoluunt Theologi, ac Iurisperiti, *cap. Cùm dilectus. de consuetudine. l. Minimè. l. Si de interpretatione, ff. de legibus. S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 3. & 2. 2. quest. 79. art. 2. ad 2. & q. 100. art. 2. & omnes eius discipuli; & interpretes. Ex Iurisperitis Tiraq. de nobilit. cap. 10. num. 9. Afflict. decis. 166. num. 9. & decis. 173. num. 3. Menoch. consil. 32. num. 44. Mascard. de probat. tom. 3. conclus. 1415. num. 10. constat autem vsum probandi crimem hæresis per testes, loco, & tempore singulares testes tamen in specie hæresis determinata, plures in numero, & in qualitate considerabiles, obseruatum esse in Inquisitionibus Lusitaniæ ab Inquisitoribus doctis, & pijs ab anno millesimo quingentesimo trigésimo sexto ad hæc vsquè tempora, videntibus, & consentientibus Superioribus, imò & Summis Põntificibus. Nam ad Paulum III. qui Ioanni etiam III. Portugalliæ Regi Inquisitionis officium concessit, delatæ importunæ Iudæorum querelæ contra Inquisitores Lusitaniæ, admittentes ad probandum singulares testes, reiectæ sunt; ergo licitè, tanquam per legem, proceditur per testes singulares.*

19 Confirmatur; quoniam communis vsum iudicum, & consuetudo legitimo tempore obseruata sufficiunt ad iustificandum, faciuntquè vt qui secundum talem vsum, & consuetudinem procedunt, iustè procedere censeantur, *argum. d. l. Minimè.* Certum autem est vsum, & consuetudinem iudicandi per testes singulares, ad modum explicatum, quæ apud Inquisitores Portugalliæ obseruantur, esse legitime præscripta per nonaginta, & quatuor annos: non igitur potest reprobari.

20 Septimò. Quando agitur de probatione loci generalis,

ralis, vt quòd Titius fuit in hac Ciuitate, si plures testes sufficientes in numero, & qualitate dicant se vidisse illum in diuersis locis eiusdem Ciuitatis, licèt sint singulares in loco, & tempore, probant Ruin. in consil. 35. num. 6. lib. 4. Hypolit. Rimin. cons. 7. num. 68. lib. 1. Petra de fideicommiss. quast. 12. num. 540. 549. & 607. quos refert, & sequitur Farinac. d. quast. 64. num. 81. Probant etiam testes singulares quando probandum est illud, quod habet tractum successuum: vt quòd sacerdos Missam celebrauit, & vnus testis dicat se vidisse illum ad altare accedentem sacris vestibus indutum, alius Missæ introitum incipientem, alius Epistolam, Euangelium alius recitantem, alius sacramentalia verba proferentem, sacramque Eucharistiam ostendentem populo, alius denique benedictionem dantem. Felin. in cap. Licet ex quadam. col. 4. in fine versic. Secundò limita. de testibus. Albertin. in cap. 1. quast. 16. num. 8. de hæret. in 6. Egid. in tract. de testib. num. 31. ad finem versic. Item in facto durabili. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 59. num. 17. & 18. Ant. Gom. de delict. tom. 3. rubr. de probation. delicti. num. 12. vers. Item etiam intellige. Farin. dict. quast. 64. num. 90. & 91. qui plures refert pro hac sententiâ. Ratio huius sententiæ fundamentalis est, quia licèt nullus istorum testium diuisim probet plenè Titium fuisse in quauis parte huius Ciuitatis, nec etiam partes Missæ successiuas; cum tamen conueniant in eo, quod probari principaliter intenditur, quod est quoddam totum particulare determinatum, sufficienter conuincunt. Sic similiter, inò maiori cum ratione, plures testes sufficientes in numero, & qualitate deponentes Sempronium declarasse se esse hæreticum, determinatæque sectæ professorem, licèt in loco, & tempore differant; cum in eadem hæresis qualitate conueniant, non in communi, eò quòd talis non datur à parte rei, vt Metaphysici loquuntur, sed in particulari manifestata per variâs declarationes, quæ virtute & implicite tanquam proprii actus in ea continentur, probare debent Sempronium esse hæreticum.

21 Confirmatur. Habitus probatur per multos actus
fin-

singulares, qui tamen talis habitus sint actus proprii, & per multos testes etiam singulares de huiusmodi actibus deponentes. Flores *lib. 3. variar. quæst. qu. 22. num. 43. & 50.* Rationem huius innuit Gutier. *pract. quæst. lib. 3. q. 12. num. 10. & 19.* videlicet quia huiusmodi actus procedunt ab eodem principio, in quo conueniunt, & in quo virtute vniuntur, & continentur; & sic testes respectu habitus, qui probare intenditur, non sunt propriè singulares. Hoc ipsum absque differentia inuenitur in hèresi manifestata per verba, quibus hëreticus se hëreticum esse declarat. Nam hèresis est quidam habitus particularis, leu potius dispositio per modum habitus, error nimirum in intellectu cum assensu voluntatis; ex quo tamquam à vero & proprio principio ortum habent declarationes particulares ab hëretico factæ, in quo & conueniunt, & vniuntur. Testes igitur de singularibus declarationibus deponentes, non possunt, propriè & in rigore loquendo, dici singulares; cum, licèt de actibus singularibus deponant, tales actus non multiplicent hèresim, quæ principaliter probatur: est enim, quamuis multoties declarata, eadem numero hèresis, & idem error intellectus, quantumcumque per plures declarationes augeatur culpa Theologica.

22 Octauò. Opinio est probabilis, quòd indubitata indicia maximè in criminibus occultis, & difficilis probationis, faciunt probationem plenam. *L. fin. ubi Barthol. in 2. opposit. Baldus num. 2. Cod. de probation. Abb. in cap. Tertio loco. num. 9. & seq. de probat. Clarus §. fin. quæst. 20. versic. Ad condemnandum verò. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1221. num. 34. Petrus Barb. in l. 2. par. 1. nu. 89. ff. soluto matrim.* Quæ doctrina intelligenda est, quando indicia taliter iudicis animum conuincunt, vt actu non dubitet ita contigisse illud, de quo agitur, licèt credat non ita hoc esse certum, probationemque ad eò necessariam, quin possibile sit aliter esse posse: quæ tamen dubitatio speculatiua potius dicenda est, quàm practica; quam iudex, inquit Barbosa, minimè curare debet. Hęc opinio in causis criminalibus communi praxi huius Regni stabilitur.

Certum

Certum autem est hæresis crimen occultum esse, & difficilis probationis, maximè in hoc Lusitaniæ Reguo, vbi Iudæi cum maxima cautela procedunt, propter vigilantiam ministrorum Fidei. Certum etiam videtur magnum testium numerum, præsertim, qui consanguinitate, & affinitate coniuncti sunt ipsis reis, si deponant de multis declarationibus in eadem hæresis specie, quamuis loco, & tempore differant, facere indicium indubitatum, & vehementissimum: maximè cum experientia doceat ferè nunquam huiusmodi probationes falsas fuisse repertas: negari igitur non potest per tales probationes iuste procedi ad poenæ ordinariæ impositionem, quamuis admittamus, contra illud, quod probatum est, has probationes solummodo facere indicium.

23 Confirmatur. Quoniam perfecta probatio nihil aliud est, quam ductio animi iudicis ad perfectè credendum verum esse illud, quod proponitur. *L. Quingenta. ff. de probationib. Bartholus in l. Admonendi. num. 15. de iure iurand. Paul. consil. 169. num. 4. lib. 2. Aymon. consil. 73. num. 20. quos refert & sequitur Barbof. loco citato num. 87. in fine.* Patetque ex tali probatione plurium testium cum qualitate, licet singulares sint loco, & tempore, non posse Iudicem prudenter dubitare de veritate, inò debere credere moraliter verum esse illud, quod tot testes affirmant.

24 Ex ijs facile intelligi potest, quam probationem faciant in alijs criminibus plures testes singulares deponentes de eadem criminis specie, vbi lex expressa non inuenitur. Nobis satis est, dixisse de huiusmodi probatione in crimine hæresis, quod solum tradere proposuimus.

SECTIO III.

Respondetur argumentis partis negativæ.

I AD argumenta partis negativæ in prima sectione adducta, non est difficilis responsio. Primum

num procedit ex varijs iuris locis, nullum tamen concludit contra nostram sententiam. Iura enim citata absolute loquuntur de testibus singularibus, nec declarant, an doctrina ibi data intelligatur de quacumque testium singularium specie, & qualitate, an de aliqua determinata. Quod autem videtur certum, est, non loqui de omnibus omnino testibus singularibus; tum quia, vt supra vidimus, in multis casibus admittitur probatio per singulares testes, quod non reputatur contra ius: tum etiam, quia iura citata eodem tenore verborum, quo contradicunt testibus singularibus, negant similiter eos probare; non possunt autem explicari, quod excludant omnem omnino probationem, cum certum sit in vtraque opinione testes singulares singularitate administratiua facere aliquando presumptionem; ergo, sicut non intelliguntur excludere omnem probationem, sic non debent intelligi reprobare omnem singularitatis speciem. Sicut igitur absque iuris offensione omnes Doctores admittunt praedicta iura restringi ad plenam, & perfectam probationem; ita tamen vt probatio per testes singulares non omnino rejiciatur; & hac ratione ijdem Doctores restringunt illud, quod ibi absolute profertur: sic non erit contra ius dicere, quod etiam restringenda sint iura citata ad certam, vel certas species singularitatis: cum vtroque eadem ratio sit.

2 Ad argumentum desumptum ex cap. *Nihilominus*. dicendum est, loqui de testibus falso, & per calumniam deponentibus. Et quamuis ibi dicatur non esse admittendas eorum voces, quos temporum diuersitas simul interfuisse prohibuit, & videatur huiusmodi propositio absoluta, attamen accipi non potest tamquam regula generalis in omni casu, vt patet ex dictis. Accedit, quia Glossa *ibi verbo Simul*, asserit regulam textus non teneri in ijs, quae habent tractum successiuum: vnde forte loquitur in casu, in quo sunt duo testes solummodo, quos non probare certum est: nam cum textus loquatur de testibus falsis, (vt malum de paucioribus presumamus) dicendum est de duobus tantum sermonem facere, eo quod supponat esse plures, quam vnum. Addo,
non

non declarari eo loco super qua materia testes reprobati deponant : potest enim esse crimen in indiuiduo, ad cuius probationem requiruntur testes tempore, & loco concordantes, discordantes nihil probant, vt patet in casu Susannæ. Tandem non constat in ea textus an tempus, & locus essent de substantia negotij. Ex quibus patet nihil ex illo loco colligi contra ea, quæ à nobis definita sunt.

3 Caput *De parentela*. solum probat testes non debere esse varios, & contrarios, quales erant illi, de quibus ibi sermo est, inter quos magna discordia, & varietas reperiebatur. Ex quo nihil sequitur contra nostram resolutionem: nam in nostro casu nulla est varietas, vel contradictio, quamuis non sit omnimoda conuenientia; hoc tamen in quo aliquid differunt, de substantia negotij non est, & secundum omnium sententiam, varietas, imò & contrarietas in accidentalibus non tollit contestationem ad plenè probandum necessariam.

4 Caput *Cùm dilectus*. loquitur de discordia diuersificatiua, testes què, de quibus ibi, deponabant in causa propria. Vndè manifestè patet, quòd licèt sit valdè consonum iuri, testes singulares non facere plenam probationem, nulli tamen in iure id definitum est. Qui ergo affirmat testes singulares in aliquo casu particulari plenè probare, nihil asserit contra ius: imò leges, & iura citata, quæ imponunt poenam ordinariam ex probatione facta per testes singulares, quæ in confirmationem nostræ sententiæ adduximus, apertè innuunt non posse vniuersaliter intelligi ea iura, quæ contra testes singulares loqui videntur: sed solummodo explicant cõfusionem in ipsomet iure repertam. Nec dicenda sunt correctoria iuris communis, cùm in eo non detur regula generalis, quæ omnes testes singulares comprehendat.

5 Caput *Bona memoria*. nihil etiam concludit. Nam cùm delatum sit ad Summum Pontificem, Episcopum, Vormaciensem, & eius fautores citatos non fuisse, hanc rationem Summus Pontifex non admittit, eò quòd negatiua directè non probatur: quamuis enim quilibet de se possit asserere, quòd ad eum citatio minimè peruenisset, quili-

bet tamen esset in suo testimonio singularis, quæ singularitas, re bene inspecta, diuersificatiua est, nec testes in aliquo actu particulari conueniunt. Ultra quod unusquisq; negatiuè deponit in causa propria contra *l. Nullus. ff. de test.* & sic ait Glossa in *d. cap. Bonæ memoriæ, verb. Singulares*, quod quilibet istorum de se non probat; vnde nec de alijs probare potest, cùm ei non constet citationè ad alios non peruenisse. Ex quo patet, ex isto textu non posse sumi regulam generalè contra eos testes singulares, quorù probationes admittimus.

6 Ad caput *Licet causam*. dicendum est, ibi non explicari qualitatem singularitatis testium, qui ibi reprobantur. Vnde regula quæ ex hoc text. desumitur, valde dubia est, cùm inter testes, de quibus ibi agitur, magna sit cõtrarietas.

7 Caput *Licet vniuersis*. solum probat non sufficere ad plenam probationem minus quàm duos testes, vnũque non probare, de contestatione verò non loquitur: licet videatur eam supponere, cùm tres singulares non probent regulariter in omni causa. Sed nec de huiusmodi suppositione certò constat, atque aded nec potest inde sumi regula generalis: quia cùm textus non declaret qualitatem causæ in qua non admittit probationem illam per testes singulares, non constat, quænam contestatio requiratur in testibus.

8 Ad secundum argumentum dicendum est, tunc esse necessariam maiorem probationem in maiori crimine, ne innocens propter limitatam defensionem damnetur, quando dicta talis sunt qualitatis, quòd æquali facilitate probari possunt: tunc enim maior probatio exigitur in maiori delicto in fauorem rei, ne habeatur pro conuicto de maiori crimine sine maiori, & vrgentiore probatione, contra regulam communem, quòd minus malum præsumendum est. *L. Prætor. §. Docere. ff. vi bon. rapt. Masc. de prob. to. 3. concl. 1428. Farin. in praxi q. 85. n. 26. & conf. 61. n. 12. & conf. 62. n. 6. Tusc. tom. 2. lit. D. concl. 165.* In crimine verò occulto, & difficilis probationis, quàmuis gratius sit, non requiritur tam vrgens, & manifesta probatio, sicut in delicto publico, & quod facile potest probari, vt est cõmunis Doctõrum sententia; tertium autem est, heresim crimen esse occultum, & difficilis probationis.

9 Addo, magnum esse discrimen inter ea delicta, quæ completè perpetrantur per intellectum, & voluntatem, qualis est hæresis, & ea crimina, quæ ultra voluntatis assensum transeunt ad actus externos, vt furtum, homicidium, & similia: nani illa non multiplicantur ex multis declarationibus, iuridicè loquendo, quamuis per multas declarationes multiplicetur culpa Theologica; hæc verò ad multiplicationem actuum externorum multiplicantur, & iuridicè puniuntur tanquam plura delicta, & quia delicta non præsumuntur. *Mascar. de prob. tom. 1. concl. 495. n. 1. Flam. de resign. tom. 2. lib. 13. q. 1. n. 72. Sess. decis. 114. n. 25. & decis. 128. nu. 4.* vniuscuiusque delicti in particulari requiruntur sufficientes probationes, quæ non dantur, si ad probandum vnumquodque crimen, vnus tantum testis concurrat. Vnde non probant Titium esse homicidam multi testes, quorum vnus deponit de vno homicidio vno loco, & tempore factò, alius de alio; quia homicidia sunt plura, & vniuscuiusque vnus tantum testis. Hoc non ita in hæresi contingit: nam illud quod probari intenditur, est actus internus, cum hæresis in intellectu, & voluntate compleatur: quæ, licet per actum externum manifestetur, non tamen per multiplicationem illius multiplicatur, sed est vna tantum hæresis per multos actus declarata, & hæc sola probanda est, non verò declarationes ipsæ particulares, quæ in ordine ad hæresim ipsam non censentur plura delicta distincta; nec diuersa pœna per plures declarationes, quam per vnam tantum hæretico imponitur, spectato solummodo hæresis delicto; licet grauior pœna imponenda sit ei, qui pluribus hæresim suam manifestauit, ob maius nocumentum illatum, vel propter diuturnam in hæresi durationem: sicut etiam contingit respectu illius, qui in quocumque alio delicto perseuerat. *Hypol. in l. 1. n. 47. cum seq. C. de siccar. Perez tit. 1. lib. 5. Ordinam. pag. 49. Calsan. in consuet. Burgun. rub. 1. §. 5. Farin. conf. 30. n. 67.* Accedit, quòd si in alijs delictis sufficiunt testes singulares concordés in specie vnius delicti, sicut supra diximus, ad faciendam vehementem, aut violentam præsumptionem; quid mirum, si idem in probatione hæresis concedatur? Opinio autem est communiter recepta in
 praxi

praxi in hoc Regno, hanc sufficere probationem ad penam ordinariam, vt supra diximus.

10 Ad tertium concedimus, dictum vnus testis non facere plenam probationem: quando autem plures testes in eadem heresis specie conueniunt, & solum differunt in loco, & tempore; licet vnusquisq; dicat de diuersis actibus particularibus, negandum non est inuicem se iuuare: verisimilius enim est verius dicere testem illum, cum quo multipliciter conueniunt, quam ille, qui cum nullo alio concordat. Cum igitur testes sint omnino singulares, non plus probant infiniti, quam vnus, cum in dictis suis nullo modo se iuuent; imò sepe minoris sunt fidei, eò quòd credibile non sit, in vno homine tot delicta inueniri.

11 Ad quartum vt respondeamus, sciendum est, quando multi Doctores dicunt testes singulares probare heresim in genere, non loqui de genere logico, vel metaphysico, quod predicatur de pluribus differentibus specie; & cum etiam affirmant probari heresim in specie, similiter non loqui de specie logica, quæ affirmatur de pluribus solo numero differentibus: nam huiusmodi genera, & species sunt naturæ communes, quæ in sola abstractione intellectus inueniuntur, nec sunt gradus à parte rei distincti. Sed loquuntur de genere, & specie, pro vt sunt quoddam totum continens in se partes actuales, vel potentiales; in quo sensu species dicitur pars respectu generis. *Inst. de iuro nat. §. Constat. vers. Plebs autem. l. 1. ff. de liber. agnosc.* & cum dicunt, quòd probatur, certa species heresis, intelligendi sunt de heresi particulari: idem enim est in hoc casu species, ac singulare, & indiuiduum.

12 Sciendum etiam est heresim, quæ probari intenditur in Titio, esse errorem in intellectu cum assensu voluntatis, qui generat dispositionem, & qualitatem, & improprie vocari potest habitus: quæ licet sit vna numero qualitas, virtute continet multos actus ad eandem heresim spectantes, qui in virtute talis habitus ab heretico producuntur, quibus data occasione se esse hereticum declarat, & manifestat. Quamuis autem hereticus heresim suam externe nõ declaret, non proinde desinit esse hereticus, habetque heresim in habitu; qui
cum

cum sit internus, dignoscitur per declarationem, qua hæreticus errorem cui adhæret, manifestat, & in actus externos proprios ipsius hæresis prorumpit.

13. Hoc posito respondetur, argumentum procedere ex falso presupposito fundamento, nimirum in nostro casu probari hæresim in communi, cum tamen ea, quæ probari intenditur, particularis sit, & indiuidua. Quamuis igitur nulla huius hæresis declaratio externa probetur, cum vniuscuiusquæ declarationis vnus tantum detur testis, non proinde hæresis probatio infringitur, cum illud quod probari intenditur, & per plures declarationes fit manifestum, sit, quod Titius v. gr. est Lutheranus, vel Iudæus, in quo omnes testes conueniunt. Hęc probatio similis est illi, quæ datur per testes deponentes Sempronium fuisse Romæ, quando vnus deponit se vidisse illum in tali parte eiusdem ciuitatis, tali etiam tempore; alius verò in alia parte, alio tēpore, & sic plures alij. Licet .n. huiusmodi testes non cōueniant in probatione alicuius particularis loci, cōueniunt, & reputantur cōtestes respectu loci cōmunis, nimirum Romæ: sic similiter testes deponentes de diuersis declarationibus eiusdē hæresis, conueniunt in deponendo de eadem hæresi, quæ licet sit particularis habitus, seu dispositio, virtute tñ omnes illas declarationes in se cōtinet.

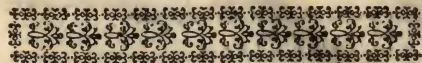
14. Aduertendum autem est, esse discrimen inter testes deponentes de actibus singularibus, ex quibus per consequentiam infertur Titium esse hæreticum, & eos, qui dicunt se audiuisse Titium dicentem se hæreticum esse. Testes enim prioris generis probant hæresim quasi indirectè, posterioris verò directè. Nam illi loquuntur de actu, qui est quoddam antecedens, ex quo per consequentiam infertur Titium esse hæreticum: quæ consequentiā aliquando est magis, aliquādo minùs probabilis pro qualitate materiæ: hi verò, qui deponunt de declaratione hæresis, directè ostendunt Titium esse hæreticum, non per consequentiam, sed per declarationem, qua ipse hæresim suam manifestauit; sicut ille, qui deponit se vidisse Sempronium occidentem hominem; cum verbā sint signa conceptus, & media de se ostensua actus interni, vt docet Arist. lib. 1. Perhier. cap. 1. & cum eo omnes Doctores.

Ad probandum igitur aliquid per consequentiam, pręrequiritur clara, & manifesta probatio antecedentis; ad probandum verò rem in se ipsa, nihil pręsupponitur probatum, sed sufficit, quòd testes deponant de re illa, quę probari intenditur; vt contingit in nostro casu, in quo plures testes deponunt de diuersis declarationibus eiusdem hęresis.

15 Ad quintum respondetur, doctrinā illam de non coniungendis imperfectis probationibus ad vnā probationem perfectam in criminalibus, non esse veram, quando concurrunt multę probationes imperfectę eiusdem rationis, qualitatis, & substantię; cum hęc necessariò vniantur in vnā probationem perfectam, & plenam. Menoch. *de presump. lib. 1. q. 39. n. 3. & 4.* & in nostro casu testes deponentes de particularibus declarationibus, sunt eiusdem qualitatis, formę, & substantię. Vndè nullum est inconueniens huiusmodi testes vniri in vnā probationem plenā, & perfectā. Accedit, quòd vnusquisq; testis (cũ deponat de declaratione, quę equiualeat testimonio deponētis de visu, vt dictũ est) censetur perfecta probatio in suo genere: & de huiusmodi testib⁹ dubiũ nõ est coniungi, ac plenè probare. Mitto alias eiusdẽ regulę exceptiones, quę videri possunt apud Menoch. *4. q. 39. & 40.*

16 Ex his patet, quomodo conciliãtur duę illę regulę, quę videntur contrarię, vtz, quę non profunt singula, nec multa iuuant. *Glos. in l. Si tres tut. C. qui num. tut. se excus. verb. Non proficiunt. l. Si idem ff. de iuris d. omn. ind. l. Vltiq. C. de usur. l. Sancimus. §. Si quis autem. C. de don. & alia singula, quę nõ profunt, multa collecta iuuant. l. Spadonem. §. Qui iura. ff. de excus. tut. l. Rationes. & l. Instrumen. C. de prob. l. Si pula. us in princ. ff. de usur. Tusc. 10. 7. lit. S. concl. 276. Farin. in prax. par. 4. conf. 39. n. 1.* Prima regula intelligitur, quando singula vitiosa sunt, & genere suo imperfecta: secunda verò, quando singula genere suo perfecta inueniuntur. §. Ex eo. *Inst. quibus modis testam. infirm.* Menoch. *de presump. lib. 1. d. quęst. 39. num. 6.*

17 Ad sextum dicendũ est in materia morali, & occulta, ac difficilis pbationis, clarā, ac manifestā probationē iudicari illā, quę resultat ex magno testium numero deponentium de diuersis eiusdem hęresis declarationibus, vt latè probatũ est,

INDEX

PER MAIORA EORVM,
QVÆ IN HOC OPERE
continentur.

l. Designat librum, *c.* caput, *n.* numerum
Aphorismorum, *q.* quæstionem in
fine positam.

A

- A** Biuratio. *lib. 2. à cap. 40. vsque ad 44.*
Absentes. *l. 2. c. 49.*
Absolutio, & Absolutio. *lib. 2. cap. 37. & lib. 3. cap. 4.*
Accusare, & accusatio. *l. 2. c. 2.*
Adiuratio superstitiosa. *l. 1. c. 55.*
Aduentitium bonum. *l. 3. c. 10. nu. 2. 3. & à 10. vsq; ad 13.*
Aduocatus. *l. 2. c. 30.*
Aeromantia. *l. 1. c. 45.*
Ætas. *l. 2. c. 7. nu. 12. & l. 3. c. 32. à num. 8.*
Alienatio bonorum. *l. 3. c. 15. & 16.*
Amicitia & amor. *l. 1. c. 23. nu. 7. 8. 9. & 18. & l. 3. c. 36. nu. 6.*
Annuli necromantici. *l. 1. c. 48. nu. 7.*
Antropomantia. *l. 1. c. 56. nu. 2.*
Apostasia, & apostata. *l. 1. c. 8. à n. 10.*
Apparitiones. *l. 1. c. 39. à n. 4.*
Appellatio. *l. 2. c. 35.*
Arbitrium. *l. 3. c. 30. à n. 7.*
Arithmantia, seu arithmomantia *lib. 1. c. 56. nu. 9.*

I N D E X.

Artis peritia. lib. 3. c. 36. n. 10. & sequenti.

Aruspicium. l. 1. c. 47.

Astrologia iudiciaria. l. 1. c. 48.

Augurium, seu auigerium. l. 1. c. 49.

Auspicium. l. 1. c. 49.

Aximomantia. l. 1. c. 56. nu. 13.

B

Baptizatus, & Baptismus. l. 1. c. 30. & l. 4. c. 6.

Beneficijs Ecclesiasticis quando filij hereticorum pri-
nantur. l. 3. c. 23.

Bigamus. l. 1. c. 35.

Blasphemia. l. 1. c. 19. & l. 2. c. 42. à num. 14.

Bona hereticorum. vide Confiscatio.

Boronomantia. l. 1. c. 56. nu. 11.

C

Captromantia, seu capnomantia. l. 1. c. 56. num. 5.

Carceratio, & carceratus. l. 2. c. 26. & l. 3. cap. 8. &
c. 29. n. 3. & l. 4. c. 9.

Castrensia bona, & quasi castrensia. l. 3. c. 10. n. 1. & 70.

Ceromantia. l. 1. c. 56. n. 7.

Ceritudo. q. sect. 2. n. 6.

Chiromantia. l. 1. c. 51.

Citatio. l. 2. c. 27.

Clidomantia. l. 2. c. 36. num. 16.

Communicans cum infidelibus. l. 1. c. 36.

Confessiones audians qui non est sacerdos. l. 1. c. 33.

Confessio iudicialis. libro secundo, cap. 20.

Confessio extraiudicialis. cap. 21.

Confessio facta ex metu, & in tortura. ibidem, & c. 20. n. 23.

Confessio facta tempore gratia. lib. 4. cap. 13.

Confessarius sollicitans in confessione ad alius inhonestos.
lib. 1. cap. 34.

Confiscatio, & bona confiscata. l. 2. c. 45. num. 13. & lib. 3.
n. c. 9. vsque ad 25.

Con-

I N D E X

Confrontatio testium. l. 2. c. 17. n. 13.
 Consuetudo. l. 3. c. 34. & q. sect. 2. v. 19.
 Contumaces. l. 2. c. 49.
 Conuersus ad fidem excusatur à poena. l. 3. cap. 36. num. 13.
 Conuictus hareticus. libro secundo, cap. quadragesimo octauo.
 Correctio fraterna. libro 1. cap. 34. num. 56. & l. 2. c. 4. n. 10.
 Coscinomantia. l. 1. c. 56. v. 15.
 Credere qua teneantur fideles libro primo capite sexto
 Credentes hareticorum. libro primo. cap. 22. & li. 3. cap. 3.
 Credulitas. l. 3. c. 32. n. 4. & 5.
 Crimen laesa maiestatis diuina, & humana. q. sect. 2. num. 12.
 Culpa. l. 3. c. 31. à n. 6.
 Curator. l. 2. c. 32.

D

Debita ab haretico quatenus soluenda sunt à fisco l. 3. c. 16. à n. 19.
 Decrepita atas libro 3. capite 32. n. 15. & 17.
 Defectus in testibus potest suppleri. quaest. sectione 2. num. 15.
 Defensiones in causis fidei. l. 2. c. 29.
 Defensores hareticorum. lib. 1. cap. 34. & lib. 3. cap. 3.
 Defunctus. libro secundo cap. 50. & lib. 3. cap. 2. num. 11.
 Delicta, & delinquens l. 3. c. 30. à n. 18. & c. 36. n. 4. & 5. & q. sect. 2. n. 3. & sect. 3. n. 8. & 9.
 Denunciatio. l. 2. c. 4.
 Diffamatus de haresi. l. 1. c. 26.
 Diminutus. libro 1. cap. 16. à num. 4. & lib. 2. cap. 48. à n. 11.
 & l. 4. c. 8. n. 4.
 Dispositio, & dispositum. l. 4. c. 9. n. 7. & 19. n. 9.
 Disputantes de fide. l. 1. c. 29.
 Dispensare, & dispensatio. lib. 1. cap. 59. num. 53. & 54. & l. 3. c. 5. n. 7. & c. 8. n. 3. & c. 37.
 Dissimulans fidem per metum. l. 1. c. 18.
 Diuiniatio. lib. 1. à cap. 38. usque ad 58. cum pacto explicito à cap. 39. usque ad 47. & c. 56. sine pacto explicito à c. 48. usque ad 55.

INDEX:

- Dogmatista. l. 1. c. 9. & l. 7. c. 10.
Dolus l. 3. c. 30. n. 22. 6. 31. & c. 32. n. 1.
Domus ubi haretici conueniunt. l. 3. c. 18.
Dormiens quando delinquit. l. 1. cap. 59. num. 5. & l. 3. c. 36.
- n. 4. & 5.
Dds. l. 3. c. 11. n. 1.
Dubius in fide. l. 1. c. 11.

E

- E** Brietas. l. 3. c. 33. n. 1. & 2.
Ecclesia immunitas. l. 2. c. 26. à n. 27.
Emphyteusis. l. 3. c. 12. à n. 29.
Empsalmi. l. 1. c. 56. n. 25.
Episcoporum iurisdictio in causis fidei. l. 1. c. 2. eorum modus
 procedendi. c. 3.
Errans in fide per ignorantiam. l. 1. c. 12.
Esculenta. l. 3. c. 28. n. 12.
Examen testium. l. 2. c. 17. & 18.
Exceptiones. l. 3. c. 24.
Excommunicatio. l. 3. c. 2.
Excommunicationis absolutio. l. 3. c. 4.
Excommunicatus persistens in excommunicatione per annum
 l. 1. c. 27.
Expensa. l. 3. c. 28. à n. 9.

F

- F** Alsus castis. l. 2. c. 8.
eius poena. l. 3. c. 27. n. 22.
Fama priuatio. l. 3. c. 7.
Fauctores hareticorum. l. 1. c. 25. & l. 3. c. 3.
Fides. l. 1. c. 6. qua ratione violatur. c. 7. humana quid sit.
 q. sect. 2. num. 6.
Filij hareticorum. l. 3. c. 22. 23. & 24.
Filius presentans patrem. l. 3. c. 36. n. 15.
Flagrans delictum. l. 2. c. 23. n. 30.

I N D E X.

- Fraus* lib. 3. cap. 31. num. 4. & lib. 3. cap. 15. num. 1.
Fructus à tercio possessore percepti. l. 3. c. 17.
Fuga, & fugitiuus. lib. 2. cap. 26. à num. 32. & cap. 49. & lib. 3. cap. 29. à num. 4.
Furiosus. lib. 2. cap. 13. num. 21. & 23. & lib. 3. cap. 33. à n. 3.

G

- G** *Ratia. vnde tempus gratia.*
Gastromantia. l. 1. c. 36. n. 4.
Geomantia demoniaca. l. 1. c. 43.
Geomantia astronomica. c. 32.
Graue, & grauissimum delictum. lib. 3. cap. 30. à num. 18.

H

- H** *Abitus pœnitentia.* l. 2. c. 44. num. 11.
Heresiarcha. lib. 1. cap. 9. lib. 2. cap. 44. num. 3. & l. 4. cap. 10.
Heresis lib. 1. cap. 8. prolata non ex intentione. cap. 13. non multiplicatur ex multis declarationibus. quass. sectio. 2. num. 16. in genere quid sit. quass. sect. 1. num. 6. & sectio. 3. num. 11.
Hæreticus. l. 1. cap. 8.
Hæreticus internus, & externus. cap. 15. affirmatiuus, & negatiuus. cap. 16. & l. 2. cap. 48. qui inter Catholicos das scandalum veniens ad commerciandum. lib. 1. c. 31.
Hæreticus impœnitens. l. 2. c. 46. 47. & 48. n. num. 1. occultus. l. 4. cap. 13. n. 7.
Hæreticum se ostendens per vim. l. 1. c. 17. & 18.
Hæreticorum credentes. l. 1. c. 22. receptatores. c. 23. defensores. c. 24. fautores. cap. 25.
Hæredem instituens hæreticum. l. 3. c. 27. à num. 23.
Hæres quatenus tenetur ad pœnitentiam illius, in cuius bonis succedit. l. 3. c. 29. n. 14.
Honoris priuatio. l. 3. c. 7.
Hydromantia. l. 1. cap. 44.

INDEX

I

- I** Chthiomantia, l. 1. c. 56. n. 8.
- I**gnorantia, l. 1. c. 12. & l. 3. c. 32. n. 1. & seq.
- Imagines concalcantes, vel scedantes, lib. 2. cap. 42. à num. 14.
- Immunitas Ecclesie, l. 2. c. 26. à n. 27.
- Impedientes officium Inquisitionis, l. 1. c. 28.
- Impœnitentes hæretici, l. 2. c. 46. & seqq. à num. 1.
- Imprimentes libros, l. 1. c. 21. n. 26. 31. 32. & à n. 36.
- Impunitas promissa, l. 2. c. 20. à n. 40.
- Indicia, lib. 2. cap. 25.
- Indicia indubitata probant, q. sect. 2. n. 22.
- I**nfamia, l. 2. c. 24. & l. 3. c. 7.
- Infantes, & infantia proximi, lib. 3. cap. 31. n. 2. 10. & 19.
- Infidelis receptans hæreticos, l. 1. c. 23. n. 26. & 27. contra fidem delinquens, cap. 37.
- Inquisitor quibus qualitatibus eligendus, lib. 1. cap. 1. quam iurisdictionem habeat, cap. 2. qua ratione procedat, cap. 3. contra quas personas, cap. 4. in quibus causis, à cap. 5. usque ad finem libri.
- Incertitudo delinquentium, l. 3. c. 35. n. 6. & 7.
- Instituens hæreticum heredem, l. 3. c. 27. à n. 25.
- Instructio circa fidem, l. 1. cap. 30. n. 1. 5. & 6. c. 31. n. 5. & 7. & l. 4. c. 19. num. 4.
- I**nstrumentum, l. 2. cap. 22.
- Intentionem negans, lib. 1. cap. 13. n. 6. & cap. 16. à num. 8.
- I**racundia, l. 3. c. 32. n. 6. & 7.
- Irregularitas, l. 3. c. 5.
- Iudices sortilegorum, l. 1. c. 58.
- I**udiciaria, l. 1. c. 48.
- Iurare renuens in causis fidei, lib. 3. cap. 27. num. 22.
- Iuris patronatus confiscatio, l. 3. c. 11.

INDEX!

L

- L** Amia, l. 1. c. 57. n. 16.
Lecanomantia, l. 1. c. 56. n. 3.
Legitima confiscatio, l. 3. c. 9. n. 34. & c. 10.
Leue delictum, l. 3. c. 30. n. 18.
Lex consuetudine constituitur, q. sect. 2. n. 18. qua sequenda ab
Inquisitoribus, l. 2. c. 1.
Libanomantia, l. 1. c. 56. n. 14.
Libri prohibiti, l. 1. c. 21.
Locus, l. 2. c. 3. n. 15. & q. sect. 2. n. 16.

M

- M** Agia, l. 2. c. 3. n. 14.
Mandatarius, l. 2. c. 25. n. 29. & l. 3. c. 35. à n. 8.
Merita, que pœnam minuunt, l. 3. c. 36. n. 12.
Metoposcopia, l. 1. c. 5. l. n. 4.
Ministri Inquisitionis, l. 1. c. 1.
Minor, lib. 2. cap. 32. num. 3. & 4. & lib. 3. cap. 32. num. 14. & à
num. 18
Missam celebrans non sacerdos, l. 1. c. 32.
Mortis pœna, l. 3. c. 6. & c. 30. à n. 14.
Mulier excusatur à rigore pœne, l. 3. c. 36. n. 1.
Multitudo delinquentium, l. 3. c. 35. à n. 1.
Mutus quando excusatur à pœna, l. 3. c. 36. n. 14.

N

- N** Edromantia, l. 1. c. 45.
Negans fidem per metum, l. 1. c. 28.
Negativus, vide hæreticus.
Nobilitas, qua ratione excusatur à pœna, l. 3. c. 36. n. 7. quando
à filijs hæreticorum amittitur. l. 3. c. 24.
Notorietas, & notorium, l. 2. c. 23.
Nutritus inter infideles, l. 1. c. 30.

INDEX.

O

- O** bliuio, l. 1. c. 16. à num. 5. & lib. 2. c. 6. num. 57. & cap. 48.
 num. 9. & 10.
 Observaciones vana, l. 1. c. 54.
 Omen, l. 1. c. 49.
 Onimantia, lib. 1. c. 56. num. 6.
 Onirocritica, l. 1. c. 38. n. 25.
 Onomantia, l. 1. c. 56. n. 9.

P

- P** araphernale bonum, l. 3. c. 11. n. 7. & 11.
 Pater presentans filium, l. 3. c. 36. n. 15.
 Patronatus confiscatio, l. 3. c. 11. n. 23.
 Paulo post, l. 4. c. 5. nu. 9.
 Peculium castrense, vel quasi castrense, l. 3. c. 10. n. 1. aduentitium, n. 2. profectitium, n. 4.
 Pecunia, & pecuniaria poena, l. 3. c. 18. n. 7. & c. 28. & l. 4. cap. 14. & 22.
 Peritia artis, l. 3. c. 36. n. 10. & 11.
 Physiognomia, l. 1. c. 51.
 Plura, l. 4. c. 16. n. 3.
 Poculenta, l. 3. c. 28. n. 12.
 Poena quid, & quocumque sit, l. 3. c. 1. excommunicationis, cap. 2. priuationis sepultura, cap. 3. irregularitatis, cap. 5. mortis, cap. 6. priuationis fama, & honoris, cap. 7. carceris, cap. 8. confiscationis bonorum, à cap. 9. vsq; ad 25.
 Poena arbitraria, l. 3. c. 16. pecuniaria, c. 28. non perscientium iniunctas poenitentias, c. 29. aliquorum criminum specialium, c. 27. augenda, vel temperanda, à cap. 30.
 Poena talionis, l. 2. c. 4. n. 12. & c. 8. n. 29. & 31.
 Poenitens, l. 2. c. 44.
 Potentia, l. 4. c. 19. n. 10.
 Poenitentiam non adimplens, l. 3. c. 39.
 Preces, l. 4. c. 19. n. 10.

Pra.

INDEX.

- Prascriptio*, l. 2. cap. 50. num. 1. & lib. 3. cap. 16. num. 12. & cap. 19.
Prastigium, l. 1. c. 39.
Prasumptio, l. 1. c. 10. & l. 2. c. 25. & l. 3. c. 31. num. 14. q. sect. 2. nu. 7. & 13. & sect. 3. num. 8.
Probatio, & *probare*, l. 2. c. 5. l. 4. c. 21. n. 19. quatt. sect. 1. n. 4. 7. & 8. sect. 2. n. 13. & 23. & sect. 3. à n. 8. usque ad 15.
Procedendi modus in causis fidei, l. 2. c. 1.
Procurator, lib. 2. c. 31. & c. 49. n. 11.
Profectitium bonum, l. 3. c. 10. n. 14. & 15.
Propositionum censura, l. 1. c. 7.
Prosper euentus quando parum minuit, l. 3. c. 36. num. 16.
Protestatio quando excusat ab heresi, l. 1. c. 14.
Protinus, l. 4. c. 9. n. 9.
Pueritia, l. 3. c. 32. n. 11.
Pubertas, & *pubertati proximum*, l. 3. c. 32. n. 12. & 13.
Publicatio bonorum. vide confiscatio.
Purgatio canonica, l. 1. c. 38. & 43.
Pyromantia, l. 1. c. 46.
Pythagora *relat.* l. 1. c. 56. n. 9.
Pythonica diuinitio, l. 1. c. 42.

R

- R** *Eceptatores hereticorum*, l. 1. c. 23. & l. 3. c. 3.
Relapsus, l. 1. c. 30. n. 7. l. 2. c. 27. n. 13. c. 38. nu. 16. cap. 45. & 47. l. 3. c. 29. n. 4. 6. 8. & seqq. & l. 4. c. 11.
Relatiua depositio, l. 2. c. 6. à n. 58.
Remissio reorum, l. 2. c. 28.
Restitutio in integrum, l. 2. c. 33.
Reuelationes, l. 1. c. 39. à n. 4.
Renocantes confessionem, l. 2. c. 48. num. 23. & 24.
Rusticus, l. 3. c. 36. n. 2. & 3.

- Salaria, l. 2. c. 28. n. 14.
Salutatores, l. 1. c. 56. num. 24.
Scandalum, l. 1. c. 31. n. 15. & l. 4. c. 7. n. 5.
Schismatici, l. 1. c. 20. & l. 3. c. 27. n. 7. & seqq.
Senectus, l. 3. c. 32. n. 15.
Sententia, l. 2. c. 27. n. 11. & c. 36. renocatur, c. 8. n. 2. absolutio-
ria, c. 37. per purgationem canonicam, c. 38. tortura, cap. 39.
per abiurationem de leui, c. 40. per abiurationem de uehe-
menti, c. 41. suspecti violenter, c. 42. per purgationem, & abi-
urationem, c. 43. pœnitentis, c. 44. relapsi pœnitentis, cap. 45.
impœnitentis non relapsi, c. 46. impœnitentis, & relapsi, cap.
47. conuicti negatiui, c. 48. contra absentem, c. 49. contra de-
functum, cap. 50.
Sepeliens hæreticum, l. 3. c. 3.
Sepultura carent hæretici, l. 3. c. 3.
Sigilli necromantici, l. 1. c. 56. n. 22.
Singula, q. sect. 2. n. 14. & sect. 3. n. 16.
Singulare, & singularitas, l. 2. c. 15. & q. per totam.
Socius criminis, l. 2. c. 25. à n. 18.
Sodomia, & sodomita, l. 1. c. 59. & l. 2. c. 3. n. 12. & c. 26. n. 18. 29.
 & 30. & l. 3. c. 32. n. 19. q. sect. 2. n. 12.
Solicitatio, & solicitans, l. 1. c. 34. q. sect. 2. n. 12.
Somniorum diuinitio, l. 1. c. 40. & 50.
Sortilegium, l. 1. à c. 38. usque ad 57. cum pacto explicito à c.
39. usque ad 47 sine pacto explicito, à cap. 48. usque ad 55.
quodnam hæresim sapiat manifestè, c. 56. à n. 17. & c. 57.
Spatulamantia, l. 1. c. 51.
Sponte venire, l. 2. c. 26. n. 15. & l. 4. c. 8. n. 5. & seqq.
Sportula, l. 3. c. 28. n. 10.
Statim, l. 4. c. 9. n. 2.
Striges, l. 1. c. 57. n. 16.
Suggestio, lib. 2. cap. 17. num. 15. & 16. & cap. 20. num. 60.
 & 61.
Summa maior vel minor quomodo probatur, l. 2. ca. 15. n. 29.
 & seqq.

INDEX

Surdo quando minuitur pena, l. 3. c. 36. n. 14.

Suspicio, & suspectus de heresi, l. 1. c. 10. c. 37. n. 8. & l. 2. c. 42.

Sycomania, l. 1. c. 56. n. 12.

T *Empus, l. 2. c. 6. n. 27. c. 15. n. 11. 15. 29. & seqq. l. 4. c. 8. n. 8. & c. 9. n. 8. & 13. q. sect. 2. n. 16.*

Tempus gratia quid sit, l. 4. c. 1. quo differat à tempore venia. c. 1. n. 5. qua impunitates concedat, c. 2. à quo concedatur, c. 3. quo iure concedatur, cap. 4. quando concedendum, c. 5. & 6. quando non concedendum, d. 7. quibus concedatur, à c. 8. usq. ad 11. eius publicatio, cap. 12. qua ratione confessiones eo durante recipienda, c. 13. an imponenda sit pena pecuniaria, cap. 14.

Testium communia, lib. 2. cap. 6.

Testium contrarietas, d. c. 6. a. n. 12.

Testium credulitas, à n. 35.

Testium varietas, contrarietas, & vncillatio, à n. 52.

Testium correctio, à p. 99. & c. 9. à n. 2. 7.

Testium relatiua depositio, l. 2. c. 6. à n. 59. nomina non publicanda, n. 76. obscura, vel dubia depositio, cap. 7.

Testis falsus, & corruptus, l. 2. c. 8. periurus, c. 9. inimicus, c. 10. consanguineus, domesticus, & familiaris, c. 11. Iudaeus hereticus, & infidelis, c. 12. inhabilis, c. 13. unicus, c. 14. q. sect. 1. n. 5. singularis, c. 15. q. vn. per totam, quot sufficiens ad probandum, l. 2. c. 19.

Testium tortura, l. 2. c. 16.

Testium examen, c. 27.

Testium examen coram religiosis personis, cap. 18. confrontatio c. 17. n. 13.

Testificari nolentes in causis fidei, lib. 3. cap. 27. num. 20. & 21.

Tephramantia, l. 1. c. 56. n. 10.

Tortura reorum, l. 2. c. 4. n. 6. c. 39. testium, c. 6. n. 62. & 65. c. 9. n. 6. c. 16.

I N D E X.

V

Vana observantia, l. 1. c. 54.

Venia generalis, l. 4. c. 2. n. 5. concessa **H**ebreis in Lusitania, c. 15. quid concedat, & quibus personis, c. 16. quas personas excipiat, cap. 17. quatenus concedenda à Summo Pontifice, c. 18. quibus de causis concedenda, c. 19. non debet de nouo concedi **H**ebreis in Lusitania, c. 20. non sufficiunt certa causa. ab aliquibus adhibita, **ut** concedatur c. 21. non est concedenda pro pecunia, c. 22.

Violenta suspicio, l. 2. c. 42.

Vmbilicomantia, l. 1. c. 51. n. 11.

X

Xenia, lib. 3. cap. 28. num. 12.

L A V S D E O,
Virginiq; Matri.

73

